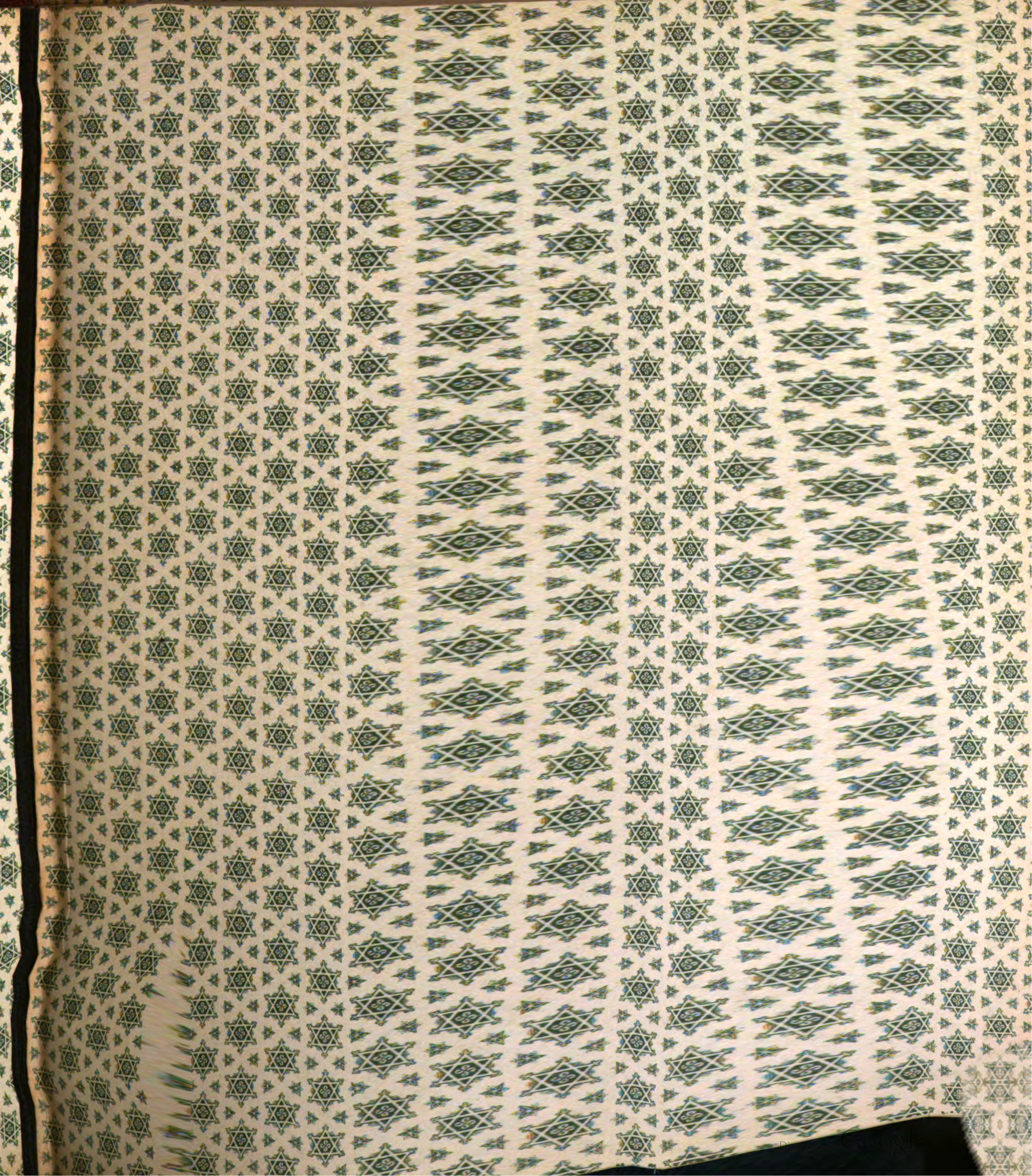

ILLUSTRERET NORGES HISTORIE

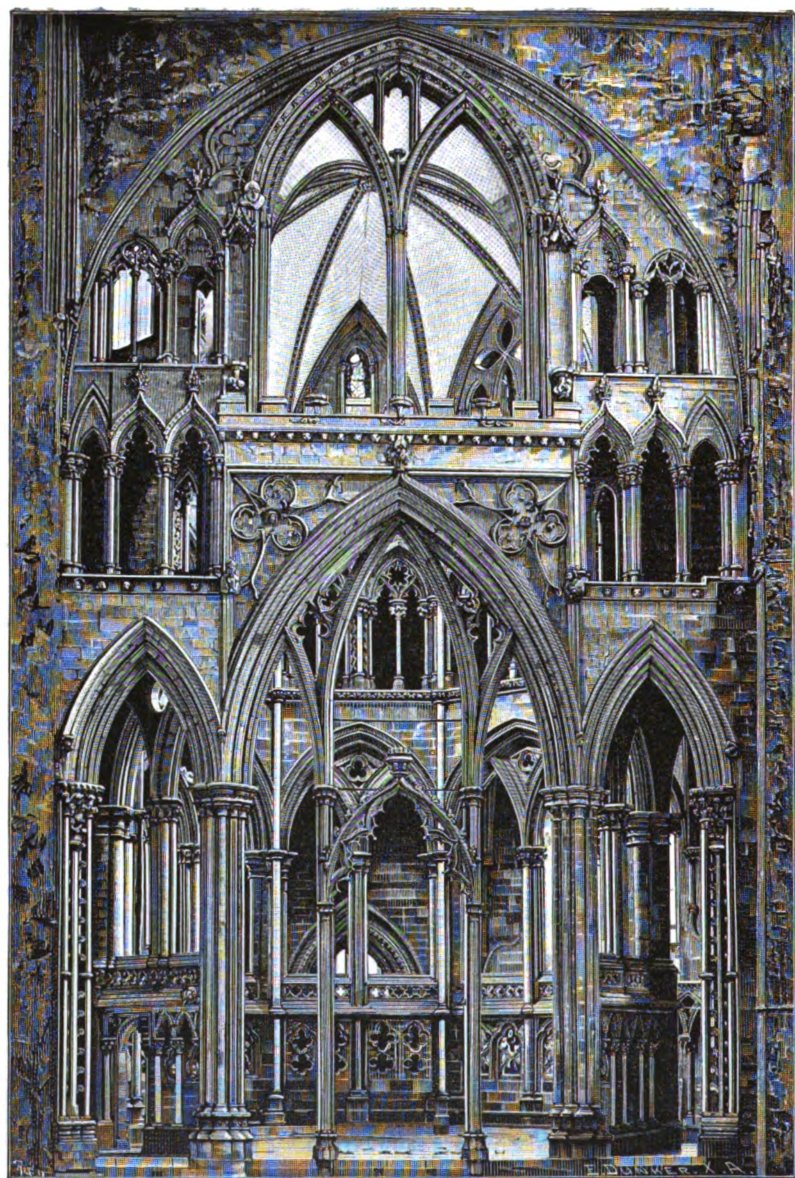
AF O. A. ØVERLAND

O. A. Øverland

Illustreret Norges Historie

II

Korottekanten i Throndhjems Domkirke.

Illustreret

Norges Historie

af

O. A. Øverland.

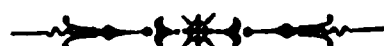

Andet Bind.

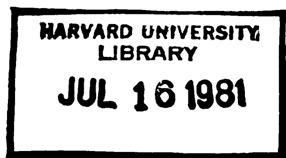
Fra Kristendommens Indførelse til Magnus Erlingssøns Fald.

Med ca. 320 Billeder i Træsnit, 2 kolorerede Plancher og 4 Karter.

Kristiania.
"Folkebladets" Forlag.
1886.

Trykt i "Dagens" Bogtrykkeri, Kristiania.

Forord.

Efter opimod et Aars Arbeide er andet Bind af "Illustreret Norges Historie" herved afsluttet. Fra Udstyrets Side vil forhaabentlig Verkets anden Del findes at staa ikke tilbage for den foregaaende. Dette har sin Grund i den efter vore Forhold sjelden store Udbredelse, Bogen har faaet hos Publikum, og den opofrende Maade, hvorpaa Forlæggerne har imødekommet alle Krav, som er stillede til dem.

For al den Bistand og Veiledning, som fra forskjellige Hold har været mig ydet, aflægger jeg min hjerteligste Tak. Særlig skylder jeg at nævne Professorerne G. Storm, J. E. Sars, L. Daae og O. Rygh, Antikvar Nicolaysen, Stipendiat J. Undset, Sogneprest J. Belsheim og Kjøbmand O. Jullum, der alle har givet mig oplysende Vink, samt Kaptein B. Hielm, der har tegnet de Bogen ledsagende Karter.

Bygdø 29de November 1886.

O. A. Øverland.

Indholdsfortegnelse.

Side

Fortegnelse over Billederne.

*) A. Høikoret B. Koret. C. Taarnfoden D. Vestre Skib. E. Søndre Skib. F. Nordre Skib. G. Kapitlet H. I. K. L. Kapeller.

Plancherne.

Kongemagt og Aristokrati.

Slaget paa Stiklestad betragtes med Rette som et Vendepunkt i det norske Folks Udvikling. Dets Historie skifter fra nu af fuldstændig Karakter. Paa en stormende Tidsalder, fuld af voldsomme Brydninger, følger en sat og rolig Periode, i hvilken de tidligere Modsætninger forsones og glider over i hinanden. Kong Olaf Haraldssøns Fald bilagde for lange Tider den Tvist og Uenighed, som havde stillet Konge og Folk op mod hinanden, og skaffede Landet indvortes Fred og Ro. I den nærmest paafølgende Tid kan Riget derfor optræde med saa meget større Styrke og Eftertryk udadtil, og man kan med god Grund kalde det Aarhundrede, som ligger mellem Magnus den godes Thronbestigelse og Sigurd Jorsalfars Død (1035—1130) for Norges Storhedstid, naar man har de store Krigsforetagender og Erobringer for Øie.

Aldrig har der foregaaet et saa hurtigt og gjennemgribende Omslag i et Folks Dom, som det, der fulgte paa Slaget ved Stiklestad. Kong Olaf Haraldssøn, hvis Regjering havde været saa utaalelig haard, at Folket for at blive ham kvit endog gav sig ind under fremmed Aag, blev inden føie Tid ophøiet til Landets Skytshelgen. Fra nu af ansaas hans Ætmænd eneberettigede til Norges Throne.

I det paafølgende Aarhundrede merkes vistnok af og til Rivninger hist og her i Landet. Disse vidnede vel om, at Traditionerne fra de gamle Stammehøvdingers Tid endnu levede i friskt Minde hos deres Efterkommere; men deres Rækkevidde blev aldrig af større Udstrækning. Ved Olaf Haraldssøns saakaldte Martyrdød var Kongedømmet bleven saa helliget i Folkets Bevidsthed, at selv den mægtigste Høvding ikke aabenbart vovede at trodse det. Det lykkelige Liv, som Folket førte under kloge og kraftige Kongers Styrelse, bidrog ogsaa meget til at styrke Kongemagten.

Landets Aristokrati havde derimod allerede levet sin bedste Tid. I Virkeligheden dannede det en Fortsættelse af det gamle Høvdingevælde før Harald Haarfagers Optræden, og det rugede trofast over Minderne om denne sin Guldalder, efterat Riget var samlet til en Helstat. Den samme Stolthed, som i sin Tid havde bevæget Hovederne for ansete Ætter til at opgive sine frugtbare Odelsgaarde i Norge og i Stedet foretrække nye Bosteder paa det

golde Island, som ogsaa senere tilsyne. Enkelte af Repræsentanterne for denne Fødselsadel forsmaaede aldeles at komme i nogetsomhelst nærmere Forhold til den seirende Kongemagt, vistnok af Frygt for derved at tabe noget af den nedarvede Anseelse, de besad inden den Kreds, de tilhørte. Det siger sig selv, at disse Grene af det gamle Aristokrati maatte være i uafbrudt Tilbagegang, indtil de omsider gik fuldstændig over i Folkets Masse.

Et ikke ubetydeligt Antal af Stammehøvdingernes Ætlinger fandt det derimod bedst stemmende med sin egen Interesse at indgaa et nærmere Forbund med Kongemagten, idet de gik Kongen tilhaande og modtog Lendermænds Værdighed. Herved beholdt de den Indflydelse, som de ellers uundgaaelig vilde have mistet, efter hvert som Helstatens Forfatning gjennemførtes og befæstedes ved Kristendommens seirrige Fremgang.

De gamle Ætter, som hidtil havde været et Fødselsaristokrati, blev herigjennem tillige en Tjenstadel og kom saaledes i en toesidig Stilling saavel ligeoverfor Folket, hvis Høvdinger, Dommere og Raadgivere de vedblev at være, som ligeoverfor Kongemagten, hvis Interesser de havde at varetage. Denne Forening af Tradition med en mere fremrykket Udviklings Krav var paa en og samme Tid den gamle Adels Styrke og Svaghed; men dens Kampe for at hævde sin gamle Magtstilling og for at opnaa en ny kan — som Professor J. E. Sars har udtalt — i Virkeligheden betragtes som en eneste fortsat Dødskamp.

Ved sin Oprindelse og sine Traditioner tilhørte det saaledes opstaaede Lendermandsaristokrati fuldstændig en svunden Tid. Det saa fra først af med en fornem Overlegenhed ned paa den nyere politiske Udvikling, som den almeneuropæiske Civilisation førte med sig, og ringeagtede den. Den nærmeste Følge heraf blev, at det kom til at staa isoleret baade fra Folk og fra Kongemagt. Lendermandsværdigheden var ikke egentlig arvelig; men alligevel var det saa yderst sjelden, at Kongen beklædte andre end Lendermænds Sønner dermed, at det altid betragtedes som givet, at Værdigheden vilde gaa i Arv. Alt dette medvirkede til, at Lendermændene kom til at danne en Klasse for sig selv. Ved Giftermaal indbyrdes forøgede de sin økonomiske Velfærd; men da denne Ring af Ætter ikke fik tilstrækkeligt Tilløb af friskt Blod, hjemfaldt de den fysiske Tilbagegang og smeltede lidt efter lidt sammen.

Paa samme Tid, som der ryddedes op i Stormandsætternes Rækker, foregik der fra Samfundets lavere Lag en Bevægelse, som rokkede deres nedarvede Indflydelse.

Allerede tidligt havde Kongens Aarmænd og noget senere Kongens Sysselmænd vundet en Stilling, som var vel egnet til at vække Lendermændenes Mistro. Aarmændene havde oprindelig kun havt til Opgave at styre de betydelige Jordegodser, som Kongerne eiede rundt omkring i Landet; efterhaanden udvidedes deres Myndighed til ogsaa at varetage Kongens

Tarv i de Egne, hvor den af dem bestyrede Kongsgaard laa. En dygtig og nidkjær Aarmand kunde, som vi har set i Fortællingen om Sel-Thore og Erling Skjalgssøn, trænge saaledes ind paa en Lendermands Omraade, at denne kunde komme i Knibe. Men paa Grund af sin lave Byrd og sit Tjenerforhold ligeoverfor Kongen blev Aarmændene baade af Lendermænd og Bønder behandlede med en saadan Ringeagt, at det endog viste sig nødvendigt ved særlige Lovbestemmelser at beskytte dem mod Overlast. Sysselmændene var derimod allerede fra første Tid af ulige heldigere stillede. Disse var Kongens haandgangne Mænd, der af ham sendtes til fjernere Dele af Riget for som hans Befuldmægtigede at føre Opsyn med Forretningernes Gang og paase, at baade Lendermænd og Aarmænd opfyldte sin Skyldighed. Men Sysselmandens Fuldmagt var ingen fast Bestilling; den var kun given for en kortere Tid, stundom vel ogsaa for et enkelt Tilfælde. Først i Slutningen af det tolvte Aarhundrede blev Sysselmandsbestillingen en fast Del af Embedsverket og afløste Aarmændene, der igjen traadte tilbage til sin oprindelige underordnede Stilling som Gaardsbestyrere, medens alle Hverv af mere offentlig Karakter — Oppebørselsvæsen, Opsyn med Retspleie og Leding og Haandhævelse af lovlig Orden — blev lagt i Sysselmændenes Hænder. Fra nu af var disses Stilling saa høit anset, at endog Lendermændene ikke holdt sig gode til at modtage den.

Det gamle Ættearistokrati var nu fuldstændig undergravet og hermed tillige den Myndighed, det som Aflægger af det forbums Stammehøvdingskab havde været i Besiddelse af, medens Kongedømmets Indflydelse som styrende Statsmagt befæstedes og gjennemførtes ogsaa i Samfundets snevrere Kredse.

Den ældste norske Kirkeforfatning. Adam af Bremens Skildring af norske Forhold. Læren og Livet.

Samtidig med Kristendommens Indførelse lagdes ogsaa Grunden til en særegen norsk Kirkeordning.

Der er meget, som taler for, at Landets Inddeling i Fylker hidrører fra Kristendommens ældste Tid og nærmest falder sammen med de senere "Provstier". Denne Ordning, som maaske skylder Olaf Tryggvessøn sin

Oprindelse,*) blev strengt gjennemført i Frostathings og Gulathings Lagdømmer, idet der blev bygget en Kirke i hvert Fylke, de saakaldte Fylkeskirker. Men denne Ordning kom neppe til at omfatte Rigets sydlige og indre Landskaber. Siden, da Olaf Haraldssøn gjenoptog sin Navnes Arbeide paa det

1. Akers gamle Kirke i Kristiania.

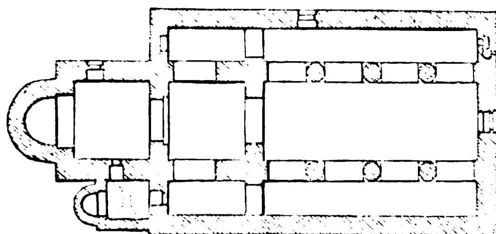
Nævnes 1080 som Fylkeskirke for Vingulmark. Den er opført af firhugne Kalksten væsentlig i Basilikaform og var fra først af uden Taarn. Restaureret 1860—61 af Arkitekterne H. E. Schirmer og v. Hanno.

kirkelige Omraade, var Udviklingen for sterkt fremskreden til, at en Kirke for hvert Fylke kunde tilfredsstille Behovet. I Viken maatte saaledes hvert Fylke deles i to Halvfylker, der hvert fik sin Kirke, som beholdt Benævnelsen

*) Se Bd. I, S. 456.

Fylkeskirke; Oplandene, der sidst blev kristnede, betragtedes vistnok ogsaa som et Fylke, men maatte af lokale Hensyn deles i tre Tredinger, der hver fik sin Kirke, de saakaldte Tredingskirker. Disse Kirker udstyredes af Olaf Haraldssøn med Præbender af Kronens Eiendomme. "Efter Biskop Grimkells Raad," heder det, "gav han Gods til de Kirker, som af Olaf Tryggvessøn var reiste, saaledes at en Mark Sølv veiet aarlig skulde udredes til hver Fylkeskirke af de Jorder, som laa til dem." Denne Ordning bibeholdtes gjennem hele Middelalderen.

Fylkeskirkerne, der var Landets ældste Kirker, ansaas for de fornemste, og de Prester, som forrettede ved dem, beskikkedes af Kongen. Foruden de Præbender, som var Fylkeskirkerne tillagte, maatte ogsaa hver Mand i Fylket yde Bidrag til deres Opretholdelse og Presternes Underholdning.

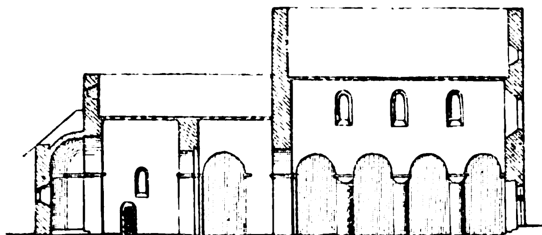
2. Aters gamle Kirke. Grundplan. 1:528.

Efter hvert som Trangen til flere Prester og flere Kirker gjorde sig gjældende, deltes Fylkerne i mindre Dele, nemlig i Halvfylker, Tredinger, Fjerdinger og Ottinger eller Hereder, som Fylkernes Underafdelinger ogsaa kaldtes. Disse Landsdele fik hver sin Kirke — Heredskirke, Tredingskirke, Fjerdingskirke eller Ottingskirke, alt eftersom Fylkernes Inddeling var foregaaet, — men disse kom hver især til at staa i et Slags Afhængigheds-forhold af Fylkeskirken og under Opsyn af dennes Prest. I Throndhjem var Heredskirkerne endog kun at betragte som et Slags Annexkirker til Fylkeskirkerne. Presterne ved Heredskirkerne blev valgte af Heredets Bønder, hvem det ogsaa paalaa efter nærmere Overenskomst at sørge for deres Underholdning.

Allerede fra Kristendommens første Tider var det sædvanligt her i Landet, at Høvdinger og andre mægtige Mænd lod opføre Kirker paa sine Gaarde og til sit eget private Brug. Disse, der kaldtes Høgendeskirker (d. e. Lettelseskirker), bestyredes af Høgendesprester, der ansattes og lønnedes af de private Kirkeeiere eller de Fylkes- og Heredsprester, som de vikarierede for.

Det øverste Opsyn med Kirken var overdraget til **Biskoperne**. Disse var fra først af og længe efter Kristendommens Indførelse Missionsbiskoper uden noget fast Sæde eller begrændset Omraade for sin Virksomhed. De stod i det allernærmeste Forhold til Kongerne, som ansatte dem og ved hvis Hird de som oftest opholdt sig for at være ved Haanden, naar man ønskede deres Raad med Hensyn til Kirkevæsenets Ordning. Som Følge heraf blev Landets Konge i Virkeligheden Kirkens Overhoved og dens øverste Styrer, idet han raadede for Valget af Biskoperne og udnævnte Presterne for Hovedkirkerne.

Kong Olaf Haraldsøn fik vedtaget de Forandringer i den bestaaende Landslov, som maatte anses nødvendige for at bringe den i Samklang med Kristendommens Krav; "men **Kristenretten** satte han med Biskop Grimkells og andre Læreres Raad". Denne Kristenret, "den hellige Olafs Lov", som i Nordmandens Öine vedblev at være den uforanderlige Grundvold, paa hvilken Forholdet mellem Konge og Folk, Stat og Kirke maatte hvile,

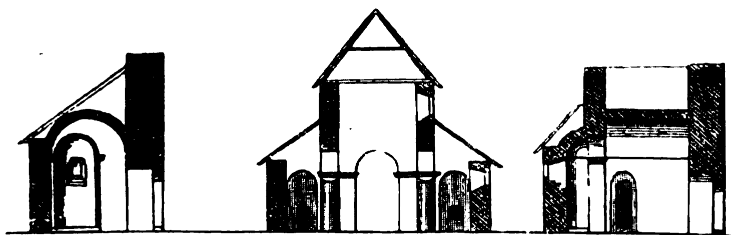

3. Akers gamle Kirke. Langsnit af Kirken, set mod Syd. 1:528.

kjendes ikke mere i sin oprindelige Form; men man kan af de Kristenretter, som er os levnede, med stor Sandsynlighed slutte sig til dens væsentligste Indhold. De fleste af de ældste Kristenretter begynder saaledes: "Det er vor Lovs første Bestemmelse, at vi skal bøie os i Øst og bede til den hellige Krist om Aar (d. e. gode Aaringer) og Fred og om at maatte beholde vort Land bygget og vor Herre (d. e. Kongen) lykkelig; være han vor Ven og vi hans, men Gud være vores alles Ven".

Kristenrettens øvrige Bestemmelser maa have handlet om: 1. Trælles Frigivelse; hvert Aar skulde der paa Thinget frigives en Træl for det hele Lagdømme, hvortil Fylkerne i Lagdømmet aarlig skiftedes, og en for hvert Fylke, hvortil Fjerdingerne i hvert Fylke skiftedes; 2. Kirkens Forstandere og Tjenere, deres Skyldighed og Underholdning; 3. Kirkerne, deres Bygning,

Opretholdelse og Bestyrelse; 4. Helligholdelsen af Søn- og Helligdage*); 5. Faste og forbudne Spiser; 6. Daab og Barneudsættelse; ethvert Barn, som fødtes, skulde døbes inden en vis Tid, og der gaves nøiagtige Bestemmelser om, hvorledes man skulde bære sig ad i Nødstilfælde, hvor Prest ikke var ved Haanden. Hvert Barn, som fødtes, skulde ogsaa opfødes, med mindre det var en Vanskabning; i saa Fald skulde det føres til Kirke og primsignes, for saaledes at bringes ud af Hedendommen; men derpaa skulde det enten dræbes eller lægges ned i eller ved Kirken for der at dø. 7. Begravelse; alle afdøde, undtagen grove Forbrydere og Selvmordere, skulde begraves ved Kirken. Der gaves Bestemmelser om, hvor og hvorledes de forskjellige

4—6. Akers gamle Kirke.

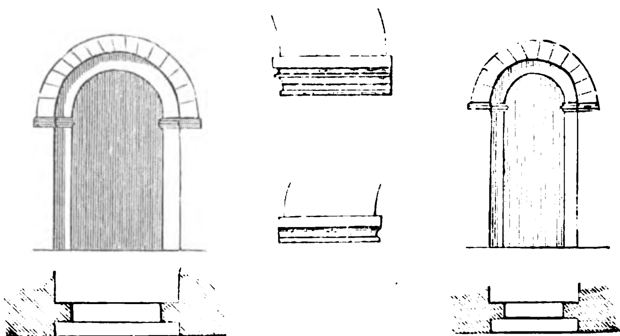
Tversnit af Sakristiet, set mod Øst. 1:272. Tversnit af Skibet, set mod Øst. 1:528. Langsnit af Sakristiet. 1:272.

Standsklasser skulde stedes til Jorden. 8. Ægteskab og forbudne Led. 9. Forbud mod Hedendom og Trolddom og hvad dermed staar i Forbindelse. 10. Forbud mod visse Forbrydelser, der ansaas for de største Kristendomsbrud og derfor var Ubodeverk. 11. Ølgerder d. e. religiøse Gjestebud, der

*) Helgen begyndte foran enhver Søndag allerede ved Non-Tiden og vedvarede til Mandags-Otten. Af de andre Helligdage var der nogle, der var forbundne med Non-Helg og Faste, andre ikke. Forbundne med Non-Helg og Faste var Jonsmesse eller St. Hans, Petersmesse (29de Juni), Seljemændenes Messe (8de Juli), Jakobsmesse (25de Juli), hertil kommer Olafs egen Messe (29de Juli), Laurentiusmesse (10de August), Mariemesse den første eller Mariæ Himmelfart (15de August), Bartholomæusmesse (24de August), Matthæusmesse (21de September), Michaelsmesse (29de September), De to Apostlers eller Simon og Juda Messe (28de Oktober), Allehelgens Messe (1ste November), Andreasmesse (30te November) og Thomasmesse (21de December). Derimod var de fire første Juledage, Nytaarsdag (8de Dag Jul), Hellig tre Konger (13de Dag Jul), Kyndelmesse (2den Februar), Mariæ Bebudelse (25de Marts), Skjærthorsdag, Langfredag, Paaskeaften, Paaskedag, Onsdag i Paaskeugen, Korsmesse om Vaaren (3die Mai), Kristi Himmelfartsdag, Mariemesse den sidste eller øvre (8de September), Korsmesse om Høsten (14de September) og nogle flere Dage ikke forbundne med Faste og Nonhelg, skjønt de i sig selv vistnok var lige saa hellige som Søndagen.

skulde holdes paa bestemte Tider af Aaret, navnlig ved Allehelgensmesse, Jul og Jonsmesse. De var Sammenskudsgilder, der holdtes, hvor der boede mindst tre Bønder saa nær ved hinanden, at de ei uden altfor stor Ubekvemmelighed kunde komme sammen. Bonden og hans Husfrue skulde hver bringe en Mæle Øl; ved Sammenkomsten skulde Mindeskaalerne signes til Kristi og Jomfru Marias Tak og for et godt Aar og Fred.

Den tidligere nævnte Forfatter, Adam af Bremen, har i sit Verk "De hamburgske Erkebiskoper", der blev afsluttet ved Aar 1075, ogsaa givet en Beskrivelse over Norge. Da den meddeler et ganske karakteristisk Billede af Folket, den norske Kirkes særegne Organisation og Kristendommens Fremgang i Landet, saaledes som Samtiden dømte derom, hidsættes et udførligt Udtog af den.

7—8. Akers gamle Kirke.

Skibets vestre Indgang. 1:120. Skibets søndre Indgang. 1:120.

"Ligesom Northmannia er det yderste Land i Verden, saaledes behandler vi det ogsaa med størst Føie sidst i vort Verk. De nyere kalder det Norvegia. Det strækker sig i sin Længde mod det yderste Norden, hvoraf det og har faaet sit Navn. Det begynder ved det fremragende Skjær i det Sund, som kaldes Bæltes-Sundet (Fretum Balticum); derpaa bøier det sin Ryggning mod Norden, og efter at have strakt sig i en Bue langs det brusende Ocean, begrændses det af de riphæiske Bjerge, hvor den trætte Verden ophører. Northmannia er formedelst sine barske Fjelde eller den umaadelige Kulde det ufrugtbareste af alle Lande, alene skikket til Fædrift. Kvæghjorderne pleier man derfor her paa Arabernes Vis længe at gjete i Ørkenerne. Kvæget maa afgive alle Livsfornødenheder, idet Melken tjener til Føde, Ulden til Klæder. Men derfor fostrer det ogsaa de tapreste Krigere,

der ei er blevne bløbagtige ved Afgrødens Overflod, og som oftere angriber andre end selv foruroliges af nogen. De lever uden Avind med deres nærmeste Naboer Sviarne; men derimod angribes de undertiden, dog ei ustraffet, af de lige saa fattige Daner. Paa denne Maade drevne af Fattigdommen i Hjemmet farer de hele Verden rundt og hjemfører ved Vikingetog andre Landes Rigdomme, hvorved de afhjælper Mangelen i sit eget Land. Men efterat de har antaget Kristendommen og faaet bedre Lærdom, har de nu lært at elske Fred og Sandhed og nøies med sin Armod, ja snarere at uddele det samlede end som før at samle det adspredte. Og skjønt de alle fra først af har været Træle under Troldmænds skjændige Kunster, saa bekjender de nu med Apostelen i Enfoldighed Kristus, den korsfæstede. De er de nøisomste Mennesker i Mad og Sæder og lægger Vind paa Sparsomhed og Maadehold. Derhos har de en saa stor Ærefrygt for Klerke og Kirker, at den neppe betragtes som en sand Kristen, som ikke ofrer hver Gang, han har hørt Messe. Men Daab og Konfirmation, Altrenes Indvielse og Ordinationen til de hellige Grader betales altsammen dyrt hos dem og hos Danerne. Dette antages at komme af Presternes Begjærlighed efter Vinding, da Barbarerne endnu ikke kan eller vil yde Tiende og derfor nødes til at betale saa meget mere for, hvad de burde have frit. Thi alt maa der betales, baade Sygebesøg og Begravelse. Saaledes skjæmmes deres udmerkede Sæder, efter hvad jeg har hørt, kun ved Presternes Havesyge. Paa mange Steder i Norge og Sverige er Kvæghyrderne (d. e. Bønderne) endog Mænd af den høieste Byrd, som lever paa Patriarkernes Vis og af sine Hænders Arbeide. Men alle Norges Indbyggere er de ivrigste Kristne med Undtagelse af dem, som bor længst mod Nord ved det store Hav; om dem siges der, at de endnu ved Trolddomskunster og Galdrer formaar at vinde Kundskab om, hvad ethvert Menneske i den vide Verden foretager sig. Stundom drager de ogsaa Havets store Hvaler op paa Land alene ved den Magt, som ligger i Ord, som de fremmumler; mangt og meget andet af det, som Skriften beretter om Troldmænd, er ved Øvelse blevet dem en let Sag at udføre. Paa de høie Fjeldstrækninger, som der er, har jeg hørt, der skal findes Kvinder med Skjæg*) og Skogmænd, som sjelden lader sig se. De bruger Dyrehuder til Klæder, og naar de taler med hverandre, ligner det mere uartikulerede Lyd end virkelige Ord, saa de neppe kan forstaaes af de nærmest boende Folk. Disse Fjelde er af de romerske Forfattere kaldede "de riphæiske Bjerge". Skridfinnerne kan ikke leve uden Sneens Kulde. Deres Løb over den dybe Sne overgaar i Hurtighed endog de vilde Dyrs. I den samme Fjeldegn er der en saa stor Mængde af vilde Dyr, at den største Del af Indvaanerne her kan leve af Jagtens Udbytte. Der fanges Uroxer, Bøfler og Elger ligesom

*) Sandsynligvis ligger Folkenavnet "Kvæner" til Grund for denne Skipperefterretning. I de foregaaende Kapitler har Adam talt om "Kvindernes" eller "Amazonernes" Land, hvormed han øiensynlig har ment Finland.

i Sverige; kun Norge har sorte Ræve og Harer, Hvidmaar og Bjørne af samme Farve, der ligesom Uroxer har Tilhold i Vandet.*) Men da saa meget der tillands maa forekomme vore Landsmænd underligt og usædvanligt, saa overlader jeg til Landets egne Indbyggere at fortælle nærmere saavel herom som om andet.

Nordmændenes Hovedstad er Trondemnis (d. e. Nidaros), som nu er prydet med Kirker, og hvor der er stort Tilløb af Folk. Der ligger Olafs, den salige Konges og Martyrs Legeme. Ved hans Grav gjør Gud indtil denne Dag store Helbredelses-Mirakler, saa at fra fjerne Lande strømmer mange Mennesker derhen, som haaber paa Hjælp ved den hellige Martyrs Fortjenester. Fra Aalborg eller Vendsyssel i Danmark, hvor man gaar ombord, reiser man over Havet til Viken, en By i Norge.*) Derfra seiler man videre paa venstre Haand og langs Norges Kyst, indtil man paa den femte Dag kommer til Trondemnis selv. Man kan ogsaa reise en anden Vei fra Skaane i Danmark over Land lige til Trondemnis; men man kommer ikke saa hastig afsted mellem Fjeldene, og da denne Vei tillige er farlig, vælger de reisende den ikke gjerne".

Efter at have opregnet de Biskoper, som havde virket i Norge, fortsætter Magisteren saaledes:

"Ved disse vinder lige til denne Dag Guds Ord mange Sjæle, saa at den hellige Moder, Kirken, staar blomstrende ved sin Tilvæxt i alle Landets Dele. Imidlertid gives der endnu ingen Bispedømmer med bestemte Grænser hos Nordmændene eller Sviarne paa Grund af Kristendommens nye Plantning; men Biskoperne, valgte af Kongen eller Folket, opbygger i Fællesskab Kirken, reiser om i Landet, bringer saa mange, som de kan, til Kristendommen og styrer dem uden Misundelse, saa længe de lever."

Om Island heder det: "Den Thyle, der, uendelig langt afsondret fra de øvrige Øer, ligger midt i Oceanet, skal neppe være bekjendt. Dog beretter saavel romerske Forfattere som Barbarerne om den meget, der er Omtale værd. Dette Thyle kaldes nu Island efter den Is, som binder Oceanet. Om denne Ø fortælles det merkelige, at Isen der formedelst sin Ælde er saa sort og tør, at den brænder ved Antændelse.*) Den er meget stor, saa at den kan rumme mange Mennesker, der lever af Kvægavl og klæder sig i Uld. Intet Korn voxer her og af Trær er der saa lidet, at de maa bo i Huler under Jorden og søge Ly og Leie der med sit Kvæg. De fører et rent Liv i Enfoldighed, saasom de ikke tragter efter mere, end hvad Naturen giver, saa de gladeligen kan udbryde med Apostelen: "Naar vi har Føde og Klæder, skal vi dermed lade os nøie." Thi Bjergene er dem i Byers Sted,

*) Naar Mag. Adam antager Uroxen for at være Sødyr, beror dette sandsynligvis paa en Forvexling med Hvalrossen.

*) Hermed menes sandsynligvis Tunsberg.

*) Sandsynligvis en gammel Forestilling om de saakaldte Surturbrandr (Brunkul).

og Kilderne erstatter dem Nydelser. Dette Folk kalder jeg i Sandhed lyksaligt, da ingen misunder dets Fattigdom, og mest lyksaligt er det deri, at de nu alle har taget ved Kristendommen. I deres Sæder er der meget at berømme, især deres Kjærlighed, saa at alt hos dem er fælles, saavel for fremmede som for indfødte. Sin Biskop anser de som Konge; alt Folket retter sig efter hans Vink og anser det som en Lov, hvad han bestemmer efter Guds Villie, efter Skriften eller efter andre Folks Sædvaner."

Den fromme Forfatter slutter sin Beskrivelse over Norden med følgende Lovtale: "Men se, hint forhen saa vilde Danernes, Nordmændenes og Sviarnes Folk, der, som St. Gregorius siger, ikke forstod andet end at udstøde vilde barbariske Hyl, har nu forlængst lært at istemme Halleluja til Herrens Pris! Se, hint Vikingefolk, om hvilket vi læser, at det herjede Frankriges og Tysklands Kyster, er nu tilfreds med sine Grænser og siger med Apostelen: "Vi har her intet blivende Sted, men søger efter det tilkommende" og "vi tror at se Herrens Gode i de levendes Land." Se, hint forfærdelige Land, der altid var utilgjængeligt formedelst Afgudsdyrkelse og ikke blidere end den skythiske Dianas Alter, har nu aflagt sit naturlige Raseri og kappes allevegne om at modtage Sandhedens Forkyndere. Djævelens Altere er omstyrtede, Kirker opreises overalt og Kristi Navn ophøies af alle i samstemmig Lovsang. I Sandhed, denne Forandring staar i den Almægtiges høire Haand, og saa hastigt løber den levende Guds Ord, at fra Solens Opgang til dens Nedgang, fra Norden og Syden prises Herrens Navn, og alle Tunger bekjender, at Jesus Kristus er en Herre til Gud Faders Ære, levende og regjerende med Faderen og den Helligaand fra Evighed til Evighed."

Man maa dog ikke tillægge den fromme Forfatters Ytringer alt for stor Vægt med Hensyn til det kirkelige Liv hos de nys omvendte Hedninger, skjønt hans Skildring forøvrigt bærer Paalidelighedens Præg. Til Grund for sin Fremstilling har han lagt de begeistrede Beretninger, som velmenende Missionærer ved sin Hjemkomst fra Norden afgav om det store og gode, de havde udrettet. Saadanne Kilder har til alle Tider vist sig at være af tvivlsomt historisk Værd. Magister Adam har ikke desmindre skjænket dem fuld Tiltro, og hans Historie er saaledes halvveis mod hans Villie bleven et Tendentsskrift, der gjennem Skildringen af de tidligere Vikingers rene Sæder skulde tale et Varselsord mod den omsiggribende Fordærvelse i hans Fædreneland.

Helt forskjelligt herfra er det Billede, som Sagaerne i mange spredte Drag giver af Livet og Sæderne i Norden paa samme Tid.

Ved at stille disse sammen, vil det være indlysende for enhver, at Kristendommens Hovedlærdomme om Menneskenes Syndighed, Svaghed og Trang til Forløsning vilde have været fuldstændig uforstaaelig Tale for et Folk, der som Nordmændene var opdraget i Vikingelivets Skole.

Fortællingen om Kristus's Lidelse og Død paa Korset vilde ikke engang have vakt den haardføre Nordbos Medynk, end sige hans Beundring og Taknemmelighed, og stillede man Vikingen lige over for Valget mellem den himmelske Fred og Helvedes Straffe, saaledes som Middelalderens Kristendom udmalede sig Livet hinsides, vilde han neppe have betænkt sig paa at vælge de sidste.

Men Forholdet blev et ganske andet, naar Kristus fremstillede sig for ham som den seirsæle Høvding, som "herjede i Helvede" og udførte andre Storverker i ægte Vikingestil, og mod hvis Magt selv Thor ikke var andet end Støv og Aske. Skalden Eilif Gudrunssøn, der som Hedning havde digtet en Draape til Thors Ære, priste som Kristen sin nye Herres Vælde i følgende Ordelag:

I Syden sidder han (Kristus) —
man siger — ved Urdes Brønd;
saa Roms den sterke Konge har styrket sig
ved steile Fjeldes Guders (Æsernes) Rige.

At staa i en saa mægtig Herres Sold maatte være tillokkende for Vikingetidens Børn, især da de kunde være forvissede om, at hans Lykke vilde følge dem i alle deres Foretagender. Man finder derfor Exempler paa, at man i de første Slægtled efter Kristendommens Vedtagelse paakaldte Kristus's Hjælp, selv hvor det gjaldt om at iverksætte de mest ukristelige Handlinger som Blodhevn og Mordbrand.

De kristnes Gud og de Engle og Helgener, som hørte til hans Omgivelser, var et Sæt nye Guder, der havde indtaget Æsernes Plads. Men Æserne vedblev fremdeles at bestaa; kun gik det stadig tilbage med dem, efter hvert som denne eller hin Helgen holdt sit Indtog i Folkets Bevidsthed. Forsaavidt var Haugbuerne, Thurserne og de øvrige Vætter heldigere stillede; thi Troen paa dem vedblev at holde sig uden i ringeste Mon at anfægtes af de kristelige Forestillinger.

Det varede imidlertid ikke længe, før en renere, mere ophøiet Anskuelse af Kristendommens Væsen trængte igjennem. Som et Exempel paa, hvorledes Udviklingen foregik ogsaa i de høiere Samfundslag, kan følgende Træk anføres.

Thrond i Gata paa Færøerne, som vi før har omtalt, vedblev efter sin Omvendelse at holde paa sin Kristendom. Paa sine gamle Dage modtog han til Opfostring en Dattersøn af Sigmund Brestessøn, Sigmund Leifssøn. Da denne var ni Aar gammel, kom hans Forældre Leif Assurssøn og Thora Sigmundsdatter i Besøg til Gata. Om Kvelden saa Thora Anledning til at faa tale med sin Søn under fire Øine, og nu begyndte hun at høre ham i den Lærdom, han havde faaet af Thrond. Ja, i Lov og Ret havde Thrond drevet ham sterkt, og Thora fandt sin Søn virkelig flink deri. Men Kristendomskundskab? Gutten svarede, at af den havde han lært Pater noster

(Fader vor) og Credo (Troesartiklerne). Dette maatte da Moderen høre. Sigmund sang da først Pater noster. Det kunde han ganske bra, mente Moderen; — thi Ramsen hørtes nok ud for Latin. Saa vilde hun høre Credo. Gutten kvad:

"Givne er Engle gode;
Ei gaar i Verden jeg ene.
Mine Fodspor følger
fem Guds Engle.

Jeg beder Bøn for mig,
bærer de den for Krist.
Syv Salmer jeg synger;
sørge Gud for mit Vel!" *)

I det samme traadte Thrond ind. "Jeg synes ikke, der er nogen Skikkelse paa den Credo, du har lært Sigmund", sagde Thora. "Ikke det?" mente Thrond. "Det er nu saa, som du nok ved, at Kristus havde tolv Læresvende eller flere, og de brugte hver sin Credo. Jeg har nu ogsaa min Credo, ser du; thi der findes mange Credoer, og de behøver slet ikke alle at være ens for at være rigtige".

Der gives dog intet, som tydeligere bærer Vidnesbyrd om Brydningen mellem det gamle og nye, Kristendommen og Aasalæren, end de to Kvæder, som er bevarede til vore Dage, og som vistnok har sit Udspring i hin Gjæringens Tid, — Solsangen og Draumekvædet. I begge disse Digte, hvis Forfattere øiensynlig har været kristne, er kristelige og hedenske Begreber blandede med hinanden paa en høist eiendommelig Maade. Det er netop saa vidt, Kristendommen har faaet Overtaget; men paa samme Tid træder Hedenskabet dog saa bestemt frem, at det er tydeligt, at det har staaet høist levende for Digternes Bevidsthed.

Solsangen begynder med en Række Formaninger i Haavamaals egen Stil, "de syv Venneraad", hvori der advares mod Livets Daarskaber og Verdens Svig og Ondskab:

"Venlige Raad, vidbundne, lærer jeg dig syv tilsammen. Nem dem nøie, og glem dem aldrig; nyttigt er dem alle at fatte!"

Det første er den gamle hedenske Livsvisdom, iført en kristelig Form: Man skal være varsom med, hvem man tror.

*) I Virkeligheden stod Thrond ikke Kristendommen saa fjernt endda, som Thora Sigmundsdatter og Sagaskriveren syntes. Thi Tankegangen i hans Credo var vistnok: "Jeg stoler paa Guds Hjælp, hvor jeg gaar. Thi for hvert af Kristus's Saar følger en usynlig Aand mig for at frembære mine Bønner for ham; og naar jeg, som David i sine syv Bodssalmer, anraaber Gud om hans Tilgivelse, vil han skjænke mig den og forunde mig det evige Liv."

"Ulve lig tykkes alle de at være, som har Svig i Sind. Det maa de sande, som viden vanke skal paa lyse Veie."

Dernæst fremstilles Omvendelsens saliggjørende Kraft og Utaknemmelighedens svære Straf. Her møder vi et Udtryk for Menigmands vanlige Følelse og Tilbøielighed til at tage Parti for den ulykkelige, selv om denne rammes af den straffende Retfærdighed:

En grum Røver pleiede aldrig at slippe noget Menneske levende frem over sin Vei. Aldrig undte han nogen Mad eller det ringeste af, hvad han eiede. Da kom der en Dag en træt og sulten Vandringsmand frem til hans Hus. Skræmt af Ensomheden sagde han, at han havde fattet Lid til Ildgjerningsmanden. Denne modtog den forkomne med Gjæstfrihed; han tænkte paa Gud, som forbarmer sig over alle, og paa sine Synder. Men den fremmede var en Niding, som lønnede sin Værts Godhed ved at tilføie ham et dødeligt Saar, medens han laa i tryg Søvn. "Himlens Gud bad han hjelpe sig, da han vaagnede med Banesaar. Den anden, som havde sveget ham sagesløs, blev for hans Synd ansvarlig. Hellige Engle kom fra Himlen ned og tog hans Sjæl til sig; i et rent Liv den evig skal leve hos den almægtige Gud."

I det næste Afsnit, som neppe er fuldstændig bevaret, skildres Rigdommens Forgjængelighed og Lykkens Ustadighed. "Ikke tænkte Unnar og Sævalde, at Lykken kunde gaa tilgrunde; dog blev de nøgne og berøvede alt og rendte som Varge tilskogs."

"Vellysts Magt har mangen voldet Sorg; tit kommer Kval af Kvinder. Menfulde blev de, skjønt den mægtige Gud skabte dem skjære." Svaavad og Skarthedin var saa enige, at de ikke kunde undvære hinanden, indtil de begge fattede Attraa til den samme Kvinde. "Ikke de agted for den straalende Mø Leg eller lyse Dage. Intet andet de kunde mindes end hendes fagre Billed. Sorgfulde blev dem de mørke Nætter; aldrig var Søvnen dem sød. Men af den Harm Had opspired mellem Hjertevenner. Hvad sjelden sker, undgjældes oftest haardeligst· de gik paa Holm for den vene Mø og fandt der begge sin Bane."

"Hoffærdighed bør ingen vise; det har jeg sandelig set. Thi de fleste, som saadant øver, falder fra Gud. Attraa og Stolthed de Mennesker sviger, hvis Hu efter Rigdom staar. Det blanke Sølv volder langvarig Sorg; mangen en har Guldet daaret. Store var de, Rodny og Vebode, og tænkte kun gjøre sig godt. Nu sidder de snart her, snart hist og vender sine Saar mod brændende Ild. Paa sig selv de troede og tyktes sig staa høinede over alle; men deres Kaar den almægtige Gud anderledes dømte. Vellevnet de førte paa mangeslags Vis; ved Guldet de fandt sin Glæde. Nu faar de Gjengjeld, nu, da de færdes maa mellem Frost og Arne." *)

*) Meningen er hermed, at de i det andet Liv maa vanke gaardimellem som Tiggere, der snart færdes ude i Frost, snart faar kvæge sine saarfrosne Lemmer ved fremmed Arne.

"Dine Uvenner aldrig du tro, -- selv om de fagert taler: lov dem kun godt; — godt er det at blive klog af andres Skade. Saa gik det *Sorle godraade*, da han gav sig i *Vigulvs* Vold. Sin Broders Banemænd oprigtig han troede, men faldt for deres Svig. Fred han dem gav af et godt Hjerte; de loved ham Guld igjen. Venner de syntes, mens Forlig de drak; siden kom Falskheden frem. Den anden Dag i den ensomme Dal, mens de red mellem Fjelde, med Sværd de saared ham, der saglos var, og lod hans Liv udfare. Hans Lig de drog ad lønlige Stier, og nedsænkte det smaahugget i en Sump. Dølge det de vilde; men Drotten hellig saa det fra Himlen. Hans Sjæl bød den sanddru Gud fare til herlig Glæde; men sent vil hans Fiender, som jeg tror, kaldes bort fra Kvaler."

"Din Vredes Gjerning, som du har gjort, bøde du ikke med Ondt! Den, du bedrøvede, skal du trøste med godt; thi det gavner din Sjæl." "Bed du Gudsordets Diser være dig hulde i Hu. Ugen derefter skal alt gaa dig vel til Vilje. Om gode Ting skal man Gud anraabe; ve den Mand, som ligger i Kiv med sin Fader! Med bedste Flid bør man bede om det, som man savner. Den faar intet, som om intet beder; thi faa kjender den tiendes Tarv. Skjønt jeg tidlig kaldtes, kom jeg dog silde til den øverste Dommers Dør: did stunder jeg nu, thi jeg fik Forjættelsen: den faar Kraas, som kræver.

Efter denne Indledning, som ikke staar i nogen Forbindelse med Hovedkvædet og muligvis er en senere Tilbigtning, begynder den egentlige *Solsang*.

Den Legende, som ligger til Grund for dette Kvæde, — en Afdød, som skildrer sin Død og Livet hinsides — kan ofte gjenfindes saavel i den middelalderlige Digtning*) som i den protestantiske asketiske Literatur**). Man har i den udtrykt Forestillingen om Livet efter Døden, saaledes som den igjennem Middelalderen speilede sig i Folkets Fantasi.

Begyndelsen af Kvædet, der skildrer den døendes Afsked fra Solen og Livet, lyder i Oversættelse saaledes:

Ludende jeg sad,
længe sig Døden mig nærmed:
mig lysted saa meget at leve.
Men han raaded,
som mægtig var:
frem gaar den feiges Veie.

Dette Træk gjenfindes ogsaa i Folkeeventyret om "Per anden", bekjendt fra Asbjørnsens Gjengivelse i "Somme Kjærringer er slige". At leve i Herlighed og Glæde karakteriseres træffende med *at tro paa sig selv* og er ifølge den kirkelige Opfatning et Hedenskab, som gjengjældes med den yderste Stakkarsdom i den anden Verden.

*) F. Ex. i Legenderne om St. Patricks Hule, Ridder Tundals Syn og Munken Alberik.
**) F. Ex. i Scrivers Sjæleskat og Werners Himmelvei.

Hels Reb
haardelig mig tvang,
om mine Sider snoet.
Slide jeg vilde;
men sterke de var:
let er det løs at færdes.

Ene jeg følte,
hvor paa alle Sider
Smerter i mig svulmed;
Hels Møer
bød mig vandre
hjem med sig hver Kveld.

Solen saa jeg
den sande Dagsstjerne
dale i dønnende Hav;
men hinsides hørte jeg
Helheims-Porten
tude paa Hængsler tungt.

Solen saa jeg
synke blodrød;
fra Verden helded min Vei;
mægtig den syntes mig
paa mange Maader,
fremfor, hvad før den var.

Solen saa jeg;
jeg tyktes skue
Herren selv i sin Herlighed;
for den jeg mig bøied
for sidste Gang
i Livets Lys.

Solen saa jeg;
slig den straaled,
at Sind og Sands jeg misted;
men Dødens Strømme
drønned hisset,
blandede svart med Blod.

Solen saa jeg
med skjælvende Blik.
Rædsel grumt mig rysted;
thi vildt knuged
Vaande mit Hjerte,
som reves i Barmen det sunder.

Solen jeg saa
sjelden mer modløs;
fra Verden helded min Vei.
Min Tunge
var til Træ haardnet,
og hele min Krop var kold.

Solen jeg saa
siden aldrig
efter denne saa dunkle Dag;
thi over mig flød
Fjeldvandene sammen,
hen for jeg, kaldet fra Kvaler.

Haabets Stjerne fløi,
da født jeg blev,
bort fra mit Bryst;
høit den fløi,
ingensteds sig satte,
saa den kunde Hvile faa.

Derefter skildrer Digteren Livet hinsides, idet han lader den døde fremdeles tale:

"Allerlængst var mig den ene Nat, da jeg laa stivnet paa Straa; da sanded jeg det Guddoms Ord: Manden er kun Muld.

"Paa Dødsmøers Stol sad jeg i ni Dage; derfra blev paa Hest jeg hævet. Rædselsfuldt skinnede Gygresolen (Maanen) ned fra de tunge Skyer. Ind og igjennem de Seir-Verdener syv tyktes jeg fare. Oppe og nede søgte jeg de bedste Veie, de letteste Stier.

"Derom vil jeg tale, hvad først jeg saa, da jeg til Kvalheim var kommen: Svedne Fugle — det var Sjæle! — fløi der saa mange som Myg. Vestenfra saa jeg Haabets Drager flyve paa glødende Baner; Vingerne de rysted, saa vide omkring tyktes mig Himmel og Jord briste.

"Vinden taug, Vandene stansed; da hørte jeg et forfærdeligt Gny:

Troløse Kvinder maled Muld til Mad for sine Mænd. Tungt drog de sorte Koner blodstænkte Kværne. De blodige Hjerter hang ude paa Brystet, modige af Sorg og Smerte.

"Mangen Mand saa jeg fare paa de glohede Veie; deres Aasyn syntes mig rødnede af forførtes Blod.

"Mangen Mand saa jeg faren til Mulden paa vanhelliges Vis. Hedenske Stjerner stod over deres Hoved med flammende Stave.

"Der saa jeg Mænd, som megen Avind næred mod andres Kaar. Blodige Runer var pinligt ristede dem paa Brystet.

"Der saa jeg mange uglade Mænd, der for vild paa Veie. Det kjøber den, som denne Verden til Sjælsforlis følger.

"Der saa jeg Mænd, som mangelunde skaded andres Eie. I Flokke de for til den gjerriges Borg og slæbte paa Byrder af Bly.

"Der saa jeg Mænd, som mange havde Gods og Liv berøvet; gjennem deres Bryst bed sig ække Edder-Orme.

"Der saa jeg Mænd, som af Hovmod sig høit over andre hæved; Luerne legede lønligt over deres Klæder.

"Der saa jeg Mænd, som ei vilde holde de hellige Dage. Deres Hænder var haardelig naglede til brændende Stene."

"Der saa jeg Mænd, som i mange Ord havde løiet ondt om andre, Hels Ravn hakkede dem Øinene ud af Hovedet.

"Alle Rædsler, som de Helgangne times, faar du ei at vide; søde Synder vorder til tungest Bod; altid følger Ve paa Vellyst."

Fra Kvalheimens Rædsler vender Skalden sig saa til de saliges Verden, hvor han atter faar Solen at se:

"Solens Hjort saa jeg fare fra Sønden. To førte ham frem. Hans Fødder stod paa Jorden, men Hornene rakte til Himlen. Fra Norden saa jeg Nattens Sønner ride; de var syv tilsammen. Af fulde Horn drak de den rene Mjød af Baugregins*) Brønd.

"Da saa jeg Mænd, som meget havde givet efter Guds Lov: Rene Kjerter brændte straalende over deres Hoveder.

"Da saa jeg Mænd, som af hele sin Sjæl fremmed fattiges Bedste. Engle læste hellige Bøger over deres Hoved.

"Da saa jeg Mænd, som med megen Faste havde spæget sit Legeme; Guds Engle bøiede sig for dem alle, — det er den høieste Fryd.

"Der saa jeg Mænd, som Elven havde givet Mad i Mund;**) deres Senge var redte høit paa Himmelstraaler.

"Hellige Møer havde venligen tvættet fra Synden de Menneskers Sjæle, som i lange Tider pinte sig selv.

*) Ringgudens d. e. Guds.
**) d. e. som havde levet af Fisk.

"Høie Karme saa jeg til Himlen fare; de søger Vei til Gud. De styres af Mænd, som myrdede var uden Brøst og Brøde.

"Mægtige Fader, vældige Søn, Himlens hellige Aand! du, som har skabt os, dig beder jeg: frels du os alle fra Ondt!"

I nær Sammenhæng med Solsangen, som er optegnet paa Island, staar den norske Digtning Draumekvædet, som i Firtiaarene blev optegnet i Thelemarken af M. B. Landstad og Jørgen Moe. Her gjenfindes de samme Grunddrag, som gaar gjennem Solsangen, især den besynderlige Blanding af kristelige og hedenske Forestillinger. Men medens Solsangen lader en afdød udmale Paradisets Glæder, dvæler Draumekvædet især ved Dommedag, idet det lader Livet hinsides og dets Undere aabenbare sig i et Syn for den unge Olaf Aastasson. Sandsynligheden taler for, det er Olaf den hellige, som Digteren her indfører talende.

Vil du meg lyða, eg kveða full kan
um einkvan nytan[1]) drengin
alt um han Olaf Aastason,
som heve sovið saa lengi.

Olaf han var i vokstro,
han var som ein siljuteine,
faðir og moðir ant'om vel,[2])
fraa deð han kom i heimi.

Han la' seg neð um joleftan;
no hev en sovið saa lengi,
vaknað'ki før um trettandagin
da fuglanne skóku vengjo.

"Vakre deg, Olaf Aastason!
no heve du sovið lengi,
folkið heve i kyrkja gengið,
og fuglan hev kakað vengir."

Saa saðlað han ut fljote fólen
og vilde til kyrkji riðe:
saa sprette han paa seg belti sit
deð glimað i veðri saa viðe.

Eg la' meg neð um jóleftan
sterkan svevnen fekk,
vaknað'ki før um trettandagin
folkið at kyrkja gekk.

[1]) dygtig. [2]) opdrog ham vel.

Eg kan nokoð af kvorjom
derfer tikist eg fróð[1]),
eg var laangi i molli mokað,
ha' eg tótt den dauðen góð.

Eg hev vorið up með sky
og nedad paa hafsins bunni,
den, som vil mine fótspor fygje
han lær'ki af bliðe munni.
Fer maanen skine
og veginne felle saa viðe.

Eg hev vorið upp med sky
og nedatt paa svarte diki,
eg hev sėt at heite helviti
og ein deil af himeriki.

Eg hev farið ivir vigde vatne
og ivir djupe dalar,
høyrer vatn og ser deð inki,
under jorði saa maa deð fare.

Inki kneggjar sóten min[2])
inki gøydde min hund,
inki gól dei ottefuglann
deð tottist meg vera vont.

Deð var mi fyrste útreising
Gønnom den tynner-renne,[3])
sunde var mi skarlakskaape
og neglan af kvorjum finger.

Deð var mi fyrste útreising
gønnom den tynner-skóg,[4])
sunde sleit eg mí skarlakskaape
og neglan af kvor mi fót.

Kem eg meg at Gjallarbrui,
hon henge saa høgt i vinde;

[1]) vis, kyndig. [2]) min sorte Hest. [3]) tornebegroede Sti. [4]) Skog af Tornebuske.

hon er all med jønni slegin
og saum i kvorjum tinde.

Eg hev farið Gjallarbrui,
hon ligge saa høgt i vinde;
gullið er etter straume lagt
og saum etter kvorjum tilje.

Eg hev gengið Gjallarbrui,
hon er inki goð at gange,
bikkja bit og ormen sting
og stuten stend og stangar.

Bikkja bit og ormen sting,
og stuten stend og stangar,
der sleppe ingin ivir Gjallarbrui,
som feller domanne vrange.

Eg hev gengið Gjallarbrui
med rapað moll i munn,
vassad saa hev eg dei vosemyrann[1]),
dei hev'ki stadið meg grunn.

Eg hev gengið Gjallarbrui
og der var krokanne paa,
men eg totte tyngre dei gaglemyrann[1])
Gud beðre den, dei skal gaa!
Fer maanen skine
og veginne felle saa viðe.

Sæl er den i føðesheimen
fatike geve skó
han tar inki berrføtt gange
paa kvasse tynner-mo.[2])
Tunga talar
og sanning svarar
paa domedag.

[1]) dybe Myrer. [2]) tornebegroet Mo.

Sæl er den i fødesheimen
fatike geve ku,
han tar inki sumlug[1]) gange
paa høge Gjallarbru.
Tunga talar o. s. v.

Sæl er den i fødesheimen
fatike geve braud,
han tar inki ræddast i ann'heimen
fer harske hundegaul.

Sæl er den i fødesheimen
fatike geve konn,
han tar inki ræddast paa Gjallarbrui
fer kvasse stutehonn.

Sæl er den i fødesheimen
fatike geve klæði,
han tar inki ræddast i ann'heimen
anten fer spott hell hæði.[2])
Tunga talar
og sanning svarar
paa domedag.

Saa kom eg meg at vatno dei,
der isanne brunne blaa,
men Gud skaut deð i hugin min,
eg vende meg derifraa.
I Broksvalinn[3])
der skal domen stande.

Eg var meg i ann'heimen
i mange nettar og traa,
deð veit Gud i himerik,
hossi mang ei nauð eg saa.

Eg saa meg einom drengin den
deð fyrste eg vart veð

---

[1]) svimmel. [2]) Spot. [3]) Paa Salen, som ligger en Blaane borte.

liten smaasvein bar han ti fangi
og gékk i jorði til kné.

Eg saa meg einom drengin den
deð aðre eg vart veð
liten smaasvein bar han ti fangi
og gekk i bloði til kné.

Kem eg meg at manni dei,
kaapa den var bly,
hans arme sjæl i dessi heimi
var trang i dyre tið.

Kem eg meg at manni dei
ha hendarne full af bloð,
herre Gud, synduge saalinne!
han flutte deilð i skog.

Kem eg meg at bonni dei
dei stöie[1]) saa høgt paa gloðe,
herre Gud, synduge saalinne!
Dei ha bannað burt fa'r og mo'r.

Kem eg meg at podda og ormen dei
hoggi kvoraðre i kæfte.
Deð var synduge syskini
dei vilde kvoraðre negte.

Der møtte eg dei ormanne tvei
dei bite kvoraðre i spóre[2])
deð var dei synduge syskinbonni,
som gifte kvoraðre paa jorði.

Saa tog eg paa vettestigin
alt paa mi høgre hand;
der saa eg meg til Paradis,
deð lyser iver viðe land.

---

[1]) stod. [2]) Halen.

Der saa eg meg til Paradis,
der var meg ingen mann kende,
berre hon sæle gullmór mi
med raude gull paa hende.

Der saa eg atte gullmór mi,
meg mone 'ki bedre gange:
Reis du deg til Broksvalinn,
der skal domen stande.

Der kom ferdi nordan til,
og den reid no saa kvast,
fyri reid Grutte graaskegge [1])
alt med sit store brass [2]).

Der kom ferdi nordan til,
ded tótte eg vera verst,
fyre reid Grutte graaskeggi,
han reid paa svartan hest.

Der kom ferdi sunnan til,
ded tóttest meg vera best,
fyri reid sankte saale Mikkjel,
han reid paa kvitan hest.

Der kom ferdi sunnan til
og den reid no saa tvist [3]);
fyre reid sankte saale Mikkjel
næste Jesum Krist.

Der kom ferdi sunnan til,
hon tóttest meg vera traa;
fyre reid sankte saale Mikkjel
og luren under armen laa.

Ded var sankte saale Mikkjel,
han blés i luren den lange:

1) Djævelen, ogsaa kaldet gamle graa Gruttesksjæg. 2) Frækhed. 3) tyst.

Og no skal alle synde-saalinne
fram fer dómen stande.

Men da skalv alle synde-saalinne
som aaspelauv fer vinde,
og kvor den, kvor den saal der var,
hon grét fer syndinne sine.

Det var sankte saale Mikkjel,
han vog i skaalevigt;
saa vog han alle synde-saalinne
hen til Jesum Krist.[1])
I broksvalinn
der skal domen stande

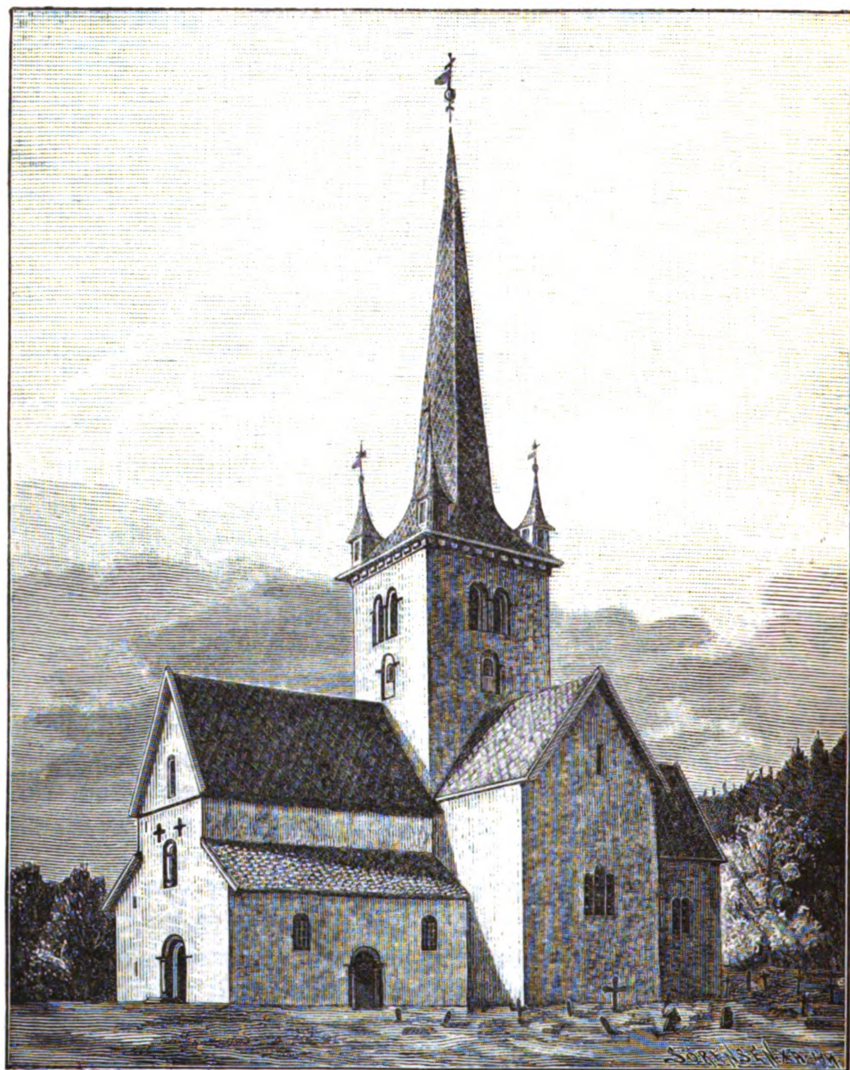
Olaf Haraldssøns Lig begraves.

Da de sidste Rester af Bondehæren havde forladt Stiklestad, gjorde Bonden paa Gaarden, Thorgils Hjalmessøn, sin Skude istand for at foretage en Færd ind til Kaupangen. Hvad Hensigten med Reisen var, kjendte kun han og de Mænd, som var paa Baaden med ham. De var alle hans Frænder og Venner.

Da Thorgils udspredte det Rygte, at Kong Olaf var undkommen fra Slaget, var det nok ikke frit for, at han vidste bedre Besked. Thi Natten efter, at Slaget var endt, havde han og hans Søn Grim været nede ved Stenen, hvor Kongens Lig laa, og baaret det bort til et Skur, som laa noget afsides paa den anden Side af Gaarden. Her havde de vasket Liget, svøbt det med Linduge og gjemt det under en Haug Vedskier.

Med begge Hære var der fulgt en Mængde Stavkarle og Fattigfolk, som tiggede om Mad og sneg efter det, som kunde falde af. Om Natten søgte de Husly, hvor det var at faa. Saaledes kom en blind Tigger bort

[1]) Dette Træk, som spiller en meget stor Rolle i Folkets Omvendelseshistorie, gjenfindes ofte. Se t. Ex. Sida-Halls Omvendelse Bd. 1, S. 441.

9. Ringsakers Kirke paa Hedemarken.

Denne Kirke, der efter Sagnet er opført af Olaf Haraldsson, er bygget af Kalkstenskvadre og oprindelig indviet til det hellige Kors. Taarnspiret blev i 1694 opsat af Iver Helmen fra Grans Prestegjeld.

til det Skur, hvorhen Thorgils en Stund i Forveien havde bragt Kongens Lig. Døren var lav, saa han maatte huke sig ned for at komme ind. Medens han famler sig frem for at finde et Sted, hvor han kunde lægge sig, tager han med Haanden borti en Dam paa Gulvet. I det samme gled hans Hat nedover Ansigtet. Da han vilde sætte den tilrette, kom han nær Dinene med den vaade Haand. Det tog i det samme til at klø saa i Dienlaagene, at han maatte gnide dem med Fingrene. Om lidt kom han drivende ud af Skuret. Han bar sig først ilde for, at det var saa vaadt overalt, at han ikke kunde lægge sig der. Da blev han rent forundret: han kunde se sine Hænder og skjelne alt det, han kom nær. Strax strøg han ind i Stuen paa Stiklestad og fortalte vidt og bredt om, at nu havde han faaet sit Syn igjen. Han var godt kjendt der i Egnen, da han længe havde streiffet Bygderne imellem; alle vilde derfor gjerne vide, hvorledes det var gaaet til, og Tiggeren gjorde nøie Rede for alt.

Thorgils og hans Søn Grim skjønnede strax, hvorledes det hang sammen, saa snart de hørte, at Tiggeren havde været borte i Skuret. De blev nu bange for, at en eller anden af Kongens Uvenner skulde faa Spurlag paa det, og skyndte sig derfor med at faa Kongens Lig flyttet ud i Hagen. Men heller ikke her kunde de være trygge for det; thi om Natten brandt der Lys over det Sted, hvor det var gjemt.

Saasnart Bondehæren var borte, gjorde Thorgils og Grim istand to Kister; i den ene, som var baade godt og smukt forarbeidet, lagde de Kongens Lig. Den anden blev fyldt med Halm og Sten, saa den fik en Mands Tyngde, og lukkedes forsvarligt. Siden førte de disse to Kister ned til Fartøiet, hvor den, som forvarede Kongens Lig, blev sat ned under Tiljerne, medens den anden fik en saadan Plads ombord, at alle maatte se den.

For en god Bris for Thorgils's Skude ud gjennem Fjorden til Kaupangen, hvor han lagde til ved Kongsgaardens Brygge. Det var alt begyndt at skumre om Kvelden. Han sendte Bud op til Biskop Sigurd, som nu havde mest at sige i Landet, at han var kommen til Byen med Kong Olafs Lig. Biskopen blev glad, da han hørte det, og sendte strax sine Mænd ned til Elven. De lagde sig med en Baad ind ved Thorgils's Skude og bad om at faa Kongeliget udleveret. Thorgils og hans Mænd firede da den Kiste, de havde staaende oppe paa Tiljerne, ned i Baaden til dem. Biskopens Mænd roede nu ud paa Fjorden og sænkede Kisten ned der. Saa fortalte og troede man ialfald, at det gik for sig.

Om Natten roede Thorgils og hans Mænd opover Elven, til de kom til et Sted ovenfor Byen, som kaldtes Sørlid.*) Her lagde de til.

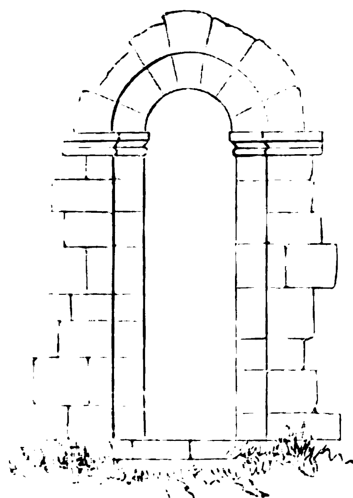
*) D. e. den solede Lid. Stedet maa søges noget søndenfor den Gaard, hvor Norges Bank har sit Hovedsæde. Stedet fik siden Navnet Olafsliden, og en Kirke, der viedes til Olafs Ære, reistes her.

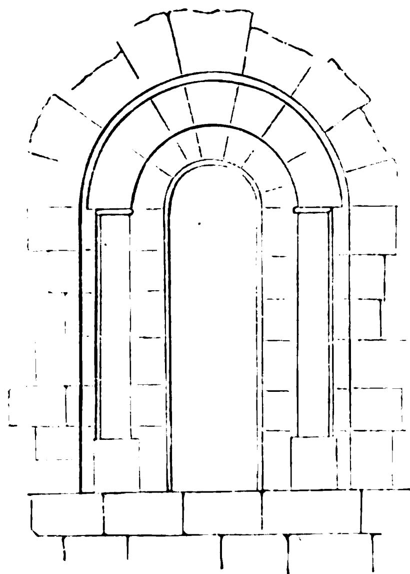
De bar Kisten op i et Udhus, som nu stod øde, og holdt om Natten Vagt over Liget. Dagen efter gik Thorgils indom til de Mænd i Byen, som han vidste havde været Kong Olaf hengiven, og bad dem modtage Kongens Lig; men ingen turde indlade sig paa det. Der var da intet andet for Thorgils

10. Det indre af Ringsaker Kirke.

og hans Mænd at gjøre end at ro længere op efter Elven til Mælene. Her grov de Liget ned i Sandet og magede det saaledes, at ingen kunde se, at der nylig havde været gravet paa det Sted. Da Dagen brød frem, havde Thorgils udført sit Erinde i Byen og hastede hjemover igjen.

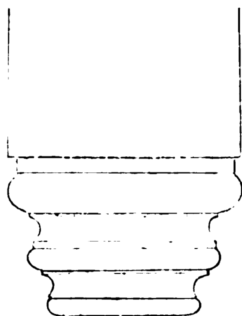
11. Kor-Portal i Ringsaker Kirke. 1:48. 12. Gavl-Vindue i Ringsaker Kirke. 1:48.

Hardeknut hyldes paa Viborg Thing. Svein Knutsson bliver Konge i Norge. Ulv Jarls Drab. Alfivatiden.

Saasnart Kong Knut den store havde faaet Underretning om, at **Haakon Eriksson Jarl var kommen bort, bestemte han sig til at overdrage** Norges Throne til sin uægte Søn Svein, som han et Par Aar i Forveien **havde indsat til Herre over Jomsborg.** Dronning Emmas Søn **Hardeknut** **havde allerede paa** Ørething 1028 faaet Kongenavn, og det var Knuts **Mening at overlade** ham Danmarks Rige. Det lader imidlertid til, at han **i det længste kviede** sig for at give Slip paa sit Arveland, som under hans **Fravær blev** styret af **Ulv Jarl**, der havde hans Søster **Estrid** tilægte. **Dronning** Emma var meget ilde tilfreds med, at hendes Søn blev tilsidesat **for et** Frillebarn, og da Ulv Jarl om Vaaren 1030 opholdt sig i England, **lagde hun** op Raad med ham om at sætte Hardeknut paa Danmarks Throne.

Forskjellige Omstændigheder bidrog til at fremme Gjennemførelsen af denne **Plan.** Da Ulv vendte tilbage til Danmark, var Rygtet om Olaf

Haraldsøns Rustninger naaet derhen og havde vakt megen Uro, da man frygtede for, at han vilde rette sit Angreb paa dette Rige. Ulv lod da stevne et almindeligt Thing i Viborg, hvor Høvdingerne mødte frem i stort Antal. Her sagde han, at han havde forestillet Knut, hvor rent ilde det var, at Landet var uden Konge i slige vanskelige Tider. Knut havde indrømmet det, og ved Afskeden havde han tilkjendegivet ham, at det var hans Villie, at Hardeknut skulde tages til Konge over Danevældet. Som Bevis for at det var sandt, hvad han sagde, lod han oplæse et Brev herom, som han foregav, at Knut havde udfærdiget til Landets Høvdinger og sat sit Segl for. I den faste Tro, at det forholdt sig rigtigt med Brevet og med Ulv Jarls Forklaring, kaarede Høvdingerne nu Hardeknut til Konge; men da han endnu var et Barn — kun lidt over ti Aar gammel — skulde Ulv vedblive at styre Landet som før.

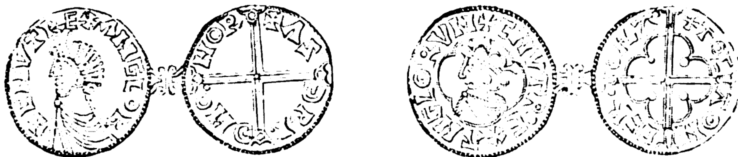

13. Kragsten i Ringsaker Kirke. 1:24.

En Stund efter drog Ulv Jarl opover til Norge med en stor Hær og Flaade for at værge Landet mod Olaf Haraldssøns Angreb og paa samme Tid indsætte Svein som Konge. De ankom til Viken paa den Tid, Slaget stod paa Stiklestad. Overalt stevnedes Landsfolket til Thing, og Svein blev — saa synes det ialfald — uden Modsigelse tagen til Konge. Længere ude paa Høsten, da Hyldingen paa Ørething ved Nidaros havde fundet Sted, vendte Ulv Jarl tilbage med Danehæren.

Det kunde imidlertid ikke længe blive skjult for Knut, hvad der var foregaaet i Danmark. Aaret efter kom han med en stor Hær over til Sjælland for at straffe Ophavsmændene til Oprøret og gjenoprette sin kongelige Magt. Da han var kommen til Roeskilde, indfandt Ulv Jarl sig hos ham i det sikre Haab, at Dronning Emma, som havde havt den største Andel i, hvad der var foregaaet, og som havde udfærdiget det falske Brev med Knuts Segl, ganske vist vilde bringe en Forsoning tilveie. Men Knut

vilde ikke vide af noget Forlig og vilde ikke engang tale med Ulv. Den næste Morgen bød han sin Skosvend at gaa hen og dræbe Ulv. Skosvenden gik ud, men vendte en Stund efter tilbage. "Dræbte du Jarlen?" spurgte Kongen. "Nei," svarede Svenden, "han var gaaet i Ottesang." En af Kongens Hirdmænd, Ivar hvite, en Dattersøn af Haakon Ladejarl, stod og hørte paa dette. "Tag dit Sværd og gaa hen og dræb Jarlen," sagde Kongen til ham. Ivar lod sig ikke dette sige to Gange. Om en Stund kom han tilbage. "Dræbte du Jarlen?" spurgte Kongen. "Ja vist," lød Svaret. Blodet dryppede endnu af Sværdet, han holdt i Haanden. "Det var bra," sagde Kongen. Ivar havde truffet Jarlen i Kirkens Kor og havde uden Omstændigheder hugget ham ned. Ved denne Udaad var Kirkens Fred bleven krænket. Presterne lukkede Kirken og lyste Ban over Byen og Heredet. Paa Kongens Befaling maatte de atter aabne Kirken, hæve Bannet og læse Messe; dog maatte Knut sone Gjerningen med en betydelig Gave af Jordegods til Geistligheden.

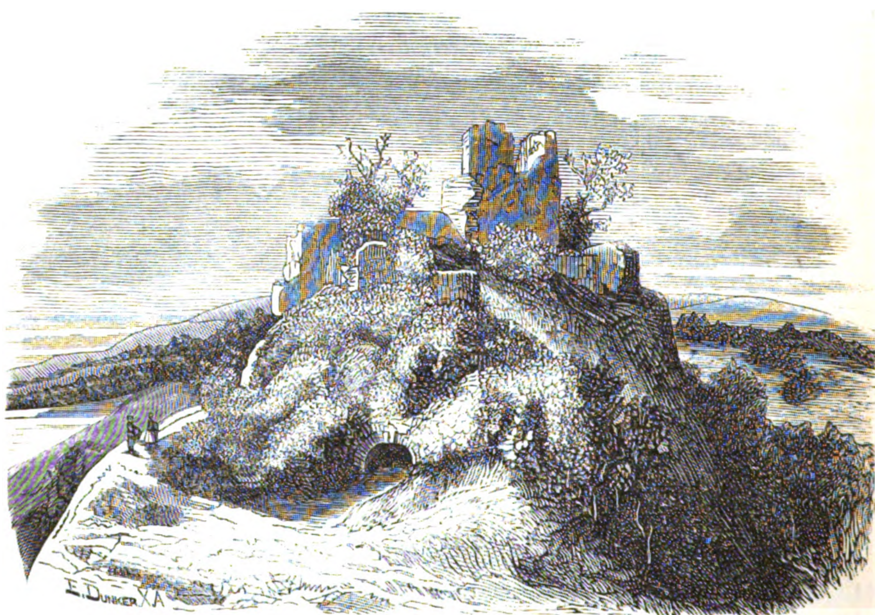

14—15. Engelske Mynter fra Knut den stores Tid.

Om Ulv Jarls Planer havde havt større Rækkevidde, kjendes ikke. Men ved hans Drab var ialfald ethvert Opstandsforsøg kvalt i Fødselen. Knut lod oplyse, at Ulv uden hans Vidende og Villie havde ladet det falske Brev opsætte og forsegle, og nu indfandt Hardeknut og Svein Ulvssøn sig hos ham. Kongen tilgav sin Søn, da denne gjorde Fodfald for ham og udleverede Kongeseglet. Sammen med tolv af Rigets bedste Mænd maatte han sværge sin Fader Troskabsed og love, at han ikke skulde gjøre nogensomhelst Fordring paa Danmark, med mindre han fik det som Len. Knut indsatte ham da som Underkonge i Landet, dog saaledes, at Hardeknut skulde være Danmarks rette Konge, naar Knut ikke selv var tilstede. Da Knut paa denne Vis havde gjenoprettet Ordenen, forlod han Danmark for aldrig mere at komme derhen.

Knuts Forhold lige over for Ulv Jarls Slægt, der jo ogsaa var hans nærmeste Frænder, staar ikke i det klareste Lys. Hans Søster Estrid, Ulvs Enke, blev strax efter gift med Normannerhertugen Robert Djævelen,

Fader til Vilhelm Erobreren. Men dette Ægteskab blev ikke af lang Varighed; thi da Robert strax efter røg uklar med Knut, sendte han hende tilbage. Estrid tilbragte da de Aar, hun endnu havde igjen at leve, i Roeskilde, optagen af gode Gjerninger og Bønner for sin Husbonde og sine Børn. Datteren Gunhild blev gift med Harald Jarl, en Søn af Jomsvikingehøvdingen Thorkel høie; han skulde under Hardeknuts Mindreaarighed være dennes Formynder. To af Sønnerne, Bjørn og Aasbjørn (Esbjørn), maatte følge Knut til England, men den tredie, Svein, flygtede til Sverige,

16. Ruiner af Robert Djævelens Borg.

hvor han i de følgende tolv Aar opholdt sig dels ved sin Frænde Kong Anund Jakobs Hird, dels paa de store Gaarde, han havde faaet i Arv efter sin Mormoder Sigrid Storraade.*)

I Norge foregik der paa denne Tid et stort Omslag i Folkets Stemning. Den nye Konge, Svein Knutssøn, var ung og uerfaren og havde saa lidet tilfælles med sin dygtige Fader, at onde Tunger skumlede om, at han var et understukket Barn. Men havde han selv intet at sige, saa

*) Dette betydelige Jordegods, det saakaldte Sigridlef, var endnu tohundrede Aar senere i de danske Kongers Eie.

havde hans Raadgivere saa meget større Myndighed, og først og fremst da hans Moder Alfiva (Ælfgifu).

Alfiva var Datter af den engelske Høvding Ælfhelm i Northampton. Selv hendes Landsmænd giver hende Skudsmaal for at have været en stolt, rænkefuld og herskesyg Kvinde. Man vilde vide, at Olaf Haraldssøn og Kong Knut begge under sit fælles Tog til England havde beilet til hende, og at de var blevne dødelige Uvenner fra den Dag, hun foretrak at blive Knuts Frille. I Forening med Biskop Sigurd og flere andre danske Herrer skaltede og valtede nu hun i Landet, som hun syntes. Længe ulmede

17—19. Engelske Mynter fra Knut den stores Tid.

Misnøiet; men da det fremmede Herredømme indførte en Række nye Lovbud, der sigtede til at sammensmelte Norge og Danmark til et Rige, foregik der en Reisning over det hele Land, der endte med, at de danske Styrere blev fordrevne.

Disse Lovbud, der maa betragtes som et Forsøg paa at bringe Norge ind under et mere ordnet Regjeringssystem paa Folkefrihedens Bekostning, stod fuldstændig i Samklang med Feudalvæsenets Udvikling i det øvrige Europa. Enkelte af dem er vel endog kun en Fornyelse af tidligere Bestemmelser, som havde været gjældende helt siden Harald Haarfagers Dage, men blev nu vistnok strengt gjennemførte.

De Love, som i Sagaerne henføres til Danevældets Tid, var følgende:

1. Ingen Mand maa fare af Landet uden Kongens Tilladelse, og om han for, skulde hans Eiendomme falde under Kongen.

2. Enhver, som dræbte en Mand, skulde have forbrudt Land og Løsøre.

3. Naar en Mand var utlæg, og der tilfaldt ham en Arv, skulde denne Arv tilhøre Kongen.

4. Til Jul skulde hver Bonde udrede til Kongen en Mæle Malt af hver Arne og et Laar af en treaars Oxe — den saakaldte Græsgangs-Afgift (Vinjartodde) — samt et Spand Smør. Hver Husmoder skulde udrede en Kvindegave (Rygjartoo), der bestod i saa meget urendt Lin, som man kunde omspænde med Tommelfingeren og Langfingeren.

5. Bønderne skulde være pligtige til at opføre alle de Huse, som Kongerne vilde have paa sine Gaarde.

6. Syv Mænd, som var over fem Aar gamle, skulde udruste en Mand fuldstændigt til Leding.

7. Hver Mand, som roede ud paa Havet, skulde betale Kongen fem Fiske i Landvarde eller Landslod.

8. Ethvert Skib, som for bort af Landet, skulde overlade Kongen et Rum tversover Skibet, eller og betale Leie deraf.

9. Enhver Mand, som drog til Island, skulde betale Kongen Landøre, hvad enten han var der fra Landet eller han var udenlandsk.

10. Hertil kom endnu, at en dansk Mands Vidnesbyrd skulde fælde ti Nordmænds, og

11. at alt jordfundet Gods skulde tilhøre Kongen, med mindre ens Arveret dertil kunde bevises.

Da disse Love kundgjordes paa Thinget i Throndhjem, begyndte Almuen strax at knurre. De, som ikke havde været med paa Færden mod Kong Olaf, sagde: "Ser I nu, Indthrøndere, hvad Venskab og Løn I faar af Knut og hans Skyldfolk, for at I stred mod Kong Olaf og fældede ham fra Landet! Man lovede Eder Fred og Forbedring i Eders Ret. Men i Stedet faar I Trældom og Tvang og atpaa Skjændsel og Foragt som Drottenssvigere." Det var sandt, som det var sagt, og ingen følte det bedre end Høvdingerne selv. Men nu var der intet at gjøre; thi alle de, som havde noget at sige, havde bundet sig selv, idet de havde givet Knut sine Sønner eller nærmeste Frænder som Gisler paa sin Troskab. Der var derfor ingen, som trøstede sig til at stille sig i Spidsen for en Opstand. Man maatte da nøies med at harmes i Stilhed over den modbydelige Kongemoder, som blandede sig op i alt med sin vanlige Myndighed og Hensynsløshed, og Øgenavnet "den mægtige", som man satte paa hende, fik hun vist ikke for det gode. Svein, Kongen, var en godslig og ret vakker Gut, og der faldt ingen ind at lægge ham til Last, hvad Moderen og hendes Slæng tog sig for.

De fire, fem Aar, som hengik efter Slaget paa Stiklestad, levede længe under Navnet Alfiva-Tiden i Folkets Minde. Naar slog til, saa man maatte tage til Takke med Kreaturføde og Barkebrød. Saa tunge

Kaar, hed det, havde det norske Folk ikke været stedt i siden Gunhild Kongemoders Dage, og man gjentog længe et Vers, som Sighvat Skald kvad om Tidens Pinagtighed:

Alfivas Old vil sikkert
unge Gut mindes længe,
da vi Oxe-Mad aad,
ja, selv Skav som Bukke.
Andet man saa, da den ædle
Olaf styrede Landet;
rose sig da kunde hver af
Hjelm og Lade fornfyldt.

Men der var dog ogsaa gode Sider ved Alfivas Regjering; maatte man end punge dygtig ud til alle Skatter og Paalæg, saa havde man ogsaa paa en Vis Vederlag for det. Thi aldrig havde der været saa stilt med Rov og Manddrab i Landet som i hendes Dage.

Olaf Haraldsson erkjendes for Helgen.

De norske Høvdinger, som Kong Knut ved store Løfter havde vundet for sin Sag, følte sig meget skuffede i sine Forventninger. Ikke mindst var dette Tilfældet med Kalf Arnesøn paa Egg, der med saa overvættes Iver havde optraadt mod sin fordums Herre og Ven. Det var kun en ringe Trøst for ham, at der ogsaa var andre, som gik glip af Jarleværdigheden, og der findes ikke nævnt noget om, at han fik Erstatning for den paa andet Vis. Efter Slaget paa Stiklestad havde han med stor Omhu sørget for sine saarede Brødres Pleie og sendt dem hjem med al mulig Hæder. Derhos udvirkede han vistnok af den nye Regjering, at de fik sidde i Ro paa sine Gaarde. Herved gjenoprettedes Thorbergs og Arnes Tillid til ham. Men Finn blev sig selv lig; end ikke ved Afskeden kunde han lade være at give Kalf knubbede Ord for, at han havde været med i Slaget mod Kong Olaf. I sit Hjerte var han dog fuldstændig forsonet med ham.

Ogsaa Einar Thambarskelver hørte blandt de misfornøiedes Tal. Knut havde vistnok givet ham saa mange Forleninger, at han raadede over et lidet Jarledømme. Men Jarlsnavn, som han efter sine mægtige Forbindelser og Knuts bestemte Tilsagn havde gjort sig sikkert Haab om, fik han

dog ikke. Han havde derfor givet sig god Tid med sin Hjemreise, saa han slap at være med paa Stiklestad, og dette glemte han siden aldrig at minde Folk om.

Men den farligste Modstander, Danevældet fandt i Norge, var Landets Geistlighed, der trofast bevarede Mindet om den faldne Konge og hans Fortjenester og paa ingen Maade kunde forsone sig med den nye Øvrighed, Knut havde givet dem. Først begyndte der ude blandt Folk at gaa Rygter om Undere, som den faldne Konge skulde have gjort. Disse voxede Dag fra Dag, og snart var alle enige om, at Kong Olaf ganske vist var en hellig Mand. Nu brød der løs en Storm af Uvillie mod den danske Biskop Sigurd, som fik Skyld for, at han og ingen anden havde egget Folket til at tage Kongen af Dage. Det varede ikke længe, før hans Stilling i Norge blev saa uudholdelig, at han fandt det sikrest at vende tilbage til Kong Knut i England.

Men Landets Geistlighed blev herved ikke blottet for Overhoved. Da Kong Olaf flygtede til Gardarike, havde han fra Svithjod af sendt Biskop Grimkell tilbage til Norge, og denne havde siden opholdt sig paa Oplandene. Da Biskop Sigurd havde forladt Landet, og Rygterne om Kong Olafs Undergjerninger var kommen ham for Øre, drog han opover til Einar Thambarskelver i Throndhjem. Her blev han modtagen med aabne Arme. Einar og han taltes længe ved i Enrum om de store Begivenheder, som var foregaaede der i Landet, og der herskede den skjønneste Enighed mellem dem. Siden drog Biskop Grimkell ind til Byen, hvor Almuen ligeledes fagnede ham paa bedste Vis og gav ham nøie Besked om alle de Undere, som Kong Olaf havde gjort. Grimkell sendte da Bud ind til Stiklestad efter Thorgils Bonde og hans Søn. Ogsaa disse havde meget merkeligt at berette, og de betroede ham, hvor de havde skjult Kong Olafs Lig. Om lidt kom ogsaa Einar Thambarskelver ind til Byen. Han og Grimkell gik nu hen til Kong Svein og Alfiva og bad om Tilladelse til at grave op Kong Olafs Lig. Der var intet i Veien for det. Det var nok rygtedes ud over Bygderne, hvad Einar og Grimkell havde fore; thi da Opgravningen skulde finde Sted den 25de Juli 1031, var meget Folk samlet oppe i Mælene. Man slap imidlertid at grave dybt, da Kisten næsten var skudt op af Jorden. Der var nu mange, som raadede Biskopen til at lade Kisten nedgrave i den indviede Jord ved Klemenskirken. Dette skede og. 9 Dage efter, da man igjen grov den op, var den paany næsten kommen op af sig selv, og den lugtede derhos, som den var nyhovlet. Nu lod Biskopen Kisten aabne, og ud af den strømmede der en herlig Vellugt. Da han tog Dækket af Kongens Ansigt, viste dette sig aldeles uforandret; ja, det havde endog bevaret den friske røde Farve i Kinderne, som om Kongen nys var sovnet ind. Flere af de omkringstaaende, som havde set Kongen, da han faldt, paastod med Sikkerhed, at hans Haar og Skjæg var voxet, som om han den hele Tid havde været

levende. Blandt dem, som indfandt sig for at se Kong Olafs Lig, var Kong Svein, Alfiva og flere Høvdinger. Da Alfiva saa det, sagde hun: "Det er svært, hvor sent Lig raadner i Sand. Der vilde nok ikke have været stort igjen af det, om det havde ligget i Muldjord." Biskopen tog da en Sax, klippede noget af Kongens Haar og Overskjæg, som han efter Tidens Skik og Brug bar langt, og sagde til Svein og Alfiva: "Nu er Olafs Haar og Overskjæg saa sidt, som det var, da han faldt, og saa meget, som I her ser, er det voxet siden den Tid." "Jeg har ofte set Haaret helt og uskadt paa Folk, som har ligget længere i Jorden end denne Mand," sagde Alfiva. "Men jeg skal tro, det er en Helligdom, hvis det ikke brænder

20. Olaf den helliges Skrinlægning.
Fra Antependiumstavlen Bd. I, S. 616.

i Ild." Biskopen lod da et Fyrfad hente, læste Velsignelsen over Ilden og strøede Røgelse over. Siden lagde han Haaret paa. Da Røgelsen var fortæret, tog han Haaret uskadt ud af Ilden og viste det for de omstaaende. Alfiva fordrede nu, at Prøven skulde anstilles med uviet Ild; "thi jeg har set kløgtige Folk vie Ild saaledes," sagde hun, "at den ingen Skade gjør." "Jeg ved nok en, som havde fortjent at lægges i Ild," tog Einar Thambarskelver tilorde, "og det er du selv, Alfiva." Kongemoderen saa paa ham. "Du har en diger Hals, Einar! Men jeg har nok set slige Fiske som dig løbe i Garn." "Aa, min Hals er just ikke saa diger," mente Einar; "men fik du mange slige Fiske i Garnet, saa klarede nok ikke dine Masker dem." Da fandt Alfiva det klogest at tie stille. Efter Biskopens Erklæring, hvori

Kongen samtykkede, dømte hele den forsamlede Mængde, at Olaf var en sand Helgen (3die August 1031). Hans Lig blev baaret ind i Klemenskirken og bisat over Høialteret. Kisten blev svøbt i Pell, og der blev tjeldet over den med Fløiel.

Allerede nu skede der mange Jertein ved hans Helligdom. Halte, blinde, stumme og andre syge søgte i store Skarer derhen og drog helbredede bort. Over hans Leie hørte de troende Klangen af Klokker, som man paastod usynlige himmelske Kræfter satte i Bevægelse, og paa Alteret brandt der Kjerter, som var tændte af sig selv. Nær det Sted i Elvemælen, hvor hans Lig først havde været nedsat, vældede der frem en Kilde, i hvis Vand mange fandt Helsebod. Denne Brønd blev derfor indbygget med megen Omhu.

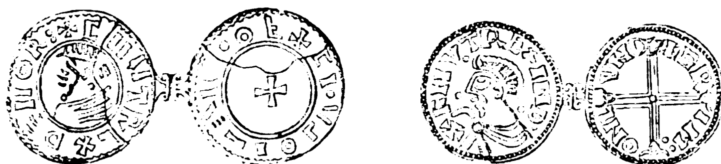
Ved denne Tid opholdt Kong Knuts Hirdskald Thorarin Lovtunge sig i Nidaros. I et Digt, han kvad til Kong Sveins Ære, omtaler han alle de Undere, som skede ved Olafs Kiste. Til Slutningen heder det:*)

Bed da Olaf,
at han under dig
sin Grund og Jord,
den Guds Mand sande;
thi han kan af Gud
til Gave faa
Aar og Fred
for os allesammen,
naar du kun ydmygt
for Altrets Fod
bærer frem
Bønnerne dine.

Olafs Helgenry spredte sig hurtigt over Norge og de tilgrænsende Lande. Til hans Helgendage den 29de Juli og 3die August indfandt der sig hvert Aar en talrig Skare Pilgrime, og trindt om i Landene reiste der sig efterhaanden Kirker til hans Ære.

En af de første, som erkjendte Olafs Helligdom, var Høvdingen Thore Hund paa Bjarkø. Om ham fortælles det, at han efter Slaget paa Stiklestad ikke havde en rolig Stund mere. Pint af Samvittighedsnag foretog han en Pilgrimsvandring til det hellige Land for at hente Sjælebod ved Frelserens Grav; fra denne Færd skal han aldrig mere være vendt tilbage.

*) Skalden henvender sig til Kong Svein.

21—22. Danske Mynter fra Knut den stores Tid.

Opstand forberedes i Throndhjem. Tryggve Olafssons Angreb paa Norge.

Erkjendelsen af Olafs Helligdom var det haardeste Stød, som kunde ramme Danevældet. Troen paa hans Lykke drog det norske Folks Hjerter til den gamle Kongeæt og vakte Nationalfølelsen atter tillive. Ligeoverfor de herskende Daner følte Haalogalændingen og Egden, Thrønderen og Vikverjen sig som et Folk og var beredte til at ryste det fremmede Aag af sin Nakke, naar det skulde være.

Den danske Regjerings Overmod og de indtræffende Uaar øgede paa Misnøiet hos Folket. Rundt om i Landet ærgrede man sig over Thrønderne og gav dem Skylden for, at de ved sin Opstand mod Kong Olaf havde bragt dem i denne Trældom. Og bestandig endte Visen med, at nu var det ikke mere end deres Skyldighed at faa de fremmede kastede paa Dør igjen. Der var nok intet, Thrønderne mere stundede efter, og mindst af alle havde Høvdingerne noget imod det. Kalf Arnessøn udsonede sig fuldstændig med sine Brødre, og de traf i Stilhed hver i sin Kreds Forberedelser til en Opstand. Dette Forbund tiltraadtes snart af Einar Thambarskelver, der paa sin Side havde begyndt Verket ved at faa Olafs Helligdom anerkjendt, og det varede ikke længe, før han var Sjælen i det hele.

Saaledes stod Sagerne, da Sveins Throne truedes af en Fiende udenfra. Om Vaaren 1033 rygtedes der nemlig over fra England, at der paa disse Kanter foretoges Rustninger mod Norge. I Spidsen for den Hær og Flaade, som saaledes droges sammen, stod en Mand ved Navn Tryggve, der udgav sig for en Søn af Olaf Tryggvessøn i dennes andet Ægteskab med Olaf Kvarans Datter Gyda. Det er ikke usandsynligt, at han virkelig var det, skjønt hans Uvenner paastod, at han kun var en Prestesøn. Da Svein hørte, at Tryggves Angreb var ventende, udbød han strax Leding nordfra Landet og forlangte, at Lendermændene skulde gjøre ham

Følge. Men Einar Thambarskelver blev siddende i Ro hjemme paa sin Gaard. Kalf Arnessøn udrustede og bemandede vel i flyvende Fart den Tyvesesse, han eiede; men han styrede strax ud efter Fjorden uden at bie paa Kong Svein og drog ned til Giske, hvor hans Broder Thorberg boede. Om lidt kom ogsaa de andre Arnessønnerne hid. Hvad de her havde imellem sig, fik Folk ikke Rede paa; men det var neppe til Sveins Bedste. Da Kalf igjen styrede nordefter, mødte han Sveins Flaade i Frekøsundet, hvor den paa Nedturen laa samlet. Da han drog igjennem, raabte man over til hinanden fra Skibene. En af Sveins Mænd bad da Kalf om at lægge til og følge Kongen for at værge hans Land. "Nei," raabte Kalf tilbage, "jeg har havt nok og mere end nok af at slaas med Landsmænd for at skaffe Knytlingerne Magten!" Han roede videre sin Kaas, helt til han kom hjem til Egg. Heller ingen af hans Brødre var med paa denne Færd.

Da Svein hørte, at ingen paa Vestlandet vidste noget om, at Tryggve var kommen til Landet, gjettede han, at han maatte være dragen til Viken, hvor han havde sin meste Slægt. Han styrede derfor sydefter langs Kysten.

En Stund efter kom imidlertid Tryggve vestenfra til Hordaland. Da han hørte, at Svein var søndenfor, seilede han efter ham. Paa Rygtet om Tryggves Komme, vendte Svein om for at drage ham i Møde. En Søndag stødte Flaaderne sammen i Soknesund mellem Sokn og Bru strax nordenfor Tungenes, ikke langt fra det Sted, hvor Erling Skjalgssøn sem Aar tidligere havde fundet sin Bane. Der kan være Tvivl om Tryggve havde Olaf Tryggvessøn til Fader; men han lignede ham i ethvert Fald i Tapperhed og Vaabendjærvhed, og dette lagde han tilfulde for Dagen i den heftige Kamp, som nu udspandt sig. Sagnet beretter, at han ligesom Olaf skjød to Kastespyd ad Gangen, et med hver Haand, idet han sagde: "Saa lærte min Fader mig at messe." Dette Mundheld, som man længe mindedes, var vistnok Svar paa de Skjældsord, hans Fiender gav ham. Overmagten var dog for stor. Tryggve faldt efter den tapreste Modstand, og den største Del af hans Mænd blev nedhuggede; de øvrige flygtede eller gik til Grid.

Efter Slaget i Soknesund vendte Svein tilbage til Throndhjem. Hans Ophold her blev ikke af lang Varighed. Thi Einar Thambarskelver og Kalf Arnessøn havde ikke siddet med Hænderne i Skjødet den Tid, han havde været borte. Dette viste sig om Høsten paa et stort Thing, som holdtes i Nidaros. Her fremkom Bønderne med sine Klagemaal for Svein og Alfiva, som begge var tilstede. Men der var ingen Ret at faa for dem: thi Kongen og hans Moder sagde hverken Ja eller Nei til de udtalte Ønsker. Einar Thambarskelver mælte i Forstningen ikke et Ord; men han havde baade Øine og Øren med sig. Da det saa ud til, at man ingen Vei skulde komme, brummede han saa høit, at mange hørte det: "Jeg var just ikke

nogen Ven af Kong Olaf; men det maa jeg sige, at Thrønderne gjorde en daarlig Handel, da de byttede bort den hellige Konge mod et Føl og en Mær. Kongen der kan jo ikke snakke engang, og Moder hans tænker bare ud alt det onde, hun er god for." Da Folk hørte det, lo de og gjentog Einars Ord for sine Sidemænd, saa der blev temmelig høirøstet Snak og Latter bortover Thingvolden. "Hvorfor sætter ikke Bønderne sig og hører paa, hvad Kongen siger?" spurgte Alfiva. "I maa da ikke mumle slig!" Det blev nu stille en Stund. Da reiste Einar sig og sagde høit: "Far hjem, Bønder! Der kan I lige saa godt vente paa Uretten, som her søge den i Flok og Følge. I ser jo det, at I lige saa lidt nu som før kommer nogen Vei med Alfiva. Eller vil I, som ikke vilde lyde Kong Olaf, kanske lytte til Kjærringprat? Stort Nidingsverk blev her øvet, da man sveg ham, og stor er ogsaa Straffen. Saa stor Skjændsel og Trældom har Folk maattet taale, siden det nye Herredømme kom, at det for længe siden kunde have været nok. Gud give, det snart maatte faa Ende!" Dermed vendte han om og gik bort med sine Mænd. Alfiva søgte vel at faa talt Folk til Rette, men ingen vilde høre paa hende, og saaledes opløstes Thinget. En Stund efter gik vel Budstikken omkring for at stevne Bønderne til et nyt Thing; men ingen indfandt sig. Der var nu intet andet for Svein og Alfiva at gjøre end at drage sør i Landet og tage Vinterophold der.

Fra denne Tid kan man betragte Danskernes Herredømme i Norge for at være ophørt. Thi Knut var ved Sygdom hemmet i sin Virksomhed, og det spændte Forhold, hvori han i den sidste Tid stod til Normannerhertugen Robert den anden, tillod ham heller ikke at fjerne sig fra England, men nødte ham til at drage det størst mulige Antal Krigere derhen. Han sendte saaledes ogsaa Bud til Kalf Arnesson, at han skulde skaffe ham tre Tylvter rigtig gode Øxer. Kalf svarede ham da tilbage, at han ingen Øxer havde at sende ham; "men Svein skal faa saa mange, at han synes, han har faaet nok."

Magnus Olafsson kaares til Konge i Norge.

Sagaerne kjender intet til, om de norske Høvdinger har havt nogen Befatning med Tryggve Olafssøns Tog til Norge. I ethvert Fald har enkelte af dem kun indtaget en afventende Holdning ligeoverfor hans Forsøg

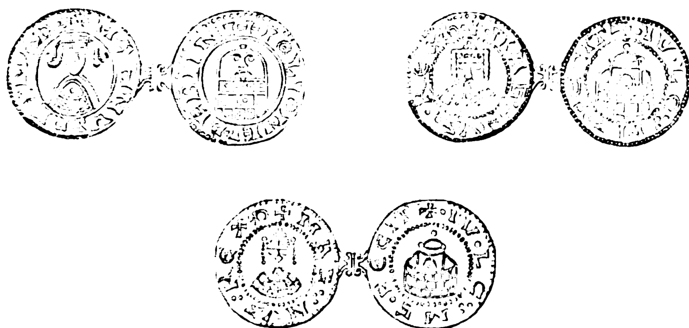
paa at vinde Norges Throne. Om Vinteren, da Svein var vel borte, holdt Einar og de øvrige Høvdinger i Throndhjem mange Møder i Byen for at raadslaa om, hvad de skulde gjøre, og de kom da overens om at sende et Gesandtskab til Gardarike for at tilbyde Magnus Olafsøn, som efter Faderens sidste Færd opfostredes hos Kong Jarisleif i Holmgaard, Norges Throne. Til denne Færd udvalgtes de mest ansete Høvdinger, blandt dem Einar Thambarskelver og Kalf Arnesson. De tog Veien over Jemtland og Helsingland til Svithjod, derfra tilsøs til Aldegjeborg*), hvor de ankom om Høsten og traf den tidligere omtalte Ragnvald Brusesøn fra Orknøerne. Herfra sendte de Mænd til Kong Jarisleif med den Hilsen, at de tilbød Magnus, Olaf den helliges Søn, Herredømmet over Norge og lovede at hjelpe ham til hans Fædrenerige. Da Jarisleif fik dette Bud, vidste han i Førstningen ikke, hvad han skulde gjøre: thi det var nu saa sin Sag at overlade sin Vens eneste Søn i Hænderne paa de Mænd, som havde været hans Faders Modstandere. Efter Overlægning med Dronning Ingegerd og sine Høvdinger bad han dog de norske Stormænd om at indfinde sig ved hans Hof, og hertil gav han dem sikkert Leide. De begav sig da derhen, ledsagede af Ragnvald Brusesøn. Her blev det da bestemt, at de tolv fornemste Mænd af dem skulde sværge Magnus Troskabsed. Einar og Kalf maatte derhos under Ed love at staa ved hans Side som hans Fosterfædre og Raadgivere. Nu gik ogsaa de øvrige Mænd Magnus til Haande, og han gav dem paa sin Side fuld Tilgivelse for, at de havde kjæmpet mod hans Fader ved Stiklestad, og lovede, at han skulde være dem alle oprigtig og tro, naar han fik Rige og Kongedom i Norge. Efter at dette var stadfæstet med edelige Tilsagn fra begge Sider, blev Følget endnu en Stund hos Kong Jarisleif for at aftale det fornødne. Men strax over Jul drog de fra Gardarike sammen med Magnus Olafsøn. Da Isen var gaaet op, satte de over til Svithjod, hvor de styrede op gjennem Mælaren til Sigtuna. Her opholdt Olaf den helliges Enke, Dronning Aastrid, sig. Skjønt Magnus kun var hendes Stifsøn, tog hun dog imod ham paa bedste Maade og lod strax stevne et talrigt Thing af Sviarne paa det Sted, som heder Hangre.**) Her reiste hun sig blandt Almuen og talte med megen Iver og Varme Magnus's Sag og opfordrede Sviarne til at staa ham bi. Men Sviarne havde ingen Hu paa dette, da de vel mindedes, hvor liden Ære de havde havt af sin Færd til Norge med hans Fader; de havde ingen Tro paa, at det denne Gang vilde gaa dem bedre, da deres Fører jo øiensynlig kun var et Barn. Ved sin kloge Tale bragte Dronning Aastrid det dog derhen, at en stor Skare af Sviarne slog sig til Magnus's Følge, som hun ogsaa selv sluttede sig til.

Blandt dem, som her traadte i den unge Konges Tjeneste, var

*) Om Aldegjeborg se Bd. I, S. 545.

**) Beliggenheden af dette Sted kjendes ikke nu.

ogsaa Sighvat Skald. Da Slaget paa Stiklestad stod, var han, som tidligere er fortalt, dragen paa en Pilgrimsfærd til Rom. Da han paa Tilbageveien om Høsten spurgte Kong Olafs Fald, gik denne Tidende ham haardt til Hjerte. Da han var kommen hjem til Nidaros, hvor han var bosat, fandt han ingen Ro paa sig; thi alt mindede ham om hans fordums Herre. Et hæderligt Tilbud om at blive Kong Sveins Hirdmand afslog han; om Vinteren blev det ham for trangt i Byen, og saa drog han øst over Kjølen til Svithjod, hvor han hos Kong Amund Jakob og Dronning Aastrid blev vel modtagen. Her slog han sig tiltaals og nød den største Ære. Men intet glædede ham mere, end naar han traf Holmgaardsfarere, og af dem kunde faa vide, hvorledes hans Herres unge Søn havde det, og hvor godt han artede sig.

23—25. Danske Mynter fra Magnus den godes Tid.

Magnus's Tog gik nu over Helsingland og Jemtland ned til Verdalen. Saasnart han var kommen ned i de throndhjemske Bygdelag, hilsede Landsfolket ham med Glæde. Det var en ganske anden Modtagelse, end hans Fader fem Aar før havde faaet! Da Kong Sveins Mænd hørte om Magnus's Komme, flygtede de alle vidt og bredt og skjulte sig, hvor de kunde. Ingen vovede at gjøre den nye Konge Modstand, og Svein selv var før i Landet.

Saaledes kom Magnus, overalt hilset af Folkets Jubel, ud til Nidaros. Her stevnede han Ørething, hvor Bønderne mødte op i stort Antal og kaarede ham til Konge over Landet, saa vidt og bredt som hans Fader havde havt det. Siden tog Kong Magnus sig en Hird og indsatte Aarmænd paa Kongsgaardene. Om Høsten udbød han Leding over hele Throndhjem og drog først med Hæren for at møde Kong Svein.

*) Se Bd. I, S. 618.

Rygtet om Magnus's Færd naaede denne, medens han opholdt sig paa Sønd-Hørdaland. Han lod strax skjære op Hærør og stevnede Bønderne til sig. De nærmestboende indfandt sig ogsaa; men deres Antal var ikke stort. Da Thinget var sat, reiste han sig og holdt en kort Tale til dem. Det var hans Agt, sagde han, at drage Kong Magnus imøde og holde Slag med ham, om Bønderne vilde følge ham. Men Strilerne lod ikke til at have videre Lyst paa det. Da kappedes de danske Høvdinger, som var med Kong Svein om at holde dundrende Taler for at opflamme dem; men heller ikke det hjalp stort. Enkelte sagde vel, at de gjerne kunde følge med, men andre sagde enten rent ud nei eller tiede bomstille. Det var heller ikke frit for, at somme sagde, at de vilde gaa over til Magnus, saasnart Leilighed gaves. Da sagde Kong Svein: "Jeg er endnu kun et Barn at regne for og kan ikke videre med at tale. Dog behøver jeg ikke at spørge om deres Villie, som rent ud siger, at de ikke vil stride med Kong Magnus. De, som tier, er enige med dem, og med en slig Hær som denne kan vi ikke fare til Kamp. Jeg finder det derfor ikke raadeligt at stole paa disse Bønder. Lad os heller drage did, hvor vi finder hengivne og trofaste Mænd, for at vi hos dem kan finde Hjælp til at undertvinge dette Land". De danske Høvdinger var enige med ham i det Stykke og sagde, at der vel var intet andet for dem at gjøre end at drage tilbage til Danmark. Ogsaa Alfiva mente, det var klogest at gjøre saa, og Svein lod derfor sætte Seil til og drog nedover til Danmark med sin Moder og alle de Danske, han havde havt med sig. Ved sit Komme herhen fandt han en kjærlig Modtagelse hos sin Halvbroder Hardeknut, som tilbød ham et Len i sit Rige. Dette Tilbud tog han imod indtil videre; men det var vistnok hans Hensigt siden at gjengjælde Nordmændene med Grumhed, hvad de havde forbrudt mod ham.

Kong Magnus fortsatte imidlertid sin Vei, helt til han kom til Landemærket ved Gautelven. Overalt blev han hyldet som Konge under Folkets Jubel.

Knut den stores Død. Krig mellem Magnus og Hardeknut.

Der lagde sig dog snart Hindringer i Veien for Danernes paatænkte Tog til Norge. Knut den store, som i længere Tid havde skrantet, afgik den 12te November 1035 ved Døden under sit Ophold i Shaftesbury i England og blev begraven i Winchester.

Neppe havde Knut lukket sine Øine, før hans anden Søn med Alfiva, Harald Harefod, ilede med at opkaste sig til Herre over England og sætte sig i Besiddelse af de Skatte, han havde efterladt sig. Der var dog et stort Parti inden Riget, som heldede til hans Halvbroder Hardeknuts Side. Men da denne foreløbig havde faaet andet at tænke paa end at vinde Englands Throne, kom Harald i den første Tid til at sidde i Ro.

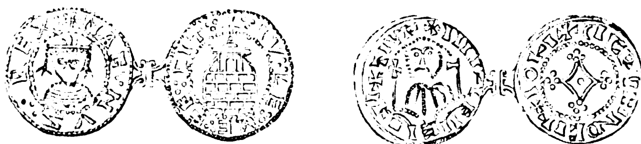
26. Knut den stores Ligkiste.

Indskriften lyder: "I Kisten her og i den ved Siden af forvares Resterne af Kongerne Knut og Rufus, af Dronning Emma og af Biskoperne Winde og Alwine". Kongernes Gravsted blev nemlig ødelagt under den engelske Revolution; men efterat Stuarterne var komne til Magten igjen, blev de forefundne Ben i 1660-Aarene lagte i en ny Kiste, der fremdeles findes i Winchester.

Faa Maaneder efter Faderens Død gik ogsaa Svein Knutssøn i Graven (Begyndelsen af 1036). Hans Moder Alfiva begav sig strax over til England, hvor hun ved alle optænkelige Midler søgte at styrke Harald Harefods Magt. Hardeknut vilde ikke opgive de Fordringer paa Norge, som han havde arvet baade efter sin Fader og sin Broder, og da Vaaren kom, udbød han Leding af Danmark. Kong Magnus rustede sig ogsaa for at møde ham. I de nærmest paafølgende Aar kom det da til Fiendtligheder mellem dem, og de tilføiede hinanden megen Skade ved Herjetog og Manddrab. Baade Danerne og Nordmændene blev snart kjede af Krigen, og Høvdingerne begyndte sig imellem at underhandle om Fred. Det blev da til det, at der blev aftalt et Forligsmøde mellem Kongerne paa Brennøerne ved Gautelvens Udløb. Her sluttede de Fred med hinanden, og den skulde vare, saalænge de begge levede. Hvis en af dem døde uden at efterlade sig

nogen Søn, skulde den overlevende arve hans Rige. Dette Forlig blev besvoret af Kongerne og tolv af de ypperste Mænd paa hver Side.

Hvad der især bevægede de danske Høvdinger til at indgaa paa denne Fred, var vistnok de nye Forhold i England. Dronning Emma, der aldrig havde givet Slip paa Haabet om at se en af sine Sønner paa Englands Throne, blev ved Vintertid jaget ud af Landet. Hun begav sig da til Flandern, hvorfra hun sendte Bud til Danmark og foreslog Hardeknut at vinde England. Han fulgte hendes Opfordring og kom i Aaret 1039 til Byen Brügge, hvorfra han det følgende Aar vilde rette et Angreb paa sin Broders Throne. Førend han var kommen saa langt, fik han Budskab om, at Harald den 17de Marts 1040 var død efter nogen Tids Sygdom. Ved sit Komme til England ved Midsommertid blev

27—28. Danske Mynter fra Magnus den godes Tid.

Hardeknut vel modtagen af alle og kronet som Konge. Hans første Handling var at opgrave Broderens Lig og kaste det i Themsen. Hvorledes det gik Alfiva, har man ingen Kundskab om; men det tør hænde, at hun allerede da var død.

Efter Forliget paa Brennøerne var Magnus i ubestridt Besiddelse af sin Faders Throne. Han var nu voxet op til en rask Yngling og var sjelden udviklet for sin Alder. Under Opholdet i de sydligere Dele af Riget var han kommen i Berøring med sin Faders tidligere Venner og tro Tilhængere, som havde adskilligt at sige paa Thrøndernes og Thrønderhøvdingernes Optræden lige over for Kong Olaf. Magnus lyttede med større og større Begjærlighed til slige Taler, og inden han selv kunde gjøre sig rigtig Rede for det, havde han fattet Nag baade til den ene og den anden af de Mænd, som havde været hans Faders Modstandere. Især kom det til at gaa udover Kalf Arnesson, som man vilde vide havde givet Kong Olaf Banehug. Einar Thambarskelver saa dette og glædede sig derover; thi han skjønte, at han vilde faa al Magt og Indflydelse, naar han blot fik Kalf fjernet. Han sværtede ham derfor ved enhver Anledning og holdt Folkesnakket om Kalfs Færd paa Stiklestad i friskt Erindring hos Kongen, ved støt og stadig at minde ham om, at han ikke var med i Slaget. Efter hvert, som Kalfs Indflydelse minkede, voxede Einars, og det fik Folk mange

Beviser paa. I et Gjestebud, som holdtes etsteds i Viken ved Brenno-Forligets Tid, gik Einar omkring og viste Gjesterne til Sæde, saa han ikke passede paa, at Kalf ganske tilfældig satte sig paa Pladsen nærmest Kongen. Da Einar var færdig med sit Stel og skulde bænke sig selv, fandt han Kalf i sit Sæde. "Gammel-Oxen skal nu i Baas før Kalven, ved jeg," sagde han, klov op paa Kalfs Axel og klemte sig saa uden videre ned mellem ham og Kongen. Kalf rykkede til Side uden at sige et Ord.

En Stund efter, at Krigen med Danmark var endt, kom Kong Magnus opover til Throndhjem. Kalf saa ham tilgode paa enhver Vis; men Magnus blev ikke blidere stemt mod ham for det. Engang, da der var mange Folk forsamlede hos Kongen, kom Bonden Thorgeir Flekk paa Sul i Værdalen*) til ham med en vigtig Sag, som han vilde have Rede paa. Men der var stor Trængsel om Kongen, saa Thorgeir ikke kunde faa tale med ham. Da Thorgeir saa, at det var Mænd, som havde været Kong Olafs Uvenner, som var ham i Veien, kunde han ikke dy sig, men kvad høit:

Mæl du med mig,
Magnus Konning!
thi med din Fader
i Følge var jeg.
Hug derfra
paa Hovedet bar jeg,
hvor Fyrsten faldt
for Fiendehænder.
Men du elsker
det onde Folk,
som sin Drotten sveg
til Djævelens Glæde.

Herover opstod der Kvalm og Ulyd, og der var flere, som lod Thorgeir høre, at han gjorde rettest i at pakke sig væk, det forteste han kunde. Men Kongen kaldte ham til sig, og da han fik vide, hvad han vilde, ordnede han hans Sag paa bedste Vis. Han lod ogsaa Thorgeir vide, at han kunde stole paa ham for Fremtiden, om noget skulde komme paa.

Kort efter var Kongen i Gjestebud paa Kongsgaarden Haug i Værdalen. Som han sad tilbords, sagde han til Einar Thambarskelver, som sad paa hans ene Side: "Idag skal vi ride opover til Stiklestad. Jeg har Lyst til at se Merkerne efter Slaget." "Ja, jeg har nu ingen Greie paa, hvorledes det gik til der," sagde Einar, som havde det paa Følelsen, hvor det bar hen; "men bed Kalf om det; han var nu med, som du ved, og kan fortælle om noget af hvert." Kongen sagde da til Kalf, som sad paa hans

*) Se Bd. 1, S. 614.

anden Side, at han skulde følge ham. Da Bordene var borttagne, gjorde Kongen sig istand og sagde til Kalf, at han skulde være med til Stiklestad. Kalf vred paa sig: "Det kan vel ikke være værdt," mente han. Kongen saa fint paa ham og sagde barsk: "Du skal være med, Kalf." Dermed gik han ud. Kalf var nu ikke længe om at faa Klæderne paa og sagde til sin Skosvend: "Det er bedst, du rider hjem til Egg. Du faar hilse fra mig, at mit Skib skal være seilklart og fuldt udrustet, før Solen gaar ned."

Kongen og Kalf red nu opover til Stiklestad. De steg af Hestene og gik ned i Bakken, hvor Slaget havde staaet. "Hvor var det, Kongen faldt?" spurgte Magnus. Kalf pegte frem for sig med Spydskaftet: "Der laa han." "Hvor var du da?" spurgte Kongen spændt. "Her, hvor jeg nu staar," svarede Kalf. Kongen blev sprutende rød i Ansigtet. "Saa kunde nok din Øxe naa ham?" "Min Øxe naaede ham ikke," svarede Kalf. Han gik rolig hen til sin Hest, svang sig i Sadlen og red bort med alle sine Mænd, mens Kongen vendte tilbage til Haug.

Kalf standsede ikke, før han ved Kveldstid kom hjem til Egg. Her laa hans Skib fuldrustet og seilklart ved Stranden, og hans Huskarle stod færdige til at gaa ombord. Endnu samme Nat for Kalf ud af Fjorden og styrede over til Vesterhavsøerne, hvor han opholdt sig, indtil Begivenhederne kaldte ham tilbage til Norge.

Efter Kalfs Flugt fra Landet inddrog Kongen under Kronen hans Gaard Egg og alt det Gods, han havde efterladt sig, og det ene Rygte om hans haarde Fremfærd mod Thrønderne afløste det andet. Snart hed det sig, at en af Olafs tidligere Uvenner var jaget i Landflygtighed, snart at en anden havde maattet løse Freden med store Udtællinger. Paa andres Gaarde lod Kongens Udsendinger Buskapen slagte ned. Gaarden Viggen i Børsen, som Thrønderhøvdingen **Rut** havde eiet, og Kvistad, som havde tilhørt Lendermanden **Thorgeir**, blev uden Vederlag Kongens Eiendom. Men den styggeste Udaad, Kongen øvede, var dog Drabet paa den gamle Høvding Haarek af Thjotta.

Haarek havde siden Slaget paa Stiklestad siddet hjemme paa sin Gaard. Nu, da Kongen var kommen tilbage fra den danske Krig, vilde han ogsaa nedover til Nidaros for at hilse paa den nye Konge. Da han kom, sad Magnus just paa Loftsvalen i Kongsgaarden. Aasmund Grankelssøn, hvis Fader Haarek havde indebrændt en Stund i Forveien, stod ved Siden af ham. Da Haarek gik opover fra Bryggen, kjendte Aasmund ham strax og satte i: "Nu skal jeg da hevne min Faders Død." I Haanden holdt han en tynd Bredøxe. "Min er bedre," sagde Kongen og rakte ham en tyk og tung Øxe; "husk paa, at Gamlen har en haard Haus." Aasmund modtog Tilbudet og satte i Vei nedover Gaden med den. Da han mødte Haarek, kløvede han Skallen paa ham og løb saa op til Kongsgaarden igjen. Da Kongen fik sin Øxe igjen, saa han, at hele Eggen havde lagt sig.

"Hvad Nytte skulde du vel have havt af din usle Oxe, siden denne er bortskjæmt?" var alt, hvad han sagde. Han gav siden Aasmund Sysfel paa Haalogaland, men han kom som venteligt kan være aldrig godt ud af det med Haarecks Sønner.

Det er intet at undres over, at Folk begyndte at knurre over slig Fremfærd og spørge hverandre om, hvor i al Verden Kongen vilde med dette. Han burde da huske paa, mente de, at Nordmændene aldrig havde taalt Uret. Somme begyndte alt at spaa, at det ikke vilde gaa Magnus et Haar bedre, end det var gaaet hans Fader og Alfiva. I Sogn samlede Bønderne sig endog i en Oprørshær, og Thrønderne holdt Møder, hvor de blev enige om, at de, som havde udgjort den fornemste Del af Landets Befolkning, ikke vilde finde sig i at have det værst af alle, ja endog staa som Træle under Kongens Luner og Overgreb.

29—30. Danske Mynter fra Magnus den godes Tid.

Det saa mørkt ud. Kongens Venner vidste godt, hvorledes det bryggede op til Uveir i Folket, og kom overens om at advare ham, medens det endnu var Tid. Men det var ingen let Sag at faa lagt ind et Ord hos den heftige unge Konge, som alt begyndte at gjøre sig istand til at drage imod Sogningerne. Tolv af hans Mænd traadte da sammen og kastede Lod om, hvem der skulde føre Ordet. Loddet traf Sighvat Skald. Heldigere Valg vilde man neppe have gjort; thi dels stod han som Olafs gamle Ven i stor Yndest hos Kongen, dels havde han det som Skald lettere for at fremføre Advarselen paa en Maade, som vilde vække mindre Anstød.

Sighvat digtede nu et lidet Kvæde, som han kaldte Bersøglis-Visen (d. e. Fritaler-Visen). I dette minder han Magnus om de Løfter, han aflagde, da han blev tagen til Konge, og raader ham til at have for Øie den Agtelse, hans Forgjængere viste Loven og Folkets Rettigheder. Han dadler hans Haardhed og advarer ham mod den Fare, som truer ham og hans Rige. Det meste af Kvædet er endnu bevaret og kaster et ret interessant Lys over Forholdene. Det heder deri:

"Jeg hører, der hersker Uroligheder i Syd hos Sogningerne. Sighvat fraraader Kongen at friste Kamp med Folket; men hvis Strid ikke kan

undgaaes, vil han dog følge ham. Lad os da væbne os, o Konge! og lystig fare til Kampen. Hvor længe skal Landet være i Sorg og Uro?

"Haakon, som faldt paa Fitje, kaldtes den gode; han revsede fiendtligt Ran, og Folket elskede ham. Siden holdt det fast paa den blide Adalsteinsfostres Love, og end holder Bønderne disse gamle Sædvaner i Agt og Ære.

"Jeg tror, at Bønderne forstod at vælge ret, eftersom baade Olaf'erne og Jarlerne lod deres Eiendom nyde Fred. Saavel Tryggves Søn som Haralds gjæve Arving (Olaf den hellige) lod de ypperlige Love, som Folket modtog af dem, staa ved Magt.

"Eders Raadgivere, Konge, bør ikke vredes, naar jeg her taler rent ud; thi mine Ord vil kun fremme din Ære. Bønderne siger, at de har værre Love, end du lovede dem før i Ulvesund,*) hvis Landsfolket ikke taler usandt.

"Hvo egger dig, du hevnstrenge Herre, til at vige fra dine Ord? ofte prøver du det tynde Staal. Ordholden burde dog en Fyrste være; ja, seirsæle Krigsmand, det sømmer sig aldrig for dig at bryde dit Løfte!

"Hvo egger dig, du krigsdjærve, til at slaa ned Thegnernes Buskap? Det er altfor haardt, at en Konge gjør sligt indenlands! Ingen har dog før givet nogen ung Konge saadant Raad. Jeg tror ogsaa, Konge, at dine Mænd bliver kjede af Ran; thi hele Folket er vred i Hu.

"Tyves Ødelægger, tag dig i Vare for det Rygte, som nu er i Omløb her blandt Hølderne; med Sindighed skal Haanden standse alt Uvæsen; den er din sande Ven, du Ravnens Glæder, der byder Advarsel; jeg lytter kun til, hvad Bønderne vil.

"Det ser farligt ud, at de graahærdede Mænd, alle agter sig mod Kongen, efter hvad jeg hører; imod dette bør man i Tide finde paa Raad. Det er ikke lidet uhyggeligt, at Thingmændene stikker Hovederne sammen og putter Næserne ned i Feldene; Thegnerne er slagne med Taushed.

"En Ting er den slemmeste, som de gjæve Bønder taler om, at min Drotten lægger Beslag paa Thegnernes Odel. Enhver, som efter en forkastet Dom maa udlevere sin Fædrene-Arv til Kongens Grever (Ombudsmænd), regner dette for Ran.

Visen slutter saaledes: "Jeg beder Olafs Søn om at høre mig med Mildhed; kun Daaren, siger man, venter til Kvelds; alt er jo nok saa godt mellem os. Vi vil ikke svigte dig, Magnus, der værger Haralds Høge-Ø**) med Sværdet; med dig, gavmilde Fyrste, vil vi gjerne baade leve og dø."

Sighvats Kvæde gjorde et dybt Indtryk paa den unge Fyrste, og han lagde sig hans Formaninger paa Hjerte. Andre gjæve Mænd, som

*) Ulvesund ligger i Nordfjord. Hvad der paa dette Møde blev forhandlet, kjender man ikke.

**) Haralds Høge-Ø kaldtes Norge siden den Tid, Haakon Ladejarl modtog Landet som Len af Harald Gormsson og betalte han Skat deraf med nogle Jagthøge om Aaret.

var tilstede, forenede nu sine Forestillinger med Sighvats, og det lykkedes dem fuldstændig at omstemme Kongens Tænkesæt. Sagnet fortæller, at han strax efter lod Bønderne sammenkalde til et stort Thing. I Begyndelsen talte han haardt til de Mænd, som han troede at have noget udestaaende med og irettesatte Bønderne. Da reiste en gammel Bonde ved Navn Atle sig og sagde høit: "Uf, den Skoen klemmer mig, saa jeg ikke kommer af Flekken." Han sagde ikke mere og satte sig igjen. Men Atles Ord var nok til at sætte Kongen ind i Sagernes Stilling. Han hævede Thinget for den Dag, men bød Almuen komme igjen den næste. Nu viste Kongen sig fra en helt anden Side. Han tiltalte Folket med Blidhed, og alle fandt, at Gud havde foretaget en Forandring med hans Sind. Han lovede nu høitideligen at lade alle nyde Fred og at forbedre Lovgivningen. Han satte sig ved Hjælp af sine viseste og bedste Mænd grundigt ind i de gamle Love og afskaffede de Forordninger fra Alfivatiden, som var mest forhadte.

Der er meget, som taler for, at Magnus gav de Eiendomme, han havde inddraget under Kronen, tilbage til de retmæssige Eiermænd. I det hele viste han fra nu af en saadan Høimodighed og Vennesælhed ligeoverfor sit Folk, at der ikke skulde hengaa lang Tid, før han fuldstændig havde gjenvundet dets Tillid og Hengivenhed. Allerede i hans levende Live blev Tilnavnet **den gode** uopløseligt knyttet til hans Navn.

Færøerne og Orknøerne.

Da Thrond i Gata var bleven kvit sin Dødsfiende Sigmund Brestessøn,*) lagde han og Leif Assurssøn alle Øerne under sig, og de spurgte hverken Jarler eller Konger om Lov til det. De omdannede Øerne til en Fristat, vistnok med Island som Forbillede, og betalte ingen Skat til Norge. I de første tyve Aar lykkedes det dem ogsaa at hævde Øernes Uafhængighed, uden at der fra norsk Side gjordes noget for igjen at gjøre dem skatskyldige. Men da Olaf Haraldssøn sad fast paa Norges Thrnoe, stevnede han i 1024 Leif Assurssøn, Gille Lovsigemand og Thoralf paa Dimon, Sigmund Brestessøns Søn, til sig i Norge. Disse adlød hans Befaling; men Thrond, som ogsaa var bleven indkaldt, lagde sig syg og blev tilbage.

*) Se Bd. I, S. 469.

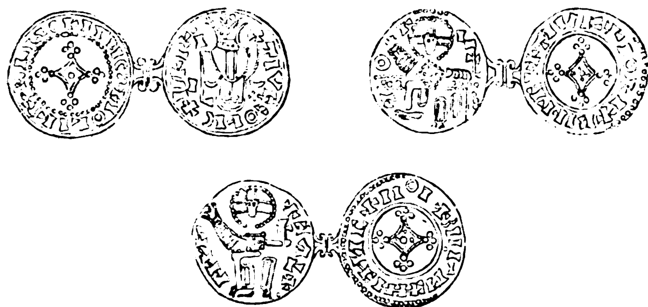
Ved sit Komme til Kong Olaf maatte de tre færøiske Høvdinger forpligte sig til at betale ham Skat og holde de Love og den Landsret, han gav dem; siden vendte de hjem med rige Gaver. Kongen sendte de to paafølgende Sommere Skibe ud til Færøerne for at hente Skatten; men man fik aldrig spurgt, hvor der blev af dem og Mandskabet. Den tredie Vaar kom der Bud fra Kongen om, at Leif, Gille eller Thoralf skulde komme over til ham; han vilde vel vide, hvor der var bleven af Skibene. Man blev da enig om, at Thoralf skulde reise. I Følge med ham var en Skude, som tilhørte Thrond. Denne havde Uld at sælge, og han benyttede Leiligheden til at sende sine Brodersønner i Vei med den. Da Skibene vel var komne frem, blev Thoralf myrdet, og det var nok ikke frit for, man havde Thronds Brodersønner mistænkte for det.

Om Vaaren 1028, da Kongen Olaf opbød de sidste Rester af sin Magt for at møde Kong Knut, holdt han et Husthing ude paa Herøerne. Her udtalte han blandt andet, at det var hans Agt at sende Mænd over til Færøerne for at hente Skatten, og spurgte, om nogen var villig til at paatage sig dette Hverv. Det lod ikke til, at nogen havde Lyst paa denne Færd, da man vel vidste, der var liden Udsigt til, at man vilde komme til at vende tilbage fra den. Da reiste der sig en Mand paa Thinget. Stor og drabelig var han at se til; han var iført rød Trøie, havde Hjelm paa Hovedet og Sverd ved Siden og bar et Huggespyd i Haanden. "Der er da Forskjel paa Folk!" sagde han. "I, som har modtaget saa mange Vennegaver og saa mange Hædersbevisninger af Eders Herre, undslaar Eder for denne Færd. Jeg derimod, som har Kongen til Uven, — og det kan han vel ogsaa have Grund til at være, — skal gjerne drage, om Kongen vil betro mig sit Ærinde." "Det var en bra Mand", sagde Kong Olaf, da han hørte det. "Hvem er du? Hvad er dit Navn?" "Aa, mit Navn er ikke stort at agte paa, skjønt du sagtens har hørt det", sagde Manden. "Man kalder mig Møre-Karl." Møre-Karl var en af de værste Ransmænd, som paa den Tid fandtes paa de Kanter. Kongen havde lyst ham fredløs og ofte sendt Folk afsted for at tage ham af Dage; men Karl havde dog altid forstaaet at bjerge sit Skind. Kongen havde nok hørt ham nævne; men Karls Djervhed huede ham i den Grad, at han tog ham til Naade og bød ham til Gjest. Siden udrustede han ham paa det bedste til Reisen og anbefalede ham til sine Venner Leif og Gille paa Færøerne.

Ved sit Komme vestover viste Thrond ham al Imødekommenhed, men Karl holdt sig mest til Leif og Gille. Det kom og snart op, at Thronds Velvillie kun laa udenpaa. Thi de Penge, han betalte i Skat, var saa slette, at de ikke kunde modtages. Herover opstod der Misnøie i Thronds Flok, og to af hans Brodersønner dræbte Karl paa Thinget. Dette Mord blev dog ikke hevnet anderledes, end at Thronds Frænder blev landsforviste. Denne Dom blev dog snart tilbagekaldt, og ved deres Hjælp kom Thrond

til at herske uindskrænket over alle Øerne, skjønt han i Navnet maatte dele Magten med Leif Asjursøn og Sigmunds gjenlevende Sønner.

Ved den Tid, Magnus Olafssøn kom tilbage til Norge, døde Thrond i en Alder af 90 Aar, og Leif Asjursøn fik saaledes Magten. Leif tog Færøerne i Len af Kong Magnus og vedblev siden at vise ham Lydighed indtil Døden.

31—33. Danske Mynter fra Magnus den godes Tid.

Noget af det første, Kong Magnus foretog sig, saasnart han havde besteget Norges Throne, var at hjælpe sin Fostbroder og Ven Ragnvald Brusessøn til at komme i Besiddelse af hans Rige paa Orknøerne. Her havde Thorfinn Jarl i lang Tid spillet Mester.*) Ifølge Forliget med Olaf Haraldssøn skulde hans Broder Bruse, raade for to Trediedele af Øerne, for den ene som Fadersarv og for den anden som Len af den norske Konge. Men det varede ikke længe, før de idelige Angreb, som Vikingerne gjorde, tvang Bruse, som ingen Krigshelt var, til at overlade Broderen Thorfinn den ene Trediedel, mod at han skulde paatage sig Øernes fuldstændige Forsvar. Det var intet hellere, Thorfinn vilde. Da Bruse en Stund efter døde, tog han ogsaa hans Trediedel af Øerne i Besiddelse, saa at han nu kom til at herske over dem alle.

Da Ragnvald var kommen tilbage til Norge i Kong Magnus's Følge, spurgte han Faderens Død og bad strax om Tilladelse til at søge sin Fædrenearv. Kongen havde intet imod det. Han forlenede ham tillige med den Trediedel, hans Fader havde havt som Len, og da de skiltes, forærede han Ragnvald tre fuldrustede Langskibe og lovede ham Hjelp, om han maatte behøve den. Ved sit Komme vestover sendte Ragnvald Bud til Thorfinn, at han fik overlade ham de to Trediedele af Øerne; thi det var Kongens

*) Se Bd. I, Side 555.

Villie. Thorfinn var for Øieblikket indviklet i Kamp med Skotterne og Suderøerne, saa han ikke kunde modsætte sig Ragnvalds Forlangende, om han end kunde have havt stor Lyst til det. Han erklærede strax, at det ikke var mere end rimeligt, at han afstod ham, hvad han krævede. Men han vilde til Gjengjæld bede Ragnvald om at understøtte ham paa hans Krigstog mod Skotterne. Dette gik Ragnvald ind paa. I Forening foretog de nu et Tog til Skotland, hvor Thorfinn grundlagde et Vælde, som kom til at holde sig i henved 20 Aar. I Skotlands Historie betegnes Orknøjarlernes Herredømme ved den Standsning i Nord- og Syd-Skotternes Stridigheder, der fandt Sted, dengang Macbeth, Maormor af Moray*), antog Kongenavn.

Ved denne Tid ægtede Thorfinn Finn Arnessøns Datter Ingebjørg. Denne Forbindelse med Arnungeætten var det, som bragte Kalf Arnessøn til at ty til Orknøerne, da han var falden i Unaade hos Kong Magnus. Hans Komme forstyrrede, som vi snart skal se, det gode Forhold, som hidtil havde hersket mellem Thorfinn og hans Brodersøn Ragnvald.

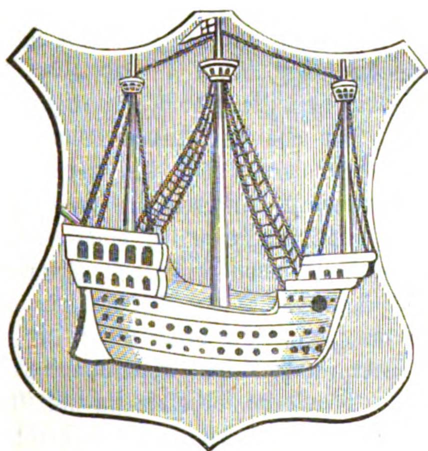
Hardeknuts Død. Magnus den gode bliver Konge i Danmark. Vendernes Angreb paa Danmark. Slag paa Lyrskogs-Hede.

Om den danske Konge Hardeknut har Historien lidet godt at fortælle, men adskilligt ondt. Han var skrøbelig paa Legeme og Sjæl, og den Levemaade, han førte, skulde heller ikke styrke hans Helse. I et lystigt Bryllup, som holdtes den 8de Juni 1042 i Lambeth (en Del af det nuværende London), døde han pludselig af Slag med Bægeret i Haanden.

Hermed var Danernes Herredømme i England forbi. Efter Hardeknuts Død var Landets Høvdinger splittede i to Partier, det nationale, som holdt paa Edvard, Ædhelreds og Emmas Søn, og det danske, som vilde sætte Ulv Jarls Søn Svein paa Thronen. Det førstnævnte gik af med Seiren. Hardeknut havde, skjønt han ingen Børn efterlod sig, ikke bestemt noget om, hvem han vilde have til sin Eftermand; men hans Moder Emma havde kaldt Edvard tilbage fra Normandie, hvor han hidtil havde opholdt sig. Somme paastaar endog, at han i Hardeknuts levende Live skal have havt Del i Regjeringen.

*) Bekjendt af Shakespears herlige Tragedie.

Svein, Ulv Jarls Søn, havde efter Faderens Død taget sin Tilflugt til Sverige. Siden skal han — efter hvad han selv fortalte — have været med i Krigen mellem Hardeknut og Magnus, men som sædvanlig have været uheldig. Han havde haabet, at hans Frænde Hardeknut, som han stod i høi Gunst hos, skulde have indsat ham til sin Arving, men Døden lagde sig imellem. Det danske Parti i England fik dog sat det igjennem, at Kong Edvard lovede at tage ham til sin Efterfølger. Men man har i alt dette intet andet end Sveins egne Ord at bygge paa, og det er jo ialfald heller ikke sagt, at Magister Adam, som optegnede dem for Efterverdenen, har forstaaet dem saa ganske rigtigt i alle Punkter.

34. Mindesten over Hardeknut i Winchester Domkirke.

Stenen, der er indfældt i Kormuren, er forsynet med en Indskrift, der i Oversættelse lyder: "Hardeknut, som ligger her, førte Rigets Scepter og var en Søn af Emma og Knut. Han døde i Herrens Aar 1042 og nedlagdes i denne Kiste 1661".

Efterretningen om Hardeknuts Død naaede snart til Norge. Da Budet kom til Kong Magnus, sad han just tilbords med sine Mænd. Han reiste sig strax fra sit Sæde, slog Lyd og sagde: "Det vide Gud og den hellige Olaf: jeg skal enten underkaste mig hele Danevældet eller og dø!"

Der hengik ikke lang Tid, før Magnus med en Flaade paa 70 Skibe viste sig i de danske Farvande. Selv styrede han Visunden, som tidligere havde tilhørt hans Fader. Strax han gjorde Landgang i Jylland, gik flere af Høvdingerne ham tilhaande. Siden stevnede han et almindeligt Thing i Viborg, hvor han blev udraabt til Konge over det hele Rige og

hyldet af Folket. Han indsatte Sysselmænd, uddelte Forleninger og traf alle Anstalter for at sikre sig Riget.

Under Opholdet i Danmark kom Magnus til Slesvig. Her indfandt Erkebiskop Wescelin af Bremen, Biskop Thietmar af Hildesheim og den mægtige Hertug Bernhard af Saxen sig hos ham. Hertugen beilede her til hans Halvsøster Ulfhild for sin ældste Søn Ordulf. Fæstemaalet kom istand, og Bryllupet stod endnu samme Høst.*)

Harald Jarl, som havde styret Danmark i den Tid, da Hardeknut var borte, var dragen paa Romerfærd, før Rygtet om hans Herres Død var kommen til Landet. Da han om Høsten vendte hjem, blev han paa Veien gjennem Holsten dræbt af Hertug Ordulfs Mænd. "Men fra den Stund af", sagde Folket, "veg Lykken fra Saxerhertugens Hus."

Strax efter at Magnus havde tiltraadt Regjeringen i Danmark, sendte han et Gesandtskab til England med Brev til Kong Edvard. I det stod der, at han maatte afstaa Riget til ham, da han var Hardeknuts retmæssige Arving. Hvis han ikke godvillig vilde gjøre det, fik man prøve Vaabenlykken. Edvard, som nys var bleven kronet til Konge, lod svare tilbage, at det vilde han ikke gjøre. Thi selv om han godvillig gav Slip paa Riget, saa maatte Magnus alligevel ikke gjøre Regning paa, at det engelske Folk vilde hylde ham, saa længe der fandtes Ætlinger af den gamle Kongestamme. Nordmændene indbildte sig, at Kongen ikke gjorde noget Skridt for at komme i Besiddelse af den Throne, han saaledes skulde have Arveret til. Da de nu gjerne vilde lægge ud til det bedste alt, hvad han foretog sig, hed det snart, at han lod Edvard være i Fred, fordi han syntes Synd paa ham. Men dette forholder sig nok ikke saa; thi det lader til, at han heller end gjerne vilde have sat sine Fordringer paa Englands Throne igjennem med Magt, hvis Omstændighederne ikke havde hindret ham. Kong Edvard var derfor i flere Aar nødt til at holde en betydelig Flaade i kampdygtig Stand.

Det var Forholdene i Østen, som først og fremst kom til at optage Magnus's Opmerksomhed. Ulfhilds Ægteskab med Ordulf var vistnok Indledning til et politisk Forbund, som den danske Konge og Saxerhertugen knyttede for at bekjæmpe de hedenske Vender og indføre Kristendommen blandt dem.

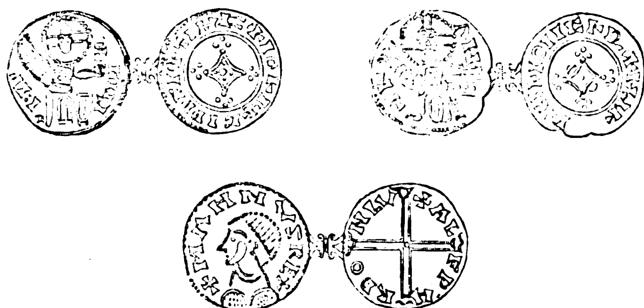
Østvenderne, som hidtil havde staaet i Afhængighedsforhold til de danske Jarler paa Jomsborg, havde ved Hardeknuts Død gjort Oprør mod det fremmede Herredømme. Aarsagen til Opstanden var, at Ratibor, en mægtig Venderhøvding, som havde antaget Kristendommen, var bleven dræbt

*) Fra dette Gifte nedstammer i lige Linie den saxiske og brunsvigske Fyrsteæt, hvis Medlemmer indtil for en Snes Aar tilbage beklædte Hannovers og Brunsvigs Throner og fremdeles hersker over England. Ogsaa det nu regjerende norsk-svenske Kongehus tilhører Ordulfs og Ulfhilds Efterslægt.

af Danerne, og da hans otte Sønner vilde hevne hans Drab, maatte de dele hans Skjæbne. Forbitrede herover greb Venderne til Vaaben og truede med at hjemsøge Danmark.

For at afværge deres Angreb lod Kong Magnus, der den hele Tid synes at have opholdt sig i Slesvig, udbyde halv Almenning af Norge. Høvdingerne gjorde sit bedste for at imødekomme Kongens Ønske, og en betydelig Hær kom i Løbet af Sommeren til Slesvig.

Kong Magnus havde imidlertid ogsaa samlet den danske Hær og sendt Bud til Saxen efter Undsætning. Hans Svoger, Hertug Ordulf, fulgte Opfordringen og indfandt sig hos ham med en Del Folk.

35—37. Danske Mynter fra Magnus den godes Tid.

Venderne havde med en uhyre Hær og Flaade landet paa Jyllands Østkyst og oversvømmede den jydske Halvø. De trængte herjende og røvende frem helt til Egnen om Ribe. Skjønt Magnus havde en betydelig Styrke samlet, var Vendernes Overmagt dog saa stor, at der var sex Hedninger for hver af hans Mænd. Han tog derfor det kloge Raad at oppebie deres Komme i Nærheden af Slesvig, hvor han kunde støtte sig til Byen og dens Forskansninger og i Nødsfald undkomme ved Hjælp af Skibene. Det varede ikke længe, før Venderne rykkede frem mod Kong Magnus, der drog dem imøde og leirede sig paa Lyrskogs-Hede nordenfor Slesvig.

Der hvilede en trykket Stemning over Hæren, saasnart det rygtedes, at Venderne nærmede sig. Nordmændene fandt det haardt, at de skulde vove sit Liv for Danerne og værge deres Land. Der var og somme af dem, som mente, at de kun vilde høste Utak; thi de havde ikke synderlig Tro paa Danernes Mod. De søgte derfor at raade Magnus fra at indlade sig i Kamp med Overmagten. Men Ordulf opmuntrede Kongen til at vove et Slag, og det vilde nok ogsaa Magnus helst.

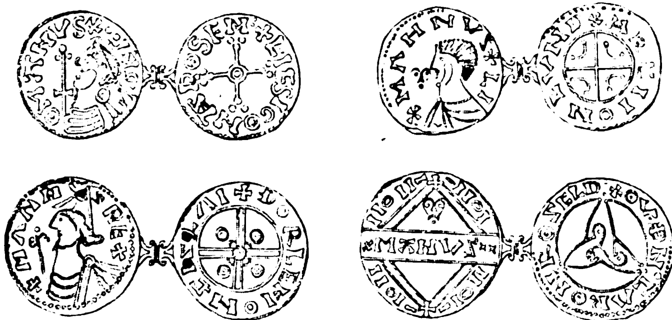
Hvor stor Betydning, Nordmændene med Rette tillagde den forestaaende Kamp, kan ses af de mangfoldige Beretninger om Tegn og Varsler, som gik forud for den, og som længe mindedes af Folket. Den hellige Kong Olaf var baade hørlig og synlig tilstede under Kampen, og hans Lykke var det, som førte Nordmændene frem til Seir.

Einar Thambarskelver hørte blandt dem, som nærede Mistro til Danerne. Han raadede Magnus til i Stilhed at undersøge, hvorvidt de var at stole paa eller ikke, før han indlod sig i Slag. Magnus fulgte dette Raad. Om Natten laa Hærmændene under sine Skjolde bortover Heden, fuldt færdige til Kamp, saasnart Fienden kom. Det var temmelig langt paa Høsten, saa det blev tidlig mørkt. Kongen og Einar klædte sig ud og gav sig paa Vandring omkring i Leiren. De gik først bort til det Sted, hvor Danerne laa. Her stansede de, idet de hørte to Krigere tale sammen. Den ene spurgte: "Hvor mon de vil slaaes?" "Her tæt ved Aaen", svarede den anden. "Her vilde jeg da være, hvor vi nu er, ved Skoven", sagde den første. "Lad da den slaaes, som slaaes vil, og den fjæle sig*), som fly vil". Kongen og Einar fortsatte sin Vandring. "Der hørte du, Konge", sagde Einar, "hvad de fleste helst vil. Jeg vil nu raade dig til, at du stiller Fylkingerne slig, at de ikke skal have det saa let for at komme tilskogs". I Nærheden laa der en liden Gaard. Kongen og Einar gik indom der; de skulde se til, sagde de, at Krigerne ikke gjorde Bonden nogen Skade. De blev modtagne og beværtede paa bedste Vis, og de besluttede at blive her Natten over. Urolig, som Kongen nu var tilsinds, drog det længe ud, før han fik Søvn paa sine Øine. Først da det led mod Morgenstunden, faldt han i en liden Blund. Da han vaagnede, fortalte han Einar, at han havde set sin Fader, siddende paa en hvid Hest, og han havde sagt til ham: "Staa op og fylk din Hær! Du har Mandehjælp nok mod Hedningerne; thi jeg skal støtte din Sag. Saasnart du hører min Lur, skal du begynde Kampen." Einar tvivlede ikke det mindste paa, at det nok maatte forholde sig saa, og de skyndte sig nu hen og fylkede Hæren. Magnus's Drøm spurgtes snart Mand og Mand imellem over hele Fylkingen, idet baade Einar og Kongen fortalte den. I det samme hørte man ligesom Klokkeklang i Luften. Det var Lyden af Klokken Glad, som Kong Olaf havde skjænket til St. Klemens's Kirke i Nidaros, paastod man, og havde der endnu været nogen, som havde tvivlet paa, at Hellig-Olaf var med, saa var han nu fuldstændig overbevist. Medens Begeistringen greb om sig, saa man en Bonde trænge sig frem gjennem Mængden. Han vilde og maatte tale med Kongen, sagde han. Nogle vilde jage ham væk. Men Einar saa, det var den Mand, han havde overnattet hos, og lod ham komme for Kongen. Det maatte vel være et vigtigt Erinde, han havde, mente han. Det var en Drøm,

*) gjemme sig.

Bonden havde at fortælle. "Jeg saa Kong Olaf i Kongeskrud paa en hvid Hest", sagde han. "Han bad mig sige dig, at han skulde komme dig til Hjælp og syne Hæren sit Mærke. Men du maatte opstille Hæren i lang Fylking, for at Hedningerne ikke skulde overfløie dig. I Midten skulde du selv være og fylke tættest der". Som Bevis for, at det var sandt, hvad han sagde, fremviste Bonden sikre Jertein, og Kongen gav ham en god Belønning for hans Umag. Hæren blev ordnet, som Bonden sagde. Kongen tog selv Plads i Midten, medens Ordulf og Saxerne stillede sig paa den ene Fløi.

Vendernes Hær var allerede i Nærheden. Vidt og bredt over Heden myldrede det af dem. Foran deres Fylking var der opstillet en Mængde Oxer med Spyd, bundne paa Ryggen og saaledes, at Odderne vendte frem, og med Fjæler for Øinene. Disse var det Meningen at drive mod Magnus's Hær. Men denne Krigslist faldt ud til Vendernes egen Skade, da Oxerne vendte Spydene mod dem selv.

38—41. Danske Mynter fra Magnus den godes Tid.

Magnus kastede sin Brynje, saa han kun havde Silkeskjorten paa. I Haanden bar han sin Faders langskaftede Øxe Hel, der var saa tung, at man maatte bruge begge Hænder for at løfte den. Med et opmuntrende Tilraab til sine Mænd brød han i Spidsen for dem ind paa Fienden, huggende om sig til høire og venstre. Døden fulgte den unge Konge, hvor han for frem.

Fra Vendernes Side aabnedes Kampen af en stor og drabelig Mand, som Jern ikke vilde bide paa. Han stevnede lige hen mod Magnus, medens han banede sig Vei gjennem Nordmændenes Rækker, og spurgte, hvor Kongen var. En Stund efter stod han lige over for Magnus. En gammel Mand, som gik ved Kongens Side, gav Venderkjæmpen et vældigt Slag paa Hjelmen, paa samme Tid som Magnus hævede Hel og kløvede ham næsten i to Stykker. Kongen for videre frem og slog Venderne ned som Slagtekvæg, hvor han kom.

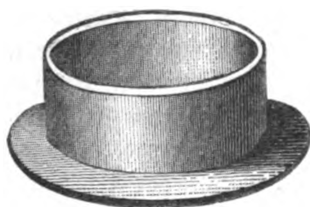
Slaget blev ikke af lang Varighed. Snart kastede Venderne sig, grebne af Skræk, paa vild Flugt. Kongen satte efter dem i Spidsen for sine Mænd. En hel Rast (Mil) bortefter Heden laa Lig i Ruger, ligesom Havtang paa Stranden efter en Storm; paa nogle Steder havde Nedslagtningen været saa styg, at Forfølgerne havde ondt for at klyve over Dyngerne. Værst var det i Bækkefarene; thi her havde man øvet saa stort Manddrab, at Vandet dæmmedes op. Saa ivrig var den nittenaarige Heltekonge i at sætte efter Fienderne, at han ikke ænsede, at kun en af hans Mænd formaaede at holde Skridt med ham. "Havde alle Nordmænd," sagde Venderne siden, "kjæmpet saa tappert som den unge Mand i Silkeskjorten, vilde ingen Vender være sluppen levende derfra." Saa blodig havde Kampen været og saa liden Skaansel vistes Fienden, at ikke mindre end 15000 Vender laa igjen paa Valpladsen. Det var det største Mandefald, som spurgtes i Norden siden Kristendommens Indførelse.

Slaget paa Lyrskogs-Hede stod St. Mikaels Aften (28. Septbr.) 1043.

I de følgende Dage fortsattes Forfølgelsen. Ved Skotborg-Aa eller Kongeaaen, der adskiller Nørrejylland fra Sønderjylland, havde en stor Flok af Venderne samlet sig for atter at byde Kong Magnus Spidsen. Da Kongen og hans Mænd kom efter, begyndte der paany en heftig Kamp. Venderne blev drevne ud i Aaen, og saa stort var Mandefaldet, at det sagdes, at Nordmændene kunde gaa tørskoede over paa de ophobede Lig.

En Del af Venderne naaede dog sine Skibe og flygtede hjemover. Da Magnus havde mistet forholdsvis faa af sine Folk, nølede han ikke med at sætte efter dem med sin Flaade. Under Rügens Vestkyst indhentede han en Del af Røvernes Skibe, lagde til Kamp med dem og vandt en blodig Seir. Siden fortsatte han Toget til Øen Wollin, som herjedes paa det skrækkeligste med Ild og Sværd. Det faste Jomsborg, som Venderne havde taget i Besiddelse, blev beleiret og indtaget efter en haardnakket Modstand, der skal have kostet Magnus mange af hans Mænd. Fra nu af var Jomsborgs Vælde knækket. Skaldene, som besang Magnus's Bedrifter, beretter, at han lod den gaa op i Luer, og det lader til, at den ikke mere reiste sig af sin Aske. Det anselige Kjøbstadsanlæg Jom, som havde staaet i Forbindelse med den, tabte ogsaa efterhaanden sin Betydning, og inden Aarhundredet var omme, var den sunken ned i Rækken af de øvrige, lidet merkelige vendiske Smaabyer.

42 a—b. Konghelles gamle Segl.

Seglet forestiller et Taarn med to store Porte, foran hvilke der rinder en Elv. Paa den ene Side klyver en Løve op; paa den anden staar et Sværd med opadvendt Spids. Indskriften, der lyder Sgiillum civitatis Kononggell (Konghelle Bys Segl), synes at henpege paa det 12te Aarhundrede.

Svein Ulvssøn bliver Jarl i Danmark, men opkaster sig til Konge.

Slag ved Helgenes (1044).

Fra Vendland vendte Magnus senhøstes hjem til Norge, hvor han opløste Ledingshæren. Den næste Vaar og Sommer agtede han paany at samle Flaaden for at drage over til England, som han betragtede for en Del af Arven efter Hardeknut, der med Rette tilkom ham. Kong Edvard fik Bud herom og foretog Rustninger for at afværge Angrebet, naar det kom. Men der blev ikke mere af med det nu end før.

Magnus opholdt sig i Konghelle, medens hans Skibe laa i Gautelven. Det var hans Hensigt at tilbringe denne Vinter i Norge. For at Danmark imidlertid ikke skulde være høvdingløst, besluttede han sig til her at indsætte en Jarl, der kunde varetage hans Interesser. Hans Valg faldt paa Svein Ulvssøn, Knut den stores Søstersøn, som just opholdt sig hos ham.

Som vi ovenfor har set, havde Svein nys før gjort et Forsøg paa at komme i Besiddelse af Englands Throne, uden at det dog var lykkedes ham at fortrænge Kong Edvard, som støttedes af det store Parti, Dronning Emma havde der i Landet. Nu var han vendt tilbage til sit Fædreland for at friste sin Lykke der. Før Slaget paa Lyrskogs-Hede havde han

sluttet sig til Kong Magnus*) og havde siden sandsynligvis været med paa Toget til Vendland.

Magnus syntes meget godt om den unge danske Høvding, der besad et særdeles vindende Væsen og i mange Hensender lignede ham selv. Svein skildres som en klog og forstandig Mand, der ved Gavmildhed og Nedladenhed vandt mange Venner, og hans Hang til Vellyst, som senere skjæmmede hans Karakter, var vistnok endnu ikke traadt i Forgrunden. Magnus var fordomsfri nok til at glemme, at Svein engang havde baaret Vaaben mod ham og søgt at gjøre ham hans Arveret til England stridig. Han indlod sig ofte i Samtaler med ham paa Tomandshaand, og det gode Indtryk, han havde faaet af ham, styrkedes Dag fra Dag. Det varede heller ikke længe, før det viste sig, hvor stor Tillid han satte til ham og hans vakre Talemaader. En Dag, da Magnus sad i sit Kongesæde, omgiven af alle sine Høvdinger, medens Svein havde taget Plads paa en Skammel ved Kongens Fødder, erklærede han, at han ikke vilde lade Danmark være uden Høvding og et Bytte for Vikinger. Han vilde derfor give Svein Jarlsnavn, og han skulde styre Landet, som hans Fader Ulv forhen havde gjort, naar Knut var i England. Dette kom uventende for alle. Ærgerlig udbrød Einar Thambarskelver: "For stor Jarl, for stor Jarl, Fosterson!" **) Kongen blev vred over denne Indvending. "I mener nok," sagde han, "at det er lidet, jeg forstaar mig paa? Det lader til, at I finder, at nogle er for store Jarler, mens andre ikke duer til noget!" Det blev imidlertid, som han havde besluttet. Den følgende Dag, efter at Messen var sungen, blev der frembaaret et Skrin med Helligdomme. Svein lagde sine Hænder paa det og svor Magnus Troskabsed. Siden tog Kongen et Sværd og fæstede det ved hans Side, hængte et Skjold ved hans Axel og satte en Hjelm paa hans Hoved. Efterat han paa denne Maade havde givet ham Jarls Værdighed og Navn, tog han ham ved Haanden og ledede ham til Høisæde hos sig.

Magnus fortsatte fra Konghelle sin Reise nordover, hvor han tilbragte Julen i Nidaros, medens Svein drog tilbage til Danmark. Her blev han meget vel modtagen. Han omgav sig med en Hird og drog om Vinteren omkring i Landet for at rette paa alle de Ulemper, som Vendernes Indfald den foregaaende Sommer havde foraarsaget.

Einar Thambarskelvers mørke Anelser viste sig snart at være fuldt begrundede; thi Danskerne i Almindelighed og Svein i Særdeleshed var kun lidet at stole paa. Danskerne havde vistnok et Par Aar i Forveien ikke gjort nogen Vanskelighed ved at hylde Kong Magnus, og Vendernes Landgang

*) Skalden Thorleik fagre, som digtede et Kvæde til Sveins Ære, fortæller udtrykkeligt, at han var med. Nordmændene, som i det hele taget ikke havde noget godt Øie til Svein, men betragtede ham som en Forræder, fortalte vistnok ogsaa, at han deltog i Slaget, men at han kjæmpede paa Vendernes Side.

**) "Ovjarl, Ovjarl, Fostre!"

den foregaaende Sommer havde givet dem andet at tænke paa end at hævde sin Selvstændighed lige over for Nordmændene. Harald Jarls Drab, der ganske vist havde vakt Forbitrelse i vide Kredse inden det nationale Parti, havde foreløbig ogsaa berøvet dem den Høvding, som maatte synes selvskreven til at tage Arv efter Knut den store og hans Sønner.*)

Under sin Vinterreise i Landet indsaa Svein snart, at det ikke vilde være vanskeligt for ham at reise Folket mod det fremmede Herredømme og gjøre sig selv til Danmarks Konge. Ved sit tækkelige Væsen og ved glimrende Løfter vandt han snart Høvdingerne og de mægtigste Mænd, der var lidet fornøiede med at have Nordmændene over sig; thi af dem ventede de sig ikke noget godt. Om Vaaren sammenkaldte da Svein et Thing i Viborg, hvor han forestillede Jyderne, at det var langt rimeligere, at de adlød ham end Nordmændenes Konge. Høvdingerne støttede hans Sag af bedste Evne, og det blev da til det, at Danerne udraabte ham til Konge. Thorkell Gøsa, en jydsk Storbonde, var den, som gav ham Kongenavn.

Da det rygtedes til Norge, hvad Svein foretog sig nede i Danmark, opbød Magnus strax Leding og drog nedover med en betydelig Hær og Flaade. Einar Thambarskelver og hans Søn Eindride sluttede sig til ham med ikke mindre end 12 Skibe. De Forberedelser, som Nordmændene havde truffet for at gjøre Landgang i England, blev nu anvendte mod Danerne og deres utro Jarl.

Sagaernes Skildring af den Kamp, som nu udspandt sig, er ikke let at følge i Enkelthederne. Det er greit at se, at Nordmændenes Had til Svein Ulvsson og Danerne har givet den et skarpt Præg. Til Trods for, at Svein aldrig havde Krigslykken med sig, kjæmpede han dog med Tapperhed og Haardnakkethed. I Løbet af et Aar leverede han i Følge Arnor Jarleskalds Udsagn Magnus den gode og Nordmændene ikke mindre end fire Slag. Om to af disse savner man enhver nærmere Oplysning; ja, man ved ikke engang med Sikkerhed, paa hvilke Steder de har staaet. Af de spredte Træk, som er bevarede, kan man imidlertid slutte, at Krigen er bleven ført med stor Standhaftighed fra Danernes Side, og at de seirende Nordmænd nu i fuldeste Maal tog Hevn for, hvad de i tidligere Dage havde maattet døie af Danskens Overmod.

Om Høsten 1044 ved Mikkelsmessetider stødte Flaaderne sammen en Kveld udenfor Helgenes i Molshered nordenfor Aaros (Aarhus). Magnus havde Overmagten paa sin Side, flere Folk og bedre udrustede Skibe. Striden varede hele Natten. Kong Magnus skjød selv Haandskud, og der faldt mange af Sveins Mænd. Sveins eget Skib blev entret og ryddet fra Stavn til Stavn, og mange andre af hans Skibe faldt ligeledes

*) Harald Jarl var nemlig gift med Knut den stores Søsterdatter Gunhild, som en kort Tid havde været den norske Jarl Haakon Eriksøns Hustru (Bd. I, S. 607).

i Fiendens Hænder. Her gjorde Nordmændene et rigt Bytte i Vaaben og Klæder. Svein og de øvrige af hans Mænd, som var saa heldige at undkomme, trak sig — vistnok under stadig Kamp — tilbage fra Ø til Ø, forfulgte af Magnus og Nordmændene.

Sveins Tilbagetog og Nordmændenes Fremrykning betegnedes nu med Ild og Blod. Falster, Fyn og Sjæland herjedes paa det skrækkeligste. "Paa Fyn", siger Thjodolf Skald, "luede Ilden op fra Husene til den dobbelte Høide; Nordmændene brændte Salene op i Eiernes Paasyn." Ved Havn (det nuværende Kjøbenhavn) synes Svein at have gjort et Forsøg paa at byde Magnus Spidsen med Resterne af sin Hær og Flaade. Men Overmagten var for stor. Efter en kort Træfning gav Danerne sig paa Flugten. En Del flygtede til Egnen om Ringsted, medens Kong Svein satte over til Skaane. Her turde han dog ikke slaa sig til Ro. Han begav sig først til Gautland, hvor han besad store Jordegodser, og siden til sin Frænde Kong Anund Jakob, ved hvis Hird han fandt en venlig Modtagelse. Det var hans Hensigt at gjenoptage Kampen med Kong Magnus, saasnart Leilighed frembød sig for ham. Han aabnede foreløbig Underhandlinger til forskjellige Sider og benyttede sig af enhver Fordel, som kunde høstes af Sagernes Stilling i Norden.

Vinteren tilbragte Magnus i Danmark. Den rørende Hengivenhed, hvormed Danerne siden omfattede hans Minde, synes at tyde hen paa, at hans Bestræbelser nu gik ud paa at læge de Saar, som Krigen havde slaaet. Forstandig og betænksom, som Magnus var i al sin Færd, lod han vel heller ikke sin Harme over Sveins Oprør gaa ud over andre end dem, som aabenbart havde taget hans Parti. Det skulde dog snart vise sig, at Nationalfølelsen hos Danerne var altfor vaagen til at lade sig dysse i Søvn ved lempelig Mildhed og altfor sterk til at lade sig kue ved Haardhed. Svein maa under sin fortvivlede Kamp med Overmagten have udvist et saadant Forhold, at Danerne trøstig kunde sætte sit Haab til ham, at han vilde befri dem fra Nordmændenes forhadte Herredømme.

Magnus havde endnu ikke opgivet Tanken paa at vinde Englands Throne. Efterat Danernes Opstandsforsøg var underkuet, gjenoptog han Rustningerne. Svein Ulvsson sendte nu Bud til England om at faa Hjælp derfra. Hans Frænde Godwine Jarl støttede hans Fordring paa det bedste; men de engelske Stormænd brød sig ikke om at blande sig op i Stridighederne i Norden, da de ansaa disse for at være sig uvedkommende. De havde alligevel Svein at takke for, at England for denne Gang blev forskaanet for et Indfald af Nordmændene.

Da Sommeren kom, synes Magnus at have besøgt Norge, maaske for at træffe yderligere Forberedelser til Angrebet paa England. Hans Ophold her skulde imidlertid ikke blive af lang Varighed, da Forholdene i Danmark kaldte ham nedover igjen.

43. Hvorledes Daaben foregik.

Efter et Tagmaleri fra Aar 1494 i Rada Kirke i Vermeland.

Livet ved Magnus den godes Hof. Magnus's Karakter.

Under Kong Magnus's første Regjeringstid saa det ikke videre fredeligt ud ved hans Hof. Det var jo umuligt andet end, at den Iversyge, som hans Fosterfædre, Einar Thambarskelver og Kalf Arnesson, nærede til hinanden, maatte fremkalde alvorlige Rivninger. Disse ophørte først, da Magnus sluttede sig fuldstændig til Einars Parti og drev Kalf i Landflygtighed. Men Roligheden var dog ikke gjenoprettet herved. Nu var det Kongens Nærmeste, hans Stifmoder Dronning Aastrid og hans virkelige Moder Alfhild, som ved sine Kjævlerier holdt Uhyggen vedlige. Alfhild vilde gjerne være den fornemste og optraadte med en Uforskammethed, som

gjorde det slemt nok for Folk at være i Hus med hende. Det var især Dronning Aastrid, det saaledes gik ud over, og hun følte sin Stilling dobbelt pinlig, da hun aldrig kunde glemme, at Alfhild havde været hendes Tjenestepige, og fremdeles gjerne vilde byde over hende. Sighvat Skald skulde ogsaa engang søge at tale dem tilrette og skaffe Husfred tilveie; men det lader ikke til, at Kvinderne ænsede stort, hvad han sagde.

Magnus var ikke gift. Han havde en Datter ved Navn Ragnhild; men man ved ikke, hvem der var hendes Moder. Han elskede, siges der, den for sin Skjønhed bekjendte Margrete, en Datter af Lendermanden Thrond paa Stokke i Viken. Men hun besvarede ikke hans Kjærlighed. Da Magnus engang trængte haardt ind paa hende, betroede hun ham, at hun havde lagt sin Hug til hans Frænde Sigurd, en kjæk og dygtig Mand, som stod i hans Tjeneste. Strax magede han det saa, at de unge Elskende fik hinanden; han var selv tilstede ved deres Bryllup og gjorde alt, hvad der stod i hans Magt for at befordre deres Lykke.

Der findes i Sagaerne fuldtop af Træk, som stiller Magnus's Hjertensgodhed og Elskværdighed i det skjønneste Lys. Navnlig var disse Egenskaber sterkt fremtrædende i Forholdet lige over for hans Venner. For at holde fast paa dem kunde han i saadanne Tilfælde vise en Hensynsfuldhed, som andre Fyrster vilde have anset for at være stridende mod den kongelige Værdighed. Et Par smukke Exempler herpaa skal anføres.

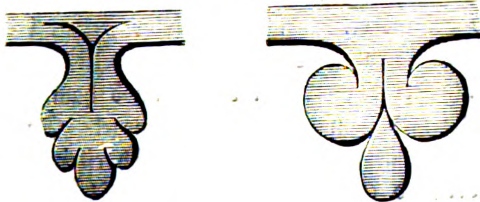
Islænderen Thorstein, Sida-Halls Søn, der i sin Tid havde været med i Brjaansslaget i Irland*), var gaaet i Magnus's Tjeneste og var bleven hans Hirdmand. Kongen likte ham godt, og Thorstein vidste det. Han tillod sig derfor engang at gjøre en Handelsfærd til Dublin uden at spørge Kongen om Lov til det, ja vilde end ikke betale den skyldige Landøre, hverken da han kom, eller da han reiste. Det værste var dog, at han ikke brød sig om at hilse paa Kongen, da han vendte tilbage, men drog ud til Island uden at gjøre Rede og Rigtighed for sig. Magnus tog sig nær af dette. Da han ikke kunde finde sig i, at Lovene overtraadtes af slige Storfolk, som holdt sig for bedre end andre, lyste han Thorstein utlæg i Norge. Dette afholdt dog ikke Thorstein fra den næste Sommer at komme til Nidaros igjen. Ombord paa sin Skude havde han et Par udmerkede Stodhingste, for hvilke han vel tænkte at kjøbe sig Kongens Gunst tilbage, om det kneb. Men Folk troede ikke, at det vilde gaa saa let. Traf Thorstein gamle Kjendinger paa Gaden, saa smøg de helst unda. Ingen bad ham til sig, og han fik den udslagne Dag sidde alene hjemme i Herberget med sine Mænd. Hestene, han havde ført med sig, gik i Havn ude paa Ilevoldene, og han gjorde sig hver Dag en Tur udover for at se til dem.

En Dag kom Einar Thambarskelver og hans Søn Eindride gaaende

*) Se Bd. 1, S. 480.

ud gjennem Gjeilene; de skulde nok i Vei for at skjønne paa Hestene, som Folk snakkede saa meget om. Bedst de nu staar der og taler om alle de Dyder, de fandt ved de velskabte Dyr, kom Thorstein did og hilste paa Einar. "Hvorledes liker du Hestene mine, Einar?" spurgte han. "Det er

44. Døbefont af Sten i Tune Kirke paa Hisingen.

vakre Gamper," svarede Einar. "Vil du have dem?" spurgte Thorstein. Einar rystede paa Hovedet. "Aa, du kan vel altid være bekjendt af at have taget imod en Foræring af en Mand som mig," mente Thorstein stødt. "Kan nok det," svarede Einar; "men jeg bryder mig ikke om at røde mig op i din Sag, som du sagtens har det ondt for at greie." Dermed snude

han om og gik indover til Byen. "Det kan nu gjerne være det samme og," raabte Thorstein efter ham. Eindride kunde imidlertid ikke faa Hestene ud af Tankerne, og en Stund efter maatte han udover igjen for at se paa dem. Han saa og saa og syntes, han aldrig havde set stautere Dyr. Han spurgte Folk, som stod der, om hvem Hestene tilhørte, og om de var tilsalgs. Thorstein blev glad, da han hørte, hvor indtagen Eindride var i Hestene. Han gik bort til ham og sagde, at han vilde forære ham dem, om han ikke vilde forsmaa denne Gave. Det gjorde ikke Eindride. Han takkede Thorstein vakkert og vidste ikke, hvad godt han skulde gjøre ham til Gjengjæld. Da han kom hjem til Faderen, fortalte han ham, hvor snil Islændingen havde været. Men Einar syntes, han havde gjort en daarlig Handel. "Jeg skulde have givet meget til, om du havde ladet det være", sagde han. "Du kjender ikke Magnus ret, om du tror, det er saa lige til at faa ham forligt med Thorstein". Eindride mente, det ikke var saa farligt. Han tog Thorstein med sig hjem til Gimse og viste ham al Hæder og Ære Vinteren over. Naar Einar kom did paa Besøg, vilde han aldrig indlade sig i Snak med Islændingen. "Du faar prøve at faa ham forligt med Magnus", sagde han af og til til Eindride; "men jeg blander mig ikke op i det".

Magnus fik snart vide, hvor Thorstein var. Folk sagde ofte, at det var rigtig stygt af Einar og Eindride at huse en utlæg Mand. Kongen sagde ikke stort; men det var greit at se, at han ikke likte det. I Julen skulde Einar og Eindride ind til Byen paa Besøg hos Kongen. Da Eindride sendte Bud til Einar, at de skulde slaa Følge indover, svarede den gamle, at Eindride fik gjøre, som han syntes; men han vilde være hjemme. Eindride gjorde sig da istand, og Thorstein skulde følge med. De gav sig paa Veien. Men de var ikke komne langt afsted, før Einar kom sættende efter. "Det er kanske bedst, at jeg reiser til Kongen alligevel", sagde han. "Thi du Eindride kan vel ikke lade være at gjøre det mere broget for dig, end det alt er. Du gjør derfor rettest i at drage tilbage til Gimse igjen." Eindride og Thorstein fulgte dette Raad, medens Einar reiste ind til Byen. Her tog Kongen venlig imod ham, lod ham sidde ved Siden af sig og talte med ham om mangt og meget. Da det led noget ud i Julen, begyndte Einar at snakke frempaa om Thorsteins Sag. Han skulde gjerne give, hvad der stod i hans Magt for at faa ham forligt med Kongen, sagde han; for han troede nu, at Thorstein var en brav Mand, naar det kom til Stykket. Men Kongen vilde ikke høre paa det Øre. "Lad os ikke tale om det, Einar," sagde han, "thi jeg vil nødig gjøre dig vred." Einar bøiede strax af og førte Samtalen hen paa noget andet. En Uges Tid efter slog Einar igjen paa den samme Streng, men Kongen bed ham atter af. Men da trettende Dag Jul kom, var Einar fast bestemt paa, at nu skulde Sagen have en Ende. "Det er en Ting, som jeg har talt til dig om før, Konge, og som jeg kommer tilbage til. Det er det, at jeg vilde bede dig

om at tage imod Forlig af Thorstein." Kongen satte i: "Jeg vil ikke høre mere om dette. Jeg kan ikke forstaa mig paa dig, Einar, at du gaar hen og tager dig af en Mand, som jeg har lyst utlæg." "Jeg tænkte nu det," sagde Einar, "at du vilde tage lidt Hensyn til mig, naar jeg gik i Forbøn for en Mand. Du kan vel ikke sige andet, end at jeg har søgt at fremme din Hæder i alle Maader, hvor det har staaet i min Magt. Det er Eindrides Skyld, ikke min, at det er gaaet slig, som det er gaaet, men det

45. Døbefont af Sten i Säve Kirke paa Hisingen.

gjør mig inderlig ondt, at du og Eindride skal ryge uklar om Thorsteins Sag. Jeg vil ikke kjevles med dig. Men jeg synes nu det, at du tænker lidet paa, at det var jeg, som opsøgte dig borte i Gardarike, og at jeg siden den Tid som trofast Fosterfader har støttet din Sag, naar mindste Anledning gaves. Jeg har vel intet andet at gjøre end at drage bort fra Landet, og naar du er min Hjælp foruden, saa tør det nok hænde, at en og anden vil finde, du ikke ser paa dit eget Bedste." Dermed for Einar op og strøg paa

Døren. Men han var ikke kommen langt afsted, før Kongen var efter ham og slog begge Arme om hans Hals: "Gjør, hvad du vil med Thorstein, Fosterfader! Aldrig skal Folk faa det at sige, at det er ude med vort Venskab!"

Sighvat Skald var ogsaa en af dem, som Kongen satte stor Pris paa, og hvis Raad han gjerne fulgte. Han modtog flere Beviser paa Kongens Velvillie. Ude paa Island havde Sighvat en Søster Gudrun, som var gift med en Bonde, der ogsaa hed Sighvat. Denne sad engang i Velstand, men da han var en Klods til at stelle sig, gik det tilbage med ham, saa han tilsidst kom i Kløerne paa en Kjeltring, som hed Thorgrim. Da Sighvat ikke længere vilde finde sig i dennes ondskabsfulde Paaskud, men modsatte sig hans Overgreb, blev han dræbt paa en lumpen Maade. Han efterlod sig en fireaarsgammel Søn ved Navn Ravn.

Da Ravn voxede til, blev han en staut Gut, som alle syntes godt om. Han havde en Legekammerat i Thorgrims Søn Kalf. Gudrun, som havde prøvet noget af hvert i Verden, vilde helst leve i Fred og Ro og sagde derfor intet til Ravn om, hvorledes hans Fader var kommen af Dage. Kalf var ældre end Ravn, men denne var langt sterkere, og Kalf fik derfor Juling, ret som det var. Engang, da han havde været i Kast med Ravn og som vanlig faaet hans Styrke at føle, kunde han ikke bare sig for at kaste ham i Næsen: "Du faar vel den samme Død som Fader din." "Vi skal alle den Vei," mente Ravn. "Ja, men Fader din blev slaaet ihjel, og det gjorde Fader min," sagde Kalf, "og naar jeg blir større, vil jeg tyne dig." Ravn sagde ikke noget til det, men løb hjem til sin Moder. Her tede han sig saa vrantent, at Gudrun maatte spørge ham, hvad sligt skulde betyde. "Hvorfor dulgte du det for mig, at Fader blev dræbt?" sagde Ravn. "Du var jo ung dengang, og Fienderne for mægtige," mente Moderen. "Nu havde jeg derimod intet imod, at de faar, hvad dem tilkommer." Ravn skrev sig dette bag Øret, og han vedblev som før at omgaaes Kalf og Folkene paa Nabogaarden.

Et Par Aar hengik. En Dag havde Ravn været inde paa Thorgrims Gaard og kastet Bold med Kalf. Legen var netop endt, og Ravn holdt paa med at tage Klæderne paa for at gaa hjem. Kalf stod et Stykke fra ham. "Ravn liker nok bedre at slaa Bold end hevne sin Fader," sagde han spydig. "Men det kan da ske endnu," mente Ravn. Han satte ind paa Kalf, gav ham Banehug og satte saa paa Sprang hjemover. "Var det ikke det, jeg tænkte," sagde Thorgrim, da han saa, hvad der var skeet. "Men Hevn maa jeg have." Da Ravn kom hjem, blev hans Moder bedrøvet. "Dyrt vil dette blive betalt," sagde hun; "jeg kommer vel til at miste dig, som jeg før mistede din Fader. Reis bort, før jeg kan ikke hjælpe dig!" Hun fik ham imidlertid først gjemt i et afsidesliggende Hus paa Gaarden og samlede Granderne. Den næste Morgen kom Thorgrim selv tolvte sættende til Gaards og forlangte Ravn udleveret. Moderen sagde, at han alt var væk.

Thorgrim forlangte da at faa ransage Husene. Men Gudrun sagde: "Hidtil er jeg endnu aldrig bleven behandlet som en Tyv. Ransag, om du tør!" Hun raabte paa alle de Karlmænd, som fandtes paa Gaarden; men da Thorgrim saa denne Styrke, var han ikke sen med at komme afsted. "Du er ikke raadvild, du," sagde han, idet han vendte Hesten. Men paa Althinget næste Sommer blev Ravn lyst fredløs som Skoggangsmand.

46. Døbefont af Sten i Solbergs Kirke i Bohuslen.

Paa Veien fra Althinget var Thorgrim indom i Rutafjorden. Her laa en Skude, som tilhørte Namdalingerne Einar, Sigurd og Bjarne. De var netop færdige til at seile hjem til Norge. Thorgrim kaldte paa dem. "Jeg vil varsku Eder om, at I ikke tager med Eder over Islandshavet en lyst Skoggangsmand, som heder Ravn Sighvatsson," sagde han. "Var det ligt sig," svarede de. Thorgrim red derpaa sin Vei. Men en Stund efter kom Gudrun ned til Skibet og bad, om at Ravn maatte faa

være med. Einar og Bjarne havde ingen Lyst til det, men Sigurd vilde, og dermed blev det. Thorgrim havde anet Uraad og kom nedover til Stranden igjen. Det var saa vidt, han fik give Nordmændene og Ravn sin Velsignelse med paa Færden; thi de havde alt sat Seil til.

Da Skibet vel var kommen over til Norge, sagde Styresmanden Einar til Ravn: "Jeg havde ingen Lyst til at tage dig ombord; men jeg skal nok sørge for dig alligevel. Jeg faar tinge dig i Kost etsteds for det første". Ravn, som stod aldeles alene paa det fremmede Sted, var taknemmelig for enhver Haandsrækning. Einar skaffede ham da Tilhold hos en Aarmand i det Throndhjemske; men siden skulde han tage ham med sig nordover til Namdalen. Hos Ketil Rip — saa hed Aarmanden — var nu Ravn en Stund og havde det i Førstningen nokſaa godt der. For det meste var han stille og indesluttet; men naar nogen gav sig af med ham, kviknede han i og var ret en hyggelig ung Mand. Ingen fandt det mere end Ketils vakre Datter Helga; men det likte ikke Faderen. Han begyndte først at skose Ravn, naar Leilighed gaves, digtede Nidviser om ham, og da intet af dette vilde hjælpe til at nedsætte Ravn i Folks Omdømme, udtænkte han en ondskabsfuld Streg for at undgaa at faa Ravn til Maag. Ved Kongsgaarden laa en Skude, som skulde vestover, og indtog Fragtgods. En Dag, som Ketil handlede med Kjøbmændene ombord, sagde han: "Jeg har en Træl, som jeg gjerne vilde være kvit, for han er mig saa brysom ved sit Sladder og sin Ondskab." Kjøbmændene mente, der nok kunde være Raad for det, og Handelen kom istand. "Jeg vil raade Eder til, at I tager ham med Alvor fra først af," mente Ketil, "saa giver han sig nok". Ketil gik nu op til Gaarden igjen. Om lidt traf han Ravn og gav sig i Snak med ham. "Du havde kanske Lyst til at være med ombord og se dig om?" sagde han. Ketil var nu saa blid og godkynt, som Ravn ikke havde set ham paa lang Tid. "Gjerne det", sagde Ravn, og saa bar det nedover til Fjæren med dem. Da Kjøbmændene saa Ravn, kom de farende imod ham og vilde gribe ham. Ravn holdt dem fra sig og spurgte, hvad det skulde betyde. "Det var da svært, hvor kaad den Trælen er", sagde en af dem, som blev skydset af Veien. "Træl?" sagde Ravn. "Er det Træls-Arbeide at slaas, saa gjerne for mig", mente han; han tog den ene og slog de andre med. Ketil havde ikke Lyst til at være med længere og satte opover til Gaarden. Men da Ravn saa det, slængte han Kjøbmanden, som han havde brugt som Banketræ saa længe, til han var uden Sands og Samling, fra sig, for efter Ketil og spændte ham ihjel paa Flekken. Da Kjøbmændene saa det, skyndte de sig at komme afsted det forteste, de kunde, da de var ræd for, at de skulde faa Skylden for det. Men det havde ikke været nødvendigt. Ravn lyste strax Drabet fra sig, gik op paa Gaarden og fortalte Ketils Enke og Helga, hvad der var hændt, og takkede for sig. De syntes Synd paa Ravn, og forsynede ham med Klæder og Niste; men paa Kongsgaarden

var der ikke mere noget blivende Sted for ham, og han maatte derfor rømme til Skogs. Som venteligt kan være, blev Ravn dømt fredløs for Drabet.

En Stund efter var Kong Magnus paa Jagt. Han havde skilt sig fra sit Følge, saa han red ganske alene. Da kom der ud af Skogen en svær Mand, iført en lodden Kappe, og bad om Kongens Beskyttelse. "Skylder jeg dig noget?" spurgte Kongen. "Nei," svarede den Fredløse. "Men jeg ved, du vil ingen ilde, og mine Frænder er dine Venner". "Gaa op til Koll i Thauskadal*). Men hvem er du?" "Jeg har havt Ulykken

47. Døbefont af Sten i Uklums Kirke i Bohuslen.

med mig", sagde Manden i Skindkappen. "Jeg har forbrudt mig mod Folk og beder nu om Naade derfor. Vil du sende mig til Koll, saa giv mig med sikre Jertein paa, at han skal huse mig i Vinter". "Jeg kommer did over Paaske", sagde Kongen, tog en Guldring og rakte ham den paa Spydodden; thi nærmere vilde Manden ikke komme. Manden vilde nu til at gaa.

*) Hvor Thauskadal har ligget, vides ikke. Men Stedet er vistnok at søge etsteds paa Nordmøre eller i Romsdalen.

"Hør", raabte Kongen efter ham, "kan du sige mig, hvad Ravn fra Rutafjorden tager sig for?" "Aa, ham faar du nok snart fat", sagde Manden; "thi han stryger nok opover til din Ven Einar i Namdalen". "Det var bestemt Ravn, som holdt mig for Nar", mumlede Kongen for sig selv, da den anden

48 a. Døbefont af Sten i Hede Kirke, Sørbygdens Hered, Bohuslen.

forsvandt i Skogen. Over Paaske kom Kongen ganske rigtig til Koll Bonde. Her fik han til sin store Ærgrelse høre, at Ravn havde holdt til helt til Lørdagen i Forveien. Da Koll havde set Kongens Jertein for sig, havde han ikke betænkt sig paa at give Manden Kost og Husly, som han havde forlangt.

En Maaneds Tid eller saa bagefter laa Ledingsflaaden nordenfra udenfor Kysten etsteds. Der var Vindstille. I Fjæren holdt Kokkene paa med at lave Mad. Da kom Ravn bort til dem og spurgte, om Sighvat Skald var ombord paa Flaaden; han vilde gjerne faa tale et Par Ord med

48 b. Døbefonten fra Hede Kirke.

ham. Sighvat kom i Land og gik op mod Skogbrynet; der var han, som vilde snakke med ham. Det grøssede rent i Sighvat, da han havde den svære Fark for sig; for Opholdet i Skog og Mark havde knapt pyntet paa Ravn. Da Sighvat hørte, det var Ravn, sagde han: "Skynd dig bare væk, ellers gaar det dig galt. Jeg skal ikke sige noget om, at jeg har set

dig". "Aa ja, Morbror", sagde Ravn, "du har nu ikke det Ord paa dig, at du slaar Vrag paa Penge, naar du kan tjene dem letvindt. I Skogen er dog Kongens Øxe fri for at naa mig". "Men det staar ikke i min Magt at hjælpe dig", sagde Sighvat. "Dog — bi lidt her, saa faar jeg se". "Kanske det er lige saa godt, jeg bliver med dig ned paa Skibet?" sagde Ravn. "Saa faar du se paa, at man dræber mig. Dermed er vel baade du og jeg bedst tjent", lagde han til bittert. Sighvat forsikrede ham om, at han ikke vilde svige ham, men at han tvertimod skulde opbyde alt muligt for at redde ham. Saa længe talte han for Ravn om det, til denne gik ind paa at blive der, han var. Sighvat gik først bort til Einar Namdaling

49. Døbefont i Enningdals Kirke, Smaalenene. 1:12.

og spurgte ham, hvad han skulde gjøre; "thi min Frænde Ravn, sagde han, vil nu med Vold og Magt give sig i Hænderne paa sine Fiender". Einar Namdaling syntes ogsaa, at det var rent ilde; men han vidste heller ikke sit arme Raad. Sighvat fik da vende sig til en anden Kant. Medens Einar Namdaling gik op paa Land for at tale Ravn til Rette, tog Sighvat Einar Thambarskelver til Side og sagde til ham: "Du Einar, kanske du kunde hjælpe mig?" "Hvad er det, som staar paa?" spurgte Einar. "Aa, det er min Frænde Ravn, som er kommen hid. . . ." "Blande mig op i sligt!"

svarede Einar. "Det vil jeg ikke have noget med. Jeg har gjort noget saadant engang før, men det slap jeg temmelig brændt fra. Jeg kjender Magnus saa godt, at jeg bestemt ved, at han heller vil være os og vor Hjælp foruden end taale nogen Fornærmelse. Send Manden væk, og lad ham ikke komme ombord; thi der finder han ingen Skaansel". Med den Besked maatte Sighvat i Land til Ravn. Men denne holdt paa sit til Trods for, hvad baade Morbroderen og Einar Namdaling sagde; han vilde ombord, det fik koste, hvad det vilde. Da intet hjalp, knælede Sighvat ned og bad til sin kongelige Ven Hellig-Olaf, at han maatte ordne alt paa bedste Vis, og dermed gik de ombord.

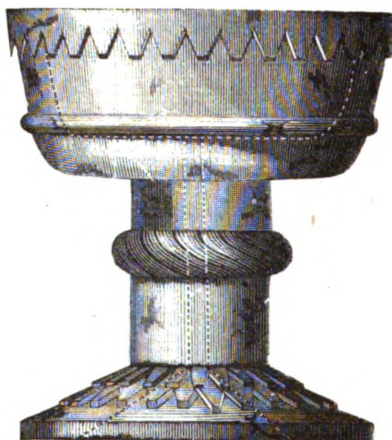

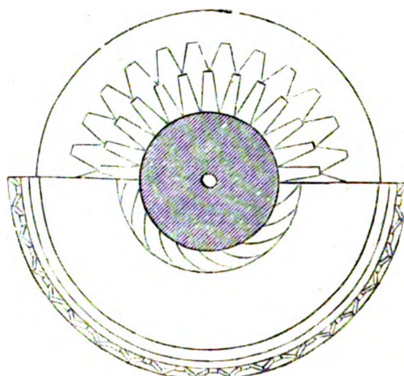
50. Døbefont fra Ids Kirke, Smaalenene. 1:12.

Magnus laa just i Løftingen og sov, da de kom. Om lidt vaagnede han. Vinden var begyndt at friskne paa, og Kongen bød derfor at heise Seil. Saa kom da Flaaden nedover til Danmark; ingen kunde forstaa, at Magnus havde lagt Merke til, at Ravn var med.

I et Slag, som Kong Magnus holdt, traf det sig, at Ravn kom til at gaa foran Kongen, og blind maatte den være, som ikke saa, hvor tappert han stred. Da Fienden var slagen, gik alle ombord, og man takkede Gud for Seiren. Som Magnus stod der blandt sine fornemste Mænd, sagde han med et: "Hvor er Ravn Sighvatssøn? Lad ham komme frem!" "Herre," bad Sighvat og Einar Namdaling paa en Gang, "giv Manden Fred! Husk,

hvor tapper han har været." "Intet lover jeg," sagde Kongen. Ravn blev da ført frem for Magnus og hilsede ham. "Hvorfor tager du, Einar, dig saa ivrigt af denne Mand?" spurgte Magnus. "Fordi han var landflygtig paa Island, hvor han havde hevnet sin Faders Mord," lød Svaret. "Men, Ravn, hvorfor dræbte du Ketil?" vedblev Kongen, idet han vendte sig til Islændingen. "Han digtede først Nidviser om mig, og siden solgte han mig

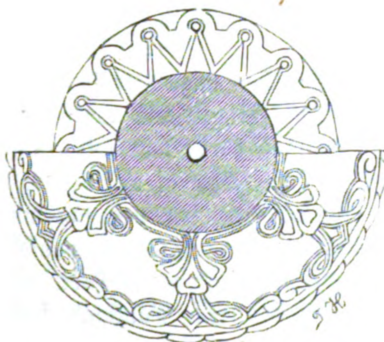

51 a—b. Døbefont i Aas Kirke. 1:12.

som Træl. Men da han var taget af Dage, kvad jeg et Gravvers om ham," sagde Ravn. "Vil du kanske høre det?" Det vilde gjerne Kongen, som likte Ravns Fripostighed. Islændingen fremsagde Digtet, og da han var færdig med det, vedblev han: "Men dette gjorde jeg mig ingen Umag med. Jeg har ogsaa digtet et Kvæde om dig. Kanske du vil høre det?"

"Kvæd væk," sagde Kongen. Da Ravn var færdig, spurgte Magnus: "Hvorfor digtede du saa vakkert om mig, som vilde dræbe dig?" "Fordi du fortjente et vakkert Digt," sagde Ravn. "Hvorfor kom du til mig i Skogen?" vedblev Kongen. "Herre! Jeg stod saa ene og forladt i det fremmede Land, hvor jeg havde beredt mig en endnu tyngre Skjæbne ved at dræbe en mægtig Mand. Jeg maatte da friste Lykken hos dig." "Velkommen skal du være hos os, Ravn," sagde Kongen og rakte Islændingen

2 a—b. Døbefont af Klæbersten i Tune Kirke, Smaalenene. 1:12.

Haanden. "Ketils Drab og alt, hvad du har forset dig i, skal være dig tilgivet, og Helga Ketilsdatter skal du faa til Hustru. Jeg kjendte dig, strax du var kommen ombord, da du stod i Forrummet sammen med Sighvat. Thi vide skal I alle, at min Fader nys før havde vist sig i Drømme for mig og truet mig til at behandle Ravn vel." Sommeren efter blev Ravns Fredløshedsdom hævet paa Althinget; om Høsten kom han tilbage til Norge

med sin Moder, ægtede Helga og fik meget Gods af Kongen. Siden fulgte han Magnus trofast, indtil Døden skilte dem ad.

Der er et Drag i Magnus's Karakter, som Sagaberetningerne med stor Forkjærlighed fremhæver. Det er den fromme Hengivenhed og Agtelse, han altid viser sin Faders Minde. Fader og Søn var ligesom knyttede til hinanden med et uopløseligt Baand, og for alt, hvad Magnus udrettede, gav han sin Fader Æren. Magnus's Godmodighed var ikke udsprungen af svag Eftergivenhed, men var ham medfødt. Naar Omstændighederne krævede det, kunde han optræde med fornuftig Strenghed, og han stod altid paa sin Ret, hvor hans Hensynsfuldhed lige over for hans Raadgivere eller hans Faders gamle Venner ikke lagde sig imellem. Man skal i Historien vanskelig finde en tyveaarsgammel Hersker, der forstod at optræde med en saadan Kraft, Myndighed og Dygtighed, som den folkekjære Helt fra Lyrskogs-Hede gjorde.

Harald Sigurdssøn i Rusland og Konstantinopel. Væringerne.

Vi har set, hvorledes den unge Harald Sigurdssøn med Nød og neppe havde undgaaet Døden i Slaget paa Stiklestad, og hvorledes han kom sig ud af Landet. I Jemtland havde han atter sluttet sig til Ragnvald Brusessøn og drog med et stort Følge af andre Flygtninger over til Kong Jarisleif i Rusland. Her fandt de, som venteligt kan være, en god Modtagelse og traadte i hans Tjeneste. I de tre paafølgende Aar indehavde Harald en Stilling som Høvding i Kongens Hær. I Forening med Eilif Ragnvaldssøn, en Søn af den fra Gautland fordrevne Jarl og Olaf Tryggvessøns Søstersøn, kjæmpede han mod Østvenderne og Polakkerne (Lecherne). I disse Kampe, der forøgede Kong Jarisleifs Vælde, udmerkede Harald sig og høstede megen Erfaring i Krigsvæsenet. Medens han opholdt sig hos Jarisleif, lærte han at kjende hans og Dronning Ingegerds Datter Elisabet, som Nordmændene kaldte Ellisif. Harald fandt, at hun kunde være et passende Gifte for ham, og bad Faderen om at faa hende tilægte. Jarisleif sagde ikke stort til det, hverken Ja eller Nei; men han syntes, at Harald endnu var for ung til at tænke paa sligt. Saa meget forstod Harald, at han maatte have mere Erfaring og Rigdom paa Ære og Gods, før han kunde gjøre sig noget Haab om at blive Holmgaards-Kongens Maag.

Noget over femti Aar i Forveien var en stor Skare af Nordboer gaaet i Tjeneste hos Storfyrst **Vladimir** i Holmgaard. De havde hjulpet ham til at beseire hans Broder **Jaropolk**, som havde sat sig i Besiddelse af hele Riget; siden havde de dannet hans Livvagt under Navnet **Varjager** eller **Væringer** (d. e. Edsforbundne).*) I Rusland blev dette Navn senere en fælles Benævnelse paa Mænd, som var komne fra Landene vestenfor Østersøen.

En Del af den Væringe-Hær, som stod i Storfyrst Vladimirs Tjeneste, blev misfornøiet og besluttede at se sig om efter en ny Herre. De brød da op og drog til Konstantinopel, hvor de vilde høre efter, om Keiseren maaske kunde have Brug for dem. Storfyrst Vladimir gav dem just ikke noget godt Skudsmaal. Han sendte nemlig Bud til Keiseren med følgende Hilsen: "Se, Varjager kommer til dig! Behold dem ikke i Byen; thi der vil de gjøre Fortræd, som de her har gjort. Men fordel dem paa forskjellige Steder, og lad ingen af dem komme tilbage hid".

Disse Væringer indgik nu som en Afdeling af den keiserlige Hær og gjorde Tjeneste som Leietropper. Da det rygtedes til Norden, hvilken Ære og hvilke Rigdomme der var at vinde i Konstantinopel, fulgte hele Flokke af unge Mænd deres Exempel. Indbyrdes dannede de fast organiserede Korpser med egne Høvdinger; naar de var i Felten, stod de under den græske Befalingsmands Overkommando, men gjorde vistnok Tjeneste som Partigjængere. Især benyttedes de til Udførelsen af Hverv, som krævede uforfærdet Mod og Tapperhed. Som Følge heraf betragtedes "de øxebærende Barbarer fra Thule" **) med høist blandede Følelser.

Om de Nordmænd, som var med blandt Væringerne, har man i den første Tid ikke mange Oplysninger. Kollskegg, Broder til Gunnar paa Lidar-Ende, var kort efter Væringernes første Komme til det østromerske Rige Høvding for en Afdeling af dem. Omtrent ved samme Tid nævnes ogsaa to ansete Islændere, Gest og Thorstein, Viga-Styrs Søn, som Medlemmer af Korpset. Gest havde dræbt **Grette**, en anden Søn af Viga-Styr. Thorstein opholdt sig just i Norge, da han fik Underretning om Broderens Drab. Da han spurgte, at Grettes Banemand var faren til Myklegaard, besluttede han sig til at reise efter for at tage Hevn; men han kjendte ikke Gest engang af Udseende. Det lykkedes Thorstein at komme ind i Væringe-Korpset, hvor Gest strax før var bleven optaget. Der hengik en Tid, inden det lykkedes Thorstein at faa Rede paa den, som han havde søgt med saa megen Iherdighed. Paa et Vaabenthing, som Væringerne holdt engang, de skulde drage i Hærfærd, skulde alle fremvise sine Vaaben. Gest fremviste da sit Sværd, som han skrød af, fordi det havde dræbt Grette.

*) Nogle mener, at Navnet er dannet af det gammel-norske Ord **Vaar**, som betyder Ed, helligt Troskabsløfte.

**) Se Bd. 1, S. 30.

Sværdet var virkelig godt; alle vilde se paa det, og det gik nu fra Haand til Haand. Tilsidst kom det til Thorstein. Denne tog det strax og gav sin Broders Drabsmand Banehug med det.

Væringerne var underkastede mange strenge Forpligtelser. Strid og Slagsmaal taaltes ikke blandt dem og straffedes som oftest øieblikkelig med Døden. I det hele synes de Bestemmelser, som var gjældende for dette Krigersamfund, at have været affattede med Jomsvikingernes Love som Forbillede. Man antager ogsaa, at de skyldes en af Jomsvikingernes Overanførere, Eilif, Ulv Jarls Broder. Hvilken streng Mandstugt Væringerne øvede, kan sees af et Træk, som den byzantinske Forfatter Kedrenos meddeler. Vinteren 1034—35 laa en Afdeling Væringer i Vinterkvarter etsteds i Lilleasien. En af dem tog da fat paa en Kvinde for at vanære hende. Da hun ingen anden Udvei saa til at redde sig, greb hun Voldsmandens Sværd og gjennemborede ham dermed. Det var saa langt fra, at Væringerne hevnede sin Kammerats Død, at de samlede sig, satte en Krans paa hendes Hoved og tildømte hende det Gods, den dræbte havde efterladt sig. Men ham selv dømte de at være falden paa sine Gjerninger; hans Lig blev som Selvmorderes henslængt ubegravet til Bytte for vilde Dyr og Fugle.

Væringerne pleiede daglig at anstille Kamplege for at holde sig i Øvelsen og for at hærde sine Legemer. Men det var nødvendigt ved strenge Paabud at forebygge, at de i Stridens Hede skulde gribe til Uværge; hver den, som under Kamplegene stod en Kammerat efter Livet, skulde straffes med Døden.

Men havde Væringerne strenge Pligter, saa havde de til Gjengjæld ogsaa store Forrettigheder. I Midten af det 11te Aarhundrede kom saaledes en Afdeling af dem til at indtræde i Keiserens Livvagt. De fulgte ham, hvor han gik og stod, i Byen og paa Landet, paa Reiser og paa Krigstog. De havde i Forvaring Nøglerne til de Byer og Borge, hvor han opholdt sig. Sit Kvarter havde de ligesom den øvrige Livvagt i den sydvestlige Del af Paladset, som de sig imellem kaldte Skift (ɔ: excubita). Ved alle de Processioner og offentlige Fester, hvor Keiseren viste sig i al sin Pragt, indtog de en hæderlig Plads. Tilliden til de fremmede Krigere voxede stadig; tilsidst vistes der dem ogsaa den største Ære, som de kunde opnaa. Ved de nye Keiseres Kroning i Sofiakirken ledsagede Væringerne samt hundrede Ynglinge af Landets fornemste Ætter ham frem for Alteret. Hver Gang en Keiser døde, paastodes der, havde Væringerne Ret til at vandre gjennem de keiserlige Skatkammere og til herunder at gribe og beholde, hvad de kunde naa. Dette kaldte de Polota-Svarf (d. e. Paladsfeining).

Tilstrømningen af ærelystne nordiske Ynglinge holdt ganske vist Væringekorpsernes Folkestyrke paa en jevn Høide. Hertil bidrog ikke blot de lokkende Beskrivelser over det herlige Liv, som man førte i den fjerne

Keiserstad, men ogsaa den Stas og Pragt, som de hjemvendende Væringer udfoldede. Bolle Bollesøn, Søn af Gudrun Usvivsdatter, opholdt sig en Tid i det græske Rige, men vendte allerede efter et Par Aars Forløb tilbage til sit Fædrenehjem. Hvilken Opmerksomhed han tildrog sig hos sine Landsmænd, kan ses af Sagaens Beretning. "Han red fra Skibet selv tolvte. Alle hans Mænd var iførte Skarlagensklæder og red paa Guldsadler. Alle var prægtigt klædte, men især Bolle; han var ifort den Pellsklædning, som Keiseren af Myklegaard havde givet ham. Udenpaa den havde han en Skarlagenskappe. Han var omgjordet med Sværdet Fodbider, hvis Hjalt og Fæste var belagte med Guld. Paa Hovedet bar han en gylden Hjelm og ved Siden et rødt Skjold, i hvilket et Ridderbillede af Guld var indfældt; i Haanden førte han en Dolk, som Skik var i fremmede Lande. Overalt, hvor han tog ind, kunde Kvinderne ikke vende sine Øine fra ham og hans Pragt." Det var nok ikke blot Kvindfolk, som al denne Stas skar i Synet; thi et Par Aar efter finder vi ogsaa nogle af hans nærmeste Frænder i Væringernes Rækker i Myklegaard.

Det var vel om Høsten 1034, at Harald Sigurdsøn med en Skare paa 500 tapre Krigere indfandt sig i Konstantinopel for at frembyde sin Tjeneste. Han blev modtagen med aabne Arme, da han kom. Her regjerede dengang Keiseren Michael Katallaktes. Han var en Paflagoner af ringe Byrd, som i sin Tid havde beskjæftiget sig med mangt og meget, som just ikke hørte til de hæderligste Næringsveie. Man vilde saaledes ogsaa vide, at han havde gjort falske Penge. Det var dog ikke Pengene, som havde banet ham Veien til Thronen, men hans vakre, mandige Udvortes. Keiserinde Zoe, der var gift med den gamle Keiser Romanos Argyros, havde nemlig kastet sine Øine paa Michael, og skjønt hun var adskillig tilaars, fattede hun en saa brændende Kjærlighed til ham, at der ikke hengik lang Tid, før hun havde ryddet sin Husbonde af Veien og sat sin Elsker paa Thronen.

Den første Krigsskueplads, Harald og hans Væringer blev sendt til, var Lilleasien og de syriske Lande. En tidligere Keiser, Konstantin den ottende, havde til Statholder i Antiochia indsat Gildingen Spondyles. Denne, der var lige saa ynkværdig feig og dum, som han var overmodig, vilde i Aaret 1029 tugte nogle djærve arabiske Smaafyrster, som var trængte ind paa hans Omraade, men fik kun i det Sted selv Bank, og Araberne satte sig endog i Besiddelse af nogle faste Punkter i Nærheden af Antiochia. Spondyles blev vistnok fjernet strax efter, men de arabiske Smaafyrster fik Hjælp af Troesfrænder baade i Asien og Afrika, saa de var istand til at holde Krigen gaaende og bragte stundom de græske Hærførere i en slem Knibe.

Anderledes stillede Forholdene sig, da den tapre Georg Maniakes*)

*) Nordmændene kaldte ham Gyrge.

overtog Anførselen. Med en Raskhed og en Uforfærdethed, der minder om Heltene fra Marathon og Thermopylerne, kastede han sig ofte med en Haandfuld Folk over de arabiske Horder, som hidtil kun havde havt med Halvmænd at gjøre, og foruroligede dem paa enhver Vis. Det ene faste Punkt, som Araberne havde besat, blev taget tilbage efter det andet, og flere Stammehøvdinger blev tvungne til at betale den græske Keiser Skat.

I disse utallige smaa Sammenstød spillede Harald og hans Væringer en væsentlig Rolle. Skaldene, som siden besang hans Bedrifter, paastaar, at han skal have frataget Araberne ikke mindre end 80 Borge. I Aaret 1035 sluttede Kalifen i Ægypten Fred med Keiseren og gav sit Samtykke til, at Kirken i Jerusalem blev gjenopbygget. Keiseren sendte strax Bygningsfolk nedover og gav dem en Hærstyrke med til Forsvar. I dette Tog deltog sandsynligvis ogsaa Væringerne under Harald Sigurdssons Anførsel, som paa denne Vis kom til at gjæste Jerusalem tilligemed de andre Steder, som var bekjendte fra Frelserens Historie.

Normannerne i Syd-Italien. Harald Sigurdssons Bedrifter i østromersk Tjeneste.

Syd-Italien var i Begyndelsen af det ellevte Aarhundrede sønderlemmet i mange Dele. De græske Byer Neapel, Amalfi og Gaeta havde løsrevet sig fra det østromerske Rige. Fyrstendømmerne Benevent, Capua og Salerno var Rester af Longobardernes engang saa mægtige Stat. Apulien og Calabrien var de sidste Besiddelser, som de græske Keisere endnu havde i Italien; de styredes med ufornuftig Strenghed af en Statholder, den saakaldte Katapan. Katapanen, de longobardiske Fyrster og de uafhængige græske Hertuger i Neapel, Amalfi og Gaeta stræbte alle efter Overherredømmet; som Følge deraf førte de stadig Krig med hverandre og foretog Røvertog paa hverandres Omraade. Af disse Herjinger var Folket forlængst kjed og længtes efter at blive kvit sine Plageaander, der end ikke undsaa sig for at forene sig med saracenske Sørøvere fra Sicilien, saasandt de fandt, at det svarede Regning.

Mere end halvandet Aarhundrede var hengaaet, siden Saracenerne første Gang havde landet paa Sicilien. Efter en blodig Kamp, som havde

varet næsten et helt Aarhundrede, var Øen omsider bleven en arabisk Provins og styredes af en Emir. Indbyggerne likte sine nye Herrer godt; thi de respekterede deres gamle Rettigheder og blandede sig ikke op i deres Religions-anliggender. Som Følge af Emirernes milde Regjering gik Øen fremad i Lykke og Velstand. En Mængde Byer og Slotte reiste sig, Fabriker anlagdes, og Landet opdyrkedes i en Maalestok, som man hidtil aldrig havde kjendt. Handelen blomstrede; overalt i Havnene saa man hver Dag Kjøbmandsskibe ankomme og afseile med rige Ladninger. Velstanden øgedes end mere ved alle de Skatte og rige Kostbarheder, som Røvertogene til Italiens Kyster indbragte.

I Aaret 1016 løb saaledes en stor saracenisk Flaade ind i Bugten ved Salerno. Fyrsten her, Waimar den store, havde vægret sig ved at betale Skat til Saracenerne og skulde nu tvinges dertil. Saracenerne opførte sig med et Overmod og en Paagaaenhed, som satte Skræk i Waimar, og han vidste intet andet Raad end at gjøre Anstalter for at skaffe Pengene tilveie. Da fremstillede der sig for ham firti Pilgrime, allesammen staute og sterke Karle, som havde været paa Reise til det hellige Land og nu agtede sig hjemover til Normandie igjen. De syntes, det var baade Spot og Skam, at kristne skulde betale Skat til de vantro. Vilde Waimar give dem Heste og Vaaben, sagde de, skulde de skaffe ham af med hans Fiender. Waimar fandt, at det nok kunde være et Forsøg værd. Han forsynede dem med, hvad de forlangte, og strax efter var Saracenernes Flaade paa Hjem-veien igjen, efter at de havde lidt et stort Folketab.

Slige Karle som de normanniske Pilgrime vilde Waimar gjerne have i sin Tjeneste; men de længtes hjem og brød sig ikke det mindste om hans glimrende Løfter. I deres Hjemland, sagde de, var der fuldt op af Mænd, som var ligesaa tapre som de selv. Waimar skrev sig dette bag Øret. De normanniske Pilgrime fortalte ved Hjemkomsten, hvad de havde set og oplevet, og Synet af de kostbare Gaver, de medbragte, vakte hos mange Lyst til at prøve lignende Eventyr. Om lidt kom der Udsendinger fra Hertug Waimar til Landet. De medbragte Purpurkapper, kostbare Bidsler, Mandler og Oranger, altsammen Sager, som altid havde vakt de nordiske Folks Begjærlighed, og da de vendte tilbage, havde de i Følge med sig ikke blot nogle af dem, som havde kjæmpet ved Salerno, men ogsaa mange andre bjærve og dristige Mænd, og blandt dem den tapre Kriger Aasmund Drengot*) tilligemed hans Brødre Rolf, Reinulf og Arnkell af Ovarrel.

Før de kom til Salerno, foretog Aasmund og hans Brødre en Valfart til Bjerget Gargano, hvor der laa et navnkundigt Kapel, indviet til Erke-engelen Michael. De vilde bringe ham sin Tak for den lykkelig tilendebragte

*) Drengot er vistnok fransk Diminutiv af "Dreng", cfr. Bernadot(te) og Bernard.

Reise. Oppe i Skogen paa Gargano traf de en Fremmed, der var klædt paa Østerlændingers Vis, og som ved sin hele Adfærd fængslede deres Opmerksomhed. Det var Melo, en Borger fra Byen Bari. Han havde faa Aar i Forveien vakt Oprør mod Grækerne, men havde havt Uheld med sig og maatte nu vandre om som landflygtig. Aasmund havde endnu ikke svoret Fyrsten af Salerno Troskabsed. De Samtaler, som han og hans Brødre havde med Melo oppe paa Bjerget, førte til, at de indbød alle sine Frænder og Venner i Normandie til at forlade Hjemmet for at krige med de rige, men feige Grækere. Saaledes kom i Aaret 1017 omtrent tre tusinde Normanner til Italien. Paa samme Tid som Vikingerne fra selve Norden for sidste Gang hjemsøgte Frankriges Kyster, begyndte Normannernes Tog til Italien.

Med denne Styrke gjenoptog Melo i Begyndelsen af Aaret 1018 Kampen med Grækerne. Hans Foretagende kronedes først med Held, idet han i kort Tid vandt sex Seire. Men allerede det følgende Aar vendte Lykken sig. Melo blev slagen ved Cannæ og gik i Landflygtighed til Tyskland, hvor han faa Maaneder efter døde af Sorg over sine mislykkede Planer. Af de tre tusinde Normanner, som havde udgjort Kjernen af hans Hær, var nu ikke mere end 500 tilbage. Disse gik dels i Tjeneste hos Fyrsten af Salerno, dels sluttede de sig om Melos Frænde Dato, som forsøgte at fortsætte Kampen. Men heller ikke han havde større Lykke med sig. I Aaret 1021 blev han fangen af Grækerne, bunden med Lænker og ført paa Ryggen af et Æsel til Bari, hvor han stoppedes i en Sæk sammen med en levende Slange, en Hane og en Abekat og kastedes i Havet. Melo's Brodersønner, som fremdeles holdt Striden gaaende, maatte tilsidst (1023) opgive ethvert Haab om at se sin Fædreneby befriet for Grækernes Aag; men de 500 Normanner, som havde overlevet Slaget ved Cannæ, var nu smeltede sammen til 25. For disse var der intet andet at gjøre end at gaa i Fyrsten af Salernos Sold.

Det skulde imidlertid ikke vare længe, før de røg uklare med Fyrst Waimar. De opsagde ham Huldskab og drog ud i Campaniens Sumper, hvor de anlagde en fast Leir og valgte Aasmund Drengots Broder Reinulf til Anfører. Saa længe havde de været i Syd-Italien, at de vidste, hvilken Politik de maatte gjennemføre for at være uundværlige til enhver Tid. De maatte bestandig mage det saa, at den ene Fyrste ikke blev stort mægtigere end den anden, men at der altid herskede en vis Ligevægt. Italienerne saa snart med Gru og Beundring, at Seiren stedse heldede til den Side, hvor Normannerne kjæmpede. Folk skalv for dem og kaldte dem baade for rovgjerrige og gudsforgaaede; men hvad hjalp vel det? Ingen Høvding kunde komme nogen Vei, med mindre han gjorde sig tilvens med Normannerne. Saaledes hjalp de Hertug Sergio at erobre Neapel tilbage, da han var bleven fordreven af Fyrsten af Capua; af Taknemmelighed overlod han dem

i Aaret 1029 et Stykke Land, hvorpaa de siden byggede Byen Aversa la Normanna, som blev befæstet med Grave og høie Mure. For at faa Folk nok til sin nye Koloni sendte de Bud til Normandie efter nye Skarer, som friskt væk strømmede til.

Blandt dem, som fulgte dette Opraab, var de tre ældste Sønner af Tancred, Herre til Hauteville, nær Cotentin i Normandie. Deres Navne var Vilhelm, Drogo og Humfred. Da de i Aaret 1035 paa sin Færd til Normannernes Koloni var komne til Apulien, erfarede de, at der var udbrudt Strid mellem Fyrsten af Capua og Waimar den fjerde af Salerno, Waimar den stores Efterfølger. De besluttede da at kjæmpe paa egen Haand De traadte først i Tjeneste hos Fyrsten af Capua; men da de syntes, han var altfor gnieragtig, gav de ham en god Dag og gik over til Waimar af Salerno. Her traf de et Par hundrede Landsmænd, som denne havde indkaldt. Vilhelm blev Høvding for alle disse Normanner og udførte i Spidsen for dem slige Karsstykker, at Waimar blev ræd for, at deres Styrke kunde komme til at vende sig mod ham selv. Men Rygterne om Normannernes Tapperhed løb viden om over hele Østerland.

Ved denne Tid var det, at det østromerske Hof besluttede sig til at gjøre et sidste Forsøg paa at vinde Sicilien tilbage. Omstændighederne syntes ogsaa særlig skikkede til at sikre dette Foretagende en lykkelig Fremgang. Tilsøs havde Grækerne i de sidste Aar havt Held med sig, idet sicilianske Eskadrer var bleven oprevne og tilintetgjorte; mellem Araberne paa Sicilien herskende der indvortes Uroligheder, og i den tapre Georg Maniakes besad den østromerske Keiser en heltemodig Feltherre, som han trygt kunde stole paa. I Aaret 1038 satte en sterk Hær og Flaade over til Calabrien under Georgs Kommando.

Kjernen af disse Tropper udgjordes af Mænd af nordisk Herkomst. Harald Sigurdsøn og hans Væringer var med, og Georg Maniakes bad Fyrst Waimar om at overlade ham de Normanner, han havde i sin Tjeneste. Waimar sagde ikke Nei til det, da han var ræd sine Gjæster, og disse lyttede ogsaa med stor Begjærlighed til den græske Statholders glimrende Løfter. Ved Reggio forenede de sig med de græske Tropper og satte sammen med dem over til Sicilien, hvor Messina blev beleiret. Araberne forsøgte vel at gjøre et Udfald; Grækerne flygtede strax, men neppe fik Normannerne komme til, før de hovedkuls kastede Saracenerne tilbage og fulgte dem i Hælene ind gjennem Portene, og Byen blev saaledes tagen. Fra Messina drog Grækerne dybere ind paa Sicilien, og tretten andre Byer faldt i deres Hænder. I et Slag udenfor Syrakus udmerkede Normannernes Anfører Vilhelm sig i den Grad, at han fik Tilnavnet Jernarmen. Under Kampen stødte han nemlig sammen med Arabernes Anfører; han stak da med saadan Kraft til ham med sin tunge Landse, at Spidsen trængte ud gjennem Ryggen. Men Normannerne gjorde ikke længe fælles Sag med Grækerne. I en Træfning

ved Traina slog Normannerne Saracenerne paa Flugt og forfulgte dem, inden Grækerne endnu var komne paa Valpladsen. Men da disse indfandt sig, sluttede de sig ikke til de forfølgende Normanner, men kastede sig med Graadighed over den arabiske Leir, saa at Normannerne ikke fandt en Smule at røve, da de vendte tilbage. De sendte en Longobarder, som forstod Græsk, til Georg Maniakes for at klage herover. Men stolt og overmodig, som han var, saa han heri kun en strafbar Opsætsighed og lod Budet piske tilbage til Normannernes Leir. Slig Behandling vilde de ikke vide af, og en mørk Nat forlod de Grækernes Leir, satte over til Messina og drog siden herjende og brændende gjennem de græske Besiddelser, til de naaede Apuliens Grænse. Her stansede de en Stund for at tænke over, hvad de nu havde at gjøre. Til Salerno kunde de ikke drage, da de ikke mere vilde have noget med Waimar at bestille. Derimod sendte de Bud til Aversa om Understøttelse. Reinulf, som herskede her, lovede dem Hjælp, og da deres Hær tillige ved nye Udvandringer fra Normandie voxede til 1200 Mand, besluttede de sig til at jage Grækerne aldeles væk fra Halvøen. De forpligtede sig derhos ved Ed til at dele de Erobringer, de maatte gjøre, lige mellem sig. Først overrumplede de ved et natligt Angreb Melfi, der var at betragte som Nøglen til Apulien, og drog derpaa under Sang og Munterhed fra By til By.

Normannernes Held skyldtes for en stor Del den Omstændighed, at de græske Provinser var blottede for Tropper; disse befandt sig just paa Sicilien. Her var den tapre Georg Maniakes netop bleven afløst. Under en Træfning med Saracenerne havde den græske Admiral Stefan ved Skjødesløshed ladet den arabiske Hærfører undkomme. Da Georg bebreidede Stefan dette, blev han ham ikke Svar skyldig. Det ene Ord tog det andet, og tilsidst havde Georg drevet til ham i Hovedet med en Stok. Dette var lidet betænkt gjort; thi Stefan var gift med Keiser Mikaels Søster og forstod sig bedre paa at smede Rænker end at føre en Flaade. Georg blev derfor lagt i Lænker og ført til Konstantinopel. I Stedet kom Mikael Dokeianos som Statholder. Han fik af Keiseren Befaling til at jage de normanniske Røvere ud af de italienske Besiddelser; men han maatte ikke nedhugge dem ganske og aldeles. Han skulde i det mindste sende nogle af dem levende til Konstantinopel, for Keiseren kunde kanske have Moro af at se dem. Dokeianos rykkede ifølge denne Ordre mod Normannerne. Først vilde han ved Lempe faa dem væk og sendte derfor et Bud til dem om, at de inden tre Dage havde at forfoie sig ud af Italien. De svarede ham tilbage, at han maatte have dem undskyldte, for de havde saa langt hjem. Nu gik Dokeianos med sin Hær over Floden Ofanto og angreb dem; skjønt hans Hær udgjorde saa mange Tusinder, som Normannernes Hundreder, blev han dog saa grundigt slagen, at han selv med Nød og neppe undkom. Han forsøgte vistnok senere (4de Mai 1041) paa Sletterne ved Cannæ at gjenoptage Kampen, men blev atter slagen. Om Høsten maatte den græske Hær rømme det aabne

53. Slagmarken ved Cannæ.

Land og indeslutte sig i de faste Steder; men Normannerne plukkede snar den ene efter den anden fra dem.

I disse Kampe tog Væringerne Del. Harald Sigurdssøn var vistnok med i Slagene ved Ofanto og ved Cannæ. Den Tapperhed, han under Toget paa Sicilien og under Nederlagene her lagde for Dagen, drog Grækernes Opmerksomhed paa ham, og saa avindsyge de ellers pleiede at være lige over for alt fremmed, maatte de dog finde sig i, at Harald og den Afdeling af Væringerne, han anførte, blev indlemmede i Keiserens Livvagt. En saa stor Ære havde Grækerne endnu aldrig vist Væringerne, og der var nok af dem, som saa skjævt til det. Harald, der nu var Manglabit (saa kaldtes Officererne ved Livvagten), blev en formaaende Mand ved Hoffet, da han og hans Væringer forrettede den indre Tjeneste ved Paladset, og det har neppe formindsket hans Anseelse, at han under Toget til Sicilien skal have vist Trods og Opsætsighed mod sin Overordnede, Georg Maniakes, som nys før var falden i Unaade.

Strax efter at Harald (vistnok ved Midsommertid 1041) var optagen i Livvagten, indtraf der baade paa Balkanhalvøen og ved Hoffet forskjellige Begivenheder, i hvilke han og Væringerne ganske sikkert har spillet en meget fremtrædende Rolle.

Om Vaaren 1040 havde Serbiens Høvding Stefan Bogislaus gjort Oprør mod den græske Keiser og jaget de Besætninger, som var blevne lagte her, ud af Landet. Bulgarerne fulgte Serbernes Exempel og reiste sig under Anførsel af den kjække Peter Deleanos, der lod sig udraabe til Czar og rykkede frem mod Thessalonika, hvor Keiser Mikael IV just opholdt sig. Denne blev nødt til i største Skynding at begive sig til sin Hovedstad, medens Bulgarerne i større og mindre Horder oversvømmede Thessalien, ja trængte frem til Thebens Mure. Men Lykken fulgte ikke længe Bulgarernes Vaaben. Om Høsten forsøgte de gjentagne Gange forgjæves at storme den sterkt befæstede By Thessalonika, som forsvaredes med største Tapperhed. Ved et Udfald, som Borgerne foretog, blev Bulgarerne nødt til at hæve Beleiringen efter at have lidt et stort Tab. Hertil kom, at der opstod indbyrdes Stridigheder blandt Bulgarerne. Deleanos blev ved Svig fangen og blindet af en Medbeiler ved Navn Alusian; men da Folket ikke vilde anerkjende denne som Høvding, blev han nødt til at slutte Fred med Keiseren.

Deleanos fortsatte imidlertid Kampen. Keiser Mikael samlede en betydelig Hær i Egnen om Thessalonika og rykkede, omgiven af Væringerne som Livvagt, frem mod ham. Den blinde Deleanos blev fangen, og efter nogle mindre Slag og Træfninger blev Opstanden fuldstændig dæmpet. Under det korte Felttog havde Harald gjort Keiseren store Tjenester. Da Hæren paa Hjemveien var kommen til Byen Mosynopolis i det østlige

Makedonien, udnævnte Keiseren ham til Oberst*) for den Afdeling af de udenlandske Tropper, som havde sit Kvarter i Hovedstaden.

Keiseren havde allerede længe været syg. Strax efter at han var kommen hjem til Konstantinopel, blev han kastet paa Sygeleiet, hvorfra han aldrig mere reiste sig. Kort før sin Død (10de December 1041) havde han faaet Dronning Zoe til at udnævne hans Søstersøn, der ogsaa hed Mikael, til Efterfølger. Hun antog ogsaa Mikael i Søns Sted og ophøiede ham til Keiser; dog maatte han sværge, at han i et og alt skulde lyde hende. Mikael, der var en Søn af Georg Maniakes's ovenfor omtalte Uven Stefan og af Faderens tidligere Haandtering kaldtes Kalafates (Kalfatreren), var imidlertid et utaknemmeligt Skarn. Neppe troede han sig sikker paa Thronen, før han en Nat lod Keiserinde Zoe føre bort fra Paladset og sætte i Kloster. Den følgende Dag lod han forkynde for Folket, at han havde været nødt til at gribe til denne Udvei, da han ikke havde andet Raad for at bjerge sig mod de onde Raad, hun lagde op mod ham. Men Folket anede nok, hvorledes det hang sammen. Der blev et frygteligt Opløb af Folk udenfor Sofiakirken og Paladset, og alle fordrede de "Moder Zoe" tilbage. Da Mikael saa de med Stene og Staure bevæbnede Skarer, blev han ræd og lod Zoe hente fra Klosteret og iføre den keiserlige Dragt; han haabede, at Larmen skulde lægge sig, naar Folk fik se, at der ikke var tilføiet hende nogen Overlast. Men det hjalp ikke. Forfulgt af Stenkast og Pileskud søgte han først Redning i et Kloster; men da hans Venner foreholdt ham, at han dog maatte bære sig ad som en Keiser, samlede han nogle Mænd og tænkte, at han ved deres Hjælp skulde splitte Mængden ad. Men de faa, som sluttede sig om ham, blev overmandede af Pøbelen, som ogsaa brød ind i Paladset, plyndrede Skatkammeret og voldte alskens anden Ugagn. Mikael maatte atter flygte til et Kloster, medens Keiserinde Zoe i Forening med sin Søster Theodora overtog Regjeringen. Zoe vilde gjerne have tilgivet Mikael, men maatte bøie sig for Statsklogskabens Bud. Den 21de Mai drog Livvagten, ledsaget af en stor Pøbelsværm, til det Kloster, hvor Mikael opholdt sig. Her blev han efter Fødderne slæbt ud paa Gaden og blindet. Kan man tro Sagaskriverne, var det Harald Sigurdssøn, som paatog sig at være Bøddel.

Noget af det første, Keiserinden Zoe foretog sig, efterat hun igjen var kommen til Magten, var at gjenindsætte Georg Maniakes i hans tidligere Stilling som Hærfører og sende ham over til Italien. Med sin sædvanlige Raskhed og Uforfærdethed gik han strax løs paa Normannerne; men det var, som Lykken nu havde forladt ham. Keiserinde Zoe, der ei kunde leve uden Mand, ægtede omtrent paa samme Tid hans Uven Konstantin Monomachos

*) Saaledes pleier man at oversætte Ordet Spatharokandidatos, som var den Titel, Harald fik.

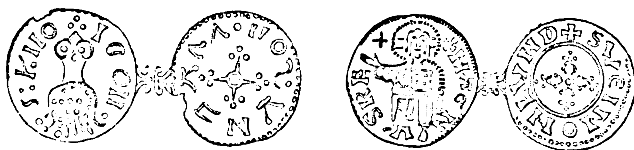

54. Bjerget Gargano. (Side 85).

og ophøiede ham til Keiser. Denne forsømte ingen Leilighed til at saare Georg Maniakes og fik ham afsat fra hans Befalingspost. Da Georg ikke med det gode vilde nedlægge sin Kommando, begyndte Konstantin at underhandle med Normannerne, ja vilde endog understøtte dem med Penge til at fortsætte Kampen mod Georg og hans Hær, som vedblev at være ham tro. Men Pengene faldt i Georgs Hænder. Han gjorde nu aabenbar Opstand mod Konstantin, iførte sig keiserlig Dragt og antog Keisertitelen. Han satte siden over til Epirus, hvor meget Folk strømmede til ham, og vilde drage imod Konstantin. Denne forsøgte først at indlede Underhandlinger med ham; men Maniakes vilde ikke høre noget herom, og Keiseren maatte da sende en Hær imod ham. Det kom til et Slag, hvori Georg seirede fuldstændig. Jublende omringede hans Mænd ham og lykønskede ham som Keiser; da sank han med et ned af Hesten og var død. Et Landsestik, som han havde faaet i Slaget, voldte hans Bane. Hans Hoved blev siden afhugget og bragt i Triumf til Konstantinopel.

Om Harald Sigurdssøn har havt nogen Befatning med Georg Maniakes's Opstand, vides ikke. Men strax efter gjorde han sig færdig til at forlade den græske Keisers Tjeneste. Sagaerne fortæller, at Aarsagen hertil var en Kjærligheds-forstaaelse, hvori han havde indladt sig med en fornem græsk Dame, og som Keiserinde Zoe ikke vilde vide noget af; men denne Forklaring er neppe rigtig. Hvorom alting er, saa er det sikkert, at Harald forlangte sin Afsked af Keiser Konstantin, og da han ikke fik den, listede han sig bort i al Hemmelighed med en Del af sine Mænd.

Fra Konstantinopel lagde han Veien til Kiew, hvor hans Ven Kong Jarisleif for det meste opholdt sig. Paa denne Færd digtede han et Kvæde, hvori han omtaler sin mærkelige Livsførelse; meget var udrettet, men et stod endnu tilbage at opnaa, — ialfald i den nærmeste Fremtid. Det var at vinde Kong Jarisleifs Datter Ellisifs Haand. "Jeg kan otte Idrætter", siger han i det nævnte Digt; "jeg kan smede, ride, svømme, løbe paa Ski, skyde, kaste med Spyd, spille paa Harpe og digte. Alligevel slaar den guldprydede Mø i Garde (Holmgaard) paa Nakken ad mig." Men ogsaa denne Erobring skulde han gjøre. Strax efter sit Komme til Jarisleifs Hof, hvorhen han i Forveien havde sendt sit vundne Gods, fik han hende til Hustru. Fra nu af kunde han samle al sin Styrke mod det ene Maal, han ganske vist havde havt for Øie fra den Stund, han som Flygtning forlod Slagmarken ved Stiklestad: at vinde Norges Rige.

55—56. Danske Mynter fra Magnus den godes Tid.

Haralds Atterkomme til Norden. Forbund mellem Harald og Svein. Kongsmødet paa Aker.

Da Vaaren kom og Vandene løstes, gjorde Harald sig færdig til at drage til Norge med sin Brud. Man vil vide, at baade Kong Jarisleif og Dronning Ingegerd havde taget et bestemt Løfte af ham, at han vilde vise sig føielig mod Magnus og staa ham bi i Raad og Daad.

Eder og Løfter var imidlertid ikke bindende for Harald, længere end de var til virkelig Gagn for hans Sag. I Aldegjeborg skaffede han sig et Skib, som han ladede med sine Kostbarheder, og kom efter en haard Overfart til Sigtuna ved Mælaren. Da han nu som en anden Guld-Harald med et berømmeligt Navn og store Skatte vendte tilbage til Norden, vilde alle hans Frænder vedkjendes ham. Ud paa Sommeren drog han før til Danmark, hvor han vilde søge at faa Magnus i Tale.

Denne laa just i Øresund, da han kom. Det var et prægtigt Syn, som vakte den største Forundring i Magnus's Flaade, da Haralds Skib holdt ned mod den. Det var malet over Vandgangen, siges der. Solstraalerne kastedes tilbage fra det gyldne Dragehoved og Guldsporden, hvormed dets Stavne var udstafede; Seilet var af Pells-Tøi og lagt dobbelt, saa man kun saa Retten, fra hvilken Kant end Vinden stod. Sligt Skib, dømte man paa, havde aldrig været set i Norden, saa prydet var det med Guld, kostbare Stene og alt det, som vakkert var. Magnus sendte strax en Baad ud imod det for at høre efter, hvorfra det kom, hvem Føreren var, og hvor det agtede sig hen. Da Nordmændene praiede det, traadte en storvoxen, hovisk Mand hen til Skibsbordet og svarede, at han var sendt fra Harald Sigurdssøn for at spørge, om Kong Magnus vilde modtage ham. Han ventede, sagde han, at saa vilde ske, baade paa Grund af Frændskabet og den Troskab, som Harald havde vist sin Broder. Med den Besked vendte

Baaden tilbage. Magnus erklærede strax, at hans Farbroder skulde være hjertelig velkommen og sendte Baaden afsted med den Hilsen. Da viste det sig, at den høie Mand ikke var nogen anden end Harald selv. Da han lagde til, blev han modtagen af Kong Magnus og de mest ansete Mænd i hans Følge.

Da et Par Dage var forløbne, bad Harald om at faa tale med Kong Magnus. Kongen indfandt sig hos ham og havde syv af sine fornemste Mænd i Følge med sig, deriblandt Einar Thambarskelver. Magnus spurgte Harald først, om han vilde hjælpe ham at forsvare Danmark mod Svein Ulvssøn, om denne foretog et Angreb paa Landet. Harald mente, at det nok kunde lade sig gjøre; men først vilde han nu høre, om Magnus vilde dele Riget med ham, og paastod, at han havde Arveret til det. Magnus sagde, at han ikke kunde besvare dette Spørgsmaal paa staaende Fod, da hans Beslutning var afhængig af hans Stormænds Raad og Nordmændenes Ønsker. Da reiste Einar sig og sagde, at skulde Magnus afstaa Halvdelen af Norge til Harald, saa var det ikke mere end billigt, at denne delte sine Rigdomme med Kongen. "Ikke har jeg været udenlands og slidt ondt for at skrabe sammen Guld til Magnus's Mænd," svarede Harald. Da sagde Einar: "Ingen Lyst har vi til at tveskiftes mellem Høvdinger. Du, Harald, var langt borte, dengang vi vandt Riget fra Knytlingerne. Siden har vi havt en Konge, og saa skal det og være, saa længe Magnus har sit Hoved over Jorden. Du kan forlade dig paa, at du ikke faar den mindste Jordlap af Riget, om jeg skal have noget at sige." Hermed endte Forhandlingerne for denne Gang. Harald var ikke synderlig blid, da han reiste nordover til Sigtuna igjen.

Herhen var ogsaa Svein Ulvssøn kommen. Som vi ovenfor har set, havde han efter sit mislykkede Forsøg paa at opkaste sig til Danmarks Konge henvendt sig til forskjellige Hold efter Hjælp. Englænderne havde givet ham et afvisende Svar; derimod havde Tove Jarl fra Gautland tilsagt ham sin Bistand. Harald Sigurdssøn nærmede sig strax til Svein, som han sluttede nøie Forbund med; han blev hans haandgangne Mand og skulde hjælpe ham med at fordrive Magnus. Naar dette vel var gjort, skulde han modtage Norges Rige som Len af Svein.

De udkastede nu i Forening en Angrebsplan mod Kong Magnus. Medens Kong Svein vendte sig med Hovedstyrken mod Danmark, hvor den afgjørende Kamp maatte føres, skulde Harald Sigurdssøn med en hvervet Skare gjøre Indfald i de oplandske Bygder. Her har han ganske vist gjort Regning paa Understøttelse hos sine Frænder, og selv om dette hans Foretagende maatte falde mindre heldigt ud, vilde han dog derved opnaa at splitte Kong Magnus's Stridskræfter og skaffe Svein Luft førpaa.

Da Magnus hørte, at Svein Ulvssøn igjen var kommen til Danmark, udbød han Ledingen af Norge og drog førefter. Det lader næsten til, at

det kom til et Par Sammenstød, i hvilke Svein har vundet nogle smaa Fordele. Da fik Magnus Bud fra Norge om hans Frænde Haralds Fremrykning. Efter sine Hovdingers Raad besluttede han at vende tilbage til sit Ætterige, som nu saa haardt trængte til hans Bistand. Han styrede med sine Skibe til Viken, fast bestemt paa at lade Sværdet afgjøre, hvem Norges Rige for Fremtiden skulde tilhøre.

Harald var imidlertid med sin Hær dragen ind paa Oplandene. Det var imidlertid smaat bevendt med den Hjælp, han havde haabet at faa af sine Frænder. Kun en af dem var at formaa til at slutte sig til hans Sag; det var hans Søskendebarn Thore paa Steig, som dengang var femten Aar gammel.*) Paa et Thing, som Harald fik sammenkaldt paa Oplandene, gav Thore ham Kongsnavn. Til Belønning for denne Villighed gav Harald ham kostbare Gaver, som endnu et hundrede Aar bagefter saas paa hans Gaard. Deriblandt var en Masurbolle med forgyldt Sølvbeslag og Laag, fyldt med brændt Sølv, to massive Guldringe, hver af en Marks Vægt, og en brun Purpurkappe, foret med hvidt Pelsværk; denne blev siden omsyet til et Alterklæde.

Haralds og Magnus's Slægt og Venner syntes imidlertid, at det var rent ilde, om Frænderne skulde komme i Krangel. Allermest tog Hallkell, Gudbrand Kulas Søn og Aasta Kongemoders Broder, sig nær af det. Han var Kong Magnus's Mand, men begav sig til Harald Sigurdssøn for at overtale ham til at holde et Møde, hvor disse kjedelige Forviklinger kunde blive løste. Harald gik ind paa det, og paa Gaarden Aker eller Skjaldar-Aker ved Mjøsen kom Kongerne saa sammen, hver med sexti Mand. Hvilke Forhandlinger der foregik forud for denne Sammenkomst, vides ikke. Men alt fornødent synes at have været ordnet, før Kongerne mødtes. Nu fulgte en Række Festligheder og Gilder. Den første Dag, da man havde spist, og Bordene var borttagne, gik Magnus, som var Vært, ud af Stuen, men traadte strax efter ind igjen, ledsaget af Mænd, som bar Vaaben og Klæder. Han gik nu om blandt Kong Haralds Følge og uddelte Gaver til hver især. Tilsidst kom han frem til Haralds Sæde med to Rørsproter i Haanden og spurgte: "Hvilken af disse Teiner vælger du, Frænde?" "Den, som er mig nærmest," svarede Harald. Magnus rakte ham den med de Ord: "Med dette Rør giver jeg dig Halvdelen af Norges Rige med alle kongelige Rettigheder lige med mig. Men naar vi er sammen, da skal jeg have den største Værdighed, og jeg skal have Kongsleie og Kongsbrygge. Er tre Konger samlede, da skal jeg sidde i Midten. Du skal og love at styrke vort Rige og saaledes lønne mig for, at jeg har gjort dig til den Mand i Norge, som jeg ikke troede, nogen skulde blive, saa længe mit Hoved var over Mulden." Harald reiste sig og takkede for Gaven. Siden bar man ind Drikke, og snart var der den største Munterhed og Hygge i Laget.

*) Han var Søn af Isrid, Gudbrand Kulas Datter; se Bd. I, S. 583.

Morgenen efter blæstes til Husthing. Her kundgjorde Magnus for den samlede Almue, at han havde taget sin Frænde Harald til Medkonge. I tre Dage stod Gildet hos Kong Magnus. Da de var omme, indbød Kong Harald Magnus og hans Mænd til et lignende Lag. Her gik det rigtig gildt til. I Høisædet sad begge Konger og var glade med hinanden. Harald lod nu uddele Gaver til Kong Magnus's Mænd, Vaaben, Klæder og Smykker. Da alle havde faaet sit med Undtagelse af Kong Magnus, blev der bredt et Klæde ud paa Gulvhalmen. Paa dette dyngede man op en svær Mængde Tasker og Punge. Paa Haralds Befaling styrtedes deres Indhold ud i en Haug. Det var Guld; af det Slag havde ingen før set saa meget samlet paa et Sted. De tilstedeværende undredes sig imellem over det. Men, mente enkelte, det kunde kanske ikke være saa underligt endda; for det var vist egentlig den græske Keisers Skat, og hos ham skulde der jo findes hele Huse, som var fulde af Guld. Harald vendte sig mod Magnus: "Forleden Dag," tog han til Orde, "overdrog du mig en betydelig Magt, som du tidligere havde vundet fra dine og mine Uvenner; det var smilt gjort af dig. I Udlandet har jeg gjennem mange Farer vundet det Guld, som du her ser. Det vil jeg dele med dig, som du nys delte Kongemagten med mig, saa enhver faar gjøre med sin Halvdel, hvad han lyster." Guldet blev nu udveiet i to lige store Hobe. Medens Delingen foregik, kom der frem et Guldstøb, saa stort som et Mandshoved. Harald tog og løftede det op: "Hvad har du, Frænde, at sætte op mod dette Knaphoved?" "Krigen har slugt alt det Guld og Sølv, jeg har havt at raade over," sagde Magnus. "Nu har jeg ikke mere tilbage end den Ring, du her ser." Han strøg i det samme en Guldring af Armen og rakte Harald den. "Lidet Guld er det for en Konge, som raader over to Kongeriger," sagde Harald og drog paa Ordene. "Der kunde endda være en og anden, som mente, at den ikke saa aldeles var din med Rette." "Er ikke den min med Rette," svarede Magnus stødt, "saa ved jeg sandelig ikke, hvad jeg kan regne for mit. Thi den fik jeg af Fader, da han sagde Farvel." "Du kan nok have Ret i det," sagde Harald leende, "at din Fader gav dig den. Men denne Ring tog han fra min Fader for en ringe Sags Skyld. Aa ja, det var ikke greit at være Smaakonge hertillands, da din Fader var paa sit høieste."

Efter at Gildet var endt, aflagde tolv af de fornemste Mænd i Kongernes Følge Ed paa, at det Forlig, de havde indgaaet, skulde holdes. Siden skiltes Kongerne ad. Den Deling af Kongedømmet, som var foregaaet, maa betragtes som en vigtig Begivenhed i Norges Statsliv. I Virkeligheden havde Magnus intet tabt ved Overenskomsten paa Aker. Han havde berøvet Svein en krigserfaren Bundsforvandt, der ved de Midler, han raadede over, i det mindste vilde have formaaet at trække Krigen i Langdrag og derved svækket det norske Folk. Ved at knytte ham til sig havde han vundet Fordele i samme Mon, som Svein tabte. Skjønt han havde været nødt til at antage

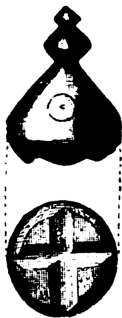
en Medregent, vedblev han dog at haandhæve den samme Myndighed, som han tidligere som Hellig-Olafs Søn og ved sin vindende Personlighed havde indtaget hos det norske Folk. Med saa meget større Styrke kunde han derfor den kommende Sommer i Forening med Harald rette et fornyet Angreb paa Svein Ulvsson og hans Tilhængere.

Forholdet mellem Kongerne.

Det var alt lebet for langt paa Aaret til, at man kunde tænke paa at gjenoptage Fiendtlighederne mod Svein. Denne fik derfor nu i lang Tid sidde i Fred i Danmark, medens Magnus og Harald drog om paa Veitsler paa Oplandene. Kongerne havde hver sin Hird og reiste snart hver for sig, snart sammen, alt eftersom det kunde falde sig. Det varede ikke længe, før Folk begyndte at ymte om, at det vist ikke var saa rart bevendt med Venskabet mellem Kongerne, og det kunde man ikke undres over, saa forskjellige som de indbyrdes var. Som det i Almindelighed gjerne gaar, naar Skinsyge og Mistænksomhed begynder at reise alt paa Kant, fik Fisletuter og Sladderhanker det travelt paa sin Vis. Det begyndte med Smaadrillerier, men øgede hurtig paa, saa Kjevlet snart var i fuld Gang. De Gamle, som havde fulgt Kong Magnus hele Tiden, ærgrede sig over Harald, som de ansaa for at være en Eventyrer og en Prakker, og det Indblik, de af og til ved mange mindre Anledninger fik i hans nærige Karakter, gjorde ikke Stemningen bedre. Dette følte Harald meget godt. I Stedet for at søge Forklaringen til dette Forhold hos sig selv, blev han forbitret over Folkets Vrangvillie og Opsætsighed; det var heller ikke frit for, at han ansaa dets Mistro og Forbeholdenhed lige over for ham som den sorteste Utaknemmelighed, idet han pukkede paa, at han havde forladt Svein Ulvssons Parti og ofret en stor Del af sit kjære Guld for Nordmændenes Sag. Folkets Hengivenhed for Kong Magnus var i hans Øine intet andet end Partiskhed, og han mistænkte Høvdingerne for at have paavirket Almuen til hans Skade.

Det var især Einar Thambarskelver, hans Had vendte sig imod, og det kom snart tilsyne. Der gik saaledes engang Rygte om, at Harald søgte at skaffe sig Indkomster paa Magnus's Bekostning. Da Einar hørte om det, sagde han det til Magnus, og bad ham om, at han maatte være paa

sin Post mod Harald. Men Magnus var for rettænkende til at tro sligt og sagde, at det bare var Løgn og Sladder. Einar mente, han skulde have Moro af at se efter, hvorledes det hang sammen alligevel. Med et Følge af 60 væbnede Mænd begav han sig til et Thing, som Harald just havde sammenkaldt. Selv bar han Rustning og Hjelm paa Hovedet. Da Harald kom, gjorde han forskjellige store Fordringer til Bønderne. En af dem ved Navn Toke reiste sig da og sagde: "Jeg tænker, Bønder, det er bedst, vi hører efter hos Kong Magnus, hvorledes det hænger sammen med disse Paalæg og Udsugelser, for jeg kan ikke forstaa, at Harald har rigtig Ret til dette." Einar stod op, strax Toke havde sat sig, og takkede ham og de forsamlede Bønder for deres venskabelige Sindelag mod Kong Magnus. Men da blev Harald vred tilgagns: "Høit bærer du Guldhjelmen nu, Einar," satte han i; "men den Dag kan nok komme, da du bliver et Hoved kortere, og det skal ikke jeg sørge over." Dermed hævedes Thinget.

57. Vægtlod fra den ældre Middelalder. Fundet i Saude Prestegjeld, Bratsberg Amt.

Ogsaa mod andre af Magnus's nærmeste vendte Haralds Had sig. Kort efter den ovenfor fortalte Begivenhed var baade Magnus og Harald i et Gjestebud hos en Bonde. I Magnus's Følge var Thore, hans Halvbroder paa mødrene Side. Ved Gildet foregik Bænkningen af Gjæsterne saaledes, at Magnus og nogle af hans Mænd kom til at sidde paa Tverpallen, inderst inde i Hallen, Harald og hans Mænd paa den ene Langbænk og Thore paa den anden sammen med de øvrige af Magnus's Mænd. Harald og Thore, der havde Sæde lige over for hinanden, skulde efter Skik og Brug drikke hverandre til. Thore var en snil og godmodig Mand, men ikke synderlig opvakt, og Harald, som just var i sit ærgerlige Hjørne, kunde ikke lade være at give ham nogle spydige Ord, hver Gang han lukkede Munden op. Blandt andet slængte han i ham følgende Smædevers:

Ti du kun, Thore!
Thegn er du daarlig,
Hvinn-Gest hed,
hørte jeg, Fader din.*)

Thore tog sig saa meget mere nær af dette, som han ikke selv kunde finde paa nogen Finte at give ham tilbage. Da Magnus saa, at der var noget, som trykkede Thore, spurgte han, hvad der fattedes ham. Thore

*) Se Bd. I, S. 580.

fortalte ham om Haralds Uartighed. "Aa, ikke andet," mente Magnus; "det skal vi nok lære ham af med. Kommer han med Nidvisen sin en Gang til, saa kvæd igjen:

Aldrig han dog gjorde
Gard om Hesterumpen,
som Sigurd Syr,
som var din Fader." *)

Det syntes Thore var et godt Indfald, og han pugede udenad Verset, som Magnus havde digtet. Da de vel var komne tilbords, var Harald strax fremme med sit Kvæde. Denne Gang blev Thore ham ikke Svar skyldig, men tog ham fra sig med det Vers, Magnus havde lært ham. Havde Hensigten været at ærte Harald til Gjengjæld, saa opnaaedes den kun altfor vel. Harald for op i fuldt Sinne, drog Sværdet og vilde hugge til Thore, og det var vel uvist, hvorledes det vilde være gaaet, om ikke Magnus havde lagt sig imellem. For at slige pinlige Optrin ikke skulde gjentage sig oftere, fandt Magnus det rettest at lade Thore sætte sig ved Siden af ham. Men Harald glemte aldrig den Fornærmelse, som han syntes, Thore havde tilføiet ham.

Om Vinteren tog begge Konger Sæde i Nidaros. Her havde Magnus tidligere begyndt at opføre en Kirke i Sørliden, som indviedes til hans Faders Ære og fik Navn efter ham. Noget søndenfor var en ny Kongsgaard bleven opført. Da Olafskirken var færdig, blev den hellige Konges Skrin bragt derhen og stillet over Alteret. Skrinet var ifølge Sagaerne prydet med Guld og Sølv og besat med Ædelstene. Forøvrigt saa det ud som en Ligkiste; men nedentil var det forsynet med Svaler og oventil var det dannet som et Gavltag med udstaaende Hoveder og Kam paa Mønet. Laaget var forsynet med Hængsler og Hesper, som kunde læses med Nøgle.

I Nidaros opholdt den bekjendte islandske Skald Arnor sig denne Vinter. Han havde nys før besøgt Thorfinn Jarl paa Orknøerne og digtet et Kvæde om ham. Dette Digt havde vakt en saadan Opsigt, at han af det havde faaet Kjendingsnavnet Jarleskald. Da Kongerne spurgte, at Arnor ogsaa havde digtet et Kvæde om hver især af dem, vilde de gjerne høre det. En Dag, da Arnor stod nede i Fjæren og tjærebredede sit Skib, kom der Bud til ham, at han strax skulde komme op i Kongsgaarden til Kongerne. Arnor vidste, hvad de vilde. Uden hverken at vaske sig eller bytte

*) Sigurd Syr, Haralds Fader, var en dygtig Jordbruger og langt forud for sin Tid med Hensyn til Indsigt i Agerdyrkning. Navnlig synes han at have havt et klarere Blik paa Gjødselens Tilgodegjørelse for Jorden. Den Omhu, hvormed han opsamlede den, var i Bøndernes Øine den største Smaalighed, som tænkes kunde, ja, man vilde ovenikjøbet vide, at han bandt smaa Sække til Hestens Bag, for at intet af Gjødselen skulde gaa tabt.

Klæder traskede han øieblikkelig opover. For Dørvogterne, der neppe havde Lyst til at slippe ind en Mand, der saa ud saa uppyntet som Arnor, meldte han sig med de Ord: „Her kommer Kongernes Skald“. Man lod ham da træde ind i Hallen. „Hil eder, Herskere begge!“ lød hans Hilsen, da han stod foran Kongerne og deres Følge. „Hvem vil du først kvæde for?“ spurgte Harald, der aldrig kunde være paapasselig nok, naar det gjaldt hans egen Ære. „For den yngste“, svarede Arnor but. „Hvorfor det?“ spurgte Harald. „Ungdommen har mindst Tid til at vente, siger Ordtøket,“ svarede Arnor. Over for dette Svar kunde Harald intet indvende; men han følte sagtens lige saa meget som hans Omgivelser, at Skalden vilde vise Magnus størst Hæder. Kvædet var digtet i det høitidelige velklingende Versemaal, som kaldtes Hrynhenda*); baade Samtiden og den nærmeste Eftertid betragtede det som et af de smukkeste Digte, som fandtes.

Arnor begyndte nu at kvæde. Først talte han i det vide og brede om sine Reiser og om sit Ophold has Orknøjarlerne. Harald, som ikke var videre blid paa den djærve Skald, vendte sig nu til Magnus og spurgte spids: „Hvorledes synes du, Frænde, om dette Kvæde, som han har gjort om sine Færder og om Jarlerne der vester paa Øerne?“ „Vi lidt,“ sagde Magnus; „du vil kanske synes, jeg ikke er for lidet rost, naar han er færdig.“ Da var Arnor just kommen til følgende Vers:

Magnus! Lyt til kraftigt Kvæde!
Ingen kjender jeg mer herlig.
Jeg dit Heltemod vil prise,
Joters Konge![1]) i raske Kvæde.
Ret en Helt er Hørde-Drotten!
Hver Konge langt for dig maa vige.
Din Hæder voxe over alles,
voxe, indtil Himlen brister!

Det kvak i Harald, da han hørte det. „Ros denne Konge, saa meget du vil; men last ikke andre Konger for det!“ slængte han ind. Arnor vedblev og kom nu til følgende Strofe:

Du, som vundet Guld ei sparer,
Stormveirs Elg[2]) paa oprørt Bølge
dristig styrer og henlever
under drivvaadt Telt din Alder!
Ven, den hvasse Høg du ligner,
naar med dig i Løfting flyver
Visund[3]) hen; ei skjønne Snekke

*) Om Versemaalet Hrynhenda se nærmere under Stykket om den norske Skaldekunst.
[1]) Jyders Konge. [2]) Skibet. [3]) Hellig-Olafs Skib, som Magnus eiede og styrede.

bar en Konge mere fager.
Ei du lod, du Konge-Tvinger,
dit Navn blandt Mennesker forglemmes;
ei du flyr, du Ransmænds Øder,
Ild, ei Staal i Fylking-Spidsen.
Jeg dig priser, naar dit Hærskib
straaler vidt, som Sol i Aasen,
naar dets gyldne Smykker luer
Baunen lig, henover Bølgen.

Henreven af Beundring udbrød Harald: "Hel kraftigt kvæder denne Mand! Jeg forstaar mig ikke rigtig paa ham." Men Arnor vedblev:

Naar ad Sømands Stier skrider
hen paa Havski[1]) milde Fyrste,
Himmelkongens Engleskarer
synes over Bølgen svæve.

Til Slutning kom følgende Vers, som ganske vist skurrede sterkt i Haralds Øren:

Mindes skal dit Heltefølge!
Dig, jeg hører, Folket elsker,
bølgeslagne Havfalks[2]) Rydder!
næst sin Gud i denne Verden.

Da Magnus's Draape var tilende, tog Arnor paa med at kvæde til Haralds Pris. Det kaldtes for **Blaagagle-Draapen** (**Ravne-Draapen**). Ogsaa dette var et godt Kvæde. Da Arnor saa var færdig, stimlede Folk omkring Harald, som selv syslede saa smaat med Skaldekunst, og vilde høre hans Mening om Digtene. "Jeg ser godt, hvilken Forskjel der er paa disse Kvæder," sagde han. "Mit vil man hastig glemme; men det, han har gjort om Kong Magnus, vil gaa fra Mund til Mund, saa længe Nordmænd bygger i Norge." Som Løn for Kvæderne fik Arnor af Harald et guldbeslaaet Spyd og af Magnus en Guldring. Han drog Guldringen over Spydodden og sagde: "Høit skal begge Kongers Gaver bæres!" Dermed drog han nedover Hallen. "Naar du kommer til Norge igjen, du langordede," raabte Harald efter ham, "saa bring mig et nyt Kvæde!" "Jeg skal digte din Arvedraape, om jeg lever saa længe," svarede Arnor tilbage. Magnus forærede siden Arnor et Skib med fuld Ladning og viste ham altid det største Venskab.

[1]) Skibet. [2]) Skibets.

Harald anede neppe, at hans Spaadom paa en Maade skulde gaa i Opfyldelse. Thi Blaagagle-Draapen er forlængst glemt, medens store Stykker af Kvædet til Magnus's Ære findes bevarede i Sagaerne.

Orknøiske Forhold. Ragnvald Brusessons Død.

Arnor Jarleskald kunde ganske vist tale et Ord med om, hvad han havde set paa Orknøerne. Det kan hænde, at den fritalende Skald har ønsket at opstille et advarende Exempel for Kongerne, formane dem til Forligelighed og indbyrdes Tillid og foreholde dem den Skade, onde Raadgivere kunde afstedkomme.

I ti Aar havde der hersket Fred og Enighed mellem Jarlerne Thorfinn og Ragnvald, og de havde gjensidig støttet hinandens Magt. Imidlertid var Kalf Arnesson kommen derover fra Norge og havde fundet den venligste Modtagelse hos sin Broderdatter Ingebjørg og hendes Husbond Thorfinn Jarl.*) Han laa vel støt og stadig ude paa Vikingetog til de skotske og irske Kyster og skal en Stund ogsaa have været Høvding for Thingmanna-Lid i England; men han betragtede Orknøerne som sin rette Hjemstavn. Her opholdt han sig som oftest med sit betydelige Følge hos Thorfinn i Galloway. Men da Jarlen selv havde meget Folk at underholde, faldt det ham i Længden vel kostbart, og han forlangte af sin Brodersøn, at han skulde afstaa ham den Trediedel af Øerne, som han i sin Tid havde overladt ham. Dette fandt Ragnvald, han ikke uden videre kunde gaa ind paa, og mente, det var bedst Kong Magnus afgjorde det; thi det var paa hans Vegne, han styrede denne Trediedel af Øerne. Thorfinn blev vred over dette Afslag og mente, at han nok med Vaabenmagt skulde tvinge ham til at give Slip paa det, han ikke godvillig vilde afstaa. Han samlede nu Folk baade fra Skotland og Suderøerne.

Da Ragnvald hørte om dette, begav han sig efter sine Venners Raad over til Norge for at bede Kong Magnus om Hjelp. Den fik han ogsaa. Han gav ham ogsaa med et Bud til Kalf Arnesson og lovede ham, at han skulde faa Landvist i Norge og alle sine tidligere Eiendomme tilbage, om han vilde understøtte Ragnvald mod Thorfinn. Denne Skrivelse blev ganske rigtig givet Kalf Arnesson i Hænde; men noget bestemt Svar vilde

*) Se ovenfor S. 54.

han ikke give. Med 30 store Skibe drog Ragnvald nu sydover for at gjeste Katanes; men udenfor Raudabjerg i Petlandsfjorden, sandsynligvis det nuværende Oldhead, kom Thorfinn ham imøde med en Flaade paa 60 mindre Skibe. De lagde til Kamp med hverandre. Kalf Arnesson var tilstede med 6 store Skibe, men han holdt sig afsides og laa som en ørkesløs Tilskuer af Slagets Gang. Da Kampen havde raset en Stund, begyndte Mandefaldet at vende sig paa Thorfinns Side. Det ene af hans Skibe blev ryddet efter det andet, og Ragnvald gjorde allerede Mine til at ville entre hans eget. I sin Nød roede nu Thorfinn hen til Kalf og bad ham om Hjælp. "Du saa, hvor liden Nytte du havde af Magnus den Tid, du stod i høi Anseelse hos ham," sagde han. "Større Gagn vil du heller ikke nu faa, da du er landflygtig. Hvis Magnus bliver Herre over Øerne, saa kan du stole paa, at du her ikke mere vil finde noget blivende Sted. Og saa stort et Ord skal jeg sige dig, Kalf, at det ikke er videre mandigt gjort af dig at ligge her som en Røskat og se paa, at jeg strider for vores begges Frihed." Disse Forestillinger hjalp. Kalf bød sine Mænd at lægge ud imod Ragnvalds Skibe. Medens Thorfinn lagde sin Skude klods indpaa Ragnvalds, angreb Kalf de mindre Skibe og ryddede fort væk det ene efter det andet. Da Natten satte ind, var Ragnvald fuldstændig slagen. Det lykkedes med Nød og neppe ham selv at undkomme, og han styrede nu lige over til Norge. Thorfinn drog i de følgende Dage omkring til Øerne og tvang Indbyggerne til at sværge ham Troskabsed. Siden beredte han sig til at tage Vinterfæde paa Orknøerne, medens han sendte Kalf til Suderøerne for at føre Opsyn der.

Ragnvald var imidlertid kommen over til Norge. Kong Magnus beklagede hans Uheld meget og tilbød ham paany Skibe og Folk; men Ragnvald vilde ikke modtage dette Tilbud, da han fandt, det var ilde, han allerede havde opofret saa mange af Kongens Mænd. Derimod vilde han ved Vintertid med et eneste velbesat Skib forsøge at overumple Thorfinn; skulde det end ikke gaa ham efter Ønske, da vilde han i saa Fald have det lettere for at undslippe. Magnus mente, han fik gjøre, som han syntes.

Thorfinn Jarl sad om Vinteren paa Rossø. Han havde faa Folk om sig, da han ikke frygtede nogen Fare. En mørk Kveld, da de fleste af hans Mænd havde begivet sig til Ro, men han selv endnu sad ved Drikkebordet, vidste han ikke Ordet af, før Ilden knitrede rundt om hans Hal. Han vakte sine Mænd, greb sine Vaaben og sprang til Døren. Men ved hver Udgang holdt væbnede Mænd Vagt. Han skjønte da strax, at det var Ragnvald, som var kommen tilbage for at hevne sig. Medens Ilden greb om sig, raabte han ud og spurgte, om Ragnvald vilde lade alle dem slippe ud, som han vilde skjænke Livet. Ragnvald svarede, at han nok kunde skaane Kvinder og Træller; men hvad Thorfinn og hans Mænd angik, saa troede han neppe, at han vilde være bedre tjent med dem, naar de var levende,

end naar de var døde. Medens Ragnvald lod Kvinderne og de ufrie gaa ud af den brændende Hal, passede Thorfinn sit Snit og brød en Aabning i en Bordvæg, gjennem hvilken han med sin Hustru Ingebjørg i Armene løb ud. Den tykke Røg og Bælgmørket begunstigede hans Flugt, saa han uden at blive opdaget naaede Stranden. Herfra satte han paa en Baad over til Katanes, hvor han i den første Tid holdt sig skjult hos sine Venner. Thorfinns Hal brændte ned til Grunden, og alle de, som derinde var, omkom. At Thorfinn var blandt dem, faldt det ikke Ragnvald ind at tvivle paa et eneste Øieblik. Han drog i Ro og Mag om fra Ø til Ø og lod Indbyggerne sværge sig Troskabsed.

Efterat denne Hyldingsfærd var endt, slog han sig ned i Kirkevaag for at tilbringe Vinteren. Her indrettede han sig paa en stor Fod og samlede mange Folk om sig. Strax før Jul skulde han med et betydeligt Følge reise over til Lille Papø for at hente Malt til Juleøllet. Under Opholdet her sad Jarlen og hans Mænd engang ved Ilden for at varme sig. Fyrbøderen begyndte at klage over, at han snart ikke havde mere Ved igjen at lægge paa Baalet. "Vi er ogsaa gamle nok, naar dette Baal er nedbrændt," sagde Jarlen. I det samme merkede han, at han havde forsnakket sig*) og blev ilde ved. "Nu mindes jeg, hvad min Fosterfader Kong Olaf sagde paa Stiklestad. Naar jeg kom til at forsnakke mig, spaaede han, maatte jeg forberede mig til Døden, thi da var den ikke langt unda. Skulde da aldrig tro, min Frænde Thorfinn er i Live." I det samme hørte man Folk udenfor, som slog Ring om Huset. Det var Thorfinn, som kom tilbage for at tage Hevn. Nu skulde Ragnvald friste den samme Skjæbne, som han havde tiltænkt ham selv. Thorfinns Mænd stak Ild paa Husene og stablede store Dynger udenfor Dørene. Jarlen tillod imidlertid alle dem, som ikke hørte til Ragnvalds Følge, at gaa ud. Saaledes kom ogsaa en i Linklæder bort til Døren. Han sagde, at han var en Prest, og bad Thorfinn og de omstaaende at hjelpe ham over Dyngen. Men i det samme slog han Hænderne i Haugen og gjorde et Byks over den og Manderingen, og borte var han i Mørket. "Der for Jarlen," satte Thorfinn i; "for det kunde ingen have gjort ham efter. Skynd Eder og faa fat paa ham." Thorfinns Mænd delte sig i smaa Flokke og ledte efter ham rundt om paa Øen. Ragnvald havde imidlertid stukket sig bort i en Urd ved Stranden, hvor ingen vilde have været istand til at finde ham, hvis ikke hans Skjødehund, som han bar med sig, havde givet sig til at gjø. Dette hørte Thorkel Fostre, som just var paa den Kant med sin Flok. Han gik efter Lyden, fandt Jarlen og tog ham til Fange. Ragnvald vidste godt, at nu var hans sidste Stund kommen; thi af Thorkel havde han ingen Skaansel at vente. Thorkel bød en af sine Mænd at dræbe Jarlen. Men denne undslog sig

*) Han vilde nemlig have sagt: "Vi er ogsaa varme nok" osv.

59. Levninger af et Skjold. Fundet sammen med det under No. 58 afbildede Sværd. 1:2.

58 a—c. Tveegget Sværd af Jern fra den tidligere Del af Middelalderen. Fundet i Nærheden af Korsodegaarden i Tangen Sogn, Stange Prestegjeld, Hedemarkens Amt. Tangens Beslag er af Bronceblik. Det nederste har blot indridsede Ornamenter (en Bladranke), men det øverste en Runeindskrift, der maa læses: avmvtær : geþe mik : aoslikær : a mik (Agmund gjorde mig; Aasleik eier mig).

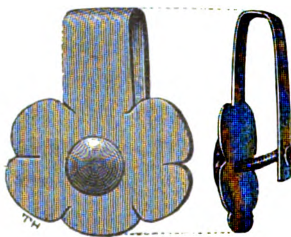
for det; den næste gjorde ligesaa, og saaledes gik det hele Rækken igjennem, endda Thorkel udsatte en Belønning for det. Der blev intet andet for ham at gjøre end selv at udføre Skarprettertjeneste. Strax efter at Ragnvald var dræbt, kom Thorfinn til; han sagde ikke stort til, hvad der var foregaaet. Ialfald kunde man ikke merke paa ham, at han havde noget imod det. Om Morgenen efter drog han med sit Følge paa Ragnvalds Fartøi til Kirkevaag. Han ladede det med Malt, satte de samme Skjolde ved Stavnene, som Ragnvald havde havt, og lod det i et og alt se ud, som det var Ragnvald, som var paa Tilbageveien. Hensigten med denne List lykkedes fuldkommen. Ragnvalds tilbageblevne Mænd gik ubevæbnede ned til Stranden for at hilse sin Herre velkommen hjem. Det var derfor ingen vanskelig Sag for Thorfinn at tage dem alle tilfange. Skjønt de fleste var Kong Magnus's Venner og Hirdmænd, lod Thorfinn dem alle nedhugge paa en Nordmand nær, som han lod drage hjem til Norge for at fortælle Kongen, hvorledes det var gaaet Ragnvald og hans Kammerater.

Almuen paa Orknøerne sørgede dybt over Ragnvald, som var meget afholdt baade paa Grund af sin Venneselhed og sin mageløse Tapperhed. Da Magnus tidligt paa Vaaren Aaret efter fik Budskab om Ragnvalds Drab, gik det ham haardt til Hjerte, og han lovede, at han skulde hevne det. Men foreløbig havde han nok at gjøre i sine egne Riger, og Thorfinn fik derfor sidde i Ro paa Øerne.

Tog til Danmark. Magnus den godes Død.

Vinteren 1046—47 var haard og streng i hele Nord-Europa. I Februar Maaned indtraf der en saa sterk Frost, at Havet mellem Danmark og Norge lagde sig og Ulvene kunde løbe over Isen mellem Landene. Herved opstod der Hungersnød og Sygdomme paa Mennesker og Dyr, ja selv Fuglene faldt døde ned fra Luften. Allerede i Løbet af Vinteren havde Magnus og Harald udbudt Leding af Norge; men den indtrufne Frost og Sygdom lagde vistnok adskillige Hindringer i Veien. Om Vaaren maatte derfor Kongerne selv afsted for at paaskynde Rustningerne. De havde saaledes været øster i Viken med hver sit Skib og sin Hird og var paa Færden nordefter. En Morgen havde Harald lagt ud før Magnus og kom om Kvelden først i Havnen, hvor de skulde overnatte. Her lagde han strax ind i

Kongsleiet. Da Magnus kom efter, saa han, at Harald laa i det Leie, som tilkom ham, og at han allerede havde tjeldet og slaaet Landtoug. Magnus blev sint. Han lod Seilet fire ned og bød sine Mænd drage paa Aarerne. Idet de i fuld Fart satte ind paa Haralds Skib, greb de til Vaaben for at tvinge Harald til at lægge unda. Da denne saa, der blev Alvor af, lod han Landtouget hugge over og veg til Side for Magnus's Skude, som strax indtog sit bestemte Leie. Om lidt kom Harald, ledsaget af nogle Mænd, ombord til Kong Magnus. Denne bød ham velkommen. "Kan tænke, det var Venner, jeg kom til", sagde Harald; "men det saa ud til noget af hvert ista. Dog, man siger, at Barn er braasint, saa jeg faar ikke tage det saa nøie med dig." "Sig heller, det ligger til Slægten", sagde Magnus. "Jeg mindes baade, hvad jeg indrømmede dig, og hvad jeg forbeholdt mig.

60. Skjoldbeslag. Fundet sammen med de under 58 og 59 afbildede Gjenstande. 2:3.

Skal jeg holde de Løfter, jeg gav dig, saa fordrer jeg ogsaa, du viser mig de skyldige Hensyn". "Den visește giver sig, siger Ordtøket", mente Harald og gik ombord paa sit Skib igjen. Slige Kjevlerier fandt oftere Sted og gav Anledning til meget Folkesnak.

Da Flaaden var samlet, drog Kongerne sørefter. I Selø strax vestenfør Lindesnes blev man liggende en Stund for at bie paa Ledingsskibene fra Viken. En Dag kom to Skibe seilende. De lagde til klods indved Kongens Skude. Fra det ene af dem gik en Mand, iført en hvid Slængkappe med Hætte, op paa Kongens Skib og agter i Løftingen, hvor Kongen just sad til Bords. Han hilste paa Kongen, brød saa et Stykke af den Brødleiv, Kongen havde for sig, og aad. Da Kongen saa ham spise, nikkede han godmodigt til ham og rakte ham ogsaa sit Bæger. "Nu faar jeg vel Grid, siden vi er Madbrødre", sagde den fremmede. Kongen saa op. "Hvad er du da for en?" spurgte han. "Jeg heder Thorfinn", lød Svaret. "Du skulde da vel aldrig være Thorfinn Jarl?" spurgte Kongen. "Man siger saa der vest", svarede han. "I Guds og din Haand, Herre, for de store

Ting, jeg har forgaaet mig i mod dig! Jeg er nu kommen hid med to Tyveskesser, som er rustede saa godt, jeg magter, om du ikke forsmaar min Hjælp". Flere kom nu til og skulde høre paa, hvad her foregik. Langt om længe tog Kongen til Orde: "Det er sandt, Thorfinn, at jeg var fast bestemt paa, at du ikke skulde slippe levende bort, naar vi mødtes. Men slig som Sagerne nu staar, gaar det ikke an for mig at dræbe dig. Du maa derfor blive med, og naar jeg faar bedre Stunder, skal jeg bestemme din Dom".

Det drog lidt ud, før Flaaderne kunde gaa fra Selø og sætte Kurs for Jylland. Kongen og Thorfinn taltes ved, ret som det var, og der blev vist ham megen Venlighed og Opmerksomhed fra Kongens Side. En Dag bad Magnus Thorfinn sætte sig hos ham i Løftingen og tage et Bæger med. De var begge lidt lystige. Da kom der en stor Mand i rød Trøie bort til dem. Det var en af Kong Magnus's Hirdmænd. Han vilde gjerne faa tale med et Par Ord med Thorfinn, sagde han. Jarlen spurgte ham, hvad hans Erinde var. "Jeg vilde høre efter, hvad du vilde give mig i Bod for min Broder, som du dræbte i Kirkevaag", sagde Hirdmanden. "Jeg pleier ikke at betale Bøder for dem, jeg dræber", sagde Jarlen; "thi jeg dræber aldrig nogen, uden at han har fortjent det". "Jeg bryder mig ikke om, hvad du pleier at gjøre", mente Hirdmanden; "men Bod vil jeg have for den Overlast og Medfart, min Broder og jeg led af dig. Det rager mig ikke, om du bliver forligt med Kongen. Kanske han synes, det ikke har noget paa sig, at hans Hirdmænd ledes ud og slagtes som Sauder." "Gud ske Lov, at jeg ikke er i din Vold", sagde Jarlen. Han spændte Blikket. "Men," vedblev han, "er ikke du den Mand, jeg skjænkede Livet?" "Jo", sagde Hirdmanden. "Mindst havde jeg troet, at jeg skulde komme til at angre, at jeg havde været snil for en Gangs Skyld", mente Jarlen. "Havde jeg ladet dig dele Skjæbne med dine Kammerater, saa havde du nu ikke havt Anledning til at sværte mig hos Kongen". Dette hørte Magnus paa. Blodet steg ham til Hovedet, og han tilkastede Thorfinn et skarpt Blik: "Saa du mener det, Thorfinn, at du endnu ikke har dræbt mange nok af mine Hirdmænd?" Jarlen sagde ikke et Muk. Han gik over paa sit Skib, saa hurtigt, som det kunde lade sig gjøre. Den næste Morgen kulede det op, og Skibene lagde ud fra Havnen. Thorfinn holdt Følge den hele Dag. Men man lagde Merke til, at han holdt sig saa langt ud mod Havet, som det var muligt. Da Kvelden kom, satte han ret ud mod Vest og befandt sig snart paa Øerne igjen.

Man kjender lidet eller rettere sagt næsten intet til Kongernes Krigsforetagender i Danmark. De har vistnok nærmest indskrænket sig til Farter langs Kysterne og hyppige Landgange samt nogle mindre Træfninger. I en saadan, som stod etsteds udenfor Kysten, var Svein nær bleven overseilet. Han havde intet andet Raad til at bjerge sit Liv end at løbe over paa den

norske Høvding Orm Eilifssøns Skib. Han bad Orm om at skjænke ham Liv og Frihed, hvilket Orm ogsaa tilstod ham. Da dette kom Magnus for Øre, spurgte han ham om, hvorledes han turde understaa sig at gjøre sligt paa egen Haand. Orm svarede hertil, at han havde havt Kongens eget Vel for Øie, og at det ikke var faldet ham ind, at han herved kunde paadrage sig Kongens Unaade. Magnus sagde ikke stort til det; men kort efter blev Orm udnævnt til Jarl.*)

At det ikke skortede Svein Ulvssøn paa personligt Mod, fik man et vakkert Bevis paa en Godveirsdag, da Magnus og Harald med sine Skibe laa udenfor Kysten. Fra Stranden strakte der sig en jevn Slette opover, hvor Synskredsen begrændsedes af en Skog. Ud fra Holtet kom der en herligt udrustet Rytter galloperende frem. Han tumlede sin Hest i Volter og Kunstløb til stor Forundring for de norske Sømænd, som aldrig havde set slig Færdighed før. Med et sætter han lige ud og holder ned paa dem. "Stor Forskjel er der paa Kongerne," raabte han høit, saa alle hørte det. "Jeg er Niding mod Kong Magnus, men det samme er Kong Harald mod mig". Derpaa svingede han rundt og galloperede tilbage til Skogen igjen. Kong Magnus kjendte Rytteren; det var Kong Svein. "Svein er en staut Karl", sagde han. "Havde han saasandt Folk, som var saa uforfærdede og djerve, som han selv er, vilde han nok oftere seire".

Men det Uheld, som var Sveins trofaste Følgeslager, var ogsaa denne Gang med. Fra Beltet satte Kongerne til Hest efter Svein, der flygtede tvers over Sjælland til Skaane. I Nærheden af Landsbyen Alegstad (Alsted) blev Kong Magnus's Hest skræmt af en opspringende Hare og tumlede om med ham. I Faldet stødte Kongen sig mod en Træstubbe og blev haardt saaret bragt ombord paa sit Skib.

Det varede ikke længe, før Magnus's Sygdom artede sig meget ilde. Selv følte han paa sig, at han ikke havde lang Tid igjen. En Nat drømte han, at hans Fader kom og bød ham vælge, enten han strax vilde følge med ham, eller han vilde leve længe og blive den mægtigste af alle Konger, men begaa en Synd, som han aldrig kunde faa bødet. "Vælg for mig du, Fader!" sagde han. Kong Olaf sagde da strax: "Følg med mig." Faa Dage efter vaagnede Magnus tidligt en Morgen i Feberhede og stønnede tungt. Einar Thambarskelver, som stod i Løftingen nær ham, spurgte, om han var syg. "Ikke saa meget endnu, Fosterfader," svarede han. "Aldrig forvinder vi den Sorg, om vi skulde miste dig," sagde Einar. Paa Magnus's Ønske lod man hans Seng rede i Forrummet, hvor man troede, det skulde være svalere og mere uforstyrret. Men neppe var han kommen did, før han bad om at faa komme tilbage til Løftingen igjen. Einar skjønte nu, hvorledes

*) Orm Eilifssøn var en Sønnesøn af Haakon Ladejarls Svoger og Svigersøn Tidende-Skofte (Se Bd. I, S. 216). Der findes i Sagaerne ingen Oplysning om, at Jarletitelen indehavdes af nogen siden Haakon Eriksøn Jarls Død.

Sagerne stod. "Du har vist ikke længe igjen", sagde han. "Det er derfor bedst, du siger os, hvad du har paa Hjerte." "Ja, kjære Ven", mente Kongen, "det er vel saa, som du siger, at vort Samliv snart er tilende". Om en Stund kom Harald. "Er du syg?" spurgte han. "Ja", sagde Magnus. "Nu vil jeg bede dig om, at du ser mine Venner til Bedste". "Det er ikke mer end min Skyldighed" sagde Harald, "skjønt der findes Folk blandt dem, som synes, de har evigt nok med sig selv og ser mig over Hovedet." "Dette fører ikke til noget", tog Einar til Orde; "Harald har nok bestemt, hvad han vil gjøre. hvad han end lover nu". "Jeg maa da vel først og fremst være mine Venners Ven?" spurgte Harald. Einar brød sig ikke om at give sig af med ham. "Du faar nu bestemme, Herre, hvorledes det skal gaa med Rigerne." Magnus vendte sig da til Harald og sagde: "Det er mit Raad, Frænde, at du drager tilbage til dit Ætland, Norge, og forsvarer det. Thi slig var Aftalen mellem Hardeknut og mig, at Danevældet ikke skulde gaa til min Æt, om det end blev mit, og heller ikke Norge til hans Æt, om han fik det. Derfor skal Svein Ulvsøn nu eie Danmark." "Hvis du dør," sagde Harald, "saa har jeg da vel lige saa megen Ret til Danmark som til Norge?" "Jeg ser, mine Ord ikke har meget at sige," sukkede Magnus. "Hvor meget har du igjen af det Guld, jeg gav dig ifjor?" spurgte Harald. "Se der paa begge Skibsbord," sagde Magnus, "der er staute Gutter. De har faaet Guldet. Thi en eneste brav Gut er mere værd end meget Guld." Med den Besked forlod Harald hans Dødsleie. I de faa Øieblikke, som Magnus havde igjen at leve, takkede han sine Mænd for al den Godhed, de havde vist ham, og gav dem Gaver til en Amindelse om ham. Ved denne Uddeling glemte han end ikke sin ringeste Tjener. Sin Halvbroder Thore, som havde paadraget sig Haralds Had, lod han kalde for sig. Han kom ogsaa, ledsaget af en Ven ved Navn Rev. Kongen bad dem forlade Skibene og begive sig op i Skogen. Her skulde de holde sig skjulte, indtil Lurene forkyndte, at han var død. Da skulde de skynde sig til Svein, hilse ham fra Kong Magnus og forkynde ham, at Kongen havde udnævnt ham til sin Efterfølger i Danmark, og at han tillige anmodede ham om, at han vilde tage sig af hans Broder. Thore kunde neppe tale for Sorg, men gjorde dog, som Magnus bød dem. Det varede heller ikke længe, før Lurene gjaldede og forkyndte, at nu var den gode Kong Magnus vandret bort (25de Oktober 1047).

Harald lod strax alle de tilstedeværende Nordmænd sammenkalde til Thing. Her sagde han, at han vilde drage til Viborg for at lade sig udraabe til Konge over hele Danmark, hvis Nordmændenes Hær vilde følge ham. Han paastod, at han havde Arveret efter Magnus lige saa vel til dette Rige, som til Norge. Naar de nu, mente han, havde undertvunget Danerne, saa vilde Nordmændene sidenefter i alle kommende Tider vedblive at herske over dem. Men da reiste Einar Thambarskelver sig og svarede, at han

ansaa det for større Skyldighed at følge Magnus's Lig til Nidaros end at stride i et fremmed Land for at vinde en anden Konges Eiendom. "Det tykkes mig bedre," saa endte han sin Tale, "at følge Kong Magnus død end enhver anden Konge levende." Han traf alle de fornødne Forberedelser til Begravelsen. Liget blev smykket paa det bedste og hensat i Løftingen paa Kongeskibet. Det stod saa høit, at det kunde ses over hele Flaaden. Da Thrønderne gjorde sig færdige til at drage hjem, oploстes hele Ledingshæren, og med den ubetydelige Styrke, Harald fik tilbage, var det ei at tænke paa at gjennemføre de Planer, han havde udkastet. Medens Harald drog nordover til Viken, styrede Einar og Bondehæren med Magnus's Lig til Nidaros. Idet Skibene drog langs Kysten i den mørke Vintertid, hvilede der en tung og trykkende Stemning over Folket. Dæmpet og vemodig lød Sangen fra Skude til Skude, medens de skred frem under de sterke Aareslag:

Nu hjemfarer i Natten
med Sorg kampprøvede Snekker;
hjem fra Syden de bærer
herlige Konges Lig.

Folket har tabt sin Høvding,
ham, som var herligst af Fyrster;
Hirdmænd Kongen tilhylled',
og stedse han mindes med Sorg.

Efter en sen Overfart naaede man omsider frem til Nidaros. Da de lagde ind i Elveløbet, gik Bymændene ned for at møde Kongens Lig, som med stor Høitidelighed blev bisat i Olafskirken. Hele Norge følte, hvad Landet havde mistet i Magnus; thi han var den vennesæleste af alle Konger, lovet baade af Venner og Fiender. Hvor dyb Sorgen over ham har været, kan ses af det Kvæde, hvori hans Ven Odd Kikinaskald gav sin tunge Sorg Luft. Deri hedder det:

Taarer flød, da man henbar
milde Konge til Graven;
tung var den Byrde for dem,
som forhen modtog hans Gaver.
Med sorgfuld Hu ved Graven man stod.
Huskarle Graaden knap dæmped';
men seirrig Konges Folk
nedslaget ham mindes med Savn.

Haardelig maa jeg savne
de gode Dage, da Magnus,

stridslystne Konge, leved';
Modgangen bittert jeg føler.
Fra Mand til Mand jeg nu trængende vanker,
og Sorgen omspænder mit Sind;
mørkt er Folket ved Ædlingens Død,
derfor skarpt er vort Blik.

Harald Sigurdssøn Enekonge i Norge.

Medens Thrønderne med Einar Thambarskelver i Spidsen styrede til Nidaros, drog Harald Sigurdssøn med Vikverjerne til Viken. Her stevnede han Thing ved Sarpsborg, hvor Bønderne tog ham til Konge og svor ham Troskabsed. Derpaa drog han vestover langs Kysten fra Fylke til Fylke; overalt holdt han Thing og blev hyldet. Sidst stevnede han Bønderne i Throndhjem til Ørething, og da han ogsaa her havde faaet Kongenavn, ansaas han for Norges lovlige Enevoldsherre.

Saasnart Lurene lød paa Flaaden for at melde Kong Magnus's Død, brød Thore og Rev op fra sit Tilholdssted i Skogen for saa snart som muligt at frembære sit Erinde for Svein Ulvssøn. De traf ham ved Helgeaaen i Skaane. Hans Hest var allerede sadlet, og han stod allerede med den ene Fod i Stigbøilen, da de kom. Det var hans Agt at forlade Danmark for bestandig og at opgive sine Krav paa Riget. Da Nordmændene i største Hast kom sættende ind paa Gaarden, spurgte han forundret, hvad der var paa Færde. Da Graaten strax tog Thore, førte Rev Ordet for ham og fortalte Svein, at Magnus nu var død og at han havde afstaaet ham Danmarks Rige. Han bad ham tillige fra den bortgangne Konge, at han vilde tage sig af Thore. Dybt rørt rakte Svein Thore Haanden "Velkommen skal du, Thore, stedse være hos mig, og al Hæder og Ære skal du nyde; thi saa vilde ganske vist Magnus have handlet, om jeg havde sendt min Broder til ham. Men det sværger jeg ved Gud: aldrig flyr jeg fra Danmark mere." Skaaningerne flokkede sig om Kong Svein, saasnart de erfarede Kong Magnus's Død, og i Spidsen for et stort Følge satte han nu over til Sjælland, hvor han blev hyldet paa Isøre-Thing nær Roeskilde. De øvrige Landskaber underkastede sig ham i Løbet af Vinteren,

og da Vaaren kom, blev han atter hyldet af Jyderne paa Viborg Thing, hvor Thorkel Gøsa for anden Gang gav ham Kongenavn.

I den første Tid indbildte Danerne sig, at Nordmændene ikke mere vilde foretage noget Tog til Danmark. De brautede af, at det skulde være en let Sag at jage Harald væk igjen, om han kom. Da det rygtedes, at han rustede sig, lo man kun deraf og drev alskens Gjøn med det. Thorkel Gøsas Datter Dotta var den værste til at spotte Harald. Hun og hendes Søstre formede Ankere af Ost og mente, at de skulde være sterke nok til at holde Haralds Skibe, om han kom til Danmark.

Da Vaaren kom, udbød Harald halv Almenning af hele Norge og drog nedover til Jylland. Han lagde ind i Gudenaa-Fjorden. Ikke langt herfra laa Thorkel Gøsas Gaard, der var den største og rigeste i hele Jylland. Thorkel selv var ikke hjemme; men hans Døtre var tilstede. Da Udkiksmanden kom og meldte dem, at retnu var Haralds Flaade inde i Fjorden, svarede de, at de ikke havde hørt noget om, at Harald var paa Farten, og blev der, hvor de var. Det varede ikke længe, før Haralds Skibe lagde til. „Ser I nu, Gøsadøtre," sagde Udkiksmanden, „om Harald ikke tør komme til Danmark? Nu vil I kanske tro mig?" „Ja, det var igaar," sagde de ganske modfaldne. At flygte var ikke at tænke paa; thi Harald havde alt begyndt at gjøre Landgang. De maatte derfor i det længste haabe, at Nordmændene ikke vilde slaas med Kvindfolk.

Det var imidlertid Thorkel, Harald vilde tage fat paa. „Han er en af mine største Uvenner," sagde han til sine Mænd, „og paa hans Gaard vil I gjøre større Bytte end vidt og bredt i Jylland. Nu kan da hans Døtre ogsaa faa se, om der er fastere Stof end Ost i vore Ankere." Haralds Mænd omringede Thorkels Gaard og satte Ild paa den. Gøsadøtrene bad da Kongen om at faa slippe ud. „Det havde været tilpas for dem at brænde inde," mente Harald; „men de kunde og gjerne faa føle, hvor godt norske Boiler kunde slutte om danske Lægge, siden de heller vilde det." Pigerne fortes nu under Graat og Laat ned til Skibene, medens Nordmændene sang en Vise om, at nu kunde de danske Møer, som havde ærgret Kongen med at forme Ankere af Ost for ham, fryde sig ved at se, hvor godt mangen Jernkrog holdt hans Skibe fast.

Saasnart Thorkel Gøsa hørte, hvorledes det var gaaet hans Døtre, skyndte han sig til Harald og bad ham om at frigive dem af Fangenskabet mod Løsepenge. Men Harald lod ham vide, at han godt huskede, at det var han, som havde givet Svein Kongenavn, og nu skulde hans Døtre faa undgjælde baade for det og for mere til. Men da Thorkel bad for dem og sagde, at han skulde finde sig i, hvilke Vilkaar Harald end vilde foreskrive, naar han blot fik sine Døtre tilbage, svarede Harald, at han fandt det lidet stemmende med sin kongelige Værdighed at straffe dem paa Livet, skjønt de vel havde fortjent det. Men han vilde ikke give dem fri uden

mod store Løsepenge. Thorkel maatte finde sig i at udrede en betydelig Pengesum, som Harald forlangte.

Harald herjede vidt og bredt paa Jyllands Kyst. Et af hans udsendte Streifkorpser hjemsøgte Byen Aarhus, hvis Kirke blev opbrændt. Der kom til et Sammenstød med Danerne i Nærheden af Viborg paa et Sted, som kaldtes Tjolarnes*), hvor Harald vandt en glimrende Seir og høstede et rigt Bytte. Det lykkedes dog ikke Harald at holde sin Stilling i Danmark dette Aar. Da Høsten kom, vendte han med Ledingen tilbage til Norge, hvor han tog Vinterophold i Viken.

Dette Landskab havde hidtil staaet i et temmelig løst Forhold til det øvrige Norge, idet det oftere havde været underlagt de danske Kongers Overherredømme. Indbyggerne her betragtede sig vel ogsaa nærmest som Danske, dels fordi de ved Handel og Skibsfart stod i sterkere Forbindelse med Danmark end med det øvrige Norge, dels vel og fordi de havde modtaget Kristendommen derfra. Under Krigen med Danmark befandt Vikverjerne sig derfor ogsaa som mellem to Ilde, idet de var mest udsatte for Angreb fra Danernes Side. For nu at knytte Viken uopløselig fast til Norge og tillige vinde et fast Udgangspunkt for sine Tog til Danmark besluttede Harald sig til at anlægge en By her.

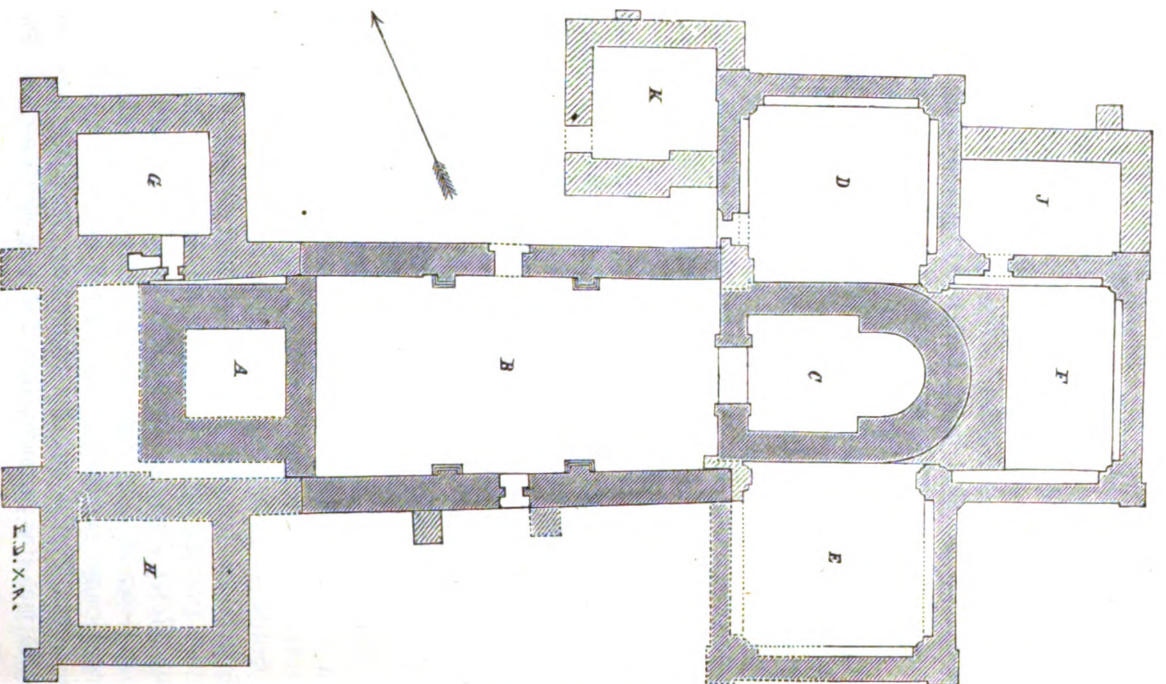
Inderst ved Folden**) laa der et tæt bebygget Strandsted, hvor Romerikes mægtigste Bønder havde sine Skibsnaust og Pakboder. Herfra udgik Veie, der førte til Romerike og Oplandene. Strækningen mellem Ekeberg og Tadvin-Bækken***) blev nu af Kong Harald udstukken til Byggetomter. Byen fik snart Navnet Oslo enten efter det Hered, hvortil den hørte, eller maaske efter den Gaard, paa hvis Grund den blev lagt.

Oslo fik allerede fra Begyndelsen af en særegen Glans som Sæde for St. Halvards Helligdom, der netop var bleven opdaget og anerkjendt. Hans Skrin blev opbevaret i en Kirke, som ved denne Tid blev opført og indviet til Jomfru Maria. Hans Festdag, den 15de Mai, blev vedtagen som en af den norske Kirkes store Høitider.

Om den hellige Halvard, der nærmest maa betragtes som Vikens og Oplandenes Skytshelgen, fortæller Legenden følgende:

"Den hellige Halvard var født af fornemme Folk; hans Fader hed Vebjørn, men hans Moder Thorny. Hendes Moder †) var Datter af den Gudbrand, som var Fader til Olaf den helliges Moder Aasta. Under sin Barndom i Fædrenehjemmet voxede Halvard i Yndest hos alle; thi alt fra sin første Færd viste han Troskab mod den kristne Lære, Lydighed mod sine Forældre, Kjærlighed mod sine nærmeste, rene Sæder og Retskaffenhed. Da

*) Antages at have været Navnet paa et Nes ved Thjele-Langsø i Søndre Lyngshered.
**) Kristianiafjorden.
***) Tøien-Bækken.
†) Hun hed ifølge den legendariske Saga Ulfhild.

61. Grundplan af Mariakirken i Oslo.

Kirkens Længde var 190 Fod. Den har i sin Grundplan havt Formen af et latinsk Kors og er vistnok bleven til i tre forskjellige Støbninger. Dette er paa Tegningen fremstillet ved mørkere og lysere Skygning. Kirken har vistnok oprindelig som dens Segl udviser, været en Langkirke med Taarn (A) mod Vest og et i en Halvrunding afsluttet Kor (C) med smal Aabning mod Koret. Den ældste Kirke og dens Forlængelse mod Vest var opført af hugne Kalkstenskvadre, forøvrigt af Teglsten. A betegner Taarnet, B Langhuset, C Koret (siden Midtkvadratet), D og E Midskibets to Arme, F det nye Kor, J Sakristiet.

han havde naaet Ynglingsalderen, begyndte han at hjælpe sin Fader med hans Handelsforretninger. Det paastaaes med Fordring paa fuld Tiltro, at han for ikke at forfordele sin Broder tidlig lod sig gjøre to Vægtlodder, et mindre til at afveie sin Del, et større for Broderen.

Da Halvard engang paa en Handelsreise besøgte Gotland for at handle, kom en af Landets Indbyggere ved Navn Botvid did. Da han saa de fremmede, gik han hen til dem og spurgte dem om, hvad de var, og hvorfra de kom. Enhver af dem nævnte sit Navn efter hvert, som Turen kom til ham. Men da han fik Øie paa den hellige Halvard, spurgte han: "Hvem er denne unge Mand?" Halvard sagde da sit Navn og sin Slægt. Da Manden hørte det, sagde han: "Dine Ansigtstræk er merkelige og bærer et ædlere Præg end de øvriges, som her staar. Det bæres mig for, at

62. Oslo Mariakirkes Segl.

noget underbart stort venter dig i Fremtiden, og derfor indbyder jeg dig med alle dine Kammerater til Gjestebud hos mig." Den hellige Halvard modtog dette med Taknemmelighed. Botvid beværtede dem nu paa det ypperligste og skjænkede dem prægtige Gaver. Da de skulde afseile, gav han Halvard alt, hvad han behøvede, og lod ham seile bort i Fred. Saaledes kom den hellige Mand med alle sine Reisefæller i god Behold hjem til sit Fædreneland.

Men da nogen Tid var hengaaet, drog Halvard en Vaar hjemmefra paa Handelsforretninger i de nærmeste Egne og kom til den Indsø, som heder Dramn.*) Han drog her en Baad ud af Naustet for at sætte over.

*) Drammensfjorden (Dramn) betragtedes fra Svelvik til Koppervik som en Indsø. Gaarden Huseby, hvor Halvard boede, ligger kun 1 Kilometer fra Fjorden og maa have havt sit Naust der, hvor Gaarden Frydenlund nu ligger.

Da kom en frugtsommelig Kone og bad ham skjælvende og bævende om saa hurtigt som muligt at tage hende med. Han opfyldte hendes Bøn, lod hende sætte sig i Bagskotten og vilde saa lægge ud. Da kom tre Mænd hurtigt løbende ned til Stranden fra den samme Kant, hvorfra Kvinden var kommen. De tog en anden Baad og satte meget raskt efter dem. Da spurgte den hellige Halvard Kvinden: "Kjender du disse Mænd?" Hun svarede: "Ja." "Ser jeg ret", sagde han, "saa sætter de efter dig. Sig mig, hvad har du gjort?" "Det er sandt nok, at de sætter efter mig", sagde hun; "men jeg har ikke gjort det, de giver mig Sag for; thi de beskylder mig for Tyveri." Da spurgte han: "Trøster du dig til at bevise det ved at bære gloende Jern?" Hun svarede:

63. Allegorisk Billede i Sten, indfældt i Muren til Vor Frelsers Kirkes Sakristi, Kristiania. Hidrører vistnok fra en af de gamle Kirker i Oslo.

"Det kan jeg, og skal gjøre det, saa sandt de vil skaane mig." Men Mændene halede nu sterkt ind paa dem og raabte: "Hvorfor vil du Halvard, som er en saa brav Mand og Søn af slige Forældre, tage dig af et saa slet Kvindemenneske? Slip hende, at hun kan dø, som hun fortjener det." Halvard spurgte: "Hvad ondt har hun da gjort?" De svarede: "Hun har brudt ind i vor Broders Hus*) for at stjæle." "Hvorledes har hun gjort det?" spurgte han. "Hun har rykket Bøilen, som holdt Slaaen, ud af Dørposten,"

*) Efter Sagaens Beretning skulde dette være foregaaet paa Gaarden Valle, hvor Bonden Kolbein boede.

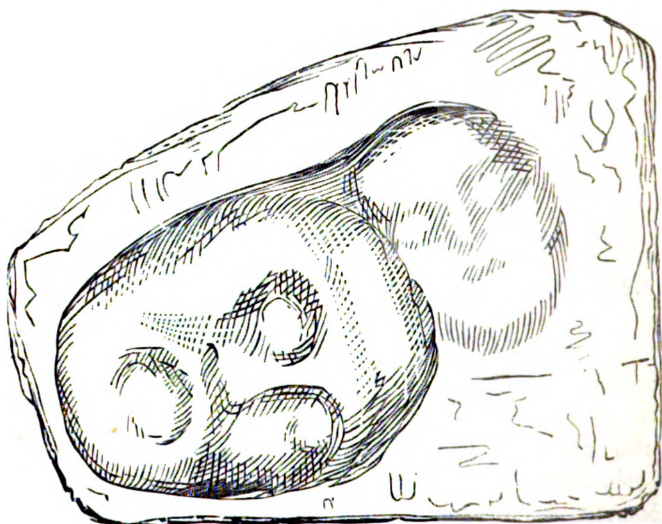
svarede de. Halvard sagde: "Dette er et Arbeide for en meget sterk Mand, men ikke for en Kvinde. Har da nogen set hende gjøre dette eller har I fundet Tyvekoster i hendes Hus? Men hvis dette ikke kan bevises, hvorfor skal hun da do? Er det ikke mere retfærdigt, at hun faar Lov til at bevise sin Uskyldighed, om hun kan? Lad hende vederfares, hvad der er Ret efter Loven! Jeg skal betale Boder for hende, paa Grund af den Tilstand, hvori hun befinder sig. Vær nu rolige og tag ikke saadan paa Vei." Men Mændene blev rasende herover og en af dem greb sin Bue, spændte den og skjød en Pil gjennem Martyrens Bryst. Derpaa dræbte de Kvinden og jordede hende paa Strandbredden. Men om den hellige Mands Hals bandt de en Sten og sænkede Liget ned paa Dybet. Men ved Guds Naade og Martyrens Fortjeneste blev det lang Tid efter fundet svømmende paa Vandet, skjønt Stenen endnu var fast derved." *)

Sveins Underhandlinger med de norske Høvdinger (1048—49). Harald Sigurdssøns Ophold i Nidaros. Nyt Tog til Danmark (1050).

Kong Svein sad om Vinteren i Ro i Danmark. Da han skjønte, at Harald Sigurdssøn ganske vist vilde hjemsøge hans Rige paany den følgende Sommer, maatte han foretage betydelige Rustninger for at møde hans Angreb. Han gjenoptog da den samme Politik, som Kong Knut den store nogle og tyve Aar i Forveien havde gjennemført lige over for Nordmændene. Han vidste meget godt, hvor lidet Kong Harald var afholdt af sine Undersaatter, navnlig af den Gruppe af Lendermandsklassen, som havde staaet Ladejarlernes Æt nær. Kunde det lykkes ham at faa vakt den gamle Oprørsaand tillive hos Lendermændene, vilde han derved have grundet Haab om at befæste sin egen endnu temmelig ustøe Throne og maaske tillige høste anden Nytte af de Forviklinger, som maatte opstaa i Norge. For at opnaa dette Maal slog han ind paa den samme Vei, Knut den store vanligvis brugte: Bestikkelsernes.

*) Et Sagabrudstykke, som er bevaret, fortæller videre: "Hans Lig blev fundet af nogle troføste Mænd af Lierbygden, der havde søgt efter ham med snoede Vidjer. Disse grønnedes siden mange Gange."

Om Vinteren sendte han et Gesandtskab til Norge i dette Øiemed. Det fristede imidlertid en tynd Lykke, da det faldt i Haralds Hænder med de Penge, Breve og Indsegl, det medbragte. Da Harald kom under Veir med, hvori Sendemændenes Hverv egentlig bestod, fandt han, at han nu havde en saa gunstig Anledning, som han aldrig før havde havt, til at sætte sine Undersaatters Troskab paa Prøve. Han lod dem derfor drage afsted til de Høvdinger, de efter Kong Sveins Befaling skulde besøge og underhandle med. Men han sørgede tillige for, at det blev i hans Erinde, de egentlig kom til at fare. Thi han lod dem forstaa, at det spøgte stygt for deres Frihed og Liv, om de ikke først og fremst gjorde ham bekjendt med Udfaldet af deres Sendelse.

64. "Hellig Halvards Sten" i Ytterby Kirke, Bohuslen.

Blandt de Høvdinger, som de danske Sendebud kom til, saa det yderst forskjellig ud med Kjærligheden til Konge og Fædreland; men de lagde vel heller ikke Veien indom dem, hvis Troskab Kong Harald var sikker paa. Saaledes kom de til en velstaaende Bonde ved Navn Høgne Langbjørnssøn, der nød megen Agtelse inden sin Kreds. Da han saa Brevet og Pengene, som Kong Svein sendte, sagde han: "Jeg kan ikke forstaa, hvad Svein vil med mig, som bare er en simpel Bondemand; men det siger jeg alligevel, at han maa ikke tænke paa at fare med Hærskjold hid til Landet, om ingen bliver ham til større Gagn, end jeg agter at blive."

Med den Besked maatte Sendebudene drage af Gaarde. I Gudbrandsdalen besøgte de Haralds Frænde Thore paa Steig, den samme Storbonde, som et Par Aar i Forveien havde givet Harald Kongenavn, og viste ham Brevet, de havde med. Thore blev meget smigret over Danekongens Hilsen. "Det er da svært," sagde han, "hvilken Godhed og hvilket Venskab Kong Svein til enhver Tid viser mig. Jeg tror nok, han fremdeles skal faa Grund til det." Pengene, de tilbød ham, strøg han til sig; thi han tænkte i sit stille Sind, at de altid kunde komme til Nytte. Sidst kom de frem til Huseby, hvor Einar Thambarskelver boede. Da de havde forebragt Einar sit Erinde og synet ham Sveins Brev, sagde han: "Det er noget, som alle ved, at Kong Harald ikke er min Ven, og at Kong Svein ofte har vist mig Venlighed. Men det siger jeg lige fuldt: Kommer Svein hid til Landet med en Hær, vil jeg yde Harald al den Bistand, jeg kan." En Stund efter var Sendebudene igjen hos Kong Harald for at berette ham om Udfaldet af deres Reise. Da Harald hørte, hvad Hogne Langbjørnssøn havde svaret, sagde han: "Der har vi et Lendermandsemne." Da han spurgte, at Thore paa Steig havde skrydt af begge Konger og modtaget Pengene, sagde han: "Thore er ikke god at blive klog paa." Men da Sendebudene saa fortalte, hvilken grei Besked Einar havde givet dem, blev Harald ganske varm om Hjertet og sagde: "Jeg kunde tænke det: Ærlig er Einar først og fremst i Ord og Handling; men han har ikke stort tilovers for mig."

Den næste Sommer tilbragte Harald i Ro i Norge. Da det led lidt udpaa, drog han op gjennem Landet fra Veitsle til Veitsle; det var hans Hensigt at lade de Bønder, som havde indladt sig i Underhandlinger med Sveins Mænd, undgjælde for, hvad de havde havt i Sinde. Nogle af dem blev straffede paa Livet, men den største Del slap med at betale haarde Bøder. Saaledes kom han ogsaa til Gudbrandsdalen, hvor han tænkte at overraske Steigar-Thore. Der var imidlertid Folk i Kongens Følge, som anede, at der maatte være noget i Veien med Thore, og bad ham se sig for. Thore forstod meget godt, hvad Kongens Færd gjaldt. Underveis kom han Kong Harald imøde og takkede ham meget for den Opmerksomhed, han viste ham ved at besøge ham. "Hjemme paa min Gaard vil du finde et Gjæstebud beredt. Men du maa virkelig holde mig undskyldt, at jeg ikke kan være Vært," sagde han; "thi det er saa rent ilde stelt med nogle af mine Bygdemænd, der er komne i Strid med hinanden, at jeg maa afsted for at forlige dem. Jeg haaber dog at komme hjem til Kvelds." Han traf nu Kongen tilside ligesom for at betro ham en Hemmelighed. "For en Stund siden havde Kong Svein nogle Mænd reisende her opefter Bygderne med Brevskaber og Penge for at drage Riget fra dig. Jeg troede, det var bedst, jeg tog imod Pengene, for at du kunde faa dem. Her er de!" Han tog frem en Pengepung og rakte Harald den. Strax efter forlod han Kongen og hans Mænd. Men da Harald kom frem

til Steig, fandt han kun faa Gjæster her, og Værten viste sig heller ikke mere. Da skjønte Kongen, at Thore havde været ude med sine Streger igjen. "Denne Mand er det ikke godt at blive klog paa," sagde han; "men det indser jeg, at saa længe farer han frem med Underfundighed og Troløshed, at det tilsidst vil gaa ham galt."

Underveis besøgte Kongen ogsaa Høgne, som modtog ham med en vakker Tilstelning. Harald lod ham da forstaa, at han havde spurgt det trofaste Sindelag, han havde lagt for Dagen, og ymtede noget om, at han vilde gjøre ham til Lendermand. Men Høgne sagde: "Aa, vyrd ikke det, Herre! Jeg skal staa paa dit Bedste alligevel, saa vidt jeg formaar. Jeg er ret og slet Bonde og vil saa nødig have, at der skal siges om mig, naar jeg er ude blandt lenderbaarne Folk: "Høgne kan sidde nederst, for han er bare en Bonde." Hellere vil jeg da have den gjæveste Plads blandt mine Ligemænd; det synes jeg er en langt større Ære end slig Forfremmelse, som du har tiltænkt mig." Harald gav ham Ret i det og viste ham siden meget Venskab.

Om Høsten kom Kong Harald frem til Nidaros. I det ædle Svar, som Einar Thambarskelver havde givet de danske Høvdinger, troede han at spore Tegn paa et venskabeligere Sindelag mod sig, og han besluttede sig nu til at komme ham imøde, saa vidt hans kongelige Værdighed tillod det. Han sendte derfor strax efter sit Komme til Byen Bud ud til Einar og indbød ham til et Gilde. Her haabede han at faa bilagt den Uenighed, som hidtil havde hersket mellem dem. Einar kom ogsaa og blev modtagen paa bedste Vis. Kongen satte ham ved sin egen Side, da de skulde tilbords, og der var ingen Maade paa den Hæder og Ære, som han viste den gamle Høvding. Da saa Kveldsmaalet var forbi og Bordene tagne bort, satte Kongen, Einar og flere af deres fælles Venner og Bekjendte sig i en Kreds i Halmen paa Gulvet. For at den gamle skulde sidde rigtig mageligt, blev der lagt Puder bag hans Ryg. Hornene gik flittig rundt, Einar kviknede i, og alle var i munter Stemning. Saa begyndte de at diske op med Historier, som var at le af; men den ene efter den anden maatte give sig, da Kongen tog paa at fortælle om sine Oplevelser i Grækenland i den byzantinske Keisers Tjeneste. Det varede ikke længe, for Einar, træt af Reisen og tung af Øllet, tog paa at duppe. Det nyttede ikke alt, hvad han stred imod, og inden man vidste Ordet af, var han blidelig indsovnet i sit magelige Sæde. Harald, som var midt inde i en af sine morsomste Historier, blev dette var og blev stødt over den Haan, som han troede Einar herved vilde vise ham. Han vinkede da en af sine Frænder i Hirden ved Navn Grjotgard til sig og hviskede noget til ham. Det lod til, at denne var villig til at gjøre det, som Kongen bad ham om. Han tog nogle Halmstraa op af Gulvet, knadede dem sammen og puttede dem i Haanden paa Einar. Det hjalp ikke; Huseby-Kjæmpen vedblev at sove lige fast for det Grjotgard ruskede da i Einar og sagde: "Vil du gaa til Sengs, Einar?" Det gik strax op

for den gamle, at han havde baaret sig rent galt ad ved at sovne af under Gildet og i Kongens Nærværelse, saasnart Grjotgard ruskede i ham, og han blev rent forfjamset. Harald sprang op og gik ud, og det var vel kanske ikke frit for, at en og anden af de tilstedeværende gottede sig over et Uheld, Einar skulde have havt. Einar sagde ikke noget, men gik tilsengs om Kvelden. Den næste Morgen var han tidlig paa Færde. Han kaldte paa sine Mænd og gik med dem ind paa det Loft i andet Stokverk, hvor Grjotgard laa, brød op Døren og dræbte ham. Da Kongen fik høre om denne Voldsgjerning, blev han yderst opbragt over sin Frændes Drab. Einar forlod Nidaros og drog til sin Gaard igjen. Fra den Stund af var Fiendskaber mellem Harald og Einar i fuld Gang igjen.

Hvorledes den gamle Thrønderhøvdings Stilling nu omstundet var, har man ikke fuld Rede paa. Han synes imidlertid paa det nærmeste at have spillet den samme betydelige Rolle nu som i Kong Magnus's sidste Levedage. For at indskrænke hans Indflydelse saa meget som muligt traf Harald Sigurdssøn ved denne Tid forskjellige Forholdsregler, der maatte gjøre det indlysende for Einar, at nu var alle Broer mellem ham og Kongemagten brudte. Haralds Hirdmand og trofaste Ven Islændingen Ulv Uspaksøn, der havde fulgt med ham fra Konstantinopel, fik en Del Forleninger, som Einar hidtil vistnok havde havt, og kunde fra sin Gaard Rosvold i Værsen holde et vaagent Øie med alt, hvad Einar foretog sig. En Stund efter Magnus den godes Død faldt ogsaa hans og Einars gode Ven Sighvat Skald fra, og Stallarens Embede,*) som denne havde røgtet, blev nu anbetroet Ulv. Lang Tid skulde heller ikke hengaa, før et nyt Sammenstød fandt Sted.

Lendermandsadelen nordenfjelds havde, helt siden Einar Thambarskelver fik drevet Kalf Arnessøn i Landflygtighed, været splittet i to Grupper. Den ene sluttede sig om Einar Thambarskelver og Ladejarlernes Ætlinger og gjenoptog for en kort Tid Modstanden mod Kongemagten. Den anden, i hvis Spidse Arnmødlingernes Æt stod, havde vistnok af rent personlige Hensyn skilt sig fra Einars Parti, og denne lagde Kong Harald an paa at vinde. Dette lykkedes ham ogsaa fuldkommen. Hans Dronning Ellisif maa ved denne Tid være afgaaet ved Døden, og Harald indtraadte nu i et nyt Ægteskab med Thorberg Arnessøns Datter Thora.

Nidaros var under Kong Magnus den godes Regjering gaaet fremad med raske Skridt, og Husrækken havde allerede begyndt at strække sig opover langs Elven, opimod Sørliden, hvor Magnus den godes Olafskirke og Kongsgaard laa. Harald fandt det for trangt for sig inde i Byen og besluttede at bygge sig en ny Gaard længere oppe i Mælene, ikke langt fra

*) Stallaren skulde tale Kongens Sag ved offentlige Leiligheder paa Thing og Hirdstevne og have Opsyn med alt, hvad der vedkom Hirdens Orden.

det Sted, hvor hans Broder Olaf først var bleven jordet. Kong Magnus's Stenhal, der laa tæt indpaa Olafskirken, lod han derimod indvie til en Kirke, der fik Navn efter den hellige Gregorius. Strax nordenfor den nye Kongsgaard lod han lægge Grunden til en Kirke, der indviedes til Jomfru Marias Ære. Opførelsen af denne medtog vistnok flere Aar, men Arbeidet udmerkede sig ogsaa ved Omhu og Styrke. Harald gav saa meget Gods til den nye Kirke, at den blev en af de rigeste i Landet.

Da det led ud paa Vaaren, maatte han forover igjen. Krigen med Danerne krævede hans Nærværelse der og optog hans Tanker. Svein Ulvssøn havde om Vinteren med sine Høvdingers Raad sendt Gesandter til Harald for at opfordre ham til at møde i Gautelven til en nærmere fastsat Tid. Her skulde deres Stridigheder faa en Afgjørelse enten ved et mindeligt Forlig eller ved et Hovedslag, for at begge Lande for Fremtiden kunde blive forskaanede for Plyndringer og Krigsomkostninger. Harald fandt, at det var et Tilbud af Danerne, som var al Hæder og Ære værd, og lovede at indfinde sig. Han skulde nok sørge for, at der skulde hengaa en god Stund, før dette Møde gik Danerne af Minde, lagde han til. Man fik det nu travelt i begge Riger med at gjøre sig istand til denne sidste forestaaende Kamp.

Til fastsat Tid indfandt Harald sig i Gautelven med sin Flaade. Svein lod sig endnu ikke se; men Harald spurgte, at han med sin Flaade laa under Sjællands Kyst. Da sagde Harald haanligt: "Løiet har Fyrsten for Fyrsten"*) og lod sine Høvdinger sammenkalde til et Thing. Her udtalte han, at Danerne vistnok fandt det mageligere at drive Svin til Skogs end stride med Nordmændene, og opfordrede sine Krigsfolk til at hjemsøge dem i deres eget Rige. Det lader imidlertid ikke til, at Ledingstropperne nordfra Landet havde Lyst til at være med paa denne Færd. Harald lod dem derfor drage tilbage, men med sin Hird og Lendermændene samt Bønderne fra Viken og omliggende Egne styrede han først over til Skagen og siden sydefter langs Jyllands Østkyst. Overalt herjede han og spredte Ødelæggelse, hvor han kom. Bygderne brændtes, mens Indbyggerne flygtede; dog blev ikke faa af dem tagne til Fange. Saa frygteligt var det Hærverk, Harald nu øvede, siger Sagaen, at det tidligere Angreb ikke var for andet end Barneleg at regne mod det, som nu fandt Sted. Landsfolket troede, at det sterkt befæstede Heidaby skulde være istand til at trodse Haralds Angreb; man sendte derfor Kvindfolkene og Løsøret derhen. Men heri tog man Feil. I Heidaby kunde Nordmændene haabe at gjøre et rigt Bytte; thi Byen var

*) Haralds Hirdmand Thjodolf, om hvem vi senere skal høre nærmere, benyttede paa staaende Fod Kongens Ord som en Anledning til at lægge sin Færdighed i Skaldskab for Dagen. Med Kongens henkastede Ytring som Udgangspunkt digtede han et lidet Kvæde, hvori han roser Haralds Ordholdenhed og spotter Svein for hans Udeblivelse fra Stevnet. Dette var i Samtidens Øine et stort Mesterstykke, men lader sig vanskelig gjengive i Oversættelse.

Danmarks første Handelsstad, og desuden bevaredes en stor Del af den danske Konges Skatte her. De glimrende Udsigter, som Heidabys Erobring frembød, bragte enhver Betænkelighed til at forstumme. Uden at ændse Farerne og Vanskelighederne, som stillede sig i Veien, styrede Harald med hele sin Flaade — den talte ikke mindre end sexti tildels meget store Skibe — ind i Slien og tog i en Haandvending Heidaby. Her gjorde Nordmændene en Mængde Fanger, især de fornemme Mænds Fruer og Døtre, som her havde søgt Sikkerhed. "Danerne duer ikke til at værge sine Kvinder og Eiendomme engang, og dog vil de ikke erkjende mig for sin Konge", sagde Harald. Den følgende Nat overlodes Byen til Plyndring; Krigsfolkene røvede, hvad de kunde overkomme, og satte tilsidst Ild paa Byen, som blev lagt i Aske fra Ende til anden. Harald og hans Mænd syntes, de ret havde øvet en Heltedaad. "Hele Heidaby" — saaledes sang de sig imellem — "blev i vor Vrede opbrændt fra Ende til Ende. Det, mener jeg, maa i Sandhed kaldes en tapper Daad. Jeg tænker nok, vi skal gjøre Svein Fortræd. I Nat stod jeg paa Borgens Fløi og saa, hvorledes Luen slog høit mod Sky op fra Husene." Men der var dog fuldt op af dem, som syntes, at det ikke var saa mandhaftigt gjort endda. Islændingen Thorleik fagre opholdt sig just i Danmark ved denne Tid. I et Kvæde, han digtede om Svein Ulvsson, heder det blandt andet: "Den, som ikke ved det før, behøver kun at spørge Fyrstens Følgesvende for at faa vide, hvorledes den hevngjerrige Konge har hjemsøgt Heidaby. Uden nogen Nødvendighed seilede Harald aarle en Morgen til denne By, hvilket han helst burde have undladt."

Fra dette røveriske Overfald tiltraadte Harald nu sit Tilbagetog og seilede nordefter med sin Flaade, der var næsten synkladet med Bytte. Han troede mindst af alt, at Svein nu skulde vove at angribe ham.

Den danske Konge havde imidlertid givet sig god Tid med sine Rustninger. Med en Flaade paa 720 Skibe, der for en stor Del var prydede med Guld og Farver, drog han opover til Gautelven; men det var nu lidet noget over den aftalte Tid. Da Svein erfarede, at Harald var stevnet sydefter, drog han nedover for at møde ham paa Tilbageveien.

Harald var med sin Flaade kommen i Nærheden af Limfjorden; da meldte hans Speidere ham, at Kong Sveins Skibe var under Opseiling paa Høiden af Læsø. Harald skjønte strax, at Fienden var for mægtig til, at han turde trøste sig til at binde an med ham. Han bøiede derfor af og styrede ind i Limfjorden gjennem den trange Rende, som fører fra Hals til Aalborg. Dette Indløb er saa snevert, at kun et Skib ad Gangen kunde slippe ind. Strax indenfor Aalborg udvider Fjorden sig til et temmelig bredt og rummeligt Indhav, som er opfyldt af et Par større og endel mindre Øer. Dette kaldtes paa denne Tid Lusbreid*) og var kun ved et smalt

*) Dets nuværende Navn er Livø-Bredning.

lavt Eid skilt fra Vesterhavet. Harald lagde ind i Viken her, som gaar i nordvestlig Retning. Medens nu Svein med sin Flaade gjætede Harald udenfor Hals, lod denne om Natten sine Mænd trække alle Langskibene med det Krigsbytte, de var ladede med, over Eidet og sætte i Søen noget vestenfor Bulbjerg.

Kongens Mænd glædede sig alt i sit stille Sind over, at de var slupne saa godt fra det. Enkelte af dem begyndte at gnaale paa et Vers, de havde digtet for Anledningen:

Harald slap
af Haanden paa Daner.

Men Harald lovede sig selv, at han skulde tage flere Folk og Skibe med sig, den næste Gang han kom til Danmark. Det lod dog til, at Nordmændenes Lykke ret skulde sættes paa Prøve. Neppe havde Skibene klaret Skagens Pynt, før der reiste sig en sterk Modvind, som drev dem sydefter. De blev da nødte til at lægge ind under Læsø, hvor de tilbragte Natten. Morgenen efter var Vinden løiet af, men vidt og bredt over Havet laa Raaskodden tæt og tung. Da det led lidt frem paa Dagen, lettede den jørpaa. Langt borte i Blaanen blev man da var noget, der saa ud som brændende Baal. Harald saa udefter. "Ned med Tjeldingerne og drag paa Aarerne, Gutter," raabte han strax. "Retnu er Danerne her!"

Saaledes forholdt det sig og. Svein havde faaet Nys om, at Harald var drevet af fra sin Kurs, og satte derfor i Vei med sin hele Flaade for at overrumple ham. De brændende Baal, som havde tildraget sig Nordmændenes Opmerksomhed, var intet andet end Danernes forgyldte Dragehoveder, som straalede i Morgensolen. Paa Haralds Bud satte hans Mænd sig til Aarerne; men Skibene skjød kun liden Fart, vastrukne og tungt ladede, som de var. Danerne halede derfor sterkt indpaa dem.

Agterst i Nordmændenes Flaade seilede Haralds egen Drage. Den laa tyngst under Aarerne og havde desuden den kostbareste Ladning inde. Harald saa, hvorledes Afstanden mellem Dragen og de lette danske Smaaskuder blev kortere og kortere. Da lod han alskens Træfang som Rær og Stænger kaste overbord efter at have fæstet kostbare Tøier, Klædesplag og andre gilde Sager til dem. Alt dette drev i det stille Veir med Strømmen ned mod de danske Skibe, som kom seilende forrest. Saasnart Besætningen ombord paa disse blev det var, lagde de strax bi og gav sig til at fiske op det, som var kastet i Søen. Herved sinkedes Forfølgelsen. Men da Kong Svein kom efter, satte han sine Mænd haardt i Rette for, at de kunde have Sands for at give sig af med sligt Fjas og Tøv, medens Nordmændene drog afsted med deres Hustruer og Døtre. Man satte sig da til Aarerne igjen. Om lidt skjønte Harald, at der ikke var noget andet Raad for ham til at undkomme, med mindre han lettede Skuderne. Han lod derfor alt

Malt, Korn og Flesk styrte i Søen og slog ud al den Drikke, som han havde ombord. Det hjalp sagtens lidt, men om ikke lang Tid havde Danerne taget sin Mon igjen. Da greb Harald til det sidste Middel. Han lod de fangne Danske, som han førte med sig, binde til Vig-Gyrdler*), tomme Tønder og Stampe og kaste i Havet. Det hjalp. Da Svein med sine Skibe kom ind blandt dem, som saaledes rækkede omkring i en Kamp paa Liv og Død, fandt han, at han intet Valg havde. Han lod sine Folk først og fremst bjerge sine Landsmænd, Hustruer og Børn, og dette medtog saa lang Tid, at Kong Harald fik Forspranget. Da Svein saa, at ethvert Forsøg paa at indhente Harald var forgjæves, vendte han om og satte Kursen for Læsø. Her traf han hel uformodet paa syv Ledingsskibe, bemandede med norske Bønder, som af en eller anden Grund var blevne liggende efter den øvrige Flaade. Bønderne jamrede sig og bad om at faa kjøbe Livet for Løsepenge. Nu var der nok af dem i Danernes Hær, som mente, at det ikke var mere end tilpas, at man huggede ned disse Bønder for, hvad deres Kammerater nys for havde forbrudt. Men Svein sagde: "Ilde er det at være useirsæl i Strid; men værre er det at svige dem, som frivillig overgiver sig." Han lod derfor Bønderne drage bort uden at tillade, at der blev tilføiet dem noget ondt.

Haralds Tog til Vendland. Kirkepolitiske Forhold.

I de følgende Aar førtes Krigen med Danmark uden synderligt Eftertryk. Der siges vistnok, at Kong Harald hver Sommer herjede paa Sveins Rige; men Sagnet har ikke bevaret et eneste Træk, der kan henføres til andre Togter end de, der foretoges i Krigens første og sidste Tid.

Adam af Bremen siger, at Harald var ret et Nordens Lyn og en Svøbe for de danske Øer. Det var imidlertid ikke til Danmark alene, Harald udstrakte sine Herjninger. Da Vendersyrsten Gotskalk under Krigen ægtede Sveins Datter Sigrid og indgik Forbund med ham, gjorde Harald et Tog til Vendland, hvis Kyster han plyndrede. Om Harald har grebet dybere ind i Forholdene her, vides ikke med Bestemthed; thi Nordtysklands Historie i det 11te Aarhundrede er endnu kun lidet udredet. Der er megen

*) Vig-Gyrdler var løse Skanseklædninger, som var sammenføiede af Planker og medførtes paa Krigsskibene for at anvendes i Slag.

Sandsynlighed for, at dette har været Tilfældet, og i saa Fald maa hans Krigsforetagender her sættes i Forbindelse med de Kirkestridigheder, som Krigen med Danmark indviklede ham i.

Paa Bremens Erkebispestol sad dengang den myndige Adalbert, en af de hovmodigste Kirkefyrster, som har levet. Han stod altid paa Geistlighedens og Kirkens Fordel, men kjælede meget mere for sin egen Ærgjerrighed og sit eget Jeg, og alt muligt fandt han Leilighed til at blande sig op i. Hans Maal var at faa Erkebispestolen i Bremen, hvorunder de nordiske Lande henhørte, ophøiet til et Patriarkat, det vil sige til et Pavedømme for sig. I Forstningen havde han Lykken med sig; men det varede ikke længe, før hans Overmod skaffede ham saa fuldt op af Fiender, at alle hans høitflyvende Planer strandede.

Et Aars Tid eller to, før Magnus den gode døde, faldt hans Frænde, Kong Anund Jakob, fra, og Riget gik saa i Arv til hans Broder Emund. Strax efter ægtede Kong Svein Estridssøn hans Enke Gunhild, der var Datter af Svein Jarl og Holmfrid. Dette Giftermaal vakte den største Forargelse hos Erkebiskop Adalbert; thi Gunhild var Sveins Søskendebarn og havde før været gift med sin og Sveins Fætter. Dette var vel ikke andet, end hvad der var Skik og Brug i Norden paa denne Tid; men i Adalberts Øine var det den formasteligste Synd, som tænkes kunde. Han begyndte at true Svein med Kirkens Ban; men Svein blev ham ikke Svar skyldig og lovede at gjeste ham i Hamburg, om han vovede at iverksætte sin Trusel. Tilsidst blandede Paven sig i Sagen, og nu maatte det kongelige Ægtepar finde sig i, at Giftermaalet løstes. Paa Sveins Levnet havde Skilsmissen ikke den bedste Indflydelse; thi han giftede sig siden gjentagne Gange og holdt desuden mange Friller.

Forholdet mellem Svein og Adalbert var herved gjenoprettet, og Svein viste siden ved enhver Leilighed den myndige Erkebiskop Lydighed. Men til Gjengjæld mistede Adalbert adskilligt af sin Indflydelse paa andre Hold. Som tit og ofte fremhævet stod den norske Kirke fra først af i et løst Forhold til den bremiske Erkebispestol, indtil Olaf den hellige under sine Stridigheder med Knut den store fik Baandet strammet,*) nærmest for at modarbeide den Indflydelse, som gjorde sig gjældende fra England af. Saa længe Magnus den gode sad paa Thronen, bød politiske Hensyn ham ikke at foretage nogen Forandring heri, og Harald fulgte vistnok ogsaa den samme Vei, saa længe Uvenskabet mellem Svein og Adalbert varede.

Neppe var den danske Konge og Erkebiskopen blevne forligte, før Harald gjorde Forsøg paa at faa Forholdet til Bremerstolen opløst. Da han saaledes strax efter skulde have viet et Par Bisper, Tyskeren Bernhard og Englænderen Asgaut — sendte han dem til den hellige Fader i Rom.

*) Se Bd. I., S. 550.

Herover blev Adalbert yderst opbragt, og da de to nyviede Bisper kom indom Bremen, lod han dem fængsle og gav dem ikke fri, før de havde svoret ham Troskabsed. Men da de vendte tilbage til Norge, var Harald neppe synderlig fornøiet med deres Færd. Den ene af dem, Bernhard, der neppe vilde opgive sit Forhold til Adalbert, blev uenig med Kongen og maatte drage ud til Island. Asgaut derimod var vistnok føieligere og beklædte siden Bispestolen i Oslo.

Adalbert havde imidlertid i Rom nedlagt Indsigelse imod, at Paven viede de Bisper, som hørte under hans Kirkedømme. Da Harald senere sendte Prester nedover, negtede Paven derfor at modtage dem; men dette havde kun til Følge, at Harald henvendte sig med sine Bispeemner til Kirkefyrster i Frankrige og England, der ovenikjøbet var satte i Ban af de tyskfødte Paver for Opsætsighed. En Stund lader det endog til, at Harald for Alvor tænkte paa at kaste sig op i den sidste afgjørende Kamp mellem den græske og romerske Kirke, der paa denne Tid (1054) adskilte de to Kirkesamfund for stedse. Han nærmede sig den græske Keiserstol og modtog flere Biskoper fra Byzants.*) Nu merkede Adalbert, at Striden antog en alvorligere Karakter, end han vel fra først af havde tænkt. Han sendte derfor et Gesandtskab afsted til Norge for at gjøre Harald Forestillinger og forsøge at bringe en Udsoning tilveie. Men Harald afviste Sendemændene med al den Haan, han var istand til at vise dem, og gav dem det Svar med til deres Herre: "Jeg ved ikke, hvem der er Erkebiskop og Hersker her i Norge undtagen jeg, Harald".

Striden mellem Harald og Adalbert drog længe ud, og Erkebiskopen klagede over ham for Paven, Alexander II. Denne fandt sig beføiet til at tilstille Harald en Skrivelse, som endnu er bevaret i Afskrift og lyder saaledes: "Alexander, Guds Tjeneres Tjener, sender Nordmændenes Konge Harald sin Hilsen og apostoliske Velsignelse. Da I endnu er ferske i Troen og paa en Maade halter i Kirketugten, saa bør vi, hvem hele Kirkens Styrelse er betroet, oftere end ellers vilde være Tilfældet, hjemsøge Eder med Paamindelser fra Gud. Men da den lange og besværlige Vei hindrer os fra selv at udføre dette, saa maa I vide, at vi en Gang for alle har overladt dette til vor Stedfortræder Adalbert, Erkebiskop i Hamburg. Men denne ærværdige Erkebiskop, vor Sendemand, har klaget for os i sine Breve, at Biskoperne i Eders Rige enten slet ikke er viede eller paa nærlig Vis har opnaaet Vielsen i England eller Frankrige for Betaling, tvertimod de Privilegier, som fra den romerske Kirke er ham og hans Kirke givne. Vi minder Eder derfor om ifølge den Fuldmagt, som er os skjænket af Apostlerne Petrus og Paulus, at I og Eders Biskoper viser den nævnte ærværdige

*) Tre af disse græske (eller armeniske) Biskoper, Peter, Abraham og Stefan, findes ved denne Tid i Virksomhed paa Island.

Erkebiskop, vor Stedfortræder og Fuldmægtig, den Ærbødighed og Underdanighed, som I har at vise det apostoliske Sæde".

Hvad Harald svarede paa dette Brev, vides ikke. Men sikkert er det, at han nu lige saa lidt som forhen viste Bremerstolen nogen Indrømmelse.

Einar Thambarskelvers Fald.

En Høst — det var vel omkring Midten af Femtiaarene — kom Harald tilbage til Nidaros. Her var Almuens Stemning mod ham kjendelig forandret til det værre, endda den aldrig kunde siges at have været god. Det var ganske vist de tunge Krigsbyrder og Skattepaalæg, som Bønderne knurrede over; men herskesyg og selvraadig, som Kong Harald altid var, vilde han ogsaa denne Gang give Enkeltmand Skylden for Almuens Opsætsighed. Einar Thambarskelvers Adfærd var ogsaa særdeles vel skikket til at henlede Kongens Mistanke paa ham. Thi han var ligesom et Hoved for Bønderne i Ut-Throndhjem; paa Thingene svarede han altid paa deres Vegne, om det saa var Kongens egne Mænd, som frembar Sogsmaalene. Saa lovsterk var Einar, at han ikke var god at komme ud for, og det fattedes ham heller ikke paa Mod og Djærvhed til at sige selve Kongen, hvad hans Mening var om denne eller hin Sag. Det bar da stundom saa til, at han og Kongen røg i Trætte paa Thingene, og da kunde den gamle Høvding lade ham faa høre, at Bønderne ikke vilde taale Ulov af ham paa nogen Maade. Det siger sig selv, at Bønderne helst lyttede til det, som Einar sagde. Men selv kunde han aldrig være tryg for, at der jo var et eller andet, som Kongen gjerne vilde have ham fat for. Naar han derfor hørte, at Kongen var i Nærheden, eller han havde bestemt sig til at drage ind til Byen i et Erinde, sørgede han altid for at have fem, sex hundrede Mand om sig.

Da Vaaren kom, skulde Einar ind til Byen, just som der skulde holdes Thing. Han havde nemlig en Sag at afgjøre med Kong Harald. Med 8 eller 9 Langskibe kom han dragende ind til Nidaros, hvor han lagde op i Elven. Harald stod netop paa en Loftssvale og saa nedover, da Einar i Spidsen for sin Hær gik iland. Det var nok ikke frit for, at det kvak i Kongen, da han vel skjønte, at det ikke var for intet, Einar havde samlet denne Styrke. Han kvad da et Par Vers, hvori det hed: "Her ser

jeg Einar Thambarskelver gaa hel mandsterk iland. Han venter nok i sit Overmod at fylde selve Kongestolen; thi ofte har ikke en Jarl saa mange Huskarle i Hælene paa sig. Denne Einar vil tilsidst berøve mig Riget, hvis han ikke selv kommer til at kysse Øxens tynde Mund.“ Fra denne Stund af var Einars Dødsdom uigjenkaldelig fældet.

Den Sag, Einar havde med Kongen, hang det saaledes sammen med. Det var kommen Harald for Øre, at en Kjøbmand der i Byen ved Navn Thorfinn maatte have slaaet sig svært op paa det sidste. Et Par Aar i Forveien havde han været saa udfattig, at han ikke var for stort andet end en Tigger at regne, men nu havde han Parter baade i den ene og i den anden Skude og maatte tjene ustyrtelige Penge; selv gik han klædt i bare Pell og Skarlagen. Harald syntes, han maatte have Rede paa, hvorledes sligt kunde gaa for sig, og sendte Bud efter Thorfinn Kjøbmand. Paa Kongens nærgaaende Spørgsmaal forsøgte Thorfinn først at spille den store Herre. Han havde været saa heldig at reise et Laan, hvormed han havde aabnet en Forretning i Fællig med andre Folk, fortalte han. Men Kongen tog ikke denne Forklaring for god Vare, og saa længe spurgte han, til han fik den fulde Sandhed at vide.

Thorfinn havde et Par Aar i Forveien i Nærheden af Ladehammeren fundet en Skat bestaaende af Gjenstande af Guld og Sølv, som laa i en nedgravet Kiste. Denne havde, som en Runeindskrift paa et Guldsmykke tilstrækkelig godtgjorde, i sin Tid tilhørt Haakon Jarl paa Lade, men var af ham bleven skjult paa denne besynderlige Maade. Thorfinn havde sat den betydelige Værdi, han saa ufortænkt var kommen i Besiddelse af, ind i forskjellige Handelsforetagender og havde havt Lykken med sig.

Da Harald havde aftvunget Thorfinn Kjøbmand denne Tilstaaelse, fratog han ham alt, hvad han eiede. Det spøgte vel en Stund stygt for, at han skulde blive ført ud paa Nidarholmen; men Harald lod denne Gang Naade gaa for Ret, ja, han gav ham endog nogle Penge til at komme ud af Landet for.

Hvorledes det egentlig gik til, at Harald kom under Veir med Thorfinns Fund, nævnes ikke lige frem; men Sammenhængen er let at forstaa. Thorfinns Hemmelighed med Fundet var nok ikke saa vel forvaret, som han havde indbildt sig. Thi en fattig Islænding kom slængende bort til ham netop, som Fundet var gjort. For at faa ham til at holde Mund havde Thorfinn maattet overlade ham en Del af Skatten, som Islændingen havde givet sig til at spekulere med. Men det gik tilagters med ham. Da han et Par Aar efter kom tilbage til Nidaros som bare Fant og saa, hvorledes Thorfinn havde slaaet sig op, forsøgte han at trække ham op ved Trusler om at angive ham; men Thorfinn Kjøbmand havde vist ham Døren. Det var vel ikke frit for, at det var det Styr, som han holdt med Thorfinn, som gjorde, at Kongen blandede sig i Sagerne. Men da Islændingen ikke

blev federe for det, henvendte han sig til Einar Thambarskelver og fortalte ham, hvorledes det hang sammen med Skatten fra først til sidst. Einar gav ham frit Ophold paa sin Gaard Vinteren over og hjalp ham senere med at komme over til Island igjen.

Da Islændingen vel var kommen afsted, drog Einar ind til Byen og krævede Kongen for det Gods, han havde taget fra Thorfinn Kjøbmand. Harald sagde, at han ikke vidste rettere, end at det var Landslov, at alt jordfundet Gods tilhørte Kongen. "Ja vist," sagde Einar, "naar man ikke ved, hvem Eieren har været. Men nu er det saa, at min Søn Eindride og hans Moder Bergljot tilkommer al Arven efter Haakon Jarl." Han fremlagde nu de Beviser, han sad inde med, paa at Godset havde tilhørt Haakon Jarl. "Du faar gjøre, hvad du selv vil," sagde Einar tilsidst til Kongen, "men jeg vil sagsøge dig, hvis du ikke godvillig giver Slip paa det, som du sidder inde med af mine Frænders Eiendom." "Du er stor paa det, du Einar," sagde Kongen, "og det er nok saa, at du vil være den raadende her i Landet." Det blev dog til det, at Kong Harald maatte finde sig i at udrede til Einar, hvad han fordrede.

Men paa samme Tid kom Einar til at forløbe sig lige over for Kongen paa en Maade, som afgjorde hans Skjæbne. Under hans Ophold i Byen havde man fakket en Tyv, som skulde frem for Kongen og faa sin Dom. Denne Mand havde før været i Einars Tjeneste, og han syntes godt om ham. Da Einar nu vel vidste, at dette langtfra vilde tjene til at formilde hans Straf, men snarere til at skjærpe den, lod han sine Mænd væbne sig, drog afsted med dem til Thinget og satte Manden paa fri Fod, saa snart han kom did. Denne Forseelse gjorde Kongen meget Væsen af, og Einars Venner maatte opbyde alt for at bringe et Forlig istand. De bragte det da ogsaa derhen, at man fik aftalt et Stevne i Maalstuen paa Kongsgaarden.

Til fastsat Tid indfandt Einar sig i Kongsgaarden med sit Følge. Her havde Harald allerede forberedt sig til at modtage ham. Hans Skib laa seilfærdigt i Elven nedenfor. I Maalstuen, hvor han havde ladet nogle Mænd skjule sig, medens hans øvrige Hird stod færdig i Gaarden, havde han ladet Fjælen drage for Ljoren, saa der var temmelig mørkt. Selv havde Harald iført sig dobbelt Ringbrynje. Da Einar kom, sagde han til sin Søn Eindride, som var med: "Bliv udenfor her med Folkene vore; det har nok ingen Nød." Eindride blev da staaende ved Døren. Einar lukkede op og gik ind. "Det er jo mørkt i Kongens Maalstue," sagde han. Han stod i den Formening, at Harald endnu ikke var kommen. Men snart fik han føle, der var flere inde, da Kongens Mænd styrtede over ham med Hug og Stik. "Hvast bider Kongshundene nu," sagde han og stevnede frem mod Kongen, som han vel havde faaet et Glimt af. Men inden han kunde faa Ram paa ham, segnede han under Hirdmændenes Vaaben. Da Eindride

hørte Gnyet, rev han op Døren og styrtede ind med draget Sværd; men neppe var han kommen ind, før en af Kongens Mænd ved Navn Arne strakte ham død ned ved Faderens Side. I det samme stimlede Kongens øvrige Hirdmænd til og spærrede Adgangen til Maalstuen.

Einars Ledsagere eggede vistnok hverandre til at hevne Høvdingens Fald og sagde, det var Skam, om Harald skulde faa slippe væk. Men der var ingen, som vilde overtage Anførselen. Om lidt kom Harald ud og lod sit Banner reise; hans Mænd dannede strax paa hans Bud en Fylking og rykkede frem. Bønderne veg tilside, og saaledes kom Harald ned til Elven, hvor hans Skib laa seilklart.

Idet Haralds Skib for raske Aaretag gled ned over Strømmen, kom der Uro i Bøndernes Skare, som havde staaet ligesom haandfaldne oppe paa Mælen. Midt iblandt dem stod en aldrende Kvinde og eggede dem med hvasse Ord til at sætte efter Harald. Men intet hjalp. Da udbrød hun i Harme: "Ikke vilde Einars Banemand have faaet Lov til at ro ud af Elven, hvis min Frænde Haakon Ivarsson stod her paa Mælen. Men ham skal vi savne nu!" Det var Einars Enke Bergljot, Datter af Helten fra Hjørungavaag, som talte saaledes.

Uroligheder i Throndelagen og paa Oplandene.

Paa samme Tid, som Bergljot lod sin gamle Husbondes og sin Søns Lig stede til Hvile i Olafskirken, ved Siden af den Grav, som forvarede Magnus den godes jordiske Rester, sendte hun Bud til Oplandene for at melde Haakon Ivarsson, hvad der var hændt, og for at egge ham til at hevne Einar og Eindride.

Haakon var Søn af Knut den stores Hirdmand Ivar hvite, som i sin Tid slog ihjel Ulv Jarl i Roeskilde Domkirke.*) Han var en rask og anset Mand, som i lang Tid havde ligget ude i Vesterviking. Saa snart han fik Bergljots Bud og Hilsen, traf han strax Forberedelser til at reise Oprørsfanen mod Haralds Regjering.

Kongen var imidlertid ikke dragen længere bort, end at han godt kunde holde Øie med, hvad der foregik i Nidaros. Han reiste nemlig ud til Gaarden Austraat paa Ørlandet, hvor hans Frænde og Lendermand

*) Se Side 31.

Finn Arnesson boede. Efter Slaget paa Stiklestad er det ikke stort, man har at fortælle om Finn. Det lader næsten til, at han ikke kom videre godt udaf det med Einar, og Grunden hertil var vistnok ingen anden, end at denne havde havt sin store Andel i, at hans Broder Kalf blev dømt landflygtig. Efterat Finns Datter Ingebjørg var bleven gift med Thorfinn Orknøjarl, havde han og hans Broder samt flere norske Høvdinger faret i Vesterviking om Somrene, saa han vel heller ikke var stort hjemme i sit Fædreland.

Da Kong Harald kom ud til Austraat, tog Finn i Førstningen vel imod ham. Men da Kongen saa rykkede ud med, hvor ilde han nu var stedt, og hvor taknemmelig han vilde være for enhver Haandsrækning, slog Finn sig haard og vrang. "Større Tosk til at stelle sig, har jeg aldrig set," bjæffede han. "Først gjør du intet andet end det, som ondt er, og siden er du saa ræd, at du ikke ved, hvor du skal gjøre af dig." Kongen fandt sig i dette og begyndte at godsnakke med Finn. "Du maa reise ind til Byen, Maag," sagde han, "og se til, om du ikke kan faa Bønderne forligte med mig. Nytter ikke det, saa faar du drage op til Haakon Ivarsson paa Oplandene og bringe en Udsoning istand mellem os." "Du tror nok, det er ganske lige til at faa greiet dette," knurrede Finn. "Men saa sinte er nu Thrønderne, og Oplændingerne paa dig, at det skal staa om selve Livet til den, som farer i dit Ærinde. Lad mig først høre, hvad du vil give mig for at drage denne Færd?" "Det skal vi altid blive forligte om," mente Kongen. "Jeg faar da se, om du holder Ord," sagde Finn. "Men det er saa meget, du ved det: Jeg forlanger, at min Broder Kalf faar Grid og Landsvist, og at du giver ham igjen de Eiendomme og Værdigheder, han havde, før han blev dreven af Landet." Dette syntes Kongen var et billigt Forlangende og gav ham Tilsagn om det i Vidners Nærværelse. "Men hvad skal jeg love Haakon Ivarsson for, at han skal holde Fred?" spurgte Finn. "Thi han er nu den, som har mest at sige hos Thrønderne og Oplændingerne." "Lov væk, lov bare væk," sagde Harald, "og sig ikke stop, før han kræver at blive Konge."

Dette var grei Besked, syntes Finn. Medens Kongen drog ud paa Nordmøre for at samle Folk, reiste han ind til Nidaros, ledsaget af sine Huskarle, 80 i Tallet. Her stevnede han Bønderne til Thing og holdt en lang Tale for dem, hvori han viste dem paa en grei og fyndig Maade, hvor rent ufornuftigt det var at ligge i Had og Krangel med Kongen. Det var ikke saa lang Tid siden, mente han, at han havde havt adskilligt at gaa igjennem formedelst Opstanden mod Hellig-Olaf. Naar nu Kongen betalte Bøder for de Drab, man havde øvet, saa burde den Sag være op og afgjort. Saa længe lagde han ud for Thrønderne om det, til han fik snakket dem rundt, saa de lovede, at de ikke skulde røre paa sig, før de Mænd, som Bergljot havde sendt til Haakon Ivarsson paa Oplandene, var komne tilbage

med Besked fra ham. Siden drog Finn i Følge med nogle af Bymændene ud til Orkedalen; herfra tog han over Dovrefjeld til Oplandene, hvor Orm Jarl, som var gift med hans Datter Sigrid, boede. Efter at have talt med ham sendte han Bud til Haakon Ivarssøn og bad om at faa træffe ham. Dette sagde Haakon ikke Nei til. Under Sammenkomsten lagde Haakon intet Dølgsmaal paa, at det var hans Agt at hevne sin Frænde Eindride, og han lod falde Ord om, at han vilde finde Understøttelse nok hos Thron-

65. Oslo (senere Kristiania) Bys Vaaben. Efter Originalsegl fra 1344. Omskriften lyder: Civibus hoc signum manet Osloie sigillum (Dette Merke er Oslo Borgeres Segl).

derne til at vove en Opstand mod Kongen. Finn fik da lagt ind et Ord om, at det ikke var klogt gjort af ham at stille sig i Spidsen for en Oprørsflok, siden han havde svoret Kongen Troskabsed. Enten bliver du overvunden, sagde han, og da har du forbrudt Fæ og Fred, eller ogsaa seirer du, og da vil du bære Navnet Drottenssviger og blive afskyet af enhver brav Mand. Orm Jarl, som var med, sagde, at det var sandt, som det var sagt, og raadede Haakon til at modtage Finns Mægling. Haakon

betænkte sig først; om en Stund sagde han, at han skulde indgaa Forlig med Harald, hvis han vilde sikre ham, at han fik Magnus den godes Datter Ragnhild tilægte med saa stor Medgift, som sømmede sig for en Kongedatter. Dette tilsagde Finn ham paa Kongens Vegne, og saaledes kom Forliget istand. Paa denne Maade dæmpedes det Oprør, som nys før havde truet med at skille Kong Harald ved Riget, og det Forbund, som Einars og Eindrides Frænder havde sluttet for at tage Hevn for deres Drab, opløstes. Det skulde ikke vare længe, før Harald sad saa fast paa Norges Throne, at det ikke tiere kunde nytte en Ring af Høvdinger at gjøre ham Magten stridig.

Haakon Ivarsson drager til Danmark. Finn Arnesson bryder med Kong Harald.

Julen efter indfandt Haakon Ivarsson sig hos Kong Harald for at faa opfyldt de Løfter, som Finn Arnesson paa Kongens Vegne havde tilsagt ham. Første Gang de taltes ved derom, var der intet i Veien for det fra Kongens Side; intet skulde være ham kjærere end at komme Haakon imøde, sagde han. "Men du faar tale med Ragnhild Kongedatter selv," lagde han til; "thi vil hun ikke, saa nytter det dig aldrig at faa hende til Kone." Dette fandt Haakon var ganske, som det burde være, og han afsted for at fri til hende. Men hun slog med Nakken. "Jeg har ikke noget at udsætte paa dig," sagde hun, "for du er baade en vakker og staut Karl i alle Maader. Men du maa huske paa, at jeg er en Kongedatter, medens du blot er en Lendermand. Havde Fader min, Kong Magnus, levet, saa havde han nok fundet, at ingen ringere Mand end en Konge hovede sig for mig, og jeg tror ikke, nogen skal fortænke mig i, at jeg ikke vil gifte mig med en, som ikke har fyrstelig Rang." Haakon kunde ikke sige stort om det; han gik da hen til Kongen igjen med hendes Svar og mindede ham om den Aftale, han havde truffet med Finn. Denne var just tilstede tillige med flere af de Mænd, som havde været Vidner, dengang Forliget kom istand. Haakon spurgte dem da, om det ikke var saa aftalt, at Kongen skulde give Ragnhild saadant Hjemmegifte, som hun kunde være tjent med. De mente saa. "Ja," sagde han og vendte sig til Harald, "nu hænger det slig sammen, at hun ikke vil have nogen Mand, som ikke har fyrstelig Rang. Du kommer

nok til at give mig Jarlsnavn, om Forliget skal staa ved Magt. Hvad min Æt og Byrd angaar, saa er der jo intet i Veien for det fra den Kant." "Nei, det vil jeg ikke indlade mig paa," sagde Kongen. "Der er ingen Grund for mig til at tage Værdigheden fra Orm Jarl, og der har her i Landet siden Hellig-Olafs Tid aldrig været mere end en Jarl om Gangen." Haakon skjønte nu, hvor han havde Harald. Han sagde ikke stort, for Kongen havde mange Folk om sig; men det var tydeligt at se, at det gik nær indpaa ham. Finn derimod tog Bladet fra Munden og lod Kongen høre adskillige knubbede Ord for hans Uordholdenhed.

Haakon blev ikke længe i Landet efter denne Dag. Da Vaaren kom, gjorde han sit Langskib istand og drog nedover til Danmark. Her tilbød han Kong Svein sin Tjeneste. Denne, der paa en Maade regnedes for en Slægtning af Haakon, modtog ham med megen Velvillie og viste ham stor Hæder. Han satte ham til Landværnsmand for at værge Landet mod alt det Røverpak, som fra Østersølandene var begyndt at herje paa Danmark. Haakon var utrættelig i sit Kald og laa baade sent og tidlig ude paa Jagt efter Vikingerne.

Det skulde ikke vare længe, før ogsaa Finn kom paa Kant med Kongen. Som Løn for, at han fik dæmpet den Opstand, som truede med at bryde løs efter Einar Thambarskelvers Drab, havde Harald lovet ham, at hans Broder Kalf skulde have Lov til at vende hjem og faa igjen den Værdighed og de Eiendomme, han her havde havt, før han gik i Landflygtighed. Dette Løfte var Kongen nødt til at holde. Kalf kom ganske rigtig tilbage til Norge, og Finn fik istand et fuldkomment Forlig mellem ham og Kongen. Sommeren efter deltog han med de øvrige Lendermænd i et af de Herjetog, som Kongen hvert Aar pleiede at gjøre paa de danske Øer. Denne Gang var det Fyn, som hjemsøgtes. Indbyggerne her havde samlet en anselig Styrke for at byde Nordmændene Spidsen. Skjønt Kongen vidste, at der forestod et alvorligt Vaskctag, besluttede han sig dog til at gjøre Landgang. Han satte da Kalf som Fører for den Trop, som først skulde gaa op, og sagde ham, paa hvilket Sted han havde at tage Stilling. Selv skulde han om lidt komme efter med Hovedstyrken. Kalf gjorde, som Kongen bød. Saasnart han var kommen iland, blev han angreben af en overlegen fiendtlig Styrke. Efter en kort, men heftig Kamp nødtes Kalf med sine Folk til at give sig paa Flugt. Danskerne satte efter og dræbte mange af Nordmændene. Blandt de faldne var ogsaa Kalf Arnesson. Langt om længe kom Kong Harald iland med Hovedstyrken; da havde Danskerne allerede trukket sig tilbage, og Nordmændene fandt kun sine Landsmænds Lig. Medens Kalf blev baaret ned til Skibene, fortsatte Kongen sit Tog op gjennem Landet og herjede, hvor han kom. Men Finn gav Kongen Skylden for Kalfs Fald og sagde ligefrem, at han havde lagt an paa det alt fra den Stund af, Kalf var kommen tilbage til Landet. Han beklagede, at

han blindt hen havde troet paa Kongens Ærlighed; nu betragtede han Harald som sin bitreste Uven. Aabenmundet, som han altid var, drog det ikke længe ud, før Folkesladderen fik noget at fare med, og saaledes kom Rygtet ogsaa Harald for Øre. Han sagde intet til det; men han kvad strax efter en Vise, hvori han skrød af, at han ved List havde voldt tretten Mands Bane; det havde de ærlig fortjent, sagde han, for de havde været ondskabsfulde og falske mod ham. Finn tog sig saa nær af Kalfs Død, at det blev ham for trangt i Norge. Han drog derfor før til Danmark, hvor Svein Ulvssøn modtog ham med megen Venlighed. Finn og Kongen taltes ofte ved, uden at Folk vidste, hvad deres Samtale dreiede sig om. Tilsidst kom det dog op; Finn svor Kong Svein Troskabsed og blev indsat som Jarl i Halland. Her skulde han bevogte Grænserne mod Nordmændenes Anfald.

Harald Sigurdssøn i Hverdagslag og Livet ved hans Hof.

Haralds Færd mod Einar Thambarskelver og de øvrige norske Høvdinger giver os Indtrykket af en hensynsløs og lunefuld Tyran, for hvem Midlerne var intet, men Maalet alt. I det skumle Billede af hans Karakter, som Sagaerne fremstiller, er der kun faa Lyspunkter, endda Harald, som satte stor Pris paa Skaldekunst, bestandig viste sig som en Ven af Skaldene og Islændingerne i Almindelighed og derfor til Gjengjæld var mere yndet af dem end nogen anden norsk Konge.*) Hvad Samtiden dømte om ham, udtaler sig i dels i Tilnavnet Haardraade, som han fik af sine Landsmænd, dels i det skarpe Skudsmaal, som Forfatteren Adam af Bremen giver ham: "Han overgik alle rasende Tyranner i Grumhed" og "Han var formedelst sin Graadighed og Grumhed forhadt af alle". Oprindelig var der dog ikke stor Forskjel paa Haralds og Olaf den helliges naturlige Anlæg; kun Tidsomstændighederne, hvorunder de var satte til at virke, var ulige og dannede dem til, hvad de blev: den ene til en Helgen, den anden til en haard og hensynsløs Tyran. Sagaskriveren Snorre Sturlessøn traf

*) Et ganske mærkeligt Exempel paa, hvor afholdt Harald var blandt Islændingerne, fortælles i Sturlunga-Saga. Henved 180 Aar efter Haralds Fald gjorde Høvdingen Thord Kakale for Søslaget paa Floen (1244) det Løfte, at han og hans Mænd skulde vandfaste alle Fredage i et helt Aar og desuden kjøbe Sjælemesse for Kong Harald Sigurdssøn i tolv Maaneder.

saaledes ganske vist det rette, naar han lægger følgende Ytring i Munden paa den samtidige Halldor Brynjulfssøn paa Vetteland*): "Jeg var med begge Brødrene i megen Kjærlighed og kjendte nøie til begges Skaplynne. Aldrig har jeg fundet to Mænd, som var mere lige af Sind; de var begge de forstandigste og vaabendjærveste Mænd, begjærlige efter Gods og Magt, myndige og ikke synderlig omgjængelige, strenge Herskere og haarde til at straffe. Kong Olaf tvang Landsfolket til at antage Kristendommen og den rette Tro og revsede grumt alle de, som ikke var ham tillags. Landets Høvdinger taalte ikke af ham, at han dømte Retfærdighed og uden Persons Anseelse; de reiste en Hær mod ham og fældte ham i hans eget Rige; derfor blev han hellig. Kong Harald derimod herjede for at skaffe sig Berømmelse og brød under sig saa mange, han kunde, og faldt paa en anden Konges Grund."

Harald var en vakker og statelig Mand at se til med et smukt og mandigt Aasyn og med en kjæk Holdning. Han var temmelig sværlemmet, havde lyst Haar og Skjæg og bar efter Tidens Mode lange Knebelsbarter, men kort Hageskjæg. Han maalte sine fem Alen efter gammelt norsk Maal eller 78 Tommer efter nyere Regning. Han var ogsaa en Mester i Vaabenbrug, besad et ubetvingeligt Mod og vidste som Hærfører altid, hvad han dernæst havde at gjøre. Han yndede Skaldekunsten og viste sig meget forekommende mod de Skalde, som vilde kvæde til hans Ros. Harald stod med sine otte Idrætter midt i sin Samtid som en Forløber for den Aand Tone, som en Menneskealder senere skulde gjøre sig gjældende.

I dagligt Lag kunde denne skumle, hevnsyge og magtbegjærlige Mand af og til vise sig som god Kammerat og Selskabsbroder mellem sine Skalde og Hirdmænd, spase med dem paa sin grovkornede Vis og finde sin største Gammen i at erte dem. Især havde han Moro af at faa de avindsyge og forfængelige Skalde op at kjevles. Stundom kunde han ogsaa finde sig i, at en og anden gjorde ham selv til Skive for Vittigheder; men det maatte man dog være varsom med; thi Rovdyret var aldrig langt unda hos ham. Paadrog man sig hans Had, var man ilde faren, og forholdsvis heldigst stillet var da den, som slap at seigpines. Naade og Skaansel var Begreber, som han kun kjendte af Navn.

Islændingerne, som Harald satte stor Pris paa fremfor sine egne Landsmænd, har optegnet en Mængde Træk, som udfylder Billedet inden denne Ramme. Nogle af de mest karakteristiske, som tillige giver en interessant Skildring af Livet ved hans Hof, skal her medtages.

En af de Mænd, som havde fulgt Kong Harald fra Konstantinopel og vundet hans Venskab og Yndest, var Islændingen Halldor Snorressøn. Da Harald var bleven Konge i Norge, begyndte Halldor at plages af

*) Om Halldor Brynjulfssøn se Bd. I, S. 601.

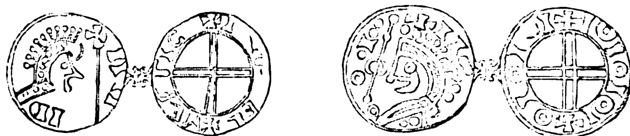
Hjemve. Alt, hvad Kongen gjorde, for at stille ham tilfreds, hjalp intet; Halldor kunde ikke faa sin Fædrenes ud af Tankerne. Der var da intet andet Raad for, end at Harald maatte give ham Lov til at reise. Han lod det ikke blive med det; thi da han hørte, at Halldor ikke eiede det ringeste mere end det, han gik og stod i, forærede han ham et helt Skib med Ladning. Men hermed var Halldor lige nær; thi der var saa mange Skuder, som skulde vestover, at det en lang Stund saa ud til, at han ikke vilde faa nok Mandskab ombord. Han begyndte da at tænke paa, om det kanske skulde være bedst at lade sit eget Skib blive tilbage i Norge og selv tage Hyre med en anden for dog at komme hjem. Da hjalp Harald ham ud af Forlegenheden. Han lod sammenkalde et Møde, hvor han med en høist betænkelig Mine kundgjorde, at han havde spurgt, at Danerne vilde gjeste Viken; han saa sig derfor nødsaget til at nedlægge bestemt Forbud mod, at noget Skib drog af Landet, før han havde faaet udtaget det Mandskab og den Proviant, han behøvede. Kun med Halldor Snorressøns Skib vilde han gjøre en Undtagelse, sagde han. Nu strømmede Folk bort til Halldor for at forhyre sig, og han fik næsten mere Mandskab, end han skjøttede om. Da Harald hørte, at Halldor var seilklar, sammenkaldte han et nyt Møde, hvor han meddelte Folket, at det havde vist sig, at den modtagne Efterretning om Danernes Angrebsplaner var forhastet, saa der ikke skulde være noget i Veien for, at enhver frit kunde seile, hvorhen han lystede.

Et Aars Tid efter kom Halldor tilbage til Kongens Hird; men nu var han ikke længere den trofaste og agtpaagivende Svend, han før havde været. Navnlig opholdt man sig over, at han ofte holdt sig borte, naar han skulde følge Kongen, og at han havde begyndt at rangle ude Nat efter Nat. Det skulde heller ikke vare længe, før Halldor fik høre, at Kongen vidste Besked om det. Ved Drikkelaget en Kveld gik Hornene flittig rundt. Halldor gjorde ærlig Besked for sig; han tømte Hornet mere end halvveis og rakte Resten til sin Sidemand, en gammel Søulk, som hed Thore Englandsfarer. Men denne, som var høit oppe i Aarene, var ikke god for at drikke saa hurtigt, og Kongen, som saa hvilket Mas han havde med at faa Hornet tomt, troede, at Halldor havde skulket og eslet den gamle Størsteparten. Han kunde derfor ikke dy sig, men sagde: "Sent lærer man sine Folk at kjende! Hvem skulde troet, at du var en saa ussel Karl, at du vilde fuske i Drikken med en gammel Mand, og gaa fra din Herre om Natten for at flokse med Tøsene." Halldor blev opbragt over slig Tiltale, men bed Sinnet i sig. Baard fra Oplandene, en brav ung Gut, som sad paa Halldors anden Side, syntes det var galt, at sligt skulde blive siddende paa Halldor, og han skyndte sig derfor den næste Morgen med at gjøre Kongen opmerksom paa, at han havde gjort Halldor Uret. Saa djærvt talte han til Kongen herom, at denne lovede, at han skulde gjøre sin Uret god igjen den næste Gang, Drikkelag skulde holdes, saa der ikke blev mere Snak derom.

Julen efter blev der sat Boder for alle dem, som laa for længe om Morgenen, kom for sent i Kirke og gjorde sig skyldig i lignende Smaaforseelser. Boderne bestod deri, at den, som forsaa sig, skulde være forpligtet til at drikke et eller flere Extrahorn (Viteshorn), alt efter Forseelsens Størrelse. Før Straffen var sonet, havde de skyldige ikke Lov til at sidde paa Bænken, men maatte tage tiltakke med Gulvhalmen. Heraf lovede de yngre i Hirden sig megen Moro. En Morgen havde Kjertesvendene saaledes været ude og og bestukket Klokkeren til at ringe sammen til Ottesang før den sædvanlige Tid. Følgen af dette var, at mange kom for sent, og de skulde da efter Vedtægten tømme Viteshornene om Kvelden. Blandt dem var ogsaa Halldor; men han blev furten. Om Kvelden blev han siddende i sit Rum, medens de andre maatte sætte sig paa Gulvet. Da man kom bort til ham med Viteshornet, rystede han bare paa Hovedet. En gik da bort til Kongen og klagede over, at man ikke kunde faa Halldor til at drikke. "Aa, han tager nok imod det, naar jeg kommer med det," mente Kongen. I det næste Øieblik stod Harald med Hornet foran Halldor. Denne reiste sig, da Kongen kom, men drikke vilde han ikke. "Han var ikke pligtig til det," mente han, "da man havde faret med Fusk." "Du faar da drikke Vitet, du som alle de øvrige," sagde Kongen. "Tvinge mig til at drikke Vitet, kan du nok, siden du er Konge," svarede Halldor og drak ud; "men jeg tror ikke, din Fader, Sigurd Syr, vilde have bryd sig med det lige over for min Fader, Snorre Gode." At minde Harald om hans Fader var noget, han aldrig likte, og allermindst, naar man lagde tilstrækkeligt Eftertryk paa det Udnavn, man havde sat paa ham. Han blev ogsaa denne Gang sint over det og gik bent fra Halldor. Nytaarsdag skulde Hirdmændene have Lønning. Blandt alt det onde, som Folk paaduttede Harald, var ogsaa det, at han slog daarlig Mynt. Haraldsslaatten, sagde man, var til Halvten blandet med Kobber, og man vilde derfor heller have gammel eller udenlandsk Mynt. Da Halldor havde faaet sin Sold, lagde han Pengene paa Snippen af sin Kappe, som han holdt op med den ene Haand. Da han saa, at de var af Haraldsslaatten allesammen, slog han under Kappen med den anden Næve, saa de sprat ned og rullede bort i Halmen. "Du maa da ikke gjøre sligt," sagde Baard Oplænding. "Du kan vel skjønne, at Kongen bliver vred, naar du vrager hans Mynt." Men Halldor mente, det ikke havde noget paa sig.

Sommeren efter lod Kongen sine Skibe udruste til et Togt mod Danmark. Man var allerede paa det nærmeste færdig med Forberedelserne, uden at Halldor endnu havde gjort Mine til, at han agtede at være med. Baard Oplænding spurgte ham da, hvad det skulde betyde; Halldor svarede, at han ikke brød sig noget om at gaa med denne Gang, siden Kongen ganske vist havde noget imod ham. "Han vil da vel, at du skal blive med," sagde Baard; han gik bort til Kongen og fortalte ham, hvad Halldor havde sagt. Harald vilde nødig være af med Halldor, som var den dygtigste Stavnbo,

der var at finde, og maatte give ham gode Ord for at faa ham med. Da Skibene drog forefter, hændte det engang, at Halldor med et bød Normanden at falde af. Kongen forstod ikke, hvad det skulde være godt for, og befalede, at Kursen skulde holdes. Halldor raabte paany, men Kongen blev ved sit. "I styrer jo lige paa et Skjær!" varskoede Halldor. I det samme stødte Skibet saa haardt paa en Baa, at Straakjølen gik af. Der opstod en stor Læk, og det var kun med Nød og ved Hjælp af andre Fartøier, at Kongsskibet kom til Land, hvor Skaden blev udbedret. Mandskabet, som havde været ombord, blev nødt til at slaa op Telte paa Strandbredden. Morgenen efter vaagnede Baard Oplænding ved, at Halldor holdt paa med at pakke sammen. Baard spurgte ham om, hvad han tog sig for. "Jeg reiser bort," svarede han, "for jeg synes ikke, det kan være værdt, at Kongen seiler flere Skuder over Hovedet paa sig bare for at gjøre mig imod." Dette fandt Baard var rent ilde; han maatte da først hen at tale med Kongen om at faa Halldors Bortreise forhindret, og Islændingen lovede, at han ikke skulde drage afsted, før Baard havde gjort ialfald et Forsøg paa at faa Uenigheden

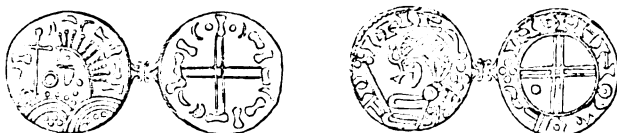

66—67. Mynter som formodes prægede under Harald Sigurdssøn.

bilagt. Harald viste sig mod Forventning fra sin rimeligste Side; han gik ikke alene ind paa at forlige sig med Halldor, men udbetalte ham endog hans Sold i rent Sølv, da han for at faa ny Krangel istand lod haant om Kongens Mynt. Men endda var ikke Halldor tilfreds; han forlangte nu at faa eget Skib at føre, og det maatte han betragte ganske som sin Eiendom. Ogsaa dette gik Kongen ind paa. Han lod strax Lendermanden Svein af Lyrgja, der var Skibshøvedsmand, kalde til sig og begyndte at godsnakke med ham. Han roste ham op i Øinene for hans Klogskab og værdige Fremtræden og slog paa, at han inderlig gjerne vilde have ham ombord hos sig, for at han kunde raadføre sig med ham, naar han ønskede det. Svein mente, at det ikke godt kunde lade sig gjøre, da han førte Skib; men det, sagde Kongen, var let at raade Bod paa, for paa Skibsstyrere var der ingen Mangel. Svein lugtede, der maatte ligge noget under denne Venlighed fra Kongens Side, og spurgte, hvem Harald vilde sætte til at føre Skibet efter ham. Kongen nævnte da Halldor. "Jeg skal altsaa gaa fra Skibet, for at en Islænding skal faa det. Det havde jeg rigtignok ikke

tænkt," sagde Lendermanden stødt. "Aa, hvad Ætten angaar," svarede Kongen, "saa er der ikke noget at sige paa den; for paa Island agtes hans Æt lige saa høit som din her i Norge." Det blev da ved det, som Harald havde bestemt.

Hæren havde lagt ind til Oslo. En Dag sad Kongen og drak med sine Mænd, og Halldor var blandt dem. Da kom hans Svende aldeles dyvaade ind i Hallen og meldte ham, at Svein Lyrgja havde været ude og taget Skibet tilbage med Magt; saa paagaaende havde han været, at de ikke havde set anden Udvei for sig end at springe paa Søen. Sligt vilde Halldor ikke vide af. Han gik strax frem for Kongen og spurgte ham, om det ikke var Meningen, at han skulde beholde det Skib, han havde faaet. "Jo vist," sagde Kongen. Halldor fortalte ham da om Sveins Adfærd. Harald lod ham tage sex Skibe med fornødent Mandskab og sætte efter Svein. Det varede heller ikke længe, før denne blev indhentet, og da han ikke fandt det raadeligt at stride med Overmagten, rømte han paa Land, og saaledes kom Halldor til sit Skib igjen.

68—69. Mynter som formodes prægede under Harald Sigurdssøn.

Vinteren efter sad Kongen i Nidaros, medens Svein holdt til paa sin Gaard. Han sendte da Bud til Kongen, at han overlod det til ham at faa bilagt den Strid, som var opstaaet mellem ham og Halldor om Skibet. Kongen syntes da, det var hans Pligt at faa et Forlig istand, selv om det skulde koste ham selv noget. Han begyndte derfor at underhandle med Halldor om, at han skulde sælge ham Skibet igjen for en rimelig Pris. Halldor gik ind paa det, og hele Kjøbesummen blev betalt paa $1/2$ Mark Guld (4 Merker Sølv) nær. Halldor krævede denne Rest heller ikke synderligt ivrigt, saa længe Vinteren varede. Men da Vaaren kom, sagde han, at nu maatte han have sine Penge, da han agtede sig til Island. Harald holdt ham ikke tilbage, men det gik traat med Betalingen, endda Halldor mindede ham om Gjælden, ret som det var. Tilsidst blev Kongen lei af hans Overhæng. Halldors Skib laa nede i Elveudløbet, ret ud for Bratøren.*) Da han var færdig, og det begyndte at blæse op til Bør, tog han sent en Kveld endel af sine

*) Navnet **Bratøren**, der endnu er vel kjendt i Throndhjem, betyder Øren udenfor Gaarden **Bratten** (ikke, som man gjerne pleier at forklare det, **den bratte Øre**). Af de mange Stuer, Bratten bestod af, holdt Henningstuen sig helt ned til dette Aarhundrede.

Mænd med sig i Baaden og roede op til Bryggen. Her satte han en til at holde Baaden fast efter Bagskotten, medens nogle andre andøvede; med de øvrige gik han op i Byen lige til det Kammer, hvor Kongen og hans Dronning sov. De vaagnede ved Larmen, og Harald spurgte barskt om, hvad det var, som stod paa. "Det er Halldor," svarede Islændingen; "nu er det god Vind, saa jeg maa afsted; lad mig derfor faa Pengene mine." "Jeg har da vel ingen Penge her, kan du forstaa," sagde Kongen. "Du faar bie til imorgen." "Nei, jeg vil have dem nu, strax paa Timen," mente Halldor. "Jeg vil ikke have flere af dine Udflugter. Dronningen har en Guldring paa Armen, ser jeg; du kan lade mig faa den." "Havde jeg bare en Vegt . . . .," sagde Kongen. "Aa, det behøves ikke," svarede Halldor. "Jeg tager den, som den er, og dermed kan vi være skyldte." "Han staar vist med Drabstanker", hviskede Dronningen til Kongen, trak Ringen af Armen og rakte Halldor den. Islændingen tog imod den, takkede og bad dem saa leve vel. Men Veien nedover til Bratøren gjorde han og hans Mænd ikke lang. Det var saa vidt, de var komne ombord og havde faaet Seilet op, da de fik høre Lurblaaster oppe i Byen. En Stund efter, da de dreiede ud gjennem Digermulen, blev de var, at de havde tre Langskibe efter sig. Men nu havde de allerede saapas stort Forsprang, at det ikke kunde være at tænke paa for Kongsmændene at tage dem igjen.

Halldor kom lykkelig og vel ud til Island, hvor han nedsatte sig paa **Hjardarholt**, Olaf Paa's gamle Herresæde. Et Par Aar efter sendte Kong Harald Bud ud til ham og bad ham om, at han maatte da komme over til Norge igjen; han skulde da vise ham den største Udmerkelse og sætte ham i den høieste Stilling i Landet. "Aa, med Udmerkelsen bliver det nok saa som saa, om jeg kommer til Harald", mente Halldor, "men endda kan han have sine Ord i Behold. Saa meget kjender jeg ham da, at han vilde hænge mig i den høieste Galge, om han fik mig fat." Halldor blev derfor der, han var. Mange Aar efter sendte Harald Bud til ham og bad ham om at skaffe ham nogle Ræveskind til et Sengeteppe. "Han bliver gammel nu, Hanen," sagde Halldor; men han skaffede ham dog Skindene.

Forholdet mellem Halldor og Kongen er besynderligt nok, saa det maaske var urigtigt af den mistroiske Islænding at indbilde sig, at Harald stod ham efter Livet. Paa den anden Side gjorde Halldor heller intet for at nedsætte Harald i Folks Omdømme, naar Talen var om hans Bedrifter i Østerland; men saa havde han jo ogsaa selv været med, og han var aldrig vanskelig at faa til at fortælle derom.

En Sommer kom en Islænding, hvis Navn ikke kjendes, til Harald og bad om Hjelp; det var en rask og staut Karl, som forstod sig paa noget af hvert. Men nu var han saa fattig, at han ikke havde det ringeste at leve af. Kongen lovede ham Kost og Herberge, mod at han til enhver Tid skulde være færdig til at fortælle en Saga, naar han ønskede det, og Islændingen

mente, det nok kunde lade sig gjøre. Sommeren og Høsten gik, og hver Dag maatte han have en Saga at give tilbedste. Han fortalte godt, og Folk viste sig derfor skjønsomme mod ham; Kongen gav ham Vaaben, og nogle af Hirdmændene gav ham Klæder. Saa led det ind under Jul. Da begyndte Islændingen at blive temmelig sturen og hang paa Hovedet. Kongen lagde Merke til det og vilde vide, hvad der fattedes ham. Islændingen vilde ikke rigtig ud med det. "Aa, du gruer vel for Julen", sagde Harald, "for dit Forraad af Sagaer er vel nu sluppet op, kan jeg tro, saa villig som du i Vinter har været til at fortælle". Islændingen tilstod, at det forholdt sig saaledes. "Nu har jeg kun en Saga tilbage; men den drister jeg mig ikke til at fortælle her". "Hvilken er det?" spurgte Kongen. "Den angaar dine egne Bedrifter udenlands, Herre", lød Svaret. "Men den skulde jeg netop have Lyst til at høre", mente Harald. "Den maa du lade os faa i Helgen. Du kan begynde Juledagen, og jeg skal nok mage det saa, at den bærer Helgen ud. Paa mig skal du ikke merke, om jeg synes godt eller ilde om den". Det kom til at gaa, som Kongen vilde. Fortælleren begyndte Juledag og holdt siden ved hver Kveld. Folk sagde sig imellem, at Islændingen ret maatte være en dumdristig Karl, som turde give sig af med sligt, og man undredes paa, hvad Kongen vilde sige til det. Nogle syntes, han skilte sig godt fra det, andre syntes, at det var Skam, hvor slet han klarede det. Trettende Dag Jul var Sagamanden færdig og Helgen ude. "Nu er du vel nysgjerrig efter at faa vide, hvad jeg synes om Sagaen", sagde Harald om Kvelden til Islændingen. Han kunde ikke negte det; men det var nok ikke frit for, at han var ræd for, hvad Kongen dømte. "Jeg er bare ræd, naar man smører for tykt paa", sagde Kongen. "Hvad din Fortælling angaar, saa var den vakker og jevn og holdt sig til Sandheden. "Men sig mig, hvor har du faaet alt dette fra?" lagde han til. "Fra Halldor Snorresson", sagde Islændingen; "for han pleiede hvert Aar paa Althinget at give et Stykke tilbedste". "Saa du har det fra ham", sagde Harald. "Ja, da er det intet Under, at du kan det saa godt." Islændingen blev efter den Dag vist al mulig Venlighed og Forekommenhed fra Kongens Side. Da Vaaren kom, gav han ham gode Varer til at drage i Kjøbfærd med, saa han slog sig hurtigt op og blev en velholden Mand.

Harald og Islændingerne kom som sagt særdeles godt ud af det med hinanden; lige over for dem kunde han, saa grisk og gjerrig han ellers pleiede at være, vise sig fra en saa ædelmodig Side, at det ikke er noget at undres over, at Folkets Taknemmelighed omgav ham med et Slags Helgenglorie. Under en Dyrtid, som indtraf paa Øen i Midten af Femtiaarene sendte han fire Skibe derover, ladede med Kornvarer, og bestemte, at disse skulde sælges for en saa billig Pris, at en Hungersnød derved kunde blive forebygget. Et af disse Træk, som Islændingerne vidste at berette om

ham, og som lader hans gode Sider fremtræde i et smukt Lys, er hans Færd ligeoverfor Audun fra Vestfjordene.

Audun var en brav, men fattig ung Mand, som vilde se sig lidt om i Verden. Han fik da først sin gamle Moder sat bort for tre Aars Tid hos snille Folk og gjorde siden et Par Ture, først til Norge og siden til Grønland. Her kjøbte han en tæmmet Isbjørn, som den Tid ansaas for en sjelden Kostbarhed, og vilde drage med den til Danmark, hvor han vilde forære Kong Svein den. Han vidste nok, at Svein vilde paaskjønne hans gode Villie. Paa Reisen nedover kom han indom Oslo, hvor Kong Harald just opholdt sig. Da han hørte om Islændingen og hans Bjørn, fik han strax Lyst paa Dyret og sendte Bud til Audun for at spørge, om han vilde overlade ham Dyret til Indkjøbspris. Nei, svarede Audun. End for det dobbelte da? Aa nei, det vilde Audun heller ikke. Kanske han vilde forære ham det? Nei, det var ikke Meningen, det heller. "Hvad vil du da gjøre med Bjørnen?" spurgte Kongen forundret. "Jeg vil reise til Danmark og forære Kong Svein den", svarede Audun ligefrem. "Men har du da ikke hørt, der er Krig mellem Landene?" vedblev Kongen. "Eller tror du kanske, at du skal have Lov til at reise med Foræringer mellem Landene, medens andre, som har langt nødvendigere Erinder, ikke slipper helskindede frem?" "Det kommer an paa dig, det", svarede Audun. "Ja, du faar reise da", sagde Kongen. "Men du skal love mig, at du kommer indom paa Atterreisen og fortæller mig, hvorledes det er gaaet dig". "Kan nok det", sagde Audun, og dermed reiste han. Han tog Landeveien til Danmark, gjennem Viken og Halland, og sled meget ondt. Tilsidst maatte han tigge Maden i sig og sin Bjørn. Han henvendte sig da til en af Kongens Aarmænd og bad ham om Hjælp, siden han nu skulde til Kongen. Men Aarmanden — Aake var hans Navn — vilde ikke gjøre det for intet. "Du faar overlade mig den ene Halvpart i Dyret, saa skal jeg se", sagde han. Audun havde ingen Lyst paa det. "Ja, du er værre faren, om Dyret sulter ihjel for dig, for da har du slet intet", mente Aake. Der var da intet andet for Audun at gjøre end at overlade Aake den ene Halvdel af Dyret, saaledes at Aake og Audun skulde dele den Belønning, som Svein gav for Bjørnen. De reiste sammen til Kongen. Svein hilste venligt paa Aake og spurgte, hvem det var han havde i Følge med sig. Audun tog da selv Ordet og fortalte, at han var kommen did til Landet med en hvid Bjørn, som han havde tænkt at forære Kongen. Men nu var Ulykken den, at han ikke kunde forære ham mere end Halvparten af den. Kongen vilde have Rede paa den anden Halvpart ogsaa, og det fik han. "Er det sandt, hvad Audun siger," sagde Svein. Aake kunde ikke negte det. "Du synes kanske, det var Ret at lægge Vanskeligheder i Veien for Fremmedfolk, som kommer hid med kostbare Foræringer til mig?" spurgte Kongen barsk. "Du husker nok ikke paa det, at du har mig at takke for, hvad du er. Gjorde jeg, som Ret var, saa lod

jeg dig dræbe. Men pak dig nu væk fra mine Lande og kom aldrig tiere mig for Øie." Med den Besked maatte saa Aake drage af Gaarde. "Men du, Islænding," sagde Kongen og vendte sig til Audun, "skal have den samme Tak for din gode Villie, som om du havde foræret mig hele Dyret. Du faar blive her hos mig." Audun takkede for Indbydelsen. Da han havde været hos Svein en Stund, slog han paa, at han skulde have Lyst til at foretage en Pilgrimsfærd til Rom. "Jeg vilde nødig, du skulde forlade mig saa snart," sagde Kongen; "men siden du har en saa god Gjerning for dig, saa skal jeg ikke holde paa dig." Han gav ham ogsaa fuldt op af Reisepenge, skaffede ham godt Følge og bad ham om, at han endelig maatte besøge ham, naar han vendte tilbage igjen. Audun kom lykkelig og vel til Rom, hvor han forrettede sin Andagt, og gav sig saa paa Hjemreisen. Men underveis blev han saa syg, at han maatte holde Sengen, og da han langt om længe kom paa Benene igjen, var alle hans Penge slupne op. Han maatte nu tigge sig frem, til han naaede Danmark. Paaske-aften kom han frem til det Sted, hvor Svein opholdt sig; men fillet og elendig, som han saa ud, skammede han sig ved at vise sig for Kongen. Han gjemte sig derfor i en Udbygning af Kirken og vilde give sig tilkjende for ham, naar han skulde i Messe. Men da Kongen indfandt sig, omgiven af sine prægtigt klædte Hirdmænd, svigtede Modet Islændingen, og han hukede sig sammen, der han sad. Da Kongen satte sig ved Drikkeborbet, sneg Audun sig nedover til Kongsgaarden; men han holdt sig ude og spiste der, som Pilegrimene pleiede at gjøre, saa længe de ikke havde kastet Stav og Skræppe. Da Kongen skulde til Aftensangen, var det først Auduns Agt at vise sig for ham. Men da hørte han de halvfulde Hirdmænd røle og flire af alt, og han kom sig derfor ikke til det. Men til al Lykke for ham fik Kongen selv paa Tilbageveien fra Kirken Øie paa den tilbageholdne Mand og vinkede ham til sig. Det var kun saa vidt, han kjendte ham igjen; slig havde Nød og Sygdom taget paa ham. Han bød ham hjertelig velkommen og førte ham ved Haanden ind i Hallen. Hirdmændene, som var lidt anløbne, knisede og lo, da de saa Kongen og Tiggeren komme gaaende saaledes Side om Side; de troede, det skulde være et morsomt Indfald af Svein. Men Kongen rev dem snart ud af denne Tro og satte dem strengt i Rette med de Ord, at det stod bedre til med den fillede Tiggers Sjæl end med deres. Han lod Audun bringe i Bad og klædte ham godt op. Det varede heller ikke længe, før han fuldkommen var kommen sig igjen, og Svein blev ved at vise ham den største Venlighed. Lidt efter lidt fattede alle, som ved Hoffet var, Godhed for den godslige og snille Islænding, og Kongen tilbød ham at blive der for stedse; han skulde for det første gjøre ham til Skutelsvend, sagde han. Audun takkede for Tilbudet, men han maatte ud til Island, saa snart han kunde. Svein blev forundret over dette Valg og spurgte om Grunden herfor. "Det gaar ikke an for mig at leve her i Herlighed og Glæde", sagde han,

"mens min Moder derude maa rusle gaardimellem og tigge". De tre Aar, hun var bortsat for, var nemlig strax forløbne. "Det er vakkert tænkt af dig", sagde Svein, "og du vil ganske vist have Lykken med dig. Det var for Resten ogsaa den eneste Grund, jeg vilde have taget for god. Men du maa blive her, til Skibene gaar". Saa var det en Dag, Svein og Audun gik ned til Bryggerne. Her laa der fuldt op af Skibe, som var bestemte for Østersøhavnene, Tyskland, Sverige og Norge. Da de kom til et rigtig vakkert Skib, som holdt paa at lade, stansede Kongen. "Hvad synes du om dette Skib, Audun?" spurgte han. "Det er en rigtig vakker Knar", svarede Audun. "Ja, det skal du faa som Løn for Bjørnen", sagde Kongen. Audun kunde ikke fuldtakke Kongen for denne rige Gave. Da Skibet var seilklart, og Audun skulde afsted, sagde Kongen: "Jeg har hørt, der skal være ondt for Havne der paa Kysten af Island, saa du kan være udsat for at lide Skibbrud. Du faar tage med dig denne Pose, saa du ikke kommer aldeles pengeløs i Land, om saa galt skulde hænde dig". Posen var fuld af Sølvpenge. "Men naar nu Ulykken engang skal være ude, saa kunde det ogsaa træffe dig, at du mistede den, og da har du intet igjen for, at du har været hos mig med Bjørnen. Men har du denne paa dig" — han strøg i det samme en tyk Guldring af Armen og rakte Audun den — "saa staar du ikke aldeles bar, og Folk kan endda se, at du har været hos mig. Men den maa du ikke skille dig ved paa anden Vis, end at du giver den til en fornem Mand, som du tror, du har noget at takke for. Og nu maa du leve vel."

Audun drog afsted og kom lykkelig til Norge. Han maatte nu indom hos Kong Harald for at hilse paa ham og fortælle ham, hvorledes det var gaaet ham i Danmark. Kongen sad just i Hallen og drak med sine Mænd, da Audun kom. Audun maatte sætte sig ned og faa et Horn med. Saa begyndte Harald at spørge ham om, hvorledes Svein havde lønnet ham for Bjørnen. "Han lønnede mig ved ikke at forsmaa den," sagde Audun. "Samme Løn havde du faaet af mig," svarede Harald. "Saa gav han mig Penge til en Pilgrimsreise," fortsatte Audun. "Det faar nok mange, som ikke bringer ham Hvidbjørne," mente Harald. "Dernæst tilbød han mig at blive Skutelsvend og viste mig megen Ære forøvrigt," sagde Islændingen. "Det var rigtig vakkert, det," sagde Harald. "Saa gav han mig en Knar med den bedste Farm, som er set hertillands", sagde Audun. "Det var storkarsmæssigt gjort", sagde Harald, "men det havde ogsaa jeg gjort". "Saa gav han mig en Pose Sølvpenge, for at jeg ikke skulde være pengeløs, om det gik mig galt", sagde Audun. "Det var mere, end jeg havde gjort", sagde Harald. "For naar du havde faaet Skibet og Farmen, kunde det have været nok. Men da fik du vel ikke mere?" "Aa jo, jeg fik denne Guldring", sagde Audun; "den skulde jeg ikke skille mig ved, uden jeg vilde give den til en fornem Mand, som jeg troede at skylde meget godt. Den Mand har jeg

nu fundet. Det stod dig frit for tage baade mit Dyr og mit Liv; men alligevel gav du mig Lov til at drage vid, hvor ingen anden fik Lov til at reise". Dermed trak han Ringen af Armen og gav Kongen den. Harald blev rørt over den vakre Maade, hvorpaa Audun overrakte ham denne Gave og takkede for den. Han skjænkede ham mange gode Foræringer til Gjengjæld, da han drog bort. Audun kom lykkelig og vel til Island samme Sommer, og det gik ham siden meget godt.

Et lignende Exempel paa Haralds Tænke- og Handlesæt lige over for Islændingerne er hans Møde med den ansete islandske Høvding Brand den gavmilde.*) Brand kom en Sommer paa sine gamle Dage til Nidaros, just som Kongen opholdt sig i Byen. Denne havde hørt saa meget om hans Gavmildhed, at han fik Lyst til at sætte den paa en alvorlig Prøve. En Dag stod Brand og maalte ud et Stykke Lærred. Han havde for Bekvemmeligheds Skyld hængt sin Skarlagenskappe ved Baandene over sit Hoved og holdt en guldbeslagen Øxe under Armen. Da kom Hirdskalden Thjodolf til ham med den Hilsen fra Kong Harald, at han gjerne vilde have hans Kappe. Brand sagde intet, slog bare Nakken bagover, saa Kappen gled af, og blev ved at maale. Thjodolf tog Kappen op og bragte den til Kongen. En Stund efter kom Thjodolf ganske skamfuld igjen og sagde til Brand, at Kongen vilde have hans Øxe. Brand rakte ham den uden at sige et Ord og vedblev at maale. Det varede ikke længe, før Thjodolf for tredie Gang kom. Han var da saa slukøret, at han knap kunde faa Munden op for at sige, at Kongen ogsaa maatte faa den Trøie, Brand gik og stod i. Brand lagde Alenen fra sig, trak Trøien af, sprættede det ene Ærme af og kastede den til Thjodolf. Da Kongen nu fik høre, at Brand ikke havde sagt noget, og saa den ærmeløse Trøie, blev han ganske forundret baade over Brands Gavmildhed og over hans Klogskab. Ved at sprætte det ene Ærme fra havde Brand nemlig villet give ham at forstaa, at han kun havde en Haand til at modtage, men ingen til at give. Han sendte nu Bud efter Brand, viste ham al Hæder og Ære og gav ham store Foræringer.

Harald yndede Skaldekunsten og ansaas baade af Samtid og Eftertid for en af de ypperste Kjendere og paalideligste Bedømmere af dens Frembringelser. Selv syslede han ogsaa med den ved Tid og Leilighed. At være Skald var den bedste Adkomst til hans Hird, og saa streng han var lige over for andre, at de iagttog de Hensyn og den Ærbødighed, som skulde vises Kongens Person, lige saa let tog han det lige over for Skaldene i den Henseende. Herpaa har man en hel Række af Exempler.

Engang Harald reiste over Oplandene, tog han ind paa en Gaard, hvor en blind Islænding ved Navn Stuv nys før havde tinget sig i Kost.

*) Om Brand ørve (den gavmilde) og hans Omvendelse til Kristendommen, se Bd. I, S. 436 fg.

Stuv var Søn af Thord Kat; hans Farmoder var Gudrun Usvivsdatter; Farfaderen var Thord, en Søn af Harald Graafelds Hirdskald Glum Geiresson. Harald vilde nødig gjøre noget Opstuds, naar han saaledes reiste omkring i Landet, og bad derfor Bonden om, at han ikke skulde bryde sig noget om ham, men skjøtte sin Dont, som han aldrig var der. Kongen var i godt Lune den Dag. Da Bonden var gaaet, saa han sig om i Stuen, for at finde en eller anden, som han kunde have lidt til bedste. Hans Øie faldt da paa den høie, føre Islænding, som sad yderst ude paa Bænken. Han kaldte ham til sig og spurgte ham, hvad han hed. "Stuv", lød Svaret. "Det var rart Navn*)," sagde Kongen; "men hvad hed Fader din?" "Kat," sagde Stuv. "Det er jo hip som hap," sagde Kongen. "Hvad var det for en Kat?" "Gjet," sagde Stuv og slog Latterdøren paa vid Væg. "Hvad ler du af?" spurgte Kongen. "Gjet," sagde Stuv. "Det er ikke let at gjette, hvad du har bag Øret," sagde Kongen, "men jeg kan sagtens prøve. Først er du vel en Islænding, og dernæst var det vel Svinet, som min Fader kaldtes, du tænkte paa." "Rigtig!" sagde Stuv. "Du faar sætte dig indpaa, saa vi kan tales lidt ved," sagde Kongen. Stuv gjorde saa, og Kongen merkede snart, at han havde en meget forstandig Mand for sig, som det gik an at tale med. Om en Stund kom Bonden ind i Stuen igjen og ytrede, at det var rent ilde, at Kongen maatte kjede sig. "Langtfra!" sagde Harald. "Din Vintergjæst underholder mig paa bedste Vis, og han skal sidde lige over for mig og drikke med mig i Kveld." Dette skede og. Da Sengetiden kom, maatte Stuv følge ham ind i Sovekammeret. Da Kongen var kommen til Sengs, kvad Stuv en Flokk**) for ham. Men det blev ikke med det. Stuv blev siddende inde hos Kongen hele Natten og kvad, og Harald fik af bare Fornøielse ikke Søvn paa sine Øine. Da det led lidt frempaa, spurgte Kongen Stuv, om han havde holdt Regning med alle de Digte, han havde kvædet." "Det overlod jeg til dig," sagde Stuv. "Ja, det er treti Flokker i alt," sagde Kongen. "Jeg kan endnu flere," mente Stuv. "Men kan du ingen Draaper?" "Af dem kan jeg ikke færre end Flokkerne," sagde Stuv. "Hvem skal da faa høre dem?" "Det skal du, næste Gang vi mødes," lovede Stuv. "Hvorfor ikke nu?" spurgte Kongen. "Jeg vil helst gaa fremad i dit Omdømme," sagde Stuv. De lagde sig nu til at sove. Om Morgenen efter, da Kongen stod reisefærdig, bad Stuv Kongen om at tilstaa ham en Bøn. "Hvad er det," spurgte Kongen. "Lov mig det først," sagde Stuv. "Jeg pleier ikke at gjøre det," sagde Kongen, "men du har moret mig saa godt, at jeg skal love det." "Jeg skulde hen at hente en Arv i Viken," sagde Stuv; "lad mig faa dit Brev og Indsegl dertil." Kongen lovede det. Stuv stod lidt. "Saa var

*) Stuv, der betyder Stub, Hale, har vistnok havt den Betydning, som Ordet Styving (halvvoxent Svin) fremdeles har i det nordenfjeldske.

**) Et kortere Kvæde.

det en Bøn til, jeg havde," sagde han. "Hvad er det?" spurgte Kongen. "Du maa love mig det paa Forhaand, og," sagde Stuv. "Du er saa underlig, at jeg knap har set din Mage," sagde Kongen. "Men jeg skal endda vove det." "Jeg vilde gjerne faa Lov til at digte et Kvæde om dig, Konge." "Er du i Slægt med Skalde?" spurgte Kongen. "Glum Geiressøn var Fader til min Farfader." "Ja saa, slægter du paa ham, saa er du sagtens god Skald." Stuv mente, at han ikke stod tilbage for ham. Kongen gav ham da Tilladelse til det. Endnu en Bøn havde Stuv at fremføre og vilde ogsaa til den have Kongens Jaord paa Forhaand. Men nu sagde Kongen, at han først vilde vide, hvad hans Bøn gik ud paa. Da han saa fik høre, at Stuv gjerne vilde blive hans Hirdmand, sagde han: "Det var godt, jeg ikke gik ind paa det paa Forhaand; thi derom maa jeg først høre mine Hirdmænds Raad. Men kom opover til Nidaros, saa faar vi se." Efterat Stuv havde hentet sin Arv i Viken, opsøgte han Kongen i Throndhjem, og her fik han sit tredie Ønske opfyldt.

Hvor fri og overgiven Tonen ved Haralds Hird var, kan bedst ses af Fortællingen om Sneglu-Halle. Halle eller Sneglu-Halle, som han tiest kaldes, var en Islænding fra Gaarden Fljote i Nordfjerdingen. Han drog en Sommer over til Norge sammen med en af Kong Haralds Hirdmænd ved Navn Baard. Halle var bekjendt som en god Skald og havde en Tunge, hvas som en Ragekniv. Han var ikke videre tækkelig at se til heller, for han var tynd og opløben og havde lang Hals, smale Skuldre, lange Arme, udstaaende Mave og svære Fødder. De lagde ud fra Gaase i Eyjafjorden og havde en lang Overreise; men omsider kom de frem til Hitteren, hvorfra de fortsatte Veien til Agdenes og styrede ind gjennem Fjorden med ganske svag Vind. Da de var komne indenfor Rein, mødte de tre Skibe; det ene af dem var en Drage. Idet de seilede forbi denne, stod en høi, prægtig klædt Mand i Løftingen. Han raabte over til Islandsfareren: "Hvem styrer Skibet? Hvor var I i Vinter? Hvor seilede I fra? Hvor kom I i Land? Hvor var I i Nat?" Kjøbmændene havde det ikke let for at sanse sig i denne Flom af Spørgsmaal; men førend de havde faaet Munden op, havde Halle Svaret færdigt. "Vi var i Vinter paa Island, seilede fra Gaase; Baard styrer Skibet; vi kom i Land ved Hitteren og var i Nat ved Agdenes." "Drev ikke Agdenes-Troldet sit Spil med Eder da?" spurgte den høie Mand. Halle skjønte, det var Kong Harald, han havde for sig, og svarede: "Vi er bare Smaafolk; men han ventede sagtens dig i Kveld." "Du er ret en Flaakjæft," raabte Kongen tilbage og seilede videre. Baards Skib kom lykkelig og vel frem til Nidaros. Et Par Dage efter vendte Kongen tilbage; han havde blot været ude paa en Lyst-færd til en af Øerne. Halle bad nu Baard om at følge ham for Kongen; han vilde gjerne have Lov til at opholde sig ved hans Hird om Vinteren, sagde han. Baard bad ham tage tiltakke hos sig; men Halle havde nu

engang sat sig i Hovedet, at han vilde være hos Kongen, og det bar da derhen. Da de havde hilst paa Kongen, drog denne strax Kjendsel paa Halle og spurgte, om det ikke var han, som havde svaret ham ude paa Fjorden. Da Halle bekræftede det, sagde Kongen, at han nok kunde faa frit Tilhold for Vinteren paa en af hans Gaarde. Men Halle mente, at fik han ikke være ved Hirden, saa brød han sig ikke om at være Kongens Gjæst, men vilde se sig om efter Ophold hos andre. Harald lod da falde et Ord om, at Islændingerne var saa egne og korte for Hovedet, at der altid var noget paa Færde med dem; det kunde endda hænde, sagde han, at Folk vilde give ham Skylden for alt, om der indtraf noget ubehageligt mellem ham og Halle. Han skulde alligevel ikke sige Nei til det, Halle bad ham om; men det maatte komme paa Halles Kappe, om noget galt skulde hænde. Islændingen mente, at det ikke kunde være saa farligt, og gik ind paa disse Betingelser. Han blev snart afholdt af Hirdmændene, og der opstod endog et trofast Venskab mellem ham og hans Sidekammerat, en gammel gjæv Hirdmand, som vi kan kalde Sigurd.

Ved Kong Haralds Hird opholdt sig dengang Islændingen Thjodolf Arnorsson, der betragtedes som Haralds egentlige Hirdskald og nød stor Anseelse hos ham. En Dag gik Kongen ledsaget af sit Følge paa Gaden. De kom da forbi et Hus, hvor en Skomager og en Smed just var røgne i Slagsmaal. Harald stod en Stund og saa paa, men blandede sig ikke i det. Da han gik bort, bad han Thjodolf digte en Vise derom. Denne undslog sig i Førstningen, idet han sagde, at det var lidet høveligt for ham som Kongens fornemste Skald at kvæde om et saa simpelt Emne. "Vi skal gjøre det vanskeligere'" sagde Harald, "du skal fremstille dem som andre Mænd, end de i Virkeligheden er. Lad den ene være Sigurd Faavnesbane og den anden Lyngormen Faavne, idet du dog lader Enhver drive sit Haandverk.*)"

*) Sagnet om Sigurd Faavnesbane hører til de vakreste Digtninger fra Sagnhistorien, som er levnede til vor Tid. Det lyder i Korthed saaledes efter Snorres Edda:

Sigurd, Søn af Helten Sigmund Volsungsson, opfostredes i Kong Hjaalpreks Gaard af Smeden Regin. Af Kong Hjaalprek fik Sigurd engang Lov til at udvælge sig en Hest, og ved Odins Hjælp faldt hans Valg paa Hesten Grane, som var af Sleipners Blod. Da Sigurd havde faaet dette Ønske opfyldt, eggede hans Fosterfader ham til at søge Faavnes Skat, og han fortalte ham derfor, hvorledes det hang sammen med denne. Engang, da Aserne Odin, Loke og Høne vandrede omkring paa Jorden, saa de ved en Fos en Oter, som sad med lukkede Øine og aad en Lax. Loke tog en Sten og kastede efter den; han traf den i Hovedet, saa den laa død paa Flekken. Aserne syntes, det var godt gjort i et Kast at faa baade Oter og Lax. De tog Fangsten med sig og gik til nærmeste Gaard for at faa Nattely. Bonden her hed Reidmar; han var af Dvergeslægt. Da han hørte Aserne fortælle om Oteren, kaldte han paa sine Sønner Faavne og Regin, sagde dem, at deres Broder Oter var dræbt, og bad dem hjælpe sig at hevne ham. De fangede da Aserne og lod dem vide, at de havde dræbt Reidmars Søn Oter, som havde forvandlet sig til en Oter; nu skulde de ikke slippe, for de havde fyldt Oterbælgen og ganske dækket den med rent Guld. Aserne maatte gaa ind paa

Nu kvad Thjodolf et Vers, som Kongen roste. Men Prøven var dermed ikke tilende; thi strax efter forlangte Kongen et nyt Kvæde om den samme Gjenstand, og i det skulde den ene fremtræde som Thor, den anden som Geirrød.*) Kong Harald roste ogsaa dette Digt og forærede ham en Fingerring af Guld.

det, og Loke blev sendt afsted for at skaffe Guldet tilveie. Han laante Rans Net og fangede med dette Dværgen Andvare, som opholdt sig i en Strøk i Skikkelse af en Gjedde. Dværgen maatte nu ud med alt det Guld, han eiede; kun en liden Guldring søgte han at holde tilbage. Men det hjalp ikke; han maatte ogsaa ud med den. Da smuttede Dværgen ind i en Sten, men i Aabningen vendte han sig og sagde: "To Brødres Død og otte Ædlingers Ulykke skal Guldet volde. Faa skal de blive, som nyder godt af mit Gods." Loke bragte nu Guldet til Reidmars Gaard. Oterbælgen blev fyldt og dækket, og Reidmar skulde hen for at se, om at alt var rigtig gjort. Et af Veirhaarene ved Munden kunde endnu ses, og for at faa det dækket krævede han Andvares Ring, som Odin hidtil havde holdt tilbage. Æsirne maatte da ud med den, og Loke gjentog Dværgens Forbandelse over Guldet, idet de for bort.

Reidmar tog alt Guldet i Bod for sin Søn Oter; men da hans Sønner Regin og Faavne bad om Andel i den, afslog han det. Derfor dræbte Faavne ham, engang han sov. Regin vilde nu, at Faavne skulde dele Arven efter Faderen; men dette vilde han ikke indlade sig paa og truede ham med at lade ham dele Reidmars Skjæbne. Regin flygtede da, men Faavne tog alt Guldet og rømte med det op paa Gnitaheden, hvor han skabte sig om til en fæl Edderorm og rugede over sin Skat.

Alt dette fortalte Regin Sigurd og eggede ham til at dræbe Faavne og vinde Skatten; han smedede ham et straalende Sværd, som kaldtes Gram. Det var saa skarpt, at det kløvede Regins Ambolt og skar over en Uldtot, som kom drivende nedover Elven imod det.

Siden fulgte Sigurd Regin op paa Gnitaheden for at dræbe Faavne. Paa Regins Raad skjulte han sig tæt ved den Sti, hvor Faavne pleiede at krybe efter Vand; da Ormen kom veltende, skyndte han sig og stødte sit Sværd i Siden paa den lige ind til Hjaltet. Faavne gjentog døende den Forbandelse, som var lagt paa Andvares Guld. Medens Kampen stod paa, laa Regin i Skjul; men nu kom han frem, skar Faavnes Hjerte ud og bød Sigurd at stege det; selv lagde han sig til at sove. Sigurd tændte Ild og begyndte at stege Hjertet paa en Tein. Da Fedtet begyndte at fraade, vilde han med Fingeren prøve, om det var fuldstegt, men brændte den og stak den i Munden for at lindre Smerten. Da Saften kom paa Tungen, forstod han strax Fuglenes Røst. I et Træ tæt ved sad nogle Svaler, som raadede ham til selv at spise Hjertet, da han derved vilde blive den viseste af alle Mennesker. Regin skulde han dræbe, da denne kun pønsede paa Svig mod ham, og siden burde han tage Faavnes Skat og ride bort til Hindarfjeld med den. Sigurd gjorde, som Fuglene bød; han spiste Hjertet og dræbte Regin, og siden gik han hen til Faavnes Leie, hvor han tog Guldet og kløvede det paa Grane. Siden svang han sig paa Granes Ryg og drog op mod Hindarfjeld.

*) Eventyret om Thors Besøg hos Geirrød hører ogsaa til de mythiske Digtninger, som Folkets Fantasi i hin Overgangstid beskjæftigede sig meget med.

Loke fik engang Lyst til at more sig. Han tog Freias Falkeham paa og fløi til Jotunen Geirrøds Gaard for at se, hvorledes der saa ud. Han satte sig i en Glugge og tittede ind i Hallen. Men da Geirrød fik Øie paa Fuglen, befalede han en Svend at tage den til ham. . Loke gottede sig ved at se, hvor Svenden maatte anstrænge sig for at komme op over den bratte Væg, og blev siddende stille, idet han mente, det altid

Halle havde ikke været med paa Turen. Men om Kvelden, da man sad ved Drikkebordet, kom man paa Tale om Thjodolfs Færdighed i Skaldekunsten. Man kvad da Thjodolfs Vers for Halle, og mente, at han neppe kunde have faaet istand saa gode Vers, hvor dygtig Skald han end var. Halle sagde, at han heller ikke havde vovet at slaa saa stort paa, som at være jevngod med Thjodolf, og allermindst kunde han sige det, siden han ikke havde været tilstede ved den Begivenhed, som skulde besynges. Velvillige Sjæle fik da strax dreiet dette derhen, at Halle havde erklæret sig for at være lige saa dygtig Skald som Thjodolf, og gik til Kongen med det. Harald mente, at det var umuligt; men han skulde faa sætte ham paa Prøve med det første.

Ved Kong Haralds Hof var der en frisisk Dværg ved Navn Tuta. Han var ikke høiere end et treaarsgammelt Barn, men havde en temmelig før Krop og et stort, gammelmandsagtigt Hoved. En Dag, strax efter at det ovenfor fortalte havde fundet Sted, lod Kongen ham for Morskabs Skyld tage hans Brynje Emma paa. Den havde han anskaffet sig i Konstantinopel; den var saa sid, at den naaede ham selv ned paa Læggen, naar han stod opreist, og Harald var, som nys fortalt, alt andet end liden af Vært. Som nu Hirdmændene sad om Bordet, traadte den lille Dværg i fuld Rustning ind i Hallen; han havde Hjelm paa Hovedet og Sværd ved Siden. Alle vendte sig for at se paa dette Optog. Men Kongen lagde en Kniv med Belte paa Bordet og lovede, at den skulde tilhøre den, som paa staaende Fod kunde digte en god Vise om Dværgen. Men han lagde til, at man ikke maatte understaa sig at gjøre det, med mindre man skilte sig nogenledes

var tidsnok at komme væk. Men da han omsider spændte Vingerne ud for at flyve, hang han fast ved Fodderne og blev saaledes fangen. Geirrod merkede strax, at det ikke var nogen rigtig Fugl. Han puttede den derfor ned i en Kiste og lod ham sulte i tre Maaneder. Loke maatte da tilsidst give sig tilkjende. For at slippe fri igjen maatte han love at skaffe Thor hid uden Bælte, Handsker og Hammer. Thor gik ind paa dette. Paa Veien besøgte han Gygen Grid, som var Moder til Guden Vidar. Hun advarede ham mod Geirrod og laante ham sine Jernhandsker, et Styrkebælte og en Stav. Thor kom til Aaen Vimer og vadede over den, medens Loke holdt fast i hans Bælte. Da de var midt i Aaen, begyndte den at voxe ham over Axlerne. Thor saa, at det var Geirrods Datter Gjalp, som voldte dens Stigning. Han tog da en Sten og kastede imod hende med de Ord: "I Springet skal Aa stemmes." Han naaede Land, greb fat i en Rognebusk og kom saaledes paa det tørre. Ved sit Komme til Geirrod vistes han ind i et Rum, hvor der kun var en eneste Stol. Da Thor satte sig paa den, løftede den sig med ham op mod Taget, men han satte Grids Stav mod Loftsbjelkerne og skjøv tilbage. Strax hørtes en forfærdelig Knagen og Hylen; thi han havde knækket Ryggen paa Geirrods to Døtre, Gjalp og Greip, der sad under Stolen. Da Thor kom ind i Hallen, tog Geirrod en gloende Jernbolt og kastede efter ham; Thor greb den i Farten og kastede den tilbage efter Geirrod, som krob bag en Jernsøile for at være sikker; men Bolten gik gjennem baade Søilen og Geirrod, ud gjennem Væggen og ned i Jorden udenfor.

ved det. Strax hørte man en, som sad yderst paa Bænken, istemme en Vise; det var Halle. Han slap godt fra det. Thjodolf knurrede, men Kongen sagde, at man ikke kunde negte, at Halle ærlig havde fortjent den udsatte Belønning; thi Visen var saa god, at ingen kunde gjøre den bedre.

Det hændte mere end en Gang, at Halle kom i alvorlig Knibe for sin løse Munds Skyld. Ved Haralds Bord vankede der aldrig nogen Overflødighed af Retter, og man klagede støt og stadig over, at man ikke fik spise sig ordentlig mæt engang. Det blev ikke bedre ved det, at Harald aldrig gav sig Tid til at blive siddende ved Bordet, men saa snart han var mæt, kakkede han i Bordskiven med Knivskaftet. Det var et Tegn for Skutelsvendene til at dække af. En Dag, da Kongen var forsynet, førend de øvrige var mætte, lød det sædvanlige Tegn. Halle snappede et Stykke af Fadet, idet man bar det bort, og beholdt det, idet han sagde:

Jeg kærer mig ei om,
at Kongen kakker,
lader Munden maule,
gaar mæt i Seng.

Morgenen efter traadte han frem for Kongen med sit Sværd og Skjold, klagede over, at Harald sultede sine Mænd slig, at de knap kunde hænge sammen, og mente, at retnu var han nødt til at sælge sine Vaaben for Brød og Sul. Kongen blev vred herover, skjønt han intet sagde; men Halle blev bare værre og værre. Et Par Dage efter gik Kongen med sit Følge op over Gaden. Da kom Halle sættende forbi dem i fuld Fart.

"Hvorhen løber du, Halle?" spurgte Kongen.
"Hen for Skjør at kjøbe," svarede Halle.
"Grød vil du lave lade," vedblev Kongen.
"Af Smør den fed skal være," kvad Halle.

Kongen og hans Mænd tog det hele for Spøg. Men de skulde snart faa se, det var alvorlig ment fra Halles Side. Thi da de kom et Stykke op i Gaden, traf de ham siddende udenfor en Gaard. Han holdt en stor Grødkjedel mellem Knæerne og aad, saa det kurrede i ham. Nu blev Harald yderst opbragt og spurgte ham, om han ikke var kommen over fra Island i anden Hensigt end for at haane Høvdinger. Halle mente, at Kongen heller ikke brugte at slaa Vrag paa gode Sendinger, og blev ved med at spise, til han var mæt. Da han kastede Kjedelen fra sig, kvad Thjodolf en Skjæmtevise; men Kongen glemte ikke saa let den Fornærmelse, som var ham tilføiet. Da Kveldsverdstid kom, blev der sat et helt Trug med Grød foran Halle, og Kongen befalede ham at spise. "Grød er det bedste jeg faar," sagde Halle, "og man behøver ikke at true den i mig." Han til at æde; men Truget var stort, saa det var ham umuligt at raade

med det. Da han ikke orkede mere, lagde han Skeen fra sig. Kongen gik nu bort til ham med draget Sværd og bød ham at fortsætte. "Nei," mente Halle, "mere spiser jeg ikke. Du kan gjerne dræbe mig, om du saa synes; men Grød skal ikke blive min Bane." Kongen stak Sværdet i Slidren igjen, gik hen og satte sig i Høisædet. Men om lidt sendte han Tuta nedover med en stegt Gris fra sit eget Bord. Tuta skulde ikke hilse Halle, før han var kommen midt paa Gulvet; han skulde have et Vers færdigt, til han

70. Portal fra Gaarden Gavelstad, Jarlsberg og Larviks Amt. (Har maaske oprindelig tilhørt en Kirke).

Den øverste Figur skal efter Prof. S. Bugges Fortolkning forestille Oterskindet, som bedækkes med Guld og Andvares Ring. Derunder Regin smedende Sværdet og nederst Sigurd siddende i Groften og stødende Sværdet nedenfra i Faavnes Bug.

modtog Grisen, eller ogsaa skulde han lide Døden. Tuta havde ingen Lyst til at udføre dette Hverv, men maatte gjøre det. Halle havde imidlertid Verset færdigt, da Sendingen kom, og Kongen fandt, at det var meget godt, i Betragtning af den korte Tid, han havde havt at digte det i.

Nu var Kongen og Halle gode Venner igjen, og Islændingen lagde sin Taknemmelighed for Dagen ved at digte et Kvæde til Kongens Ære.

71. Portalreliefer fra Hyllestad Kirke i Setesdalen. Figurerne fremstiller Træk af Sagnet om Sigurd Faavnesbane.

Da Juleaften kom, traadte han frem for Harald og bad ham om Lov til at fremsige det. "Har du digtet noget Kvæde før," spurgte Kongen. "Nei," lød Svaret. "Det er jo rigtignok et stort Vovestykke, da saa mange ypperlige Skalde har digtet om mig før. Men hvad er dit Raad, Thjodolf?" sagde Kongen, idet han vendte sig til sin Hirdskald. "Jeg trøster mig ikke til at give dig noget Raad, Herre," sagde den ondskabsfulde Skald, "men Halle skal faa et af mig." "Og det er?" spurgte Kongen. "At han ikke lyver saa meget for dig," svarede Thjodolf. "Han siger, at han ikke har digtet noget Kvæde før, men det tror jeg, han har." "Hvad er det for et Kvæde?" spurgte Harald. "Det kaldes for Kolleviſen," sagde Thjodolf, "og den kvad han om en kollet Ko, han gjetede ude paa Island." "Lad høre," sagde Kongen. "Gjerne det," svarede Halle, "men saa maa ogsaa andre lade sine Gaver høre." "Hvem er det?" spurgte Kongen. "Det er Thjodolf," sagde Halle; "for han har digtet en Vise, som gaar under Navnet Søpletrugsvisen." Nu skjønte Kongen, at der ret skulde blive Moro, og vilde have nøie Rede paa Visen og Aarsagen til dens Fremkomst, og Halle gav ham heller end gjerne Besked. "Da Thjodolf var hjemme," begyndte han, "syntes man, han var saa dum, at han ikke duede til andet end at bære ud Asken i Søpletruget, og endda var det ikke mere end saa vidt, man turde betro ham det; for der kunde jo altid være en og anden Gnist igjen i Asken. Derfor satte man andre Gutter til at passe paa ham." Thjodolf kunde ikke rigtig komme fra dette, men vilde dreie det derhen, at han blot havde gjort det for at hjælpe sine yngre Søskende og halvt i Spøg. Kongen vilde høre begge Kvæder, og det fik han. Han syntes ikke, der var stort ved disse Digte; men Halles var dog det bedste. Thjodolf blev lidt furten over denne Tilsidesættelse og slængte da i Halle et Ord om, at han, som var saa ordhvas, havde gjort rettere i at hevne sin Fader end at komme til Norge for at mundhugges med ham. "Hvad for noget!" sagde Kongen til Halle. "Du har ikke hevnet din Fader og understaar dig at komme til Høvdinger udenlands?" "Ja, jeg var bare et Barn, da min Fader blev dræbt, og mine Frænder forligte Sagen. Brød jeg dette Forlig, vilde jeg med fuld Grund kaldes en æreløs Niding." "Et Forlig skal man aldrig bryde," sagde Kongen. "Det synes jeg med," svarede Halle. "Men Thjodolf kan jo rigtignok være stor paa det, for ingen har, saavidt jeg ved, hevnet sin Fader mere tilgagns end han; thi han aad sin Faders Bane." Ved disse Ord blev der stort Opstuds i Hallen, og alle lyttede forundrede til i spændt Opmerksomhed. Kongen vilde have nærmere Underretning om, hvorledes det hang sammen dermed, og Halle fortalte: "Thjodolfs Fader Arnor boede paa Nordlandet paa Island. Han havde stor Familie at forsørge og sad rigtig smaat i det, saa han var henvist til det, Godtfolk gav ham. Om Høsten, da Bønderne i Fjerdingen lagde sammen, hvad de vilde give de Fattige, tænkte de først og fremst paa Arnor, og en af dem var da ogsaa saa snil at esle ham en

aarsgammel Kalv. Arnor syntes, det var en gild Gave, og trak den hjem i et Toug. Han slog en Løkke paa Enden af det og lagde den om sin egen Hals, mens han holdt med Hænderne i Touget. Det gik godt, helt til han kom til sin egen Gaard. Men da han skulde klyve over Jordvolden her, huskede han ikke paa, at der var en Grøft indenfor, og at han havde Løkken om Halsen. Kalven spændte imod udenfor; men han blev hængende indenfor, og det tog da den Ende, at de begge blev kvalte. Men da Arnors Børn saa det, drog de Kalven hjem, og jeg tror nu, at Thjodolf fik en Bid af den med.“ Dette fandt Kongen var rimeligt nok. Men Thjodolf blev forbitret herover; han drog Sverdet og løb ind paa Halle, og det vilde vel ikke have været saa greit for ham, om Kongen ikke havde lagt sig imellem og sagt, at Thjodolf maatte finde sig i det, som fulgte paa, siden han uden Grund væltede sig ind paa Halle. Nu blev det igjen roligt i Stuen, og Halle fik fremsige sit Kvæde, der var smukt og vel digtet, og Harald takkede ham for det.

Denne Jul opholdt Sysselmanden i Finmarken Einar Fluga sig ved Hoffet. Einar var en Søn af Haarek af Thjotta; han havde et ondt Ord paa sig for sin Vranghed og Kranglevorenhed, og der var ingen, som havde Lyst til at have noget udestaaende med ham. Saa strid og nærig var han, sagde man, at han aldrig timedes at betale Bøder for dem, han tog af Dage. Før han kom, gav Sigurd, Halles Sidemand, den skarptungede Islænding en vidtløftig Skildring af Einars Utal af Lyder, for at han kunde vide at tage sig i Vare for Nordlændingen. Men Halle blev saa langt fra skræmt af det, at han tvertimod fik Lyst til at give sig i Kast med ham. “Jeg vædder,“ sagde han, “at han nok skulde komme til at betale mig Bod, om han dræbte en af mine Frænder.“ “Aa, du snakker bare,“ sagde Hirdmanden. Men Halle blev ved sit, og saa længe trættede de frem og tilbage, til Væddemaalet kom istand. Hirdmanden satte op en Guldring, men Halle var saa sikker i sin Sag, at han vilde dø paa, at det skulde lykkes for ham.

Saa kom Einar. Forholdet mellem ham og Kongen var ikke bestandig det bedste — det afhang vel af Finneskattens Størrelse, kan man tro — men denne Gang var det særdeles godt. Einar maatte tage Plads ved hans Side, og der var ingen Maade paa alt det Venskab, Kongen viste ham. En Kveld, da man sad og drak, vilde Harald høre om nyt fra Finmarken, og Einar fortalte da vidt og bredt om sine Oplevelser der. “Jeg kom over en Islandsfarer der nord“, sagde han, “som jeg havde stærkt mistænkt for at have handlet ulovligt med Finnerne. Jeg forlangte at faa ransage, men han sagde nei og gjorde sig istand til at sætte sig til Modværge. Jeg skjønte da, det ikke var saa rigtig fat med ham, og angreb ham, og jeg gav mig ikke, før jeg havde hugget ned hver levende Moders Sjæl. Det var en haard Dyst, kan du tro; der var en Islænding med der, som bed saa godt fra sig, at det ikke havde været at tænke paa at rydde Skibet, om der havde været

mange slige ombord." Halle stod i Nærheden af Kongen og Einar. Da han hørte om Islændingen og hans Endeligt, blev han med et rent ude af sig selv, og begav sig ned til sin Plads. Da Sigurd saa, hvor bedrøvet og tungsindig han var, spurgte han, hvad der gik af ham. "Aa, det var min Frænde, den Islændingen, som Einar og hans Mænd tog af Dage der nord," sagde han; "men jeg vil kræve Bod for det." "Aa nei, gjør ikke det," sagde Sigurd; han blev rent uhyggelig tilmode. "Lad os heller gjøre om vort Væddemaal." Det fik ikke hjælpe, sagde Halle; Einar skulde betale Bøderne.

Morgenen efter gik Halle bort til Einar og sagde: "Jeg fik hør: den Nyhed af dig igaar, at du har dræbt min Frænde; jeg vilde gjerne spørge dig om, hvad du vil give mig i Bod for ham." "Jeg betaler aldrig nogen Mandebod," svarede Einar kort. "Jeg vil ikke vænne Folk den Uvane at komme rendende efter Bøder, strax jeg slaar en Mand ihjel." Halle mente, at han ikke behøvede at tage saa stort til, at han kom i Knibe for det; han skulde være tilfreds, om han fik nok saa lidet. Men Einar blev ved sit. "Du," sagde han, idet han maalte ham med Øinene, "du ser mig ikke ud til at kunne presse Bøder af mig mere end andre." Halle maatte med den Besked gaa hen og sætte sig. Sigurd, hans Ven, bad ham indstændig om ikke at trænge mere ind paa Einar, ja han skulde endog betale ham Væddemaalet, hvis han vilde lade det være; men Halle blev ved sit, at Bod vilde han have.

Den næste Morgen taltes Halle og Einar igjen ved; men nu var nok Einar allerede kjed af ham. "Det var da et evigt Overhæng ogsaa," sagde han. "Pakker du dig ikke væk, og det baade fort og snart, saa slaar jeg dig ihjel." Halle maatte gaa med den Besked; men han gav ikke tabt for det. Den følgende Morgen, da Kongen og Einar stod og vaskede sig, kom Halle ind. Han hilste Harald. Denne saa op: "Var det noget, du vilde, Halle?" spurgte Kongen. "Jeg havde en lei Drøm inat, som jeg gjerne vilde have dig til at udtyde for mig," sagde Halle. "Jeg drømte, jeg var Thorleif Jarleskald*) og Einar, som der staar, var Haakon Jarl; jeg blev saa sint paa ham, at jeg digtede en Nidvise om ham; noget af den kunde jeg endnu, da jeg vaagnede." Han mumlede noget mellem Tænderne, som hørtes ud som et Vers. Harald syntes, det var et godt Paafund af Halle, og han sagde da til Einar: "Tjen mig i det, Einar, at give Halle

*) Sagnet om Thorleif Jarleskald og Haakon Jarl fortaltes som et Exempel paa, hvad ondt en Nidvise kunde afstedkomme. Thorleif Jarleskald var en Islænding af Fødsel og havde i sin Ungdom lært Trolddomskunster. En Gang kom han over til Norge, hvor Haakon Ladejarl vilde handle med ham; men Thorleif var brød sig intet om den Handel, for han fik ikke for sine Varer det, han forlangte. Haakon blev vred herover, og en Dag, da Thorleif var borte, overfaldt han hans Reisekammerater og hængte dem: Thorleifs Skib blev plyndret og opbrændt. Selv undkom imidlertid Skalden til Danmark, hvor han gik i Svein Tjugeskjægs Tjeneste og digtede en Draape om ham. Men han kunde ikke glemme den Skade, Haakon Jarl havde voldet ham, og han stundede efter

Erstatning for hans Frændes Drab. Du udsætter dig ellers for, at han digter en Nidvise om dig, og uvoren som han er, kan han let skade dig mere, end du tror." "Jeg faar vel det da," sagde Einar og vendte sig til Halle: "Du maa gaa bort til min Skatmester og bede ham give dig en af Pungene; jeg tror, der skal være 3 Mark Sølv i den." Halle gik. Da han kom til Einar Flugas Skatmester, sagde denne, at der var 4 Mark Sølv i den Pung, som Einar havde opgivet, men Halle sagde, at han ikke skulde have mere end 3 Mark, og lod dem afveie. Han vendte saa om til Einar og sagde ham, at nu havde han faaet Pengene. "Du fik vel alt det, som var i Pungen?" spurgte Einar. "Nei, du faar ikke Tyvssag paa mig for det", sagde Halle. "Farvel!" Da Halle kom tilbage til sin Plads i Hirden, vilde Sigurd, hans Kamerat, paanøde ham Ringen, som han sagde, han havde vundet. Men Halle vilde ikke modtage den. "Jeg vilde bare prøve, om jeg ikke kunde faa Pengene fra Einar," sagde han; "men at jeg er i Slægt med Islændingen eller andre, som Einar Fluga har taget af Dage, er mere, end jeg ved af." Det kom ganske vist Einar for Øre, at Halle havde ført ham bag Lyset; men da han strax efter maatte reise nordover, lykkedes det ham ikke at faa Hevn over Halle.

Sommeren efter foretog Halle en Reise til Danmark og England; men før Afreisen fra Norge maatte han love Kongen, at han skulde vende tilbage til hans Hof. Efter forskjellige Eventyr i de fremmede Lande, hvor han optraadte paa samme Vis som netop fortalt, kom han atter til Norge. Harald tog ham da til sin Hirdmand og fandt megen Fornøielse i de grovkornede Løier, som han opvartede med. Men Dronning Thora, som han engang paa Kongens Opfordring gjorde sig vittig over, kunde ikke fordrage

at tilføie ham en Haan til Gjengjæld. Med Danekongens Tilladelse begav han sig til Norge og traadte en Dag forklædt som Tigger og under et falsk Navn ind i Jarlens Gaard. Han sagde, at han havde digtet et Kvæde om Haakon og bad at faa Lov til at fremføre det. Jarlen tillod det. Men Digtet var et Tryllekvæde og indeholdt det argeste Nid over Jarlen. I Begyndelsen lød det som Ros, men da han kom længere ud i Digtet, merkede Jarlen, at det ikke hang rigtig sammen med det. Han syntes, Ordene begyndte at lyde som Spot, og det kloede saa i hans hele Krop, at han ikke kunde forholde sig rolig. Han truede Skalden; men da istemte denne de saakaldte Taagevers, der begyndte saaledes:

> Taage trækker op fra Søen,
> Iling sig fæster i Vesten.
> Rog af det ranede Gods
> driver nu hid til Hevn.

Det blev mørkt i Hallen, mens Thorleif kvad, og Vaabnene rørtes. Jarlen daanede, og Manddrab øvedes af usynlige Kræfter. Ingen formaaede at sanse sig, før Skalden havde endt sit Kvæde. Da løstes Trolddommen. Men da man søgte efter Thorleif, var han intetsteds at finde. Det lykkedes ham vel at komme over til Island, men her døde han strax efter, og Folk troede, at Haakon Jarl havde en Finger med i Spillet.

ham, og han maatte vende tilbage til Island. Her levede han i Herlighed og Glæde, saa længe han havde at tage af de Penge, han havde samlet udenlands; men da de slap op, maatte han sidde i temmelig trange Kaar.

Flere Aar var hengaaede siden Halles Besøg i Norge. Da kom der engang Bud fra Island over til Kong Harald i Norge, at to af hans Kjendinger ikke længere var i Live. Den ene var Væringen Bolle Bollesson, den anden var Sneglu-Halle. Harald kjendte sine Folk. Da han hørte om det første Dødsfald, sagde han: "For Spyd er den gjæve visselig falden." Om Halle ytrede han blot: "Af Grød er den Slughals sprukken". Han gjettede rigtigt. Halle var en Kveld kommen hjem fra Fiske og havde sat sig tilbords med Grødtruget foran sig. Han havde imidlertid ikke sat mange Skeer af sin Yndlingsret tillivs, før han sank tilbage og var død.

Haakon Ivarsson forlader Danmark og vender tilbage til Norge.

Haakon Ivarsson havde som den danske Konges Landevernsmænd vist megen Iver og Nidkjærhed, og det var netop derved, han efter en Stunds Forløb skulde komme til at lægge sig ud med Danerne og Kongens Frænder. Kong Svein havde en Brodersøn ved Navn Aasmund; han var bleven opfostret under hans Øine og artede sig meget godt; men neppe var han bleven fuldvoxen, før han skeiede fuldstændig ud og blev almindelig frygtet for sin haarde og voldsomme Fremfærd. Da han øvede Drab og viste sig uregjerlig paa anden Vis, vilde Kongen ikke længere have ham om sig, men anviste ham et Len, hvoraf han godt kunde leve med sine Folk. Indtægterne af dette Len strakte imidlertid ikke til for Aasmund, som gjerne vilde leve paa stor Fod og derfor omgav sig med en Mængde Folk; men hvad han saaledes kom tilkort, dækkede han ved Rov fra andre Dele af Riget. Da Svein fik høre derom, tog han Lenet fra Aasmund og lod ham komme til Hirden, for at han kunde holde bedre Øie med ham. Men dette Liv blev han snart kjed af; en Nat rømte han fra Hoffet og sluttede sig til sine Staldbrødre. Det varede ikke længe, før han igjen holdt det gamle forargelige Ustyr gaaende igjen, værre og ikke bedre. Kong Svein maatte da sende en Skare ud mod ham, og det lykkedes ham virkelig at faa Brodersønnen fat; da intet andet kunde hjelpe, lod han ham lægge i Lænker i den Tro, at han paa den Vis skulde faa Folk af ham. Men Aasmund rømte alligevel

72. Portal fra Veigusdal Kirke.
I det øverste Felt ses Sigurd Faavnesbane ifærd med at dræbe Regin, i det næste prøver Sigurd Sværdet, som brister, i det tredie smeder han og Regin et nyt Sværd, i det nederste sidder han under et Træ og steger Faavnes Hjerte, medens Fuglen raader ham til at dræbe Regin.

bort, samlede en Bande vilde forsorne Karle om sig og anskaffede Hærskibe, med hvilke han herjede baade inden- og udenlands og spredte Rov og Mord, hvor han for. Man kom derfor igjen til Kong Svein og førte et svare Klagemaal over al den Skade, som Aasmund voldte. Men Svein blev nu lei af dette og svarede kort: "Hvorfor kommer I med dette til mig? Gaa til Haakon Ivarsson! Ham har jeg sat til Landevernsmand. Man har sagt mig, at han er en tapper og uforfærdet Karl, men det ser nærmest ud til, at han helst holder sig unda der, hvor der er virkelig Fare paa Færde." Dette kom snart Haakon Ivarsson for Øre, og saa haarde, som Ordene var udtalte af Kongen, havde Rygtet snarere lagt noget til end trukket fra. Haakon vilde ikke lade den Skam sidde paa sig, at han var en Helt i Fredstid, men gik strax ombord med sine Mænd og gav sig til at lede efter Aasmund. Det varede ikke længe, før de mødtes. De gjorde strax klart Skib og lagde til Kamp. Efter en haard Strid og et stort Mandefald lykkedes det Haakon at entre Aasmunds Skib. Danerne gjorde kraftig Modstand, men blev trængte over i Bagstavnen. Haakon og Aasmund mødtes her i Vaabenskifte, og Aasmund faldt. Haakon hug Hovedet af sin faldne Modstander og begav sig med det tilbage til Svein. Kongen sad just til Bords, da Nordmanden traadte ind i Hallen med det afhugne Hoved. Han gik lige bort til Kongen og lagde Brodersønnens Hoved paa Bordet foran ham. "Kjender du dette?" spurgte han. Svein drog nok Kjendsel paa det, skjønt han intet sagde. Men Folk saa, han blev sprutende rød i Ansigtet. Haakon snudde i det samme om og gik ud.

En Stund efter kom der Bud til Haakon Ivarsson om, at Kong Svein nok

helst saa, at han drog bort fra Danmark. "Jeg skal ikke gjøre dig noget Men", sagde han, "men jeg tør ikke svare for mine Frænder". Da der nu ikke mere var noget blivende Sted for Haakon i Danmark, gjorde han sig strax reisefærdig og drog op til sine Eiendomme i Norge. Under hans Ophold i Danmark var hans Frænde Orm Jarl død. Hans mange Venner og Beundrere gjorde sig derfor megen Umag med at faa istand en Forlig mellem ham og Kong Harald. Dette lykkedes dem ogsaa fuldkommen. Haakon fik Jarls Navn og Værdighed samt de samme Forleninger, som Orm havde havt, og da den væsentligste Hindring for hans Giftermaal med Ragnhild Kongedatter herved var ryddet af Veien, kom dette ogsaa istand. Haakon svor Kong Harald Troskabsed og lovede at yde ham al den Tjeneste, han var pligtig til.

Slaget ved Nisaaen.

Vinteren 1061—62 sad Harald i Nidaros. Ude paa Øren lagde han Kjølen til et stort Busseskib, der blev bygget med Ormen lange som Mønster; det skulde være temmeligt stort, have 35 Rum og forsynes med Dragehoved fortil og Dragehale agter. Der blev lagt overmaade meget Arbeide paa det, og alt Redskab, som skulde bruges ombord, var af første Sort.

Det saa og ud til, at Kongen snart agtede at gjøre Brug af det. Thi om Vinteren sendte han Bud før til Danmark, at han om Vaaren skulde komme til Gautelven. Her skulde Svein møde ham, for at Vaabnene nu kunde træffe en endelig Afgjørelse om, hvem af dem skulde herske over begge Riger. Svein modtog Udfordringen, og der blev aftalt, at Mødet skulde finde Sted paa Thumla-Hede.*)

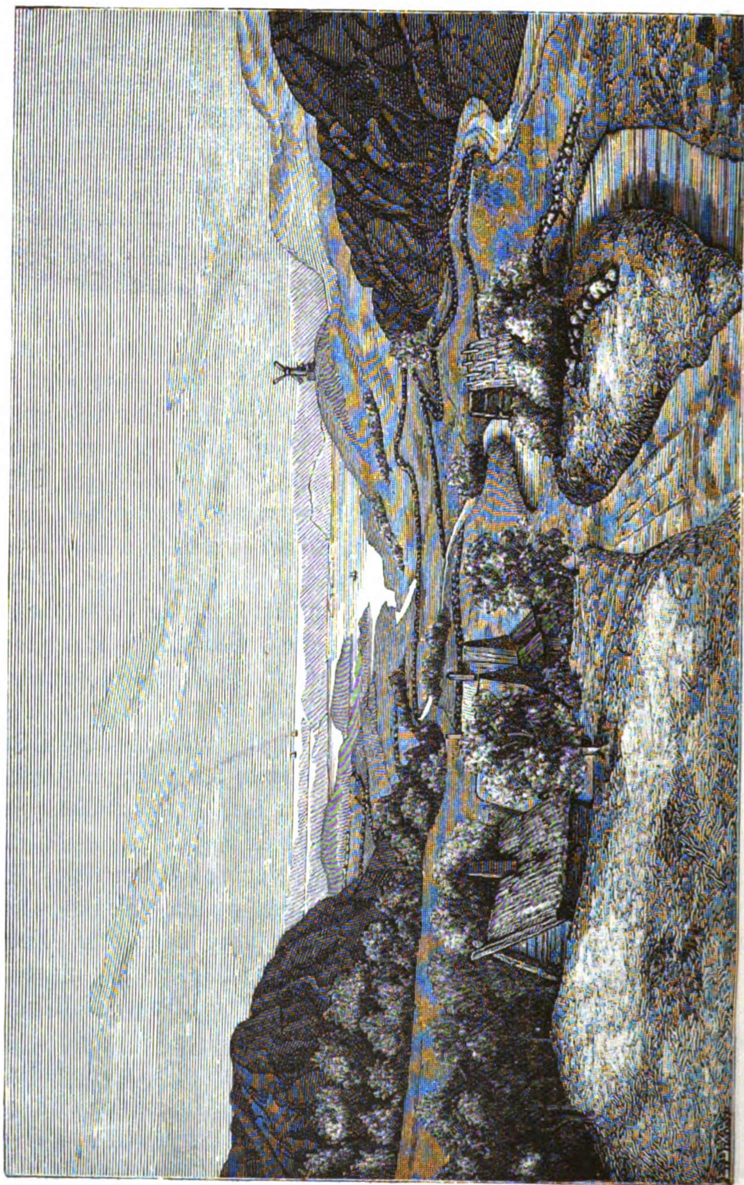
Medens Almenning blev udbrudt i Løbet af Vinteren, paaskyndede Harald Arbeidet paa sin Langskibsbusse for at faa den sat paa Søen. Dette lykkedes ham ogsaa, og det nye Hærskib vakte lige saa stor Beundring som dets Mønster Ormen lange sexti Aar i Forveien. Da Vaaren kom, samledes Ledingshæren og Flaaden, efter hvert som Kongen drog sydefter. Men Toget opholdtes ret som det var af Modvind og haardt Veir, saa Skibene nødtes til at søge Havn ved Udøer og i Fjordene, hvor det kunde falde.

*) Thumla ligger paa den sydvestlige Del af Hisingen i Thorsland Sogn.

Det drog derfor noget ud, før Harald kunde lægge ind i Sundet ved Hisingen, hvor det aftalte Mødested var. Her holdt han Mønstring over sine Folk.

Svein var endnu ikke kommen og lod sig heller ikke se til den aftalte Tid. Harald spurgte imidlertid, at han laa med sin Hær under Fyn og Sjælland, men helst vilde undgaa et Hovedslag med Nordmændene. Da Ledingstiden næsten var forløben, sendte han Ledingsskibene, som hørte hjemme nordenfjelds, tilbage, saa han kun beholdt halvandet Hundrede (180) igjen, og med denne Styrke seilede han sydefter og herjede omkring paa Kysterne af Halland. Han kom paa denne Vis helt ned til Lovefjorden (Laholmsbugten) og lagde ind i Nisaa-Oset, hvor han lod sine Mænd gaa i Land for at herje. Men den 9de August viste Kong Svein sig med Danehæren. Hans Flaade bestod af dobbelt saa mange Skibe som Nordmændenes. Saasnart det blev Kong Harald meldt, at den danske Flaade var under Opseiling, lod han strax sin Hær blæse sammen. I det Krigsraad, han holdt med sine Høvdinger, var Stemningen meget blandet. Der var mange, som mente, at det var lidet raadeligt at lægge til Slag mod en saa stor Overmagt, men at man gjorde klogest i at flygte. Da greb Kongen Ordet: "Nei, før skal vi falde til sidste Mand, den ene ovenpaa den anden, førend vi vil fly". Ligeoverfor Kongens bestemte Optræden maatte enhver Tvivlraadighed forstumme; man besluttede at oppebie Angrebet, og Kongen ordnede strax sine Skibe til Slag. Midt i Slagordenen lagde han sin store prægtige Drage, der var bemandet med de tapreste Krigere. Paa Siden af den lagde Ulv Stallare sit Skib; han opmuntrede sine Folk til at holde godt frem. De øvrige Thrønderhøvdinger sluttede med sine Skibe den ene Fløi af Slagordenen, der strakte sig op mod Elveoset, medens Haakon Ivarssøn Jarl dækkede den anden. Paa Danernes Side ordnede Kong Svein Flaaden, saaledes at hans eget Skib kom til at lægge frem mod Kong Haralds. Finn Arnessøn lagde sit Skib nærmest hans, og de danske Høvdinger — der var ikke mindre end 5 Jarler blandt dem — sluttede op ved Siden af. I den midterste Del af begge Slagordener var Skibene tengede sammen. Men rundt om Fylkingerne sværmede der en Mængde større og mindre Skuder, der frit kunde bevæge sig efter Førernes Sind og Mod. Da nu begge Flaader laa i Orden, frembød de et stolt Skue, hvis Mage Skaldene ei havde set.

Disse Forberedelser optog en stor Del af Dagen; det led allerede mod Aften, før Fylkingen var tilendebragt. Da lød Lurene ombord paa Haralds Skib; det var Tegnet for hans Mænd til at lægge frem. Snart var Striden i fuld Gang. Under den første Del af Slaget stod Harald i Løftingen og skjød med Bue. Under Vaabenlarmen og Kamptummelen hørtes Kongernes Røst, der paa begge Sider eggede sine Mænd at gaa tappert paa.

73. Thumla. Efter Tegning af G. Brusewitz.

Træfningen varede hele Natten igjennem, og fra begge Sider kjæmpedes der med stor Tapperhed. Men ingen udmerkede sig i den Grad som den unge Haakon Ivarsson, der ikke havde ladet sine Skibe binde sammen med de øvrige. Han kastede sig med uimodstaaelig Kraft over alle de danske Skuder, som sværmede løse omkring for at forurolige Nordmændene paa Fløiene, hakede dem fast og ryddede den ene efter den anden. Overalt, hvor han viste sig, vendte Danerne sig til Flugt. Da kom der en Baad roende bort til Haakon for at melde ham, at Nordmændene paa den anden Fløi var stedte i stor Knibe. Haakon ilede strax did til Undsætning, og neppe havde han kastet sig op i Kampen, før Danerne maatte give Slip paa den vundne Fordel og sakkede agterud igjen. Skaaningerne i Sveins Hær, der havde ligget lige over for Thrøndernes Høvdinger, tabte nu Modet og listede sig, begunstigede af Nattens Mørke, ind gjennem Nisaaen, hvor de satte sine Skibe op og flygtede over Land til sine Hjem. Haakon vendte strax tilbage til sin Post, hvor han roede omkring og bragte de mest udsatte Punkter i Nordmændenes Fylking Undsætning.

Da det grydede af Dag, merkede Kong Svein, at hans Modstander havde draget Forsterkninger til sig fra den indre Fløi, og at hans egen Hær var bleven svækket ved Skaaningernes Flugt. Han forsøgte dog endnu at holde Stand mod Overmagten. Det nyttede ham dog ikke. Harald lagde sin Drage klods ind paa hans Skib og entrede det. Et frygteligt Blodbad anrettedes. De Danske, som ikke faldt, maatte styrte sig i Søen eller søge sin Redning i Smaabaade. Blandt de sidste var Kong Svein; han kastede sig ganske alene i en Baad, som laa ved Løftingen, og roede bort paa Maa-Faa.

Da Merket paa Kongeskibet faldt, løb det over hele Danernes Hær: man faar redde sig, som man kan. Fra de sammenbundne Skibe løb man over paa de løse, idet man ikke gav sig Tid til at hugge Tengslerne over. Mange kastede sig ogsaa i Søen for at svømme til Land. I ganske kort Tid var ikke mindre end 70 Skibe blevne blottede for sin Besætning og toges af Nordmændene. Finn Arnesson, som havde været Høvedsmand for det Skib, som laa nærmest Kongens, vilde ikke flygte, og hans Mænd gjorde sig vel heller ikke i det Hastværk, de havde med at komme afsted, synderligt Bryderi med at faa ham med, gammel og blind som han var. Da Nordmændene entrede, fandt de ham siddende alene i Løftingen.

Hvor stor Mandefaldet har været i dette Slag, ved man ikke; men det har neppe været ringe. Størst var naturligvis de Danskes Tab; men Nordmændene led ogsaa føleligt. Mest beklagedes den norske Høvding Skjalg Erlingssøns Fald.*) Hans Skib, der laa i den indre Arm af Slagordenen, kom i Drift og rækede ind paa Land, hvor det ikke kunde komme af Grunden.

*) Om Skjalg Erlingsson se Bd. I, S. 572 fg.

Her blev det entret af nogle Tropper, som Svein havde sendt i Land, og hver eneste Mand blev dræbt.

Medens Harald og hans Mænd satte efter de flygtende Daner og ransagede de folketomme Skibe, som var blevne efterladte, laa Haakon Ivarssøns Skude midt inde i en Klynge af erobrede Fartøier. Da kom der en liden Skibsbaad roende ind under Løftingen paa hans Skib. I den sad der kun en eneste Mand, som ingen kjendte; for Hatten havde han trukket dybt ned over Panden. Han raabte op: "Er Haakon Ivarssøn her?" Haakon, som stod i Forrummet og forbandt en af sine Mænd, kom strax agterover. Han bøiede sig ud over Rælingen. "Hvem er du?" spurgte han. "Jeg heder Vanraad,*)" sagde den fremmede sagte. "Jeg vil modtage Livet af dig, Jarl, om du vil skjænke mig det". Haakon reiste sig hurtig op, kaldte paa to af sine Mænd, som han havde fuld Tillid til, og sagde til dem: "I faar ro Vanraad til Land og følge ham til Karl Bonde. Hils ham fra mig, at han skal overlade Vanraad den Hest, han fik af mig iforgaars, og at han skal give ham sin Søn til Følge". Mændene gjorde, som Jarlen bød. De satte sig til Aarerne, medens Vanraad styrede. De lagde Merke til, at han altid holdt Baaden der, hvor det var rummest mellem Skuderne. Af og til raabte man fra de norske Skibe Baaden an, men da der blev svaret, at det var Haakon Jarls Mænd, fik den uhindret passere. Saaledes gik det, til de var komne udenfor Trængselen. Da styrede de til Land og satte Baaden op. En Stund efter stod de udenfor Pladsen, hvor Karl Bonde boede. Da var det netop begyndt at lysne af Dagen. Karl var just paaklædt, da Haakons Mænd kom ind. Da han havde hørt deres Erinde, bad han dem sætte sig ind paa Bænken for at faa sig lidt Mad og bar frem Vaskevand til dem. I det samme kom Karls Kone ind. "Huf", sagde hun, "jeg har ikke faaet Blund paa mine Øine for alt det Skrig og Skraal, her har været". "Du ved da vel det", sagde Karl, "at der har staaet et Slag i Nat". "Hvem var det, som vandt da?" spurgte hun. "Nordmændene", sagde Karl. "Ja, da har vel Kongen vor flygtet", sagde hun. "Aa, det er vel ikke godt at vide det endnu", mente Manden. Men Kjærringen vidste bedre Besked: "Gud hjælpe os", sagde hun, "at vi skal trækkes med en Konge, som er baade halt og ræd". "Saa ræd af sig er Kongen vist ikke", sagde Vanraad, idet han vaskede Hænderne," men han har ikke Lykken med sig". Han tog Dugen og skulde til at tørre sig midt paa den, som Storfolk pleiede. "Er det Folkevis sligt", sagde Kjærringen og rev den fra ham. "Du bærer dig ad som en Slusk og væder hele Dugen paa en Gang". "Ja, ja, Mor", sagde Vanraad, "det tør nok hænde, at jeg endda kan komme til at tørre mig midt paa Haandklædet". Karl sagde ikke stort; men han skjønnede godt, at det var Kong Svein, som var hans Gjæst. Da de havde madstelt sig, stod Hesten opsadlet udenfor Døren. I

*) Raadvild.

Følge med Bondens Søn satte Svein til Skogs, medens Jarlens Mænd vendte tilbage til Skibene.

Nordmændene var imidlertid i fuldt Arbeide med at ransage Skibene, om det skulde lykkes dem at drage Kjendsel paa Kong Sveins Lig; thi de tvivlede ikke et Øieblik paa, at han var blandt de faldnes Tal. Denne Tro havde nok ogsaa Harald; han var særdeles lystig og glad den Morgenstund. Saa kom nogle af hans Krigere op paa Skibet og ledede en gammel blind Mand mellem sig frem for ham. Det var Finn Arnesson. "Nei, saa vi skal mødes her, Finn", sagde Kongen. "Det var jo i Norge, vi saas sidst. Det er tungt for Nordmændene at trække dig med sig, skrøbelig og blind som du er, ser jeg." "Aa ja, det er meget ondt, Nordmændene maa gjøre; men det værste er dog det, som du sætter dem til", sagde Finn. "Gjorde jeg, som Ret var . . . ." sagde Harald. "Men vil du have Grid?" "Ikke af dig, din Hund!" sagde Finn. "Magnus, din Frænde, er med", vedblev Kongen, som syntes, det var Moro at erte Gamlingen; "kanske du vil have Grid af ham." "Han raader da vel ikke for det, den Hvalpen?" sagde Finn. "Men af din Frændkone Thora vil du kanske modtage Grid?" spurgte Kongen. "Er hun her?" spurgte Finn. "Ja", sagde Harald. "Er det noget at undres over, at du blev bedste Skeidsole, siden Mærren er med dig", sagde Finn. Harald var imidlertid den Dag i godt Lune, og da det jo ikke kunde baade ham det ringeste at dræbe den gamle Mand, hvor flaakjæftet han end var, lod han ham beholde Livet. Men Finn blev ikke mygere for det; han buldrede løs paa Kongen, saa tidt han fandt Leilighed til det. Tilsidst blev Harald lei af hans grætne Slængord, og en vakker Dag sagde han: "Jeg ser, du ikke trives her hos mig, Finn! Det er bedst, du faar fare til din kjære Kong Svein." "Jo før jeg kommer afsted, des større Tak skal du have," sagde Finn. Kongen lod ham da sætte i Land, før han reiste fra Halland, og Indbyggerne her modtog Finn med Glæde. Efter denne Tid hører man ikke mere til ham.

Snart rygtedes det, at Kong Svein var undkommen til Sjælland, og at han der havde samlet om sig en stor Hær, bestaaende dels af nye Tropper, dels af Resterne af den i Nisaa-Slaget oprevne. Under disse Forhold var det ei at tænke paa for Harald at faa ham dreven ud af Landet. Han vendte derfor om til Norge, medens Svein blev siddende i Ro i Danmark. Om Vinteren sendte han Bud nord til Halland efter Karl Bonde og hans Kone. Da Karl kom, spurgte Kongen ham, om han kjendte ham igjen. Karl sagde ja og fortalte, at han havde kjendt ham, først han saa ham. "Jeg skylder dig Løn for det, du da gjorde", sagde Kongen. "Først vil jeg give dig den Gaard paa Sjælland, som du maatte ønske at eie, og dertil vil jeg gjøre dig til en stor Mand, om du forstaar at stelle dig ret". Karl takkede for Tilbudet, men bad om at faa endnu en Bøn opfyldt, og det var, at han maatte have Lov til at tage sin Kone med.

Men paa det Øre vilde Kongen ikke høre. "Hun kan stusle med det vesle Pladsfestellet, I har havt", sagde han, "men du maa have en bedre og forstandigere Kone". Kongen opfyldte sine Løfter til Karl, og han kom sig rigtig godt til.

Haakon Ivarsson flygter til Sverige.

Harald seilede med alle de erobrede Skuder nord til Viken, hvor han takkede hver især af sine Mænd for udvist Tapperhed, men Haakon Ivarsson mest, og opløste Flaaden. Siden fortsatte han Reisen op til Oslo, hvor han tog Vinterkvarter.

Som enhver kan forstaa, afgav Slaget i Nisaaen den følgende Vinter det fornemste Stof til Samtale, og det var vel ikke frit for, at der anstilledes Mandjevninger om, hvem der havde udmerket sig mest. Men ingen blev saa prist og ophøiet til Skyerne som Haakon Ivarsson; hans Navn var i alles Munde, og man var enig i at tilskrive ham en væsentlig Andel i Seiren. En Dag stod Harald udenfor et af Husene i Kongsgaarden, hvor Folk talte høit med hverandre. Det var nogle af hans Mænd, som sad i godt Lag og drak; de var allerede lidt lystige og høimælte, og det var Haakon Ivarssons Tapperhed og Mod, de vilde overstemme hverandre i at prise. Kong Harald lyttede paa de Lovord, som blev talte inde i Stuen; men sit eget Navn hørte han ikke og blev rigtig ærgerlig. Tilsidst vendte han sig og gik, idet han henkastede den Ytring: "Her har nok ingen noget imod at hede Haakon, hører det ud for."

Haakon var om Høsten vendt hjem til sit Rige paa Oplandene, hvor han sad rolig om Vinteren. Oplændingerne holdt meget af ham. Men da Vaaren kom, maatte han over Hals og Hoved forlade sin Gaard og sine Venner og gaa i Landflygtighed paany. Thi nu havde den mistroiske Harald faaet Næring for sin Mistanke om, at det ikke var videre rart bevendt med hans Troskab mod Konge og Fædreland. Det var hans ridderlige Færd mod Kong Svein efter Nisaa-Slaget, som man lagde ham til Last.

Engang ude paa Vaaren var nogle af Kongens Mænd under et Drikkelag igjen komne til at tale om Haakon Ivarsson og den mageløse Tapperhed, han havde lagt for Dagen under Slaget i Nisaaen. Andre

vilde gjerne slaa af paa Rosen ved at paastaa, at der var flere, som havde udmerket sig ikke mindre. Man talte da frem og tilbage om det, og det lod ikke til, at nogen af dem vilde give sig. Da sagde en: "Aa ja, det kan nok være, at der var flere, som stred lige saa djerveligen som han. Men alligevel siger nu jeg det, at han havde det største Held med sig." Ja, mente nogle, Heldet bestod da vel deri, at han jagede saa mange af Danerne paa Flugt. "Nei," sagde den anden, "hans største Held var det, at han gav Kong Svein Livet." Man blev lidt studs ved, da man hørte dette, og en sagde da: "Aa, du snakker bare." "Nei, jeg ved det sikkert," paastod den anden, "jeg har det fra en af dem, som roede Kongen iland." Nu var det saa, som Ordtøket siger, at ved Hoffet har Væggene Øren, og længe varede det ikke, før Kongen spurgte det. Samme Nat gjorde Harald sig istand til at overrumple Haakon med en Styrke paa 240 Mand. Han red hele Natten og den følgende Dag op over Romerike. Underveis mødte de nogle Bønder, som skulde til Byen med Mel og Malt. I Kongens Følge var der en Mand — Gamal kalder Sagaerne ham — som var en god Ven af Haakon Ivarssøn. Han tog en af Bønderne til Side og sagde til ham: "Jeg skal betale dig godt, dersom du rider det forteste, du kan, til Haakon Ivarssøn og varskuer ham om, at nu kommer Kongen for at tage hans Liv. Harald har faaet et Nys om, at det var han, som frelste Kong Svein i Slaget ved Nisaa." Bonden var strax villig. Han ilede ad den korteste Snarvei op til Haakons Gaard, hvor han traf ham og hans Mænd siddende ved Drikkebordet. Det var allerede langt ude paa Kvelden. Da Jarlen havde faaet Gamals Hilsen, reiste han sig strax og lod alt sit Løsøre føre til Skogs, og da Kongen kom, fandt han Husene tomme. Han overnattede her med sine Mænd, men drog den næste Dag tilbage til Byen igjen. Men Haakon skjønte, at der ikke længere var noget blivende Sted for ham i Norge heller; han red derfor med sine Mænd østover til Sverige. Her var han modtagen med største Forekommenhed af Kong Steinkel og blev hos ham om Sommeren. Men da han spurgte, at Harald var dragen nord til Throndhjem, vendte han tilbage til Oplandene og blev der saa længe, til Kongen kom til Østlandet igjen. Da drog han til Vermeland, hvor Steinkel gav ham et Jarledømme. Da det led lidt ud paa Vinteren, samlede han en betydelig Styrke af Vermer og Gauter og drog med dem over til Romerike. Her oppebar han al den Landskyld og Skat, han havde tilgode af Oplændingerne og vendte dermed tilbage til Vermeland igjen. En Stund efter sendte ogsaa Harald Mænd opover til Oplandene for at kræve den Landskyld, Skat og Sagøre, som tilkom Kongen. Men da gav Oplændingerne ham det Svar, som sandt var, at Haakon havde oppebaaret Skatterne, og de lagde til, at de kun vilde betale til Haakon Jarl, hvad de havde at udrede, saa længe han levede og ikke havde forbrudt Liv og Rige. Det kom da ogsaa for det første til at bero hermed.

Fred med Danmark. Uroligheder paa Oplandene.

Aar efter Aar havde Harald kriget paa Danmark, men lige nær var han kommen Sveins Throne, som han var den, da Magnus den gode faldt fra. Den tapre og ridderlige Svein Ulvsson havde, understøttet af den danske Nationalfølelse, fuldstændig gjenoprettet det haarde Tab, som Nisaa-Slaget havde tilføiet ham. Harald derimod havde til Løn for alle sine Anstrengelser og Kampe gjennem 16 Aar kun vundet at faa sit eget Rige udpint, og Folket, som var kuet under hans Jernhaand, havde allerede begyndt at vise foruroligende Tegn paa Opsætsighed. Oplændingerne havde i sin Forbitrelse over den folkekjære Haakon Ivarssøns Fordrivelse først reist sig, og det var at befrygte, at Indbyggerne i andre Egne af Landet vilde følge Exemplet. Der var al Udsigt til, at Harald under sin fortsatte Jagt efter den hele Arv, som Magnus den gode havde efterladt sig, ogsaa vilde gaa Glip af den Del deraf, som var ham lovligen hjemlet. Han valgte derfor med Rette at faa en fredelig Afslutning paa den haardnakkede Kamp.

Den samme Vinter, som Haakon Ivarssøn fik Rige i Vermeland, aabnedes der Fredsunderhandlinger mellem Norge og Danmark. De ypperste Mænd i begge Lande tog Sagen i sin Haand, og ved sine Forestillinger bragte de det derhen, at der blev aftalt, at man skulde holde et Forligsmøde ved Gautelven. Da det led mod Vaaren, rustede begge Konger sig til denne Færd med mange Folk og Skibe. I et lidet Digt, som er bevaret, heder det: "Fyrsten lukker hver Havn nord for Øresund med Langskibsstavne. Hvast rister de guldprydede Skibsbrande Bølgerne vestenfor Halland under Hæren, saa Skibets Planker skjælver. Den edfaste Harald værner ofte for Landet med sine Skibe; Svein pleier ogsaa Ø-Sundet til Kongemødet. Den lovsnilde Danekonge har en ikke liden Flaade." Da Mødet kom istand ved Rigsgrænsen, blev Forliget bragt paa Bane. Men da begyndte saa mange at klage over den Skade, de havde lidt ved Herjetogene og Mandefaldet, at det en lang Stund saa ud til, at der ikke vilde blive noget af med Freden. Da Hidsigheden var paa sit høieste, lagde de forstandigste Mænd sig imellem, og takket være deres Overtalelser kom den endelig istand. Vilkaarene var følgende:

1. Harald skal have Norge og Svein Danmark efter det Landemerke, som fra gammel Tid har været mellem Rigerne.

2. Fra ingen af Siderne skal man bøde den Skade, som man har tilføiet hinanden; begge Riger skal finde sig i de lidte Tab og beholde de vundne Fordele.

3. Freden skal staa ved Magt i begge Kongers Regjeringstid.

Denne Overenskomst blev bekræftet med Ed og Gisler, som begge Parter stillede.

Efterat Freden saaledes var tilveiebragt, seilede Kong Harald med sin Flaade nord til Viken, hvor han opholdt sig Resten af Sommeren. Han sendte da atter sine Mænd til Oplandene for at kræve Skat. Men der var ingen Greie at faa paa Bønderne denne Gang heller; for de svarede, at det kunde bero med Betalingen, til Haakon Jarl kom til dem. Haakon agtede nok ogsaa med det første at indfinde sig; thi det spurgtes, at han opholdt sig i Gautland, hvor han havde samlet en stor Hær om sig. Kong Harald besluttede sig til at komme ham i Forkjøbet ved at angribe ham i hans Tilflugtssted. Sommeren tilbragtes i Oslo i Sus og Dus; men da Vinteren nærmede sig, drog han ned til Konghelle, hvor han samlede alle de lette Fartøier, han kunde overkomme, og drog opover Gautelven med dem. Ved at trække Skibene over Land forbi Fossene kom han lykkeligt op i Venern, hvor han strax satte over til Østsiden. Thi her, vidste han, laa Haakon med sin Hær af Gauter. Harald lagde ind i et Elveos, gjorde Landgang og tog Stilling paa en Høide lige over for Haakon, der laa paa den anden Side af en myrlændt Dalsænkning. Ingen af dem havde imidlertid Lyst til at angribe. Harald lod sine Mænd sætte sig paa Bakken og dække sig med sine Skjolde mod Snefokket; thi han var sikker paa, at hidsig som Jarlen var, vilde han først angribe, hvorved Kongen vilde drage Nytte af sin fordelagtige Stilling. Men Haakon Jarl havde aabent Øie herfor og bad sine Mænd vente, til Kong Harald aabnede Slaget, hvorved Hærene vilde blive jevnstillede. Men Gauterne længtes efter Striden; thi de var daarligt klædte og begyndte at fryse. I Mellemtiden vilde Vestgauternes Lagmand Thorvid opmuntre sine Landsmænd til at vise Heltemod. Han sad paa en Hest, som var tjoret ved en Plug, der stod i Myren, og talte saaledes: "Det ved Gud, at her har vi meget vakkert Folk og en staut Hær. Det staar nu til os, at Kong Steinkel ikke spørger andet, end at vi understøtter denne gode Mand paa bedste Vis. Jeg ved nok det, at vi vil staa fast, naar Nordmændene angriber os; men om det unge Mandskab ikke rigtig formaar at holde Stand, saa maa vi ikke vige længere tilbage end til Bækken der; flyr det længere — men det tror jeg fuldt og fast, det ikke gjør — saa maa vi ikke rende længere end op paa Bakken igjen." Saa langt var han kommen; da reiste Nordmændenes Hær sig, istemte Krigsraab og slog paa Skjoldene. Gauterne troede, at dette var Tegnet til, at Kampen skulde begynde og besvarede Hærskriget. Ved al denne Larm og Styr blev Lagmandens Hest sky og satte op; den rev saa sterkt i Tjoret, at Pluggen for i Veiret og susede Lagmanden om Ørerne. Denne troede, det var en Pil. "Fanden tage Nordmanden, hvor uvorrent han skyder," sagde han, hug Sporerne i Siderne paa Hesten og satte i Vei hjemover. Men Hærskriget og Vaabengnyet var kun en Krigslist fra Haralds Side for derved at sætte Gauterne

i Bevægelse. Den lykkedes ham ogsaa fuldkommen. Jarlen rykkede frem med sit Merke i den Tro, at Nordmændene nærmede sig. Men disse blev staaende i Ro oppe paa Bakken. Først da Gauterne vel var komne over Myren, styrtede de sig med fuld Fart over dem og tilføiede dem et fuldstændigt Nederlag. Jarlen forsvarede sig med største Tapperhed, men da Gauterne forlod ham og søgte til Skogs, blev han selv reven med uden engang at kunne forhindre, at hans Merke, som tidligere havde tilhørt hans Værfader Magnus den gode, faldt i Nordmændenes Hænder. Da det alt var begyndt at mørkne, kunde Harald ikke forfølge sin Seir, men besluttede at vende tilbage til Skibene. Som nu Hæren drog nedover og Kongens og Jarlens Merke bares Side om Side i Spidsen, taltes Kongsmændene ved om Dagens Begivenheder. Man undredes paa, om Jarlen længere var i Live eller ei; de fleste paastod, at han ganske sikkert maatte være falden. Saaledes talte de frem og tilbage, til de kom ind i Skogtykningen, hvor Veien var saa trang, at de kun kunde komme frem en ad Gangen. Inden man vidste Ordet af, satte en Rytter tvers over Veien og ind paa den Mand, som bar Haakons Merke, greb det og forsvandt i næste Nu i Skogen. Merkesmanden tumlede overende, ramt af et Kessjestød i Brystet. Harald saa det og udbrød: "Jarlen lever! Ræk mig min Brynje!" Haakon foruroligede dog ikke hans Marsch yderligere, saa han i god Behold kom ned paa Skibene.

Kulden var imidlertid saa sterk, at Skibene frøs inde paa en eneste Nat; for at komme ud i Venern var Kongen derfor nødt til at hugge en Vaak. Thi Rygtet gik, at Kong Steinkel nærmede sig med en stor Hær, og at Danerne vilde stænge Gautelvens Udløb for ham. Det viste sig dog snart, at dette Rygte ikke medførte Sandhed.

Haralds Hensigt med Toget til Gautland opnaaedes fuldstændig. Haakon Jarl vovede efter denne Dag ikke mere at vende tilbage til sit Hjem paa Oplandene, men maatte overlade sine Undersaatter her til deres egen Skjæbne. Han forblev siden i Sverige, hvor han nød megen Anseelse; hans Efterkommere skulde om ikke mange Slægtled opnaa de høieste Værdigheder baade i Sverige og Danmark.

Da Harald vel var vendt tilbage fra sit Herjetog til Gautland, drog han med sin Hær op til Oplandene for at straffe Bønderne for deres Opsætsighed. Oplændingerne havde af Olaf den hellige faaet mange Retterbøder til Gjengjæld for den Understøttelse, de havde ydet ham i Kampen mod Svein Jarl, navnlig under Slaget ved Nesje; men Harald vilde ikke længere anerkjende disse Forrettigheder, siden Oplændingerne havde sluttet sig til hans Uvenners Parti, og vilde derfor tvinge dem til at give Afkald derpaa. Han for haardt frem mod Bønderne. Nogle blev dræbte, andre lemlæstedes og fratoges alt, hvad de eiede. Rundt omkring i Herederne paa Romerike, Hedemarken, Hadeland og Ringerike huserede han med Brand og

Plyndring, indtil Bønderne faldt til Fode og gav sig ganske i hans Vold. Paa denne Maade blev ethvert Opstandsforsøg mod ham i hans eget Land kuet, og rastløs og virkelysten, som han altid var, kunde han nu med saa meget større Tryghed rette sit Blik mod en anden Kant, hvor der aabnede sig en videre Tumleplads for hans ærgjerrige Krigeraand.

Haralds Forhold til Skatlandene.

Det siger sig selv, at Harald fra første Tid af hævdede sit Herredømme over de Skatlande, som stod i Afhængighedsforhold til den norske Krone. Hvad Færøerne angaar, har Kilderne ikke stort at berette om Tilstanden her i disse Aaringer. Man ved kun, at Leif Assursøn, som af Kong Magnus havde faaet alle Øerne i Len, bestyrede dem til sin Død. Det synes ogsaa, som Lenet gik i Arv til hans Søn og Sønnesøn. Saa meget er ialfald vist, at siden Thrond i Gata faldt fra, gjorde Færøerne intet Forsøg paa at løsrive sig fra Norge.

Det lykkedes ogsaa Harald fuldkommen at bringe Orknøerne tilbage under Norge. Efterat Thorfinn Jarl havde gjort sit uheldige Forsøg paa at komme til Enighed med Kong Magnus den gode, vendte han tilbage til Øerne. Men strax efter at Magnus var død, søgte han paany at mægle Forlig. Han sendte da Mænd til Kong Harald med den Hilsen, at han gjerne vilde være hans Ven. Harald gav ham et venligt Svar tilbage, og Thorfinn seilede da øieblikkelig over til Norge med to Tyvesesser og 120 Mand. Han traf Kongen paa Hørdaland, hvor han fik en smuk Modtagelse og vistnok gik Kongen tilhaande. Ved Afskeden gav Kongen ham kostbare Foræringer. Thorfinn styrede nu syd til Danmark, hvor Kong Svein indbød ham til sig i Aalborg og gjorde et prægtigt Gjestebud for ham. Herfra drog Thorfinn til Tyskland, hvor Keiser Henrik viste ham megen Opmerksomhed og skaffede ham Skydsfærd sydefter; thi Maalet for Jarlens Færd var Rom, hvor han hos Paven vilde søge Tilgivelse for alle sine Synder. Denne opnaaede han ogsaa. Da han kom hjem til sit Rige igjen, heder det i Sagaen, aflagde han al Hærfærd, men vendte al sin Virksomhed paa Landsstyrelsen og Lovgivningen, fik oprettet en fast Bispestol paa Øerne og opførte en prægtig Kristkirke ved Birgsaa paa Rossø, hvor han som oftest opholdt sig.

Fuldt saa fredeligt, som Sagaen siger, henrandt dog neppe Thorfinn Jarls Livs Aften. Aarsagen til, at Jarlen søgte Kong Haralds Venskab, var vistnok ingen anden, end at hans Besiddelser i Skotland truedes fra engelsk Side. Svein Ulvssøns Søskendebarn **Sigurd Jarl**, der havde Nordhumberland i Forlening, havde taget sig af sin Frænde Malcolm af Cumberland, som Thorfinn Jarl og Kong Macbeth af Skotland havde fordrevet, efterat hans Fader Kong Duncan var bleven dræbt. I Aaret 1054 gjorde Sigurd Jarl i Forening med Malcolm et Tog til Skotland, hvor han overvandt Macbeth i et stort Slag og fratog ham et Par Provinser, som han gav Malcolm. Sigurd døde Aaret efter, men Malcolm fortsatte siden Krigen med Macbeth, indtil denne mistede baade Liv og Rige ved Lumphanan i Mar (Høsten 1057). At Thorfinn ogsaa deltog i sin tidligere Vaabenfælles sidste Kampe, er naturligt nok. Det lader endog til, at han har faaet Understøttelse fra Norge; thi ifølge samtidige irske og engelske Beretninger skal en norsk Flaade under Anførsel af Kong Haralds egen Søn Magnus ved denne Tid have vist sig i de skotske og engelske Farvande. Nærmere Efterretning om dette Tog savnes imidlertid. Det nyttede dog ikke Nordmændene at fortrænge Kong Malcolm fra hans Throne, lige saa lidt som denne var istand til at vinde Katanes og de nordvestlige Dele af Skotland, som stod under Thorfinn Jarls Herredømme. Først da Thorfinn faldt fra — omkring Aar 1064 — fik Malcolm disse Landsdele forenede med sit Rige, nemlig derved, at han ægtede hans Enke Ingebjørg Finnsdatter, Jarlemoderen kaldet.

Der er ikke lidet, som taler for, at det var Harald Haardraades Hensigt at vende sine Vaaben mod England, naar Krigen med Danmark var ført til en lykkelig Ende. Allerede Aaret efter at han som Enekonge havde overtaget Regjeringen i Norge, kom to norske Høvdinger Lodin og Erling med en Flaade til den sydøstlige Del af England, hvor de herjede ved Sandwich og i Essex og drog derfra over til Flandern for at afhænde det vundne Bytte. Dette Angreb fandt Harald imidlertid noget forhastet, da han havde god Grund til at frygte for, at Englænderne i sin Forbitrelse herover kunde understøtte hans Modstander Svein Ulvssøn. Han sendte derfor et Gesandtskab til den engelske Konge for at tilbyde Fred og Venskab, og hans Tilbud blev modtaget.

I Begyndelsen af 1050-Aarene foretoges der fra Irland til de britiske Kyster hyppige Herjetog, i hvilke flere norske Høvdinger som Finn Arnessøn, Guthorm paa Ringenes og Haakon Ivarssøn tog Del. Guthorm paa Ringenes, der var Søn af Olaf den helliges Ven Ketil Kalf, havde saaledes Fredland hos Kong Margad i Dublin. Om Sommeren 1052 drog de sammen ud paa et Togt, hvor de vandt et stort Bytte. Da de var komne til Anglesey-Sund, skulde Delingen foregaa; men om denne blev de saa usams, at Margad udæskede Guthorm til Slag. Kampen saa ud til at

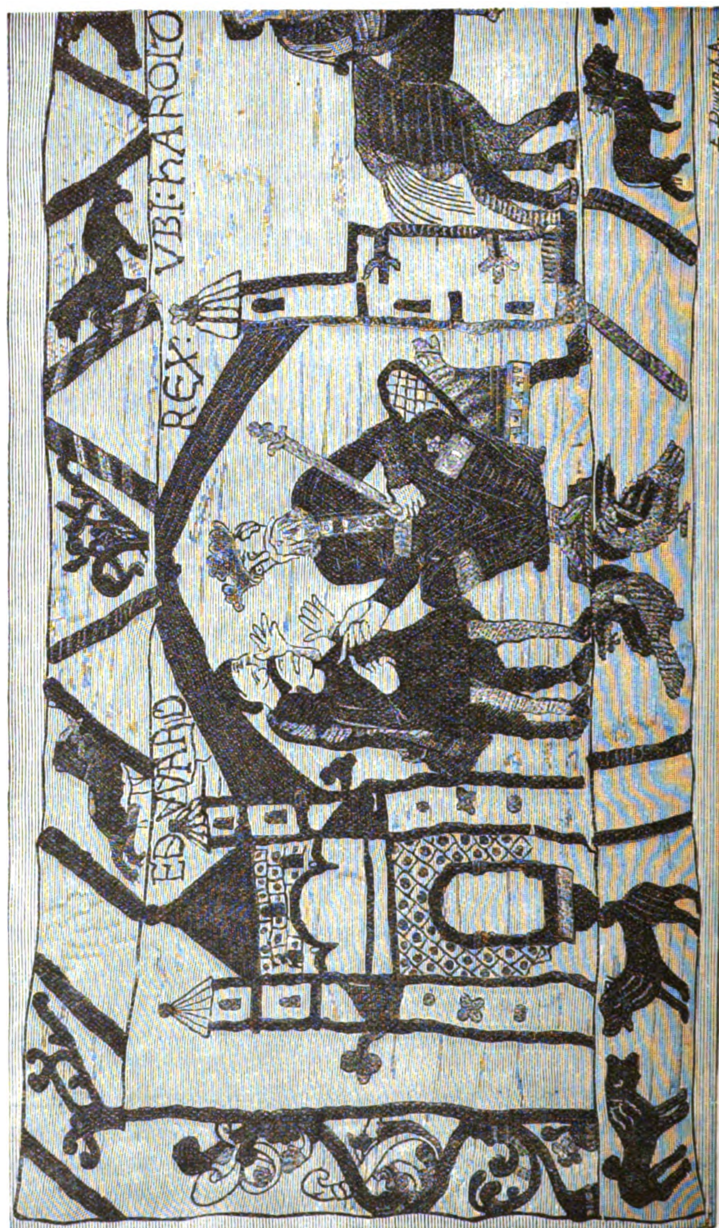
blive høist ulige; thi Margad havde 16 Skibe, medens Guthorm kun havde 5. Men Dagen før Slaget — det var just Olsoksaften — lovede Guthorm Hellig-Olaf, at han skulde give ham Tiendedelen af alt Bytte, om han vilde forunde ham Seiren. Den næste Dag fylkede Guthorm sin Hær, og Slaget begyndte. Efter en lang og blodig Kamp lykkedes det Guthorm at fælde Margad og alle de Mænd, som fulgte ham. Saa stort var Byttet, at der af den Tiendedel af Sølvet, som Guthorm havde lovet Hellig-Olaf, kunde støbes et Krucifiks i Legemsstørrelse og henved $4^1/_2$ Alen høit, og denne kostbare Gave skjænkede Guthorm til Olafs Helligdom i Nidaros, hvor det opbevaredes indtil Reformationen.

Kunde nogle mindre Afdelinger saaledes med Held gaa angrebsvis tilverks mod det engelske Rige, maatte Kong Harald have saa meget større Haab om at vinde Fremgang, naar han med sin krigsvante Hær gjorde et Forsøg paa at sætte sig i Besiddelse af en Del af Landet, som desuden truedes med indre Uroligheder. For saa meget sikrere at knytte Seiren til sin Fane indgik han et Forbund med den mægtige Hertug Vilhelm af Normandie, der var lige saa krigersk og ærelysten, som han selv. Førend vi gaar over til Skildringen af det sidste Erobringstog til England, maa vi kaste et Blik paa, hvorledes Forholdene i Normandie og England stod paa denne Tid.

Forholdene i Normandie og England.*)

Vi har tidligere set, hvorledes den norske Vikingehøvding Gange-Rolf grundlagde Hertugdømmet Normandie og byggede Landet med Lov. Ved Ægteskab med indfødte Kvinder fik Normannerne meget snart et

*) En af de merkeligste Kilder til Fremstillingen af Normannernes Erobring af England er Bayeux-Tapetet, er 20 Tommer bredt og over 200 Fod langt Broderi i 8 Farver, som findes i Bayeux i Normandie. De tre Tommer høie Border over og under Tapetet fremstiller en Række af vilde Dyr og fabelagtige Væsener. Den Nøiagtighed og Troskab, med hvilken de historiske Begivenheder er fremstillede, vidner om, at det er virket ikke længe efter Erobringen, og den største Sandsynlighed taler for, at engelske Kvinder har forfærdiget det efter Befaling af Vilhelms Broder, Biskop Odo af Bayeux. Da det giver righoldige Oplysninger om, hvorledes Folk levede, saa ud og krigede paa de Tider, er i det følgende indtagen en større Række Billeder i Træsnit efter

74. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 1. (Se S. 179, Noten).

overveiende fransk Præg baade i Sprog og Sæder, skjønt de beholdt mange særegne Minder fra de Lande, hvorfra de stammede. Ved sin aandelige og legemlige Styrke kom de til at indtage en hæderlig Plads inden det franske Folk. De blev de toneangivende og ledende saavel i Kunst og Literatur som

---

F. R. Fowke's Verk: "The Bayeux tapestry reproduced in autotype plates (London 1875).

Udvalget bestaar af følgende Billeder:

1. Kong Edvard paalægger Harald Godwinesson at drage til Hertug Vilhelm for at meddele ham Underretning om, at han har udnævnt ham til sin Thronfølger.

2. Harald Godwinesson rider med sine Mænd til Bosham, hvor han

3. med en Tjener begiver sig ind i en Kirke for at anraabe om Himlens Velsignelse paa den forestaaende Færd. Fra et Gjæstebud begiver han sig

4. med sit Følge til Skibs

5, 6. og sætter over Havet til Kysten af Ponthieu. Her blev han ved Ankomsten tagen til Fange af Grev Guidos Mænd og ført til Beaurain, hvor han blev sat i Fængsel.

7. Efter en Stunds Forløb lod Greven Harald komme for sig og indledede Underhandlinger med ham om Betingelserne for, at han igjen skulde sætte ham paa fri Fod.

8. Men neppe havde Hertug Vilhelm hørt, at Harald var falden i Grevens Hænder, før han sendte Gesandter hen for at forlange ham udleveret. Guido overdrog nu Harald til Hertug Vilhelm, som førte ham til Rouen. Det varede ikke længe, før det lykkedes Harald at komme paa fri Fod igjen.

9, 10. Han deltog med ham i Beleiringen af Borgen Dinan i Bretagne, der blev antændt og tvunget til Overgivelse.

11, 12. Harald Godwinesson gik siden i Hertug Vilhelms Tjeneste og svor ham Troskabsed i Domkirken i Bayeux, hvorpaa han

13. vendte tilbage til Kong Edvard.

14. En Stund efter døde Kongen, og hans Lig blev bisat i St. Peters Kirke i Winchester. Paa sit Dødsleie havde han imidlertid tilbagekaldt sin Bestemmelse om, at Thronen efter hans Bortgang skulde tilfalde Hertug Vilhelm og i det Sted indsat Harald Godwinesson som sin Arving. Rigets fornemste Mænd, som havde udvirket dette, henvendte sig da til Harald for at tilbyde ham Riget

15. Harald modtog den tilbudte Krone med megen Høitidelighed og lod den sætte paa sit Hoved i Nærværelse af Stigant, Erkebiskop af Canterbury

16. Store Tegn og Varsler om, hvad de kommende Tider førte i sit Skjød, lod sig tilsyne. Det overtroiske Folk spaaede sig store Ulykker af en Komet, som netop viste sig paa Himlen, og selv Harald, der havde besteget Kong Edvards Throne, blev greben af den gjærende Uro

17, 18. Da Hertug Vilhelm fik Bud fra England om, hvad her var foregaaet, gjorde han strax Forberedelser til at fratage Harald hans Throne. Han lod Skibe bygge og udruste.

19, 20. Scener fra Leiren ved Hastings. Et Ilbud melder Vilhelm, at Harald er i Anmarsch. Paa den ene Side af Billedet antænder Normannerne et angelsachsisk Hus, hvis Indvaanere redder sig ved Flugten.

21. Scene fra Kampens Begyndelse. Anfald af Ryttere.

Den øvrige Del af Tapetet giver en udførlig Skildring af Slagets Gang og af Kongens Fald.

75 **Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 2.** (Se S. 179, Noten).

i Krig og Politik," siger en Historiker, "og det nydannede franske Sprog fandt i dem sine flittigste Bearbeidere og opnaaede navnlig gjennem dem en Elegance, som gjorde det til Europas herskende Sprog."

I den første Tid efter Erobringen indtog Nordboerne vistnok en meget vaklende Holdning lige over for Kristendommen. Men allerede efter et Par Slægtled var de nidkjære Kristne efter Tidens Krav; de var altid villige til at bortskjænke sine Eiendomme til kirkelige Stiftelser og altid færdige til at udgyde sit Blod for Kristendommens Sag. De skjønneste Vidnesbyrd om deres kirkelige Begeistring og krigerske Foretagsomhed har man i Normannernes Kampe i Italien, i Korstogene, som maa betragtes som en Fortsættelse af dem, og i Erobringen af England.

Edvard, Kong Edhelreds Søn, der var kommen paa Thronen i England efter Knut den stores Død, var en snil Mand, men lignede i Tænkemaade og Levesæt mere en Munk end en Konge. Den Tid, han som landflygtig opholdt sig i Normandie, følte han sig saa tiltalt af Folkets Love og Kultur, at han stræbte at efterligne det i enhver Henseende. Han indkaldte saa mange Riddere og Borgere herfra til England, at det en Tid endog saa ud til, at al Magt skulde gaa over i de fremmedes Hænder. Da stillede den angelsachsiske Jarl Godwine sig i Spidsen for en Folkeopstand, der havde til Følge, at en stor Del af de indkaldte Normanner igjen maatte forlade Landet, medens Godwine Jarl som Kongens Raadgiver greb Statens Tøiler. Da Godwine strax efter døde, gik hans Magt og Indflydelse over paa hans tapre og kraftige Søn Harald.

I England saa man imidlertid med Ængstelse og Sorg Fremtiden imøde; thi Edvard var barnløs, og indre Stridigheder berøvede Riget det Samhold, som det i disse vanskelige Tider saa høilig trængte til. I Norden fandtes der nemlig to Konger, som kunde gjøre Fordring paa Englands Throne, naar Edvard faldt fra, nemlig Harald Haardraade og Svein Estridssøn. Den sidste var, som ovenfor nævnt, efter eget Sigende af Edvard endog kaaret til hans Efterfølger.

Edvard, der i et og alt var en svag og let bøielig Karakter, ønskede helst, at hans Throne skulde forblive i Ætten; men da hans Brodersøn Edvard Ædheling, som han havde udset til sin Eftermand, pludselig døde, vendte han sine Tanker til Hertug Vilhelm af Normandie.

Denne, der var en uægte Søn af Normannerhertugen Robert II*), besteg 1035, kun 8 Aar gammel, ved Faderens Død Thronen. Da hans Moder var en Garvers Datter, kaldte de overmodige Adelsmænd ham "Bastarden" (Løsungen). Vilhelm voxte op til en staut Yngling, hvis Mage man vanskelig skulde finde. Ingen af hans Jevnaldrende formaaede at spænde

*) Tilnavnet "Djævelen", som man vanligvis giver ham, savner historisk Berettigelse; derfor er dette Ögenavn opgivet af nyere Historikere.

76. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 3. (Se S. 179, Noten).

hans Bue, i Legemsstyrke og Smidighed kunde faa maale sig med ham, og der gik et stort Ord af hans Kløgt og Raadsnarhed.

I den første Tid af sin Regjering havde han havt at kjæmpe med de mægtige Baroner i sit eget Land; men med den franske Konges Hjælp tvang han dem snart til at falde tilfoie. Dernæst sikrede han sig ved Vaaben sin Stilling mellem sine Nabolande og forøgede sin Indflydelse end ydermere ved Giftermaal med Grev Balduin af Flanderns Datter Mathilde.

I England vidste man saare vel, at man ikke havde noget godt at vente sig af Vilhelm. Da han i Aaret 1051 besøgte Kong Edvard som Gjæst, gjorde hans Optræden Indtryk af, at han tog sin vordende Arv i Øiesyn. Usandsynligt er det ikke, at han allerede dengang fik afvristet den letbevægelige Kong Edvard et Løfte om at blive indsat til hans Thronfølger.

En tilfældig Omstændighed bidrog til at styrke de Rettigheder, han paastod at være i Besiddelse af. Sidst i Aaret 1064 foretog Harald Godwinesson Jarl en Reise over Kanalen. Han havde indskibet sig paa 3 Fartøier med et Følge af Jægere, forsynede med Hunde og Falke, hvorfor nogle troede, at hans Udflugt kun gjaldt nogle Dages Jagt paa en af Øerne i Kanalen, medens andre paastod, at han af Kong Edvard var sendt til Normandie for at overbringe Hertug Vilhelm det Budskab, at Kongen havde indsat ham til sin Eftermand. Men underveis overfaldtes han af en heftig Storm, som drev ham til Kysten af Ponthieu, hvor Grev Guido af Abbeville benyttede sig af sin Strandret til at sætte ham i haardt Fangenskab. Men da Hertug Vilhelm fik høre herom, sørgede han for at faa den engelske Jarl udleveret; thi han skjønte strax, at han her havde den bedste Anledning til at virke for sine Planer paa England. Som Hertugens Fange nød Harald al mulig Hæder; han blev optagen i hans Families Skjød, deltog i alle Fester og var med paa et Krigstog til Bretagne, hvor han indlagde sig megen Hæder. Saa varmt var det Venskab, som opstod mellem Jarlen og Hertugen, at han blev forlovet med en af Hertugens smaa Døtre; dog skulde Bryllupet udsættes, til hun blev voxen.

Da en Tid var gaaet, bad Harald om at faa Lov til at reise hjem. Vilhelm havde ikke noget mod det; dog forlangte han først, at Jarlen med Ed skulde love at virke for, at han blev Edvards Eftermand. Harald gik ind paa det. Fra de forskjellige Byer i Normandie blev i Stilhed de kostbareste Relikvier bragte til Vilhelms Hal og nedlagdes i en stor Vase, som tildækkedes med et Klæde. Den Dag, Eden skulde aflægges, havde en Mængde af Rigets Baroner indfundet sig. Vilhelm selv sad i Høisædet, medens Harald Godwinesson stod ved hans Side. Paa et Vink af Hertugen blev Relikviegjemmet baaret frem. Vilhelm sagde nu til Harald: "Jeg tilspørger dig, Harald, om du for denne Forsamling af Baroner vil stadfæste det Løfte, du gav mig, om at hjælpe mig til at komme i Besiddelse af Englands Throne efter Kong Edvards Død?" Harald traadte frem, lagde

77. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 4. (Se S. 179, Noten).

sin Haand paa Klædet, som dækkede over de hellige Relikvier, og svor, at han vilde gjøre det, om han levede, og Gud vilde skjænke ham sin Bistand dertil. Hele Forsamlingen gjentog: "Saa sandt hjælpe ham Gud!" Nu blev Klædet draget tilside, og man viste Harald, over hvilke Skatte af Helligdomme han havde svoret. Harald var ilde tilmode, da han tiltraadte Tilbagereisen til England.

Et Par Aar efter blev Kong Edvard kastet paa Dødsleiet. Da hans sidste Stund nærmede sig, spaaede han, at Gud havde givet Landet i Fiendens Hænder, der vilde hjemsøge det med Ild og Sværd. Under Dødskampen greb han Harald Godwinessøns Haand og sagde: "Til dig overgiver jeg mit Rige." Samme Aften udraabte de engelske Stormænd Harald til Konge. Neppe var Edvard stedet til sit sidste Hvilested, før Festlighederne ved Haralds Kroning tog sin Begyndelse.

Det varede ikke længe, før bange Anelser om den nærmeste Fremtids Ulykker begyndte at forskrække det engelske Folk. I Slutningen af April Maaned viste der sig paa Himlen en Komet, der med sin luende Hale syntes at sætte hele den sydlige Del af Himlen i Flamme. Syv Nætter i Træk fra Solens Nedgang til dens Opgang straalede den med en Glød saa sterk som Middagssolen, og den overtroiske Samtid saa i den med Gru et Varsel om, hvad der forestod.*) Paa Byens Gader og Torve samlede der sig Skarer af skræmte Mennesker, som stirrede mod Himlen og løftede sine Hænder mod Stjernen som for at besværge den truende Fare.

"En saadan Stjerne," siger en normannisk Forfatter, "pleier at vise sig, naar et Rige er isærd med at skifte Konge." Aaret skulde heller ikke hengaa, før to mægtige Konger var faldne paa Englands Grund i Kamp om Magten og en ny Fyrsteslægt havde besteget Thronen.

Hertug Vilhelms Rustninger. Toste Godwinessøns Underhandlinger og Foretagender.

Harald Godwinessøns Ophøielse paa Thronen skaffede ham en Mængde Fiender ikke blot udenfor Riget, men ogsaa indenlands, ja, selv

*) Denne Komet er vistnok den samme, som i Aaret 1682 opdagedes af den engelske Astronom Edm. Halley og bærer hans Navn. Dens Omløbstid om Solen er 76—77 Aar. Samtidige kinesiske Annaler giver en udførlig Beskrivelse af den.

78. Brudstykke af Bayeux Tapetet 5. (Se S. 179, Noten).

inden hans nærmeste Slægt. Hans yngre Broder Toste havde indtil Kong Edvards sidste Leveaar været Jarl i Nordhumberland, men havde ved sin haarde og selvraadige Fremfærd og sit uduelige Styre vakt Folkets Harme, saa det havde reist sig mod ham og drevet ham væk. Harald, hans Broder, havde udvirket hos Kong Edvard, at denne havde indsat to nye Jarler over Nordhumbrerne, der hed Morkere og Edwine og tilhørte en af de mægtigste angelsachsiske Ætter.

Toste Jarl, der var gift med den flanderske Greve Balduins Datter Judith og saaledes var en Svoger af Hertug Vilhelm af Normandie, blev nu nødt til at flygte over til sin Svigerfader. Her traadte han, som det af det følgende tydelig kan ses, strax i et nærmere Forhold til sin Svoger, som han vilde faa ophøiet paa den engelske Throne, i Haab om, at han selv skulde blive gjenindsat i sine tidligere Forleninger og Værdigheder. Saasnart det rygtedes, at Harald havde opkastet sig til Konge i England, begav han sig til Vilhelm og opmuntrede ham af bedste Evne til at vinde Riget. Normanner-Hertugen sendte strax Gesandter til Harald Godwinessøn for at minde ham om den Ed, han havde aflagt. Men Harald negtede nu at opfylde sine Løfter. Vilhelm sammenkaldte sine Frænder og Baroner i Lillebonne og aabenbarede dem, at det var hans Agt at befrige England. Baronerne gjorde Indvendinger mod denne Plan, som forekom dem eventyrlig og farlig, da Harald allerede havde vundet stor Magt inden sit Land. Men Drotseten Vilhelm Fitz-Osberne (Aasbjørnssøn), som skulde overbringe dette Budskab, fremførte ikke grei Besked, men svarede, at Baronerne gik ind paa Hertugens Plan; de var, sagde han, villige til at stille det dobbelte Antal Krigere mod, hvad de var pligtige til. Vistnok gjorde Baronerne Indsigelse mod denne Fordreielse af deres Ord; men ved at underhandle enkeltvis med dem lykkedes det Hertugen at faa dem til at staa ved, hvad Drotseten havde sagt, og udruste 700 Skibe.

Endnu følte Vilhelm sig dog ikke sterk nok til at begive sig paa denne vovelige Færd. Han sendte derfor Bud til de omliggende Lande og Provinser for at hverve Krigere og knyttede Underhandlinger med de to Konger i Norden, som han vidste kunde optræde som hans Medbeilere.

I Spidsen for dette Gesandtskab stod Toste Jarl, som under Udførelsen af dette Hverv udviste en rastløs Ufortrødenhed. Af Hertug Vilhelm erholdt han nogle Skibe, med hvilke han drog til Flandern for at hverve Krigere. Siden søgte han at gjøre Landgang paa de engelske Kyster for at vinde Tilhængere her; men takket være Harald Godwinessøns Forsvarsanstalter lykkedes dette ham ikke. Han ilede nu til Danmark, hvor han bad Kong Svein, der var hans nære Frænde, om Understøttelse og Folkehjælp; men Svein var saa træt af Krigene mod Nordmændene, at han gjorde alsikens Ophævelser. Halvt i Vrede forlod da Toste Jarl ham

79. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 6. (Se S. 179, Noten)

for, som han sagde, at søge en Høvding, som ikke var fuldt saa ræd for at indlade sig paa Stordaad som Danekongen.

Harald Haardraade opholdt sig just i Viken, da Toste Jarl kom til Norge. Hvorledes den listige Angelsachser indledede Underhandlingerne med ham, vides ikke. Men Sagaerne kjender ikke til, at det var i Normannerhertugens Erinde, han for, eller at han optraadte som hans Underhandler. Derimod paastaar de, at han eggede ham til at vinde Riget for sig selv. Kongen indvendte i Førstningen, at Nordmændene ikke havde nogen Lyst at fare til England for at herje. Da sagde Jarlen: "Er der noget i det, jeg har hørt, at din Frænde Magnus sendte Mænd til Kong Edvard med den Hilsen, at han efter Hardeknuts Død ogsaa havde Ret til England saavelsom til Danmark?" "Ved ikke," sagde Kongen, "men kan aldrig tro det. Naar han havde Ret til Riget, saa maatte han vel ogsaa faa det." "Saa?" sagde Jarlen. "Har du kanske Danmark, som Magnus havde før dig?" "Danerne har da ikke noget at briske sig af," mente Kongen, som troede, at Toste vilde kaste ham hans Uheld i Næsen, "for de slap temmelig brændte fra det." "Vil ikke du sige mig det, saa skal jeg sige dig det," sagde Jarlen. "Magnus fik Danmark, fordi Landets Høvdinger hjalp ham, men du fik det ikke, fordi de stod dig imod. Men vil du have England, saa skal du faa det. Thi jeg skal mage det saa, at den største Del af Høvdingerne i Landet bliver dine Venner og Hjælpere." Haralds Tænder løb i Vand, da han hørte det. Fra nu af holdt han det ene Møde med Jarlen efter det andet, og Enden blev da den, at de blev enige om, at de om Sommeren skulde fare til England for at underkaste sig dette Rige.

Hvorvidt Jarlen ved sine Forhandlinger med Kong Harald overskred den Bemyndigelse, han havde faaet af Hertug Vilhelm, som de normanniske Forfattere paastaar, er noget, som vel aldrig vil blive bragt paa det rene. Saa meget maa ialfald betragtes som sikkert, at Nordmændenes og Normannernes samtidige Angreb paa England foregik efter Aftale og efter en forud lagt Plan, der tilsigtede at splitte den angelsachsiske Hærstyrke paa to vidt adskilte Operationsfelter.

Harald udbød strax om Vaaren halv Almenning af hele Norge, og Folk fik det nu travelt med at fordybe sig i Gjetninger over, hvorledes dette Tog vel vilde løbe af. Nogle førte det store Ord, at det nok ikke vilde have nogen Fare, siden man havde en Hærfører som Harald i Spidsen; thi han havde jo været ude i en Storm før baade i Myklegaard og hjemme i sit Rige. Andre rystede bare paa Hovedet og ramsede op alt, hvad de havde hørt baade om Søgangen ved de engelske Kyster og om Thingemændenes Hær, som bestod af saa tapre Karle, at hver enkelt var jevngod med mindst to af Haralds djærveste Mænd. Engang fik Kongens Ven Ulv Stallare høre en slig Jammerklage. Da kvad han en Vise, hvori han ytrede, at Kongen ikke behøvede en Stallare i sit Stavnrum, hvis to af hans Mænd var saa usle,

80. Brudstykke af Bayeux Tapetet. 7. (Se S. 179, Noten).

ENGLAND
og
SKOTLAND.

ORKNÖER
Haa
Pentlandsfjord
Duncansby
LEWIS
SYDERÖER
CAITHNESS
SUTHERLAND
ROSS
MURRAY
Spey
Buchan
ARGYLE
Dunkeld
Jona
STRATHERNE
Dunblane
FIFE
Firth of Forth
LENNOX
DALRIDER
Edinburgh
LOTHIAN
Carham
Lindisfarne
Bamborough
CANTIRE
STRATHCLYDE
BERNICIA
NORTHUMBERLAND
GALLOWAY
Tyne
Durham
Tees
CUMBERLAND
DEIRA
Man
Ripon
York
Leeds
LINDESAY
Humber
Manchester
Davenport
Bakewell
Gainsborough
Lincoln
Anglesey
CAERNARVON
GWYNEDD
Chester
Denbigh
The Wash
MERIONETH
MONTGOMERY
Nottingham
Stafford
Derby
Stanford
Norwich
Tamworth
Leicester
Thetford
Bridgenorth
Warwick
Northampton
Worcester
Bedford
St. Davids
DYFED
GARDICAN
GLAMORGAN
BRECKNOCK
Hereford
Buckingham
Olney
Oxford
Hertford
GOWER
GWENT
Wallingford
Malmesbury
Sherstone
London
Bath
Rochester
Porlock
Winchester
Oxtford
Canterbury
Pen
Southampton
Lidford
Exeter
Frome
Dorchester
Wight

Christiania lith. Anstalt

at de veg for en Thingemand; men andet havde han rigtignok hørt, dengang han var ung, lagde han til. Ulv skulde imidlertid slippe at være med paa dette Tog; thi samme Vaar døde han. Han fik et vakkert Lovord med sig, da han stededes til Hvile; thi Harald stod over hans aabne Grav og sagde: "Der ligger den, som var bravest og sin Konge huldest af alle".

Toste Jarl havde allerede forladt Norge og sværmede med en Flaade, som han havde samlet sammen fra forskjellige Kanter, om paa de engelske Kyster. Øen Wight hjemsøgtes og plyndredes, hvorpaa han fortsatte sit Tog til Egnen om Sandwich. Men her hørte han, at hans Broder, der i Paavente af Normanner-Hertugens Anfald havde draget en betydelig Styrke sammen, nærmede sig. Han oppebiede derfor ikke hans Komme, men nøiede sig med at presse saa mange af Kystbefolkningen, at han alt i alt fik en Flaade paa 60 Skibe under sin Befaling. Med disse tog han Veien til Nordhumberland, seilede ind i Humberen og herjede i Lindesey. Men her nødte Jarlerne Edwine og Morkere ham og jog ham bort. Det pressede Mandskab, som Skibsbesætningerne bestod af, benyttede sig af den Knibe, han herved kom i, og rømte i saa stort Antal, at han kun beholdt 12 Snekker tilbage, og med disse saa han sig nødsaget til at tage sin Tilflugt til Kong Malcolm i Skotland. Her opholdt han sig saa længe, til Harald Haardraade aabnede sit Angreb paa England.

Toget til England. Slaget ved Stanford Bro. Harald Haardraades Fald.

Imidlertid var Kong Harald bleven færdig med sine Rustninger. Den Hær og Flaade, som han havde samlet, var den største, som hidtil var udgaaet fra Norge, og udgjorde vistnok opimod 5—6000*) Mand fordelte paa 100 Skibe. Hertil kom endda endel Smaaskuder og Førselsskibe. De fleste af Landets Lendermænd var med; blandt dem var Kongens Yndling Eystein Orre, Thorberg Arnessøns Søn, som var forlovet med hans Datter Maria.

Til at føre Regjeringen under sit Fravær fra Landet havde Kong Harald udset sin Søn Magnus, som han lod hylde paa Ørething. Hans

*) Sagaerne angiver baade Hærens og Flaadens Størrelse til det mangedobbelte.

yngre Søn Olaf, Dronning Thora og Døtrene Maria og Ingegerd var derimod med paa Toget.

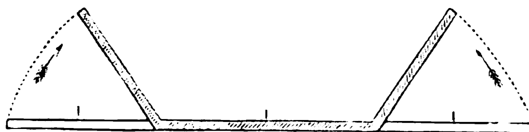
Samlingsstedet skulde være ved Solund-Øerne, hvor Ledingsskibene lidt efter lidt indfandt sig. En tung og trykket Stemning hvilede over Hæren allerede før dens Opbrud fra Norge. Rygter om uhyggelige og ildevarslende Drømme, som enkelte skulde have havt, spredtes ud og bidrog til end mere at øge Mismodet. Selv den ellers saa kraftige og uforfærdede Krigerkonge synes at være bleven smittet deraf. Men Toget var bestemt, og ingen vovede at unddrage sig sin Pligt, uagtet de fleste vistnok havde en Forudfølelse af, at den bar dem ind i Døden.

Det var allerede langt ude i August Maaned, da Flaaden satte Kursen vestover. En gunstig Vind førte Skibene over til Kysterne af Hjaltland. Efter et kort Ophold her fortsattes Veien til Orknøerne, hvor en Del af Nordmændenes Flaade allerede var ankommen. Her maatte Jarlerne Paal og Erlend, Thorfinn Jarls Sønner, stille et betydeligt Antal Hjælpetropper og selv slutte sig til Kongens Følge. Den norsk-irske Kongesøn Gudrød Crovan, som siden opkastede sig til Konge over Man og Suderøerne, forenede sig ogsaa med Nordmændenes Hær, der end yderligere modtog Forsterkning af Tropper, som Kong Malcolm af Skotland sendte. Efter at have ladet Dronningen og Døtrene blive tilbage paa Orknøerne styrede Harald med Flaaden sydefter langs Østkysten til Nordhumberland. Denne Landsdel vilde Harald først og fremst underlægge sig. Ved Udløbet af Tynefloden forenede derpaa Toste Jarl sig med ham og hyldede ham som Konge. I Forening gjorde de nu Landgang paa Kysten af Cleveland (Strækningen søndenfor Tees); Indbyggerne vovede ikke at gjøre Modstand, men fandt sig i at betale Skat og stille Gisler. Først ved den lille By Scarborough mødte den forenede Hær nogen Modstand. Byen ligger paa Skraaningen af en Klippe, der falder brat ud i Havet paa tre Sider. Nordmændene banede sig Adgang til dens Top, hvor de optaarnede en Varde af store Vedskier og stak Ild paa den. Inden Indbyggerne viste Ordet af, haglede der med Brande udover Byen, saa Husene snart stod i lys Lue. Nu maatte Byen overgive sig; dens Forsvarere blev nedhuggede, og Nordmændene plyndrede, hvad Ilden levnede.

Paa samme Vis vedblev Harald at underkaste sig Kystegnen, indtil han kom til Humberen. Han styrede ind ad denne Fjord og lagde op i Elven Ouse, saa langt den var seilbar. Tropperne gik i Land 1 Mils Vei søndenfor York. Harald og Toste Jarl rykkede med Hovedstyrken frem mod denne By, medens Kongesønnen Olaf og Orknøjarlerne lodes tilbage for at passe paa Skibene.

Imidlertid havde der under Jarlerne Morkere og Edwine samlet sig en betydelig Hær fra Nordhumberland. Paa Rygtet om, at Harald nærmede sig langs Elven, ilede de ham imøde. De traf ham en Fjerding

Vei fra Byen ved et Sted, som heder Fulford. Harald, der havde Overmagten paa sin Side, besluttede sig til at opstille sin Hær i Hesteskoform med Fløie, som vendte fremad mod Fienden. Denne Fylking, som kaldtes Gaffelen, foregik saaledes, at den venstre Fløi, som var den sterkeste, støttede sig til Ouse-Floden, medens den høire strakte sig op mod et Dike, hvor en Synkemyr dækkede dens Flanke. Selv førte Harald den venstre Fløi. Hans høie Skikkelse ragede op over den tætte Klynge af Krigere, som omgav ham, og ved hans Side vaiede hans Banner Landøde, om hvilket det hed, at Seiren altid fulgte den Skare, som det bares foran. Jarlerne vendte først sit Angreb mod den høire Fløi, hvor Rækkerne var tyndest, og hvor det daarligste Mandskab stod. Her mødte de kun svag Modstand, da Rækkerne strax brødes og kastede sig paa Flugt. Englænderne troede sig allerede sikre paa Seiren og satte efter de vigende. Da lod Harald blæse til Angreb paa den venstre Fløi, og styrtede selv med Landøde i Spidsen ind paa Englænderne. Disse blev rent fortumlede over dette Sideanfald og søgte vel først at gjøre Modstand, men dreves tilbage og kastedes i vild Flugt ned

81. Gaffelen.

mod Diket og Myren. Af dem, som vilde svømme over Grøften, omkom saa mange, at man kunde gaa tørskoede over deres Lig paa flere Steder. En stor Del af dem, som søgte ud paa Myren, sank i og kvaltes i Slammet. 1000 Lægmænd og 100 Klerke skal paa denne Dag have sat Livet til, og endnu 300 Aar bagefter kunde man paavise Stedet, hvor Nederlaget havde fundet Sted.

Harald leirede sig nu med sin Hær en Mil fra Byen York ved Stanford Bro, der fører over Derwent-Aaen, et Tilløb til Ouse. Skrækslagne sendte Borgerne Gesandter til Harald for at melde ham, at de vilde overgive sig selv og Byen i hans Vold. Harald berammede da, at der Søndag den 24de September skulde afholdes et Thing, hvor man nærmere kunde forhandle om Vilkaarene. Til fastsat Tid begav Harald sig med Hæren ind under Yorks Mure, hvor Borgerne mødte ham og tilsagde ham Lydighed. Til Sikkerhed for sin Troskab stillede de 500 Gisler, som Toste Jarl udsøgte blandt Byens fornemste og mest formaaende Mænd, hvorpaa Harald bestemte, at de til Hærens Underholdning skulde yde en stor Mængde Levnetsmidler.

82. Brudstykke af Bayeux Tapetet x (Se S. 179, Noten).

Det viste sig og, at Toste havde fuldt op af Venner og Tilhængere i Nordhumberland, og disse sluttede sig nu til hans og Kongens Hær. Om Kvelden vendte Kongen med sine Mænd tilbage til Skibene; i sit stille Sind følte han sig baade stolt og glad over den lette Seir, han havde vundet. Men den næste Dags Morgen skulde der holdes et Thing i selve Byen, hvor Harald vilde udnævne nye Befalingsmænd og uddele Len og Værdigheder.

Efterat Harald Godwinesøn havde forhindret Toste Jarl for at gjøre Landgang ved Sandwich, havde han med sin Flaade begivet sig hen til Øen Wight, hvor han blev liggende Sommeren over. Men i de første Tage af September Maaned var hans Forraad paa Levnetsmidler sluppet op, saa han havde været nødt til at give Besætningen paa sin Flaade Hjemlov. Selv havde han med en mindre Del af Hæren begivet sig til London. Da han nu spurgte, at Nordmændene havde landet, udrustede han i Hast 7 Troppekorps, med hvilke han ilede nordefter. Om Søndagen, da Harald og Toste endnu opholdt sig i York, naaede han til den lille By Tada, som ligger i sydvestlig Retning, omtrent midtveis mellem York og Leeds. Saasnart Nordmændene var borte, rykkede han ind i Byen og udsatte strax Vagter, for at Fienden ikke skulde faa noget Nys om hans Komme.

Om Mandag ved Dagverdstid brød Harald op fra Skibene. En Trediedel af Hæren blev ladt tilbage her under Anførsel af Kongens Søn Olaf, Orknøjarlerne og hans vordende Maag Eystein Orre. Veiret var vakkert, og Solen skinnede varmt. Nordmændene var alle vel tilmode; thi mindst af alt anede de, at der var Fare paa Færde. For at Marschen skulde gaa saa meget lettere, tog de ikke engang Brynjer paa, da de syntes, de havde Forsvar nok i sit Skjold og sin Hjelm. Veien lagde man omkring Stanford Bro, skjønt denne var over en Mil længere.

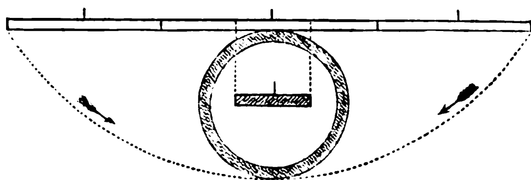
Mellem Stanford og York gaar der et Høidedrag. Da Nordmændene var komne til Broen og skulde over den for at lægge opfor Bakken, blev man i det fjerne var en stor Støvsky, som hvirvlede op i Veiret. Inden i den kunde enkelte mere skarpsynte se blinkende Skjolde og hvide Brynjer. Harald lod Hæren strax gjøre Holdt og sendte Bud efter Toste Jarl for at spørge ham om, hvad dette vel kunde være. Jarlen vidste ikke, hvad han skulde tro. "Kanske det er nogle af mine Frænder, som kommer hid for at søge Naade og Venskab og faa din Beskyttelse atpaa", sagde han; "men det ser ikke videre fredeligt ud heller". Det syntes ogsaa Kongen, og han fandt derfor, at det var bedst, man blev staaende for at se nøiere efter. Støvskyen blev større og større, og da den kom nærmere ned imod Nordmændenes Hær, glittrede og glimtede det af Vaabenraderne i Septembersolens Glans som af en speilblank Isflade en høi klar Vaardag. "Nu gjælder det at tage et godt Raad", sagde Kongen; "thi det nytter ikke at negte for, at der er Ufred paa Færde, og Kongen er vist selv med". Toste Jarl mente da, at det var sikrest at vende om til Skibene igjen og det saa hurtigt

83. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 9. (Se S. 179, Noten).

som muligt; der kunde man enten forsvare sig med sin hele Styrke eller og lægge fra Land med Skibene; thi i det sidste Tilfælde kunde den engelske Hær ikke tilføie dem den mindste Skade. Kong Harald var imidlertid for overmodig til at ville følge dette kloge Raad og sagde: "Nei, da finder jeg det bedre at sende Bud efter vore efterladte Folk. Indtil de kommer, maa vi altid kunne give Engelskmændene nok at bestille". Han bød tre raske Karle kaste sig paa de sprækeste Heste, som fandtes i Hæren, og skynde sig alt, hvad Remmer og Tøi kunde holde, ned til Skibene for at hente opover de Mænd, som var der. "Som du vil, Herre", sagde Toste Jarl. "Jeg har ikke stor Lyst til at vende Ryggen til, jeg heller; men jeg gav nu det Raad, jeg fandt var bedst".

Kongen lod nu Merkesmanden Fredrik løfte Banneret Landøde og opstillede Hæren i lang, men ikke tyk Fylking; derefter bøiede han Fløiene bagover, saa at de naaede sammen. Denne Opstillingsmaade kaldtes i Middelalderens Krigskunst Kredsen og anvendtes især, naar man var udsat for Angreb fra alle Sider, navnlig da, naar Fienden havde et overlegent

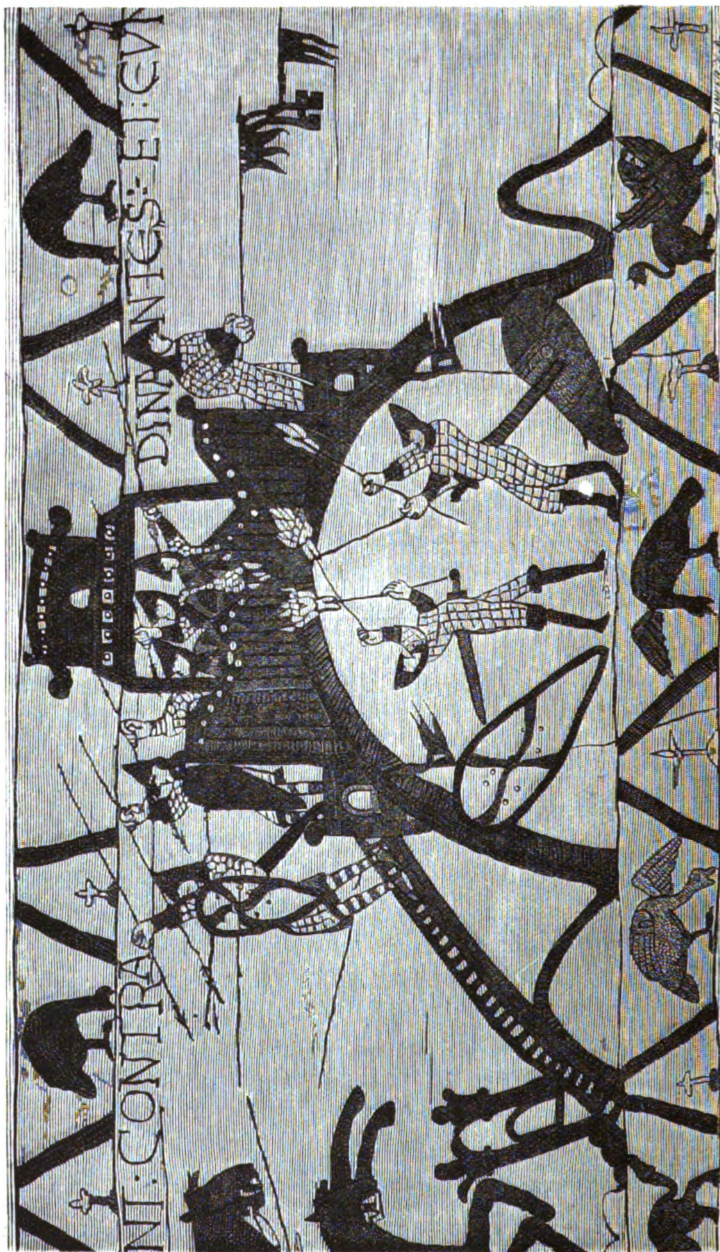

84. Kredsen.

Rytteri. Kong Harald bestemte tillige, at de to Rader, som stod yderst i Fylkingen, skulde rette Spydene udad mod den angribende Fiende. De inderste Rader indtoges af Bueskytterne. Kongen selv var indenfor Ringen med sit Banner og sit Følge. Paa et andet Sted havde Toste Jarl med sit Følge taget Stilling. Disse Tropper skulde ile de Punkter til Undsætning, hvor deres Nærværelse mest behøvedes. Paa den anden Side af Broen var der fremskudt en mindre Afdeling, som dannede Fortroppen og havde til Opgave at forsvare Overgangen over Derwent.

Medens Harald traf disse Forberedelser, var Angelsachsernes Hær rykket frem og havde ordnet sig i Nærheden. Kjernen af den bestod af det saakaldte Thingmannalid;*) i Antal var Englænderne saa overlegne, at der

*) Sagaerne antager — maaske paa Grundlag af den Forsvarsstilling, Nordmændene indtog — at Angelsachsernes Hær fornemmelig bestod af Rytteri; men nyere Forskninger har paavist, at det ikke forholder sig saa. I det hele har visstnok Fremstillingen af Slaget ved Stanford Bro laant mange Træk af Beretningen om Slaget ved Hastings (Senlac).

85. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 10. (Se S. 179, Noten).

kom to af dem paa hver Nordmand. Det varede en god Stund, før Englændernes hele Styrke var samlet paa Slagmarken, saa Nordmændenes Fylking fik foregaa uforstyrret.

Den samme Koldblodighed og Ro, som altid hvilede over Harald Haardraades Personlighed, fornegtede sig heller ikke forud for den ulige Kamp. Paa Læben bar han skjæmtende Ord, hvormed han opmuntrede sine Mænd til at staa fast. Ogsaa hans Sans for Skaldskab traadte frem, medens han viste sine Mænd den Plads, de skulde indtage i Kredsen. Saaledes hørte man ham kvæde:

Frem ganger vi
i Fylkingen
brynjeløse
under blaa Egge.
Hjelme skinner —
selv har jeg ingen:
vort Skrud det ligger
paa Skibet nede.

"Nei, dette var ikke videre godt digtet", sagde han; Rimene forekom ham vel magelige. "Nu skal I høre en Vise, som er bedre". Og dermed gav han sig til at kvæde en ny, hvori han opmuntrede sine Mænd til ikke at krybe i Skjul ved Vaabenbraget, men at bære Hovedet kjækt og høit i Pileregnen og Malmgnyet. Thjodolf Skald, som var med, kvad ogsaa en Vise, hvori han lovede, at han ikke skulde svigte Kongens Sønner, om Harald end selv skulde falde.

Harald var den Dag iført blaa Vaabenkjole og bar en blank skinnende Hjelm paa Hovedet. Som han paa sin sorte blissede Hest red op og ned omkring Kredsen for at mønstre sine Folk, snublede hans Hest med et, saa han stupede frem over dens Hoved. Men i samme Nu var han igjen paa Benene og sagde smaaleende: "Fald tyder heldig Færd". Men der var dog de af hans Mænd, som mente, at Færden kanske ikke vilde blive saa heldig endda. Harald Godwinessøn saa ogsaa dette, og han spurgte nogle Nordmænd, han havde hos sig: "Hvem var den høie Mand, som faldt af Hesten der?" Da han hørte, at det var Kongen selv, vedblev han: "Det var en svær og drabelig Karl; men jeg skulde næsten tro, det er ude med hans Lykke".

Om en Stund kom tyve Ryttere sprængende ned mod Nordmændenes Fylking; alle — baade Mænd og Heste — var iførte Ringbrynjer. Da de var naaede inden Hørevidde, raabte en af dem: "Er Toste Jarl der?" "Det er nok ikke frit for det," svarede Jarlen. "Hvad var det?" "Kong Harald, din Broder, sender dig den Hilsen, at du skal faa Grid og hele Nordhumberland, ja, hvis du ikke er fornøiet med det, vil han lade dig faa

86. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 11. (Se S. 179, Noten).

Tredjedelen af Riget med sig, om du vil forlige dig med ham." "Det var andet det, end den Haan, som blev mig vist i Vinter," sagde Jarlen. "Men sæt nu, at jeg modtog dette Tilbud, hvad vilde han saa byde Kong Harald Sigurdssøn?" "Det sagde Kongen ogsaa noget om", svarede Rytteren. "Han vilde unde ham sex Fod Jord eller vel saa, siden han er høiere end andre Folk." "Rid tilbage", sagde Jarlen harm. "Aldrig skal Nordmændene faa Grund til at sige, at jeg sveg deres Konge og slog mig til deres Fiender." Rytterne vendte da tilbage til Angelsachsernes Hær. Om lidt var Kong Harald ved Siden af Toste. "Hvem var den Mand, som talte saa godt for sig?" spurgte han. "Det var min Broder, Kong Harald selv", lød Svaret. Kongen skjønte, at Harald Godwinessøns egentlige Erinde havde været at saa kaste et Blik paa den norske Hærs Stilling, og udbrød ærgerlig: "Det maatte jeg have vidst en Stund for, saa skulde han have sluppet at se nogen af mine Mænd falde." Harald syntes selv, at det var rigtig kjækt gjort af Angelsachseren. "Han var ikke stor, den Karlen", sagde han med Beundring; "men fast i Sadlen sad han".

Kampen begyndte med et Angreb paa den Afdeling, som skulde værne Broen. Den sterke Skjoldborg, som Nordmændene her havde dannet, holdt Englænderne Stangen en god Stund; men da en Hob af dem var uforsigtig nok til at lade sig lokke til Udfald, brødes Linien, og i den Luge, som herved opstod, trængte Fienden ind og anrettede et frygteligt Blodbad.

Om en Stund var den norske Fortrop nødt til at trække sig tilbage over Broen, som førte over Derwent. Denne værgedes ifølge Sagnet længe med Tapperhed af en kjæmpemæssig Nordmand, som havde stillet sig her og spærrede Fienden Veien. Hans gode Ringbrynje værnede ham mod de engelske Pile og Kastespyd, og en Haug af dræbte Angelsachsere viste, hvor godt hans Øxe kunde bide. De engelske Høvdinger raabte til ham, at han skulde have Grid, om han gav sig; men han svarede dem kun med Haanlatter. Tilsidst lykkedes det en Angelsachser at snige sig under Broen og at gjennembore ham nedenfra under Ringbrynjen.

Over Heltens Lig stormede Angelsachserne nu over Broen, og paa den anden Side begyndte det egentlige Hovedslag. De norske Bueskyttere, som var opstillede her, tilføiede Fienden et ikke lidet Mandetab ved sine sikre Skud. Nordmændene kjæmpede tappert og drev paa flere Steder Fienden tilbage. Harald selv blev greben af Kampraseri og styrtede sig som en Løve ind i Striden, hvor den rasede heftigst. For hans vældige Hug formaaede hverken Hjelm eller Brynje at holde Stand. Han vadede gjennem Fiendens Rækker — siger Stuv Skald — som om han vadede gjennem Vind. En Gysen greb Angelsachserne ved at se den modige Kjæmpe stevne saaledes frem. Midt i sit Stormløb rammedes Harald af en Pil i Struben; Blodspruten stod ham af Munden, og han sank død overende. Hans Mænd værgede i

det længste sin Herres Lig tappert, saa det laa i en Haug af døde Kroppe. Men den Kreds, som omgav Landøde, blev tyndere og tyndere.

Da ilede Toste Jarl til og opmuntrede Nordmændene til paany at slutte sig sammen for at byde Fienden Spidsen. Harald Godwinessøn raabte, at han vilde give baade sin Broder og Nordmændene Grid, om de vilde nedlægge Vaabnene. Men de svarede, at de hellere vilde ligge døde den ene ovenpaa den anden end modtage Grid af engelske Mænd. Kampen blussede da igjen op med stor Heftighed; Toste forsvarede sig som en Mand, men segnede snart for Overmagten.

I dette Øieblik fik Nordmændene den længe ventede Undsætning fra Skibene. Da Eystein Orre modtog Kongens Bud, havde han strax med sine Mænd ilet opover for at bringe Hjælp. Men tungt rustede, som de var, havde den lange Marsch i den sterke Varme taget haardt paa deres Kræfter, saa de ved Fremkomsten næsten var i kampudygtig Stand. Budskabet om Kongens Fald og Synet af de fremtrængende Fiender bragte dem imidlertid til at glemme alt, hvad de havde udstaaet. Rasende af Kampiver og Hevntørst gjorde de det heftigste Anfald paa Englænderne. For saa meget lettere at kunne bruge sine Hugvaaben slængte nogle Skjoldene, andre kængede Brynjerne af. Fienden sakkede agterud for deres voldsomme Stormløb, og hist og her begyndte Flugten at tynde Rækkerne. Men denne tredie Kamp, som længe levede i Mindet under Navnet Orre-Riden, udfægtedes fra Nordmændenes Side af dødstrætte Mænd. Flere omkom af Mødighed uden at være rammede af fiendtlige Vaaben. Snart var Eystein Orre med Størstedelen af sine Mænd og de fleste norske Høvdinger nedhuggede, og de bedrøvelige Rester af Hæren maatte søge sin Redning ved Flugten, som de bedst kunde, idet de stevnede ned mod Skibene.

Skumringen var indtraadt, da de sidste Nordmænd forlod Valpladsen. Styrkaar Stallare havde faaet fat paa en Hest og red nedover til Skibene. Det var kjøligt om Kvelden, og der blæste en gjennemtrængende Vind. Styrkaar hakkede Tænder, der han red; thi han havde ikke andre Klæder paa end en Skjorte og en Hjelm. Da kom en Bonde kjørende; han havde en sid og godt foret Skindtrøie paa. Styrkaar spurgte, om han vilde sælge ham den. "Nei," sagde Bonden, "jeg hører paa dit Maal, at du er Nordmand". "Om saa er, hvad vilde du gjøre?" spurgte Styrkaar. "Dræbe dig, havde jeg saasandt et Sværd", lød Svaret. "Da er det fuldt saa godt, at jeg dræber dig", sagde Styrkaar. Han gjorde, som han sagde, trak saa Skindtrøien af Bonden og tog den paa, hvorpaa han fortsatte sin Vei til Skibene.

Slaget ved Stanford Bro stod den 25de September 1066. Harald Godwinessøn havde vundet den fuldstændigste Seir, som bedst tænkes kunde. Størstedelen af Nordmændenes Hær, deres Konge og ypperste Mænd og hans Medbeiler Tosti var nedhuggede. Et Par Menneskealdere efterpaa var

Valpladsen hvid af Dynger af de faldnes ubegravede Ben. Endnu den Dag idag oppløier Bonden Knokler, Jernsværd og Pilespidser, der er Minder om den sidste seirrige Kamp, som den angelsachsiske Hær bestod. Men Seiren var dyrt kjøbt, og dobbelt dyrt i dette Øieblik, da Normannerhertugen gjorde Landgang paa de britiske Kyster.

For at hindre, at Resterne af Nordmændenes Hær skulde forene sig med sine Frænder fra den anden Side af Kanalen, sluttede Harald Godwinesøn et Forlig med Olaf Haraldsøn, som nu tilligemed Orknøjarlerne førte Befalingen. Ifølge dette skulde han faa drage uhindret bort mod at overlade ham sin Faders store Skat og aflægge høitideligt Løfte om, at han aldrig mere skulde forurolige de engelske Kyster. Med 24 Skibe forlod nu Olaf England i saa stor Hast, at han ikke engang fik tage sin Faders Lig med. Han styrede nord til Orknøerne, hvor han blev Vinteren over. Hans Søster Maria, der var Eystein Orres trolovede Brud, var her pludselig afgaaet ved Døden, — efter Sagnet paa samme Dag og Time, som hendes Fader faldt ved Stanford Bro.

Hertug Vilhelm lander i England. Slag ved Senlac (Hastings).

Den samme Søndenvind, som førte Resterne af den norske Flaade nordover, fyldte ogsaa Seilene paa en langt mægtigere Flaade, der laa og ventede paa den. Normannerne hilsede med Jubel de første Vindgufs og ilede ombord; en strygende Bør førte dem hurtig i tæt sluttet Orden over til Sussex's Kyster. Tredie Dag efter at Harald Haardraade var falden i Slaget ved Stanford Bro, gjorde Normannernes Hær Landgang ved Kysten af Hastings og Pevensey. Da Vilhelm steg i Land, havde han det Uheld at snuble. Selv betragtede han det som et slemt Varsel; men en af hans Mænd tilraabte ham: "Nu har du rigtig godt Tag paa England". Den følgende Dag droges hele Hæren sammen om Egnen ved Hastings, hvor man opkastede Skandser til midlertidigt Forsvar.

Harald Godwinesøn opholdt sig i de første Dage efter Slaget ved Stanford Bro i York, hvor han og hans Mænd feirede Seiren med en dundrende Fest, hvor der ialfald ikke spAredes paa Vin og Mjød. Midt under Maaltidet indfandt der sig et Sendebud, der forlangte at faa Kongen øieblikkelig i Tale. Han meldte ham, at Hertug Vilhelm nogle Dage i

87. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 12. (Se S. 179, Noten).

Forveien havde sat sin Fod paa engelsk Grund. Det ene Ilbud kom efter det andet for at melde, hvilke skrækkelige Ødelæggelser Normannerne anrettede, hvor de for, og for at bede Harald om at komme sine betrængte Undersaatter til Hjælp.

Harald dvælede heller ikke længe i York, men ilede til London, hvor han lod udgaa et Opraab til alle Angelsachsere om at slutte sig om hans Banner. Men han fandt ikke saa stor Tilslutning, som han havde gjort Regning paa. Saaledes holdt Jarlerne Edwine og Morkere sig tilbage, og selv hans allernærmeste Frænder misbilligede Kampen. Hertug Vilhelm sendte en Munk til Harald for at opfordre ham for sidste Gang til at afstaa ham Kongemagten og Herredømmet. Men Harald afviste ham. Han rykkede nu mod Syd med sin Hær og indtog en fast Stilling en Mils Vei fra Hastings ved Senlac. Egnen her er meget ujevn, opfyldt med Høider og Myrer og i høi Grad ufremkommelig for det tunge Rytteri, som Normannerne havde med sig. Paa en af disse Høider slog Harald og Englænderne Leir den 13de Oktober og forskansede sig end yderligere ved opkastede Volde og Pælevcrk.

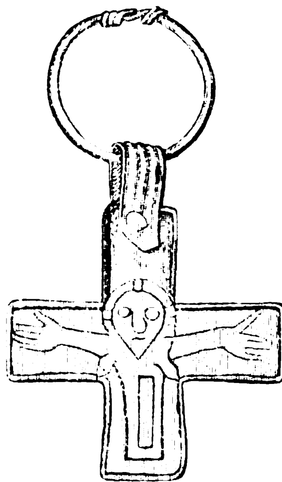
Natten før den store Slagdag, der skulde afgjøre Rigets Skjæbne, tilbragtes paa en høist forskjellig Maade. Fulde af Selvtillid, som Angelsachserne var blevne af den Seir, de havde vundet, sad de ved fyldte Bægere og sang. Over til de normanniske Forposter klang deres skraldende Lattersalver og høilydte Munterhed. I Normannernes Hær var derimod alt stille som i Graven. Hele Hæren var nedsænket i dyb Andagt, medens Krigerne skriftede sine Synder. De lovede alle som en, at de skulde faste hver Lørdag, hvis de overlevede Kampen paa den næste.

Hertug Vilhelm opstillede sin Hær i tre Afdelinger. I Midten stod Normannerne, foran hvilke der vaiede et indviet Banner, som Paven havde sendt. Det bares af den unge Thorstein hvite. Den venstre Fløi indtoges af Bretagnerne under Grev Alan og den høire af Hjelpetropper, som var komne fra det østlige Frankrige. Forrest i hver Afdeling rykkede Bueskytterne og Slyngekasterne frem; dernæst fulgte det tungt væbnede Fodfolk og tilsidst kom Rytteriet, som Vilhelm nødig strax vilde lade drage ud paa det ujevne Jordsmon, hvor det vilde blive en Skive for Englændernes Spydkast.

Tidlig Lørdag Morgen den 14de Oktober rykkede Hæren frem, og og Klokken var 9 begyndte Kampen. Skalden Taillefer havde af Hertug Vilhelm faaet Ret til at gjøre det første Hug. Han red frem foran Fylkingen og sang med høi Røst Sangene om Roland og Karl den store. Medens han kvad, legte han med sit Sværd, kastede det rundt i Luften og greb det ved Hjaltet. Da Sangen var endt, sporede han sin Hest og satte ind paa Fiendens Skjoldborg. En Angelsachser stødte han ned med sit Spyd, en anden kløvede han med sit Sværd, men i det næste Dieblik var han tæt

omsluttet af Fiendens Rækker og fandt Heltedøden. Nu lød Trompeterne over hele Linien; Tusinder af Pile hvinede gjennem Luften. Fra de fremstormende Normanner lød Krigsraabet: "Gud hjælp os!" medens Angelsachserne svarede med: "Ud! Ud!"

Normannerne arbeidede sig opover Høien, hvor Angelsachserne stod; men her hilsedes de af en Hagl af Stene og Kastespyd, og da de naaede Pæleverket og Skansen, hindredes de ved Køller, Sværd og Øxer fra at komme nærmere. Til Trods for alt det Mod, hvormed de kjæmpede, saa det en lang Stund ud til, at Seiren heldede til Angelsachsernes Side.

88. Kors af Sølv. Fundet etsteds i Norge. Nu i Kjøbenhavns Museum.

Paa den vestre Fløi kastede Bretagnerne sig allerede ved Kampens Begyndelse paa Flugt, forfulgte af en Afdeling Engelskmænd. Vilhelm saa det strax. Paa sin ædle spanske Hest sprængte han efter de Flygtende, rev Næseskjærmen op, saa man kunde se hans hvasse Blik, og raabte: "Hvorfor flyr I, Tosser? Se fremad! Der ligger Seiren; men bag Eder lurer Døden! Kun rask frem!" Det hjalp, og Angrebet begyndte anden Gang for Alvor.

Vilhelm stevnede frem mod det Sted, hvor Angelsachserkongens Merke vaiede; han vilde maale Kræfter med ham. Kongens Broder Gyrth slyngede mod Hertugen et Kastespyd, som strakte hans Hest til Jorden. Men da Gyrth stod over ham med draget Sværd, var Hertugen det næste Øieblik

igjen paa Benene og slog ham med et vældigt Køllesslag ihjel. Under denne Nærkamp blev tre Heste dræbte under ham.

Striden havde allerede varet længe, uden at det endnu var lykkedes Normannerne at bryde den tætte Skjoldborg, som Angelsachsernes Hird havde dannet bag Pæleverket. For at sprænge denne greb Hertugen til en List. Paa hans Befaling lod Tropperne paa den vestre Fløi, som de paany flygtede. En anden Deling holdt sig beredt til at rykke ind i den Luge, som opstod, om Fienden forfulgte.

Denne Finte lykkedes fuldkommen, og nu kunde Normannerne ogsaa fra Siden af angribe den engelske Hær. Under den Pileregn, som faldt ned over den Skjoldborg, der omgav Kongen, trængte en Pil ind i hans ene Øie. Han sank til Jorden. Der opstod stor Forvirring i den tapre lille Flok. Under denne blev Merket erobret, og fire franske Krigere tilføiede Kongen saa frygtelige Hug, at han udaandede under dem.

Kampen var endnu ikke endt, da de sidste Strimer af Dagslyset forsvandt. Først ude paa Natten var de tapreste Krigere nedhuggede eller kastede paa Flugt. Overalt paa den blodige Valplads laa Lig i Dynger, mest dog paa det Sted, hvor Angelsachsernes Fane havde vaiet. Her knælede Ragnvald Mørejarls Ætling ned og takkede Gud for Seiren.

Med Slaget ved Senlac var ogsaa Englands Skjæbne afgjort. Vistnok udraabte Angelsachserne Edgar Ædheling til Konge, og London gjorde Mine til at forsvare sig; men da Vilhelm nærmede sig med sin Hær, tabte man Modet og aabnede Byens Porte for ham. Første Juledag 1066 kronedes han i Westminster Kirke som Englands Konge.

Norge deles mellem Haraldssønnerne Magnus og Olaf. Krig med Danmark. Magnus's Død.

Vinteren 1066—67 tilbragte Olaf, Haralds Søn, paa Orknøerne sammen med Resterne af Hæren fra Stanford Bro. Først den næste Sommer tiltraadte han Tilbagereisen til Norge.

Her havde hans ældre Broder **Magnus**, som allerede før Faderens Afreise var tagen til Konge, alene raadet for Riget. Da Olaf indfandt sig,

89. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 13. (Se S. 179, Noten).

blev ogsaa han kaaret til Konge, saaledes at Magnus skulde styre den nordlige Del af Riget, men Olaf den østlige.

Da Brødrene tiltraadte Regjeringen, saa det ikke videre lyst ud i Landet. Kjernen af den norske Hær og Aristokratiet var falden paa fremmed Jordbund. Den største Del af Flaaden var gaaet tilgrunde, og Riget var udpint. Allerede i Begyndelsen saa det ud til Krig med Danmark; thi Freden af 1064 var kun sluttet for Kongerne Haralds og Sveins Levetid og saaledes nu udløben. Som Følge heraf fandt betydelige Rustninger Sted baade i Norge og Danmark. Olaf udbød Leding af sit Rige og drog sydefter til Halland, hvor han mødte Kong Svein og leverede ham et Slag. I dette kom Olaf vistnok til kort; men da han strax efter fik Forsterkninger nordenfra, saa det en Tid ud til, at Kampen skulde gjenoptages. Dog sendte Olaf forinden Bud til Danekongen for at faa mæglet Fred. Nordmændene, sagde han, var villige til at holde det gamle Forlig; men vilde Danerne bryde det, saa var der fra deres Side intet i Veien for, at det fik komme an paa Krigslykken. En haard Modbør skulde deres Uvenner møde, selv om Kong Harald var falden. Der var ikke noget, som Svein hellere ønskede, end at faa Fred med Nordmændene. Underhandlingerne kom strax istand, og der blev aftalt et Fredsmøde i Konghelle. Her blev det bestemt, at alt skulde forblive, som man i 1064 var kommen overens om. Saa megen Dygtighed udfoldede Olaf ved disse Fredsforhandlinger, at man kvad derom:

Vel værged Olaf Norge
ved Skrækkens Ord og Fredens,
saa at ingen Konge
end turde Riget fordre.

Til Stadfæstelse af denne Overenskomst fæstede Kong Olaf Sveins Datter Ingerid, som han siden ægtede.

Aaret efter at denne Fred var kommen istand, døde Kong Magnus den 28de April 1069 i Nidaros efter længere Tids Sygdom. Da hans Søn Haakon endnu kun var et spædt Barn, blev Olaf Enekonge over hele Norge.

Efter den korte Ufred med Danmark førte Olaf Haraldssøn ingen Krige. I Landets Historie var en saa lang Fredsperiode et Særsyn, og man gav derfor Kong Olaf Tilnavnet kyrre d. e. den rolige. Aarsagen hertil er vel ikke saa meget at søge i Olafs fredsæle Personlighed, som i Nabolandenes indre og ydre Anliggender, der gav deres Konger fuldt op at varetage. I Sverige opstod der ved Kong Steinkels Død (Aar 1066) blodige Thronstridigheder, der først endte omkring Aar 1083, da det lykkedes Inge Steinkelssøn at fælde sin Modkonge.

Svein Ulvssøn omgikkes i den nærmeste Tid efter Normannernes

Erobring af England med Planer til at optræde som Godwinessønnernes Eftermaalsmand. Han sendte endog Bud over til England og forlangte, at Vilhelm skulde tage Landet til Len af ham og svare ham Skat deraf. Han vandt vistnok et stort Parti her; men da Krigen med Norge optog hans Sind og Tanker, forsømte han det beleilige Øieblik, medens Vilhelm havde nok med at bekjæmpe de engelske Høvdinger, som holdt Striden mod ham gaaende. I Aaret 1069 sendte han en Flaade paa 240 Skibe under Befaling af sine to ældste Sønner over Nordsøen. De landede først paa den sydlige Kant af Landet, hvor det dog ikke lykkedes dem at sætte fast Fod, men drog siden opover til Nordhumberland. Vilhelm ilede de truede Egne til Hjælp, og han bevægede dels ved Vaabenmagt, dels ved at bestikke Høvdingerne Danerne til at drage hjem. Fem Aar efter sendte Kongen paany en stor Flaade over for at bistaa Nordhumbrerne i deres frugtesløse Kampe mod Vilhelms Tyranni; men den udrettede ikke mere nu end før og maatte vende om. Efter denne Tid opgav Kong Svein enhver Tanke paa at kunne gribe ind i Forviklingerne i England.

Kong Olaf synes at have holdt sig udenfor disse Stridigheder, skjønt det udtrykkelig heder, at flere Nordmænd deltog i Danernes Tog. Vilhelm gjorde sig ogsaa megen Umag for at beholde hans Venskab. Aaret efter Slaget ved Stanford Bro sendte han Haralds Lig tilbage til Norge, og senere søgte han ved Gesandter at sikre sig mod, at Olaf indlod sig paa noget Forbund med Danekongen. Dette lykkedes ham ogsaa; saa længe Svein Ulvssøn var i Live, foretog Olaf intet fiendtligt Skridt mod England.

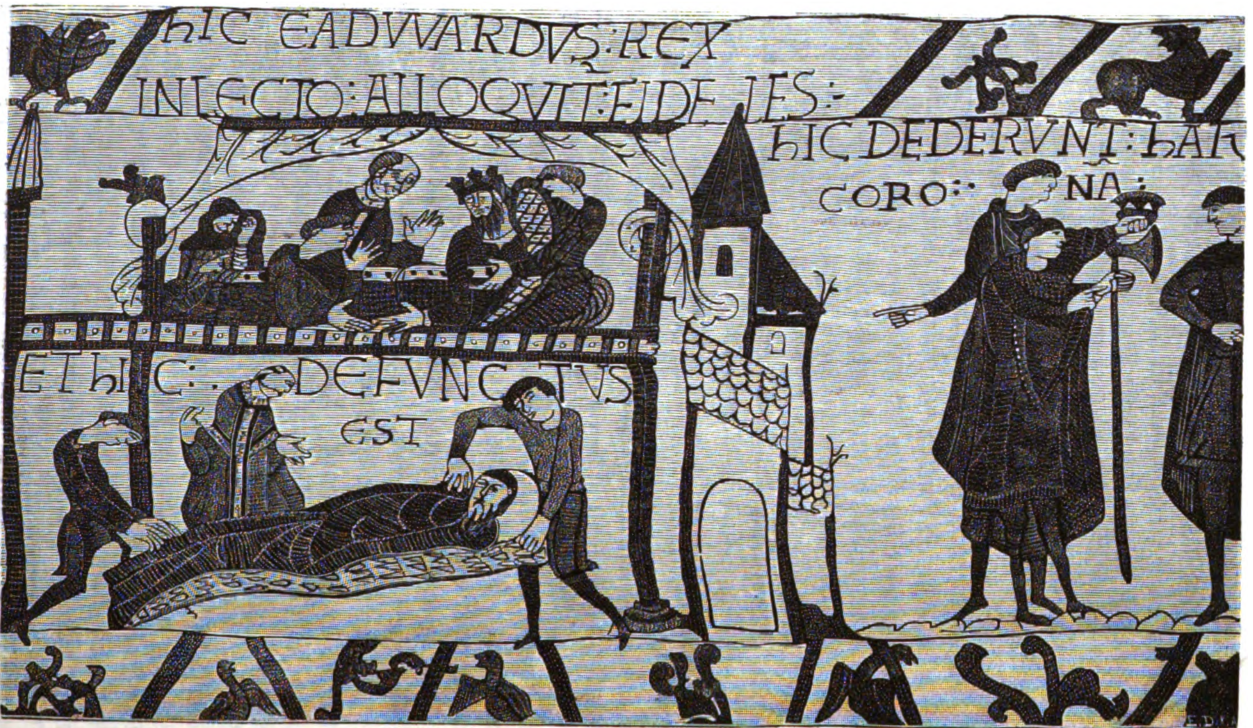
Norges Forhold til Danmark og England.

Den 28de April 1076 døde Svein Ulvssøn i Sudathorp i Sønderjylland. Til Trods for at hans personlige Vandel ikke altid var den reneste, elskede hans Folk ham høit for hans Blidhed, Retfærdighed og Klogskab. Derfor lovede det ham og strax før hans Død, at det skulde tage alle hans Sønner til Konger, den ene efter den anden. Han bestemte da, at hans Søn Knut, som han ansaa for den dygtigste, skulde følge ham nærmest i Regjeringen. Men da Svein havde lukket sine Øine, lykkedes det den mægtige Aasbjørn Jarl at faa sin Svigersøn Harald Hein, som var den ældste af Sønnerne, sat paa Thronen, og Knut maatte nøie sig med Jarledømmet

over Sjælland. Men dette Valg vakte stor Harme hos Knut og hans øvrige Brødre, og nogle af dem søgte Tilhold hos sin Svoger Kong Olaf for at bede ham om Bistand til at fratage Harald Riget. Nu stod Danekongen sig meget godt med Geistligheden og Paven Gregor VII. Paa hans Anmodning skrev denne strax et Brev til Kong Olaf og paalagde ham paa det indstændigste ikke at yde den danske Konges Brødre nogen Hjælp. "Det er bleven os berettet," skriver han blandt andet, "at den danske Konges Brødre har begivet sig til Eder for ved Hjælp af Eder og Eders Mænd at kunne drive igjennem, at han deler sit Rige med dem. Men hvilken Skade derved truer Riget, hvilken Forstyrrelse herved vækkes blandt det kristne Folk, hvilken Ødelæggelse det vil medføre for Kirkerne, som de grumme Hedninger i de tilstødende Lande efterstræber, det lærer os Sandheden, som er Kristus selv, i Evangeliet, naar han siger, at hvert Hus, som er splidagtigt med sig selv, skal gaa tilgrunde og omstyrtes, det ene over det andet. Vi formaner Eder derfor til, at I paa det omhyggeligste vogter Eder for, at ingen faar overtale Eder til at yde Hjælp eller Bistand i denne Sag, for at denne Synd ikke skal falde tilbage paa Eder selv, og Guds Vrede opvækkes mod Eder og Eders Rige formedelst Tvedragten i hint. Derimod beder og raader vi Eder indstændigen til, at I overtaler den danske Konge til at modtage sine Brødre med Kjærlighed hos sig i sit Rige, og saavidt det staar i hans Magt at tildele dem andre Værdigheder og Besiddelser, saa de ikke paa nogen uværdig Maade lider Nød eller Rigets Værdighed nogen Skade." *) Hvorvidt det lykkedes Olaf at mægle Fred mellem Harald og hans Brødre, ved man ikke med Bestemthed; men noget over et Aars Tid efter, at Pavens Brev var kommen Olaf i Hænde, døde Harald (17de April 1080), og nu blev Knut Danmarks Konge.

Olaf og Knut var Hjertensvenner, og saa længe de regjerede, herskede der den skjønneste Enighed mellem Rigerne. Navnlig viste dette sig ved den Maade, hvorpaa Kong Knut beskyttede de norske Farmænd mod at lide Overlast af de danske Stormænd. Men Knut var en krigersk Fyrste, og han kunde aldrig faa ud af Tankerne, at hans Forgjængere tillige havde raadet over England. Han higede efter at gjenvinde denne Magt. Fra Nordhumberland modtog han gjentagne Opfordringer af Anglo-Danerne om at komme dem til Hjælp, og da Vilhelm paa det sidste havde havt adskillige Uheld med sig, troede han, at nu var Tiden kommen til foranstalte et nyt Tog. Det synes, som Kong Vilhelm ventede et nyt Angreb fra dansk Side, strax Knut havde besteget Thronen. Men alvorlige Rustninger foretog denne dog ikke før i Aaret 1084. Han sendte da Bud til sin Svoger Kong Olaf og bad ham om en Sammenkomst i Konghelle. Olaf indfandt sig, og Knut aabenbarede ham nu, at det var hans Agt at gjøre et Tog til England og

*) Dipl. Norv. VI, No. 1.

90. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 14. (Se S. 179, Noten).

bad ham om Understøttelse hertil; gjerne skulde han overlade ham Hovedanførselen, om han ønskede den, sagde han. Men Olaf vægrede sig ved at være med selv, end sige overtage Kommandoen. "Min Fader, Kong Harald," sagde han, "der var saa vældig en Kriger, drog derhen med en Hær, hvis Mage aldrig havde forladt Norge. Og du ved dog, hvad Udfaldet blev. En saadan Samling af udmerkede Krigere kan nu ikke stilles af Norge, og endda større Forskjel er det paa Anførerne. Det vilde være at friste Lykken altfor meget, om jeg indlod mig paa at undertvinge England. Derimod tilbyder jeg at stille en Flaade paa 60 store Skibe, som jeg skal bemande med de dygtigste Folk, jeg kan finde, og ellers udruste saa godt, som jeg selv var med." Dette Tilbud modtog Knut med Glæde, og der blev aftalt, at den norske Hær skulde indfinde sig i Limfjorden Vaaren efter, hvor den hele Flaade skulde samles. Kongerne skiltes ad efter at have vexlet Gaver og drog hver til sit.

Om Vinteren sendte Kong Knut Hærbud over sit hele Rige og udbød Almenning af Folk og Skibe. Flaaden samledes tidlig paa Vaaren 1085 i Limfjorden. Herhen kom ogsaa de 60 norske Skibe, som var rustede paa det bedste, og en Afdeling, som Knuts Svigerfader Grev Robert af Flandern sendte. Ialt skal Flaaden have bestaaet af 1000 Fartøier. Det drog imidlertid længe ud, før man brød op. Knut frygtede nemlig for, at Venderne, som truede Danmark med Indfald, skulde gjøre Alvor af sin Trusel, og maatte derfor indlade sig i Underhandlinger med dem fra Heidaby af. Vilhelm, som havde faaet et Nys om, hvad han havde at vente sig, sad imidlertid ikke med Hænderne i Skjødet, men traf storartede Forberedelser til at afvende den overhængende Fare, som forekom ham skrækkeligere end alt det, han hidtil havde været udsat for. Da han vel vidste, at Anglerne ikke var at stole paa, samlede han ikke mindre end 60000 Krigere om sig fra Normandie og fordelte dem rundt paa Rigets Kyster. Borge og Byer befæstedes, i Havnene blev der lagt Besætninger og til at bestride alle de Udgifter, som disse Forsvarsanstalter krævede, blev den gamle Skat Danegeld fornyet. Endelig forsøgte han atter det Middel, som havde vist sig særdeles virksomt lige over for Danernes Høvdinger, og som heller ikke denne Gang forfeilede sin Virkning.

Knut opholdt sig endnu i Heidaby, hvor han raadslog med sine fornemste Mænd. I Hæren begyndte der snart at opstaa Mangel paa Levnetsmidler ved, at man blev liggende saa længe paa et Sted. Almuen begyndte at knurre, og Høvdingerne, som Vilhelms Penge havde underkjøbt, pustede til. Navnlig skal Kongens Halvbroder Olaf have bidraget meget til at øge Mismodet. Denne indfandt sig hos Knut for, som han sagde, paa Høvdingernes Vegne at bede ham om at gjøre Alvor af Toget. Men Kongen blev opbragt over hans Indblanding og sendte ham i Lænker til Flandern, hvor han blev holdt i strengt Fangenskab. Men da dette rygtedes til Hæren, gjorde denne

egenmægtige Fremfærd kun Ondt værre; flere Høvdinger foreslog nu at bryde Ledingen, saa fik Kongen hjælpe sig uden dem, saa godt han kunde. Almuen greb med Glæde dette Raad. Forgjæves søgte Nordmændene at tale Danerne til Rette. De fik kun det Svar, "at Nordmændene gjerne for dem maatte blive i dette Sultehul, saa længe de havde Lyst; men de vilde drage hjem til sit, det forteste de kunde." Da Knut omsider kom opover til Limfjorden, fandt han kun de norske Skibe liggende her. Som rimeligt kan være, blev han yderst forbitret over, hvad der var hændt, og han svor, at Danerne skulde faa undgjælde haardt derfor. Nordmændene erklærede sig vistnok villige til at følge ham, hvorhen han vilde; men med en saa liden Hær kunde han naturligvis ikke udrette noget. Han takkede dem for den Troskab, de havde vist ham, og lod dem drage hjem med Gaver og Hilsener til deres Konge. Han gav paa samme Tid Nordmændene Tilladelse til at drive fri Handel paa de danske Riger og Strømme.

Danerne maatte haardt undgjælde for den Ulydighed, de havde vist ved at bryde Ledingen. Knut paalagde dem først haarde Bøder; opbragte herover gjorde Indbyggerne i Vendsyssel Oprør med den mægtige Aasbjørn Jarl i Spidsen. Knut blev nødt til at flygte over til Fyen; men Oprørerne forfulgte ham og fældede ham i St. Albans Kirke i Odense den 10de Juli 1086. Hans Broder Olaf blev udløst af sit Fangenskab i Flandern og toges til Konge. Denne ægtede kort efter Olaf Kyrres Søster Ingegerd. Det varede ikke længe, før det rygtedes, at der skede store Jertein ved den dræbte Konges Grav. Haarde Hungersaar og Sygdomme hjemsøgte Folket, som i denne Elendighed saa et Tegn paa Himlens Vrede. I Bod og Bøn vendte det sig til den forhadte Knut, som om kort Tid ophøiedes til Landets Skytshelgen.

Kirkepolitiske Forhold under Olafs Regjering.

Bremens Erkebispestol indehavdes endnu i Olafs første Regjeringsaar af den myndige Adalbert, som Harald Haardraade havde haanet og trodset. Den hovmodige Prælat, som nys før havde haabet at opkaste sig til Pave i Norden, var imidlertid nu af forskjellige Omstændigheder bleven meget indskrænket i sin Magt, saa han kun raadede over en Trediedel af det Bispedømme, som engang havde adlydt hans mindste Bud. De tyske

Fyrster var yderst misfornøiede over den slette Indflydelse, han udøvede paa sin Myndling Kong Henrik den fjerde, og paa et Rigsmøde i Tribur ved Paasketid 1066 tvang de denne til at give ham Afskied og drev ham med væbnet Haand ud af Slottet, da han ikke godvillig vilde fortrække. Hertug Ordulf af Sachsen og hans Søn Magnus, der hadede Adalbert, vilde benytte sig af Leiligheden til at berige sig paa hans Bekostning, og det lykkedes dem ogsaa virkelig at fratage ham en betydelig Del af Erkestolens Gods. I Vendland, hvor Adalbert havde virket meget for Kristendommens Udbredelse, reiste Hedningerne sig paa samme Tid og anrettede et frygteligt Blodbad paa de kristne, ja gjorde endog et Indfald paa det Omraade, som stod under Erkebispens verdslige Overhøihed. Men dette var kun en Overgang. Tre Aar efter indtog han atter sin Stilling hos Keiseren, og dermed vaagnede

91. Relikviegjemme fra Norge. Nu i Kjøbenhavns Museum.

hans gamle Ærgjerrighed paany. Han pønsede strax paa at forene andre Bispedømmer med sit og gjenoptog tillige Planen til at oprette et nordisk Pavedømme. Det var hans Agt at foretage en Rundreise til Danmark, Sverige, Norge og Orknøerne, men afstod dog fra dette eventyrlige Forsæt, da Kong Svein Ulvssøn forestillede ham, at det var rettest, han overlod Omvendelsesverket til Mænd, som talte Sproget og var vante til Folkets Levemaade. Han maatte da nøie sig med at sende flere af sine Klerker til Sverige, Norge og til Øerne. Han havde forresten heller ikke lang Tid igjen; thi den 16de Marts 1072 endte han sit urolige Liv.

Hvorledes Forholdet mellem Adalbert og Olaf Haraldssøn har været, kjender man ikke til, men af det lidet, man ved eller kan slutte sig til, lader det til at have været nok saa godt. Tyskeren Bernhard, som var

92. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 15. (Se S. 179, Noten).

bleven usams med Harald Haardraade, fordi han ikke vilde opgive sit Forhold til Adalbert, og derfor havde maattet ty til Island, lod Olaf komme tilbage til Norge efter 20 Aars Fravær. Han fagnede ham paa bedste Vis; sendte ham først til Rom for at udvirke Pavens Afløsning for Faderens Sjæl og ansatte ham siden som Biskop i Gulathingslagen. I sin sidste Levetid agtede Adalbert at holde et stort Kirkemøde i Slesvig, hvor der blandt andet skulde forhandles om Indførelsen af Tiende. Dette Møde kom vistnok ikke istand; men de norske Biskoper var indbudne til at deltage.

Olafs hele Færd bærer Præget af, at han med stor Hengivenhed omfattede Religionen og dens Tjenere. Til hvilken Yderlighed, han i denne Henseende kunde gaa, vil bedst ses af, hvad der er bleven os overleveret om Angelsachsermunken Thorgauts (Turgots) Oplevelser i Norge. Denne flygtede omkr. Aaret 1070 paa Grund af de Uroligheder, som Kong Vilhelms haarde Styre opvakte i Nordhumberland, med et norsk Skib over Nordsøen til Norge, hvor han blev vel modtaget af Kong Olaf. "Da denne" — saa lyder den engelske Historieskriver Simeon af Durhams Beretning, som han sandsynligvis har af Thorgauts egen Mund — "var meget gudfrygtig, pleiede han stadig at have mellem sine Hænder de hellige Bøger, som han ofte læste i under sin Styrelses Byrder. Han opvartede Presten for Alteret, ret som det var, hjalp til at iføre ham Messeklæderne, gjød Vand over hans Hænder og udførte andet lignende med Andagt. Da han hørte, at en Klerk var kommen fra fra England, hvilket dengang ansaas for meget stort, tog han ham til sin Lærer for at undervises i Salmerne." Thorgaut nød megen Godhed af Kongen og hans Hird og vendte med rige Gaver tilbage til England, hvor han døde i Durham. Efter dette Vidnesbyrd skal Kong Olaf saaledes ikke have fundet det under sin Værdighed at forrette Degnens Tjeneste ved Messen.

Til Pave Gregor den syvende, som strakte sin mægtige Indflydelse til de yderste Grænser af den romerske Kirkes Omraade, stod Kong Olaf i et venskabeligt Forhold. Iblandt denne Paves Breve findes der under 15de December 1078 et, som er stillet til Nordmændenes Konge, og som indeholder kristelig Opmuntring og Belærelse. I dette hedder det:

"Biskop Gregor, Guds Tjeneres Tjener, sender sin elskede Søn Olaf Nordmannakonge sin Hilsen og apostoliske Velsignelse. Uagtet den almindelige Omsorg, som det hellige og apostoliske Sæde, som vi ved Guds Barmhjertighed forestaar, medfører, at vi staar i Skyldnerforhold til alle dem, som bekjender Troen paa Jesus Christus, saa befinder vi os idag i stor Bekymring for og Forpligtelse til Eder, der saa at sige bor ved Verdens Ende, saa meget mere, som vi ved, at I ikke er synderlig godt forsynede med Lærere i den kristelige Religion og de nødvendige Trøstemidler. Derfor griber vi denne Leilighed, som tilbyder sig, for nogenledes at styrke Eders Herlighed i Troen paa Kristo Jesu, som ifølge den evige Gud Faders Villie

i Helligaands Enighed blev et Menneske for Verdens Frelses Skyld — — —*) Vi vil underrette Eder om, at det var vort Ønske, om det nogenledes kunde lade sig gjøre, at sende Eder nogle af Brødrene, som var tro og kyndige i at undervise Eder i al Lærdom og Kundskab om Kristo Jesu, paa det at I, sømmeligen oplærte i den evangeliske og apostoliske Tro, ikke skulde være vaklende i nogen Del, men rod- og grundfæstede paa den urokkelige Grundvold, som er Kristus Jesus, kunde voxe overflødigere og fuldkomnere i Guds Kraft, og efter eders Gjerning bære i Troen en Frugt, som fortjente den evige Løn. Men da dette falder os saare vanskeligt saa vel paa Grund af, at Eders Land er saa langt bortliggende, som især fordi Tungemaalet er ubekjendt, beder vi Eder — saaledes som vi ogsaa har ladet Danekongen vide — at I vil sende nogle af eders yngre og fornemme Mænd til det apostoliske Sæde, for at de maa blive omhyggeligen oplærte i de hellige og guddommelige Love under Apostlerne Peters og Paulus's Vinger og siden ikke som ubekjendte, men som bekjendte kan meddele Eder det apostoliske Sædes Erinder og prædike hos Eder, ikke ligesom raa og ukyndige, men i Sprog, Kundskab og Sæder forstandige, paa en Maade, som ikke alene er Gud værdig i, hvad den kristelige Religions Orden fordrer, men ogsaa kraftigt bringe det til Udførelse med hans Hjælp . . . ." *)

Om Olaf fulgte den Opfordring, som indeholdes i denne Skrivelse, vides ikke bestemt, men det er rimeligt nok. Under den Kamp, som ved denne Tid udspandt sig mellem Keisermagten og Pavedømmet, mellem Keiser Henrik IV og Pave Gregor VII, lader det nærmest til, at Olaf Haraldsøn ligesom hans Svoger Knut Sveinsson i Danmark tog Pavens Parti. Da Adalberts Eftermand paa Bremens Erkebispestol Liemar (1072—1101), der skildres som en klog og lærd Mand, sluttede sig til sin Ven Keiseren, blev de norske Bisper indviede af en anden tysk Erkebiskop, som var Paven hengiven. Der foretoges allerede nu de fornødne Skridt til at dele Erkestiftet Hamburg-Bremen i to nye, hvoraf det ene skulde omfatte Nord-Tyskland og det andet Danmark, Norge og Sverige. Stridighederne mellem Keiseren og Paven og de nye Forhold, som indtraadte i Norden ved Knut Sveinssøns Død, stillede Sagen vistnok i Bero for den første Tid; men det skulde dog ikke vare længe, før Tanken atter dukkede op og naaede sin Gjennemførelse.

Som vi af Mag. Adams ovenfor gjengivne Skildring af de norske Forhold omkring Aar 1070 har set, gaves der ved denne Tid endnu ingen

*) Her følger i kort Sammendrag den kristne Tros Hovedlærdomme.

**) Dipl. Norv. VI Nr. 1. Slutningen af Brevet advarer Olaf mod at yde den danske Konges Brødre, der har søgt Tilflugt hos ham, nogen Hjælp eller Understøttelse i deres Fiendskab. Se S. 211.

fast Inddeling af Landet i Bispedømmer med bestemte Grænser, men Biskoperne virkede som Lydbiskoper eller Missionslærere.*)

I Kong Olafs senere Aar maa der være foregaaet en Forandring heri, idet der blev anvist hver enkelt Biskop en Del af Landet som hans Omraade, og denne oprindelige Inddeling i Bispedømmer har vistnok paa det nærmeste faldet sammen med Inddelingen i Lagdømmer, saaledes at det ene omfattede Frostathingslagen, det andet Gulathingslagen og det tredie Viken samt Oplandene, hvilke to Landskaber neppe endnu var strengt adskilte som Lagdømmer. Paa samme Tid, som denne Inddeling foregik, oprettedes der ogsaa faste Bispestole i Nidaros, i Selja, hvis Bispesæde siden flyttedes til Bergen, og i Oslo.

Norges Fremgang i Olaf Haraldssøns Regjeringstid. Bergens By anlægges. Kristkirken i Nidaros.

Medens Nordeuropa paa alle Kanter hjemsøgtes af udvortes Krige og indvortes Uroligheder, herskede der i Norge den dybeste Fred; thi Kong Olaf styrede med Kraft og paasaa med Strenghed, at al lovlig Orden opretholdtes. Som Følge heraf gik Landet fremad i Lykke og Velvære. De allerede bestaaende Byer tog et stort Opsving, og nye reiste sig, takket være den blomstrende Handel og livlige Samfærdsel, som nu fandt Sted mellem Norge og Udenverdenen.

Der var især Danmark, England, Skotland, Irland, Frankrige og Tyskland, som Nordmændene besøgte paa sine Handelsfærder, ligesom ogsaa danske, engelske og tyske Fartøier hyppigt saas i de norske Havne. Østersøhavnene, især de russiske Handelspladse, gjæstedes ofte dels for Pelsverkhandelens Skyld, dels for den Omsætning af kostbare asiatiske Luxusartikler, som her fandt Sted. Jumne eller Jom skulde aldrig forvinde det haarde Knæk, som Magnus den gode havde tilføiet dens Handel, og andre mindre Byer reiste sig derfor i Stedet. Ogsaa Bjarmeland, Handelspladsen ved Dvinafloden, besøgtes af og til paa halv fredelig, halv krigersk Vis.

*) Se ovenfor S. 10 jfr. S. 6.

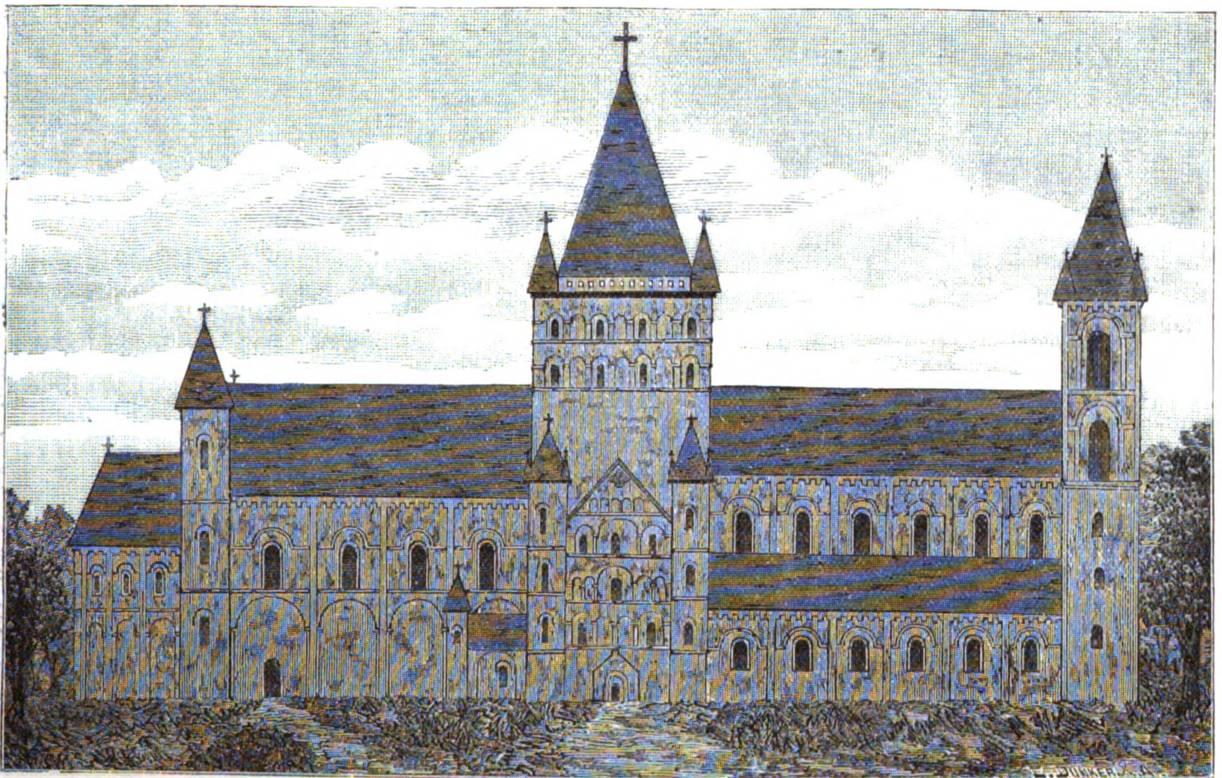
93. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 16. (Se S. 179, Noten).

Det lader ogsaa til, at Norge blev forskaanet for den Misvært og Nød, som paa samme Tid herskede i Nordeuropa, navnlig i Danmark. Her var Aaringerne jevnt gode, ofte over, men sjelden under Middelaars, og Folket saa i dette ogsaa en Grund mere til at være tilfreds med Olafs Styre. I en Saga heder det: "Da var der ypperlige Aaringer og mangfoldig Herlighed, saa at Norge ikke under nogen Konge siden Harald Haarfager var i saa lykkelig en Tilstand, som i hans Dage. Alle elskede ham inderligt . . . . ."

Et af de Foretagender, som er knyttede til Olafs Navn, og som vidner ligesaa meget om hans aabne Blik for Folkets Tarv som om hans Dygtighed i at træffe et heldigt Valg, er Grundlæggelsen af Bergens By. Paa Vestlandet fra Agdenes til Lindesnes havde der hidtil ingen større Handelsplads været, som kunde tjene som et Midtpunkt for den rask opblomstrende Handel og for Omsætningen med Udlandet. Overalt, hvor Fjordene gik ind i Landet, havde de tilstødende Bygder sin Havn; hist og her fandtes der maaske ogsaa en liden Kaupang, som dog ikke havde nogen Betydning uden for det nærmeste Grandelag.

Omtrent midtveis mellem Stat og Lindesnes, ved den lille Elv, som fra Svartediket løber ned i Lungegaardsvandet, laa den berømte Kongsgaard Alrekstad, som har faaet Navn efter det 2000 Fod høie Fjeld Alreken, der rager op over den. Lige i Nærheden, paa Skraaningen under Fjeldet, hvor Aalreksstadvaagen krummer sig ind om en stor Halvø for i sin inderste Bund at mødes med en mindre, men lige og dyb Vaag, maa der have ligget en Gaard ved Navn Bjørgvin. Her lagde Olaf den ny Kjøbstad, som blev opkaldt efter Gaarden, og som skulde blive Midtpunktet for Handelen i det vestenfjeldske og Forbindelsen med Udlandet. Paa Holmen, som laa paa Nordøstsiden af Indløbet til Vaagen, udstak han i et af Aarene mellem 1070—75 Byggetomter og lod lægge Grunden til en Sognekirke. Denne, der var af Træ, efterfulgtes snart af en større af Sten, som blev bestemt til at være Kathedralkirke for Biskopen i Gulathingslagen. Faa Aar efter Byens Anlæg flyttedes Bispesædet fra Selja til Bergen.

I Nidaros, hvor Biskopen i Frostathingslagen havde sit Sæde, opførte Kong Olaf en Kathedralkirke. Paa det Sted, hvor Hellig-Olaf først havde hvilet, stod der et lidet Kapel af Træ, som Magnus den gode havde bygget. Dette maatte nu vige Pladsen for en stor Stenbygning, som opførtes i romansk Stil af Graasten og huggen Klæbersten. Kongen nedlagde selv dens første Grundsten, og Alteret blev sat over Hellig-Olafs Grav. Den havde forskjellige Navne, dels Trefoldighedskirken (Trinitatiskirken), dels Kristkirken, dels den hellige Olafs Kirke. Hvilket Aar denne prægtige Bygning blev fuldført, vides ikke; men Kong Olaf oplevede at se den i færdig Stand.

91. Kristkirken i Nidaros i sin ældste Skikkelse. Efter et Rids af P. A. Munch.

Gilderne i Middelalderen.

Som Følge af det Velvære og den Velstand, som nu gav Kjøbstadslivet sit særegne Præg, tog Selskabeligheden et stort Opsving. I Olafs Dage, heder det i en Saga, holdtes der i Kjøbstæderne langt hyppigere Drikkelag og Sammenskudsgilder end forhen. Allerede i Hedenskabets Tid pleiede vore Forfædre at foranstalte Gjæstebud eller Sammenskudslag, som holdtes enten paa Omgang eller paa den Gaard i Bygden, hvor man havde bedst Rum. Beværtningen i disse Lag forestodes vistnok af Bonden, i hvis Hus de holdtes; men de, som deltog, maatte yde sit Bidrag hertil enten i Madvarer eller i rede Penge. Forøvrigt kjender man ikke stort til Skikkene i disse Lag; men de synes at have staaet i Forbindelse med den hedenske Gudsdyrkelse. Efter Kristendommens Indførelse vedblev de at bestaa, skjønt de tabte sin hedenske Karakter og i det Sted lempedes efter lignende udenlandske — især engelske — Institutioner med kristeligt Tilsnit.

Disse sluttede Selskaber, som fra Olaf kyrres Tid bærer Navnet Gilder, dannedes dels for at befordre et ordnet, under Religionens Værn staaende Samkvem mellem de Mænd og Kvinder, som indtraadte som Medlemmer, dels for at Deltagerne gjensidig skulde forsvare og understøtte hverandre i Liv og Død, i Modgang og i Medgang. Medlemmerne kaldtes Gildebrødre og Gildesøstre, og hvert enkelt Gilde stod under en Helgens Varetægt.

Disse Samfund bidrog vistnok ikke lidet til at give Landets Menigheder Fasthed og Samhold; dog synes de aldrig at have øvet den gjennemgribende Indflydelse paa Byernes Forfatning, som Tilfældet var i andre Lande, navnlig i Tyskland. Dette havde vel sin Grund deri, at Kongerne altid holdt vaagent Øie med dem, saa de ikke udartede til Planteskoler for Oprør og Ulydighed, og de passede nok ogsaa paa, at der ikke dannede sig nye Foreninger af enkelte Klasser af Bymændene, svarende til nyere Tiders Laug, uden at de vidste om det og gav sit Samtykke til de Love, som skulde være gjældende for dem.

Den romerske Kirke indtog allerede fra første Færd af en særdeles gunstig Stilling lige over for disse Broderskaber, idet de stod fuldstændig under Geistlighedens Opsigt. Thi hvis de ei havde sine egne Kirker, sattes de i Forbindelse med en eller anden nærliggende Kirke, hvis Bestyrere tillige blev deres geistlige Tilsynsmænd. De religiøse Ceremonier, som fandt Sted under Sammenkomsterne skjærpede Sandsen for de kristne Troeslærdomme. Broderbaandet, som knyttede Gildebrødrene sammen, strakte sig ogsaa udover Graven, idet de gjenlevende under Møderne samlede sig i Forbønner for den

95. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 17. (Se S. 179, Noten).

afdøde Kammerats Sjæl. Slagsmaal, Voldsomhed og Blodsudgydelse hørte til Umulighederne blandt Gildesbrødrene, som ikke engang maatte medbringe Vaaben til Sammenkomsterne. Derimod udviklede der sig en anstændig og sleben Selskabstone, hvortil Søstrenes Nærværelse ikke lidet bidrog.

I selve Nidaros fandtes der i Middelalderen mindst 2 saadanne Gilder, af hvilke det ældste, Myklegildet (ɔ: det store Gilde) blev oprettet af Olaf Kyrre og indviet til Hellig-Olaf. Dets Skaale eller Forsamlingshal laa ikke langt fra Fjorden og omtrent midt i Byen.*) Naar Gildesbrødrene skulde sammenkaldes, ringedes der med den store Klokke, som kaldtes Bøar-Bot (Byens Pryd). Medlemmerne af dette Lag opførte paa egen Bekostning en Stenkirke, som indviedes til den hellige Margrete. Et andet Gilde, som stod ikke langt under Myklegildet i Magt og Anseelse, var det hellige Kors's Gilde, der antages at have staaet i Forbindelse med Korskirken, og i hvis Hal ifølge Byloven Lagthinget holdtes. Sandsynligvis har ogsaa Haandværkerne her ligesom i andre Byer havt sit særskilte Gilde.

Intetsteds i Norge fandt denne Institution dog en saa frodig Jordbund som i Bergen. Her kjender man endnu Navnene paa fem af dem. I de første Aarhundreder af Byens Tilværelse var der saa mange, at Kong Erik Magnussøn i Aaret 1295 fandt det raadeligst at afskaffe flere af dem, deriblandt Guldsmedenes og Lodsernes Gilde, og kun tillade nogle faa at bestaa. Det fornemste af disse Gilder var St. Jatmunds eller Edmunds Gilde, der havde sin Skaale ovenpaa Apostelkirken. "I dette," skriver en bergensk Forfatter i det 16de Aarhundrede, "lod Konger, Biskoper, Hertuger, Grever, Baroner, Riddere og anden Adel, ja endog af fremmede Riger sig indskrive." Den norske Borgerstand søgte dog vistnok mest til St. Mariæ Gilde, i hvis Hal Bergens Lagthing holdtes, og som sandsynligvis var indviet til Jomfru Maria og Erkeengelen Mikael. Om St. Nicolaus's Gilde har man ingen Kundskab; derimod havde de indflyttede Tyskere to Gilder, hvoraf det ene, St. Annas Gilde, stod i Forbindelse med Halvardskirken, og det andet, St. Katharinas og St. Dorotheas Gilde, ialfald ved Udgangen af det fjortende Aarhundrede blev knyttet til det hanseatiske Kontor i Bergen.

I Tunsberg fandtes der mindst to Gilder, nemlig St. Olafs Gilde, hvor Lagthinget holdtes, og St. Annas Gilde. I Oslo By nævnes tre, Hellig-Legems Gilde, som havde sit Alter i Domkirken, St. Annas Gilde, der laa ved Olafs-Klosteret, og Skomagernes Gilde, hvis Medlemmer i 1409 ogsaa blev optagne i Prædikebrødrenes Broderskab.

Gilderne var imidlertid ikke indskrænkede til Byerne alene. Hvert større Distrikt i Landet har vistnok havt sit eget Gilde, da Landsloven

*) Gildeskaalen maa have ligget etsteds i Strøget mellem Strandgaden og Fjordgaden, hvor Gjelvangveiten (d. e. Gildevangsveiten) endnu bærer Minde derom.

indeholder flere Bestemmelser om dem og omtaler dem i Sammenligning med Kirke og Thing. Man kjender imidlertid nu kun faa; men det tør vel ansees som utvivlsomt, at de forskjellige Bygdegilders Beliggenhed har fæstet sig i Erindringen ved Stedsnavne som Gildeskaale, Gildehus, Gildevang, Gildevold, Gildesaker o. fl. Hist og her paavises vel ogsaa Tomter og Grundmure, der er Levninger af Middelalderens Gildeskaaler, som vel i Almindelighed befandt sig i Nærheden af Kirkerne.

I Nidaros Bispedomme maa Bygdegildernes Antal have været meget stort. Der nævnes saaledes Gilder i Salten (Gildesskaal), i Aalen, i Opdal, i Meldalen og paa Herø i Søndmøre. I Jemtland fandtes Aasmændenes Gilde og Gildet i Ressund. I Bergens Stift havde man paa Onarheim i Tysnes Sogn et Gilde, som var indviet til Hellig Olaf og Jomfru Maria, i Østensjø et, indviet til St. Nicolaus, og paa Vossevangen et, som var indviet til St. Michael. I Stavanger Stift kan intet paavises med Bestemthed. Derimod forekommer der i Gudbrandsdalen et i Ringebu, og Oslo Stift maa have havt mange at opvise, for saa vidt man af Stedsnavne kan drage nogen Slutning.

De Love, som var gjældende for saadanne Lag, kaldtes Gildeskraaer. Disse maa have været indbyrdes overensstemmende i Hovedpunkterne, navnlig i alt det, som vedkom de aarlige Tilskud, den selskabelige Orden og Ærbarhed samt de Forpligtelser, som paahvilede Medlemmerne til at yde hverandre al mulig Bistand i Handel og Vandel og i al Slags Nød og Fare.

Af Gildeskraaer er til vore Dage kun tre bevarede, der alle synes at hidrøre fra det fjortende Aarhundrede. Af disse giver blot en, der var gjældende for St. Katharinas og St. Dorotheas Gilde i Bergen, Oplysninger om, hvorledes det gik til ved et Bygilde; men da dets Medlemmer var Tyskere, tør man neppe opstille dets Skraa som en almengyldig Norm for Gilderne i de norske Byer.

Større Interesse frembyder derimod Skraaerne for Bygdegilderne i Kinservik og Tysnes. De vigtigste Bestemmelser i den førstnævnte Skraa er følgende:

Gildet, som var indviet til Jomfru Maria og St. Olaf, skulde holdes hvert Aar om Sommeren til Helse, Aar og Fred og alskens Miskun saavel i dette som i det kommende Liv. Hvert mandligt og kvindeligt Medlem af Broderskabet skulde afgive en vis Mængde godt Malt, en Øre Vox og et Trug med to Skeer; undlod man dette, maatte man betale Bod. Børn over tre Aar gamle maatte ikke medtages uden mod et særskilt Tilskud. For Børn over 12 Aar skulde der ydes fuldt Bidrag; dog maatte Gilde-Eden ei aflægges før fyldte 15 Aar. Alle maatte indfinde sig til Gildet, naar de ei havde gyldigt Forfald. Ældste Søn arvede Faderens Medlemsret og ældste Datter Moderens. Andre, som vilde optages, maatte lade sig

foreslaa ved Bordet eller i Gildestevne, og da udkrævedes Medlemmernes enstemmige Samtykke. Ved Indtrædelsen erlagde enhver Husværd (d. e. Indtrædelsesafgift, hvorved man blev Medeier i Gildehuset), hvorpaa han maatte sværge sig i Brødrelaget. Intet Medlem maatte medbringe Vaaben eller yppe Trætte i Gildet, slaa tilvæds eller hindre andre fra at bruge de Husgeraad, man medbragte. Spildte nogen saa meget Drikke paa Bordet, at han ei kunde skjule det med Haanden, skulde han bøde derfor, ligesaa, om en slap sin Hund ind, efterat Bordene var fremsatte, ikke reiste sig, naar Kristi og Jomfru Marias Skaal blev drukket, eller undlod at følge sine Gildebrødre i Ottesang og Høimesse. I selve Gildet skulde man overhovedet vise en anstændig Opførsel og vel vogte sine Ord; thi "det er godt om Morgenen at mindes, hvad man om Kvelden kvæder."

Hvis en Gildebroders Hus brændte op, skulde de andre indfinde sig paa Stedet og bygge det op igjen lige saa godt som før; den brandlidte havde selv Ret til at bestemme, hvor meget Tømmer og Næver han behøvede hertil. Brandt en Mands Kornlade op før Jul, skulde hver Broder give ham en Mæle Korn, men en halv, om Branden fandt Sted efter Jul. Brandt hans Hølade op, skulde hans Gildebrødre fordele hans Kvæg mellem sig og fremføde det til den næste Sommer. Mistede han tre Stykker Kvæg eller mere ved Sygdom eller Fjeldrap, skulde hver Broder give ham en Mæle Korn. Var en Gildebroder Kjøbmand og mistede sit Gods eller Varer til en Værdi af tre Mark eller derover ved Skibbrud, skulde hver Broder i Erstatning give ham en Mæle Korn, dog ikke, hvis det foregik i et Land, som man havde Ufred med, eller indtraf mere end et Aar efter, at han havde forladt Norge. Faldt en Broder i Fangenskab i fremmed Land, var Gildebrødrene forpligtede til at udløse ham. Blev en Gildebroder dræbt af et Ikke-Medlem, skulde alle Brødrene paa bedste Vis bistaa Eftermaalsmanden. En Gildebroder, som dræbte en anden Broder, udelukkedes fra Gildet og ansaas for en Niding og en Forræder. Trængte en Gildebroder til Mandehjelp, kunde han opbyde saa mange Brødre, han vilde, til at følge sig hvorsomhelst inden Fylket; ingen kunde undslaa sig, naar den, som krævede deres Følgeskab, kun skaffede det fornødne til Reisen. Naar et Medlem døde, skulde alle Brødrene efter Budsendelse fra Arvingen være forpligtede til at følge Liget, bekoste Sjælemesser osv.

Den anden norske Gildeskraa, som er bevaret, var gjældende for Hellig-Olafs Gilde paa Onarheim i Tysnes Sogn paa Søndhordland og skriver sig fra 1394. Den havde en Række af Bestemmelser tilfælles med den ovenfor omtalte, og det kan derfor være tilstrækkeligt at paapege, hvad der var uensartet. Afgifterne i dette Gilde var betydelig større end i Jomfru Marias og St. Olafs Gilde i Hardanger. Gildemedlemmerne samledes paa den første St. Olafs Dag (29de Juli), og Sammenkomsten varede, saa længe man lystede og havde Mungaat nok. Hver Aften tømte man Jomfru Marias

96. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 18. (Se S. 179, Noten).

Skaal, derpaa oplæstes Navnene paa alle de Brødre og Søstre, som var i Live, og Præsten drog, iført Korkaabe og bærende Røgelseskarret i den ene Haand, under Sang rundt Huset og besprængte det med Vievand. Efter Skaalen til Hellig-Olafs Minde oplæstes Navnene paa de afdøde Gildesøskende, hvorpaa man sang Gravsalmer, medens Lysene i Gildet brandt. Gildebrødrene skulde hjælpe og styrke hverandre til Lov og Ret inden og uden Landet; der var bestemt, hvorledes døde skulde stedes til Jorden, og Messer synges for deres Sjæle. Til syge Gildebrødre eller Søstre maatte man hente en Styrkedrik fra Gildets Kjælder. En Gildebroder, som var bleven saa fattig, at han ikke kunde erlægge Afgiften, tilstededes alligevel Adgang til Gildet og fik deltage i Maaltiderne, og hver Dag gav man for Sjælebods Skyld en halv Bolle Mungaat til de fattige. Den sidste Olafsdag (3die August) holdtes der Fællesmaaltid. Saa nøieseende var man i, at al Sømmelighed og Høflighed iagttoges, at der endog var fastsat Bøder for det Medlem, som ved Ind- eller Udgangen glemte at bukke for Hellig-Olafs Billede.

Hvilken gjennemgribende Betydning Gildeinstitutionen havde for Folkets Kulturliv, saa lidet udviklet som Kommunalvæsenet endnu var, er indlysende nok. Af den opstod efterhaanden, som vi senere skal se, forskjellige Haandværkerlaug og banede Veien for Oprettelsen af gjensidige Understøttelsesforeninger. Bestemmelserne i den ovennævnte Gildeskraa fra Hardanger viser os saaledes, hvorledes Brand- og Søforsikringsselskaberne opstod.

Ved Reformationen afskaffedes Gilderne. De havde nu — om man kan fæste fuld Lid til de nidkjære Presters og Biskopers Udsagn — tabt sin oprindelige Karakter og var udartede til vilde Drikkelag, hvor alskens Ryggesløshed og Usømmelighed holdt Hus, — "Gud allerhøieste til Vanære og Mennesker til et ondt Exempel."

Olaf kyrres Personlighed. Livet ved Hoffet. Kongens Død.

Olaf kyrres Liv henrandt i stille og fredelig Virksomhed, idet alle hans Tanker gjaldt hans Undersaatter, hvis Vel han søgte at fremme af bedste Evne. Han befandt sig næsten altid paa Reiser omkring i Landet. Julen pleiede han at tilbringe i en eller anden Kjøbstad; men ellers var Landet hans kjæreste Opholdssted. Derfor havde han tildels ogsaa Tilnavnet Bonde.

Olaf var en vakker, majestætisk Mand at se til, høi og velvoxen, lys af Haar og Hudfarve; Folk sagde, at stautere Karl skulde man vanskelig faa se for sine Oine. Han satte stor Pris paa Stas og Pragt og holdt gjerne sin Hird med ypperlige Vaaben og Klæder; han saa heller aldrig paa Skillingen, naar han derved kunde knytte en dygtig Mand til sig. Han var godlidende og venlig mod alle, som han kom i Berørelse med, spøgte gjerne og havde aldrig noget imod at slaa sig rigtig løs i et godt Lag. Naar han sad i sit Høisæde, medens hans Mænd bænkede sig om Drikkebordet, bredte der sig strax Hygge i Laget, og alle tog Exempel af den jevne muntre Konge, hvis Hjertensgodhed og Elskværdighed straalede ud af hans milde Blik. Engang, da han sad i Myklegildet i Nidaros, sagde nogle til ham: "Herre, vi og mange andre glæder os saa inderligt over, at du er saa blid og venlig mod hele Folket." "Hvorfor skulde jeg ikke være glad," svarede han, "da jeg sidder her i Lag med Eder og ser Glæde og Frihed omkring mig? I min Faders Tid var dette Folk kuet under Tvang og Skræk, og man gjemte, hvad man eiede af Guld og Kostbarheder. Nu ser jeg hver skinne af den Stas, han eier. Eders Frihed og Lykke er min Glæde og Fryd."

Til Thinge talede Kong Olaf dog ikke gjerne. Her overlod han det helst til andre at føre Ordet paa hans Vegne. En af dem, som stod Kongen bi i Raad og Daad, var hans Fostbroder Skule, Kongsfostre kaldet; han udnævnte ham til Stallare og gav ham sit Søskendebarn Gudrun tilægte. Skule var Kongens bedste Ven og fik af ham til Foræring en Del Gaarde i Nærheden af Konghelle, Oslo og Nidaros; den fornemste af disse var Rein i Rissen, der blev Sædet for hans senere saa mægtige Æt.

I Kong Olafs Tid gjennemgik Hirden en temmelig stor Forandring, idet Hirdmændenes, Gjesternes og Huskarlenes Antal, der tilsammen havde udgjort 120 Mand, fordobledes. Bønderne, som skulde huse og underholde Kongen og hans Følge, naar han reiste omkring i Landet, gjorde vel i Førstningen Ophævelser over dette; enkelte spurgte ham ogsaa, hvorfor han havde flere Folk om sig, end Loven tillod og man havde været vant til i de tidligere Kongers Tid. Hertil svarede Kongen paa sin ligefremme Maade: "Det er ikke min Mening at falde eder til Tynge eller volde eder Ulempe. Men jeg faar ikke styret mit Rige med tilbørlig Respekt, hvis jeg ikke skal have dobbelt saa stor Mandehjælp mod, hvad min Fader havde."

Hirdstuernes Indretning underkastedes nu en Forbedring med Hensyn til Udstyr og Fordeling af Sæderne. Hidtil havde man nøiet sig med Jordgulv, paa hvilket Ildene brandt, medens Ljore og Glugger tjente til Udgang for Røg og til Oplysning i Hallen. Olaf lod gjøre Stuer med Ovne og lagde Gulv af Stenheller, hvorved Huset vandt meget i Hygge og Bekvemmelighed. I Hallen stod der hidtil to Rader Bænke eller Sæder langs Langvæggene paa begge Sider af Ilden, med et Høisæde paa Midten

af hver Langpall. Olaf lagde en Tverpall tvers over Hallen i den ene Ende med det kongelige Høisæde i Midten. Ved denne Tverbænk, som kaldtes Høipallen, da Gulvet her dannede en Forhøining, fik Dronningen, Fyrsterne, Jarlerne og Bisperne Sæde, naar de var tilstede. Ved Maaltiderne sattes det saakaldte Trapiza eller Skjænkebord foran Forhøiningen. Lige over for Kongen sad Stallaren og de fornemste Høvdinger paa Stallarebænken, saaledes at de vendte Ansigtet mod Kongen. De andre Gjester af lavere Rang bænkedes rundt om i Hallen, saaledes at det blev lettere for Kongen at overskue det hele Selskab.

Kong Olaf indførte ogsaa nye Hirdskikke efter udenlandske Fyrsters Brug, idet han oprettede to Klasser inden Hirden, Skutelsvendenes og Kjertesvendenes. Skutelsvendene (eg. Bordsvendene), der var de fornemste Hirdmænd, havde sit Navn deraf, at de ved høitidelige Leiligheder gjorde Tjeneste ved Kongens Bord. De skiftedes to og to ad Gangen om at være om Kongens Person, føre Tilsyn med Vagterne og udføre anden forefaldende Tjeneste. Kjertesvendene, der bestod af høiættede Ynglinge, som ved et Slags Pagetjeneste skulde opdrages til Hirdmænd, stod ved lignende Anledninger for Kongens Bord med brændende Kjerter og gjorde anden Opvartning. Medens man hidtil havde benyttet Drikkehorn, som sendtes over Ildene, kom nu Bordkar eller Bægere i Brug, og man drak ikke længere med sin Gjenbo, men med hvem man lystede.

Ved Hoffet begyndte man nu ogsaa at klæde sig efter udenlandsk Mønster. "Da", heder det i Sagaen, "optog man tillige udenlandske Skikke, Stas og Klædessnit; man havde Pragthoser, rynkede om Benet; nogle spændte Guldringe om Læggene paa sig; nogle havde Dragkjortler, udskaarne for Siderne og tilsnørede med Lad, Arme, fem Alen lange og dog saa trange, at man maatte drage dem paa med Haandtøile og rynke dem op om Axlerne, høie Sko, overalt udsyede med Silke, stundom besatte med Guld." Saavidt man kan se, var det Tidens herskende Mode i England og Normandie, som man optog, først i de høiere og derpaa lidt efter lidt i de bredere Lag af Samfundet.

Efter 27 Aars Regjering blev Olaf Haraldssøn under et Ophold i Ranrike syg paa Gaarden Haukby og døde den 22de September 1093. Hans Lig blev ført nord til Nidaros og begravet i den af ham byggede Kristkirke. "Norge var under hans Regjering tiltaget meget i Rigdom og Anseelse," lyder Sagaens Dom om hans Livsgjerning.

97. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 19. (Se S. 179, Noten).

Magnus Olafsson og Haakon Magnussøn bliver Konger i Norge. Uenighed mellem Kongerne. Haakons Død.

Ved Olaf Kyrres Død havde Folket to Konger at vælge mellem, nemlig Olafs Søn Magnus og hans Brodersøn Haakon Magnussøn. Efter Tidens Begreber havde begge lige stor Ret til Thronen, og der samlede sig et stort Parti om hver af dem. Det saa ud til, at Landet skulde splittes under to Konger.

Den yngre Slægt, som var opvoxet under den lange Fred, havde med Begjærlighed indsuget Sagnene om de stolte Bedrifter, som Nordmændene havde øvet paa Kong Harald Haardraades Krigsfærder, og tørstede efter selv at faa Anledning til at øve lignende Storverk. Deres Hu var vendt mod Olafs Søn Magnus, der var Farfaderen op af Dage. Magnus var født udenfor Ægteskab; hans Moder hed Thora Arnesdatter.. Han var ved Faderens Død 20 Aar gammel og havde vistnok allerede lagt for Dagen, hvad der boede i ham; thi han var en vakker, rask og uforfærdet Karl i alle Maader. Han blev strax tagen til Konge i Viken.

De ældre derimod, som havde døiet noget af hvert og set Krigslivet fra alle Sider, ønskede slet ikke Harald Haardraades Tid tilbage, men stundede kun efter at leve i Ro, som de havde gjort under Olaf Kyrres fredsæle Styre. De kastede sine Øine paa Haakon, en Søn af Magnus Haraldssøn. Denne var ved Farbroderens Død 24 Aar gammel. Han havde i sin tidligste Barndom været opfostret hos Sveinke Steinarssøn, en mægtig Høvding øster ved Gautelven, og var siden kommen til Gudbrandsdalen, hvor han holdt til hos sin Frænde Thore paa Steig. I mangt og meget slægtede Haakon paa sin Farbroder; men at han tillige var en tapper Kriger, havde han lagt for Dagen paa et seirrigt Tog, som han foretog til Bjarmeland ved Hvidehavets Kyst. I Spidsen for det Parti, som ønskede ham til Konge, stod hans Fosterfader Steigar-Thore. Saasnart det rygtedes til Gudbrandsdalen, at Olaf Kyrre var død, drog Thore og Haakon strax ind til Nidaros og stevnede Ørething. Her tog Thrønderne ham strax til Konge over Frostathingslagen, Gulathingslagen og Oplandene eller over to Trediedele af Landet; men Viken skulde Magnus dog faa beholde. For at vinde Thrønderne for sig lovede Haakon strax, at han skulde ophæve de forhadte Paalæg, som endnu var tilbage fra Alfivatiden, navnlig Landøre-Ydelsen og Julegaverne, og han gav dem derhos mange Retterbøder. Disse Bestemmelser blev strax efter ogsaa udstrakte til at gjælde Oplandene, som Haakon senere paa Høsten gjæstede paa et kort Besøg.

Magnus Olafssøn var imidlertid dragen opover til Throndhjem.

Da han kom til Nidaros, lagde han op i Elven og tog ind i den nye Kongsgaard, som Harald Haardraade havde ladet opføre. Da hans Komme rygtedes til Oplandene, skyndte Haakon og hans Fosterfader sig strax nord over Dovrefjeld og slap ind i Nidaros, hvor de tog sit Herberge i den gamle Kongsgaard ved Klemenskirken, som havde tilhørt Skule Kongsfostre. Herfra aabnede Haakon nu Underhandlinger med sin Frænde Magnus og tilbød ham det halve Rige med sig. Men Magnus vilde ikke erkjende Haakon for retmæssig Konge og paastod, at han vilde være Enekonge i Landet; han erklærede ogsaa, at han ikke vilde gaa ind paa de store Indrømmelser, som Haakon havde tilstaaet Thrønderne og Oplændingerne; for han havde ikke noget med at bortgive, hvad der ikke var hans med Rette, sagde han. Det saa temmelig broget ud. Magnus havde med sig syv Langskibe, som han havde liggende i Elven udenfor Kongsgaarden, og man lagde Merke til, at Baaken holdtes aaben. Der var imidlertid ikke kommen til noget fiendtligt Sammenstød; men en Nat strax over Kyndelsmesse gik Magnus og hans Mænd ombord paa Skibene og lagde ud af Elven. Skibene var tjeldede, og der brandt Lys under Tjeldene. Han styrede ud til Høvringen*), hvor han lagde bi og tændte store Baal oppe paa Land.

Hvad Magnus havde i Sinde, er ikke godt at vide. Men Haakon frygtede det værste: han lod strax blæse Allarm og bød alle Mænd samle sig ude paa Øren. Her blev de staaende under Vaaben hele Natten. Den næste Morgen seilede Magnus ud af Fjorden og satte Kursen sydefter, først til Gulathingslagen og siden til Viken. Haakon fandt det nu ogsaa rettest at begive sig sydover. Da alt var færdigt til Afreisen, sammenkaldte han Bymændene til et Møde og bad dem om at holde fast ved hans Sag, som de tidligere havde gjort, saa skulde han ogsaa til Gjengjæld altid vise dem Venskab: "thi min Frænde Magnus er ikke at stole paa," sagde han. Folket lovede ham det. Haakon sad allerede tilhest, da Mødet holdtes, og da han forlod Nidaros, fulgte hele Mængden ham ud til Stenbjerget, bad ham leve vel og ønskede ham Lykke paa Færden.

Men Haakon kom tilbage til Nidaros, før man havde ventet ham. Fjorten Dage efter drog Bymændene ham atter imøde ude ved Stenbjerget for at ledsage ham ind i Byen, men denne Gang med Hulken og Graad; thi deres elskede Høvding vendte tilbage som Lig for at stedes til sin sidste Hvile i Kristkirken. Oppe paa Dovrefjeld havde han en Dag forfulgt en Rype, som fløi op foran ham, med saadan Iver, at han blev heftig syg og døde paa Fjeldet. Ingen Høvding, hverken før eller siden, var saa afholdt som denne gjæve Yngling, som en brat Død saaledes bortkaldte i hans bedste Aar. (Februar 1094).

---

*) Et Nes strax udenfor Throndhjem.

Steigar-Thores og Throndernes Opstand.

Nu var Magnus Olafssøn Enekonge i Norge. Men den største Del af Haakons Tilhængere vidste, at de intet godt havde at vente sig af ham. De frygtede for, at han igjen vilde indføre de haarde Paalæg, som Haakon havde afskaffet, og at de vilde komme til at bøde haardt for sin Hengivenhed for den nys afdøde folkekjære Konge. Man vægrede sig derfor fremdeles ved at erkjende Magnus som retmæssig Konge og gav derfor en af Haakons nærmeste Venner ved Navn Svein Kongenavn. Svein var dansk af Fødsel — hans Fader var en Harald Flette, som man ikke kjender noget til —; han var af god Æt og havde udmerket sig som en tapper Kriger. Men bag den hele Opstand stod den slue gamle Steigar-Thore. Han var den egentlige Hovedsmand; men da han var temmelig tungfør af sig, lod han den raske kjække Svein overtage Ledelsen.

Oprørsflokken reiste sig paa Oplandene, hvor Thore havde den største Indflydelse; men den havde sine Grene rundt om i Landet, hvor mange mægtige Mænd sluttede sig til den. Blandt dem var Skjalg Erlingssøn, en rig og anset Mand fra Jæderen, og Lendermanden Egil Askellssøn paa Forland, en rask og spræk Karl, hvis Lige man skulde have det vanskeligt for at finde i det hele Land. Ved sit Giftermaal med Ingebjørg Agmundsdatter stod han i nær Forbindelse med Arnmødlingernes mægtige Æt paa Giske.

Fra Gudbrandsdalen, hvor Flokken først reistes, drog den over Lesje ned til Romsdalen og Mørerne, hvor den skaffede sig Skibe; derfra satte den Kursen nord til Throndhjem og herjede med Ild og Ran hos alle dem, som ikke vilde slaa sig til dem. Paa Gaarden Viggen i Børsen sad dengang Lendermanden Sigurd Ullstreng, en Søn eller maaske Sønnesøn af Høvdingen Rut, som blev nedhugget i en af Forpostfægtningerne før Slaget ved Stiklestad.*) Han var Magnus Olafssøn inderlig hengiven, og saasnart han fik Nys om Oprørshærens Komme, skar han op Hærør og sendte om i Bygderne. Der samlede sig nu en Del Mandskab paa hans Gaard; men Svein og Thore gav ham ikke Tid til at gaa angrebsvis tilverks. Før han vidste Ordet af, styrede de til Viggen og gjorde Landgang. Sigurd søgte vel at sætte sig til Modværge det bedste, han kunde, men blev fuldstændig slagen. En stor Del af Børsværingerne faldt, men mange undkom og. Blandt dem var Sigurd selv, som begav sig til Kong Magnus. Nu laa Veien ind til Nidaros aaben for Oprørerne, som med sit Komme til Byen hilsedes med Glæde af Kong Haakons tidligere Venner.

*) Se Bind I, S. 619.

98. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 20. (Se S. 179, Noten).

Magnus opholdt sig i Oslo, da dette foregik. Han samlede strax en Hær og en Flaade og drog nordefter for at møde Oprørerne. Det gik for en strygende Bør, helt til han var kommen til Agdenes. Her løiede Vinden noget af, og han lod derfor sine Mænd drage paa Aarerne det bedste, de orkede. Saaledes kom han ind ad Throndhjemsfjorden, inden hans Fiender havde faaet det mindste Nys om, at han var i Nærheden. Han lagde til Land ved Ørvarhamar*), hvor han lod sine Mænd blæse sammen til Husthing. Her opfordrede han dem til at hjælpe sig med at fordrive den Oprørsflok, som havde sat sig for at hæve en Mand paa Thronen, som ikke var kongebaaren, ja ikke engang indfødt. "Medens min Frænde Kong Haakon levede, kunde disse Folk endnu være at undskylde, saa længe de gav sig af med at sikre ham Riget," sagde han. "Men hvilken Undskyldning har de nu? Det er den største Skam og Skjændsel, slig som de nu tager paa Vei. Jeg maatte rent vanslægte fra mine Fædre, om jeg taalte sligt, og jeg fortjente ikke at bære Kongenavn, hvis jeg ikke satte en Stopper for dette Uvæsen." Hans Mænd gav ham Medhold heri, og de begyndte strax at herje og brænde i de nærmeste Bygdelag, som havde taget Parti for Oprørerne og forsynet dem med Folk og Skibe.

Svein og Steigar-Thore laa netop ude ved Hevringen, færdige til at lægge ud efter Fjorden, da Magnus's Flaade viste sig. Der opstod stor Forfærdelse i deres Hob; Halvparten rømte strax, og da de var for svage til optage Kampen med de Mænd, de havde tilbage, havde de intet andet at gjøre end at ro tversover Fjorden til Vagnviken, hvor de satte Skibene op. Herfra gik deres Mænd over Fjeldet ned til Thexdalen i Aafjorden; selv var Thore saa fed og daarlig til Bens, at han maatte lade sig bære paa en Bør. I Aafjorden — eller Seljuhverv, som Bygden kaldtes dengang — samledes hans Skare igjen lidt efter lidt, og paa nogle Skibe, som man her fik fat paa, drog de nord til Haalogaland lige op til Bjarkø. Paa denne Gaard boede dengang Arne Arnessøns Søn Jon, som var en af Magnus's ivrigste Tilhængere, og hans Søn Vidkunn. Saa uforvarende kom Oprørerne over dem, at de maatte tage Flugten over Hals og Hoved, og Thore lod sine Mænd plyndre Gaarden for alt det Løsøre, der fandtes. Siden satte han Ild paa Husene og paa et godt Langskib, som tilhørte Vidkunn. Thore sad og gottede sig over den Skade, han voldte Arnmødlingerne. Da han saa Skuden krænge over til Bagbord, efter hvert som den fortæredes af Luerne, raabte han: "Bedre til Styrbord, Vidkunn!"

Jon og Vidkunn flygtede imidlertid sydefter og standsede ikke, før de traf Kong Magnus, som var paa Veien for at opsøge Oprørerne. Da disse havde anrettet al den Ugagn, de kunde afstedkomme, gav de sig paa Veien

*) Beliggenheden af dette Sted kjendes for Tiden ikke; maaske Aaremsnes ved Foden af Storhammeren i Lensvikens Prestegjeld.

sydefter igjen og plyndrede, hvor de kunde komme til dermed. Da de var naaede saa langt som til Harmsfjorden omkring Torget og Brønø, fik de Øie paa Kongens Flaade, som holdt ind paa dem. De havde lige saa lidt nu som for Lyst til at binde an mod Overmagten og flygtede hver til sin Kant. Svein styrede lige til Havs, andre satte ind efter Fjorden, men Thore og Egil vendte om og lagde ind til Hestun paa Havnøen.*) Underveis sad Thores Mænd og slog om sig med store Ord. "Neppe havde noget Skib været besat med saa drabelige Karle som deres", sagde de. "I det høieste turde det være Ormen lange." Dette merkede Thore sig. Da de naaede til Hestun, havde Kongens Skibe halet sterkt ind paa dem, og ved dette Syn blev de saa forskrækkede, at de løb op og søgte ind efter i den Tro, at de havde Fastlandet for sig. Thore blev siddende tilbage i Framskotten, fed og ubehjælpelig, som han var. "Hm, de mente, at mit Skib ikke var værre besat end Ormen lange", sagde han. "Lidt Forskjel er der dog, ser jeg. Der faldt de fleste, men her løber de fleste." Kun Egil Aaskellssøn fra Aurland blev tilbage hos Thore. "Du faar se til at bjerge Liv, Egil", sagde Thore. "Det vilde være Synd, om man skulde tyne en saa brav og dygtig Mand, som du er." "Du har ikke for mange om dig, om jeg bliver her", mente denne. I det samme lagde Kongens Skibe til, og Sigurd Ullstreng var den første, som bordede. "Hvorledes har du det, Thore?" raabte han. "Tak, bra i Hænderne, men klein i Fødderne", svarede han. "Ja, du er dygtig fed, Thore", vedblev Sigurd. "Kraftig Mad og godt Øl volder det," sagde den lystige Olding. Steigar-Thore og Egil blev nu grebne og førte frem for Kong Magnus. Paa Naade var der ikke at tænke, og han dømte dem strax paa staaende Fod til at hænges.

Ledsaget af en stor Mængde Mennesker, hvoriblandt ogsaa Kongen og hans fornemste Mænd befandt sig, førtes Thore og Egil ud paa en Holme, Vommen kaldet, hvor der var reist en Galge for dem. Sit gode Lune beholdt Gamlingen til det sidste, og han strøede Stev og Smaavittigheder om sig til alle Kanter. Da han steg ud af Baaden og havde Galgen og Galgevippen for sine Øine, kvad han om dem:

Fire Fæller var vi,
førte en ved Styret.

Han selv skulde være Styresmanden i Galgen. Den lange Stillesidden ombord i Skibet og i Baaden havde gjort ham mør i Benene, som allerede for var skrøbelige nok, saa han slingrede temmelig sterkt. For hver Overhaling, han tog, raabte Vidkunn Jonssøn: "Styrbord, Thore! Bagbord, Thore!" Han huskede nok paa Langskibet, som var bleven brændt op for ham. Først da man lagde Strikken om Halsen paa ham, dukkede der op et Slags Anger over alt det onde, han havde øvet i Verden. "Ondt Udfald faar onde Raad!"

*) I Thjøtto Prestegjeld.

sagde han ved sig selv. Saa stor og diger var han, fortælles der, at Hovedet sledes fra Kroppen, da Galgevippen hævede ham i Veiret.

Nu kom Turen til Egil Aaskellssøn; han viste sig lige saa uforfærdet som Thore. Til Kongens Trælle, som skulde hænge ham, sagde han: "I har mere fortjent Galgen end jeg." Derpaa vendte han sig til Kongens Mænd og sagde: "I glæder Eder vel til at faa se, hvorledes jeg kommer til at sprælle?" "Aa, du raader da vel ikke for, hvorledes du vil te dig?" svarede de. "Faar se", sagde han kort. Da man lagde Strikken om hans Hals, satte han sin ene Fod paa Vristen af den anden og forandrede ikke denne Stilling i ringeste Maade, da han vippedes i Veiret. Kong Magnus stod og saa paa dette. Han havde hele Tiden været saa barsk og vred, at ingen havde vovet at lægge ind en Forbøn for de dømte. Men ved Synet af det Heltemod, hvormed Egil gik i Døden, brast det ud: "Liden Gagn har du af den store Ætten din!" Da skjønte man, at han gjerne havde set, at man havde bedet om Skaansel for Egil; men nu var det for sent. Mandskabet paa Thores og Egils Skib kunde ikke komme bort fra Havnen og blev nødt til at give sig paa Naade og Unaade; det synes, som Kongen lod dem beholde Livet.

Magnus vendte nu tilbage til Throndhjem og straffede Indbyggerne her haardt for deres Delagtighed i Opreret. Nogle blev dræbte; for andre brændte han Gaardene. Saa grumt for han frem, at Thrønderne fandt det raadeligst at give sig ganske i Kongens Vold og tigge om Naade. Kongen modtog ogsaa Forlig af dem; men de forhadte Paalæg fra Alfivatiden, som Haakon Magnussøn havde afskaffet, blev igjen indførte og blev staaende ved Magt, saa længe Magnus levede.

Svein Haraldssøn, hvis Kongeværdighed blev af saa kort Varighed, var for saa vidt heldigere end sine Medskyldige, at han undkom til Danmark, hvor han i den følgende Tid opholdt sig. Under Magnus's Sønners Regjering vendte han tilbage til Norge, hvor han opnaaede en høi Værdighed ved Kong Eysteins Hird.

Sveinke Steinarssøns Opsætsighed.

Lendermændene, som havde erkjendt Haakon for sin Konge og negtet at hylde Magnus, faldt nu efterhaanden tilføie, en efter en. Tilbage stod kun den mægtige Sveinke Steinarssøn, Haakons tidligere Fosterfader, som

99. Brudstykke af Bayeux-Tapetet. 21. (Se S. 179, Noten).

boede øster ved Gautelven. Hvorvidt han havde staaet i Ledtog med Steigar-Thore og hans Oprørsflok, siges vel ikke; men det er ikke utænkeligt, at han jo kan have støttet dem paa en eller anden Vis. I ethvert Fald havde Magnus meget imod ham, fordi han havde erklæret sig for Haakon, uagtet han boede i Viken, som ved en Deling af Riget maatte falde paa hans Part. Foreløbig havde han dog nok at bestille nordenfor; men saasnart han var bleven Eneherre i Landet og havde kuet Thrønderne, troede han, at nu var ogsaa Tiden til at ydmyge Sveinke kommen. Han kaldte da Sigurd Ullstreng

100. Bergens Bys ældste Vaaben. Efter et Segl fra 1376.

til sig og bad ham fare øster til Viken for at udsige Sveinke af de Godser og Eiendomme, han havde i Forlening af Kronen. "Han har nemlig", sagde han, "endnu ikke underkastet sig eller vist os nogen Hæder". Hvis Sigurd behøvede Hjælp, lagde han til, saa kunde han blot henvende sig til de tre Lendermænd Svein Bryggefot, Dag Eilifssøn og Kolbjørn Klakka. Men Sigurd var stoltere paa det end som saa. "Jeg vidste ikke", sagde han, "at der fandtes nogen Mand her i Landet, som jeg ikke skulde greie alene uden at tage tre Lendermænd til Hjælp". Kongen mente, han fik gjøre, som han syntes; "men havde det ikke været nødvendigt, saa havde

jeg ikke raadet dig til det", sagde han. Sigurd lagde i Vei med et eneste Skib. Da han var kommen øster til Viken, kaldte han de tre Lendermænd til sig og stevnede Thing, hvor Elvegrimerne eller Grænseboerne øster ved Elven tilsagdes at møde. Her indfandt sig en Mængde Folk; men det drog ud en Stund, før Sveinke og hans Folk kom. Lendermændene havde forberedt Sigurd paa, at Sveinke var en haard Hals, som det vilde være vanskeligt for ham at faa bøiet, og han gjorde klogest i at fare frem saa lempeligt mod ham som muligt. Men Sigurd sagde haanligt, at han aldrig kunde gjøre sig Forestilling om, at han var en saadan Pokkers Karl, at flere Lendermænd ikke skulde raade med ham. Endelig saa man en stor Skare nærme sig; den talte sex hundrede Mand, og alle var de klædte i Staal, saa den var som en blinkende Ismasse at se til. Det var Sveinkes Flok. Den rykkede ind paa Thingvolden og satte sig ned i en Ring. Nu reiste Sigurd sig for at frembære Kongens Erinde. Han var klædt i en blaa Kappe og havde en rød Skarlagens Trøie under den. "Guds og sine Venner, alle Lendermænd og Undermænd i Riget, Bønder og menig Almue sender Kong Magnus Guds og sin Hilsen med fagre Ord og Venskabsløfte; sit Venskab og sin Velvillie tilbyder han alle dem, som vil underkaste sig ham. Han vil vise sig blid og i god Fred med alle dem, som vil tjene ham, og tilbyder sig at være Forsvar og Værn for alle Norges Mænd. I gjør vel i at modtage Kongens Ord og Tilbud godt". Da reiste der sig en Mand i Elvegrimernes Flok; han var stor og før, iført en lodden Kappe og Staalhue og bar en metalknappet Stok over Axlen. "Ingen Ruller behøves, sa' Ræven, drog Harpen paa Isen",*) brummede han og satte sig igjen. Om lidt reiste Sigurd sig atter og fortsatte, hvor han slap. "Det høres ikke ud for, at I, Elvegrimer, viser Kongens Budskab den tilbørlige Agt og Ære. Men heraf kan man slutte sig til, hvad Karle man har for sig. Jeg vil da end tydeligere fremsætte Kongens Erinde for Eder. Han fordrer nu Landskylder og Leding samt al anden Rettighed, som tilkommer ham saavel af mægtige som af ringe. Jeg beder enhver regne nøie efter, hvorledes han har ydet det, og hvis nogen har skulket heri, unde man sig selv Ære, men Kongen hans lovlige Ret". Neppe havde han sat sig, før Manden i Skindkappen igjen lettede paa sig for et Øieblik. "Det ser ud til Sne, Gutter, sa' Finnen: han havde Skier at sælge", slængte han hen. Da Sigurd hørte det, blev han sint og sagde til Lendermændene, at nu vilde han ikke længere finde sig i, at man slig for over Kongens Erinde med Harelabben, men maatte have en Endskab paa det. De bad ham slaa koldt Vand i Blodet, men han ænsede ikke deres Raad. Han for op, saa Kappen røg af ham, og skreg i:

*) Dette gamle Ordtøk brugtes om Folk, som gav sig en vigtig Mine over det ubetydelige de havde at udrette. Harpe er et Slags Skjæl, den saakaldte Harpeskjæl.

"Der kan en se, hvad Karle I er! Men jeg vil raade Eder til, at I passer Eder selv og ikke klænger Eder ind paa andre. Vi kan endda finde os i, hvad man vover at byde os; men det vil vi aldrig taale, at man svarer haanligt paa Kongens Erinde. Øster ved Elven bor en Mand, som heder Sveinke Steinarssøn; af ham vil Kongen have den Landskyld og Rettighed, som tilkommer ham. Vil han ikke udrede dem, saa siger jeg ham ud af Landet. Her gjelder det nu ikke at unddrage sig eller svare med Spottegloser; thi vi skal nok maale os med ham. Han gjør derfor rettest i at tage Rev i Seilene, medens det endnu kan ske med Ære; thi bagefter vil han kun høste Skjændsel for sin Trods". Dermed satte han sig.

Da reiste Elvegrimen sig i fuldt Sinne og slog Huen ned i Nakken; det var Sveinke Steinarssøn selv, som nu vilde give Sigurd ren Besked. "Ho, ho! Skam faa Hundene, for Ræven sked i Bondens Brønd! Skulde en have hørt sligt? Du, din Stakkar, som hverken har Ærmer eller Bagstykke i din Skjorte, kommer hid og vil sige mig ud af Landet? Jeg kjender nok dig og dine Skyldfolk, Sigurd Uldsnor eller hvad du nu heder; for et Par af dem har været her før i det samme Erinde. Den ene hed Gille Bakrauv, og den anden havde et endda styggere Navn. Man husede dem for Sjælebods Skyld, men stjæle gjorde de, hvor de slap til. Og du kommer hid for at sige mig ud af Landet? Du stak ikke din Næse fuldt saa høit tilveirs, da min Fostersøn Kong Haakon levede. Du var saa ræd ham, naar du kom paa hans Vei, som en Mus i en Skræppe. Da dækkede man over dig som en søsyg Hund og stoppede dig som Korn i en Sæk, saa du ikke havde mere Pusterum end en Oter i en Fælde. Og du vil sige mig ud af Landet, du, som blev jaget som en Ploggjelk af Gampeflokken! Du kan være glad til, at du slipper bort herfra med Livet. Op alle Mand og klem paa ham!" Der reiste sig nu stor Tummel paa Thinget, og alle stevnede frem mod Sigurd Ullstreng. Det var saa vidt, at Svein Bryggefot og de øvrige Lendermænd fik ham op paa Hesteryggen og holdt Mængden unda saa længe, til han var kommen tilskogs. Dermed hævedes Thinget. Sveinke for hjem til sine Gaarde, medens Sigurd Ullstreng maatte selv anden begive sig tilbage til Throndhjem. Da han temmelig slukøret kom til Kong Magnus, spurgte denne ham haanligt: "Trængte du ikke til Hjælp af mine Lendermænd?" Han maatte erkjende, at hans Færd var løbet meget uheldigt af; men han tørstede efter Hevn og eggede Kongen til at tage sig af Sagen. Tilsidst udrustede da Magnus fem Skibe, hvormed han drog sydover langs Landet. Da han var kommen til Viken, modtog hans Lendermænd ham i prægtige Gjestebud. Han fortalte dem da, at det var hans Agt at hjemsøge Sveinke; "thi jeg tror," sagde han, "at han gjerne vilde være Konge i Norge." De mente, at det var lettere sagt end gjort at komme Sveinke ind paa Livet; thi han var baade mægtig og uvorren, sagde de. Men Kongen blev ved sit, og saa drog han afsted og havde de tre Lendermænd i Følge med sig.

Da han var kommen udenfor Sveinkes Gaard, foreslog Lendermændene, at de skulde gaa først op paa Land for at undersøge Forholdene. Kong Magnus gik ind paa det. De var ikke komne langt, før Sveinke Steinarssøn kom sættende nedover fra sin Gaard med en prægtig rustet Hær. Lendermændene lod da heise et hvidt Fredsskjold, og saasnart Sveinke saa det, bød han sine Mænd at gjøre Holdt. Da de mødtes, tog Kolbjørn Klakka Ordet og sagde: "Kong Magnus sender dig Guds og sin Hilsen og beder dig erindre, hvad du skylder Kongens Værdighed og din egen Ære, saa at du ikke gjør dig skyldig i den Formastelse at indlade dig i Strid med ham." Han tilbød sig ogsaa at lede Underhandlingerne mellem ham og Kong Magnus, hvis han vilde blive staaende der saa længe. Sveinke sagde, at han heller ikke havde havt til Hensigt at stride med Kongen; han havde kun tænkt at hindre de ankommende fra at nedtræde Ageren eller volde nogen Skade. Lendermændene vendte nu tilbage til Kongen for at bringe ham Besked. De sagde ham da, at alt var fredeligt og roligt, og at Sveinke var villig til at lægge den hele Sag i Kongens Haand. "Min Dom er snart afsagt," sagde Kongen. "Sveinke skal have forbrudt alt, hvad han eier, og rømme Landet, saa han aldrig vender tilbage, saa længe jeg er Konge." Dette fandt Lendermændene var vel haardt. "Er det ikke bedre," sagde Kolbjørn, "at du dømmer ham fra Landet, men at han faar beholde saa meget Gods, at han fremdeles kan færdes blandt mægtige Mænd, hvor han kommer?" Men Kongen blev ved sit, at Sveinke maatte og skulde bort. Lendermændene vendte nu tilbage til Sveinke; men de forebragte ikke Kongens Ord ganske, som de faldt. De sagde, at Kongen havde været nok saa blid, og at han ikke havde noget imod at faa en Udsoning tilveie. Men han syntes dog, at det var bedst, at Sveinke for bort af Landet, siden han havde forbrudt sig saa svarligen imod ham. Lendermændene mente og, at det var bedst for begge Parter, at Sveinke lempede sig efter Kongens Ønske. "Er Kongen blid," sagde Sveinke, "saa er det en anden Sag. Men hvorfor skal jeg rømme fra Landet og det, jeg her har? Da synes jeg, det er vel saa godt at falde paa sin egen Grund, som at rømme fra sin Odel. Hils Kongen og sig ham, at Sveinke flyr ikke saa langt som et Pileskud." "Det kunde vel ikke være værdt at drive Sagen til den Yderlighed?" mente Kolbjørn Klakka. "Man staar sig bestandig paa at vise Høvdingerne den Agt og Ære, som tilkommer dem, og du vil ikke blive anset for ringere Karl, om du lemper dig efter ham. Hør du vort Raad, og overlad det til os at tage Vare paa dine Gaarde og paa dit Gods, til du kommer tilbage. Vi skal indestaa dig for, at der hverken skal blive betalt Skat eller Afgift af dem mod din gode Villie. Gjør nu, som vi siger, saa slipper ogsaa vi at komme i Uleilighed". Sveinke tyggede paa dette Forslag en Stund. Saa sagde han: "Det høres jo meget forstandigt ud det, du der siger. Men kan jeg nu være vis paa, at Kongens Ord faldt saaledes, som I bringer dem frem? Siden I nu viser mig en saa

stor Velvillie, saa skal jeg rette mig efter Eders Forslag. Jeg skal forlade Landet for et Aars Tid, forudsat at mine Eiendomme faar være i Fred. Men sig Kong Magnus, at dette gjør jeg kun for Eders Skyld, ikke for hans." De vendte nu tilbage til Kongen; men heller ikke denne Gang for de med ret Besked. De sagde, at Sveinke ganske og aldeles havde overladt sin Sag i hans Haand og tilbød sig at forlade Landet paa tre Aars Tid; efter deres Forløb ønskede han med Kongens Samtykke at vende tilbage. De bad Magnus om at modtage dette Tilbud for sin Hæders Skyld og lovede at mage det saa, at mod Kongens gode Villie skulde han aldrig vende tilbage. Kong Magnus betænkte sig en Stund; saa sagde han, at han gik ind paa deres Forslag, og takkede Lendermændene for den Iver og Omtanke, de havde lagt for Dagen. De traf da atter Sveinke og udtalte sin Glæde over, at nu var der Udsigt til, at der skulde blive bragt Forsoning tilveie. "Kongen mener dog," sagde de, "at det er bedst, du bliver borte i tre Aar, og det synes vi gjerne, du kan gaa ind paa. For der vil nok ikke gaa lang Tid hen, før han merker, at han ikke kan undvære dig." "Ja, saa er det bedst, at I siger Kongen, at jeg ikke skal volde ham nogen Ærgrelse ved at blive her længere. Men I faar tage Vare paa mit Gods." Han vendte derpaa om med sin Flok og drog op til sin Gaard. At Sagen maatte faa et saadant Udfald, var han forberedt paa, og det varede derfor ikke længe, før han kunde forlade alt og sætte over Elven til Gautland med alt det Folk, som vilde følge ham. Kolbjørn Klakka blev tilbage paa Gaarden og fik istand et Gjestebud for Kongen; men han lod det se ud, som om Sveinke havde gjort Forberedelserne til det. Kongen var særdeles tilfreds med det Udfald, Sagen havde faaet, og efter at have gjestet Høvdingerne i Viken vendte han tilbage til Throndhjem.

Kolbjørn Klakka forvaltede nu Sveinkes Eiendomme som Krongods; men han sørgede for, at hans Formue ikke led nogen Skade i ringeste Maade. Længe varede det da heller ikke, før det gik op for Folk, at Sveinke var aldeles uundværlig paa den Post, han havde havt. Ligesom de øvrige Grænseegne var ogsaa Strøget omkring Gautelven et Tilholdssted for Røvere og alskens andet Pak; da de ikke længere havde Sveinke at frygte, reiste de Hovedet og begyndte at forurolige Egnen med Herjinger og Ran. Man sendte da Bud til Kongen, at han maatte bede Sveinke om at komme tilbage for at holde Styr paa Pakket. Kongen havde intet imod det, og Lendermændene sendte da Sveinke en Hilsen fra ham, at det skulde staa ham frit for at tage Bo i Norge igjen. Men nu gjorde Sveinke sig kostbar. "Da han forlod Landet," sagde han, "lod det ikke til, at Kongen vilde have ham tilbage saa snart. Han vidste derfor ikke, om denne Hilsen var at agte paa." Han blev, hvor han var, omendskjønt han fik baade to og tre Bud om det samme. Tilsidst maatte Kongen paany nedover til Grænsen og gjorde et Indfald i Halland, hvor Røverne især holdt til. Han herjede vidt og bredt

og vandt meget Gods. Sveinke havde slaaet sig ned her, og Kongen fandt det da raadeligst at indlede Forhandlinger med ham for at faa ham til at vende tilbage. Der kom istand et Forlig mellem dem, og nu indsaa Folk først, hvor klogt Lendermændene havde gaaet frem. Sveinke vendte tilbage til sine Eiendomme i Norge og var sidenefter Kong Magnus's troeste Ven og den bedste Støtte for hans Rige. Gautelven, som før havde været meget hjemsøgt af Sørøvere, blev nu ved hans Vern et Farvand, som Kjøbmændene i største Ro og Sikkerhed kunde gjeste.

Magnus's første Vesterhavstog.

Et Par Aar herskede Magnus nu i Fred, optagen af Omsorg for sit Land og sit Folk. Han tilveiebragte ved sit kraftige Styre Ro i Landet og rensede det for Vikinger og Røvere. Hans rastløse, ærgjerrige Aand higede imidlertid efter at øve større Verk og at vinde Krigsberømmelse. "En Konge er til for at vinde Hæder, ei for at leve længe", var et Mundheld, han ofte brugte. Snart blev han en Skræk for de fremmede Riger, som han hjemsøgte med Krig.

Først og fremst opstod der hos ham et levende Ønske om at gjenvinde de Lande i Vesten, som engang havde staaet i Afhængighedsforhold til hans Forfædre. Paa Orknøerne raadede dengang, som ovenfor fortalt, Thorfinn Jarls Sønner Erlend og Paal. De havde staaet i et venskabeligt Forhold til hans Fader Olaf kyrre; men det synes, som de havde taget Parti for Haakon Magnussøn og efter hans Død vægret sig ved at anerkjende Magnus som sin retmæssige Herre. De havde i lang Tid hersket i Enighed og Fred. Men da deres Sønner voxede til, var det ude med den gode Forstaaelse; thi Paals Søn Haakon og Erlends Søn Erling var urolige Ynglinger. Haakon var en Dattersøn af Haakon Ivarssøn. Stolt af sin Byrd gjorde han Fordring paa at have mest at sige; men Erling gav ham intet efter i Hovmod, og det varede ikke længe, før det kom til aabenbar Strid mellem dem. Fædrene holdt med sine Sønner og droges saaledes op i Kampen. De enedes da om at dele Øerne mellem sig, om dette skulde hjælpe noget til at faa Uenigheden bilagt; men lige nær var man. Haakon blev tvertimod overmodigere og voldsommere Dag for Dag, og snart var Fiendtlighederne paany i fuld Gang. De bedste Mænd paa

Øerne søgte at mægle Forlig; men Erlend og Erling vilde ikke høre paa det Øre, med mindre Haakon forlod Øerne. Langt om længe maatte denne da bekvemme sig til det og drog over til Sverige, hvor Kong Inge Steinkelssøn modtog ham paa bedste Vis for hans Morfaders Skyld. Han blev dog ikke længe hos ham; thi Længselen efter Hjemmet drog ham, og han reiste over til Norge, hvor han var sit Fædreland nærmere. Det var ikke videre opmuntrende Efterretninger, han her fik. Erlend Jarl og hans Søn raadede næsten alene over Orknøerne, og Paal Jarl havde yderst lidet eller slet intet at sige. Men Indbyggerne der var vel tilfreds med den Fred og Ro, de havde faaet, og ingen ønskede ham tilbage, da man kjendte hans urolige Sindelag. Haakon skjønte, at det ikke nyttede for ham at optræde paa egen Haand, og han bad derfor Kong Magnus, at han maatte hjælpe ham til at erholde Fadersarven. Men Magnus havde ingen Lyst til det. Medens de nu talte frem og tilbage om dette, merkede Haakon strax paa Kongen, at han var fuld af store Planer og higede efter at udvide sin Magt. Han forestillede ham da, hvor passende og hæderligt det vilde være for en stor Høvding som han at herje i Vesterhavet og underkaste sig Øerne der, som Harald Haarfager havde gjort. Naar han havde underlagt sig Suderøerne, sagde han, havde han den bekvemmeste Anledning til at herje paa Irland og Skotland, ja kunde endog med Held bekrige England og hevne sin Farfaders, Harald Sigurdssøns, Fald. Disse Ord faldt i god Jord; Kongen greb med Begjærlighed de udkastede Tanker og roste dem. Men Haakon fik ikke længe glæde sig ved at have vakt Kongens Krigslyst. Thi han sagde ham strax lige ud, at naar han kom over Havet, vilde han uden Forskjel underlægge sig alle de Besiddelser der vester, som han havde Ret til, og deriblandt ogsaa Orknøerne. Da Haakon hørte det, blev han ilde ved og opmuntrede ikke Kongen mere til Toget.

Men Magnus tiltrængte heller ikke mere nogen Opfordring. Han var nu fast besluttet paa at lade Toget gaa for sig og udbød Leding over sit hele Rige og lod bekjendtgjøre for Folket, at det var hans Agt at drage vestover Havet med en Flaade og en Hær.

Den næste Sommer (1098) brød han op med en Flaade paa 60 Skibe og styrede over til Orknøerne. Jarlerne Erlend og Paal blev tagne tilfange og sendte over til Norge; derimod beholdt han Erlend Jarls Sønner Magnus og Erling og Paal Jarls Søn Haakon hos sig. Sin otteaarige Søn Sigurd satte han til at styre Øerne og gav ham kloge Mænd til Raadgivere. Efter at have forsterket sin Hær satte Kong Magnus Kursen for Suderøerne.

Disse Øer, som oprindelig havde tilhørt Skotland, hvorfra de havde faaet sin Befolkning, var tidlig blevne hjemsøgte af norske Vikinger og udstykkedes i mange Smaariger under Høvdinger, som for den største Del var af norsk Æt. Harald Haarfager havde tvunget dem til at anerkjende

den norske Konges Overhøihed. Men denne Magt tabte sig efter hvert, som Kongernes Tog herhen blev sjeldnere, og i Slutningen af det 11te Aarhundrede var den ganske ophørt. Da lykkedes det Gudrød Haraldssøn Crovan, som havde deltaget i Slaget ved Stanford Bro, og som siden havde opkastet sig til Konge over Man, at samle den største Del af Øerne under sit Herredømme. Gudrød var en tapper Kriger, som ogsaa udstrakte sin Magt til Irland, hvor han herskede over Dublin og en Del af Leinster, og hjemsøgte de skotske Farvande. Ved sin Død 1095 overlod han Riget til sin Søn Lagmann, som fremdeles regjerede her.

Magnus gjorde først Landgang paa Øen Ljodhus (Lewis) og hjemsøgte siden de øvrige Øer med Brand og Herjing. Kong Lagmann blev selv fangen, men strax sat paa fri Fod igjen og fik sit Rige tilbage; dog maatte han vel først sværge Kong Magnus Troskabsed. Magnus fortsatte sin Færd sydefter og herjede baade paa de irske og de skotske Kyster, til han kom til Øen Man, som strax maatte underkaste sig. I denne frugtbare Ø fandt han saadant Behag, at han udsaa den til Midtpunktet for en norsk Kolonisation af Vesterhavsøerne. Han opførte her flere Befæstninger af Tømmer, som hentedes fra Galloway i Skotland og tillod vistnok ogsaa strax flere af sine Mænd at nedsætte sig her.

Medens Magnus opholdt sig paa Øen Man, hørte han om de Kampe, som Indbyggerne af Wales førte for sin Frihed og Selvstændighed mod de engelsk-normanniske Konger og deres Grænsejarler. De fornemste af disse var Hugo af Avranches, der af Vilhelm Erobreren havde faaet Grevskabet Chester i Len. Han var af sit Vellevnet bleven saa tyk og klumpet, at han kaldtes "digre"; derhos var han saa raa og grusom, at han Mand og Mand imellem gik under Opnavnet "Ulven". De engelske Konger havde foretaget en Række af Tog mod Wales; af og til var de komne saa vidt, at de havde tiltvunget sig et Slags Underkastelse; men neppe var de dragne bort med sin Hær, før Waliserne igjen reiste sig og afkastede Aaget. I sine Fjelde havde de et naturligt Værn, bag hvilke de endnu i Aarhundreder kunde hævde sin Uafhængighed trods indre Uroligheder og uafladelige Angreb udenfra. I Aaret 1098 havde den nævnte Hugo af Chester og en anden Grænsejarl Hugo af Shropshire — af Sagaerne kaldet den prude —, indkaldte af en Forræder, gjort Indfald i Nordwales med en stor Hær og var trængte frem til Anglesey. Walisernes Konge Griffith formaaede ei at staa sig mod Overmagten men trak sig tilbage til Bjergene, hvorpaa de normanniske Jarler underkastede sig Øen. Griffiths Flok tyndedes Dag for Dag; han henvendte sig til Irland om Hjælp; men da den udeblev, fandt han det raadeligst selv at ty derhen.

Magnus opholdt sig paa Man, da Griffith flygtede fra sit Land. Da han hørte om Forholdene i Wales, fik han strax Lyst til at kaste sig op i Kampen for at fraviste Jarlerne deres Bytte; men først vilde han dog

gaa forsigtig tilverks. Med 6 Skibe begav han sig til Kysterne af Wales, hvor han løb ind i Menai-Strædet eller Anglesey-Sundet, hvor han lagde til ved Dagannoth. Han heiste et rødt Skjold i Masten for at indbilde Indbyggerne, at han nærmede sig i fredelig Hensigt. Men da de normanniske Krigere saa de store fremmede Skuder nærme sig, blev de forskrækkede. Der raabtes til Vaaben, og Jarlerne samlede en stor Hær om sig for at forhindre Landgangen. Der udspandt sig nu en heftig Kamp med Skud og Kastevaaben mellem Besætningen paa Skibene og Normannerne, som stod paa Land. Ombord paa Kong Magnus's Skib befandt Erlend Orknøjarls Søn Magnus sig. Han havde allerede nu vundet et stort Ry for sin Fromhed, og Kongen havde gjort ham til Skutelsvend. Da alle ombord væbnede sig til Kampen, satte han sig ganske rolig ned i Forrummet uden at foretage sig noget. Kongen spurgte ham da om, hvad sligt skulde betyde. Magnus svarede, at han ikke havde noget udestaaende med de Mænd, som man nu skulde kjæmpe med, og han vilde derfor ikke deltage i Striden. Kongen blev ærgerlig over dette og sagde, at hvis han ikke turde slaas, saa fik han gaa ned under Dækket, saa at han ikke laa i Veien for Folk; han mumlede ogsaa noget om, at Magnus Jarlesøn vel ikke var at stole paa. Da saa Kampen begyndte, tog Magnus en Psalter og begyndte at synge Salmer uden at dække sig mod den Regn af Pile og Spyd, som haglede ned rundt ham, og han rørte sig ikke af Flekken, saa længe Slaget stod paa. Saaledes svarede han paa Kong Magnus's Beskyldning for, at han var feig. Hugo den prude opstillede sine Mænd i Slagorden og red op og ned i Fjæren uden at ænse de fiendtlige Pile og Spyd; thi han var jernklædt fra Top til Taa, saa kun Oinene var ubedækkede. Kong Magnus's Skib laa nærmest Land. Selv stod han i Forstavnen og skjød med Bue. Da han saa den brynjeklædte Rytter, sagde han til en Haalogalænding, han havde ved Siden af sig, at de begge paa en Gang skulde skyde hver sin Pil mod Jarlen. Dette skede. Den ene Pil traf Næseskjærmen paa Jarlens Hjelm, saa den lagde sig til Siden; den anden trængte gjennem det høire Oie ind i Hjernen, saa han styrtede død i Vandet. "Lad gaa!" raabte Magnus, da han saa dette heldige Skud, og fortsatte Kampen, til Fienden hastede paa Flugt. Men Seiren var dyrt kjøbt, da den kostede Magnus mange af hans dygtigste Mænd, og omendskjønt han tilegnede sig Overhøiheden over Anglesey, lykkedes det dog ikke Nordmændene at hævde Besiddelsen af dette Rige. Griffith kom tilbage, men havde i den følgende Tid nok at gjøre med at holde Englænderne borte fra Landet.

Kong Magnus vendte sig nu mod Skotland, hvor Malcolms Søn Edgar paa denne Tid var Konge. Kong Malcolm havde i Aaret 1093 foretaget et Tog til Nord-England, hvor han faldt i en Træfning ved Floden Alne. Under den Forvirring, som nu opstod i Skotland, lykkedes det hans Broder Donald Bane at opkaste sig til Konge og fordrive sine Brodersønner.

16*

Den ene af disse, Edgar, vendte imidlertid snart tilbage og fortrængte med den engelske Konges Hjælp Farbroderen og besteg Skotlands Throne. Under de truende Udsigter til Borgerkrig var Edgar lidet forberedt paa at modtage et Indfald af den norske Konge, og paa Rygtet om hans Komme sendte han Bud til ham om, at han vilde afstaa til ham alle de Øer, som laa vestenfor Skotland, hvis Magnus vilde forskaane hans Rige for Krig. Kong Magnus gik ind paa dette Forslag, og Freden kom saaledes istand. Det lod en Tid til, at Magnus tænkte paa at komme i et nærmere Forhold til Skottekongen. Han fattede Kjærlighed til dennes Søster Mathilde, som han rigtignok aldrig havde set, og tolkede sine varme Følelser for hende i et Kvæde, som længe mindedes. Men der blev dog intet Giftermaal af; thi Mathilde ægtede et Par Aar efter den engelske Konge Henrik I.

Under Opholdet ved den skotske Kyst fandt Jarlesønnen Magnus en Nat Leilighed til at undslippe. Kongen havde været opbragt paa ham, siden han under Angrebet paa Anglesey havde vægret sig ved at deltage i Kampen, og han havde vel derfor ikke havt det for godt ombord, da han holdtes under streng Opsigt. Han svømmede til Land i bare Skjorten og skjulte sig i en Skog. Da Kongen om Morgenen savnede ham, søgte han efter ham med Sporhunde, uden at det dog lykkedes at finde ham. Jarlesønnen undkom først til Skotland, hvor han opholdt sig ved Kong Edgars Hof; men da han ikke følte sig sikker her, flygtede han til Bretland og siden til England og blev der, til Kong Magnus var død.

Efterat Freden med Skotland var sluttet, seilede Magnus langs Vestkysten af Skotland fra Fjord til Fjord og underkastede sig alle Øerne. Han lod om Høsten nogle af sine Mænd vende tilbage til Norge, men selv besluttede han sig til at tage Vinterophold der med den øvrige Hær. Mange var dog misfornøiede herover og lurede sig afsted alligevel. Tidlig om Vaaren det følgende Aar (1099) styrede han nord til Orknøerne, hvor han fik høre, at begge Jarlerne Erlend og Paal var døde i Norge, den ene i Nidaros, den anden i Bergen. Da Sommeren kom, vendte han tilbage til Norge. Han fik haardt Veir underveis, men det lykkedes ham dog uskadt at naa Land.

Under det lange Ophold i Vesten havde Kong Magnus og hans Mænd anlagt den der brugelige Dragt, korte Trøier og Kapper uden Buxer. Det var den Nationaldragt, som de skotske Gaeler brugte lige ned i forrige Aarhundrede. Folk studsede ved at se Kongen gaa med bare Ben, og det varede ikke længe, før man paa gammel Vis satte et Udnavn paa ham for det; man kaldte ham Magnus Barfod, og dette Navn har han faat beholde i Historien. Det var forresten ikke det eneste Øgenavn, han havde.

Krigen med Sverige 1099—1101.

Efter at være vendt tilbage fra sit Vesterhavstog opholdt Kong Magnus sig sandsynligvis i Viken. Da han for det første ikke havde mere at udrette i Vesten, begyndte han at vælte sig ind paa Sverige for at faa istand en Krig med dette Rige. Magnus paastod da, at Gautelven og Veneren var den gamle Grænse mellem Rigerne, og at alle Bygder i Vest for disse Vande nemlig søndre Dal, nordre Dal, Vear og Vardynjar med tilliggende Skove, eller med andre Ord omtrent det nuværende Dalsland, skulde tilhøre Norge, ikke Gautland. Han vidste meget vel, at hans Paastand savnede enhver Berettigelse, og Indbyggerne i de nævnte Bygdelag skjøttede heller ikke det ringeste om at faa nogen ny Konge; men hans egentlige Hensigt skal have været at sætte sig i Besiddelse af hele Vester-Gautland. Om Høsten 1099 gjorde Magnus med en stor Hær Indfald i Sverige fra Viken af. Da han kom ind i Markbygderne, begyndte han at herje og brænde hvor han for frem, og tvang Indbyggerne til at sværge ham Troskabsed. Omsider kom han frem til Veneren, da det led mod Vinteren. Paa Kvaldensø eller Kollansø, som den nu heder, mellem Kinneviken og Dalbosjøen lod han sine Mænd i største Hast opføre en Skanse af Torv og Tømmer og omgav den med en Grav. Her efterlod han en Besætning af 360 udsøgte Krigere under Befaling af Sigurd Ullstreng af Viggen og Finn Skoftesøn af Giske, forsynede dem med Livsfornødenheder for Vinteren og tiltraadte Tilbagetoget med den øvrige Del af Hæren. Det var hans faste Beslutning, at han den næste Vaar skulde komme igjen med en stærkere Hær for at fortsætte, hvor han slap.

Nordmændene, som var efterladte paa Kvaldensø, fik snart høre Rygter om, at den svenske Konge Inge Steinkelssøn traf Folk sammen for at angribe dem. Men det drog temmelig længe ud, før han kom, og Nordmændene begyndte alt til Tidsfordriv at kvæde Smædedigte om ham.

"Inge Bredlaar længe
ligger og føler og nøler",

var det stadige Omkvæde paa Visen. Men forhastede Inge sig ikke med at indfinde sig, saa indfandt han sig saa meget farligere, naar han kom. Da Isen havde tillagt alle Søer og Viker, viste han sig en vakker Dag paa den anden Side af Sundet med en Hærstyrke, som var ti Gange saa stor som Nordmændenes. Han sendte Bud over til Øen og tilbød Nordmændene fri Afmarsch til deres Land med alt det Bytte, de havde taget. Men Sigurd Ullstreng mente, at Inge fik umage sig lidt nærmere først, for at de kunde

tales ved derom. "Han vilde ikke jages rigtig bort som en Hjort af Hagen, heller", sagde han. Inge fulgte Opfordringen og red strax ud paa Øen med sin hele Hær. Her gjentog han sit tidligere Tilbud om Afmarsch, men nu forlangte han, at de skulde lade Byttet blive tilbage. Men ogsaa hertil svarede Nordmændene Nei. Nu gav Inge Befaling til Angreb. Først overøste de hverandre med en Regn af Pile, Spyd og Stene, derefter fyldte Svenskerne Skansegraven med Torv og Tømmer. Efterat alt saaledes var forberedt til Storm, begyndte Svenskerne at hale Virkets Tømmervægge fra hinanden ved Hjælp af Ankere, som de havde surret fast til lange Aaser. Paa samme Tid gjorde man op store Baal og kastede Brandene ind paa Nordmændene. Da blev disse nødte til at bede om Grid. Kong Inge lod dem da ogsaa faa det; men nu var Vilkaarene haardere. De maatte forlade Skansen uden Vaaben og Kapper, og ved Udgangen af den fik hver af dem et Slag af en Lime. Indbyggerne i Markebygderne gav sig igjen under Kong Inge og svor ham Troskabsed, medens de risede Nordmænd begav sig til Kong Magnus og fortalte ham, hvilket skammeligt Nederlag de havde lidt.

For at gjenoprette dette Uheld samlede Kong Magnus tidlig om Vaaren det næste Aar (1100), saasnart Isene løstes, en stor Hær og Flaade og drog østover til Gautelven med den. Han lagde op i Elven og herjede paa Sveakongens Besiddelser. Engang havde han og hans Mænd gjort Landgang i Flundrehered, og var trængte frem til Foxerne ved Lilla Edet. Veien gik over en Aa. Neppe var Magnus og hans Mænd komne over den, før der pludselig viste sig en stor Hær af Gauter, anført af Kong Inge selv. Overmagten var paa Svenskernes Side. Efter en kort, men hidsig Kamp blev Nordmændene overmandede og kastede paa Flugt. Magnus selv blev reven med. Let kjendelig, som han var ved sin Høide, sit lange, lokkede, silkebløde Haar og den røde Vaabenkjole, han bar over Brynjen, var han særlig Gjenstand for de forfølgende Svenskers Opmerksomhed, og han svævede derfor i stor Fare. Ved Siden af Kongen red Agmund Skoftesøn af Giske, som lignede Magnus meget af Udseende. Han saa, det spøgte stygt for Kongens Liv, og da de kom ned i en kratbevoxet Dalsænkning, som for et Øieblik skjulte dem for Fiendens Blik, bad han med et Kongen om at lade ham faa den røde Vaabenkjole, han havde paa sig. "Hvad vil du med den?" spurgte Kongen. "Jeg vil have den", sagde Agmund. "Du har før givet mig større Gaver end som saa." Kongen gav ham den da, og Agmund kastede den strax over sig. Nu kom de ind paa aaben Mark igjen, hvor Fienden atter fik dem i Sigte. Her skilte Agmund og hans Folk sig ud fra Kongens Følge og slog ind paa en anden Vei. Gauterne, som tog ham for Kongen, satte efter ham i Flok og Følge, og ænsede ikke mere Magnus, som fortsatte sin Vei ned til Skibene uden nogensomhelst Hindring. Heldigvis lykkedes det ogsaa den ædle Agmund at undslippe, skjønt det kun var med yderste Nød. Efter dette Nederlag forsøgte Magnus ikke mere paa

at trænge frem; han vendte om med sine Skibe, lagde ud af Elven igjen og drog nord i Viken.

Fra dette Slag har Sagaerne et ret fornøieligt Træk at berette. Om Vinteren var der til Kong Magnus kommen en fransk Ridder ved Navn Giffard. Han havde hørt, sagde han, at Magnus var en mægtig Konge, og han havde derfor Lyst til at træde i hans Tjeneste. Magnus tog mod ham paa bedste Vis, og Franskmanden var med i Toget til Gautland. Da Kong Magnus havde fylket sin Hær ved Foxerne, var Giffard intetsteds at finde. Da sagde Kongen spodsk:

Vil han vor Flok ei fylde,
fjeler han sig, Ridderen vælske?

En Skald, som stod hos, i det samme disse Ord faldt, optog dem strax og kvad en Vise om, at Kongen spurgte efter Giffard, just som Striden skulde begynde; men han nølede paa sin røde Hest og var endnu ikke kommen. Visens Omkvæde var Kongens nysnævnte Ord. Da Slaget var endt og Nordmændene kom ned til Skibene, var Franskmanden allerede der. Han fik nu høre saa mange Spotteglöser for sin lidet ridderlige Færd, at han saa til at pakke sig af Landet, det forteste han kunde. Han reiste da over til England med et Kjøbmandsskib, hvor der ogsaa var en Islænding ved Navn Eldjarn. Rygtet om Giffards berømmelige Færd ved Foxerne fulgte ham, hvor han gik og stod, og end ikke ombord paa Skibet var han fri for at høre Haansord og Spydigheder. Engang, da han laa rent overgivet af Søsyge, kvad Eldjarn saaledes en Vise, hvori han opfordrede ham til at tage Tørn ved Øsningen i Stedet for at ligge slig og døse, som han gjorde. Da Skibet omsider kom til England, gik Giffard strax til Øvrigheden og meldte Islændingen for at have digtet en Nidvise om ham. Nu var Dommeren ung og ny i Embedet, saa han ikke var videre vant til at dømme mellem Folk, og han forstod sig ikke synderlig paa Skaldskab heller; men han vilde alligevel høre Kvædet. Da kvad Eldjarn strax en Vise, hvori han skrød af Giffards store Bedrifter i det haarde Slag ved Foxene; thi der drev Giffard alene Fienden paa Flugt, medens Nordmændene krøb i Skjul og overlod det til ham at slaa Gauterne ihjel. "Jeg forstaar mig ikke stort paa Skaldskab," sagde Dommeren; "men saa meget kan jeg dog høre, at dette er Ros, og ikke Nid." Giffard tænkte nok ved sig selv, at det kun var saa som saa med Rosen; men da han skammede sig ved at fortælle, hvorledes det hang sammen med hans Tapperhed, fandt han det rettest at luske af.

Den følgende Sommer for der Mænd mellem de nordiske Riger for at mægle Fred. Den danske Konge Erik Eiegod, der sex Aar i Forveien havde besteget Thronen efter sin Broder Olafs Død, havde optaget sin Broder Knuts Planer om at faa oprettet et Erkebiskopdømme for Norden, og det

var ham derfor magtpaaliggende at faa de andre Konger med paa dette. Ved hans Mægling kom det da til det, at der blev aftalt et Kongestevne om Sommeren i Konghelle, hvor alle tre Konger personlig skulde indfinde sig under gjensidig Sikkerhed. Til den fastsatte Tid kom da Kong Magnus nordenfra, Kong Erik søndenfra og Kong Inge ovenfra. Da Thinget var sat, gik Kongerne et Stykke afsides fra sine Mænd, og de havde ikke forhandlet lang Tid med hverandre, før de var fuldt ud enige om Fredsvilkaarene. Enhver af dem skulde beholde sin Ættejord ubeskaaren; enhver skulde erstatte sine Undersaatter den lidte Skade og udjevne sig imellem, hvad de forøvrigt maatte have udestaaende. Kong Inge forpligtede sig derhos til at give Kong Magnus sin Datter Margareta tilægte. Fæstermaalet kom strax istand, og saaledes blev de største Fiender paa en kort Stund til de bedste Venner, og de vendte aldeles forligte tilbage til sine Mænd.

Medens de stod afsides for sig selv paa Thingvolden og samtalede, faldt der Ytringer fra deres Folk, som holdt sig i nogen Frastand, om dette sjeldne Syn. "Det skulde være vanskeligt, sagde man, "at finde tre Høvdinger, som var saa staute at se til." Inge, som var den ældste, saa ærværdigst ud ved sin Høide og Førlighed; Erik var den vakreste, og Godsligheden lyste ham ud af Øinene; men Magnus var den belevneste, ridderligste og mest krigerske. Alle tre var de vakre, store, gjævt udseende og veltalende Mænd.

Saasnart Freden var sluttet, drog Kongerne hver hjem til sit. Kort efter kom Kong Inges Datter Margareta til Norge med et stort Følge, og Magnus feirede sit Bryllup med hende under megen Stas og Pragt. Nordmændene holdt meget af sin nye Dronning, som de betragtede som et Pant paa Freden med Sverige, og de kaldte hende derfor "Fredkulla" d. e. Fredspigen. Men hendes Ægteskab med Magnus var barnløst.

Kong Magnus's Personlighed. Træk af Livet ved hans Hof.

Af flere Træk, som i det foregaaende er anført, vil man kunne danne sig en Forestilling om Kong Magnus Barfods Karakter og Person. Han skildres som en vakker, høi*) og spræk Karl, der elskede Krig og vilde

*) Ved den nordre Dør af Mariakirken i Nidaros var der i Stenen indhugget tre Kors, hvoraf det ene betegnede Harald Haardraades Høide, det andet Olaf Kyrres og det tredie

Eventyr over alt, og hvis Mod grænsede til Dumdristighed. Hans Krigere saa op til ham med Beundring og Kjærlighed; thi mod dem viste han sig ædel og gavmild. Men Bønderne, som havde at udrede alle de haarde Skatter og Tyngsler, som han paalagde dem for at skaffe tilveie det fornødne til sine mange og kostbare Krige, klagede over hans Haardhed, og Mindet om Krigstids-Magnus (Styrjaldar-Magnus), som de kaldte ham, omfattedes af dem med høist blandede Følelser.

Paa Magnus's moralske Vandel var der adskilligt at udsætte, og han havde mindst 8 uægte Børn. Af de mange Friller, han havde, kjender man Navnene paa Flere. Saxe Bonde i Vik*) i Throndhjem havde to Døtre Sigrid og Thora, og med dem begge skal Kongen have indladt sig. Et saadant Forhold betragtedes især paa denne Tid som en Dødssynd. Men paa den anden Side respekterede han Lov og Ret og opretholdt med Strenghed Freden indenlands, saa Stimænd og Røvere i ham havde sin farligste Uven.

Sagaerne har fra Kong Magnus Barfods Dage opbevaret en Tildragelse, der kaster et ganske interessant Lys over Tidens Sæder og Skikke og tillige giver os et ret godt Indblik i Kongens Karakter og Livet ved hans Hird.

En Sommer under Magnus's Regjering kom Islændingen Gisl Illugesson til Norge og tingede sig i Kost hos Haakon Bonde paa Forbord i Stjørdalen, ikke langt fra Nidaros. Gisl, som tilhørte en af Islands gjæveste Ætter, var en staut Gut paa sytten Aar; men der laa noget tungsindigt over ham, som ingen rigtig kunde blive klog paa, naar man ikke kjendte ham. Der fandtes dog ogsaa de, som vidste, hvad det var for en Sorg, han havde faaet at bære paa. Da han var sex Aar gammel, havde han maattet staa og se paa, at Thormod Kollesson og hans Svigersøn Gjavvald tog hans Fader af Dage. Denne Begivenhed var det, som havde kastet Sorg og Bitterhed ind i Barnehjertet, og han havde lovet sig selv, at han skulde hevne Faderens Drab, naar han blev voxen. Gjavvald var flyttet over til Norge, hvor han var bleven Hirdmand hos Kong Magnus, og det var for at faa Tag paa ham her, at Gisl var kommen over til Norge.

Det gik dog snart op for ham, at det var vanskeligere at træffe ham her, end han fra først af havde forestillet sig. Han blev yderst nedslaaet herover; Dag ud og Dag ind gik han alene for sig selv og grublede. Haakon paa Forbord lagde Merke til dette; dog sagde han ikke stort til ham, saa længe Vinteren varede. Men da det led mod dens Ende, tog han ham for sig en Dag og spurgte ham, hvad det var, han var saa nedslaaet for. Han

Magnus Barfods. Korset var sat der, hvor det faldt enhver af dem bekvemmest at kysse. Det øverste var Kong Haralds og det laveste Kong Magnus's; Olaf kyrres var midt imellem dem.

*) Saxviken, der har Navn efter Saxe Bonde.

kunde trygt sige ham det, sagde han; thi han kunde gjøre Regning paa hans Taushed. Gisl aabenbarede ham da, hvad han havde havt at gjennemgaa, og hvilke Hevnplaner han havde fore. Haakon raadede ham ikke fra det. "Men det turde være vanskeligt nok, om du kommer nogen Vei", sagde han, "for Gjavvald er Magnus's Hirdmand og staar høit anskreven hos ham." En Stund efter reiste Gisl ind til Byen for at gjete op Gjavvald, og for at han skulde blive rent ukjendelig, dryppede han smeltet Vox paa sit Ansigt og lod det størkne, saa han kom til at se ud, som han var baade skabbet og skurvet.

Det varede en god Stund, før Gisl fandt Leilighed til at tage Gjavvald af Dage. Et Par Gange var han ham temmelig nær; men den ene Gang var det i Kirken, hvis Helligdom han havde Sky for at krænke, og den anden Gang ringede det just til Non, og han kunde ikke bære det over sit Hjerte at anfalde ham, saalænge Ringningen varede, og da den ophørte, var Gjavvald kommen bort. Men endelig oprandt den længselsfuldt ventede Time. En Lørdag Morgen stod Gisl paa et Gadehjørne. Da hørte han med et Larm bag sig. Han vendte sig om og saa Kongen komme opover Gaden med et stort Følge, hvoriblandt Gjavvald befandt sig. I det samme kom der en Kone ud af en Gaard med et Barn paa Armen. Det var Gjavvalds Kone. Hun raabte paa sin Mand, og han gik bort for tale med hende, medens Kongen og hans Følge fortsatte sin Gang opover Gaden. Om lidt kom Gjavvald ilende efter for at tage Følget igjen; men nu for Gisl ham imøde og gav ham et Hug over den ene Skulder, saa Armen faldt magtesløs ned. Da Gjavvald nu vendte sig mod ham, gav han ham et nyt Hug over den anden Axel, saa han segnede. Gisl lagde derpaa til Sprang nedover til Bryggen. Her laa en liden Baad, som var ladet med Fliser. Eiermanden, en liden Islænding ved Navn Thorstein, sad just i den. Gisl kastede Fliserne overbord, greb Aarerne og roede tvers over Elven til Bakke. Da han kom lidt udpaa, reiste han sig op i Baaden og raabte over til de Mænd, som stod paa Bryggen: "De Saar, som Gjavvald, Kong Magnus's Hirdmand, har faaet, eller hans Drab, om han dør af dem, lyser jeg paa min Haand. Jeg hed Vigfus*) i Morges, men Ufeig**) tror jeg, at jeg faar kalde mig, før Kvelden kommer." Han satte sig saa ned igjen og drog paa Aarerne, til han kom over til Bakkestranden. Her sprang han op paa Land og skjulte sig i et Krat. I Byen blev der imidlertid blæst Allarm, og der sendtes ud Folk for at søge efter Gisl baade tillands og tilvands. Omsider opdagede man hans Gjemmested; han blev greben og bragt til Byen sammen med Thorstein Islænding. Underveis lagde Kongens Mænd Thorstein til Last, at han havde sat Gisl over Aaen

*) Kamplysten.

**) Den, som ikke er feig (hvis Død ikke forestaar).

og sagde, at han havde fortjent Døden derfor. Men da Gisl hørte det, greb han strax Thorstein, som gik ved Siden af ham og knap naaede ham til Armene, kastede ham tilveirs med den ene Haand og greb ham igjen med den anden. Han spurgte dem saa, om de for Alvor mente, at en slig liden Pusling, som han kunde slænge som en Vaatt, kunde have været istand til at hindre ham fra at ro bort med Baaden; de gjorde derfor rettest i at lade ham gaa, sagde han. Dette fandt de var at tale som en brav Mand, og de lod strax Thorstein være i Fred. Men Gisl satte de i en Boie, som Kong Harald Sigurdssøn havde ladet gjøre, og den var saa forsvarlig, at det endnu ikke var lykkedes nogen at komme ud af den. Siden blev han ført ind i et Jordhus, som en Kone førte Opsyn med.

Paa denne Tid var der mange Fremmede i Byen. Ved Bryggen laa der tre Islandsfarere, af hvilke den ene tilhørte Teit, en Søn af Biskop Gissur. Der var ogsaa Presten Jon Agmundssøn, som siden blev Biskop, og mange andre; ialt var der tre hundrede Islændinger i Byen, sagde man. Kongen lod sammenkalde et Møde, hvor han selv og Byens Biskop var tilstede og sad Side om Side. Her havde ogsaa Jon Prest, som stod i stor Yndest hos Biskopen, indfundet sig. Kong Magnus var yderlig opbragt over sin Hirdmand Gjavvalds Drab og bød, at man strax skulde dræbe Gisl. Men i det samme lød Nonklokken*). "Er det alt Non?" spurgte Kongen. Han drog paa Ordene, som han tvivlede paa det. "Se efter Solen!" Det forholdt sig ganske rigtig; Nonhelgen var netop begyndt. Biskopen sagde da: "Helgfreden maa komme Manden tilgode, saa svarlig han end har forbrudt sig." "Det er bare Kneb og Paafund altsammen, som I bruger mod mig," tog Kongen i. "Langtfra," svarede Biskopen. "Men Du faar gjøre, som du selv finder mest passende." Kong Magnus føiede da Biskopen, og Henrettelsen blev udsat til den følgende Mandag. Om Kvelden samledes en stor Del af Islændingerne, som var i Byen, for at tales ved om, hvad de skulde gjøre for at redde Gisl. Men der var saa mange Vanskeligheder paa alle Hold, at de ikke kunde komme til nogen Enighed.

Den næste Dag, Søndagen, kom der Bud til Kongen fra Gjavvald med Anmodning om, at han vilde umage sig til ham. Da Kongen kom, sagde den saarede: "Nu vil jeg beskikke mit Hus, for jeg ved ikke, hvor lang Tid jeg har igjen at leve. Jeg vil da bede dig om, at du giver Gisl Grid; thi han har hevnet sin Fader som en Mand." "Det er vel vanskeligt, om det kan lade sig gjøre," sagde Kongen. "I lang Tid har jeg fulgt dig," sagde Gjavvald, "beredt til at vove mit Liv for dig, og bestandig færdig til at udføre, hvad du paalagde mig, enten det var godt eller ondt. Nu er det, kan hænde, sidste Gang vi ses. Jeg har talt med Presterne, aabnet

*) Non var Klokken 3 om Eftermiddagen. For Søndagene ringedes der nemlig til Nonhelg.

mit Hjerte for dem og modtaget deres Hjælp. De mener, min Sjæl staar til at frelse, hvis jeg tilgiver, hvad andre har gjort mig imod. Jeg haaber derfor, Herre, at du ikke vil tillukke Himmeriges Port for mig ved at lade Gisl dræbe." "Du er en brav Mand, Gjavvald," sagde Kongen og gik. En Stund efter drog Gjavvald sit sidste Suk.

Mandag Morgen tidligt holdt Islændingerne paany et Møde. Da tog Teit Biskopssøn først Ordet og sagde: "Det vil ret være baade Synd og Skam, om man faar tage vor Landsmand af Dage. Men vi maa fare varligt frem; ellers sætter vi baade Liv og Gods paa Spil. Jeg mener derfor, at vi gjør rettest i at overlade Sagen til Kongens Dom. Mit Raad er da, at vi vælger en Formand, som vi følger i et og alt, saaledes at enten skal Gisl beholde Livet, eller og skal vi alle dø." Dette syntes de allesammen var et godt Raad, og de valgte da ham til Formand. For Sikkerheds Skyld tog han den Ed af dem, at de i denne Sag skulde adlyde ham i et og alt uden at tage Hensyn til Liv og Gods. Derpaa gik de i Bad. I det samme blev der blæst til Møde. Teit sprang strax ud af Badstuen, som han stod der i bare Skjorten og Underbuxerne. Han havde et Guldblad om Panden og kastede over sig en Skarlagens Graaverks-Kappe i slig Hast, at Skindet vendte ud. Alle Islændere var komne til Mødet; men de øvrige Folk fra Byen havde ikke paa langt nær indfundet sig. Teit sagde da, at de skulde begive sig til Gisl's Fængsel for at komme Kongens Mænd i Forkjøbet. Denne dristige Plan fandt ogsaa Medhold hos hans Kammerater, og i Flok og Følge skyndte de sig saa opefter Gaden under Skraal og Hujen.

Konen, som passede Huset, hvor Fangen sad, troede, det var Kongens Mænd, som kom. Hun løb ind til Gisl og beklagede ham; "for ret nu har vi Kongens Karle her for at hente dig," sagde hun. "Vær ikke bedrøvet for det, du Mor," trøstede Gisl hende; "thi vi skal jo alle dø engang." I det samme dronede Islændernes Hug paa Døren, saa den røg i Stumper. Det kvak lidt i Gisl, da de styrtede ind; men forresten rørte han ikke paa sig engang. Teit hug Bøien af ham og gav ham Plads i Flokken, og dermed bar det tilbage til Mødet igjen. Det var paa høi Tid, de kom. Thi Kongens Gjester med Høvdingen Sone i Spidsen var paa Veien ned til Fængslet og dreiede netop om Hjørnet, da Islændingerne drog nedover igjen. "Nu var I snare paa det," raabte Sone efter dem. "I vil nok dømme denne Gang; men jeg er ræd, I faar svie for, hvad I der gjør. Kong Magnus er bleven vred for mindre Ting end nu, da hans egen Hirdmand er bleven dræbt af disse Talgdjævle*)."

*) Islændingerne udførte saa meget Talg til Norge, at Nordmændene for Spøg sagde, at hele Island maatte bestaa af Talg. De kaldte derfor Island for "Talgland" og Islændingerne for "Talglændinger" eller "Talgdjævle".

IRLAND
Kilmacrenan
Elagh
Londonderry
DALRIADE
Dunaghy
C. CONAILL
Line
Dunseveri
Donegal
ULSTER
L. Neagh
TYRONE
DOWN
Armagh
Sligo
L.Erne
Downpatrik
Dundalk
Carlingford
Cavan
Boyle
Louth
CONNAUGHT
CONAILLE
Linn Duachaill
Kells
Slane
Roscommon
L.Ree
Fore
CONNAMARA
Boyne
Tara
MEATH
BREAGH
Clonard
Galway
Clonmacnois
Howth
Dublin
Clontarf
LEINSTER
Rath Maisten
KILDAR
Glenmama
L.Derg
Wicklow
Carlow
DALCASSIER
Killaloe
OSSORY
UI GEINNSELAIGH
Magh Raighne
Limmerick
Ferns
Cashel
TIPPERARY
Magh Feimhin
Wexford
Waterford
Taghmon
MUNSTER
Lismore
DEISI
EOGHANACHT
Cork
UI EATHACH
Desmond

Da Thinget var sat, reiste Sigurd Ullstreng sig og talte. "De fleste af dem, som er her tilstede, ved formodentlig allerede, at vor Kammerat Gjavvald er bleven dræbt. Der kom en Mand over fra Island, som troede at have Sag med ham. Uden først at kræve Bod af ham, som andre pleier at gjøre i slige Tilfælde, anfaldt han ham strax og gav ham Banesaar. Nu forekommer det os Hirdmænd, at det er rent ilde, om en saadan Udaad skal taales. Det vilde snart trække andre Følger efter sig, ja, tilsidst vil Frækheden vel gaa til det yderste, saa at Kongen selv, vort Overhoved, ikke engang kan være sikker for sit Liv. Det vilde ikke være for meget, om der dræbtes ti Islændinger for en af vore Folk. Paa anden Vis kan man ikke raade Bod paa deres Uforskammethed at røve en Mand ud af Kongens Vold." Derpaa satte Sigurd sig. Teit Biskopssøn reiste sig da og spurgte Kongen: "Faar jeg Lov til at tale!" Kongen hørte efter hos de omkringstaaende, hvem det var, og da han havde faaet Besked om det, sagde han: "Nei, du faar ikke lukke din Mund op. Gjorde jeg, som Ret var, lod jeg Tungen skjære ud af Munden paa dig; det har du vel fortjent." Strax efter reiste Presten Jon Agmundssøn sig og bad om at faa sige et Par Ord. Kongen spurgte de omstaaende, hvem det var. "Det er den islandske Prest, han Jon," svarede de. "Du skal faa Lov til at tale," sagde Kongen. Jon tog da til Orde: "Lovet være Herren, at disse Lande, Norge og Island, nu er kristnede; thi forhen vandrede Mennesker og Djævle tilhobe; nu derimod vover Djævelen ikke saa djærveligen at lade sig tilsyne blandt Menneskene, men faar i det Sted en eller anden Mand til at frembære sit Ærinde. Et Exempel herpaa har vi havt i den Mand, som nys talte; det maa være klart for enhver, at det var Djævelen, som talte gjennem hans Mund. Siden en Mand var bleven dræbt, fordrede han, at ti Mænd til skulde dræbes. Jeg kan ikke forstaa andet, end at Folk, som er onde nok til at tale sligt, maa lægge an paa at tilintetgjøre Retfærdighed, Miskun og andre gode Forsætter hos Høvdinger og i det Sted ophidse dem til Grumhed og slette Lidenskaber, paa det at Djævelen skal faa glæde sig ved kristne Mænds Drab. Vi, Herre Konge, er lige saa vel dine Undersaatter, som de, der bor her i Landet. Du, som er indsat til at styre og dømme Folket i dette Liv, burde stræbe efter at ligne den Dommer, som kommer paa den yderste Dag for at dømme hele Verden. Du, Herre, maa derfor lade det være dig magtpaaliggende at du altid fælder retfærdige og ikke vrange Domme. Thi ligesom den almægtige Gud og hans hellige Mænd er tilstede paa hvert Møde og paa hvert Thing for at se til de gode Mænd og de retfærdige Domme, saaledes kommer og Djævelen og hans Tjenere for at give Agt paa de onde Mænd og de vrange Domme, de fælder. Men vi ved, at omsider sætter den Herre sig til Doms, som dømmer retfærdigst i alle Sager. Jeg giver dig nu, Herre Konge, at betænke, hvilken Ild brænder hedest og langvarigst, den, som er lagt i Egestokke, eller den, som brænder i tørre Kviste. Dømmer

du, Konge, vrange Domme, da vil du blive kastet i den første Slags Ild; men dømmer du retfærdigt og efter dit bedste Skjøn, da kan du haabe at blive renset i Skjærsilden, som kun brænder i tørre Kvister." Med disse endte Jon Prest sin Tale. "Strid var du til at tale, Prest," var det eneste, Kongen sagde; men man kunde dog ikke merke, at han var vred paa ham. Omsider reiste Gisl sig og bad om at faa sige nogle Ord. Da Kongen fik høre, det var Gisl selv, sagde han, at han ikke vilde forbyde ham det. Gisl fortalte da om sin Faders Drab, og hvorledes han som sexaarsgammelt Barn saa paa det. Da forlangte Gjavvald, at man ogsaa skulde dræbe ham, men med Skam maatte han tilstaa, at han dengang sad med Graaten i Halsen. "Nu er Graaten gaaet væk, høres det ud for," sagde Kongen. Gisl fortalte endvidere om, hvorledes han var kommen over fra Island for at træffe Gjavvald, og at han to Gange om Vaaren havde havt Leilighed til at dræbe ham, men begge Gange var bleven forhindret deri. Tilsidst sagde han: "Jeg har digtet et Kvæde om dig, Herre, og vilde gjerne, du skulde høre det." "Kvæd det, om du vil," svarede Kongen. Gisl fremsagde det med stor Frimodighed, skjønt der ikke var stor Skaldskab i det. Da han var færdig med det, vendte han sig til Teit og sagde: "Nu skal I have Tak for den Ædelmodighed, I har udvist mod mig. Men nu vil jeg ikke længere sætte Eder i Fare. Jeg vil give mig i Kongens Haand." "Gjør, som du vil," svarede Teit. Gisl lagde da Vaabnene fra sig, hoppede over Skranken, gik hen og lagde sit Hoved paa Kongens Knæ: "Gjør nu med mit Hoved, hvad du synes," sagde han. "Jeg vil være dig taknemmelig, om du vil lade mig beholde det, og gjør mig saa til den Mand, du finder passende." "Behold dit Hoved, Gisl," sagde Kongen rørt, "og indtag den Plads i Hirden, som Gjavvald havde; for det bad han mig selv om paa det sidste. Men 8 Islændinger skal gaa gode for dig. Boden for Gjavvalds Drab bestemmer jeg til 16 Mark Guld. Af disse eftergiver jeg dig Halvdelen, men hver af de øvrige skal udrede en Mark." Denne Dom fandt alle var meget mild, og saaledes kom et Forlig istand. Kongen vendte sig nu til Jon Prest og sagde til ham: "Du talte, som Gud havde lagt Ordene i i din Mund. Jeg vilde gjerne indesluttes i dine Forbønner; thi de formaar vist meget hos Gud. Jeg tror, at din og Guds Villie falder ganske sammen." Jon lovede det. En Dag, da Jon gik paa Gaden, kom en Mand løbende efter ham med Bøn om, at han vilde se indom Sigurd Ullstreng, som nu laa syg. Jon gjorde det. "Jeg ved ikke, hvorledes det er fat, Prest," sagde Sigurd Ullstreng; "dine Ord maa have bidt mig, for jeg er syg. Jeg vilde gjerne, at du sang over mig." Jon sang da over ham og merkede ham med Korsets Tegn. "Dine Ord er i Sandhed kraftige, baade de onde og de gode," sagde Sigurd. "Nu har jeg det godt igjen." Han gav ham gode Gaver, og de skiltes som Venner. En Stund efter drog Jon Prest og Teit ud til Island.

Gisl var siden med Kongen og nød megen Anseelse hos ham.

Skofte Agmundssøn bliver uforligt med Kongen og forlader Landet. De første Korsfarere fra Norden.

Ligesaa ædelmodig Magnus viste sig i Sagen mod Gisl Illugessøn, ligesaa heftig og haard viste han sig mod Lendermanden Skofte Agmundssøn og hans Sønner, af hvilke den ene, Agmund, som vi har set, endog havde reddet hans Liv i Slaget ved Foxerne. Strax efter at Krigen med Sverige var endt, kom Skofte Agmundssøn i Uenighed med Kongen om Arven efter en afdød Mand. Skofte havde taget den i Besiddelse; men Magnus paastod, at den tilkom ham, og fordrede, at Skofte skulde udlevere den. Skofte sagde nei. Herover blev Kongen opbragt. Der blev holdt mange Stevner i denne Sag, og Forbitrelsen var paa begge Sider saa stor, at det nær var kommen til voldsomme Sammenstød. Skofte sagde til sine Sønner, at det vilde være det sikreste, at de ikke allesammen paa en Gang begav sig til Kongen; thi han havde kun liden Tiltro til ham. Først kom Skofte selv til Kongen; han mindede ham om, at de jo var nære Frænder og at der hidtil altid havde bestaaet et godt Forhold mellem dem, ja, at han og Kongens Fader havde været trofaste Venner. "Saa fornuftig er jeg da," sagde han, "at jeg ikke vil give mig af med at trætte med dig, hvis jeg ikke havde Ret, og siden jeg har det, saa vil jeg ikke give efter, det faar være det samme, hvem jeg har at gjøre med. Saa vilde ogsaa mine Forfædre have gjort." Men Kongen blev ved sit. Skofte reiste da hjem og sendte sin Søn Finn i Stedet. Denne, som et Par Aar i Forveien havde været med i Indfaldet i Sverige og deltaget i det uheldige Forsvar af Kvaldensø, havde som hans øvrige Slægt hidtil staaet i Venskabsforhold til Kongen. Men da Finn bad ham om at lade dem nyde Ret i denne Sag, gav Kongen ham et haardt og afvisende Svar. Da sagde Finn: "Jeg troede virkelig bedre om dig, Konge, end at du vilde negte mig Lov og Ret. Jeg tror ikke at have forskyldt sligt. Jeg blev tilbage paa Kvaldensø, medens faa andre af dine Venner vilde indlade sig derpaa. De sagde, at de, som blev siddende der, var dømte og prisgivne Døden, og det vilde have været Sandhed, hvis Kong Inge ikke havde vist større Ædelmodighed mod os end du Omhyggelighed. Endda vil mange kanske finde, at vi der led en Beskjæmmelse, som nu burde komme os tilgode." Men Kongen blev ved sit, og Finn kom ikke mere nogen Vei med ham, end Faderen havde gjort. Tilsidst indfandt Agmund Skoftessøn sig hos Kongen for at bede om Ret. Men Kongen paastod, at han havde Retten paa sin Side, og lod falde et Ord om, at Giskegutterne var uhørt dristige. Da blev Agmund sint og sagde: "Du kan nok faa drevet det igjennem at tilføie os denne Uret, siden du har Magten. Men da maa jeg

sige, det gamle Ord har Ret, at vel gjort bliver ilde lønnet, og at man faar Utak for at bjerge andres Liv. Og det siger jeg dig, at hverken skal jeg eller nogen af mine Frænder komme i din Tjeneste efter denne Dag, om jeg faar raade." Dermed reiste Agmund hjem til Giske, og han og Kong Magnus saas ikke mere.

Ved denne Tid var det første Korstog, som omfattedes med stor Begeistring overalt i Vesterlandene, kommen i Gang, fornemmelig under Ledelse af normanniske Høvdinger fra Nord-Frankrige og Syd-Italien. Efter mange Gjenvordigheder og Kampe var det omsider i Aaret 1099 lykkedes Korsfarernes Skarer at fravriste Muhamedanerne Besiddelsen af Jerusalem og den hellige Grav og oprette et nyt Rige, hvis Krone blev skjænket til den heltemodige Greve Gotfred af Bouillon og efter hans Død til hans Broder Balduin af Flandern.

Ogsaa de nordiske Lande afgav Kjæmper til denne Færd. Fra Danmark havde saaledes i Aaret 1097 en Ætling af Kongehuset ved Navn Svein ført en Skare Korsfarere til Lilleasien, hvor de deltog i Erobringen af Byen Nicæa. Efter et Ophold i Konstantinopel havde de siden hastet videre for at bistaa Korsfarerne i Beleiringen af Antiochia; men undervels blev de forraadte og af Muhamedanerne nedhuggede til sidste Mand.

Rygtet om de Bedrifter, som øvedes i det hellige Land, var ogsaa naaet til Norge og havde vistnok bevæget flere til at tage Korset. Men disse maa i saa Fald være dragne afsted i mindre Flokke eller have sluttet sig til de Skarer, som udgik fra andre Lande. Den første større Udrustning fra Norge fandt Sted i Aaret 1102. Træt og bedrøvet over Uenigheden med Kongen besluttede Skofte sig til at stille sig i Spidsen for dette Tog, som desuden ledsages af hans tre Sønner Finn, Agmund og Thord. Med 5 Skibe drog han om Vaaren sydefter og kom om Høsten til Flandern, hvor han opholdt sig Vinteren over. Den følgende Vaar (1103) seilede de vester til Frankrige og fortsatte om Sommeren Færden gjennem Njørvasund eller Gibraltarstrædet, hvorfra de styrede ind i Middelhavet til Italien. Om Høsten kom de til Rom, hvor Skofte døde. Hans Sønner overlevede ham ikke længe. Hans Søn Thord, som holdt længst ud, døde paa Sicilien. Deres Ledsagere fortsatte Reisen til Konstantinopel og Palæstina, hvorfra de siden vendte tilbage til Norge. Skofte var ifølge Sagaen den første Nordmand, som siden Vikingetidens Ophør seilede gjennem Njørvasund.

Magnus's andet Vesterhavstog, Landgang paa Irland og Fald.

Efterat Freden med Sverige var sluttet, blev Kong Magnus ikke siddende længe i Ro i sit Rige; thi Forholdene paa Vesterhavsøerne kaldte ham snart derhen. At knytte disse Besiddelser til Norge var en Opgave, som han aldrig tabte af Syne.

Kong Lagmann paa Suderøerne, som i Aaret 1098 havde svoret ham Troskabsed, foretog et Par Aar senere en Pilegrimsvandring til det hellige Land, men døde undervejs. Da Kong Magnus hørte derom, sendte han en ny Underkonge ved Navn Ingemund derhen. Ved sit Komme til Øerne sammenkaldte denne Høvdingerne til et Møde paa Øen Ljodhus (Lewes), hvor han modtog deres Hylding i den norske Konges Navn. Ingemund var en haard og overmodig Herre, og hans Regjering blev derfor ikke af lang Varighed. Høvdingerne reiste en Hær, hvormed de overfaldt og indebrændte ham.

Om Høsten 1102 udrustede Kong Magnus en stor Hær og Flaade og drog vestover Havet med den. Toget, i hvilket mange af Norges ypperste Mænd deltog, gik først til Orknøerne, hvor Kongens Søn Sigurd siden 1098 regjerede ved Hjælp af Raadgivere. Magnus nærede nu den Plan at danne et eneste stort Rige af alle Vesterhavsøerne, som stod under Norges Overhøihed, og til Styrer af dette havde han udset Sigurd. Med Kongssønnen ombord styrede Flaaden nu sydefter til Suderøerne og Man.

Hvorledes Magnus hevnede Ingemunds Drab og straffede Indbyggernes Opsætsighed, har man ingensomhelst Rede paa. Men han traf nu Anstalter til at sikre sig Befolkningens Lydighed for Fremtiden. Den rige og frugtbare Ø Man havde han bestemt til Hovedland i det nye Rige. Allerede under sit tidligere Tog herhen havde han her efterladt en Del af sine Krigere, som han havde givet Gaarde og Huse. Om dette Nybygge har formaaet at holde sig under Øboernes Opstand ved man ikke; men da Magnus om Sommeren 1102 kom til Man, gjenoptog han sine Kolonisationsbestræbelser, byggede Borge og opførte Boliger, som han overlod Nordmænd til Eiendom. Hele Øen fik nu gjennemgaaende et norsk Præg, som den endnu efter henved 800 Aars Forløb trods alle stedfundne Omvæltninger har formaaet at bevare. Ogsaa de øvrige Øer, som tilhører denne Gruppe, fik tildels en Befolkning af norske Nybyggere.

Under dette Arbeide hengik Høsten og Vinteren, som Kong Magnus tilbragte paa Øen. For at give det nye Rige den fornødne Fasthed og Styrke indlod han sig allerede om Høsten 1102 i Underhandlinger med Kong Muirkertach i Munster, en Sønnesøns Søn af Brian Borumha.*) Denne

*) Se Bd. I, S. 480 fg.

havde tidlig vundet Overherredømmet over Irland, men maatte gjennem sit hele Liv bestaa mange haarde Kampe for at hævde sin Ret til det. Han modtog derfor med Glæde den norske Konges Tilbud om at slutte et Forbund. Kong Magnus begav sig da med den største Del af Hæren og Flaaden over til Dublin, hvor Muirkertach kom ham imøde. Her blev der da aftalt et Forbund mellem dem, og til Stadfæstelse herpaa skulde Muirkertach give Magnus's Søn Sigurd sin niaarsgamle Datter Biadmuin (Bjadmynja) tilægte. Ved denne Overenskomst hindrede Muirkertach Magnus fra at kaste sig op i Kampen mellem ham og hans Fiende Donald O'Lochlann, som herskede over det nordlige Irland.

Efterat Forliget med Irerkongen var kommen istand, vendte Kong Magnus tilbage til Man, hvor han udnævnte sin Søn Sigurd til Konge og traf de Foranstaltninger, som Rigets Sikkerhed udkrævede. Da det led ud paa Sommeren, besluttede han sig til at drage hjem til Norge med en Del af Hæren. Resten blev igjen paa Man, og det var vistnok Magnus's Hensigt at komme tilbage det næste Aar. I August Maaned 1103 brød han op med 16 Skibe og styrede nordefter.

Sagaerne paastaar med Bestemthed, at det var Kong Magnus's Mening at erobre Irland og indlemme denne Ø i sit Rige. Hvorledes det hænger sammen hermed, er ikke godt at vide; men de udenlandske Kilder, som ligger denne Tid nærmere, kjender intet hertil. Alligevel tør det nok hænde, at han husede en saa omfattende Plan, som Forholdene paa den af indre Uroligheder oprevne Ø vilde have begunstiget. I Sammenhæng hermed har i saa Fald staaet den Landgang paa Øen, som skulde blive Kong Magnus's sidste Foretagende.

Paa Veien nordover lagde Magnus indom Irlands nordøstlige Kyst og gjorde Landgang i Ulster, i det nuværende Grevskab Down. Ifølge Sagaerne havde han aftalt med Kong Muirkertach, at han skulde faa overladt en Del Slagtekvæg for sig og sin Hær. Nys før (den 5te August) havde der paa Cobha-Sletten søndenfor Lough Neagh staaet et stort Slag mellem Donald O'Lochlann og Muirkertachs Hær, i hvilket denne havde lidt et stort Nederlag og var bleven nødt til at trække sig tilbage. Herom havde Kong Magnus imidlertid ingen Besked faaet; men han sendte Mænd op i Landet for at træffe Kong Muirkertach og modtage Slagtekvæget af ham. Han havde gjort sikker Regning paa, at han i det seneste skulde have dem tilbage Dagen før Bartholomæusdagen (23de August). Men Dagen kom og gik, uden at hans Mænd viste sig. Kongen blev utaalmodig, og da han frygtede for, at der var tilstødt dem noget, gik han tidlig den følgende Morgen ved Solrendingsleite fra Skibene op i Landet med den største Del af sine Folk for at se efter, hvor det blev af dem. I Følge med Kongen var Haalogalændingen Sigurd Ranessøn fra Steig, som var gift med

Skjaldvor, hans Halvsøster paa mødrene Side,*) hans Broder Ulv, Vidkunn Jonssøn af Bjarkø, Dag Eilifssøn, som var Skofte Agmundssøns Maag, Serk af Sogn, Eyvind Alboge, som var Kongens Stallare, og Lendermanden Thorgrim Skinnhuva fra Oplandene. Veiret var vakkert og stille; Solen skinnede, og Veien opefter gik paa Klopper over Myrer og Sidlænde, omgivet af Smaakrat. Langt om længe kom de da ud af Kratskogen og op paa en Bakke, hvorfra man havde en vid Udsigt. Her blev de i det fjerne var en stor Støvsky, som nærmede sig. Man undredes over, hvad dette vel kunde være. Nogle mente, at det var en fiendtlig Hær; andre paastod, at det kun var deres længe ventede Kammerater, som omsider kom med Kvæget. For Sikkerheds Skyld lod Kongen gjøre Holdt, da Eyvind Alboge mente, det var bedst at se sig for; thi Irerne var ikke at stole paa.

101. Korsfarere paa Marschen. Facsimile af Manuskriptet "de passagiis in Terram Sanctam" (Venedig).

Kongen opstillede Hæren i Slagorden, og han og Eyvind tog Plads i Spidsen for den. Kongen havde en forgyldt Hjelm paa Hovedet, paa Armen et rødt Skjold, hvori en gylden Løve, over Brynjen en rød Silketrøie, hvori en Løve var udsyet med gul Silke saavel fortil, som bagtil**); i Haanden bar han en Kesje og ved Siden et udmerket Sværd, Leggbit kaldet, der var forsynet med Knap af Hvalrostand og guldomvundet Haandtag. Alle beundrede

*) Skjaldvor var en Datter af Thora Joansdatter, Magnus's Moder, og Brynjulf Ulvalde den yngre til Vettaland i Ranrike.

**) I denne Vaabenprydelse, som Kong Magnus bar, har man troet at se den første Antydning til Norges Rigsvaaben. Oprindelig har dette vistnok alene været Kongeslægtens Vaabenmerke.

hans raske Krigerholdning og hans mandige Udseende. Eyvind Alboge var klædt omtrent paa samme Vis.

Støvskyen kom imidlertid nærmere og nærmere, og man blev nu var, at det var Sendemændene, som kom med Slagtekvæget. Hvorledes de havde baaret sig ad med at faa det, om Kong Muirkertach havde overladt dem det, eller om de havde ranet det fra Landets Indbyggere er en Gaade, som vel aldrig vil blive løst; men Sandsynligheden taler mest for det sidste. Efterat de havde sluttet sig til Hæren, begav den sig strax paa Tilbageveien til Skibene. Det var omtrent ved Middagstid. Da Kongen og hans Mænd var komne ud paa Myren, hvor de kun faa ad Gangen kunde rykke frem over de smale Klopper, yrede der med et bevæbnede Irer frem af Krattet. De angreb Nordmændene, som i spredte uordnede Flokke stræbte efter at

102. Korsfarere paa Marschen. Facsimile af Manuskriptet "de passagiis in Terram Sanctam".

komme over Myren, som enhver bedst kunde, og søgte at afskjære dem Tilbagetoget. Under dette Angreb faldt mange af Nordmændene. "Her gjælder det hurtigst at finde et godt Raad", sagde Eyvind Stallare, "for vore Folk er høist uheldigt stillede". "Blæs i Luren", sagde Kongen, "saa vi faar den hele Skare samlet under Merket. Siden skal vi trække os over Myren; for har vi først Sletten for os, saa har det ingen Nød." Eyvind Alboge raadede Kongen til at redde sig ned til Skibene. "Naar kun du, Herre, undkommer, saa er vi alle hjulpne", sagde han. "Nei", svarede Kongen, "det gaar ikke an for en Konge at rømme fra sine Mænd, saa tapre Karle, som jeg her har

omkring mig. Lad mig se, Gutter," raabte han, "at I ikke vender Brøklingerne*) Ryggen. Her gjælder det at staa Eders Konge bi!" Men Kampen var høist ulige. Dækkede af Krattet kunde Irlænderne med sine Skud tilføie de uheldigt stillede Nordmænd stor Mandskade; men for hver Irer, som Nordmændene nedlagde, kom der to i Stedet. Under denne fortvivlede Kamp naaede Magnus omsider ned til den nederste Del af Myren, hvor den var næsten ufremkommelig. Her stod Irerne i tætte Skarer. Magnus raabte da til sin Lendermand Thorgrim Skinnhuva, at han med sin Flok, som bestod af øvede Bueskytter, skulde gaa først over Myren og besætte en Høide, hvorfra han med Held kunde holde Irerne Stangen, til alle Nordmænd var komne over. Thorgrim gjorde, som Kongen bød. Men aldrig saa snart havde han Myren bag sig, før han og hans Mænd slængte Skjoldene paa

103. Korsfarere paa Marschen. Facsimile af Manuskriptet "de passagiis in Terram Sanctam".

Ryggen og pilede ned til Skibene, saa hurtigt de kunde. Kongen raabte efter ham: "Dumt handlede jeg, da jeg gjorde Sigurd Hund utlæg,**) men endnu dummere var jeg, da jeg gjorde en feig Usling som dig til Lendermand! Aldrig vilde Sigurd have svigtet sin Herre, om han havde været her!" Nu flygtede flere og flere. Kun Magnus selv og nogle faa tapre med ham holdt endnu Stand og værgede sig med Heltemod. Men det blev tyndt

*) Brøklingerne (af Brok, Buxe) kaldte Kong Magnus til Spot Irlænderne for deres besynderlige Nationaldragt, siden de bar Buxer, som kun dækkede det ene Ben.

**) Sigurd Hund var en Broder af Vidkunn Jonssøn. Man ved ikke, hvorfor han blev landsforvist.

med Folk om Merkestangen. Da fik Kongen et Spyd gjennem begge Laar ovenfor Knæerne. Han brød strax Skaftet af mellem Benene, idet han raabte: "Slig bryder vi Sperrelægge,*) Gutter! Kun rask frem! Mig fattes intet!" Strax efter rammedes han af et Øxehug paa Halsen lige ved Skulderen. Dødelig saaret segnede han til Jorden. Vidkunn Jonssøn, som gik ved hans Side, fældede den, som gav ham Saaret. Men Magnus stod ikke til at bjerge. Med lavt Mæle sagde han til Vidkunn: "Red dig nu; thi her maa vi skilles! Trofast og mandigen har du fulgt mig; bring mine Sønner og alle mine Frænder og Venner mit Farvel." Med disse Ord opgav Kong Magnus Aanden. Vidkunn, som selv havde faaet tre Saar, greb Kongens Merke og hans Sverd Leggbit og flygtede afsted med dem. Da var der ikke tilbage mange Nordmænd paa Valpladsen, som kunde bringe Tidender om Slaget. Eyvind Alboge, Ulv Ranessøn og flere andre Høvdinger var allerede faldne, og blandt de sidste, som flygtede, var Dag Eilifssøn og Sigurd Ranessøn.

Det var ikke mange, som det lykkedes at undkomme til Skibene; thi Irerne forfulgte de flygtende helt ned til Stranden og nedhuggede uden Skaansel alle, som de indhentede. De, som bjergede Livet, satte over til Man igjen.

Magnus's Lig blev tilbage i Irland og begravet ved St. Patricks Kirke i den nær Slagmarken liggende By Down, og der nævnes intet om, at det siden blev ført over til Norge.

Forholdene i det norske Rige efter Magnus Barfods Død. Eystein, Sigurd og Olaf Magnussønner Konger i Norge.

Ved Magnus's Fald gik de store Erobringsplaner, han skal have næret, i Graven. Men ved sit Tog til Vesterhavsøerne havde han dog opnaaet saa meget, at Suderøerne og Man blev knyttede fastere til Norge, og den Ordning, han her havde faaet istand, blev staaende ved Magt i over halvandet hundrede Aar.

Der fandtes nok af dem, som glædede sig inderligen over Kong

*) Sperrelæg kaldtes Benet i Smallæggen paa Sauens Bagben; at knuse den med et Slag var en almindelig Styrkeprøve hos de gamle Nordmænd og skal fremdeles være i Brug paa Island.

Magnus's Fald. Især faldt der en tung Byrde fra den engelske Konge Henrik I's Hjerte, da han hørte, at han ikke længere havde den djærve Nordmannakonge at frygte. Dette lagde han for Dagen paa forskjellig Vis. Kong Magnus havde i længere Tid staaet i Forbindelse med en rig Kjøbmand i Lincoln, som han havde givet sin Skat at bevare, og antaget til at levere ham Prydelser, Kar og andre Sager, han behøvede. Men da han fik Efterretning om Kongens Død, skyndte han sig strax hjem, satte Kongens Penge i Handelen og tjente store Rigdomme derved. Da den engelske Konge fik høre herom, fordrede han, at Kjøbmanden skulde udlevere ham Kong Magnus's Skat, som han havde i Forvaring. I Førstningen vilde den engelske Kjøbmand ikke vide noget af, at han skulde have den i sit Værge; men omsider nødtes han til at gaa til Bekjendelse, og Henrik afpressede ham nu ikke mindre end 20000 Pund Sølv. Den normanniske Skribent Ordericus Vitalis, som har optegnet dette Træk, fremhæver gjentagende, hvor lykkelig Henrik I følte sig over at være befriet for den Frygt, han nærede for Kong Magnus.

Men der var sagtens ogsaa de Nordmænd, som følte sig vel tilpas over Kongens Død; thi Folket var bleven træt af de svære Ledingsudredsler, som var dem paalagte i de ti Aar, Magnus havde regjeret. Først og fremst ytrede dette sig i, at Nordmændene strax opgav Tanken om at grunde et norsk Rige af Vesterhavsøerne efter den Plan, som Magnus havde havt. Sent paa Høsten brød hele den tiloversblevne Hær og Flaade op fra Man og vendte under Anførsel af Kongens 13=aarige Søn Sigurd tilbage til Norge. Irekongens Datter Biadmuin blev ladt tilbage i Vesten; det skulde maaske være et Udtryk for Nordmændenes Harme over hendes Landsmænds troløse Overfald paa deres Konge.

Ved Hjemkomsten blev Sigurd og hans Brødre Eystein og Olaf tagne til Konger. Eystein, der var fjorten Aar gammel, og hvis Moder var en Kvinde af ringe Stand, skulde have den nordlige Del af Landet, medens Sigurd fik den sydlige. Olaf, der kun var 4 Aar gammel, skal ogsaa have faaet en Trediedel; men hans Brødre skulde styre den, til han blev voxen. Men med denne Deling tog man det nok ikke saa strengt; thi Eystein havde ofte sit Sæde i den sydlige Del af Landet, og Sigurd holdt ogsaa til i den nordlige. Hvor Olafs Besiddelser har ligget, ved man ikke; men det tør hænde, at de kun har bestaaet i nogle Kongsgaarde i forskjellige Egne af Landet.

Et Aars Tid eller to efter Kong Magnus's Død kom Haakon Paalsson fra Orknøerne over til Norge. Ved Hærens og Flaadens Tilbagetog var han bleven efterladt her som Høvding; nu androg han om at faa Jarlsnavn og Forlening med Øerne. Kongerne gik ind paa dette; af Øerne fik han dog kun den Halvpart, som hans Fader Paal Jarl havde havt.

Den Del, som havde tilhørt Erlend Jarl, blev indtil videre bestyret af norske Syßelmænd.

Høvdingerne paa Man, som nu var uden Overhoved, siden Sigurd Magnussøn forlod Øen, valgte Olaf Bitling, en Søn af Gudrød Crovan, som opholdt sig ved den engelske Konge Henrik I's Hird, til Konge og hentede ham med et Gesandtskab over til sig.

104. Ridder fra det første Korstogs Tid. Fra et Manuskript i det britiske Museum.

Sigurd Magnussøns Jorsalfærd.

Da Magnus Barfods Sønner var tagne til Konger, kom flere af dem, som var dragne paa Korstog med Skofte Agmundssøn, tilbage dels fra Konstantinopel og dels fra Jerusalem. De havde indlagt sig megen Berømmelse paa denne Færd og kunde berette om noget af hvert. Blandt andet fortalte de, at i Konstantinopel kunde de Nordmænd, som vilde lade

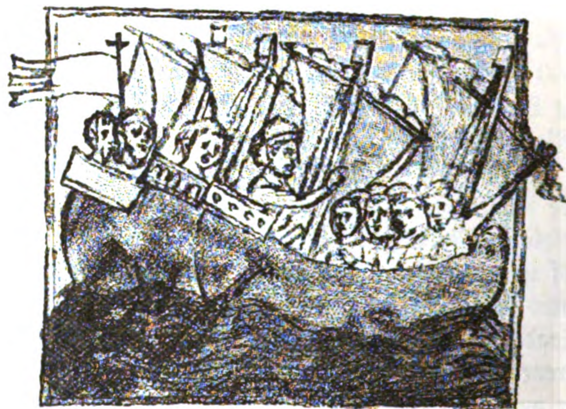
sig hverve, fortjene store Penge. Disse Beretninger opvakte hos mange Nordmænd Lyst til at foretage et lignende Tog, og man bad Kongerne om, at en af dem vilde stille sig i Spidsen for Færden. Sigurd var især greben af Tidens religiøse Begeistring og optog med Glæde denne Plan, som aabnede ham Udsigt til at vinde et godt og berømmeligt Navn og derhos Guds Miskun. Efter at have hørt sin Broder Eysteins og sine bedste Mænds Raad begyndte han strax at foretage store Rustninger.

For at gjøre Almuen gunstig stemt for denne Plan og samle saa mange om sig som muligt afskaffede Brødrene de trykkende Paalæg, som hidrørte fra Alfivatiden. Disse havde, som ovenfor fortalt, været afskaffede et Aars Tid, dengang Haakon Magnussøn regjerede, men blev fornyede af Magnus Barfod til Straf for, at Thrønderne havde deltaget i Steigar-Thores Opstandsforsøg. Nu dreves Udrustningerne med Lyst og Omhu fra det hele Land, og hele fire Aar hengik, før de blev tilendebragte. Men da var der ogsaa skaffet tilveie en Flaade paa 60 Skibe, der havde en Besætning af tilsammen 3000 Mand, for den største Del bestaaende af frivillige og deriblandt mange Lendermænd og Storbønder. Det var aftalt, at Eystein skulde styre Riget i Broderens Fravær.

Om Høsten 1107 afseilede Sigurd fra Kysten af Hørdaland, hvor Flaaden havde samlet sig. Han styrede først over til England, hvor han fandt en venskabelig Modtagelse. Han blev Vinteren over ved Henrik I's glimrende Hof og uddelte med rund Haand Gaver til Kirkerne. Om Vaaren (1108) fortsattes Færden langs Frankriges Kyster. Udenfor Strædet ved Calais fik Flaaden en frygtelig Storm at udholde, og et af Skibene satte til paa Skjærene ved Aurigny. Man kom langsomt frem, da man stadig havde Vinden mod sig og nødtes til at søge Havn, ret som det var. Først ud paa Høsten kom man til Galicien eller St. Jakobs Land*) i Spanien, hvor Sigurd besluttede at tilbringe den anden Vinter. Hertugen eller Greven i Landet gav ham Lov til at blive her og skulde forsyne ham og hans Mænd med den Proviant, de behøvede, mod at de skulde lempe sig efter Indbyggerne og opføre sig godt. Det gik bra, saa længe der var nok Mad at faa kjøbt paa Torvet; men da det led mod Jul, ophørte Tilførselen aldeles. Galicien var nemlig paa den Tid lidet opdyrket og kunde ikke brødføde sine egne Indbyggere engang. Sigurd sagde da til sine Mænd, at siden Hertugen ikke vilde opfylde sine Forpligtelser, var de nødte til at tage sig selv til Rette. Hæren var strax villig til at være med, og Sigurd gik da øieblikkelig løs paa den Borg, hvor Hertugen havde sit Tilhold. Da han kun havde faa Folk om sig, maatte han tage Flugten, og Sigurd gjorde der et stort Bytte, baade af Levnetsmidler og andet Hærfang, som han lod bringe ombord paa Skibene.

*) *Saa kaldet* efter den fornemste By St Jago, hvor Apostelen Jakob troedes at ligge *begraven.*

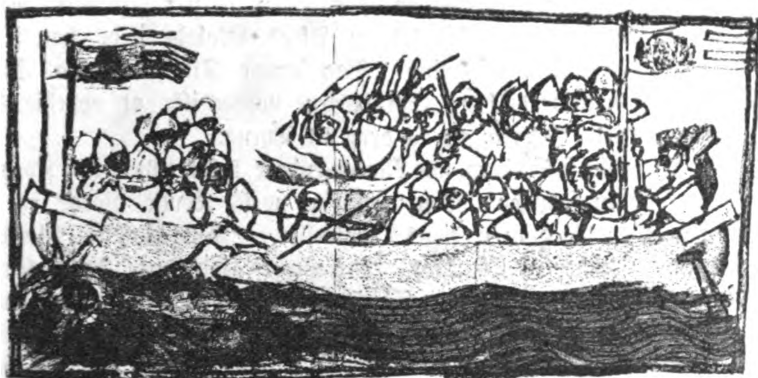
Tidligt om Vaaren (1109) fortsattes Færden, der nu gik langs Spaniens (det vil sige Portugals) Vestkyst. Her mødte de en stor Flaade af saracenske Krydsere, som laa i Viking. Sigurd sagde, at det traf sig heldigt, at ogsaa Folk paa de Kanter skulde faa se, hvorledes Nordmændene forstod at slaas. Han lagde strax til Slag og efter en haard Kamp lykkedes det ham at entre og rydde otte Galeier, medens de øvrige af Saracenerne flygtede. Nordmændene var nu komne ind paa Maurernes Omraade, der strakte sig helt op til Tajoflodens Munding. Han kastede sig her op i de Kampe, som førtes med megen Iver og brændende Nidkjærhed mellem Maurerne og de kristne. Sexten Aar i Forveien (1093) var det lykkedes de kristne at vinde Cintra, Lissabon og Santarem; men nys før Sigurds Komme var

105. Korsfarere tilsøs. Facsimile af Manuskriptet „de passagiis in Terram Sanctam".

disse Stæder erobrede tilbage af Maurerne. Sigurd skal have deltaget i nogle Træfninger udenfor Cintra og Lissabon, som holdtes beleirede, og vandt paa egen Haand en Borg, som Sagaerne kalder Alkassa. Siden styrede Sigurd gjennem Njørvasund (Strædet ved Gibraltar). Her mødte han en Sørøverflaade, som han lagde til Kamp med og overvandt, hvorpaa han satte Kurs for Formentera. Paa denne havde en Del mauriske og afrikanske Sørøvere et fast Tilholdssted i en Hule under et Bjerg, hvortil Opgangen var yderst vanskelig. Foran Hulen havde de opført et Brystværn af Sten, og selve Hulen var afdelt i to Rum. Nordmændene forsøgte at trænge op til Hulen, men da Maurerne modtog dem med en Hagl af Sten og Kastespyd, trak de sig tilbage. Røverne haanede nu Nordmændene ved Skrig og Raab, viftede til dem med kostbart Klæde og hængte andet prægtigt Bytte ud paa

Fjeldvæggen for at indbyde dem til at komme nærmere, om de turde. Men Sigurd fandt paa Raad. Han lod to Baade bringe op paa Bjerget ovenover Hulen og ved Hjælp af sterke Touge fire ned foran Hulens Aabning. De Mænd, som sad i Baadene, overdængede nu Maurerne saaledes med Stene og Kastespyd, at de maatte trække sig tilbage fra Brystværnet. Nu var Veien opover Bjerget fri, og Sigurd og den største Del af hans Mænd begav sig op til Hulen, hvor de brød Hul paa Skansen og trængte ind i Hulen. Røverne gjemte sig bag den indre Mur og vilde forsvare sig derfra; men Sigurd lod nu antænde et stort Baal, og endel af dem blev kvalte af Røgen, medens andre, som løb ud mod Nordmændenes Vaaben, strax blev nedhuggede. Ikke en eneste undkom, og Sigurd og hans Mænd gjorde det rigeste Bytte paa hele Toget. Fra Formentera gik Færden til Iviza og derfra til Majorka

106. Søkamp mellem Kristne og Muhamedanere. Facsimile af Manuskriptet "de passagiis in Terram Sanctam".

og Minorka; overalt kjæmpede han med Held mod Maurerne. Ved Spaniens Kyster skal Sigurd efter Skaldenes Vidnesbyrd have holdt ikke mindre end 8 Slag og vundet Seir i dem alle.

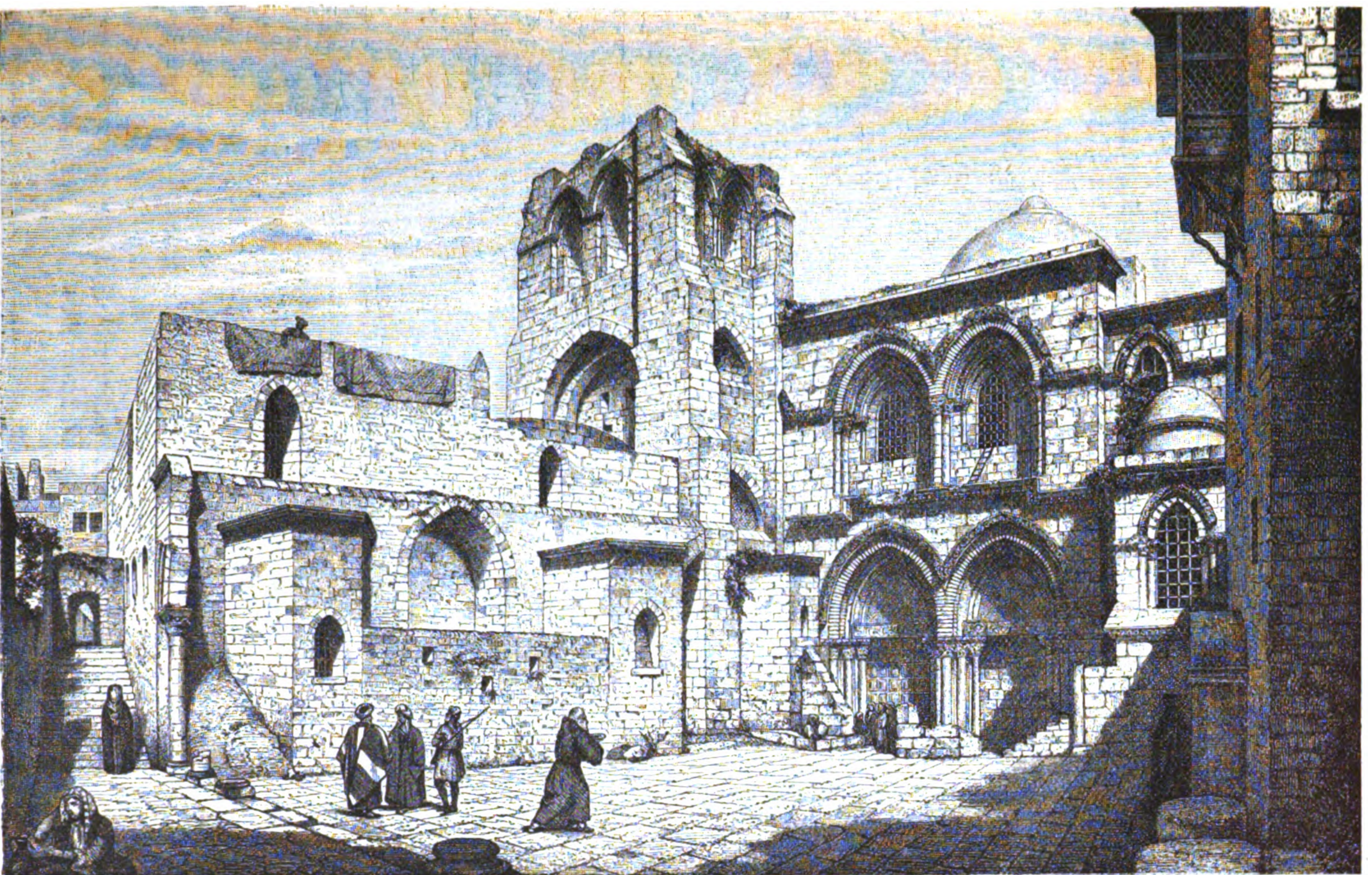
Fra Minorka tog Sigurd og hans Mænd Veien til Sicilien. Normannerne havde gjennem sexti Aars Kampe med Grækerne og Saracenerne sat sig i Besiddelsen af denne Ø og hele Nedre-Italien. Dette skyldtes især to af Tankred af Hautevilles yngre Sønner Robert Viskard (ɔ: den kløgtige) og **Roger**. Den første havde endog udstrakt sine Erobringstog til selve Grækenland, hvor han havde frarøvet Keiseren flere Stæder og Besiddelser paa Kysterne af Epirus, deriblandt Durazzo og Øen Kefallenia; men Døden havde stanset ham i hans Seirsløb (1085). Hans Broder Roger havde

imidlertid (1061—90) underkastet sig Sicilien og efterlod ved sin Død 1101 det saaledes vundne Rige til sin Søn Roger II.

Normannerne i Italien bevarede endnu med Kjærlighed Mindet om sin nordiske Herkomst. Da Sigurd udpaa Vaaren 1110 indfandt sig hos Hertug Roger, modtog denne ham paa bedste Vis og viste ham den mest smigrende Opmerksomhed. Sigurd skal have gjengjældt disse Æresbevisninger*). Herfra styrede Kongen og hans Mænd over Grækenlandshavet til det hellige Land, hvor han i August Maaned ankom udenfor Askalon. Denne By var endnu i Saracenernes Besiddelse. Sigurd blev liggende her et helt Døgn i Paavente af, at Saracenerne vilde komme ud for at angribe ham. Men dette skede ikke, og Sigurd styrede derfor den følgende Dag til Joppe, hvor han landede. Nys før havde en vældig ægyptisk Flaade lagt sig udenfor Beyrut; men da den ikke havde formaaet at udrette noget mod denne Stad, havde den begivet sig til Akre (Ptolemais), som herved blev bragt i den yderste Knibe. Kongen i Jerusalem, **Balduin I**, var just ifærd med at beleire Byen Edessa. Paa Rygtet om Akres Blokade ilede han i store Dagsmarscher Byen til Undsætning. Paa samme Tid kom ogsaa Sigurd med sin Flaade seilende derhen; Saracenerne vovede ikke at oppebie hans Komme, men hævede Beleiringen og drog til Tyrus.

I Akre eller Akersborg, som Nordmændene kaldte Byen, traf Kongerne Sigurd og Balduin sammen. Den 20-aarige norske Konge gjorde et dybt Indtryk paa Kong Balduin og hans Omgivelser. "Kong Balduin," fortæller hans Kapellan Foucher af Chartres, "var meget glad over hans Komme og talede venskabeligen med ham. Han bad ham indstændig om, at han af Kjærlighed til Gud vilde forblive en Stund i Landet og hjælpe ham til at udbrede Kristendommen. Naar han da paa en eller anden Maade havde virket for Kristi Sag, kunde han høiligen takke Gud, naar han og hans Mænd saa sit Fædreland igjen." Sigurd var villig hertil; men først bad han Kong Balduin, at han vilde ledsage ham til Jerusalem, for at han der kunde forrette sin Andagt. Siden skulde han angribe en By med sin Flaade eller forøvrigt udrette, hvad Kong Balduin maatte forlange af ham. Balduin var villig til at følge ham paa hans Pilgrimsvandring, og de drog sammen op til den hellige Stad. Kong Balduin havde ladet Veien, som førte ind i Jerusalem, bedække med kostbare Tepper. Men Sigurd indskjærpede sine Mænd, at de ikke maatte ytre nogen Forundring over alt det pragtfulde og paafaldende, de maatte faa se, for at man ikke deraf skulde gjøre sig nogen ufordelagtig Tanke om deres Hjemstavns smaa Forhold og fattige Kaar. Derfor red de frem paa de fine Stoffer, ganske som det saa skulde være. Udenfor Byen kom hele Geistligheden dem imøde i høitideligt Optog og

*) Sagaerne fortæller, at Kong Sigurd skal have givet ham Kongenavn; men dette finder ikke Stadfæstelse hos samtidige udenlandske Forfattere, der tvertimod siger, at Roger først 19 Aar senere antog denne Titel.

107. Den hellige Gravs Kirke i Jerusalem.

ledsagede dem under Salmesang hen til Frelserens Grav. Her knælede begge Konger ved hinandens Side ned til Bøn. Siden vandrede de Haand i Haand om til de andre hellige Steder, hvor Balduin forklarede Sigurd, hvilke dyrebare Minder der knyttede sig til dem. Paa ethvert Sted ofrede Sigurd rige Gaver. Sigurd var længe Balduins Gjest og blev af ham beværtet paa det ypperligste. Derpaa brød de op og begav sig i Forening under sterk Eskorte til Jordans Flod, i hvis Vande Sigurd badede sig efter Pilgrimenes Skik. Efter Tilbagekomsten til Jerusalem holdt man et Møde, hvor man raadslog om, hvad man skulde foretage sig, og det blev besluttet, at man baade tillands og tilvands skulde beleire Saida eller Sidon. Sigurd lovede, at han skulde være med paa dette Foretagende, naar han blot fik tilstrækkelig Forpleining for sine Folk. Dette blev ham lovet. Balduin skjænkede ham mange kostbare Gaver, og Sigurd bad ham tillige om at faa en Spaan af det hellige Kors, som opbevaredes i Jerusalem. Han fik den; dog maatte han og tolv af hans fornemste Mænd aflægge Ed paa, at den skulde blive opbevaret ved Hellig-Olafs Hvilested, at han af al Magt skulde fremme Kristendommen, oprette en Erkebispestol, om det lod sig gjøre, og paabyde Tiende i sit Rige. At Spaanen var af det ægte Kors, bekræftede Kong Balduin og Patriarchen af Jerusalem.

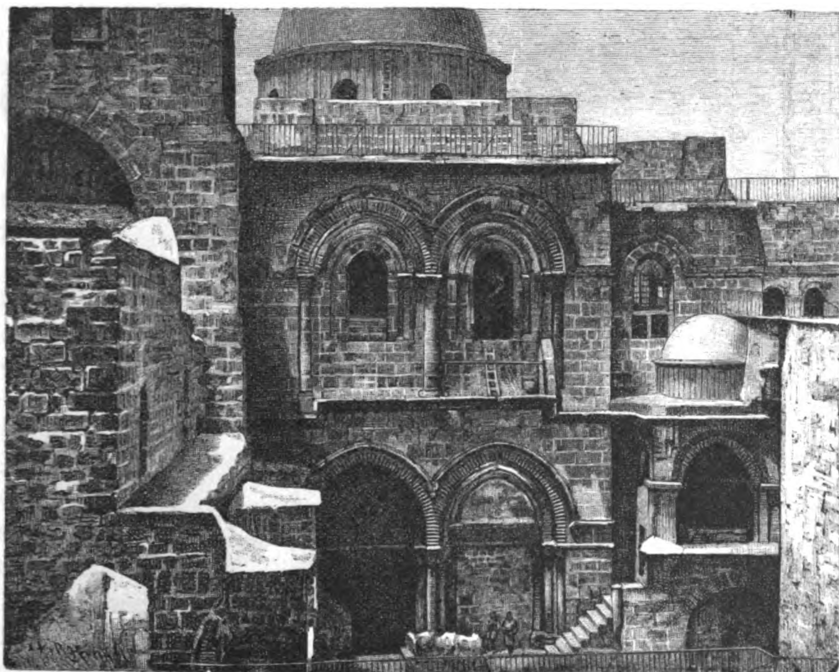

108. Kong Balduin I. Facsimile af Manuskriptet "de passagiis in Terram Sanctam".

Kongerne begav sig nu tilbage til Akre, hvor Balduin havde efterladt sin Hær under Anførsel af Grev Bertrand af Tripolis. Herfra begav de sig til Sidon, som vore Forfædre kaldte Sætt, og beleirede den baade fra Land- og Søsiden. Sidon var en af de vigtigste Fæstninger paa Kysterne af Syrien, og Kong Balduin havde flere Gange tidligere gjort forgjæves Forsøg paa at tage den. Medens Sigurd holdt den ægyptiske Flaade i Aande, saa den ikke turde løbe ud fra Tyrus, blev Angrebet fra Landsiden dreven med langt større Kraft end nogensinde før. Indbyggerne forsvarede sig med stor Tapperhed. "Man reiste da," siger den samtidige Forfatter Albekt af Aachen, som skrev sin Beretning efter Øienvidners Udsagn, "en Maskine, som man anvendte flere Dage paa at sætte sammen, og stillede paa den Folk med baleariske*) Buer, for at de fra Høiden af Maskinens Bjælker kunde se ned over Murene og overskue Staden med dens Taarne og Huse. De bragte herved dem, som gik paa Gader og i Veiter, i den pinligste Forlegenhed.

"Da Indbyggerne saa, at Maskinen ved sin Høide ragede op over Byen og voldte Skade, anlagde de i Nattens Mørke med megen Møie og

*) Indbyggerne af de baleariske Øer var allerede i Oldtiden bekjendte som dygtige Bueskytter.

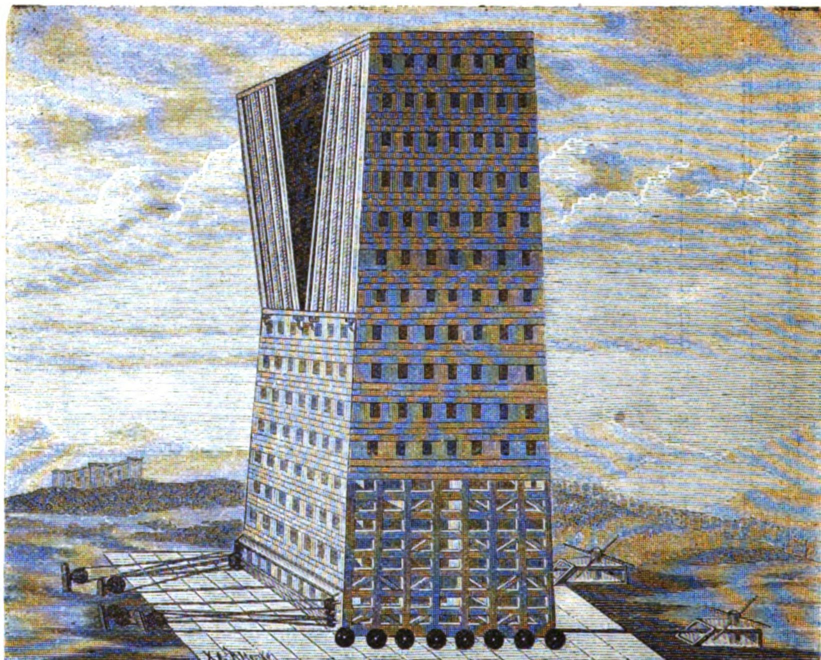
beundringsværdig Flid en underjordisk Gang under Murens Grundvold; naar denne Gang var kommen udenfor Murene og under det Sted, Maskinen stod, var det deres Agt at bringe tørt Træ og brændbare Ting ind i Gangen, og naar dette saa pludselig blev antændt, vilde Maskinen styrte sammen tilligemed Jorden, den stod paa, og i et Øieblik knuse Besætningen. Men Kongen tog sig ivare for denne List; han flyttede efter nogles Beretning den skadelige Maskine bort fra det undergravede Sted, og saaledes var de Sidoniers hele Møie spildt.

109. Façade af den hellige Gravs Kirke i Jerusalem.

"Da endelig Sidonierne i Løbet af 6 Uger havde forvisset sig om, at de Intet formaaede at udrette mod Maskinen, medens Byen og dens Porte idelig led ved Stenkastningen, og de desuden ikke mindre besværedes ved den norske Flaades Angreb, saa forlangte de Stilstand og lovede at overgive Byen med dens Taarne og Nøgler i Kong Balduins Hænder paa den Betingelse, at Emiren i Byen og de af Indbyggerne, som vilde, maatte drage bort i Fred med saa meget af deres Eiendomme, som de kunde bære

paa Nakken og Skuldrene. Kong Balduin, som var træt af den langvarige Beleiring og Kamp, indrømmede Sidoniernes Forlangende efter at have overlagt Sagen med Kong Sigurd, Grev Bertrand og de øvrige forstandige Mænd. Staden blev saaledes aabnet og overgiven i hans Magt. Henved 5000 Sidoniere tilligemed Emiren forlod Byen i Fred med deres Eiendomme og drog til Askalon, medens de øvrige, som blev tilbage, maatte underkaste sig Kongen."

110. Beleiringstaarn med Faldbro.

Sidons Overgivelse fandt Sted 19de December 1110. Kongerne vandt her meget Bytte; men Sigurd overlod den Del af Byen, som tilkom ham, til Kong Balduin, som beviste ham sin Taknemmelighed ved at uddele Gaver til hans Folk. Balduin gav en af sine Vaabenfæller Byen til Forlening og vendte tilbage til Jerusalem, paa samme Tid som Sigurd forlod Palæstina og styrede over til Kypern.

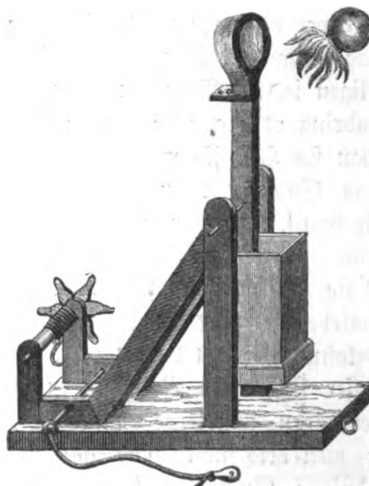
Herfra var det hans Hensigt at gjeste Konstantinopel. Udenfor Kap St. Angelo (Engelsnes) blev han liggende en halv Maaned, skjønt Børen var god nok. Men han vilde have Sidevind, for at Indbyggerne paa

Øerne og Fastlandet skulde faa Anledning til at beundre hans smukke, med Pell besatte Seil i al deres Pragt. Da han nu seilede ind gjennem Hellesponten, holdt han nær ind til Land, hvor Folk stimlede sammen paa Strandbredden. Der var Seil i Seil i deres hele Bredde uden nogen Afstand, saa de saa ud som en eneste sammenhængende Gard. Keiser Alexius Komnenus, siger Sagaen, havde allerede hørt om Sigurds Komme. Da Flaaden kastede Anker udenfor den gyldne Port (Guldvarta), som Keiser Theodosius den store havde ladet opføre til Minde om den Seir, han vandt over sin Modkeiser Maximus, bød Alexius, at man skulde aabne den for Sigurd. Det var en Æresbevisning, som ellers kun blev de byzantinske Keisere selv tildel, naar de vendte med Seir hjem fra sine Felttog.

Fra den gyldne Port indtil Paladset Blachernæ (Laktjarna)*) var Gaderne belagte med Tepper af purpurrødt Silke, og foran Kongen gik en Skare af Spillemænd og Sangere. Sigurd paalagde nu som før sine Mænd, at de skulde ride stolteligen ind i Borgen uden at se til høire eller venstre eller vise nogen Forundring over alle de nye og sjeldne Ting, som de nu fik at se. Selv lod han sin Hest sko med Guld og magede det saa, at en Sko maatte falde af paa Gaden. Men hans Mænd gik lige ud, som de ikke engang lagde Merke dertil. Ved Fremkomsten til Blachernæ blev Kongen modtagen paa bedste Vis. Dette Palads, som blev Sigurd anvist til Bolig, saa længe han opholdt sig i Konstantinopel, beskrives nogen Tid senere af en fransk Korsfarer saaledes: "Det er opført paa et lavt liggende Sted; men med Kunst og Bekostning er det bygget op i en passelig Høide. Ved sine tre Slags Omgivelser skaffer det Beboeren en tredobbelt Nydelse, idet han afvexlende betragter Søen, Markerne og Byen. Dets ydre Skjønhed er næsten uforlignelig; men dets indre overgaar al Beskrivelse. Overalt straaler det af Forgyldning; Gulvet er kunstig indlagt med mangefarvet Marmor, og jeg ved ikke, hvad der giver det den høieste Værd, Skjønheden, Kunsten eller det kostbare Bygningsemne." Da Sigurd kom ind i den store Hal i Paladset, tog han Plads paa en Throne, som var opreist der, medens hans Lendermænd opstillede sig rundt ham. Derpaa gik de til Drikkebordet. Under Laget, siger Sagaen, kom der i Hallen Sendemænd fra Keiseren; de bar imellem sig Sølv og Guld i store Tasker og sagde, at det var en Gave til Kongen. Men Sigurd saa ikke engang hen til Pengene, men bød strax sine Mænd at dele dem imellem sig. Dette gik Sendemændene strax til Keiseren med. Han sagde: "Denne Konge maa da være overhaands rig og mægtig, siden han hverken har Øie eller Tak for de Penge, jeg sendte ham." Han bød dem nu at gaa til Sigurd paany og bringe ham en Kasse fuld af Guld. Da de kom for Kongen, hilsede de ham, at Keiseren sendte

*) Et Kvarter i Konstantinopel, svarende omtrent til det nuværende Haivan Serai, hvor den tyrkiske Begravelsesplads ligger. Dets fornemste Bygninger var det nævnte Palads og en berømt Kirke, indviet til Jomfru Maria.

ham denne Gave. "Det var meget Guld," sagde Sigurd. "Se her, mine Mænd! Del det mellem Eder." Da Keiseren hørte dette, sagde han: "Et af to maa være Tilfældet med denne Konge. Enten overgaar han andre Konger i Magt og Rigdom, eller og er han ikke fuldt saa forstandig, som en Konge bør være. Gaa nu til ham for tredie Gang og bring ham det dyreste Purpur og denne Kiste topmaalt med Guld." Han lagde ovenpaa den endnu to Armringe af Guld. Da Sendemændene kom med alt dette, reiste Kong Sigurd sig, drog Ringene paa sin Haand og holdt en smuk Tale paa Græsk, hvori han takkede Keiseren for den Hæder og Storsindethed, hvormed han modtog ham. Siden skiftede han Guldet mellem sine Mænd.

111. Kastemaskine for græsk Ild.

Under Opholdet i Konstantinopel var Sigurd oftere sammen med Keiseren, som viste ham den største Hæder. Engang sendte han saaledes Mænd til ham for at bede ham vælge mellem 6 Skippund Guld og de høitidelige Lege, som holdtes i Padreimen (Hippodromen). Sigurd valgte Legen. De Mænd, som kom med dette Tilbud fra Keiseren, sagde, at Legen kostede mindst lige saa meget som det Guld, som Sigurd kunde have valgt. Kort efter lod Keiseren ogsaa Legene opføre. Hippodromen beskrives af Sagaskriveren paa følgende Maade: "Der er sat en høi Væg omkring en slet Vold, næsten som en rund Tunplads, og en Gard omkring langs med Stenvæggen, paa hvilken Folk sidder. Men Legen holdes paa Volden. Der er afbildede mange Slags gamle Sagn, Æser, Volsunger og Gjukunger*.

*) Volsunger og Gjukunger var Halvguder i den fællesgermaniske Sagnhistorie.

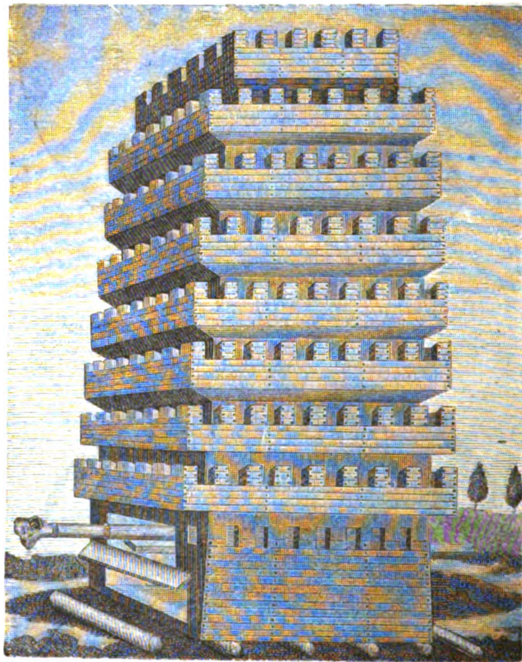

112—113. Kamp mellem Korsfarere og Saracenere.
Fra et tidligere Vindue i Kirken i St. Denis. (11te Aarhundrede.

støbt af Kobber og Malm med saa stor Kunstfærdighed, at det alt ser ud, som om det var levende, og man synes, at det deltager i Legen. Legen selv er saa kunstig indrettet, at det ser ud, som om Folk red i Luften. Dertil har man og Skud-Ild og alskens Harpeleg og Musik.*)

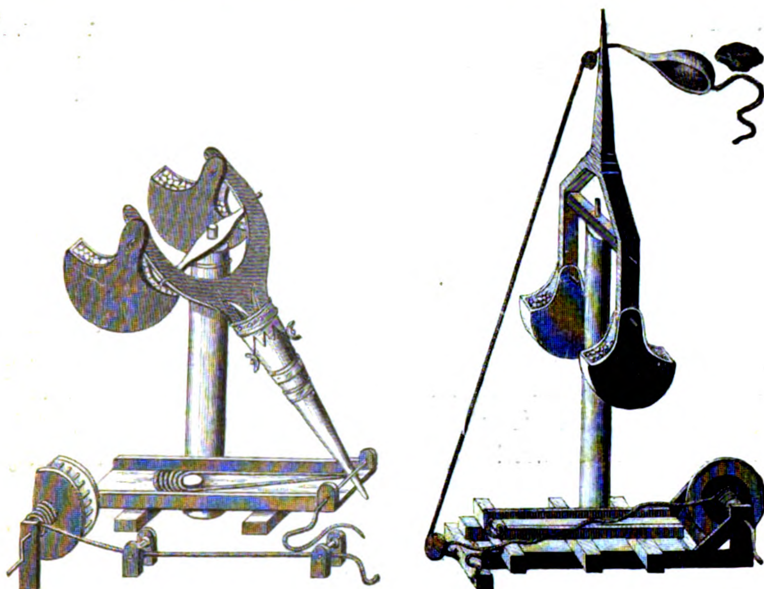
Legene paa Hippodromen udførtes af tvende Partier, hvoraf det ene var Keiserens og det andet Dronningens. Grækerne havde den Tro, at naar Keiserens Parti seirede i Legene, varslede dette om, at han vilde faa Seir i Hærfærd, og nu traf det saa til, at Legene den Dag faldt bedst ud for ham.

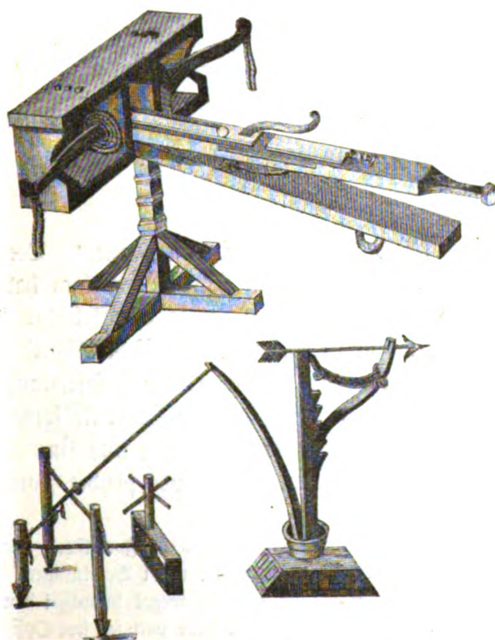
114. Beleiringstaarn med Murbrækker.

En Dag — heder det videre i Sagaen — havde Kong Sigurd indbudt Keiseren til et stort Gjestebud, og han paalagde sine Mænd, at de skulde stelle alt istand til at modtage saa høie Gjæster med saa stor Pragt

*) Blandt de Statuer, som stod paa Hippodromen i Byzants, før denne By i 1204 erobredes af Frankerne, nævnes Jupiters, Dioskurernes, Herkules's, Dianas, det kalydoniske Vildsvins, Augusts og flere Keiseres, berømte Athleters o. fl. Nordboerne, for hvem den gamle græsk-romerske Mytheverden var fremmed, saa i disse Billeder Fremstillinger af sine egne Sagnhelte og deres Bedrifter.

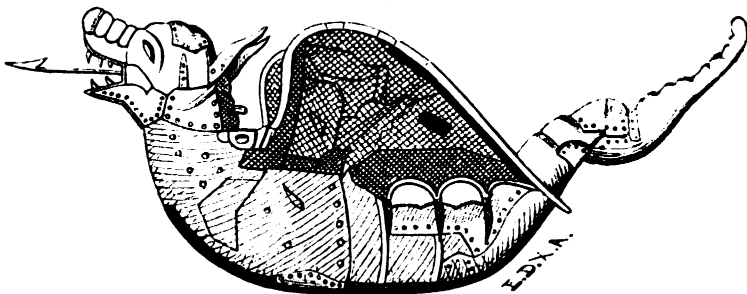

115 a—b. Kastemaskine for Sten.

116—117. Maskiner for Pileskydning.

som muligt. Da Forberedelserne var trufne, bød han dem gaa hen at kjøbe Ved paa Torvet; han ønskede, sagde han, at Salene maatte blive godt opvarmede, som det sømmede sig et kongeligt Hus. "Det har ingen Nød," mente de; "for hver Dag ser man fuldt op af Vedlæs paa Torvet." Men da de kom did, var alt udsolgt, saa der ikke var en Stikke at opdrive. Da de kom til Sigurd med den Besked, bad han dem vende tilbage for at se efter, om der ikke fandtes Valnødder der, og i saa Fald skulde de kjøbe alt, som var at overkomme. De gjorde saa. Strax efter kom Keiseren og hele hans Hird, og Kong Sigurd modtog ham med største Æresbevisninger. Da Keiseren og Keiserinden saa, at intet fattedes, sendte hun i Hemmelighed nogle af sine Mænd afsted for at se efter, hvad det var Nordmændene ildede med, og efter lang Tids Søgen kom de da til et Hus, som var aldeles fuldt af Valnødder. Da de fortalte Keiserinden om dette, sagde hun: "Vísselig er denne Konge storsindet! Han sparer intet paa det, som kan bidrage til

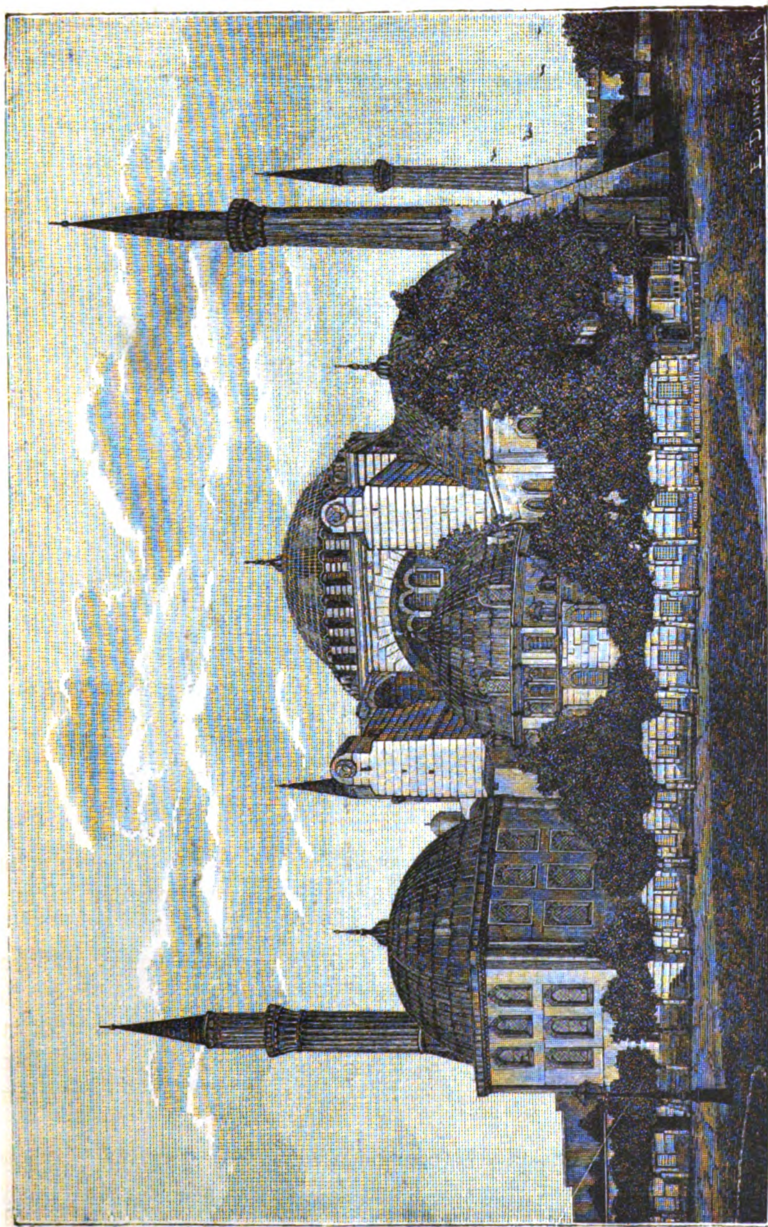

118. Dragen fra Gent.

hans Hæder; thi ingen Ved varmer bedre end denne." Det var nemlig hun, som havde ladet Veden bringe bort af Torvet; for hun havde Lyst til at se, hvorledes Sigurd vilde klare sig ud af denne Vanskelighed. *)

Under Opholdet i Konstantinopel anskaffede Sigurd sig mange kostbare Ting, hvormed han agtede at pryde Kirkerne i sit Hjemland. Saaledes lod han forfærdige en Altertavle af Erts og Sølv, overalt forgyldt og besat med Email og Ædelstene. Han forærede Keiseren alle sine Skibe med deres kostbare Tilbehør, og Dragefiguren, som havde prydet Forstavnen paa hans

*) Naar vore Forfædre opfriskede Mindet om Sigurds Jorsalfærd, blandede der sig halv ubevidst Træk af Middelalderens Eventyrsagaer ind i Beretningen. Fortællingerne om Guldskoen og Valnødderne forekommer saaledes meget hyppig i den Tids Digtninger. At Sigurds Komme til Konstantinopel skal have vakt saa stor Opsigt, som Sagaskriverne paastaar, er i sig selv lidet sandsynligt. Keiserdatteren Anna Komnena, som skrev om Begivenhederne i Byzants paa denne Tid, nævner ikke Sigurds Ophold her med et eneste Ord.

119. Sofiakirken i Konstantinopel.

eget Skib, lod han sætte op paa Kuppelen af den prægtige Sofiakirke.*) Selv agtede Sigurd nemlig at vende hjem over Land. Efterat have ladet en stor Del af sine Mænd gaa i den græske Keisers Tjeneste tiltraadte han

120. Det indre af Sofiakirken.

Tilbagereisen til Hest gjennem Bulgarien, Ungarn og Tyskland. Da han ved Midsommer 1111 kom til Slesvig i Danmark, blev han paa det prægtigste

*) Under det fjerde Korstog (1204) lod Keiser Balduin af Flandern den nedtage og skjænkede den til sine Landsmænd, der havde bistaaet ham med Erobringen af Konstantinopel.

modtagen af Eilif Jarl. Her traf han ogsaa den danske Konge Nils, som var gift med hans Stedmoder Margareta Fredkolla. Denne viste ham stor Ære og ledsagede ham til Nørrejylland, hvor han forærede ham et fuldrustet Skib, paa hvilket han kom hjem til Norge efter halvfjerde Aars Fravær. Her hilsede hans Folk ham velkommen, og alle var enige i, at en berømmeligere Færd end hans endnu aldrig var udgaaet fra Norge. Selv bar Sigurd Magnussøn efter denne Dag det hædrende Kjendingsnavn Jorsalfar (d. e. Jerusalemsfareren).

Kong Eysteins Virksomhed i Norge.

Medens Kong Sigurd færdedes paa sit berømmelige Tog fjernt fra Fædrelandet, var Kong Eystein optagen med fredelige Sysler hjemme i sit Rige. Mangt og meget blev nu udrettet til Landets sande Gavn, og under hans vise Styre gik Norge fremad paa samme Vis som i hans Farfaders Tid.

Først og fremst tog Eystein sig meget af Lovgivningen. Han satte sig med Liv og Sjæl ind i alle Landets Love og erhvervede en saadan Indsigt i dem, at han bedre end nogen anden kunde greie vanskelige retslige Spørgsmaal, som blev ham forelagte til Afgjørelse.

Næringsveienes Opkomst og Landets Sikkerhed tog han sig ligeledes af med største Iver. I Vaagar (Vaagen) paa Haalogaland lod han indrette Rorboder for dem, som drev Skreidfiske paa Lofotens Kyst. Ligedes byggede han en Kirke der med tilhørende Prestegaard og skjænkede Gods til Prestens Udkomme og Kirkens Vedligeholdelse. Ved Agdenes, hvis sterkt besøgte Havn var meget udsat for den stadige Nordvestvind, lod han lægge en Molo af Sten og Tømmer, bag hvilken Skibene kunde ligge i sikkert Ly, ligesom han her ogsaa lod opføre en Kirke. Han lod sætte Viter eller Varder paa de høie Fjelde. Paa Dovrefjeld lod han oprette Sælehuse, hvor de Reisende kunde finde Ly og Natteherberge, medens de før havde maattet ligge ude og

Disse førte den til Byen Brügge i Flandern, hvor den holdtes i Agt og Ære, indtil Borgerne af Gent den 4de Mai indtog og plyndrede denne By. Den blev derpaa ført som et Seirsminde til Gent, hvis Frihedstaarn den endnu den Dag idag pryder. Dragen har fra Hovedets gabende Svælg til Haleenden en Længde af 5—6 Alen og mellem Vingerne en Bredde af halvanden Alen. Den er dannet af forgyldte Kobberplader, som er naglede paa et Slags Skelet af Jern. Ryggen mellem Vingerne er aaben.

slide meget ondt; han drog Omsorg for, at der herefter blev fast bosiddende Folk i disse Fjeldstuer.

Under disse Bestræbelser for Landets Opkomst tabte Eystein heller ikke Byerne af Sigte, men arbeidede ogsaa for deres Udvikling. I Bergen opførte han saaledes Kongsgaardens store Hal, der skal have været det prægtigste Træhus, som til den Tid var bygget i Norge. I nær Forbindelse med denne opførte han et særskilt kongeligt Kapel i den saakalte Apostel-Kirke, der ved en Trappe var forbundet med Kongshallens Svalgang. Paa Vestsiden af Vaagen lod han bygge Mikaels-Kirken, en af Norges pragtfuldeste Stenbygninger, og et Kloster, hvortil han gav det fornødne Gods. Dette Kloster, som senere forekommer under Navnet Munkeliv, tilhørte Benediktinernes Orden og efterfulgtes snart af flere lignende Stiftelser.

I Nidaros byggede Kong Eystein i Kongsgaarden en Kirke, som indviedes til den hellige Nikolaus; den roses meget baade paa Grund af det anvendte Bygningsemne og dens Form. Ligeledes opførte han her mange og store Skibsnaust og byggede den store, saakaldte Drage, et Langskib, der var indrettet med Ormen lange som Forbillede. Paa Throndenes i Haalogaland byggede han allerførst en Kirke og skjænkede meget Gods til den. Ved denne Tid fik ogsaa Nidaros sit første Munkekloster, som Sigurd Ullstreng paa Viggen oprettede paa Nidarholm. Dette Kloster var indviet til Munkevæsenets Fader Benedikt og Martyren Laurentius, og Sigurd gav hele sit Fædrenegods til det, deriblandt ogsaa Gaarden Viggen i Børsen. Efter Magnus Barfods Fald nævnes Sigurd Ullstreng ikke mere, og det lader til, at han var den sidste Mand i sin Æt.

Kong Eystein forstod ogsaa at udvide sit Riges Grænser, ikke ved Vaabenmagt og Blodsudgydelse, men ved fredelige Underhandlinger. Jemteland var ved Olaf Tryggvessøns Fald kommen under Sverige. Olaf den hellige havde vistnok i sin sidste Regjeringstid gjort et Forsøg paa at vinde Landet tilbage; men det var faldet uheldigt ud, og siden havde de norske Konger ladet det bero. Eystein søgte derimod strax efter sin Broders Bortreise at knytte Jemterne igjen til det Rige, de ved Herkomst og Sprog oprindelig tilhørte. Han sendte Bud til de forstandigste Mænd i Jemteland og indbød dem til sig. De, som kom, blev modtagne med megen Venlighed; han overøste dem med Gaver og vandt dem saaledes for sig. Kong Eystein bragte da paa Tale for dem, hvor rent uheldigt og urigtigt deres Forfædre havde handlet i at falde fra Norge, efterat de engang havde underkastet sig Haakon Ædhelstansfostre; thi det var jo langt bekvemmere for dem at søge til Norge end til Sverige, og desuden kunde Nordmændene skaffe dem langt flere Nødvendighedsartikler end Svenskerne kunde. Saa længe talte han med dem om dette, at han fik det klart for dem, at det var deres egen Fordel, han vilde fremme. Efterhaanden bevægede han flere til at besøge ham paa denne Vis; til dem, som ikke personlig kunde komme, sendte han Gaver, og saaledes vandt han Høvdingernes

og de fornemste Bønders Venskab. Lidt efter lidt bragte han det da dertil, at Jemterne selv tilbød sig at hylde ham. Høvdingerne, han havde vundet, tog nemlig først Troskabsed af Almuen; siden begav de sig til Kong Eystein og tilsvor ham Lydighed og modtog til Gjengjæld hans Løfte om, at han skulde værne dem, om Sviakongen maatte hjemsøge dem med Krig.

Uagtet Jemtland saaledes kom under Norges Krone i verdslig Henseende, vedblev det i geistlig at henhøre under Upsala Stift. Kristendommen var først bleven forkyndt her omkring Aar 1060, da Erkebiskop Adalbert sendte Biskop Steinfinn til Helsingland, hvor han efter Sagnet skal have fundet Martyrdøden efter at have udrettet meget for Guds Rige. Hans Minde lever under Navnet Staffen eller Steffen i Sagnet hos den norrlandske Almue. En Runeindskrift paa Frøsøn i Jemtland beretter ogsaa om en Høvding ved Navn Austmand Gudfastssøn, som indførte Kristendommen der.

Ved disse Foretagender, ved sin sjeldne Begavelse og først og sidst ved sin gjennemelskværdige Karakter vandt Kong Eystein hos Nordmændene en Agtelse og Hengivenhed, som intet kunde sætte i Skygge. Ogsaa hans Giftermaal synes at være fremgaaet af hans Iver og Lyst til at lede alt til det bedste. Siden Steigar-Thores Oprør synes hans Æt at være bleven trængt tilbage. Kong Eystein tog den atter til Naade, idet han ægtede Ingebjørg, en Datter af Steigar-Thores Søn Gutorm. Ogsaa Svein Haraldssøn, som havde været Medanfører for Steigar-Thores Oprørs-Flok, og som siden havde opholdt sig i Danmark, kom nu tilbage til Norge, hvor han vandt Kong Eysteins Yndest og udnævntes af ham til Skutelsvend.

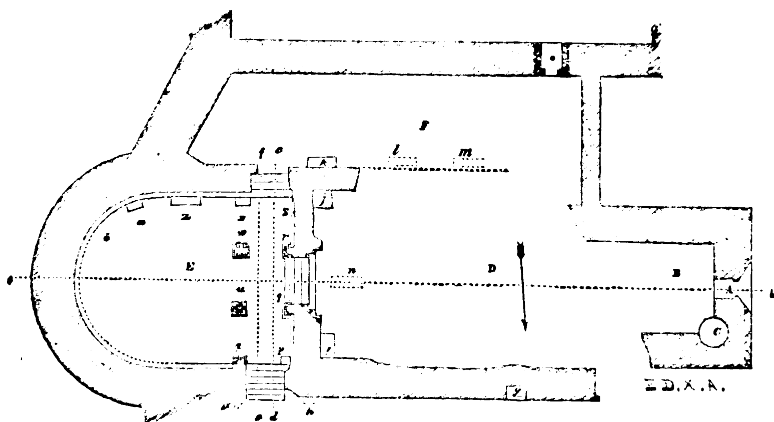
Kirkelig Virksomhed. Tiendens Indførelse i Norge.

Da Sigurd vendte hjem til Norge, var hans Broder Eystein redelig nok til at lade ham faa sit Rige tilbage, skjønt der visselig var de, som mente, at han godt kunde have ladet det være. Strax efter Hjemkomsten foretog han en Rundreise omkring i sit Rige og blev overalt paa det venligste modtagen af Landets Indbyggere.

Ved at tage Korset havde Kong Sigurd paa en Maade viet sig til Kirkens Tjeneste, og denne Forpligtelse var end yderligere bleven stadfæstet ved de Løfter, han havde aflagt i Jerusalem for at faa en Spaan af det hellige Kors. Gjennem hele hans Virksomhed kan man spore Indfrielsen af

disse Løfter; men Gjennemførelsen af det Verk, han havde paataget sig, krævede længere Tid end Aar og Dag.

I Aaret 1104 var det omsider lykkedes de danske Konger og den danske Geistlighed at faa oprettet en Erkebispestol i Lund. Denne Erkebiskops Overhøihed blev ogsaa anerkjendt af den norske Geistlighed, hvis Biskoper i den nærmest paafølgende Tid modtog sin Indvielse af ham. Herved var den norske Kirke bleven løst af det Afhængighedsforhold, hvori den hidtil havde staaet til Erkebisperne i Hamburg-Bremen, og de fleste af de Ulemper, som dette Forhold havde medført, ryddedes efterhaanden af Veien. Det norske Folk og dets Presteskab vilde imidlertid ikke slaa sig tiltaals hermed,

121. Grundplan af Munkelivs Klosterkirke i Bergen. 1:480.

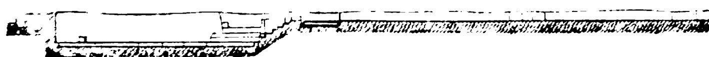
Ruinerne af Kirken blev i 1860 udgravede af Antikvar N. Nicolaysen. Under Koret fandtes en Krypte, der er den eneste, som hidtil kjendes i Norge. A Indgang. B. Taarnet. C. Vindeltrappen. D. Kirkens Langhus. E. Koret. F. Korsgang.

men higede efter den Ære at se en Erkebiskop i sin egen Midte. I det Løfte, Sigurd aflagde i Jerusalem om at oprette en Erkestol i sit Rige, maa man derfor se lige saa meget en Imødekommenhed overfor Folkets Ønsker, som en personlig Stræben efter at forherlige Kristi Navn og Kirke. Men dets Opfyldelse beroede kun for en ringe Del paa ham selv og hans Folk, og hvilke Anstrengelser Sigurd end kan have gjort sig derfor, skulde det dog ikke lykkes ham at naa dette Maal.

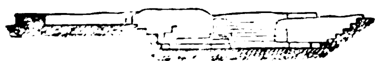
Under Brødrenes Samstyre fortsattes Ordningen af Rigets Bispedømmer. Saaledes oprettedes en ny Bispestol i Stavanger, der omfattede

Gulathingslagens søndre Del, Rygjafylke, Egdafylke, Valders og Hallingdal. Den første, som beklædte denne Værdighed, var en engelsk Benediktinermunk ved Navn Reinald. Men Brødrenes Virksomhed i denne Retning strakte sig ogsaa til Skatlandene, som hørte under Norges Krone, idet der grundlagdes eller gjenoprettedes særskilte Bispestole for Færøerne, Orknøerne, Grønland og Sudereerne med Man. Da Skaalholts Bispedømme paa Island ved denne Tid deltes i to, Skaalholt og Hole, kom den norske Kirke saaledes til at omfatte ti Bispestole, der alle var underordnede den lundske Erkebiskops Provins. Der manglede den nu kun et Overhoved for at hævde dens fuldkomne Nationalselvstændighed.

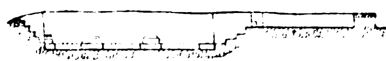
Den vigtigste Handling, Sigurd Jorsalfar og hans Brødre foretog til Kirkens Bedste, var Tiendens Indførelse, der ogsaa grundede sig paa et Løfte, som han havde aflagt i Jerusalem. Den norske Kirke havde hidtil været underholdt dels ved lovbestemte Ydelser efter Mandtallet, de saakaldte

122—124. Grundplan af Munkelivs Klosterkirke. Langsnit efter Linien a—b.

Tversnit efter Linien c—d.

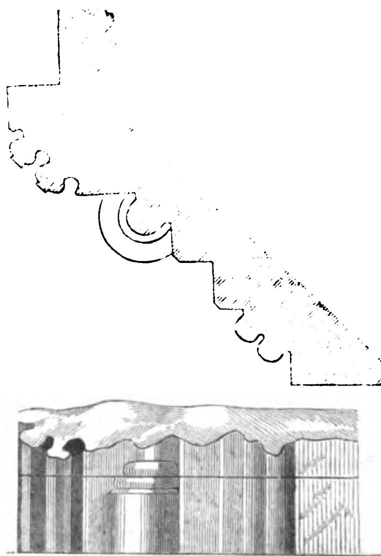
Tversnit efter Linien e—f.

Reider, dels ved Ydelser efter Overenskomst mellem Presten og Menigheden, dels ved Betaling for kirkelige Forretninger og ved frivillige Gaver og Ofre. Da Tienden blev indført, afskaffedes de tidligere Ydelser. Tienden deltes i fire Dele. Af disse tilfaldt en Sognekirken, en Sognepresten, en Biskopen og en Sognets Fattige. Tienden svaredes af Landets tre vigtigste Næringskilder, Akerbrug, Fiskeri og Kvægavl. Korntienden ydedes med en Tiendedel af Aarets Akerafgrøde, deltes paa Akeren og bjergedes af Jordens Bruger. Fisketienden ydedes af hver tiende Fisk, som hængtes paa Hjeld til Torking, og bjergedes af Fiskeren. Kvægtienden ydedes af, hvad der fødtes i Buskapen.

Allerede tidligere end Erhvervstienden bestod den saakaldte Hovedtiende, som ydedes en Gang for alle ved en enkelt vigtig Leilighed og rimeligvis med Tiendedelen af Yderens hele løse Formue. Hvorledes den opkom for Norges Vedkommende, vides ikke med Bestemthed; men den synes at være gaaet over fra at være en frivillig Sjælegave til at betragtes som en Skyldighed, som hver Mand var forpligtet til at yde en Gang i sit Liv.

Hovedtienden deltes paa samme Maade som den alminbelige Tiende; dog ophørte den at være Skyldighed paa de Steder, hvor Erhvervstienden vedtoges.*)

Tienden blev ikke paa en Gang indført over hele Norge. Der var endog Dele af Landet, hvor den overhovedet ikke fik Indgang, idet Befolkningen ikke vilde vide af en saadan Beskatning af Næringen, men foretrak at udrede Hovedtiende og de øvrige Ydelser som før. Det ligger saaledes nær at antage, at Folket først efter en haardnakket Modstand vedtog dette Paalæg, og at det i længere Tid stillede sig lidet velvilligt lige over for det. For

125 a—b. Ruin af Indgangsportalen i Munkelivs Klosterkirke.

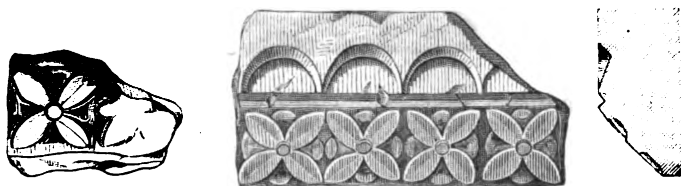
Geistligheden var Indførelsen af Tienden af stor Vigtighed, idet dens Indtægter derved sattes paa fast Fod, og Presterne befriedes fra det Afhængighedsforhold til sin Menighed, hvori den ellers maatte staa. Men Geistligheden i Norge vedblev dog lige fuldt at staa i den nøieste Forbindelse med det øvrige Folk, og da Coelibatslovene (d. e. Lovene om Presternes ugifte Stand, aldrig bragtes til Udøvelse i Norge, kom deres Indflydelse i mange Henseender til at gjøre sig sterkere gjældende her end andensteds.

Gjennemførelsen af disse Reformer paa Kirkens Omraade maa have

*) Dette Forhold bestaar saaledes endnu i Thelemarken, hvilken Del af Grenafylke i senere Aarhundreder kaldtes Skatlandet; her svaredes kun Skatter, ingen regelmæssig Tiende, medens den øvrige Del, der ogsaa udredede Tiende, kaldtes Tiendetaget.

medtaget lang Tid og fik vel først den forønskede Fremgang, da Sigurd Jorsalfar var bleven Enekonge. Det synes derfor, som Sagaerne helst vil tillægge ham Æren herfor. Man tager imidlertid neppe Feil, om man tilskriver hans Broder Eystein en væsentlig Del i dette Arbeide.

Saa forskjellige, som Brødrene var af Naturen, var deres Fællesstyre særlig skikket til at befordre det jevne rolige Fremskridt paa alle Omraader. Der findes i Landets Historie neppe et Tidsrum, i hvilket Folket følte sig saa lykkeligt som nu. Alle vigtigere Regjeringshandlinger røgtede Sigurd og Eystein i Fællesskab, medens de dog hver for sig bestyrede sin særskilte

126—127 a—b. Tilhugne Stene fra Munkelivs Klosterkirkes Langhus.

Del af Landet. I det hele lader det til, at Forskjelligheden i Brødrenes Karakter holdt dem i indbyrdes Frastand. Sigurd, den tapre Krigerhøvding, der havde set sig om i Verden, var tilbøielig til at se ned paa sin fredsæle Broder som en Hjemmeføding og ringeagte hans Lovkyndighed som Kneb og Krogveie. Denne fandt paa sin Side heller ikke, at det var noget at kyte af, at man havde hakket sund en Del Blaamænd for Djævelen. Især kom Brødrenes Ærgjerrighed og Kappelyst for Dagen i den Sag, som nedenfor skal fremstilles. Denne Retstrætte, som reiste sig af Sigurds Usædelighed, havde, som vi skal se, paa et hængende Haar bragt dem i aabenbar Feide med hinanden.

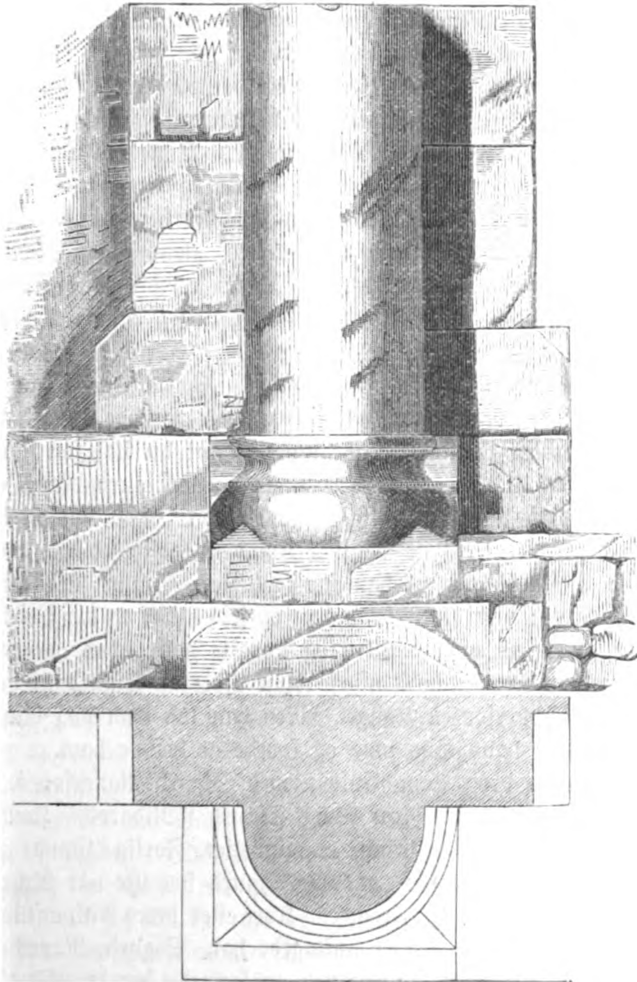
128. Kong Eystein Magnussøn. Efter et halvt ophøiet Marmorbillede, fundet 1853 nær Munkelivsklosteret i Bergen. (Fra 12te Aarhundrede).

Sigurd Ranessøns Sag.

En Høstkveld i Aaret 1112 tog Kong Sigurd Jorsalafarer (sic) inde paa Gaarden Mære i Sparboen. Her var ogsaa hans Faster Skjaldvor og hendes Mand Sigurd Ranessøn fra Steig paa Haalogaland. Denne havde staaet i stor Yndest hos Kong Magnus Barfod og var af ham bleven forlenet med Finnefærden. Denne Forlening havde han beholdt efter Kong Magnus's Død. I Gildet var ogsaa Lendermanden Ivar af Fljod *) tilstede med sin Hustru Sigrid, Sigurd Ranessøns Søster. Disse Svogre var meget gode Venner. Om Kvelden var Kongen meget munter. Han lagde sin Haand, som var prydet med en stor Guldring, foran sig paa Bordet og sagde: "Denne Guldring vil jeg give til den Mand, som vil paatage sig at fare en Sendefærd for mig. Men min Opfordring gjælder ikke Smaafolk, men Lendermænd. Dog undtager jeg min Svoger Sigurd; thi ham kan jeg ikke undvære her i Landet." "Da kan det ikke være nogen Næsvished af mig, om jeg byder mig til," sagde Ivar af Fljod. "Thi her er, saavidt jeg ser, ingen flere Lendermænd tilstede end jeg, naar min Svoger Sigurd Ranessøn undtages. Jeg haaber, du har betænkt vel, hvad du vil, saa skal jeg gjerne drage did, du ønsker." "Jeg vil, at du strax skal fare over til Irland for at kræve Bøder for min Fader og hans Mænd, som blev dræbte der. Hvis

*) Flaan i Stjørdalen.

man ikke agter paa dette Budskab, da skal du lade dig forlyde med, at jeg vil hjemsøge Irerne med en Hær. Jeg har før havt at gjøre med saapas stor Overmagt. Du skal strax fare ind til Byen, hvor du paa Kongsgaarden kan tage, hvad du behøver." "Det kom jo rigtig uventet, dette," sagde Ivar;

129. Halvsøile fra Munkelivs Klosterkirkes Kryptkirke.

han reiste dog endnu samme Kveld ind til Nidaros, gjorde sig istand og seilede vester over Havet.

Efterat Ivar af Fljod havde forladt Laget, blev Kongen siddende

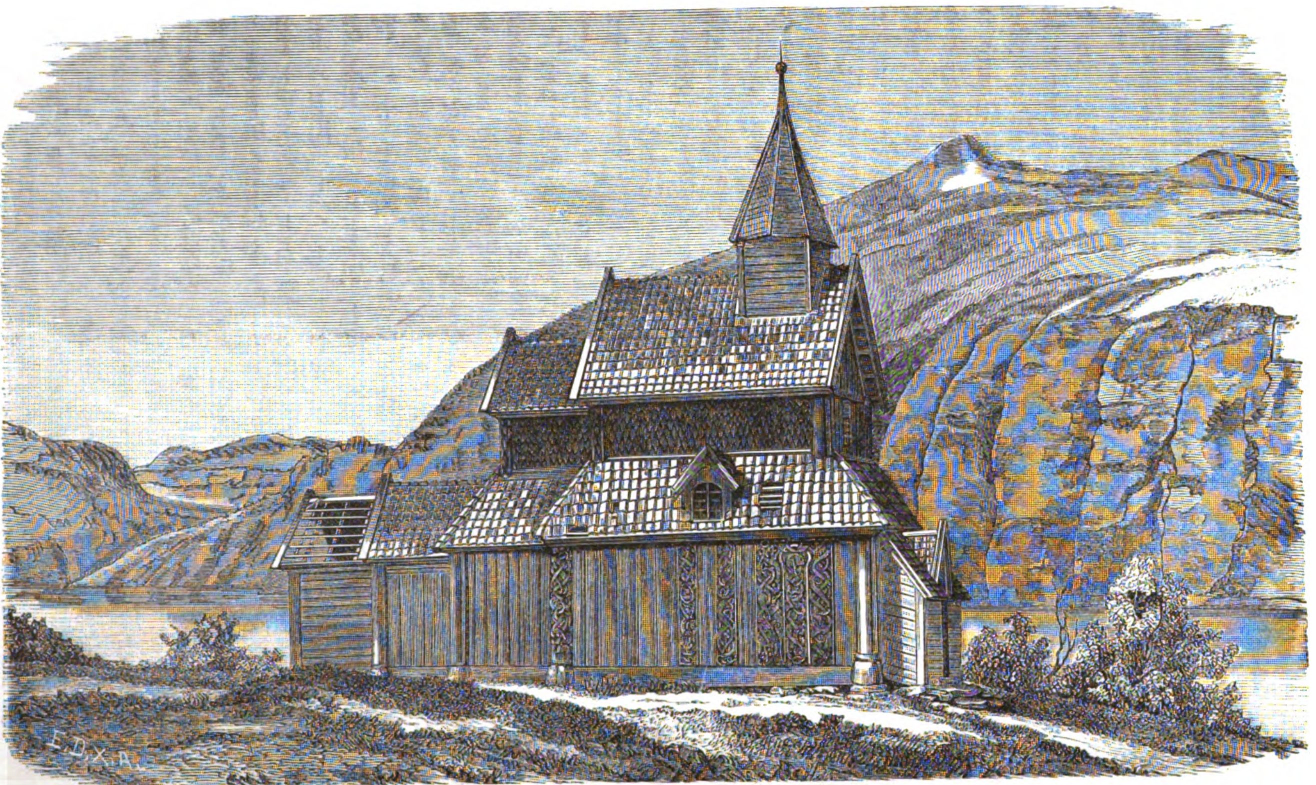
ved Drikkebordet til langt paa Nat og var paafaldende lystig og munter. Sigurd Ranesson var vant til at gaa tidlig tilsengs og blev derfor snart søvnig; han bad da Kongen om Lov til at fjerne sig og fik det. Men Sigurd beholdt sin Faster Skjaldvor og Sigrid hos sig. Lidt efter lidt adspredte Gjesterne sig og listede sig tilsengs, den ene efter den anden. Endelig lod Kongen ogsaa Kvinderne følge bort. Skjaldvor blev ledet til sin Mands Herberge, men Sigrid ad en Omvei til Kongens Sovekammer. Om Morgenen efter, da Sigurd Ranesson fik vide, hvad der var hændt, blev han yderst opbragt og indfandt sig ikke ved Bordet, før der blev sendt Bud efter ham. Da han kom ind, satte han sig uden at hilse Kongen. Denne spurgte, hvad en saadan Opførsel skulde betyde; men Sigurd Ranesson gav ham haarde Ord og lod ham vide, at han ingen Æresbevisning fortjente for sin Vandel. Kongen forsøgte først at faa Sigurd til at slaa det hele hen og være munter; men han svarede, at det faldt ham vanskeligt at glemme den Skam, som var ham tilføiet. Da blev Kongen vred. "Djærv er du, din Tyv, at tale saaledes til mig," brød det ud. "Tyveskjældt er jeg endnu aldrig bleven," svarede Sigurd. "Hvem er større Tyv end du?" vedblev Kongen. "Du stjæler hvert Aar mindst 60 Mark fra mig. For du har Finnefærd og Finnehandel, og du betaler mig ikke mere end Halvdelen af, hvad der tilkommer mig. Men du kan forlade dig paa, at du skal faa gjøre Rede herfor." De taltes ikke mere ved den Dag; men Sigurd Ranesson kunde godt skjønne, at disse Ord var talte i fuldt Alvor. Han indsaa tillige, at han alene ikke var istand til at modstaa Kongens Heftighed, og drog derfor bort; men sin Søster Sigrid fik han ikke med sig. Sigurd opholdt sig først en Stund i Nidaros; men siden brød han op selv tolvte og tog Veien sydefter. Han traf Kong Eystein øster i Viken og fortalte ham, hvad der var hændt. Eystein sagde vel, at det var høist uforsvarligt gjort af Sigurd at bruge slige Ord og Udtryk ligeoverfor en Konge. Men han lod ham dog blive der om Vinteren, undersøgte hans Sag nøie og lovede at hjælpe ham.

Om Vaaren drog Kong Eystein med Sigurd Ranesson i sit Følge nord til Throndhjem, hvor de traf Kong Sigurd i Nidaros. Kong Eystein havde i det længste haabet at bringe et mindeligt Forlig istand; men ved sit Komme til Byen erfarede han, at Kong Sigurd slet ikke var bleven blidere stemt mod sin Lendermand og Frænde. Kort efter deres Ankomst lod Sigurd blæse til et Møde i Byen. Her anklagede han Sigurd Ranesson for at have begaaet Underslæb med Finneskatten og krævede ham trukket til Ansvar efter Lovens fulde Strenghed. Sigurd Ranesson anførte til sit Forsvar, at Kong Magnus til Løn for Tjenester, han havde ydet ham under Krigen med Sverige, havde givet ham sin Søster Skjaldvor tilægte samt Finnefærden i den Tid, han selv og hans Sønner regjerede, mod at han heraf skulde svare en aarlig Afgift af 60 Mark. Denne Afgift havde han stedse ordentlig betalt; til den overskydende Del af Indtægten troede han at have fuldt

hjemlet Ret i Kraft af Kong Magnus's Gave. Forøvrigt bad han Kongen om at indgaa Forlig med ham og tilbød ham Bøder efter hans egen Dom for de usømmelige Ord, han i sin Hastighed havde ladet falde om ham. Kong Sigurd vilde imidlertid ikke modtage Tilbudet, men krævede Sagen fremmet. Da indvendte Kong Eystein, at Sagen var søgt paa urette Sted; thi den hørte under Landsloven, ikke under Bjarkøretten (Kjøbstadretten). Den maatte derfor søges til Thinge, ikke paa et Møde i Byen. Kong Sigurd havde ikke noget at indvende hertil; men han lod sig dog merke med, at han fandt det underligt, at Kong Eystein vilde tage sig af denne Sag, som dog angik ham selv lige saa meget som Broderen. Han stevnede nu om en halv Maaned Heredsthing nord paa Kjepsisø *), hvor han vilde faa Sagen endelig paadømt, og forlod derpaa Mødet. Men Kong Eystein bad Sigurd tage Vidner paa, at Kong Sigurds Sag var bleven lovlig afvist paa Bymødet.

Begge Konger samlede nu Folk og begav sig til Kepsisø, medens Sigurd Ranessøn efter Kong Eysteins Raad drog hjem til Steig for at træffe sine Forberedelser til Sagførselen paa Thinget. Han henvendte sig blandt andet til Vidkunn Jonssøn paa Bjarkø om Hjælp; men denne, som var Kong Sigurds Lendermand, beklagede meget, at han saa gjerne, han end vilde tjene Sigurd Ranessøn, dog maatte staa paa sin Konges Side. Kong Sigurd kom først til Thinget med meget Folk; i hans Følge var Vidkunn Jonssøn. Siden indfandt Kong Eystein sig med en langt større Skare, ledsaget af Sigurd Ranessøn. Da Thinget var sat, reiste Kong Sigurd sig for at foredrage sin Sag og nedlagde Paastand om, at Sigurd Ranessøn skulde dømmes efter Loven. Denne forsvarede sig paa samme Maade som forrige Gang og gjentog sit tidligere Tilbud om Forlig. Kongen holdt paa sit og sagde, at Loven skulde skille mellem dem. Da bad Sigurd Ranessøn Kongen indstændig om for deres Svogerskabs og gamle Venskabs Skyld om at lade Sagen fare. "Lyt ikke til de onde og avindsyge Mænd, som gjør alt, hvad de kan, for at komme mig tillivs. Thi det, jeg siger, er Sandhed. Jeg har ikke taget mere af Finneskatten, end hvad der med Rette tilkom mig." "Her skal der blive andet end Snak af," sagde Kong Sigurd. Da reiste Kong Eystein sig og sagde: "Det er saa sin Sag at sige Kong Sigurd imod; men da jeg ikke ser rettere, end at denne Sag vedkommer os begge lige meget, faar jeg friste, om jeg ikke kan faa den bilagt. Nu er Sigurd Ranessøn vor Maag og har længe vist os tro Tjeneste; derfor synes jeg, man faar tage tilbørlig Hensyn til, at han paastaar, han er uskyldig". "Det tilbørligste Hensyn er da vel, at Sagen gaar til Doms, og at han faar den fortjente Straf efter Loven?" sagde Sigurd. "Ja, er det Loven, du vil have fremmet, saa faar du ogsaa følge den," sagde Kong Eystein. "Men da er dette Thing ikke det rette Sted til at faa Sagen afgjort paa." "Det var da besynderligt,"

*) Nu Kjepsø eller Kjesø i Lofoten.

130. Urnes Kirke i Sogn i Bergens Stift. Efter Professor J. C. Dahls Tegning.

sagde Sigurd. "I Byen sagde du jo, at Sagen maatte frem paa Thinget." "Ja nok," sagde Kong Eystein. "Men dette Thing kan kun befatte sig med de Sager, som Bønderne har. Siden Sagen er reist mod en Lendermand, kan den kun paakjendes paa Fællesthinget i dette Fylke, og det er Throndenes Thing." De lovkyndige, som var tilstede paa Thinget, gav Eystein Medhold heri, og Kong Sigurd stevnede da Sigurd Ranessøn til at møde ham paa Throndenes Thing, som skulde holdes 14 Dage efter. Derpaa gik Sigurd ombord med alt sit Folk; men Kong Eystein og Sigurd Ranessøn tog atter i Stilhed Vidner paa, at Sagen for anden Gang var bleven lovligen afvist.

Kong Sigurd stevnede nu til sig flere Lendermænd med deres Huskarle og drog med en stor Hær til Throndenes, hvor Almuen fra Haalogaland og Nambalen var stevnet til Thing. Ogsaa Kong Eystein samlede meget Folk om sig og drog derhen. Men da han nærmede sig Throndenes, lod han Sigurd Ranessøn med Haandtag overdrage ham sin Sag. "Thi det er billigt," sagde han, "at vi Brødre ser hinanden i Øinene og prøver hinanden i Lovkyndighed." Kong Sigurd var allerede paa Thingvolden, da Eystein og Sigurd kom. Han anklagede nu med større Heftighed end nogensinde før Sigurd for bedragersk Adfærd. Eystein tog da strax Ordet og sagde: "Det er vitterligt, hvilke Tilbud Sigurd Ranessøn har gjort Kong Sigurd; han synes, han intet har at bebreide sig, og dog har han overladt ham at dømme i Sagen. Han har Vidner paa, at Kong Magnus overdrog ham Finnefærden for sin og sine Sønners Levetid paa Vilkaar, som han hidtil har overholdt. Jeg fordrer da, at Sigurds Sag bliver undersøgt efter Loven, inden man bringer Lovens Straf i Anvendelse paa ham. Han skal derfor først have Ret til at fremføre sine Vidner paa, at det forholder sig, som han siger." "Du tager dig med megen Iver af denne Sag," sagde Kong Sigurd; "men jeg giver mig dog ikke, hvor mange Vanskeligheder du end lægger i Veien for mig. Jeg vil have ham dømt her i hans Hjemstavn." "Jeg ved nok det, Broder, at du faar drevet igjennem alt, som du sætter dig fore," sagde Kong Eystein lidt spydig. Kong Sigurd paastod, at nu vilde han have Ende paa Sagen. "Kong Magnus havde ikke Ret til at bortgive nogen Forlening for sine Efterfølgeres Tid," sagde han. "Og er Sagen denne Gang ikke søgt overensstemmende med Loven, saa er det Kong Eysteins Skyld; thi han sagde, at den skulde føres her." "Jeg sagde rigtignok, at Sigurd Ranessøn skulde sagsøges paa Throndenes Thing," tog Kong Eystein til Orde; "men nu staar Sagen anderledes. Jeg har paataget mig Sigurd Ranessøns Sag, og nu er det Kongerne, som har med hinanden at gjøre, og deres Sager kan ikke afgjøres paa Fylkesthing, men maa fremføres for et af Lagthingene. Denne Sag henhører under Frostathinget og maa paakjendes der, siden man nu endelig skal gaa frem efter Loven." "Jeg lader den dog ikke falde, om du end har paataget dig den, Broder," sagde Sigurd og stevnede Kong Eystein til Frostathing. Han forlod nu Thinget, men Eystein og Sigurd tog atter

131. Snitverk paa Urnes Kirkes Nordside

i al Hemmelighed Vidner paa, at Sagen ogsaa var bleven afvist paa Throndenes Thing.

Det var imidlertid lebet saa langt ud paa Sommeren, at Frostathinget, som holdtes ved Midsommertid, alt var forbi, og man maatte derfor udsætte Sagen til næste Aar.

Ivar af Fljod havde imidlertid om Høsten draget ud til Orknøerne, hvor han blev Vinteren over. Den følgende Vaar drog han over til Irland, hvor han holdt Thing med Landets Høvdinger, og han røgtede Kongens Erinde saa vel, at de udredede til ham store Gaver, for at de skulde undgaa et nyt Anfald af Nordmændene. Om Sommeren kom han tilbage til Norge, hvor han traf Kong Sigurd i Nidaros. Under hele hans Fravær havde Sigurd beholdt hans Kone hos sig. Men Ivar paatalte imidlertid ikke den Beskjæmmelse, som var ham vederfaret, og saaledes døde Sagen mellem ham og Kongen hen.

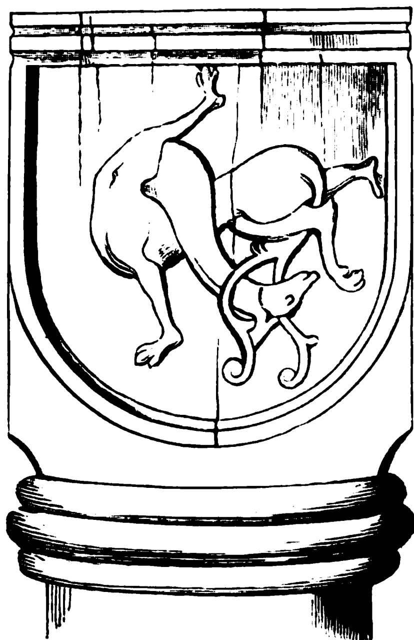
Vinteren tilbragte Kong Eystein i Throndhjem. Men den følgende Sommer sendte begge Konger sine Lendermænd Bud, at de skulde indfinde sig paa Frostathing, som denne Gang skulde forlægges til Nidaros. Ogsaa Kong Olaf, Sigurds og Eysteins Broder, blev indbuden derhen med sine Mænd. Kong Eystein var i Forveien i Byen og holdt til paa Kongsgaarden. Da Kong Olaf kom, tog han Herberge i Byen nær Olafs-Kirken. Sidst indfandt Kong Sigurd sig med en meget stor Flaade; han lagde op i Nidelven, og han og hans Mænd laa ude paa Skibene under Telte. Den Dag, da Thinget skulde aabnes og Sagerne behandles, blev der blæst i Byen. Bønder og Thingmænd blev tilsagte at gaa først til Thinget for at sætte Retten efter Loven. Deres Formand var dengang Jon, Mørnev*) kaldet, som ansaas for en af de viseste Lendermænd i Landet. Eystein var den første af Kongerne, som indfandt sig paa Thinget med sit talrige Følge. Han bad strax Lendermændene, at de maatte være enige med ham og yde ham sin Hjælp i Sigurd Ranessøns Sag. Jon Mørnev svarede, at det vilde være farligt at stifte ujevnt mellem Brødrene; dog var han villig til at følge Eystein, saavidt Loven tillod det. Da sagde Kong Eystein: "Jeg fordrer ikke andet af Eder, end at I skal kalde det Lov, som Lov er; men hvis jeg faar det laget saaledes, at I ikke bliver forpligtede til at dømme i Sagen, da vil jeg have Eders Ord paa, at I ikke paa Grund af min Broders Overmagt dømmer mod Retten." Dette lovede de med Glæde. Derpaa kom Kong Olaf til Thinget; han havde det mindste Følge af Brødrene. Endelig kom Kong Sigurd; hans Mænd var fuldt væbnede med Undtagelse af, at de ingen Skjolde havde.

Kong Sigurd sagsøgte nu Sigurd paa den Maade, han og hans Raadgivere fandt mest stemmende med Loven. Kong Eystein forsvarede ham.

*) Langnæse (egentlig Pølsenæse).

Først kom man da til at overlægge, om Kong Magnus kunde bortskjænke noget Len længere end for sin Levetid. Hertil svarede Lagmændene, at der ikke var noget i Veien for, at Kongerne kunde bortskjænke Gaver for bestandig; men da skulde en saadan Bestemmelse lyses paa alle Lagthing i Norge. Man undersøgte nu, om Sigurd Ranessøn havde iagttaget dette; men der fandtes ingen fremmødt, som kunde bevidne, at det var bleven gjort.

Da bemerkede Kong Sigurd, at han ikke vilde taale, at en slig Lov, som at Kongen kunde bortgive Len længere end for sin Levetid, skulde være gjældende i Norge; hermed, mente han, maatte den Indvending af Kong Eystein, at Sigurd Ranessøn havde Ret til Finnefærden, være gjendreven.

132. Udskjæring paa Søilehoved i Urnes Kirke.

Eystein derimod paastod, at Kongerne fremdeles som før maatte have Ret til at bestemme, hvad de vilde med Hensyn til sine Gaver. Høvdingerne fandt ingen anden Udvei til at faa dette afgjort uden ved Lodkastning. Medens man nu gjorde Lodderne istand, spurgte Kong Eystein sin Broder Olaf, hvem han vilde være enig med i denne Sag. Olaf svarede, at han altid var kommen vel overens med Eystein, og han vilde ogsaa denne Gang holde sammen med ham. Da sagde Kong Eystein, at Lodderne skulde være

tre, en for hver af Kongerne. Dette fandt ogſaa Sigurd var ikke mere end billigt; "han vilde ikke berøve Kong Olaf noget af den Hæder og Ære, ſom tilkom ham," ſagde han. Man lagde nu Lodderne i et Koppeſkjød; men ved Trækningen kom Kong Sigurds Lod op, og han erklærede, at hans Villie nu var den ſamme ſom før.

Spørgsmaalet blev da, om Sigurd Ranesſøn havde tilegnet ſig Godſet uden Eiermændenes Tilladelſe. Man talte frem og tilbage herom en lang Stund; men ingen vovede at ytre nogen Formening herom. Kun Sigurds Lendermand, Bergthor Bokk, en Søn af Svein Bryggefot,*) paaſtod, at det havde han gjort.

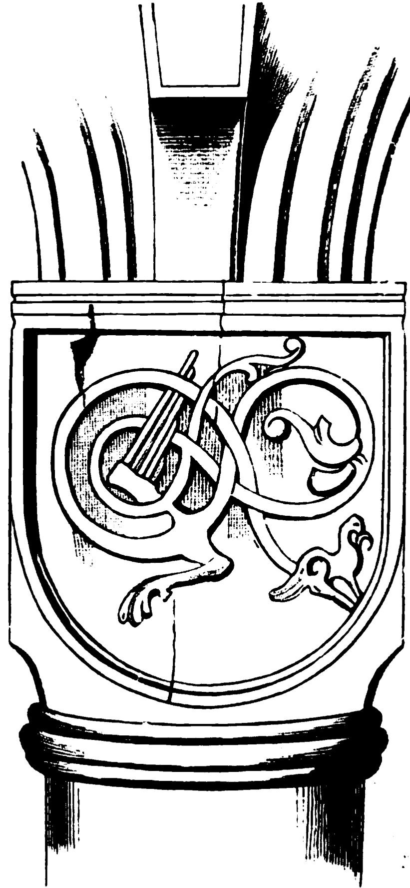

133. Udſkjæring paa Søilehoved i Urnes Kirke.

Nu vilde Kong Sigurd lade Sagen gaa til Doms. "Efter de Oplysninger, ſom nu foreligger," ſagde han, "maa Sigurd Ranesſøn blive at fælde. Det ſkal ikke gaa den godt, ſom dømmer mod mit Ønſke." Eyſtein indvendte, og det med fuld Ret, at det vilde være høiſt uretfærdigt, om man vilde dømme Sigurd Ranesſøn efter en Lov, ſom netop var givet, da Kong

*) Se S. 241 fg.

Magnus havde forlenet ham med Finnefærden for sin og sine Sønners Levetid, og ingen hidtil havde ophævet Gaven. "Kanske I mindre agter min Vrede end Kong Sigurds," sagde han til Dommerne; "men det skal I dog vide, at jeg vil blive ikke mindre fornærmet end han, om I affiger en Dom, som jeg ikke finder lovlig. Jeg tror, jeg skal kjende Lovene lidt bedre end han."

134. Udskjæring paa Søilehoved i Urnes Kirke.

"Det er ikke let at dømme i denne Sag," sagde Jon Mørnev. "Men vi faar vel gjøre det alligevel, hvis vi er pligtige til det, hvorledes end Parterne synes om det." "Vi bidt med at affige Dommen," sagde Kong Eystein. Han lod nu Vidnerne træde frem, og disse bekræftede, at Sagen tre Gange før var bleven afvist, paa Bymødet, paa Kepsisø og paa Throndenes. "Jeg

beder nu Lagmændene at afgjøre efter Loven," vedblev han, "om en har Ret til at tutle saa med sine Søgsmaal, at han kan fremkomme med den samme Sag, saa tit han lyster? Jeg tror, at Loven siger det, at naar en Sag er bleven afvist paa tre Thing og man har Vidner paa det, saa maa den ikke tiere tages frem, og Dommerne er ikke forpligtede til at dømme i den." Han nævnte sig derpaa Vidner, at han forbød Dommerne at dømme i denne Sag. "Jeg vilde nu have paadømt Sagen, som jeg fandt mest stemmende med Loven, om jeg var forpligtet til det," sagde Jon Mørnev; "men jeg er glad ved at slippe det; thi jeg tror nu det, at Kong Eystein kjender Loven bedst." Kong Sigurd blev yderst vred og sagde: "Ved Krogløve har Eystein faaet denne Sag afvist, saa jeg ei faar Retten fremmet. Men der staar endda en Rettergang tilbage; den kjender jeg vel saa meget til som han, og den skal nu skille mellem os." Dermed reiste han sig og drog med sine Mænd ned til Skibene; men Kongerne Eystein og Olaf vendte hjem til sit Herberge.

Da Kong Eystein var kommen ind i sin Hal, satte han sig strax til Drikkebordet og var meget oprømt. Hans Mænd taltes ved om, hvor stor Forskjel der var paa Brødrenes Klogskab; andre undrede sig paa, hvad Enden vel vilde blive. Oppe ved Høisædet stod Sigurd Ranessøn. Eystein spurgte ham, hvorledes han likte det Udfald, Sagen havde faaet. Det var tydelig at merke paa ham, at han ventede, at Sigurd skulde takke ham for Hjelpen. Men Sigurd saa længere frem. "Du tog dig godt af min Sag, Herre!" sagde han. "Du hjalp mig vel i alle Maader, -- kanske du og hjalp mig alt for vel," lagde han tungt til. Kongen blev stødt over dette Svar. "Vanskeligt er det at finde en Mand, som har Mod og Hjerte nok til at benytte sig af den Hjælp, han faar af sine Overmænd. Jeg for min Del blander mig derfor mindre op i andres Sager, end jeg ellers vilde gjøre."

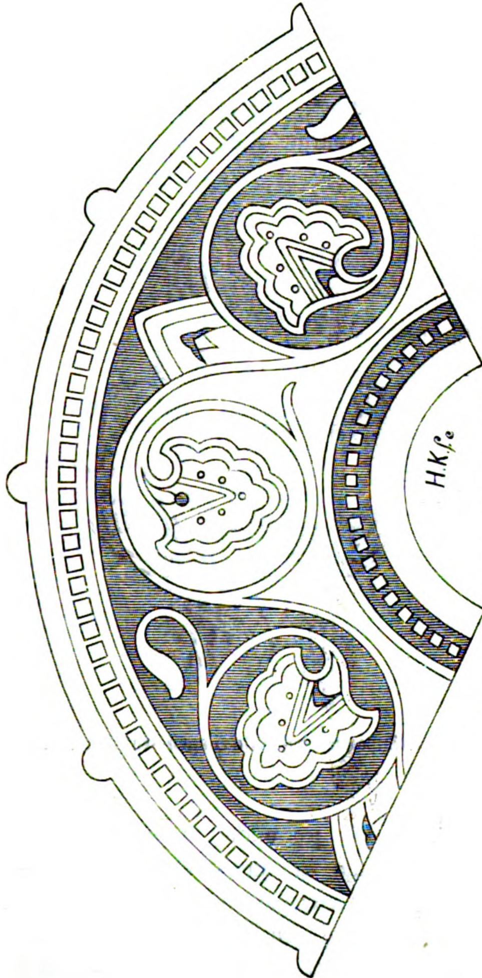
En Stund efter passede Sigurd sit Snit og smuttede ud af Hallen. Det var sent om Kvelden, og da han saa, at ingen holdt Øie med ham, skyndte han sig bort alene. Han var uden Kappe, kun iført blaa Buxer og en Skarlagens Kjortel, og bar et kort og bredt Hugspyd i Haanden. Han tog Veien ned gjennem Gaden til Elven, hvor Kong Sigurds Skib laa. Paa Gangbrettet, som fra Bryggen var lagt ud til Bagstavnen af Kongsskibet, stod en Mand, som holdt Vagt. Da Sigurd vilde gaa ombord, stansede Vagten ham. "Du faar vælge et af to", sagde Sigurd. "Gaa væk fra Brettet, eller jeg kjører Spydet i dig." Vagten gik da iland. I Forrummet sad Kongen og hans Mænd tilbords. Ingen sansede paa Sigurd Ranessøn, før han laa paa Knæ foran Kongens Fødder. "Jeg giver mig og mit Hoved i din Vold, Herre Konge!" sagde han. "Gjør med mig, hvad du vil! Heller vil jeg faa en Braadød, end at der skal opstaa Strid mellem dig og din Broder for min Skyld." Der var da mange, som reiste sig og lagde et godt Ord ind for Sigurd; de bad Kongen indstændig om at vise

135. Alterstage fra Urnes Kirke.

sig naadig mod ham, siden han gav sig i hans Vold. Kongen sad længe taus, og det gjærede sterkt i ham. Men omsider tog han til Orde: "Du er i Sandhed en ædel Mand, Sigurd! Du har taget det Raad, som gavner os alle mest. En Ulykke forestod saa stor, at Gud i Himlen maa vide, hvor langt den vilde strække sig. Thi fast havde jeg bestemt mig til imorgen at gaa op paa Ilevoldene med alt mit Folk for at kjæmpe med Kong Eystein. Nu vil jeg modtage Forlig af dig, hvis du vil fæste hele Sagen i min Dom." Dette gik Sigurd ind paa. "Sagen har længe nok været udhalet," sagde Kongen saa; "men nu skal jeg se til at faa en Ende paa den. Jeg dømmer dig i en Bod paa 15 Mark Guld, og den skal du have betalt imorgen Formiddag, før Høimessen er til Ende i Kristkirken. Mine Brødre vilde tilføie mig en Skam; men jeg skal vogte over deres Hæder ligesaavel som over min egen. Du skal betale Kong Eystein 5 Mark, Kong Olaf 5 Mark og mig 5 Mark; men du skal have betalt dem begge, før du betaler mig. Boden skal udredes i rent Guld; for man har sagt mig, at du er bleven rig paa Guld af vort Skattegods. Men udreder du ikke Bøderne til Punkt og Prikke, som jeg har sagt, saa er det ude med Forliget." "Jeg takker dig, Herre, for at du tog mig i Forlig, hvorledes det nu end hænger

sammen med min Rigdom," svarede Sigurd Ranessøn. Han vendte nu tilbage til Kongsgaarden og fortalte Kong Eystein, hvad der var hændt. Men Eystein blev sprutende rød i Synet og sagde: "Jeg vil ikke have noget med dette Forlig at gjøre! Dette er altsaa Takken for, at jeg hjalp dig!" Han var meget vred, gik ud af Hallen og forføiede sig i Seng.

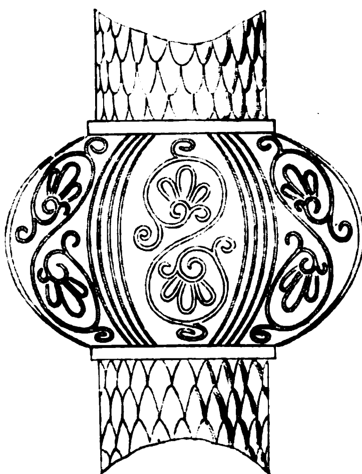

336. Del af Kraven paa Alterstagen i Urnes Kirke.

Sigurd maatte nu høistnattes rende om til sine Venner for at laane Guld; men da Morgenen kom, havde han endnu ikke skrabet sammen mere end 5 Mark. Med disse begav han sig efter Fromessen til Kong Eystein og bad ham lade hente Vægt og veie Guldet. Da det laa paa Vægtskaalen, sagde Sigurd: "Modtag disse Penge, Herre, og kald det, hvad du vil, Bod

eller Tak for din Hjælp; jeg ved kun det, at det er mindre, end det burde være." "Hvad vil du da betale mine Brødre med?" spurgte Eystein. "Det faar gaa, som det kan, med Betalingen til dem," mente Sigurd. "Jeg maa ialfald begynde med ham, som jeg pligter at begynde med." "Jeg ved, du har laant Guldet, og du skal derfor modtage det som Gave af mig," sagde Kong Eystein. Sigurd takkede ham og skyndte sig saa til Kong Olaf, hvor det gik ham lige ens.

Let om Hjertet begav Sigurd Ranesson sig nu ombord til Kong Sigurd, just som Kirkeklokken i Kristkirken var ophørt at kime. Kongen var ikke sen med at faa veiet Guldet; det var god Vægt. "Du har vel betalt mine Brødre, Kongerne?" spurgte Kong Sigurd. "Ja," svarede Sigurd

137. Midtpartiet paa Alterstagen fra Urnes Kirke.

Ranesson. "Var det ikke det, jeg vidste, at du var rig paa Guld," sagde Kongen. Sigurd fortalte ham da, hvorledes han havde skaffet Guldet tilveie, og hvorledes Kongerne havde eftergivet ham Betalingen. Kong Sigurd stod lidt: "Jeg skal ogsaa give dig Guldet; men da skal du love mig, at du skal staa paa min Side, om der kommer noget paa mellem os Brødre." "Jeg vil da haabe, at der aldrig maa opstaa nogen Uenighed mellem eder Brødre," sagde Sigurd Ranesson. "Men skulde det hænde, da kan jeg ikke agte nogen Mand i Verden høiere end Kong Eystein, og ham vil jeg følge saa længe, jeg lever. Jeg kan ikke gjøre andet, Herre, om du saa vilde tage mit Liv." "Jeg vilde staa langt under min Broder, om jeg modtog dette Guld af dig," sagde Kongen. "Jeg vil give dig det alt sammen, selv om

du intet Venskab lover mig." Sigurd takkede Kongen for denne Gave, for al hans Eftergivenhed og al den Hæder, som var bleven ham vist. Han bad ham tage til Takke som hans Gjest hjemme i hans Gaard den Dag, med saa mange Mænd i sit Følge, som han selv syntes. Kongen lovede det, og dermed skiltes de ad, Kongen for at gaa i Høimessen, og Sigurd for at begive sig hjem.

Efter endt Messe indfandt Kong Sigurd sig med 40 Mænd i Sigurd Ranessøns Gaard. Drikkestuen var herlig prydet med Tjeld og Vaaben. Rundt om paa Væggene hang der Skjolde, og alt var saa prægtig anrettet, at det vakte Gjesternes høieste Beundring. Beværtningen var ikke ringere. Sigurd Ranessøn selv og hans Mænd saa Gjesterne tilgode og opvartede dem med Drikke og hvad andet, de behøvede. En Stund, de var ude og

138. Den ene Trekant paa Foden af Alterstagen fra Urnes Kirke.

Kongen var alene inde i Stuen med sit Følge, sagde han til sine Mænd: "Hvor saa I saadant Husstel i en Lendermands Bolig? Magen findes knap i en Konges Hal." "Ja vist," sagde Bergthor Bokk, som var med i Laget, „der er intet at udsætte paa Vaaben eller Anretning; men den største Hæder vilde dog Værten have havt deraf, om han ikke havde laant hele Stasen." "Sligt er ikke vakkert talt," sagde Kongen strengt. "Om saa var, saa vilde det bedst vise, hvor vennesæl han maa være, siden han kan faa laant alt dette." Sigurd havde hørt, hvad der blev sagt inde i Stuen; men han lod sig ikke merke med noget. Da det ringede til Aftensang, vilde Kongen gaa. Sigurd fulgte ham ud med vakre Gaver og bad, at han vilde komme igjen efter Aftensangen for at drikke Kristi Minde. Kongen lovede det. Men

da han med sit Følge kom fra Kirken og traadte ind i Stuen, var der foregaaet en stor Forandring. Alle Vaaben, alle Tapeter og alle Skjolde var forsvundne af Væggene; kun over Skjænkebordet hang der et gammelt Skjold og en luslidt Kappe igjen. "Her er da foregaaet en stor Forandring, medens vi var borte," sagde Kongen. "Det er, som man maa vente," svarede Sigurd; "enhver vil have sit. Jeg selv eiede her intet Skjold, uden det ene, som hænger der. Om jeg har Ret til at beholde dette eller ei, det faar du afgjøre. Jeg kom nemlig saaledes til dette Skjold: Jeg fulgte din Fader paa hans sidste Hærfærd. Han gik i Land i Irland, som du ved; men det burde ikke være skeet. Da kom der imod os en uovervindelig Hær af Irer, og i den Strid, som begyndte, faldt din Fader Kong Magnus og mange andre brave Helte. Der kom Flugt i vor Hær; men ikke var jeg den første, som flygtede. Paa Veien nedover havde man tæt ved Strandbredden en dyb Sump for sig. Man søgte at sætte over den. Det lykkedes for nogle;

139 a b. Variation i Midtpartiet af Trekanten.

men for andre glap det, og mange faldt for de forfølgende Irers Spyd. Da jeg i Følge med Vidkunn Jonssøn kom ned til Sumpen, havde vi en Mand foran os. Han havde en svare Møie med at komme sig unda. Han kastede da først Skjoldet, og siden rev han Kappen af sig, og nu slap han over. Men paa Hovedet bar han en guldbræmmet Silkehue, og jeg syntes, det var hans største Hæder, at han ikke kastede den med. Og den Mand, som bar sig slig ad, var ingen anden end Bergthor Bokk, som der staar. Men jeg tog op Skjoldet og Kappen, for selv havde jeg ikke havt noget Skjold i Striden, og har siden beholdt dem. Nu faar du, Konge, dømme, om jeg har Ret til at betragte mig som deres rette Eiermand, eller om jeg skal lade Bergthor faa dem igjen." "Ei du Skjoldet," sagde Kongen kort. Strax efter brødes Laget. Bergthor var efter denne Dag ikke blidere stemt mod Sigurd Ranessøn end før; men Kong Sigurd var siden Sigurd Ranessøns Ven og lod ham beholde sin gamle Forlening.

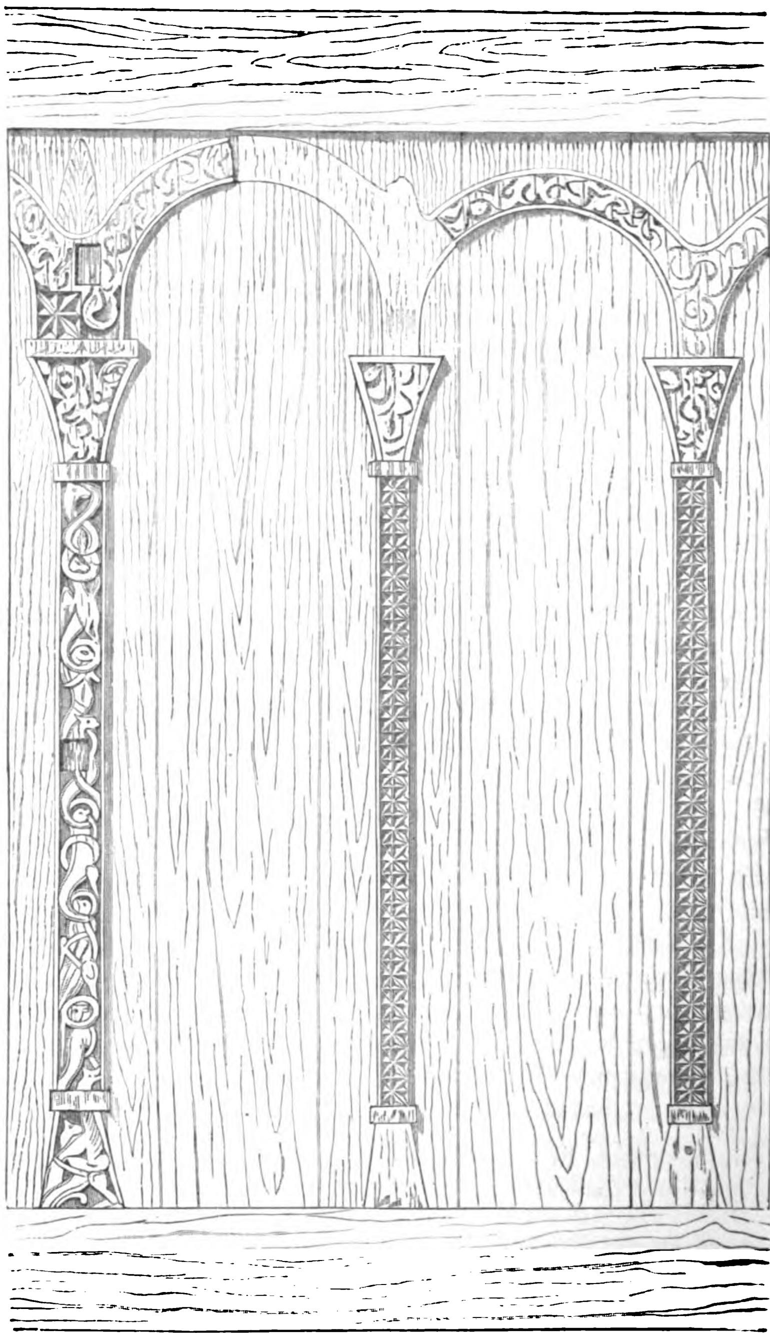
Borghild Olafsdatter paa Dal. Kong Olaf Magnussøns Død.

Sigurd Ranessøns Sag havde fjernet Brødrene endnu mere fra hverandre, end Tilfældet før havde været. Snart skulde man paany spørge en styg Gjerning, som Sigurd Jorsalfar lod sig forlede til i sin umættelige Brynde, men først og fremst vel ved Haabet om at tilføie sin Broder en tung Hjertesorg. Vinteren 1112—13 tilbragte Kong Eystein, som vi har set, i Viken, fornemmelig i Sarpsborg. Paa Gaarden Mikle-Dal i Aamord *) boede den Tid en mægtig Bonde, som hed Olaf paa Dal. Han opholdt sig temmelig længe om Vinteren i Sarpsborg med sin Datter. Borghild — saa var hendes Navn — var en vakker og forstandig Pige, og Kongen fandt meget Behag i hendes Selskab og talte tit og ofte med hende. Folk gjorde sig forskjellige Tanker om dette Venskab, og Bygdesladderen fik baade det ene og det andet at fare med. Da det kom Borghild for Øre, hvilket ondt Ord hun havde faaet paa sig, tog hun sig meget nær over det. Kong Eystein var dragen nord i Landet, og hun vidste da intet andet Raad end at fralægge sig Beskyldningen ved Jernbyrd. Hun reiste da om Vinteren ind til Sarpsborg, fastede, som der var foreskrevet, bar det gloende Jern og bestod Prøven.

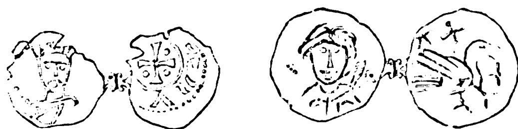
Sigurd Jorsalfar opholdt sig ved denne Tid i Konghelle, hvor han beskjæftigede sig med større Byggeforetagender. Da Rygtet om Borghilds Jernbyrd naaede til ham, steg han strax til Hest og red afsted i en saa rasende Fart, at han tilbagelagde de to drøie Dagsreiser mellem Konghelle og Aamord paa en Dag. Han kom om Natten til Mikle-Dal og bortførte Borghild som sin Frille. Han havde med hende Sønnen Magnus, som han satte til Opfostring hos sin Lendermand Vidkunn Jonssøn paa Bjarkø.

Om Vinteren efter, at Sigurd Ranessøns Sag var bleven afgjort, blev Kong Olaf syg og døde den 22 December 1114. Han var endnu kun et Barn af Aar, men tegnede godt til. Han var høi, vakker og vennesæl, og det lod til, at han mere vilde komme til at ligne Eystein end Sigurd. Han blev begravet ved Kristkirken og fik et godt Ord med sig i Graven af alle dem, som var kommen i Berørelse med ham.

*) Aamord var i gamle Dage Navnet paa et Hered, som svarer til det nuværende Borge Prestegjeld og en Del af Skjeberg. Mikle-Dal er Gaarden Store-Dal

140. Udskjæringer fra Vaage Kirke i Gudbrandsdalen.

141—142. Mynter fra Magnussønnernes Regjeringstid.

Mandjevningen.

Det spændte Forhold mellem Sigurd og Eystein holdt sig, saa længe deres Samstyre varede. Men til Fredsbrud kom det dog aldrig. Af og til finder man endog Kongerne mødes fredelig som hinandens Gjester. Under en saadan Sammenkomst, hvor Kong Sigurd paa det bedste blev modtagen af Kong Eystein, sagde dennes Dronning Ingebjørg Gutormsdatter til ham: "De mange og store Bedrifter, som du, Herre, har øvet udenlands, vil længe mindes!" Sigurd kvad da et Vers, hvori han sagde, at han i sin Ungdom pleiede at ile med hvidt Skjold til Kampen; men rødfarvet var det, naar han traf sig ud af Tummelen. I Blaaland havde han hugget et Hug, som det stod til hendes Husbonde at efterligne. Hvad Ingebjørg svarede til denne Fornærmelse paa hendes velmente Lovtale, siges ikke. Eystein var ved denne Leilighed ikke tilstede, og man hører heller intet om, at han tog til Gjenmæle, da han indfandt sig i Laget.

Senere engang ved en lignende Leilighed kom Brødrene til at udtale sig lige over for hinanden. I denne Ordstrid veiede de med stor Samvittighedsfuldhed sit eget Værd og skjød med fuld Selvfølelse sit Tænkesæt og sin Styremaade frem for Samtidens og Eftertidens Dom. Denne Mandjevning, som Sagaerne har behandlet med stort Mesterskab, stiller Modsætningerne i Korsfarertiden skarpt op mod hinanden. I Sigurd fremtræder saaledes den bjærve Kriger, som har tumlet sig vidt om i Verden, tørstende efter Kamp og Hæder. Han er i Tænkesæt og Hjertelag fuldstændig en Viking, kun noget afdæmpet ved Kristendommens formildende Indflydelse. Hans Opfatning af Korstogenes Ide er først og fremst Vikingens og Hærførerens. Den kristnes Opløftelse og Andel i Gudsriget, som Kirken lærte, formaaede han kun stykkevis at tilegne sig. Eystein staar derimod mere fjernt fra de Magter, som var oppe i Tiden. Ogsaa han er greben af Korsfarertidens Ideer. Men hans Stræben higer ikke ud paa den store Kampplads, hvor de tre Verdensdele mødes; i sit fattige Fjeldland med dets brede stille Bygder har han en Virkekreds, som er fuldstændig stor nok. Udlændingernes Ros og

Hædersbevisninger er ham fuldstændig værdiløse ved Siden af den Løn, han finder i sit eget Folks Taknemmelighed. I den Mandjevning, som nedenfor skal fremstilles, har Sagaskriveren villet opkaste det Spørgsmaal: "Hvad er størst, enten at opbygge Guds Rige i det smaa og i det enkelte, eller at drage ud til Kamp for det paa Verdens store Skueplads?"

Engang drog Kong Eystein og Kong Sigurd samtidig om paa Veitsler paa Oplandene, idet hver af dem gjæstede sine Gaarde. Bønderne fandt da, det var bedst, at begge Konger slog sig sammen og skiftedes om at være hinandens Gjester. Kongerne havde ikke noget imod det. Først skulde de mødes paa en af Kong Eysteins Gaarde, hvor de samledes en Kveld. Da man satte sig til Drikkebordet, hvilede der en trykket Stemning over Laget. Øllet var ikke godt og vilde ikke smage. Gjesterne sad tause og saa paa hverandre uden at sige et Ord. For nu at bringe Liv og Lystighed i Gjestebudet, tog Kong Eystein saaledes til Orde:

Hvorfor er Folk saa stille? Det hører sig da bedre, naar man sidder i godt Lag at finde paa en eller anden Morskab. Lad os saa det lidt muntert, saa tør det nok blive morsomt alligevel. Hvad mener du, Broder Sigurd? Folk vil vel finde det sømmeligst, om vi begynder.

Sigurd (but).

Prat du, saa meget du lyster. Men lad mig være i Ro for dig.

Eystein.

Hvad mener du, om vi fik en Mandjevning istand? Det pleier man at gjøre ved Drikkelag.

Sigurd (tier).

Eystein.

Saa kommer nok jeg til at begynde. Jeg tager dig, Broder, til Sammenligningsmand. Vi har begge lige Navn og Eiendom, og jeg skal heller ikke gjøre nogen Forskjel paa vor Æt og vor Opfostring.

Sigurd.

Mindes du, at jeg kastede dig overende, naar vi tog Ryggetag, endda du var et Aar ældre?

Eystein.

Jovist, men jeg mindes ogsaa, at du ikke var den første, naar det kom an paa Mygghed.

Sigurd.

Mindes du, hvorledes det gik dig, naar vi var ude at svømme? Da kunde jeg dukke dig under, saa tit jeg vilde.

Eystein.

Ja, men jeg svømmede ikke kortere end du, og svømmede lige saa godt under Vandet. Paa Islægge kunde jeg løbe saa hurtigt, at ingen kunde holde sig ved Siden af mig. Men den Idræt forstod du dig ikke mere paa end et Naut.

Sigurd.

Da tror jeg, det er en Idræt, som sømmer sig bedre for Høvdinger, at skyde godt med Bue. Men min Bue spænder du ikke, om du end tager Foden til Hjælp.

Eystein.

Saa buesterk som du er jeg knap. Men jeg tror, at jeg i Sikkerhed skal komme dig saa temmelig nær. Paa Ski løber jeg dog meget bedre end du, og den Idræt har man før anset for at være baade god og nyttig.

Sigurd.

For en Høvding kommer det mest an paa at overgaa de Mænd, han skal føre, i Størrelse, Styrke og Vaabenførhed, og disse Fortrin har jeg.

Eystein.

Det er ikke mindre vigtigt, at han udmerker sig ved et smukt Ydre og en velholdt Dragt; da kjendes han ogsaa let i Mængden. Jeg forstaar mig og bedre paa Loven end du og kan tale bedre for mig, end du kan.

Sigurd.

At du har lært flere Lovkneb, kan gjerne være. Andet har jeg havt at anvende min Tid til. Ingen nægter for, at din Tunge er glat nok; men heller ingen ved rigtig, hvor man har dig. For du gaar fra den ene til den anden og jatter dem alle efter Munden. Er det kongeligt sligt?

Eystein.

Hvorledes det gaar til, skal jeg forklare dig. Naar Folk forebringer mig sine Sager, tænker jeg først og fremst paa, at afgjøre hver Mands Sag til hans største Tilfredshed. Men kommer saa en anden, som har Sag med ham, maa jeg ofte lempe og lirke saaledes paa den, at begge Parter kan finde sig tilfreds. Det kan derfor ofte hænde, at jeg lover det, man beder mig om; thi jeg vil gjerne, at alle skal fare glade og fornøiede fra mig. Der var intet i Veien for, at jeg kunde gjøre som du og love bare ondt. Det er Synd at sige, at Folk bebreider dig, at du ikke opfylder det, du saaledes lover.

Sigurd.

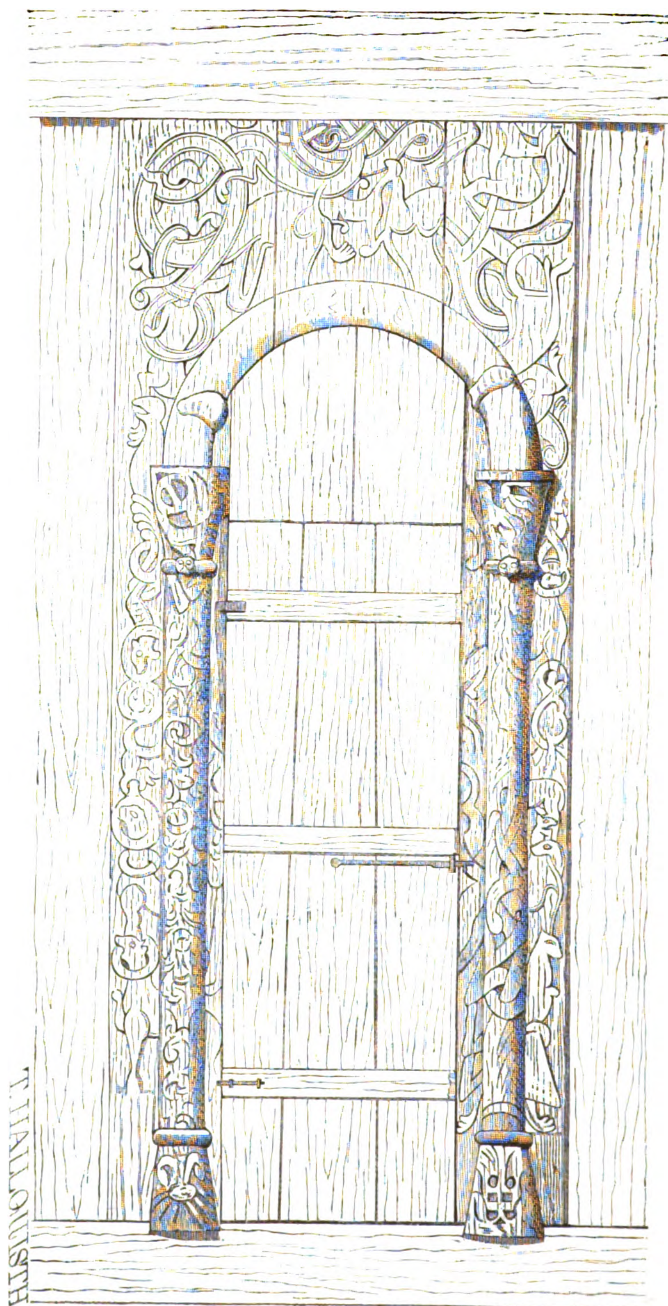
Folk siger, at den Færd, jeg foretog ud af Landet, var, som den i alle Maader anstod en Høvding; men du, du sad hjemme i Landet, som du var din Faders Datter.

Eystein.

Der rørte du ved Bylden! Hvad skal vel jeg svare hertil? Jeg synes næsten, som jeg udstyrede dig hjemmefra til Toget ligesom en Søster.

Sigurd.

Du har vel hørt, at jeg holdt en Mængde Slag i Serkland, og at jeg vandt Seier i dem alle? Jeg førte hid til Landet mange Kostbarheder, som ikke før har været set her. Hvor jeg traf de ypperste Mænd, tyktes

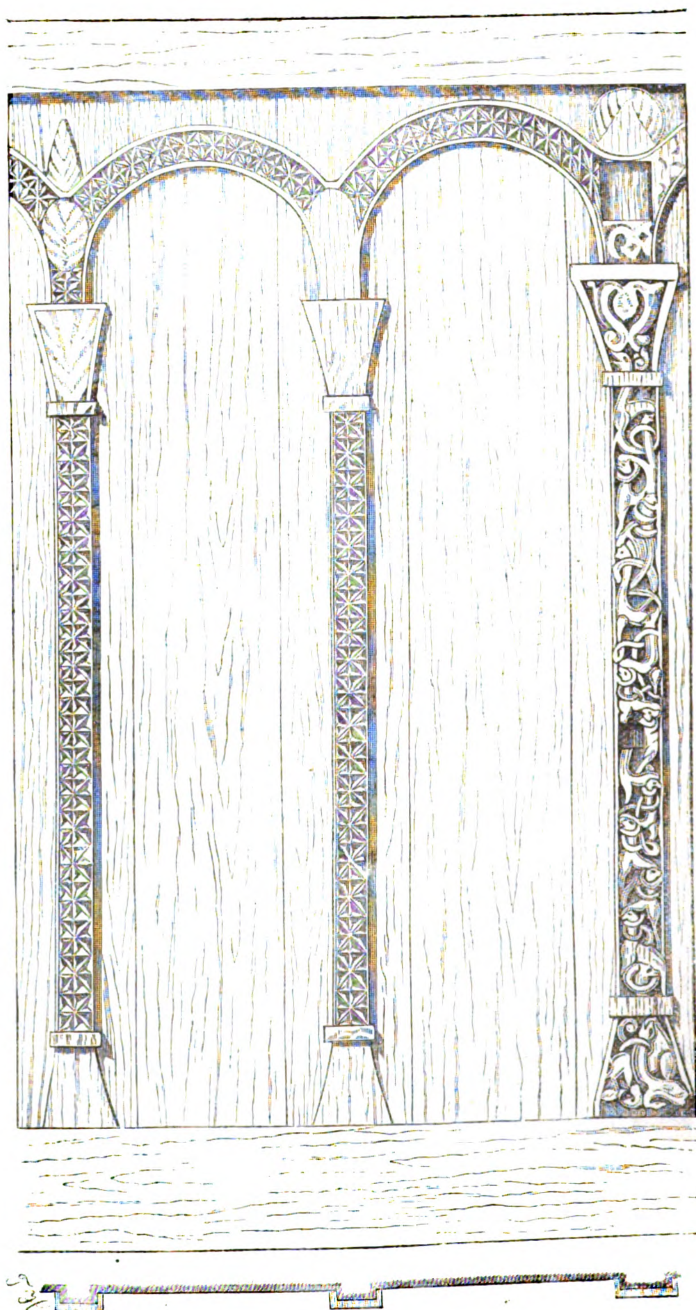
143. Portal fra Vaage Kirke i Gudbrandsdalen.

jeg stedse at være mest værd; men du har endnu ikke fralagt dig Hjemmefødingsnavnet, tror jeg. Paa min Færd til Jorsal kom jeg indom Sicilia, hvor jeg gav Roger Jarl den mægtige Kongenavn. Jeg saa dig ikke der, Broder! Jeg for til Herrens Grav og kom til Jordan, hvor Herren blev døbt, og svømmede over Aaen. Men udenfor Aaen paa Aabakken voxede der noget Kjerr; der knyttede jeg en Knude for dig, som du maa løse eller og bære den Eftertale, jeg lagde derom.

Eystein.

Det er vel Smaating, hvad jeg kan sætte imod dette? Jeg har nok spurgt, at du vandt nogle Slag udenlands; men hvad baadede de Folket? Jeg tænker, det var nyttigere for Landet, hvad jeg gjorde imens. Nord i Vaagen satte jeg op Rorboder, hvor fattige Fiskere kunde finde Livsbjerging og Hjælp. Der ansatte jeg en Prest og lagde Gods til Kirken; før havde alt der været næsten hedensk. De Mænd vil nok mindes, at Eystein har været Konge i Norge. Over Dovrefjeld var der megen Færdsel fra Throndhjem; Folk maatte tit og ofte ligge ude og døie ondt. Jeg lod bygge et Sælehus og lagde Gods til. Jeg tænker den veifarende Mand vil mindes, at Eystein var Konge i Norge. Udenfor Agdenes var Kysten aaben og Rokk og Storm stod lige ind, saa mange Skuder satte til der. Der er nu gjort en god Havn, hvor Skibene trygt kan lægge til, og bygget en Kirke. Siden lod jeg reise Viter paa Høifjeldene; deraf nyder alle Mænd indenlands godt. Jeg lod opføre Hallen i Bergen og Apostelkirken med en Trappegang imellem. De Konger, som kommer efter mig, vil nok mindes mit Navn. Jeg lod bygge Mikaelskirken og Munkeliv. Jeg ordnede Lovene, Broder, saa den ene kan nyde Ret og Skjel af den anden, og overholdes de, vil det gaa bedre med Landsstyrelsen. Jeg lod gjøre Taarnet i Senholmssund og forsyne med Jernringe. Jemterne har jeg og faaet til at underkaste sig dette Rige, mere ved blide Ord end med Paagaaenhed og Ufred. Nu kan vel alt dette være Smaating at regne for; men jeg ved ikke, om Landsfolket ikke har høstet større Gagn af disse Anstalter end af, at du i Serkland slagtede ned Blaamænd til Bytte for Fanden og sendte dem lige lukt ind i Helvede. Roser du dig af disse gode Gjerninger, tror jeg, jeg vil høste vel saa stor Sjælebod af, at jeg har stiftet Klostre for renlivede Mænd. Og kommer du til mig med en Knude, du tror, jeg ikke kan løse, saa skal du vide, at en langt fastere Knude kunde jeg have slaaet for dig, den Gang du med et eneste Skib seilede hid til Landet, saa du aldrig var bleven Konge i Norge. Nu kan forstandige Mænd dømme om, hvad du har forud. Thi vide skal I, Guldhalse, at endnu er der Mænd her i Norge, som kan maale sig med Eder!

Hermed var Mandjevningen endt. Det var stille i Laget, og begge Konger var vrede.

144. Udskjæringer fra Vaage Kirke i Gudbrandsdalen.

Kong Eysteins Personlighed, Død og Eftermæle.

Vi har ovenfor set, hvorledes Kong Eystein tog sig af Rigets indre Anliggender, og hvilke almennyttige Foretagender han satte i Gang. Kun hist og her har Sagaen bevaret enkelte Træk af hans rene ædle Personlighed, og Billedet af ham kan derfor ikke faa den Anskuelighed, som ønskeligt kunde være. I Mindet fordunkledes han ganske af sin Broder, da hans Liv henrandt i stille og bramfri Virksomhed. Men de faa Glimt, som kastes tilbage i Sagnet af hans jevne dagligdagse Retskaffenhed og Ædelmodighed, tjener ikke destomindre til at belyse ham som en af de ædleste Fyrster, som Norge har havt.

I de smaa Træk, som er bevarede om ham, lærer vi ham at kjende dels som den ædle, trofaste Ven og tænkende Menneskekjender, dels som den strenge Haandhæver af Loven, som ikke bøiede den fattiges Ret af Hensyn til den mægtige Lendermand.

Ved hans Hird opholdt Islændingen Ivar Ingemundssøn sig. Ivar var en anset Skald og tilhørte en af Islands bedste Ætter. Kong Eystein satte stor Pris paa ham og lyttede gjerne til hans underholdende Tale. En Sommer fik Ivar Lov til at drage ud til Island, hvor somme vidste, han havde den Pige, han havde huglagt. En Stund i Forveien havde hans Broder Thorfinn været paa Besøg hos ham i Norge og nydt meget godt af hans Anseelse. Da han skulde vende tilbage til Island, sendte Ivar Ingemundssøn en Hilsen med ham til Oddny Jonsdatter, at han agtede at beile til hende, og at hun maatte være saa god at vente paa ham. Thorstein lovede det. Da han var kommen over til Island, søgte han strax Oddny; men Broderens Besked bragte han dog ikke frem. I det Sted friede han til Oddny paa egen Haand, fik hendes Ja og ægtede hende. Da nu Ivar paa sin Frierfærd kom til Island, fik han høre og se, hvad der var foregaaet. Han blev rent ude af sig selv af Sorg over Tabet af sin Elskede og af Harme over Broderens Adfærd. Opholdet paa Øen blev ham rent uudholdeligt, og det varede ikke længe, før han forlod sin Hjemstavn for bestandig og søgte over til Kong Eystein igjen. Men Sorgen fulgte ham dog, hvor han gik og stod.

Det led ud paa Vinteren. Ivar blev baade mager og bleg og gjemte sig rent væk for Folk; han vilde helst være alene med sin Sorg. Eystein lagde Merke til dette. Han viste ham den samme Hæder og Anseelse som før; men Ivar var lige taus og indesluttet. Da fandt Kongen endelig, at det ikke kunde gaa an længere, og kaldte Ivar en Dag for sig i Enrum. "Sidst du var her," sagde han, "havde jeg altid stor Gammen af at tale

med dig. Men nu er du bleven saa sær og egen, at det ikke er godt at vide, hvad en skal tro. Synes du kanske ikke om at være her længere?" Aa jo, Ivar fandt sig nok saa godt der, han var. "Ja, jeg ved nu, at jeg ikke har gjort dig noget, og saapas forstandig Mand er du sagtens og, at du ikke tror det," sagde Kong Eystein. "Men hvad er det da, som gaar af dig?" "Det er ikke godt at sige det, Herre," sagde Ivar. "Ja, vil du ikke sige mig det lige til," sagde Kongen, "saa faar jeg friste at gjette mig frem. Er der kanske nogen her, som du ikke kan fordrage?" Nei, det var det ikke. "Synes du kanske, du faar for liden Hæder af mig?" Langtfra, han var Kongen taknemmelig for al hans uforskyldte Godhed. "Har du da set noget, som har gjort et saa pinligt Indtryk paa dig, at du lider derunder?" spurgte Kongen. Det var heller ikke Tilfældet. "Har du kanske Lyst til at fare til andre Konger og Høvdinger? Nei, heller ikke det. "Ja, nu bliver det vanskeligt at gjette," sagde Kongen. "Er det kanske en Kvinde her eller paa Island, som du har huglagt?" Saa var det. "Da skal du ikke tage dig nær af det," sagde Eystein. "Naar Vaaren kommer, skal jeg sende dig ud til Island, og da skal du faa med Brev og Indsegl fra mig til den eller de, som raader for Giftermaalet. Ganske tomhændet skal du heller ikke reise. Jeg kan aldrig tro, der findes nogen, som ikke retter sig efter mine Bønner eller Trusler." "Ak, Herre, det staar nok værre til end som saa. Den, jeg elsker, er alt gift, og gift med min egen Broder," sagde Ivar. "Ja, da kan der ikke være mere at tale om dette Parti," sagde Kongen. "Men du skal se, jeg finder nok paa et Raad. Over Jul drager jeg paa Veitsler, og da kan du være med. Du vil faa se mange gilde Piger, og den,

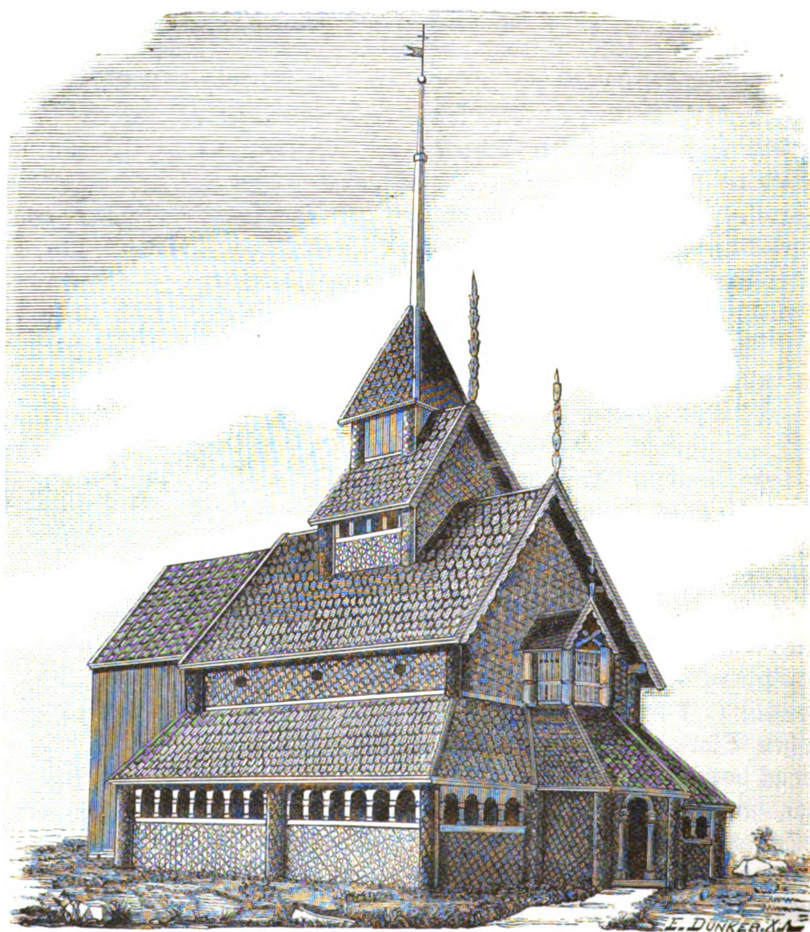
145. Planke af en Kirkeportal fra Veigusdal Kirke, Nedenæs Amt. (Jfr. S. 163).

dit Valg træffer paa, skal du faa til Kone, saasandt hun ikke er kongebaaren." "Var det endda saa vel!" sagde Ivar. "Ak, Herre, naar jeg ser andre fagre og gjæve Kvinder, da tænker jeg altid paa den, jeg har kjær, og Sorgen rippes da op igjen." "Du faar prøve at holde den fra dig ved Arbeide," sagde Kongen. "End om du fik nogle Gaarde at styre og anden Sysselsættelse, tror du ikke det da vilde blive bedre med dig?" "Jeg har ingen Lyst til sligt Stræv," sagde Ivar. "End en Udenlandsfærd, hvad mener du derom? Du skal faa Penge og Gods af mig til at foretage en saadan, til hvilket Land du vil." Ivar takkede, men han vilde heller ikke indlade sig paa det. "Ja, nu ved jeg ikke mit arme Raad," sagde Kongen, "for jeg synes, jeg har foreslaaet alt det, som nævnes kan. Et Forslag har jeg jo nok endnu igjen at gjøre dig; men det gaar vel den samme Vei med det som med det øvrige, for det har ikke paa langt nær at sige saa meget som det, jeg alt har tilbudt dig. Kom til mig hver Dag, naar Bordene er oppe. Har jeg da ikke vanskeligere Sager at høre paa, saa skal vi tales ved om denne Kvinde, som du elsker; vi skal give os god Tid og tale om hende paa alle Maader. Den Sorg, man kan tale om, bliver ofte lettest at bære. Og jeg skal love dig det, at du aldrig skal gaa fra mig uden en liden Gave. Hvad mener du om det?" "Det Tilbud tager jeg imod, Herre," sagde Ivar. "Tak for din Eftersporgsel."

Saa gik det og. Naar Kongen ikke havde noget alvorligere at tænke paa, kom Ivar hen og satte sig hos ham. De taltes da ved om Oddny Jonsdatter. Lidt efter lidt seg Sorgen fra Skaldens Hjerte; han søgte atter Kammeraters Selskab og blev munter og livsglad som før. Han blev hos Kong Eystein, saa længe denne levede.

Medens Kongerne Eystein og Sigurd regjerede i Fællesskab, kom der til Nidaros en Islænding fra Østfjorden ved Navn Thord. Han var en fattig Karl, men sterk og svær og tog sig godt ud i alle Maader; han var derhos flink og forstandig og kunde noget af hvert. Han var saaledes en dygtig Skald og flink til at fortælle, saa det var den største Gammen at høre paa ham. Da Thord stod i den fremmede By uden at have stort at leve af, henvendte han sig til en rig Kone ved Navn Aasa, eller Guld-Aasa, som Folk kaldte hende. Hun tilhørte en stor Æt; Vidkunn Jonssøn var hendes nære Frænde. Hun var Enke og ikke længere ung. Thord skulde faa være i Huset hos hende en Stund; men langt Ophold vilde hun dog ikke love ham. Det varede dog ikke længe, før hun havde fattet Godhed for den livlige og tjenstagtige Islænding, og han fik da blive hos hende Vinteren over. Da Vaaren kom, sendte hun ham paa en Handelsfærd til England. Hun skjød til Pengene, og Udbyttet skulde de dele halvt. Han skilte sig godt fra dette Hverv, og om Høsten vendte han tilbage til Nidaros, hvor han blev hos Aasa om Vinteren. Saaledes hengik nogle Aar; Thord reiste om Somrene ud paa Handelsfærder og var om Vinteren hos Aasa og varetog

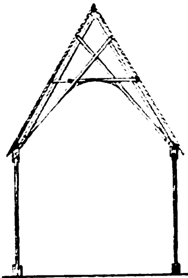
hendes Eiendomme. Snart gik da det Ord i Byen, at Thord var Aasas Elsker, og han fik da Kjendingsnavnet Guld-Aasas Thord. Dette hvede ikke Guld-Aasas Frænder paa nogen Maade; de lagde Thord for Had, som ventelig kunde være; for de ansaa ham for en Lykkeridder, som benyttede sig af Aasas Godtroenhed. Men andre Folk havde dog bedre Tanker om Thord

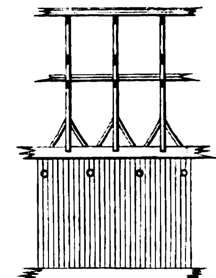
146. Eidsborgs Kirke i Thelemarken

end som saa. Engang, da Vidkunn Jonssøn var ventende til Byen, kom en af Thords Venner til ham og fortalte ham, at Vidkunn ikke var videre blid paa ham for hans Frænke Aasas Skyld. "Men Vidkunn er en rimelig og medgjørlig Mand, som sætter Pris paa Ros og Lovtale. Du skulde

digte et Kvæde om ham, om du kunde det, saa skal du nok se, at du faar ham med dig." "Jeg faar friste," sagde Thord. Han havde Kvædet istand, da Vidkunn kom til Byen. Strax efter at han havde taget ind i sit Herberge, indfandt Thord sig for at hilse paa ham; men Vidkunn var temmelig kort for Hovedet, saa Thord fik føle, at han var alt andet end velkommen. Han lod sig imidlertid ikke forbløffe og begyndte at fremsige sit Kvæde. Vidkunns Følge lyttede i Stilhed til Digtet, og da det var ude, var der ingen Ende paa den Ros, som man ydede Thord for hans Opmerksomhed. Vidkunn selv var ogsaa bleven anderledes i sit Væsen mod Thord. "Det var et vakkert Kvæde, Thord!" sagde han og rakte ham Haanden. "Du er en anden Karl, end jeg tænkte, ser jeg. Vil du modtage denne som en liden Tak fra mig?" Han rakte ham i det samme en tyk Guldring. "Gods har jeg nok af selv," sagde Thord. "Men heller vil jeg modtage dit Venskab, om du vil unde mig det." "Det skal du have," sagde Vidkunn, og de skiltes saa som Venner.

147. Sperreverk fra Eidsborgs Kirke.

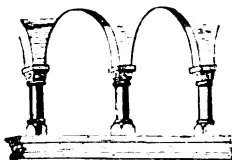

148. Sperreverket set fra Siden.

En Høst vendte Guld-Masas-Thord hjem fra en Englandsfærd. Da han lagde op i Nidelven, fandt han en Skude fortøiet ved Bryggen udenfor hans Gaard. Han gjorde ingen anden Omstændighed ved det, end at han flyttede det fremmede Skib bort af Leiet og lagde sit i Stedet. Men denne Skude tilhørte Lendermanden Ingemar af Ask, en Høvding, der var lige saa mægtig som overmodig; han befandt sig just i Byen i Følge med Kong Eystein. Alle spaaede Thord, at det vilde komme ham dyrt at staa, hvad han havde tilladt sig mod Ingemar. Men Thord brød sig ikke det mindste om, hvad Folk sagde, og lossede sit Skib. Da han var færdig med dette Arbeide, var han ikke istand til at finde sit Skibstelt, hvor meget han end søgte. Tilsidst fandt han da paa at gaa ombord paa Ingemars Skib for at lede efter det, og her fandt han det. En af Ingemars Svende havde stjaalet det, viklet det sammen og stukket det unda. Thord fakkede Tyven, bagbandt ham og drev ham hjem til sin Gaard, hvor han vilde holde ham i

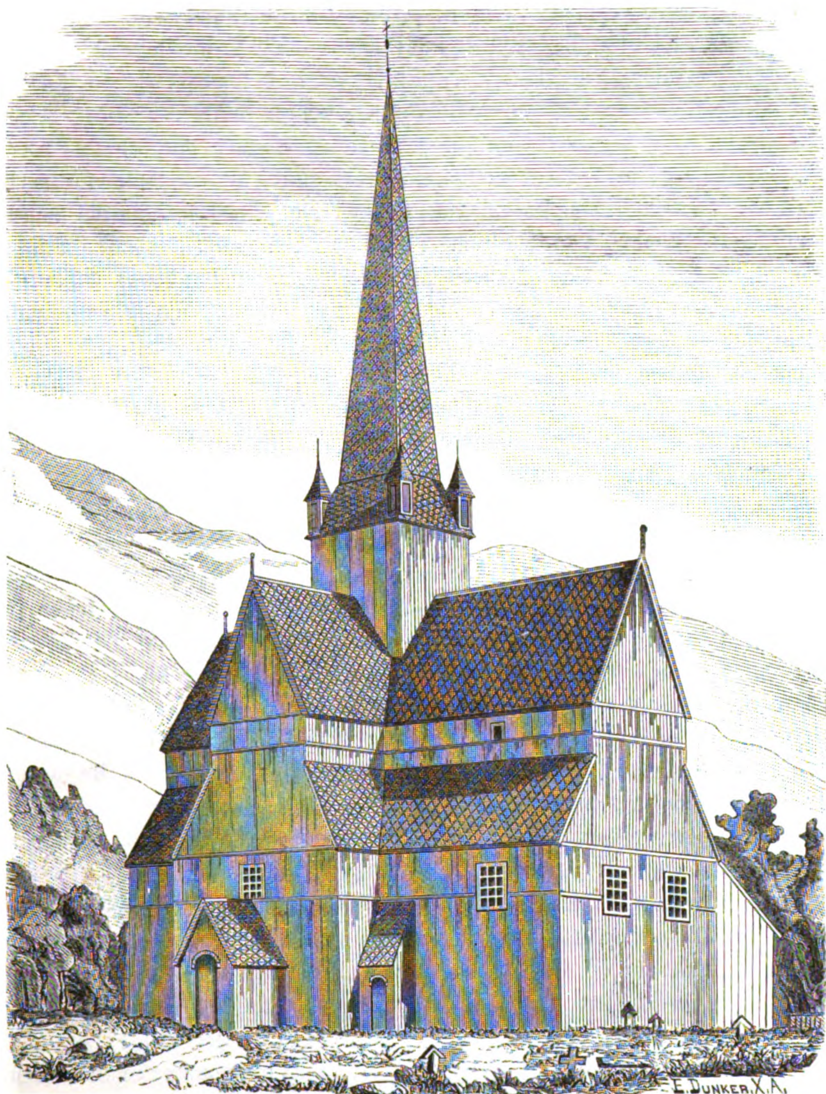
Forvaring saa længe, til han kunde bringe ham paa Thinget for at faa ham dømt til Galgen.

En Stund efter stod Ingemar af Ask, vred og barsk, udenfor Thords Gaard og forlangte sin Svend udleveret paa Timen; ellers skulde Thord faa med ham at bestille, sagde han. "Det er da vel ikke forsvarligt at lade en udømt Tyv gaa løs i Byen, ved jeg," sagde Thord; "det har jeg ikke Lov til engang." "Du, din usle Talgkænding, vil da vel aldrig understaa dig at lade en Lendermands Karl dømme til Døden?" sagde Ingemar. "Men bi lidt, saa skal du faa se, hvad jeg gjør med dig. Jeg skulde aldrig fortjene at hede Lendermand, hvis jeg ikke faar Bugt med en bortløben islandsk Stavkarl." Dermed strøg han i fuldt Sinne af Gaarde. Men Thord tog det hele med Ro. Efter Aasas Raad sendte han dog Bud til Vidkunn Jonssøn, som ogsaa var i Byen sammen med Sigurd Ranessøn, for at bede ham om en Haandsrækning. Vidkunn kom strax med en stor Skare og gik op paa Loftet for at være ved Haanden, naar Ingemar kom. Bedst det var, kom Ingemar ansættende med en stor Styrke og fordrede Tyven udleveret.

149. Svalgangens Buer i Eidsborgs Kirke.

Men nu tog Vidkunn Ordet og lod Ingemar høre, at Thord var i sin gode Ret, og at det ikke var at bede eller true for andet, end at Tyven skulde frem paa Thinget for at faa sin Dom. Ingemar mønstrede sin Trop: "Stik mig i, sagde Spaden. Skal vi Lendermænd prøve Styrke, saa gjerne for mig. Det hører sig kanske vel saa godt," brummede han og gik afsted efter flere Folk. Vidkunn saa, at der forestod et ganske alvorligt Basketag og sendte Bud til Sigurd Ranessøn, at han skulde komme ham til Hjælp. "Gjør han Undskyldning," sagde han til Overbringeren af Budskabet, "saa spørg ham om, hvem det var, som hjalp ham, dengang Finnerne tog Buskapen hans." Sigurd sagde først, at det var bedst, at Ingemar og Thord afgjorde Sagen sig imellem. Men da han fik Vidkunns Hilsen, mente han, at Vidkunn ikke forgjæves skulde bede ham om Hjælp. Han skyndte sig da strax med sin Skare hen til Thords Gaard. Et Øieblik efter kom Ingemar igjen med en endda større Flok. "Nu, Vidkunn!" raabte han op, "nu mener jeg, du lader mig faa min Mand tilbage." "Saa sagte, saa sagte, Ingemar!" svarede Sigurd Ranessøn; "han skal faa det, som Loven siger." "Det hjælper

150. Ringebo Kirke i Gudbrandsdalen.

ikke Haren, at Hønen bærer Skjold," sagde Ingemar, "for jeg er ikke ræd eder, om I er to mod en." Han fandt det imidlertid sikrest at gaa bort for at samle alt det Mandskab, han kunde faa fat paa. Sigurd Ranessøn benyttede Leiligheden og sendte nogle Mænd til Kong Eystein for at bede

ham om at komme derhen. "Gjør han nogen Vanskelighed, saa spørg ham, hvem de Mænd var, som sidst forlod hans Fader vester i Irland, da han faldt." Da Sendemændene kom til Kong Eystein, sagde han, at han ikke brød sig om at blande sig op i dette Kjevleri. "Det skulde da være daarligt," sagde han, "om to Lendermænd ikke kunde greie det med en." "Herre," sagde Budene, "hvem var det, som bedst og længst fulgte din Fader i hans sidste Strid?" "Det var Vidkunn Jonssøn og Sigurd Ranessøn," svarede han. "Det maa vel være dem meget om at gjøre, at jeg kommer, og det skal ske." Kongen begav sig nu med et stort Følge hen til Thords Gaard, hvor Sigurd stod. Om lidt kom Ingemar og forlangte under Haan og Trusler, at Sigurd skulde udlevere ham Karlen. Da tog Kong Eystein til Orde: "Det sømmer sig ikke for dig, Ingemar, at gjøre saa megen Staahei i Byen for en Tyvs Skyld. Vi vil ikke lade dig faa din Villie frem, for vi har Retten paa vor Side." "Saa Kongen selv tager Del i Sagen," sagde Ingemar; "da har jeg intet mere her at gjøre." Nu blev Tyven paa Kongens Bud med det stjaalne Tjeld paa Ryggen ført til Bymødet, hvor han blev dømt til Døden. Derpaa blev han ført lige ud paa Øren, hvor Galgen stod, og hængt der. "Hvorledes tror du, at Tyven har det i den anden Verden?" spurgte Kongen Ingemar. "Godt," svarede han. "Nei, han kan være vis paa Helvede, om han dør uden at angre," sagde Kongen alvorlig. "Nei, det er umuligt," sagde Ingemar. "Men for Resten skal jeg sige dig det, at jeg ikke forstaar mig paa dig. Du staar denne Talglænding bi af alle Kræfter, men du skjøtter ikke noget om at hevne din Fader, som blev dræbt i Irland som en Hund med et stjaalet Ben i Kjæften. Han, tænker jeg, er snarere i Helvede, end denne Mand, som du slig lod hænge, skjønt han lidet eller intet havde gjort." Dermed strøg han fra Kongen og gik ombord paa sit Skib. Eystein sagde intet til denne Uforskammethed og lod ham gaa, hvor han vilde. Men Ingemar lod det ikke blive med dette. Han seilede østover til Viken, hvor han dræbte en af Kongens Fogder og begav sig derfra til Danmark, hvor han siden opholdt sig en Tid. Thord Islænding, som havde været Aarsag til alt dette Opstuds, blev en anset og formuende Mand og fik Guld-Aasa tilægte.

Sex Aar efter Kong Olafs Død opholdt Kong Eystein sig paa Gaarden Hustad ved Stim yderst i Romsdalen. Her faldt han i en heftig Sygdom, der i kort Tid gjorde Ende paa hans virksomme Liv (29 August 1122). Han blev ikke mere end 33 Aar gammel. Hans Lig blev ført til Nidaros, hvor det blev bisat i Kristkirken. Ved ingen Mands Grav, siger Sagaen, stod der saa mange bedrøvede Mænd i Norge siden Magnus den godes Død, som ved hans.

Sigurd Jorsalfar Enekonge. Tog til Smaaland.

Ved Broderens Død blev Sigurd Jorsalfar befriet for at have en folkekjær Medkonge ved sin Side, og Broderen efterlod sig heller ingen Børn, som kunde gjøre ham Magten stridig. Hans eneste Datter Maria var endnu kun meget ung; hun blev senere gift med en Gudbrand Skafhoggsson, om hvem man lidet eller intet ved.

Ved den Tid, Kong Eystein døde, indgik Sigurd et Forbund med den danske Konge Nils Sveinsson, der havde hans Stedmoder Margareta Fredkolla tilægte. Det blev aftalt, at de i Forening skulde foretage et Indfald i Sverige. Hensigten med dette Tog var vistnok først og fremst at sikre Margaretas Søn Magnus Nilsson Kongedømmet i dette Rige, som dengang var meget oprevet af indre Stridigheder; men de brugte som Paaskud, at de vilde kristne Indbyggerne i de Egne af Sverige, som endnu var hedenske. Til Stadfæstelse paa dette Forbund maa det vistnok have været, at Sigurd ved denne Tid ægtede Margaretas Søsterdatter Malmfrid, en Datter af den russiske Konge Harald Mitislav Vladimirsson.

Den danske og norske Flaade skulde mødes i Øresund. Sigurd gjorde store Forberedelser til Toget og udbød Almenning af Folk og Skibe fra sit hele Rige. Forventningerne til dette Foretagende var vistnok meget store, og det maa have været meget paa Tale ogsaa udenfor Norden. Man har opbevaret et Brev til Kong Sigurd fra den i Aaret 1122 udvalgte Abbed af Clugny, Peter den ærværdige, saa lydende:

"Broder Peter, Cluniacensernes ringe Abbed, ønsker den ædleste af Konger og vort Samfunds Ven, Sigurd, Norges Konge, at herske lykkelig nu, men i den kommende Tid lyksaligst med Kristus.

Af vort ganske Hjerte takker vi den almægtige og evige Konge, fordi han har indblæst i Eders Sjæl sin Frygt og sin Kjærlighed, og fordi han har vist, at Eders Kjærlighed til det Himmelske langt overgaar Eders Attraa efter jordiske Ting. Thi skjønt Aarhundredernes Ordner har sat Eder paa Jordklodens yderste Grænser og under den kolde Pol, har han dog ved sin Aands sydlige Varme formildet Eders nordlige Kulde, at man nu, da Kulden fra Eders Vantro og i Eders Legeme er optøet, ogsaa om Eder kan synge: "Hæv dig, Nordenvind! kom, Søndenvind! gjennemblæs min Have, og dens Røgelser skal flyde!" og hint: "Jeg vil sige til Nordenvinden: blæs! og til Søndenvinden: hav din Frihed!" Alle i Sandhed og især vi, som elsker Eder inderligere end andre, ønsker Eder til Lykke, idet vi hører Rygtet om Eders Gudsfrygt, hvorledes I bærer Ærbødighed for og elsker det, som hører Gud til, hvorledes I kjærligen har

bøiet Eders kongelige Høihed under Kristi blide Aag, hvorledes I har erklæret Eder for en Beskytter af Guds Kirke, hvorledes I baade tilforn tillands og tilvands har tilbagedrevet Kristi Kors's Fiender fra de Troendes Besiddelser, ei alene i Eders eget Land, men og i Sydens og Østens fjerneste Egne, og hvorledes I ogsaa nu med en stor Flaade iler for at drive dem tilbage. Foruden alt dette hører vi og, at der i Eders Sjæl er optændt en saa brændende Iver af den hellige Aand, at den har indskudt Eder Foragt for Kongeværdighedens store Herlighed, Overflod og Glæde og opvakt Længsel hos Eder efter at betræde Fuldkommengjørelsens Vei for at vinde det evige Rige. Vi takker efter Evne alle gode Tings Giver herfor og ønsker inderligen, at I maa bringe dette i Udførelse."

Det drog temmelig længe ud, før det lykkedes Sigurd at faa samlet Hæren og Flaaden fra sit vidtstrakte Rige. Da han med 300 Skibe omsider indfandt sig i Sundet, havde Kong Nils og Danerne, utaalmodige over Sigurds lange Udebliven, brudt op og draget hjemover igjen hver til sit, saa ikke et eneste Skib var bleven tilbage. Sigurd blev ærgerlig herover; men han besluttede sig dog til at foretage Toget paa egen Haand og fortsatte Reisen gjennem Øresund langs Skaanes Kyst til Sumaros (Symreos*). Her holdt han Husthing med sine Mænd, klagede over Danekongens Uordholdenhed og aftalte med dem, at de til Gjengjæld skulde øve et eller andet Hærverk i hans Rige. De drog da vestover til Byen Tumatorp, som de indtog og herjede. Derfra fortsatte de Toget til Smaaland, hvor de herjede, tvang Indbyggerne til at antage Kristendommen og tog 1800 Slagtenaut af dem i Skat. Efter Kjøbstaden Kalmar, som herunder faldt i Nordmændenes Hænder, kaldtes denne Krigsfærd Kalmar-Ledingen. Men mere ved man heller ikke om den, uden at Kong Sigurd vendte tilbage til sit Rige med mange Kostbarheder og rigt Bytte. Dette Tog var Sigurds sidste Krigsforetagende, og det eneste, han som Enekonge.

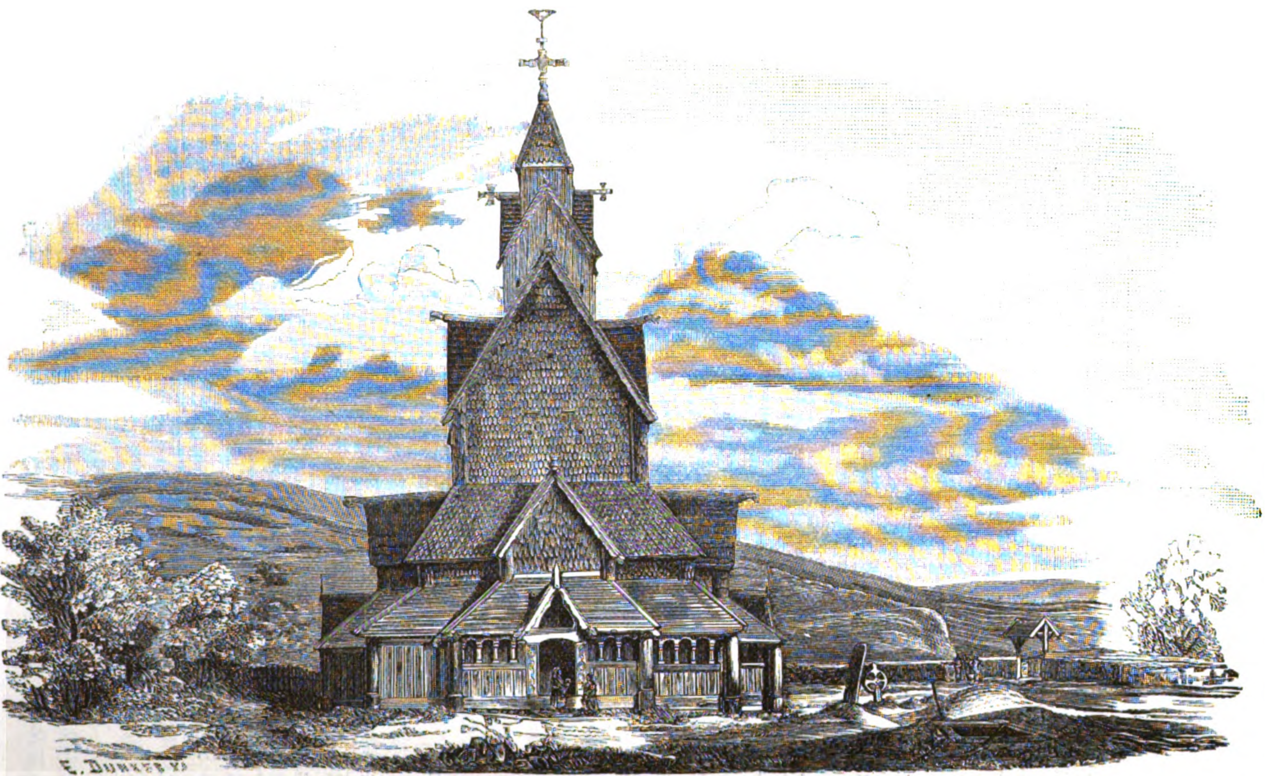
Orknøiske Forhold.

Paa Orknøerne herskede Jarlerne Haakon Paalssøn og Magnus Erlendssøn over hver sin Halvdel af Øerne. Magnus havde under Sigurds

*) Nu Simreshavn.

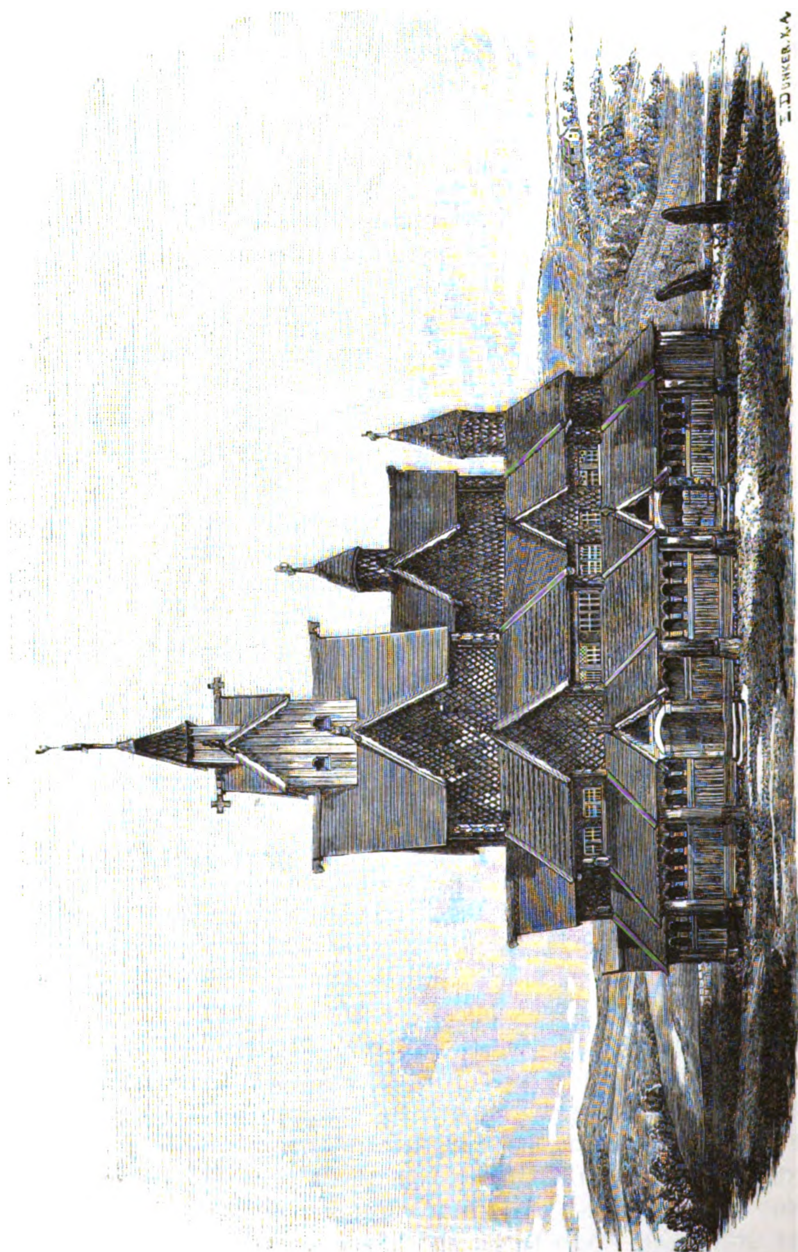
Jorsalfærd faaet overladt som Len den Del, som hidtil havde været bestyret af kongelige Sysselmænd. I flere Aar styrede Jarlerne i Fred og Enighed; thi Magnus var mild og eftergivende og higede alene efter at vinde Hellighedens Krone. Haakon, som var meget myndig og herskesyg, var en kraftigere Regent, men saa dog skjævt til den Yndest og Kjærlighed, som hans Frænde vandt hos Landsfolket. Onde Mennesker benyttede sig af dette og for med alskens Løgn og Bagvaskelser for at sætte Frænderne op mod hinanden. Dette saarede Magnus dybt, og for at faa være i Fred forlod han Øerne og begav sig til Kong Henrik I af England, hvor han fandt den bedste Modtagelse. Opholdet ved den engelske Konges Hof var dog ikke efter Magnus's Sind, og et Par Aar efter vendte han tilbage til Øerne igjen. Han haabede, at hans Fravær skulde have bragt Haakon til Eftertanke og større Skaansomhed. Heri tog han dog fuldstændig Feil. Haakon havde i Mellemtiden underkastet sig saavel Magnus's Andel af Øerne som de Besiddelser, han havde paa Katanes. Da Magnus vendte tilbage til Orknøerne, befandt han sig just paa Katanes; men paa Rygtet om hans Komme samlede han strax Folk for at overfalde ham. Fredelig sindede Folk lagde sig imidlertid imellem og fik mæglet Forlig mellem dem, saaledes at Jarlerne ligesom før skulde have Halvdelen af Orknøerne, Hjaltland og Katanes, hvorhos de forpligtede sig til at lade hinandens Besiddelser være i Fred. Nu var der igjen i nogle Aar god Forstaaelse mellem Jarlerne. Men da vaagnede Haakons gamle Skinsyge paany, andre pustede til ved Sladder og Bagvaskelse, og snart var da Forholdet saa spændt, at det truede med et alvorligt Brud. Magnus søgte at holde igjen, det bedste han kunde. Han jagede de Mænd, som satte ondt for Haakon hos ham, væk fra Hirden; men det havde bare til Følge, at de begav sig til Haakon, og han vilde kun altfor gjerne høre paa dem. Om Vaaren 1117 i den lange Faste kom det da saa vidt, at man paa begge Sider samlede Folk for at lade Sværdet afgjøre Tvisten. Jarlerne stevnede med sine Mænd til Thingpladsen paa Rossø, hvor de fylkede sine Mænd. Men da Kampen skulde til at begynde, lagde fælles Venner sig atter imellem og fik skaffet et midlertidigt Forlig tilveie. Der blev truffet den Aftale, at et endeligt Freds- og Forligsmøde skulde holdes paa Egilsø *) strax før Paaske, hvor Jarlerne skulde indfinde sig, hver med to Skibe og et bestemt Antal Mænd, lige mange paa begge Sider. Saa trygt stolede Magnus og hans Venner paa Haakons Oprigtighed, at Magnus's Moder Thora Uspaksdatter indbød begge Jarler til Gilde hos sig, naar Underholdningerne var endte og Forliget kommen istand. Skjærthorsdag begav Magnus sig over til Øen med sine Mænd; det varede en god Stund, før Haakon Jarl kom. Henimod Kvelden indfandt han sig, dog ikke med 2 Skibe, som Aftalen lød, men med 8, alle vel bemandede. Før Afreisen hjemmefra havde han ladet

*) Om Egilsø og dens Kirke se Bd. I, 190 og 210.

151. Heddals Kirke i Thelemarken, set fra Syd.

sine Mænd forstaa, at nu skulde det afgjøres, om han eller Magnus for Fremtiden skulde være Øernes Herre. Da Magnus saa Haakons 8 Skibe komme, skjønte han, at Haakon tænkte paa Svig og skjulte sig i Kirken. Hans Mænd tilbød sig at forsvare ham her; men han sagde, at han ikke vilde, de skulde vove sit Liv for ham. Natten tilbragte Magnus i Kirken under Bøn og Paakaldelse. Da Morgenen kom, gjorde Haakon Landgang med sine Mænd og stormede op til Kirken, just som Messen endte. Magnus havde selv tredie forladt Kirken; men efter nogen Tids forgjæves Eftersøgen lykkedes det Haakons Mænd at finde ham. Magnus gjorde ingen Modstand; da han blev ført frem for Haakon Jarl, bebreidede han ham med fast Mæle hans troløse Færd. Han gjorde ham nu tre Forslag, det ene efter det andet. Han skulde drage i Pilgrimsfærd til Rom og det hellige Land og med Ed love aldrig mere at vende tilbage til Øerne, eller Haakon kunde sende ham til Skotland, hvor han maatte holde ham i livsvarigt Fængsel med to af sine Mænd til Selskab. Men Haakon rystede paa Hovedet. Endelig erklærede Magnus sig villig til at lade sig blinde eller lemlæste og puttes i et Munke-kloster. Dette Forslag tænkte Haakon en Stund paa, og det lod næsten til at vinde hans Bifald. Men da reiste Høvdingerne sig og raabte alle som med en Mund: "Vi vil ingen Lemlæstelse vide af. En af Eder skal nu lade Livet; thi det gaar ikke an, at I begge faar leve." "Da foretrækker jeg at føre Herredømmet," sagde Haakon Jarl. Det var Magnus's Dødsdom. Haakon Jarl bød sin Merkesmand Ufeig at dræbe Magnus. Men denne sagde nei, og nu truede han sin Kjøkkenmester Livulf til det. Livulf brast i Graad og jamrede sig herover, saa Magnus blev nødt til at trøste ham. "Du har ingen Skyld i dette," sagde han, "for du gjør det kun tvungen. Men han, som sætter dig til det, faar bære det hele Ansvar." Han trak sine Klæder af, skjænkede Livulf dem som Gave og bad ham saa om at hugge ham i Hovedet. "Jeg vil ikke halshugges; thi jeg er ingen Tyv, men en Høvding," sagde han. "Vær stærk og hug til." Han korsede sig og rakte sit Hoved frem for at modtage Dødshugget. Øxen faldt; men da Magnus endnu viste nogle svage Livstegn, bød Haakon Livulf at hugge endnu et Hug i det samme Saar, og nu opgav Magnus Aanden. Saa vred var Haakon, at han ikke engang vilde tillade, at hans Lig blev ført til Kirke, men lod det nedgrave paa det Sted, Drabet var foregaaet. Nu begav han sig til det Gjestebud, som Magnus's Moder Thora havde beredt, som om intet var hændt. Hun lod sig heller ikke merke med noget; hun modtog ham paa bedste Vis og gik selv om blandt Gjesterne for at se dem tilgode. Men da Kongen havde drukket en Stund og begyndte at blive lidt munter, traadte hun med et frem for ham og sagde: "Ene kom du hid, Herre, hvor jeg ventede Eder begge. Hvis du nu vil glæde mig, saa at Gud og Mennesker kan være Vidner hertil, saa vær du mig i Søns Sted, saa vist som jeg skal være dig i Moders. Vis mig nu den Naade, at jeg faar Lov til at

152 Profil af Heddals Kirke.

føre min Søns Lig til Kirke; denne Bøn maa du lade mig faa opfyldt, saa sandt du vil, at Gud skal se naadig til dig paa Dommens Dag!" Jarlen sagde intet og vendte sig bort for en Stund. Det gik sterkt i ham; det var tyst i Hallen; kun Jarlemoderens bitre Hulken afbrød Stilheden. Da reiste Jarlen sig omsider, rakte Thora Haanden og sagde med Taarer i Øinene: "Begrav ham, hvor du selv vil!" Hun skyndte sig med at faa Sønnens Lig optaget og begravet i den af Thorfinn Jarl opførte Kristkirke i Birgsaa. Og vel var det; thi Haakons milde Stemning blev ikke af lang Varighed. Han underkastede sig alle hans Besiddelser og trykkede dem, som havde været Magnus tro, med haarde Paalæg (1117).

Det varede ikke længe, før der begyndte at gaa Rygter om, at Magnus Jarl var en hellig Mand. Over hans Leie i Kristkirken saas et himmelsk Lys, og fra hans Grav strømmede der ud en sød himmelsk Vellugt. Paa Egilsø, hvor han var bleven dræbt, dækkede et herligt Grønsvær den stenede mosgroede Jordbund, som havde drukket hans Blod. Folk, som var stedte i Nød og Fare, paakaldte hans Navn og fik Hjælp. Syge, som knælede i Bøn ved hans Grav, blev helbredede for sine Men. Men med dem, som havde staaet Magnus imod, gik det tilbage, og enkelte af dem, som havde været med i hans Drab, fandt en stygt Braadød. Skjønt baade Bispen og Jarlen søgte at modarbeide Troen paa Magnus's Helligdom, voxede den dog i Styrke. Haakon blev greben af Uro og Angst for sin Gjerning, og for at faa Fred med sig selv drog han ud paa Pilgrimsvandring, først til Rom, siden til det hellige Land, hvor han besøgte Kristi Grav og badede sig i Jordan efter Pilgrimes Vis. Da han vendte tilbage til sit Jarldømme, var han en anden Mand, end han før havde været. Han tog sig med Iver af Landsstyrelsen, tilveiebragte Fred og Ro og gav Folket nye Love, som Bønderne syntes meget bedre om end de, de før havde havt. Han blev som Følge deraf meget afholdt, og da han døde (omkring Aar 1122), herskede der den dybeste Landesorg paa Øerne.

Haakon Jarl efterlod sig to Sønner, Paal og Harald. Den sidstes Moder var Helga, en Datter af rig og anset Mand ved Navn Moddan eller Maddadh paa Katanes. Hun havde i lang Tid været Haakons Frille og havde med ham foruden Harald Døtrene Ingebjørg og Margareta. Af Moddans Æt havde Helgas Søster Frakark mest at sige. Hun var Enke efter en Mand, som hed Ljot Niding, og var adskillig tilaars ved Haakons Død. Der stod stor Skræk af hende; thi hun var listig, hensynsløs og rænkefuld som faa. Men at der ogsaa flød norsk Blod i hendes Aarer, kunde man merke paa den Seighed og Udholdenhed, hvormed hun stedse forfulgte sine Planer. Søsteren Helga var vistnok ved Siden af hende mindre fremtrædende; men hendes Færd tydede dog paa, at hun slægtede hende paa i de fleste Stykker. Harald havde arvet Moderens glatte Tunge og fik som Følge heraf Øgenavnet slettmaale; men han synes ikke i nogen Henseende at

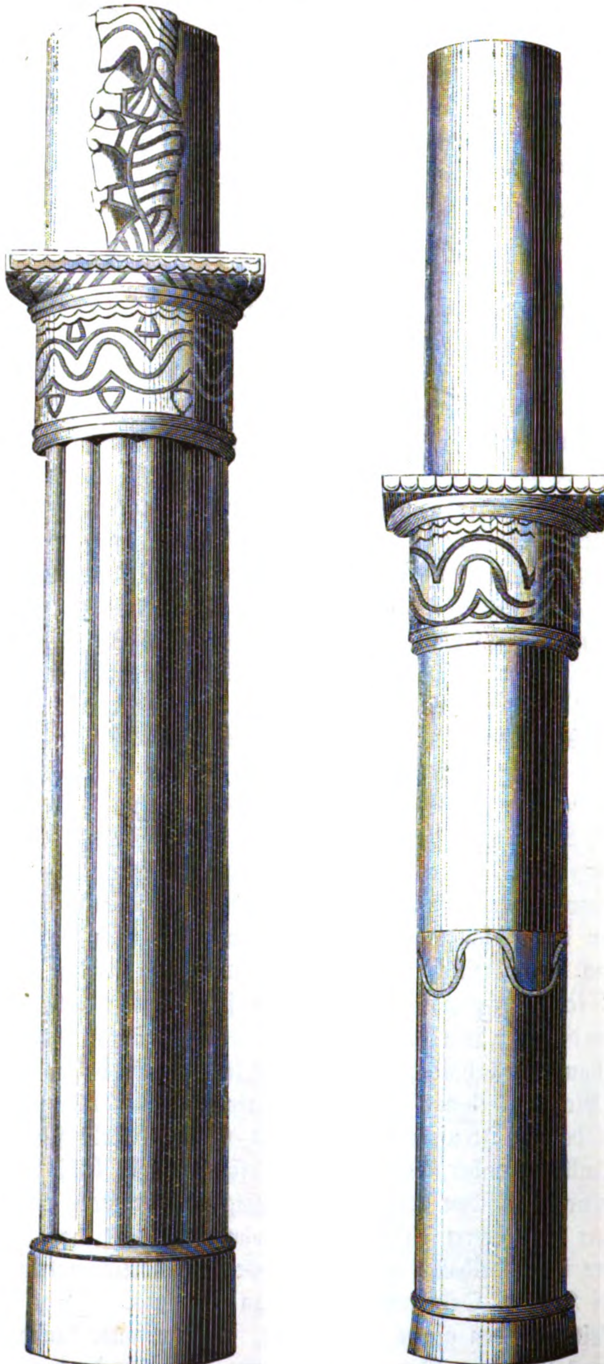

153. Portal fra Heddals Kirke. Sydsiden.

have vægt sig frem. Det var hans Moder og Moster, som styrede og stellede i hans Navn.

Paal, hans Halvbroder, var i et og alt forskjellig fra Harald. Han var meget stille og sindig af sig. Han brugte aldrig mange Ord, og Folk kaldte ham derfor "umaalge" (umælende); men man holdt ligefuldt meget af ham, for man vidste, at han altid stod ved, hvad han sagde. Det Parti, som Magnus Erlendssøn Jarl i sin Tid havde havt paa Øerne, sluttede sig især om Paal. Den formaaende Thorkel Fostre, som var Magnus Jarls Morbroder, stod saaledes i megen Yndest hos Paal og var hans bedste Støtte; men Folk vilde dog vide, at han ikke ganske havde glemt, hvad hans Fader havde forbrudt mod hans Søstersøn.

Da Haakon Jarl døde, og hans Sønner tog Arv efter ham, spaaede man, at nu vilde det gamle Uvenskab mellem de styrende blusse op igjen. Det skulde heller ikke vare længe, før det viste sig, at man havde Ret, idet Øernes bedste Ætter splittedes i to Partier, Haralds og Paals. Paals var dog det sterkeste, og Harald, Helga og Frakark fandt snart, at de gjorde rettest i at forføie sig over til Katanes og Skotland, hvor de fandt Tilhold hos sin mægtige Slægt. Af Skotekongen Alexander, Malkolms Søn, havde Harald faaet Katanes i Forlening. I sin Hird havde Harald en ung Nordmand, som tildrog sig alles Opmerksomhed ved sin Skjønhed og Dannelse, ved sit belevne Væsen og sin stolte Tænkemaade. Hans Navn var Sigurd. Over hans tidligere Liv hvilede der et tæt Dække, og Aarsagen til, at han havde forladt sit Fædreland, fik man aldrig rigtig Rede paa. Selv iagttog han ved denne Tid en dyb Taushed om sin Herkomst og tidligere Livsførelse. Der var dog de, som troede at drage Kjendsel paa ham. Han skulde være Søn af en Prest i det søndenfjeldske ved Navn Adalbrikt og var i sin Ungdom bleven sat til Bogen. Men Læsning og Messe hnede ham ikke ret; større Lyst havde han derimod til Krigerfærd og ridderlige Sysler, og i sligt drev han det til sandt Mesterskab. Imidlertid blev han dog holdt i Prestelære saa længe, til han opnaaede at faa den kirkelige Indvielse til Diakonus. Men Idrætsmanden fulgte ham som Prest til største Forargelse for hans Standsfæller, som kaldte ham Slembe eller Slembedjakn, og dette Øgenavn fik han siden beholde, saa længe han levede. En vakker Dag forsvandt han saa fra Norge og begav sig paa Pilgrimsfærd til Rom og det hellige Land. Han besøgte Jerusalem og Herrens Grav, badede sig i Jordan og opførte sig i alle Maader, som det anstod sig en god bodfærdig Pilgrim. Hvilke Eventyr han siden havde at gjennemgaa, har man liden Rede paa. Han skal snart have været en fredelig Kjøbmand, snart have været i Lag med Sørøvere i Middelhavet og andre Have, for endelig omkring Aar 1127 at dukke op i Harald Orknøjarls Hird paa Katanes. Helga og Frakark satte stor Pris paa den gjæve Nordmand, som de fandt kunde være meget nyttig for deres Planer. Der var og somme, som nærede varmere Følelser

154—155. Søiler fra Heddals Kirke.

Pl. II.

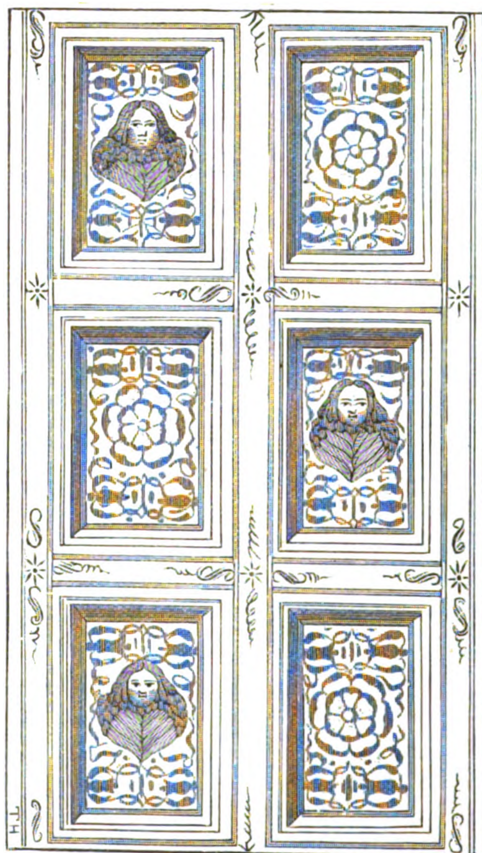

for ham end Egennyttens. Audhild, Helgas og Frakarks unge Søsterdatter, knyttede en Kjærlighedsforstaaelse med ham og var hans erklærede Elskerinde.

Strax efter Sigurds Komme til Hirden besluttede Harald, Helga og Frakark sig til at vende tilbage til Orknøerne, om de skulde se sit Snit til at faa Paal Jarl taget af Dage eller ialfald fordrevet fra sit Jarledømme. Dette lod sig dog ikke godt gjøre; thi Thorkel Fostre var paa sin Post og advarede Paal Jarl. Blandt Haralds Tilhængere hed det sig nu strax, at det var de gamle Hevntanker mod Haakon Jarl, som gik igjen hos ham, siden han oppustede Uvenskabet mellem hans Sønner. Saa meget skjønte Helga og Frakark, at Thorkel Fostre maatte væk, om de skulde komme nogen Vei. En Stund efter blev Thorkel myrdet. Hvorledes det gik til, ved man ikke; men Sigurd Slembedjakn havde en væsentlig Andel i denne Udaad (1128). Opbragt herover rustede Paal Jarl sig for at tage Hevn. Men fælles Venner af Jarlerne lagde sig imellem og forsøgte at faa et Forlig istand; men Paal Jarl var saa vred, at han ikke vilde høre Tale derom, med mindre alle de, som havde været med i Drabet paa Thorkel Fostre blev landsforviste. Harald Jarl havde ikke synderlig Lyst til det; men paa sine Mænds Forestillinger gav han omsider efter, og Sigurd og alle de øvrige, som Paal Jarl ansaa mest skyldige i Thorkels Drab, maatte forlade Øerne. Nu kom Forliget istand, og i dette blev det bestemt, at der skulde herske større Venskab mellem Jarlerne end før; navnlig skulde de herefter tilbringe Julen og de største Høitider sammen.

Havde Jarlernes Mænd havt det vanskeligt for at mægle Forlig og faa slige Bestemmelser ind i Aftalen, saa var det dog langt vanskeligere for Jarlerne at holde den, om de selv havde den bedste Villie; thi de Mennesker, som egentlig voldte Ufreden, blev ikke fjernede fra Haralds Side. Det var Helga og Frakark. Men en underfundig Streg, de havde udtænkt mod Paal Jarl, skulde imidlertid snart afgjøre Spillet til hans Fordel. Den første Jul skulde Jarlerne efter Forliget tilbringe sammen paa Haralds Gaard Orfjara paa Rosø, og der blev ikke sparet paa noget for at gjøre dette Møde saa festligt, som det bedst kunde gaa an. En Morgen kom Harald Jarl ind i en liden Stue paa sin Gaard. Han var just staaet op og var kun iført en let Morgendragt, Skjorte og Lærredsbuxer, hvorover han havde kastet sin Kappe. Inde i Stuen var ingen uden hans Moder og Frakark. De sad paa Tverpallen og syede. Imellem dem laa et skinnende snehvidt Linklæde, som det lod til, de nys var færdige med. Harald gik bort for at se paa det; det var vakkert sømmet, syntes han; for det var broderet med Guld. "Hvem skal have dette?" spurgte han nysgjerrig. "Det er en Gave til din Broder Paal," sagde de. "Kan tro det," sagde han grættent. "I tænker mere paa ham end paa mig." Han kastede Kappen af og foldede Klædet ud. "Aa, du behøver da vel ikke at misunde ham dette," tog Moderen i og rev det fra ham. Harald holdt igjen og nappede det fra Moderen.

Han gjorde Mine til at tage det paa. "Lad det være," skreg Frakark; "det koster dig Livet." Men Harald hørte ikke paa hende. Moderen graat og jamrede sig, Frakark rev Hovedpynten af sig, sled sig i Haaret og for som en besat op og ned paa Gulvet; men Harald fik Klædet over Hovedet og trak det ned over sit Legeme paa alle Sider. Da for der med et en Gysen

156. Maleri fra Koret i Heddals Kirke.

gjennem hele hans Krop; han frøs og skalv og følte Verk i alle sine Lemmer. Det var saa vidt, han kom i Seng, og om en liden Stund opgav han Aanden (December 1128). Han havde mange Venner, som sørgede over hans tidlige Bortgang. Paal Jarl underkastede sig nu med Bøndernes enstemmige Samtykke alle hans Besiddelser; men Helga og Frakark lod han forstaa, at de gjorde rettest i at forføie sig bort fra Øerne snarest muligt; thi at det

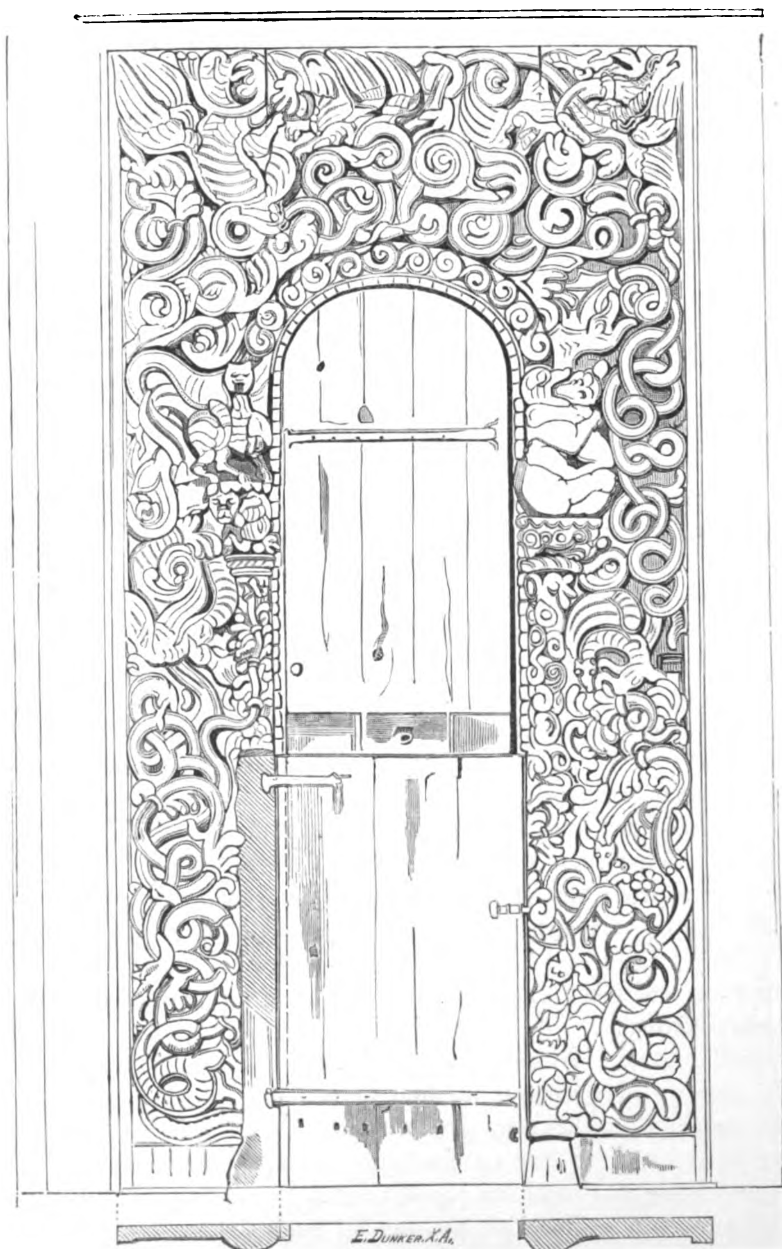
forgiftede Klæde var eslet ham, tvivlede han ikke et Øieblik paa. Jarlemoderen og hendes Søster begav sig da over til Skotland, hvor de opholdt sig i flere Aar. Paul Jarl blev meget afholdt af Bønderne; thi han var eftergivende mod dem og gavmild mod sine Tilhængere. Han syntes bedst om at sidde i Ro hjemme og holdt ikke af at drage i Viking. Det lader til, at han har søgt at holde sig uafhængig af den norske Konge og i Stedet at nærme sig den engelske; men dette havde til Følge, at der snart reiste sig en ny Medbeiler til Herredømmet over Orknøerne.

Kale Kolsson fra Agder. Harald Gilles Komme til Norge.

Dengang Kong Magnus Barfod gjorde sit Landgangsforsøg paa Anglesey, havde han med i sin Hær en Høvding, som hed Kale Sæbjørnsson fra Agder. Han skal ifølge Sagaen have været sin Tids klogeste Mand. Han blev ved denne Leilighed saaret ganske let; men der slog sig Koldbrand til, og om Vinteren efter døde han under Opholdet paa Øen Man.

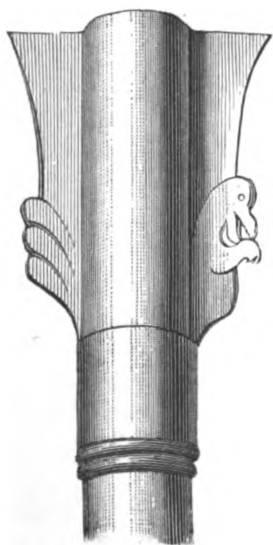
Kongen sørgede meget over hans Bortgang, og for at vise sin Erkjendtlighed mod hans efterladte Slægt gav han det følgende Aar hans Søn Kol Erlend Orknøjarls Datter Gunhild tilægte, gjorde ham paa Bryllupsdagen til sin Lendermand og skjænkede ham flere Eiendomme paa Øerne, deriblandt en Hovedgaard i Papule. Kol satte imidlertid ikke Bo paa Orknøerne, men drog hjem til Agder, hvor han holdt til, saa længe han levede. Aaret efter Kols og Gunhild Jarlsdatters Giftermaal maa deres Søn Kale antages at være født (1100). Han voxede op til en kjæk og vakker Yngling, velvoxen, af middels Høide og med lysebrunt Haar. Han blev en Mester i alskens Idrætter og var en fortrinlig Skald. Man har en Vise af ham, hvori han opregner sine Legems- og Aands-Fuldkommenheder i følgende Ordelag:

Ni Idrætter kan jeg:
Tavl er jeg flink til at spille,
læser jeg Trolde-Runer,
i Bog og Smedekunst øvet;
skride kan jeg paa Skier,
skyder og ror, saa det duger;
begge Dele forstaar jeg:
Harpen at slaa og at digte.

157. Portal fra Heddals Kirke.

Han var derhos jevn og ligefrem at omgaaes, og alle, som kom i Berørelse med ham, maatte nødvendigvis holde af ham. For at se sig lidt om i Verden og høste Menneskekundskab drog han tidlig ud paa Handelsfærder, som mægtige unge Mænd pleiede at gjøre. Den første Reise, som han saaledes foretog, da han gik i sit 16de Aar, gjaldt England, og den blev af stor Betydning for hans senere Liv. Han lagde ind til Byen Grimsby ved Humberen, som dengang besøgtes af en Mængde Mennesker fra Norge, Orknøerne, Skotland og Sudersøerne. Under Opholdet her kom Kale i Berøring med en ung Irlænder ved Navn Gillekrist. Han spurgte ham om mangt og meget, Norge vedkommende, og holdt sig saa nær til ham, at de

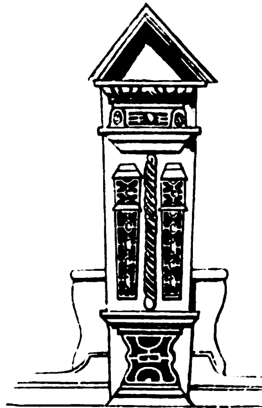

158. Søilehoved fra Hedbals Kirke.

snart kom paa en meget fortrolig Fod med hinanden. Han betroede da Kale under Taushheds Løfte, at han var Søn af Magnus Barfod, og at hans egentlige Navn var Harald. Hans Moder opholdt sig nu paa Suderøerne. Han spurgte og Kale, hvorledes han vel vilde blive modtagen i Norge, om han kom derhen. Kale mente, at Kongerne sandsynligvis vilde modtage ham godt, hvis der ikke var andre, som lagde ondt for ham. Da de skiltes, lovede de unge Mænd at staa hinanden bi, naar de næste Gang mødtes.

Otte Aar kunde vel være forløbne efter den Tid; da kom en Sommer den unge Lendermand Hallkel Huk fra Søndmøre paa en Handelsfærd til

Orknøerne og Suderøerne. Her kom Gillekrist til ham og gjentog, hvad han havde fortalt Kale. Denne Gang havde han sin Moder med, og hun forsikrede dyrt og helligt, at hans rette Navn var Harald, og at hans Fader var Kong Magnus Barfod. Hallkel Huk fæstede Lid til deres Udsagn og tog dem til sig. Da han drog hjem, førte han dem med sig til Norge. Han ledsagede dem strax til Kong Sigurd. De fremførte sit Ærinde for Kongen, og han raadførte sig med sine Høvdinger om, hvad der var at gjøre ved denne Sag. Folk mente høist forskjelligt om dette Spørgsmaal. Men de fleste var dog af den Tanke, at det var bedst Harald Gillekrist fik drage did, hvor han før havde hørt hjemme. Men Kongen fulgte dog tilsidst sit eget Hoved. Han sagde til Harald, at han ikke vilde negte ham at bevise sin Herkomst ved Jernbyrd;

159. Kirkestol fra Hedbals Kirke.

men forinden skulde han med Ed love ham, at han ikke, om Prøven end faldt gunstig ud, vilde gjøre Fordring paa Kongedømmet i Norge, saa længe han selv og hans Søn Magnus levede. Dette gav Harald Gillekrist ham Haanden paa. Nu fik Harald aflægge Prøven; det var den haardeste, som nogen hidtil havde underkastet sig her i Norge, og bestod deri, at han maatte træde barfodet over ni gloende Plogjern. Der var nok af dem, som mente, at der ikke var nogen Rimelighed i en saa haard Prøve, siden Harald ved den ikke vandt andet end at faa bevist, at han var en Kongesøn. Det var i Sæms Fylkeskirke ved Tunsberg, denne Gudsdom fandt Sted i Overvær af Kong Sigurd, hans Søn Magnus og mange flere. Som nu Harald gaar henover Jernene, støttet til to Biskoper og paakaldende sin Skytshelgen, den hellige Kolumba, siger Kongesønnen Magnus: "Han træder just ikke

modigt paa Jernene." "Det var stygt, meget stygt sagt", irettesatte Kongen ham. "Han skilte sig ved det som en Mand." Da Harald havde gaaet over det sidste Jern, kastede han sig i en Seng, som holdtes opredt for ham. Tre Dage efter undersøgte man hans Fødder, og de blev befundne at være uskadte. Nu undslog Kong Sigurd sig ikke længere for at erkjende ham som sin Broder og viste sig efter den Tid meget venskabelig mod ham. Men i Magnus Kongesøn havde han en Uven, som ikke lod nogen Anledning til at krænke ham hengaa ubenyttet, og mange af Høvdingerne fulgte det Exempel, han gav.

Harald Gille — saa kaldte Nordmændene ham — var en høi grannvoxen Mand; han havde en lang Hals og et langt smalt Ansigt, sorte Øine og Haar, og var hurtig og rask i alle sine Bevægelser. Han gik for det meste i korte lette Klæder paa irsk Vis; han talte daarligt norsk og arbeidede svært med Ordene. Dette gav Anledning til mangen Morskab for Magnus Kongesøn og hans Venner; men Kong Sigurd likte ikke saadant. Naar han var tilstede, tog han altid Harald i Forsvar og fordrede af alle og enhver, at han skulde vises den Ærbødighed, som han som Kongesøn var berettiget til. Men at Harald ikke var ham nogen velkommen Gjest, kan sluttes deraf at han fandt sig beføiet til at kræve og modtage Ed af alt Landsfolket, at hans Søn Magnus skulde ene være Konge efter ham.

Hvorvidt Harald Gille var Kong Magnus Barfods Søn, er et Spørgsmaal, som nu neppe kan besvares tilfredsstillende. Men at han selv var overbevist derom, synes tydeligt at fremgaa af den Beredvillighed, hvormed han underkastede sig den haarde Gudsdom, endda han ved den ikke opnaaede andet end at blive anset for en Kongesøn, medens han paa alle Hold stængtes fra Adkomst til Thronen. At Magnus Barfod under sit Ophold i Dublin om Høsten 1102 har indladt sig i en Kjærlighedsforstaaelse, er sikkert nok; thi Folk mindedes længe et Vers, hvormed han afviste sine Mænds Overhæng om at vende tilbage til Norge, hvori han udtrykkelig fortæller derom *). Var Harald Frugten af denne Forbindelse, maatte hans Fødsel falde ved den Tid, Kongen blev dræbt — en Omstændighed, som nok kunde indeholde tilstrækkelig Forklaring til, at hans Herkomst i den første Tid holdtes hemmelig.

*) "Min Hu staar til Dublin — kvad han —; men Kvinderne i Nidaros gjæster jeg knapt i Høst. Ikke liker jeg den, som negter mig den Morskab, jeg ønsker. Thi en irsk Pige elsker jeg høiere end mig selv."

160 Portal fra Tinns Kirke i Thelemarken.

161. Runeindskrift paa en Planke fra Tinns Kirke.

Indskriften lyder: ✝ Ragnar Biskop viede denne Kirke; da fulgte ham Thord Kapelan og Einar Naf og Throud Mok og Thorstein raude og Throud kin, og han ristede disse Runer.

Sigurds Fortjenester af Landets Opkomst. Sindssygdom og lyse Øieblikke. Træk af Livet ved Hoffet. Giftermaal med Cecilia. Kongens Død.

Da Sigurd Jorsalfar opholdt sig i Konstantinopel, fortæller Sagnet, skal en Vismand have spaaet ham, at hans Kongedømme vilde tage sig ud som en Løves Krop. Ligesom denne er svær fortil, men mindre bagtil, vilde hans Regjering i Førstningen være mere glimrende end senere. Saa gik det og.

Medens hans Broder Kong Eysteins Virksomhed navnlig synes at have omfattet det norden- og vestenfjeldske Norges Interesser, tilbragte Kong Sigurd den største Del af sin Regjeringstid i Viken. Her valgte han tidlig Konghelle til sin egentlige Hovedstad. Som Kjøbstad nævnes Konghelle allerede under Harald Graafelds Regjering; men sin væsentligste Opkomst fik den dog ved Kong Sigurd, der hævede den til Rang med Norges øvrige Byer. Her lod han saaledes opføre et stort Kastel af Torv og Sten, omgivet af en Grav, og forordnede, at hver Mand, som havde fyldt sit 9de Aar, en Gang aarlig skulde bringe til dette Kastel fem Vaabenstene eller fem Staure, hver fem Alen lang og tilspidset paa den ene Ende. Indenfor Kastellets Mure opførte han en Kongsgaard og en Kirke. Denne, der var af Træ, var bygget af bedste Sort Tømmer og indviedes til det hellige Kors. Her lod han opbevare den Spaan af Kristi Træ, som han havde ført med sig fra Jorsal. Da han modtog den, havde han vel lovet at anbringe den i Olafs Helligdom i Nidaros; men naar han overdrog den til Konghelles Kirke, haabede han vel herved at lægge hele sin kjære By ind under Kristi Varetægt. Paa Kirkens Hoialter lod han endvidere stille den prægtige

emaillerede Tavle af Sølv og Erts, som han havde ladet forfærdige i Konstantinopel. Her lod han ligeledes forvare et kostbart Skrin, han havde faaet til Foræring af den danske Kongesøn Erik Emune, som siden blev Konge i Danmark, og et saakaldet Plenarium, skrevet med Guldbogstaver, som Patriarken af Jerusalem havde skjenket ham. Han haabede ved disse Anstalter at danne Konghelle til et fast Grænsepunkt og et Værn mod fiendtlige Angreb, som han af Begivenhedernes Gang i Sverige og Danmark troede at have Grund til at befrygte.

Hvorledes Udlændingerne dømte om Norges indre Forhold paa Sigurd Jorsalfars Tid, kan ses af den samtidige engelsk-normanniske Historieskriver Ordrik Vitalis's Vidnesbyrd, som til Trods for flere iøinefaldende Urigtigheder kaster et interessant Lys over Tilstandene her i Landet. Han skriver nemlig:

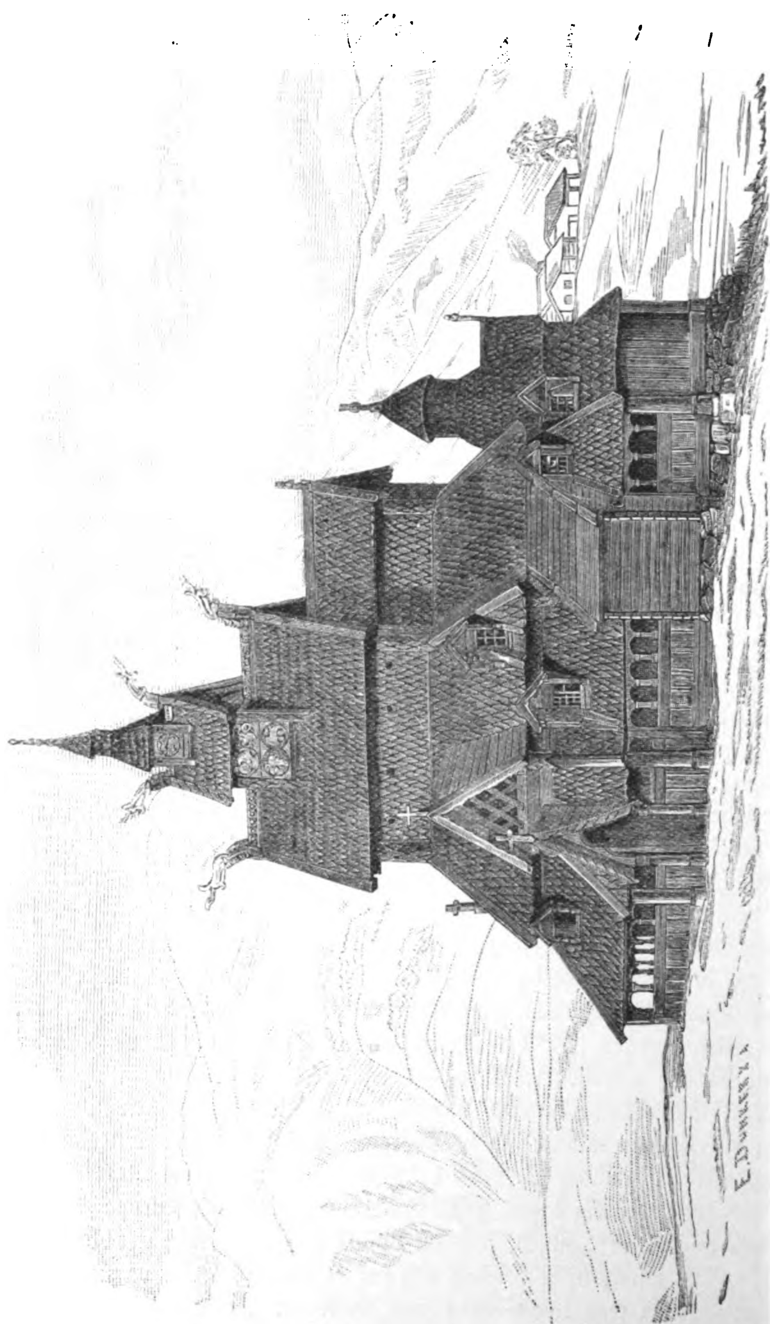
"Trindt om langs Norges Kyst mod Havet ligger følgende fem Stæder: Bergen, Konghelle, Kaupangen (d. e. Nidaros), Borg (d. e. Sarpsborg) og Oslo. Der er ogsaa en sjette Stad ved Navn Tunsberg, der ligger østover mod Danerne. I det Indre af Landet findes store fiskerige Vande, og Bondegaarde er i Mængdevis beliggende paa Breddene af Indsøerne. Indbyggerne har Overflod paa Fiske, Fuglevildt og alle Slags vilde Dyrs Kjød. De iagttager samvittighedsfuldt den kristelige Religions Forskrifter; Fred og Kyskhed overholdes blandt dem ved de strengeste Love, og Forbrydelser straffes med haarde Revselser. Under Norges Konges Herredømme lyder ogsaa Orknøerne, Finland, Island og Grønland, nordenfor hvilket der ikke findes noget Land, saavel som andre flere Øer lige til Golland *), og fra alle Kanter bringes Rigdomme paa Skibe til Landet."

I sine sidste Leveaar blev Kong Sigurd hjemsøgt af haarde Sjælslidelser, der stundom førte hans Sind og Tanker over i Vanviddets Taageverden. Efter sin Hjemkomst fra Jorsalfærden fandt han aldrig Ro for sin Hu. De snevre Forhold og den indestængte Virkekreds, han blev henvist til, stemte ikke med hans Længsel efter Stordaad. Han stred haardt for at holde sin Ærgjerrighed og Higen tilbage, og under denne Kamp undergravedes hans Helse baade i aandelig og legemlig Henseende. Da Døden bortrev hans Broder Eystein, hensank han i en mørk religiøs Grublen, og det fortaltes ialfald i Udlandet, som man kan se af Peter den ærværdiges ovenfor gjengivne Skrivelse, at det var hans Agt at trække sig tilbage fra Verden for bag Klostrets Mure at finde Fred og Ro for sin beklemte Sjæl. Snart afløstes dog denne Tilstand af en uforklarlig Angst og Rædsel. Engang, da han var i Gjestebud paa Oplandene og tog Bad, troede han at føle en Fisk løbe om i Badekarret. Da greb Forfølgelsesskrækken ham med et. Han satte i en saa ustyrlig vild Latter og teede sig slig, at hans Mænd ansaa

*) Hermed sigtes formodentlig til Gautland, som Ordrik antager for en Ø.

ham for at være fuldstændig fra Sands og Samling. I dette rædselsfulde Rundløb hvirvledes Kongens Sjæl omkring, og i hans stride Gemyt og uforsigtige Levemaade fandt Sygdommen kun altfor rigelig Næring. Riderne kom hyppigere og hyppigere over ham; men han havde dog ogsaa lange lyse Mellemrum, og da søgte han at bøde paa det gale, han havde gjort, saa godt han evnede.

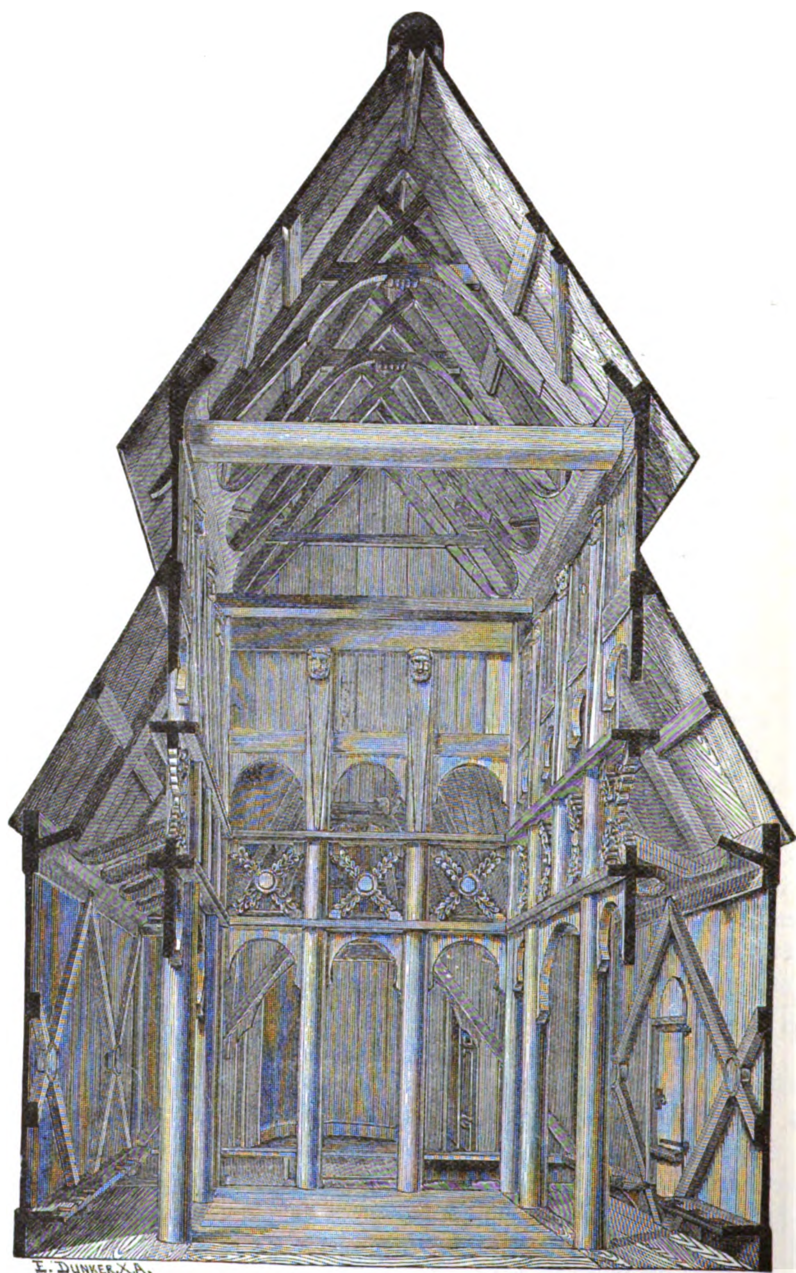
Men jo længere det led ud i Aarene, desto dybere droges han ned i Vanviddets Malstrøm. En Pintsedag sad han i sit Høisæde med Dronning Malmfrid ved Siden, og i Haanden holdt han den kostbare, med Guldbogstaver skrevne Bog, han havde bragt med sig fra Konstantinopel. Paa Bænkene nedover Hallen sad hans Venner og Gjester i stort Antal. Da kom Vanviddet med et over Kongen. Hans vilde rullende Blik for omkring uden at fæste sig ved noget. Saa betragtede han Dronningen og udbrød: "Hvor meget der dog kan forandres i et Menneskeliv! To Ting tyktes mig de bedste af alt, som kunde vorde mig tildel: denne Bog og Dronningen. Men nu ser jeg det anderledes. Dronningen ved ikke, hvor fæl hun er: hun har jo et Gjedehorn i Panden. Bogen her duer heller ikke noget." Dermed kastede han Bogen hen paa Ilden, som brandt paa Gulvet, og drev til Dronningen under Øret. Malmfrid satte i at graate, og Kongsmændene sad rent som fjetrede af Angst og Skræk. Men foran Kongen stod Kjertesvenden Ottar Birting, som den Dag just havde Opvartning. Han var liden af Væxt, men net og vever. Øgenavnet Birting (den lyse) havde han faaet af sit mørke Haar og sortsmuskede Ansigtsfarve. Han sprang øieblikkelig til, rev Bogen ud af Varmen og beholdt den hos sig, medens han talte saaledes til Kongen: "Ja, Herre, meget er forandret siden den Tid, da du med Pragt og Herlighed seilede hid til Norge og alle dine Venner hastede dig imøde for at ønske dig velkommen tilbage. Nu er Sorgens Dage komne over os; thi andet havde dine mange Venner, som har indfundet sig til denne herlige Høitid ventet af dig. Thi den Maade, hvorpaa du bærer dig ad, jager Høitidsglæden paa Dør. Følg nu mit Raad, Herre! Vær blid mod din Dronning, som du saa høilig har fornærmet, og glæd derpaa med Venlighed alle dine Høvdinger, Hirden, dine Venner og Tjenestemænd." "Hvad for noget?" skreg Kongen i. "Tør du din svarte Tølper, din skarve Husmandsgut, tale til mig om, hvorledes jeg skal opføre mig?" Han for op og stod med hævet Sværd truende over den stakkars Kjertesvend. Men Ottar stod rank og saa Kongen aabent ind i Ansigtet med sine sorte lynende Øine. Kongens Blik gled unda, Sværdet faldt let og sagte ned paa Ottars Skulder, og dermed satte han sig igjen. De tilstedeværende vovede neppe at aande under den angstfulde Stilhed, som nu opstod i Hallen. Om lidt blev Kongen roligere. Det bistre, vilde Øiekast veg for et mildere Blik, og nu tog han til Orde: "Kun sent lærer man sine Folk at kjende! Der sidder I, Lendermænd og Stallarer, Skutelsvende og alle de ypperste Mænd i Landet,

162. Borgunds Kirke i Lærdal i Sogn

og alle vil I være mine bedste Venner. Men ingen af Eder alle handlede saa vel mod mig som denne fattige Maalsvend, Ottar Birting her staar, som I sagtens anser for en langt ringere Karl end Eder selv. Her bar jeg mig ad som en Tulling og vilde brænde op mit Klenodie. Han bjergede det, saa det ei tog Skade. Han talte saa kraftigt og dog saa ærefrygtsfuldt til mig, at ingen af Eder kunde have gjort ham det efter. Jeg for op i Raseri og lod, som jeg vilde hugge til ham; men han stod rolig og frygtede ikke Døden i nogen Maade. Sandelig, han var for god til at dø for at have handlet efter Pligt og Overbevisning! Men nu skal I og vide, hvorledes jeg agter at lønne ham. Hidtil var han Kjertesvend; men fra nu af skal han være Lendermand, og snart vil han være en af de ypperste blandt dem. Nu skal du, Ottar, ikke længere gjøre Opvartning, men gaa hen og indtag din Plads blandt Lendermændene." Kongen spaaede sandt; Ottar blev siden en høit anset og berømmelig Mand.

Saadanne mørke Tanker kom ofte over Kongen; naar de brød paa, agtede han intet, men krænkede alt, hvad han ellers ansaa for helligt og dyrebart, Helligdagens Fred og Fastedagens Orden. En anden Gang — det var en Fredag — sad Kongen sammen med mange fornemme Mænd; da kom den mørke Stemning igjen over ham. Drotseten spurgte ham, hvad han befalede til Aftensmad. "Hvad andet end Kjød?" sagde Kongen but. En tung og mismodig Stemning kom over Laget. Spise Kjød paa Fastedagen! noget værre skulde man neppe have hørt. Men ingen vovede at kny. Man satte sig til Bords; Retterne bares ind, og et Fad varmt Kjød sattes foran Kongen. Ingen havde rigtig Madlyst; man sad bare og saa mismodige ud. Da reiste en liden, simpel, men rask Karl sig ved Bordet. Det var Aslak Hane, som havde været med Kongen paa Jorsalfærden. "Hvad er det, som ryger saa paa Bordet foran dig, Herre?" spurgte han. "Hvad tror du, det er, Aslak?" svarede Kongen. "Jeg mener, det er Kjød," sagde Aslak; "men jeg vilde ret ønske meget, det ikke var saa." "Og om nu saa var?" sagde Kongen. Da blev Aslak varm: "Det er sørgeligt at høre, at en Konge kan bære sig slig ad, naar han har indlagt sig saa megen Hæder som du. Da du steg op af Jordans Flod efter at have badet dig i det samme Vand, hvor Guds egen Søn blev døbt, lovede du noget ganske andet end at æde Kjød paa Fastedage; du gik derfra med Palme i Haanden og Kors paa Brystet. Hvis ringere Folk gjorde sig skyldige i saadanne Overtrædelser, vilde de faa den Straf, som de ærlig og vel fortjente for det. Men din Hird tæller uslere Karle, end man skulde vente, siden der ikke findes en eneste, som er god for at sige dig sin Mening herom, uden en fattig og ringe Mand som jeg." Det kvak lidt i Kongen ved denne djerve Tale; men han sagde intet og rørte heller ikke ved Kjødet. Strax efter bød han, at man skulde tage Kjødfadet væk og i Stedet sætte frem Mad, som høvede for Dagen. Kongen kom snart i sit gode Hjørne igjen og drak med sine Mænd. Folk tog Aslak

163. Det indre af Borgunds Kirke.

til Side og sagde ham, at han gjorde rettest i at komme sig af Gaarde, baade fort og vel. "Nei men, om jeg gjør," sagde han. "Kongen faar nok Tag i mig, hvor jeg end stryger hen, og skal jeg endelig dø, saa vil jeg det helst strax, siden jeg netop har reddet Kongen fra at begaa en Synd." Et Par Aftener hengik. Da vinkede Sigurd Aslak hen til sig og spurgte ham, hvem det var, som havde sat ham op til at tale saa djærvt til ham i Folks Paahør. "Ingen, Herre, uden jeg selv," sagde Aslak. "Du venter kanske Løn for din Djervhed?" spurgte Kongen. "Just ikke det," sagde Aslak. "Men under du mig noget godt, saa siger jeg dig Tak for det. Hvis ikke, saa faar det blive din Sag." "Du skal faa tre Gaarde," sagde Sigurd. "Det er endda ikke stor nok Løn for, at du frelste mig fra at begaa en Synd."

Slige Optrin fandt vel ofte Sted, og hans Vanvid ytrede sig nok ogsaa paa en langt mere anstødelig Maade end i de nævnte Tilfælde. Men han var altid modtagelig for sindig og fornuftig Tiltale, og han gjorde det endog ved Belønninger og Irettesættelser til en Pligt for sine Omgivelser at tale ham til Rette. Hans Mænd søgte at neddysse det Folkesnak, som Kongens Vanvidsrider gav Anledning til, og undskyldte ham saa godt det kunde lade sig gjøre. Overalt, hvor Sagaerne omtaler Kongens Affind, sker det med Medynk og Tilbageholdenhed; trods alt vedblev han at være den folkekjæreste af alle Konger. Han følte selv godt, hvor elsket han var, og gjengjældte denne Kjærlighed. I en Kvædling, som er bevaret fra hans Mund, har man villet se hans Valgsprog:

Bønder mig tykkes de bedste,
bygget Land og Fred stande.

Folket havde det godt under hans Regjering; Aaringerne slog brav til, og Næringsveiene blomstrede, og dette bidrog sagtens ogsaa til at gjøre hans Minde afholdt.

Ved hans Hird kunde det stundom gaa overmaade muntert til, som et lidet Træk, der er opbevaret, synes at vise. En islandsk Skald ved Navn Thorarin agtede sig paa en Færd til Rom, men eiede ikke de dertil fornødne Midler. Han fandt da paa at digte et Kvæde til Kong Sigurds Ære, og i Brageløn haabede han at faa de Reisepenge, han behøvede. Han kom til det Sted, hvor Kongen opholdt sig. Sigurd og hans Mænd havde just været indom i en Skytningsstue (Værtshus) og skulde i Aftensang. Alle i Følget var temmelig fulde og lystige, og blev derfor siddende udenfor Kirken for at synge Aftensangen. Man rolede og sang, som man kunde; det lød ikke videre vakkert, og stor Andagt var der heller ikke ved denne Gudstjeneste. Med sine stive drukne Dine blev Kongen da var Islændingen, som stod der forpjusket og daarligt klædt. Han spurgte efter, hvem det var, men ingen vidste det. Siden nu en maatte have Skylden for den ugreie Aftensang, sagde Kongen:

"Vilderedet han volder
vist, den Selle i Felden."

Da Thorarin hørte det, gik han frem og kvad en Vise, hvori han bad Kongen undskylde, at han viste sig for ham i en saa stutt Feld; men han havde ingen bedre, og han vilde ret takke Kongen, om han vilde unde ham et ordentligt Klædesplag i Stedet for de Filler, han gik og stod i. "Kom til mig imorgen, naar jeg sidder ved Drikkebordet," sagde Kongen.

Den næste Morgen gav Islændingen sig paa Vei til Kongsgaarden. Da han kom did, stod der en Mand udenfor Drikkestuen med et Horn i Haanden. Han hed Arne Fjæreskeiv og var vel en Landsmand af Thorarin. "Jeg skal sige dig det fra Kongen," sagde han, "at du aldrig maa tænke paa at faa en Vennegave af ham, uden at du først digter en Vise om Haakon Serkssøn, som man kalder for Mørstruten (d. e. Fedtklumpen), og saa maa du passe paa, at du faar dette Navn med i Visen." Thorarin — Stuttfeld havde han allerede faaet til Ogenavn — var troskyldig; han gjorde, som Arne sagde, og da han kom ind i Hallen, hilste han Kongen med de Ord: "Du vilde, at jeg skulde finde paa et Stev om Haakon Serkssøn, og siden du kaldte ham for Morstruten, saa kan vel altid jeg være bekjendt af at gjentage det." Han kvad da Slængevisen. "Det har jeg aldrig paalagt dig," sagde Kongen og blev ilde ved. "Men siden man har holdt dig for Nar, ved jeg intet andet Raad, end at du faar gaa til Haakons Følge, saa han kan sætte dig Straf derfor." "Velkommen skal du være, Islænding," sagde Haakon Serkssøn; han var noksaa venlig og snil og satte Thorarin ved Siden af sig. "Jeg ser nok, hvorfra dette kommer". Man drak, og Lystigheden var snart i fuld Gang. "Det var en styg Snare, man lagde for dig, Thorarin," sagde Haakon Serkssøn i Kveldens Løb. "Synes du, du skylder mig nogen Bod for Verset dit?" "Jo vist gjør jeg saa," sagde han. "Digt en Vise om Arne Fjæreskeiv og," sagde Haakon, "saa kan alt være op- og afgjort." Thorarin var strax villig til det, og han var ikke længe om at faa Visen istand. Saa gik de bort til den Kant af Salen, hvor Arne Fjæreskeiv sad, og Thorarin lod ham høre mange Haansord baade om hans Ogenavn og andet; saaledes sagde han, at i Serkland havde han været saa ræd, at han ikke havde magtet at skaffe Føde for en Kraake engang. Arne for strax op, drog Sværdet og vilde hugge til Thorarin; men Haakon lod ham høre, at han gjorde rettest i at holde sig i Skindet; ellers fik han Stryk.

Efterat Thorarin paa denne Maade havde gjort sin Indtrædelse i Kongens Hal, traadte han selv frem for Kong Sigurd, sagde ham, at han havde digtet en Draape om ham, og bad om Tilladelse til at fremføre Kvædet. Kongen gav ham Lov til det. Den Draape, han kvad, kaldtes siden for Stuttfelds-Draapen. Kongen spurgte Thorarin, hvad han forøvrigt agtede at tage sig til. Han svarede, at han havde tænkt at drage i Romerfærd. Kongen gav ham mange Penge til denne Reise og bad ham se indom, naar

Pl. III

han kom tilbage, saa skulde han hædre ham høit, sagde han. Thorarin lovede det; men man har ikke hørt noget om, at de mødtes senere.

Hvad der foruden Kongens Anfald af Galskab gav Livet ved Sigurds Hird et uhyggeligt Præg, var den usømmelige Opførsel, som Kongesønnen Magnus og hans Venner viste mod Kongens Broder Harald Gille. Sigurd taalte ikke, at han paa nogen Maade blev fornærmet; men man passede

164. Bergens Bys Vaaben. Smlgn 100 (S. 241). Efter Original fra 1376.

Skibet har formodentlig været betragtet som det egentlige Bysegl, og Borgen som Befæstningens; men kun det sidste, der oprindelig forekommer som et Pendant til det første, er senere bleven bibeholdt.

naturligvis paa at tage sin Mon igjen, naar han ikke var tilstede. Værst var det om Kveldene, naar Sigurd efter sin vante Vis gik tidlig tilsengs. Da kunde Magnus i Fuldskab lade sig forlede til Voldsomheder og Uforskammetheder, som sent eller tidlig maatte nedkalde Hevn. Harald gjorde alt, hvad der stod i hans Magt, for at forebygge slige pinlige Optrin; han fulgte Kongen, naar han gik tilsengs, og holdt sig i det hele saa nær ind til ham,

som det kunde lade sig gjøre. Men alligevel fik Raaheden tilstrækkelig Anledning til at drive sit Spil.

En Gang — det var under et Ophold i Oslo — lykkedes det Magnus og hans Kammerater at holde Harald tilbage, da Kong Sigurd begav sig til Ro. De vilde gjerne faa drive Løier med ham. Harald havde endnu ikke paa langt nær tilegnet sig Sproget, og man kastede derfor hans Ord om hverandre, saa man fik ud af dem en ganske anden Mening, end Harald havde havt. Det led langt ud paa Kvelden, og Folk var temmelig drukne i Laget. Harald sad og snakkede med en Mand om, hvorledes det saa ud paa Irland, om Folket der og andet sligt. Blandt meget andet fortalte han, at der paa Irland fandtes Mænd, som var saa rappe tilfods, at ingen Hest kunde indhente dem i Skeid. Dette hørte Magnus Kongesøn og kastede ind: "Der lyver han, som han pleier gjøre." "Nei," sagde Harald, "det er virkelig sandt, at der findes Mænd paa Irland, som ingen Hest i Norge kan løbe forbi." Magnus blev ved sit, og Harald søgte at forklare sig. Da kom en af de tilstedeværende til at tænke paa en gautsk Hest, som Magnus nys havde faaet; den gjaldt for at være den hurtigste Traver, som fandtes i Landet. Han spurgte Harald, om Irlænderne kunde paatage sig at løbe omkap med den. Harald mente, at det nok kunde lade sig gjøre. "Nu skal vi vædde," sagde Magnus i Ørsken, "om du kan løbe saa hurtigt, som jeg rider min Hest. Jeg sætter min Guldring op." Harald vilde ikke være med paa dette. Han havde ikke sagt, at han selv var en saadan Hurtigløber, men kun, at der paa Irland fandtes Mænd, som var saa rappe tilbens. "Tror du, jeg vil reise til Irland for den Sags Skyld?" spurgte Magnus. "Her skal vi vædde." Harald vred paa sig; han eiede ikke saa meget Gods som Magnus's Guldring at sætte op, indvendte han. "Saa sæt dit Hoved i Pant," sagde Magnus. "Det gjør jeg ikke," sagde Harald; han forlod Salen og gik til Sengs.

Den næste Dag, da Formesserne var endte, kom der Bud til Harald Gille, at Magnus Kongesøn allerede sad tilhest oppe i Gaden og ventede paa ham. Skjønt Harald intet Løfte havde givet om at deltage i Skeidet, indfandt han sig dog. Han var iført Skjorte, strikkede Lærredsbuxer, som var løse for Knæet og bundne til ved Anklerne; over Skuldrene havde han en kort Kappe, paa Hovedet en irsk Hat, og i Haanden holdt han en Springstav. Mange Tilskuere havde samlet sig oppe i Gaden. Magnus satte nu Maalet. Harald indvendte, at det var for langt; men Magnus flyttede det endda længere og lod Harald høre, at det dog var for kort. Alt var nu færdigt. Magnus gav sin Hest af Sporerne, og afsted bar det. Man kunde godt se, at Harald var vel saa rap paa Foden som Hesten, og han holdt sig den hele Tid ved Siden af Hestens Forbov. Da de naaede Maalet, var Magnus hed af Sinne over, at Harald var den seirende og satte i: "Du havde Tag i Brystremmen, saa Hesten drog dig." Saa skulde de gjøre Skeidet

om igjen. Under dette andet Løb holdt Harald sig foran Hesten. Da det var tilendebragt, spurgte han: "Holdt jeg nu i Brystremmen?" "Du begyndte først at løbe," knurrede Magnus. Han lod nu Hesten skyde Pusten en Stund. Da den var færdig, gav han den af Sporerne, saa den satte afsted. Harald stod endnu stille. Magnus saa sig tilbage. "Løb nu," raabte han, og Harald i Vei. I et Nu var han forbi Hesten, naaede Maalet, hvor han kastede sig ned, og da Magnus kom, reiste han sig igjen og hilste ham velkommen efter. De vendte nu tilbage til Byen. Magnus var meget ærgerlig over at have tabt og gjorde Vanskeligheder ved at udlevere Guldringen. Kong Sigurd havde været i Hoimessen, da dette foregik, og fik først høre herom efter Middagen. Da blev han vred og sagde til Magnus: "I kalder Harald dum. Men jeg synes, du er en langt større Tosk, som ikke kjender Folkeskik udenlands. Der øver Folk sig op i andre Idrætter end at tylle Øl i sig, saa de bliver øre og uskikkede til alt og tilsidst gaar fra Vid og Samling. Du giver Harald Ringen, og saa kan du eller andre prøve paa at holde ham for Nar herefter, om I tør. Ikke vil jeg vide af sligt, saa længe jeg har Hovedet oven Jorde og har noget at sige." Det indtrufne gav ham imidlertid nok at tænke paa. "Ilde er I Nordmænd farne," sagde han engang, "siden I har en gal Konge over Eder. Men bi kun! Da vil I gjerne give det røde Guld for at have mig til Konge fremfor Harald eller Magnus, for den ene er dum og den anden grum."

Men hverken Kongens Forestillinger eller Trusler formaaede at beskjærme Harald mod Overlast fra Storkarernes Side. En Sommer, da Kongen seilede langs Kysten, lagde han en Dag med sine Skibe ind i en Havn, hvor der laa en Islandsfarer. Harald Gille var ombord paa hans Skib og havde sin Køieplads forud lige ved Siden af en af Erling Skjalgssøns Ætlinge ved Navn Svein Rimhildssøn. Et andet af Kongens Skibe styredes af den ansete Lendermand Sigurd Sigurdssøn af Hvitastein, som tidligere havde staaet i Kong Olaf Magnussøns Tjeneste. Veiret var smukt, og Solen stegte varmt, saa mange af Kongens Mænd kastede sig i Søen og svømmede mellem Langskibene og Islandsfareren. En af Mandskabet ombord paa denne var ogsaa med at svømme; han havde sin Moro af at dukke alle, som ikke kunde svømme saa godt som han, under Vandet. Ingen saa noget galt deri, og man lo og gottede sig bare over det. Men da Kongen hørte Spektaklet og saa Islændingens Streger, kastede han Klæderne af sig, hoppede i Søen og svømmede bort til ham. Uden at sige noget tog han fat paa ham og dukkede ham under Gang paa Gang, saa det saa temmelig stygt ud. Man skjønte da, at der var Fare paa Færde, og at Kongen havde faaet en af Vanvidsriderne sine. "Det gaar ikke an at lade Kongen holde paa med dette," sagde Sigurd af Hvitastein, "for han tager jo rent Livet af Islændingen." Man trak kun paa Skuldrene og mente, at der vel ikke var nogen, som havde Mod til at lægge sig mellem nu. "Havde Dag Eilifssøn endda været her . . . ."

sagde Sigurd. Men saa rev han selv Klæderne af sig, sprang ud og svømmede bort til Kongen. "Aa lad Manden være, Herre," sagde han. "Alle ser jo godt, at du svømmer bedre." Han tog fat i Kongen. "Slip mig, Sigurd," sagde Kongen. "Jeg vil tyne ham, for han drukner vore Mænd." "Først skal vi to lege," sagde Sigurd. "Se til at komme dig væk, Islænding." Sigurd og Kongen brødes nu en Stund i Vandet; men Kongen opgav snart Kampen og svømmede hen til sit Skib igjen. Sigurd fulgte efter. "Du understaar dig ikke at komme for mine Øine tiere," sagde Kongen og saa glubsk paa ham. Sigurd fandt det rettest at begive sig strax op paa Land.

Om Kvelden ved Sengetid holdt nogle af Kongsmændene paa med at lege oppe paa Stranden. Blandt dem var Harald Gille. Han sendte sin Skosvend ud paa Skibet for at rede hans Seng og paalagde ham at vente der. Svenden gjorde saa. Kongen havde alt lagt sig; men det drog mod Sædvane temmelig længe ud, førend Harald kom. Svenden, som var søvnig og døsig, lagde sig da ned paa Haralds Seng og blundede lidt til. Bedst det var, kom Svein Rimhildssøn for at lægge sig. Da han saa Svenden liggende i Haralds Seng, blev han sint og begyndte at skjælde og smelde over hans Næsvished; tilsidst tog han en Tamp og gav Svenden Juling, saa denne ilde tilredt maatte løbe i Land. Han fortalte Harald, hvorledes det var gaaet ham, og Harald, som ogsaa var bleven betænkt med nogle Slængord af Svein, strøg i fuld Harme ombord i Skibet, gav Svein Rimhildssøn et Hug med en Haandøxe og gik saa i Land igjen. Det varede ikke længe, før Svein kom efter med en stor Flok af sine Kjendinger og Frænder, og Harald blev overmandet og fangen. Saa forbitret var Rygekongens Ætling over den Skam, som var tilføiet ham, at han vilde lade Kongens Broder hænge. Men til Lykke for Harald fik han Hjælp fra en Kant, hvor den maaske mindst skulde være at vente.

Kong Sigurd laa ude paa sit Skib og sov uden at have den ringeste Anelse om, hvad der var foregaaet. Da vaagnede han ved, at en ruskede sterkt i ham. Han for op; det var Sigurd Sigurdssøn af Hvitastein, som han nys havde jaget fra sine Øine, som stod der. "Sagde jeg dig ikke, at jeg aldrig mere vilde se dig?" skreg Kongen. "Men nu skal du dø for din Frækhed." "Vi skal vente med det til en anden Gang," sagde Sigurd. "Men nu maa du være med i Land, for Rygerne holder paa at hænge din Broder Harald." "Gud fri os!" raabte Kongen. "Sigurd, faa Lursvendene til at blæse Folkene sammen." Han for op paa Land, medens Lurblaasteren samlede hans Mænd, og saa bar det afsted med dem til det Sted, hvor Galgen var reist. Harald Gille blev strax sat paa fri Fod, og Kongen dømte paa Stedet Svein og alle hans Fæller utlæge. Denne Dom lod han sig dog ved Folks Forbøn bevæge til at tilbagekalde; men Bod for det Saar, som Harald havde givet Svein, fik denne ikke. Da nu alt var bleven ordnet paa bedste Vis, kom Sigurd Sigurdssøn til Kongen for at sige ham

Farvel, før han gik i Landflygtighed. Men nu vilde Kongen ikke høre noget om det; "jeg kan aldrig undvære dig, Sigurd," sagde han.

Kongens Ægteskab med Malmfrid var alt andet end lykkeligt. Kjærlighed til hende havde han aldrig følt, og det kunde jo heller ikke være at vente, da Giftermaalet var kommet istand af politiske Hensyn. Malmfrid skildres af Sagaerne som en blid og sagtmodig Kvinde, som med Taalmodighed fandt sig i sin vanvittige Husbondes Krænkelser og Mishandlinger. I sit Ægteskab havde de kun et Barn, Datteren Kristina. I sine sidste Leveaar fattede Kongen en saadan Modbydelighed for Dronningen, at han vilde skille sig ved hende og i Stedet ægte en fornem Mands Datter ved Navn Cecilia, i hvem han var bleven forelsket. Han gjorde store Forberedelser til Brylluppet, som skulde staa i Bergen. Dengang var Magne Biskop her. Da han hørte om dette, blev han ilde tilmode og besluttede sig at advare Kongen mod den Dødssynd, han var ifærd med at begaa. Ledsaget af en Prest ved Navn Sigurd, der siden blev Biskop i Bergen, gik han til Kongehallen og bad Kong Sigurd om at komme ud; han havde et Ord at tale med ham om, sagde han. Kongen kom ud med et draget Sværd i Haanden. Han spurgte, om Biskopen ikke vilde komme indenfor; man sad just i godt Lag ved Drikkebordet. Biskopen svarede: "Mit Ærinde her idag er et ganske andet. Er det sandt, Herre, at du agter at forlade Dronningen og tage en anden Kone?" "Ja, det er sandt, Biskop," sagde Kongen; det var ikke frit for, at Blodet begyndte at stige ham til Hovedet. "Hvorfor," sagde Magne med Sorg og Harme i sit Aasyn og Mæle, "hvorfor har du fundet paa at gjøre saadant i mit Bispedømme og groveligen forhaane Guds Bud og Ret og den hellige Kirke? Jeg synes, det er forunderligt, at du saa dybt kan foragte mit biskopelige Embede og dit eget Kongedømme. Min Pligt paalægger mig, at jeg i Guds, Hellig-Olafs, Peter Apostels og alle hellige Mænds Navn forbyder dig dette Uraad." Da Biskop Magne sagde dette, stod han ganske rank; kun holdt han Hovedet noget foroverbøiet, som han stod færdig til at strække Hals, om Kongen vilde lægge til ham med Sværdet, han hævede over ham. Sigurd Prest fortalte siden, at han neppe kjendte til, hvor han stod, saa slagen var han af Rædsel over Kongens bistre Holdning og Udseende. Kongen snudde sig og gik ind i Hallen igjen uden at sige et Ord; men Biskopen vendte tilbage til sin Gaard. Han var da saa blid og lystig, at han nikkede og lo til hvert Barn, han mødte paa Veien, og knipsede med Fingrene. Sigurd Prest, som dengang endnu var ung, kunde ikke forstaa sig paa sligt og spurgte forundret: "Hvorfor er du saa lystig nu, Herre? Kommer du da ikke i Hu, at Kongen vil kaste sin Vrede paa dig? Vilde det ikke være det raadeligste, at du saa til at komme bort saa snart som muligt?" "Jeg tror neppe, han vil gjøre mig noget," svarede Biskopen. "Men om nu saa var, kunde jeg ikke ønske mig en bedre Død end at lade

mit Liv for Guds Ære, den hellige Kristendom og mit høie Embede. Jeg er glad, fordi jeg har opfyldt min Pligt at forbyde Kongen denne Synd."

Strax efter Biskop Magnes Besøg i Kongsgaarden blev der stor Tummel i Byen. Kong Sigurd og hans Mænd brød op for at drage til Stavanger, hvor Brylluppet skulde staa med samme Pragt og Herlighed, som man havde forberedt i Bergen. Biskop Reinald, som her var, gjorde ligesom Magne i Bergen og gik hen for at foreholde Kongen, hvilken svær Synd han herved gjorde sig skyldig i. Men da han fandt Kongen urokkelig i sin Beslutning, slog han paa: "Kanske I vil betænke Kirken her med nogle Gaver og saaledes bøde mod Gud og os?" "Tag saa meget Gods, du vil have," sagde Kongen. "Det er da forskrækkeligt, hvor lidet du ligner Biskop Magne." Dermed gik han lige fra ham. Brylluppet stod nu; men Reinalds Føielighed behagede ikke Kongen bedre end Magnes Strenghed.

Den sidste Vinter, Kong Sigurd levede, tilbragte han i Oslo. Om Vaaren, da den lange Faste var begyndt, faldt han i en heftig Sygdom. Hans Venner saa heri Himlens Straf over hans utilladelige Forbindelse med Cecilia og bad ham om at sende hende bort; men han elskede hende for høit til, at han kunde bære det over sit Hjerte. Selv bad hun ogsaa om at maatte skilles fra ham, da det vilde gavne ham mest. "Jeg tænkte ikke, at du vilde forlade mig som de andre," sagde han. Han vendte sig fra hende, blodrød i Ansigtet. Hun drog nu bort; men fra dette Øieblik forværredes Kongens Sygdom. Han døde Dagen efter Mariæ Bebudelsesdag, den 26de Marts 1130 kun 40 Aar gammel. Hans Lig blev jordfæstet i St. Halvards Kirke, hvor det blev liggende indtil den sidste Halvdel af det 17de Aarhundrede, da Kirken sløifedes. Ulrik Fredrik Gyldenløve, som dengang var Statholder i Norge, foreslog da, at der skulde opføres et Kapel paa Hovedøen, hvor de jordiske Rester af Sigurd Jorsalfar og tre andre Konger, som hvilede i St. Halvards Kirke, skulde bisættes; men det kom ikke istand.*) Senere er Benene forkomne. Dog forvares paa Universitetets Oldsagssamling en Hjerneskalle, som for en Del Aar siden overførtes derhen fra det Nordiske Museum i Kjøbenhavn; den siges at være en Levning af Sigurd Jorsalfar.

*) Indlæg af 11te April 1674 i Rigsarchivet.

165. Døbefont fra St Svituns Kirke i Stavanger.

Magnus Sigurdssøn og Harald Gille bliver Konger.

Da Kong Sigurd døde, var hans Søn Magnus tilstede ved Hirden. Han blev nu tagen til Konge efter det edelige Tilsagn, som Landsfolket havde givet hans Fader. Han satte sig strax i Besiddelse af alle de kongelige Skatte. Magnus var ved denne Tid sytten Aar gammel. Han var vakker og øvet i alskens Legemsfærdigheder; men derhos var han yderst drikfældig, stolt, grum, raa, kranglevoren, gjerrig og overmodig, og selv var han derfor ikke synderlig likt. Det var kun Mindet om hans vennesæle Fader, som uden Modsigelse løftede ham paa Norges Throne.

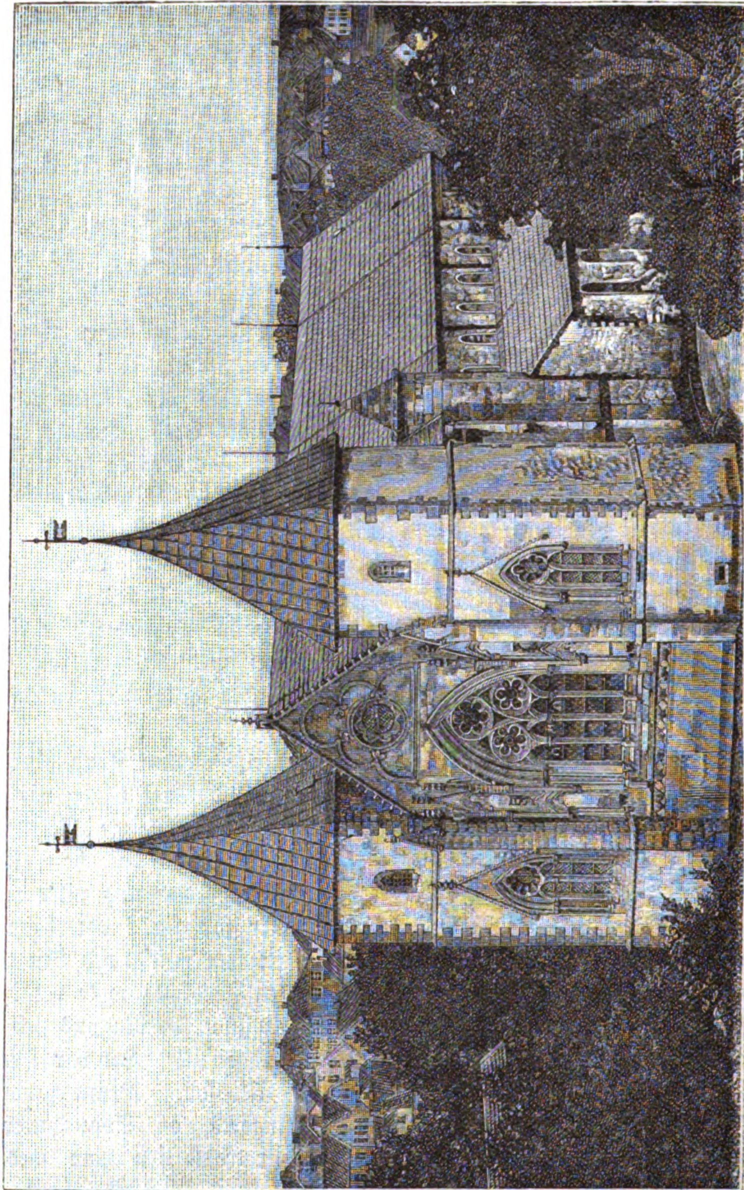
Harald Gille opholdt sig ved denne Tid i Tunsberg. Da Rygtet om Sigurds Død naaede derhen, tilkaldte han i Hast sin Ven Kale Kolsson og hans Fader Kol Kalesson og overlagde med dem, hvad han havde at gjøre. Efter deres Raad stevnede han Haugathing i Byen, og nu viste det sig, at han havde ikke færre Tilhængere end Magnus. Folket, som her mødte frem, hyldede ham som Konge over det halve Rige; thi man fandt, at den Ed, han havde aflagt før Jernbyrden, var ham aftvungen og derfor ikke kunde ansees for at være bindende. Harald omgav sig nu med en Hird, og mange Lendermænd gik ham strax til Haande. Snart havde han lige saa mange Tilhængere om sig som Magnus, og Hirden, Høvdingerne og Almuen splittede sig nu i to Partier. De to Konger stod truende lige over for hinanden i nogle Dage. Da aabnedes der Underhandlinger mellem dem, og Magnus fandt det raadeligst at give efter i Mindelighed. Der sluttedes da et Forlig mellem dem, saaledes at hver af dem skulde have det Rige halvt med den anden, som Kong Sigurd havde havt; dog skulde Kong Magnus beholde alle de Langskibe, Bordtøiet, Kostbarhederne og Løsøret, som Kong Sigurd havde efterladt sig. (3die April 1130).

Norge var saaledes delt mellem to Konger, der var langt mere uenige indbyrdes, end Sigurd og Eystein havde været, og hvad værre var, som stod uendelig dybt under dem i Tænkemaade og Begavelse. Harald skyldte vel først og fremst Stormændenes Had til Magnus sin Ophøielse paa Thronen; men der fandtes dog hos ham, saa ubetydelig han end var i al Aandens Idræt, et og andet, som Nordmændene kunde sætte Pris paa. Han var meget gavmild og nedladende og fremfor alt en god Kammerat. I Lendermændenes Øine besad han tillige det Fortrin, at han ikke havde det ringeste Skjøn paa at styre et Rige, men lod sine Venner raade med sig, som de vilde. Kong Harald var fremmed for Folkets Sprog og Landets Indretninger i sin hele Regjeringstid. Derfor staar han og som en Fremmed i Folkets Historie.

Indvortes Uroligheder i Danmark og deres Indflydelse paa norske Forhold.

I Danmark herskede ved denne Tid den gamle og uduelige Konge Nils Sveinssøn. Landet var dengang et Valgrige. Ifølge sit Løfte til Svein Ulvssøn havde det danske Folk valgt hans Sønner til Konger, den ene efter den anden. Den sidste var Kong Nils. Han havde med sin Dronning Margareta Fredkolla en Søn ved Navn Magnus, der af sin Legemsstyrke havde faaet Tilnavnet den sterke. Men ogsaa Nils's Brødre havde efterladt sig Sønner, saa Danskerne havde nok af Kongsemner at vælge mellem. Saaledes havde Erik Eiegod, der døde paa en Jorsalfærd i det samme Aar, Magnus Barfod faldt i Irland, tre Sønner Harald Kesja, Knut Lavard og Erik, som siden fik Tilnavnet Emune. Af disse havde Harald Kesja været indsat som Rigsforstander under Faderens Fravær, og det var vel ikke frit for, at han og hans Brødre følte det som en Tilsidesættelse, at Nils og ikke en af dem blev kaaret til Konge. Nils gjorde imidlertid, hvad der stod i hans Magt, for at vinde deres Venskab. Knut Lavard blev saaledes indsat som Hertug eller Jarl over Sønderjylland, hvor han indlagde sig megen Hæder ved at frede Rigets Grænser mod Venderne. I Aaret 1129 blev han af den tyske Konge Lothar forlenet med Kongeværdigheden over det vendiske Folk Abotriterne, som boede i det østlige Holsten og det nuværende Meklenburg.

Nu var det forbi med den gode Forstaaelse mellem Kong Nils og Knut Lavard. Nils's Søn Magnus var imidlertid voxet til og var ved Dronning Magareta Fredkollas Indflydelse bleven valgt til Konge i Gautland. Med Misundelse og Frygt saa han Knut Lavards stigende Magt; han vidste, at naar det danske Folk næste Gang skulde samles til Kongevalg, vilde Knut utvivlsomt blive den, som vandt de fleste Stemmer for sig. Efterhaanden modnedes nu den Plan hos ham, at han saa snart som muligt ved List eller ved Magt vilde rydde Knut af Veien. Magareta Fredkolla søgte vel i det længste at mægle Fred mellem dem, men det hjalp intet, da Magnus ved sin Side havde en Raadgiver, som han hellere lyttede til. Det var Henrik Skatelær (den halte), en Sønnesøn af Svein Ulvssøn. Denne havde et Horn i Siden paa Knut, siden hans Hustru Ingerid, en Sønnedatter af den svenske Konge Inge Steinkelssøn, engang var rømt fra ham med en yngre og vakrere Elsker, saa han selv var nødt til at sætte efter hende for faa hende tilbage; han havde en Mistanke om, at Knut havde havt en Finger med i Spillet. Da Margareta var død (4 Novbr. 1130), indbød Magnus Knut tilsyneladende i al Venskabelighed til et Julegilde i Roskilde. Knut

166. St. Svituns Kirke i Stavanger. (Efter Restaurationen).

indfandt sig uden al Mistanke, og havde han næret nogen saadan, saa maatte den forsvinde under al den Hæder og Gjestfrihed, som Magnus og Kong Nils kappedes om at vise ham. Da han var bleven tilstrækkelig tryg, lokkede Magnus ham til et Møde i Haraldsted Skog, ikke langt fra Ringsted. Her blev han lumskeligen dræbt af Magnus, Henrik Skatelær og andre i Planen indviede (7de Januar 1131).

"Nu skal der afgjøres, hvem af os to skal blive Konge i Danmark efter min Fader," skal Magnus have udraabt, idet han hævede Sværdet over sin Frændes Hoved. Men efter Knuts Drab blev han Thronen fjernere, end han nogensinde før havde været. Thi herover opstod der en saa stor Forbitrelse, at man ganske vist havde gjort en Ulykke paa den gamle Kong Nils, hvis Erkebiskop Asser af Lund ikke havde lagt sig imellem. Almuen lod sig ikke berolige, før Kong Nils havde lovet at landsforvise Morderen, sin eneste Søn og Arving, og under Ed forpligte sig til ikke at modtage ham i sin Gaard, før Folket havde givet ham Tilladelse til at komme tilbage. Magnus begav sig da til sit Kongerige i Gautland, medens Kongen selv gik til Jylland. Men den Rolighed, som herved blev tilveiebragt, var ikke af lang Varighed; thi endnu det samme Aar lod Kong Nils sig overtale til at kalde Magnus tilbage. Nu brød Oprøret ud i lys Lue. Erik Erikssøn blev af Folket kaaret til Konge med Forbigaaelse af Broderen Harald Kesja, der var almindelig forhadt for sin Voldsomhed, Letfærdighed og Gjerrighed, og om ham sluttede sig Skaaningerne, Sjælænderne og Sønderjyderne, medens Nørrejyderne fremdeles holdt med Nils og Magnus.

Medens Erik nu tilsyneladende havde Overtaget, kom der Sendemænd til ham fra Kong Magnus Sigurdssøn i Norge for at beile til hans Broder Knuts efterladte Datter Kristina. Hun var endnu kun et Barn; men Farbroderen bortfæstede hende til Magnus, og for at gjøre Svogerskabet saa meget fastere, ægtede han Magnus's Stifmoder Malmfrid, Kong Sigurd Jorsalfars forskudte Dronning. Men snart forandrede Stillingen sig. Erik var i den nærmest paafølgende Tid uheldig i sine Krigsforetagender mod Nils og Magnus, og Harald Kesja, som misundte sin Broder Kongenavnet, sluttede sig nu aabent til hans Fienders Parti. I Slaget ved Værebro (Vaaren 1133) blev Erik fuldstændig slagen. Han begav sig nu til Skaane; men da Indbyggerne her troede, at det for bestandig var ude med hans Lykke, reiste de sig mod ham og jagede ham bort. Han havde da ingen anden Udvei end med sin Dronning Malmfrid og sin uægte Søn Svein at begive sig til Norges Konge Magnus, som just opholdt sig i Konghelle. Skjønt Erik nu kom som en Flygtning, ikke som en mægtig Konge, tog Magnus nok saa venligt mod ham. Men forledet af de gode Løfter, som Kong Nils gjorde, skiftede han snart Tænkesæt og besluttede sig til at forraade Kong Erik til hans Fiender. Han lod imidlertid sine Mænd under Venskabs

Maske holde et vaagent Øie med Kong Erik. Men advaret af sin Broderdatter, Dronning Kristina, anede denne dog Uraad, og han fik da i al Hemmelighed sendt sine Venner i Danmark Bud om, hvilken Fare han var stedt i. Han lagde sig syg, og Magnus, som havde tænkt at føre ham til

167. Koret af St Svituns Kirke (Før Restaurationen).

et Sted, hvor han bedre kunde bevogte ham, maatte lade ham blive i Konghelle. Det varede ikke længe, før han fik høre, at en dansk Krydser, som hans Venner havde udsendt, laa i Nærheden af Byen, og det gjaldt nu alene for ham at slippe ud af Fængselet. Ved Hjelp af en Prest, som delte hans Fangenskab, drak han saa en Kveld sine Vogtere doddrukne og rømte

ud af Fængselet med sin Hustru og sin Søn. Han slap lykkelig og vel ombord paa det danske Skib, som strax satte Kurs for Danmark. Da Vogterne den næste Morgen merkede, hvorledes Kong Erik havde narret dem, meldte de det med Frygt og Bæven til Kong Magnus. Han lod øieblikkelig alle sine Fartøier sætte paa Søen for at drage efter de Flygtende. Men det viste sig, at Kong Erik havde forudset dette. Der var hugget Hul i Bunden paa alle Skuder, og Vandet strømmede ind i dem, saasnart de kom ud paa Søen. Herved fik Kong Erik et saa stort Forsprang, at det ei kunde være Tale om for Kong Magnus at tage ham igjen. Men da han fik høre, hvor stor Andel Dronning Kristina havde havt i det, som var foregaaet, forskjød han hende øieblikkelig og sendte hende hjem til hendes Frænder i Danmark.

Kong Erik naaede lykkelig og vel over til Øen Laaland, hvor han lod den af Kong Nils indsatte Befalingsmand hænge. Derfra begav han sig over til Skaane. Indbyggerne her angrede nu sin Haardhed mod ham efter Slaget ved Værebro og tog meget venlig mod ham; ja, de lovede endog, at de vilde leve og dø med ham. Kong Nils og Magnus samlede Folk og satte over til Skaane for at angribe ham. Men de fandt ham vel forberedt paa deres Komme. I Slaget ved Fotvik i det sydlige Skaane kom det til et Slag, hvor Kong Erik vandt en glimrende Seir. Magnus den sterke, Henrik Skatelær og fem Biskoper, som fulgte med deres Hær, faldt. Kong Nils og Harald Kesja reddede sig ved Flugten; de satte nu over til Jylland, hvor Kong Nils gav Harald Halvdelen af sit Rige. Derpaa drog han til Slesvig, hvis Borgere han haabede at vinde, skjønt de lidet godt havde at takke ham for. Men i Spidsen for deres Gilde havde Hertug Knut, der nu var ophøiet til Helgen, været Oldermand, og man droges til Minde, at Kong Nils neppe havde været uden Andel i hans Mord. Da Kongen nærmede sig Byen, gik Stormklokken, og der var flere, som advarede ham mod at drage derind. Men den gamle Kong Nils sagde: "Hvad? Tror man, at jeg er ræd for Skomagere og Garvere?" Da han drog opover til Borgen, omringede Gildebrødrene ham og dræbte ham med mange af hans Følge (25de Juni 1134). Nu blev Erik, der af Seiren ved Fotvik havde faaet det stolte Tilnavn Emune (d. e. den evig mindeværdige), udraabt til Konge over hele Danmark, medens Harald Kesja flygtede til Norge. Erik Emune befæstede strax sin Throne ved et grusomt Blodbad paa den faldne Konges Tilhængere og sin Broders Sønner.

168. Det indre af St. Svituns Kirke. (Før Restaurationen).

Krig mellem Magnus og Harald Gille. Slag paa Fyrileiv.

Strax efter at Erik Emune var kommen i Enebesiddelse af det danske Rige, kom Norges Konge Harald Gille, som han under Opholdet i Norge havde svoret sig i Fostbroderlag med, til ham som Flygtning.

I de tre, fire Aar, Magnus og Harald havde styret Norge i Fællesskab, havde der herskct liden Enighed mellem dem, skjønt de holdt Fred. Magnus havde imidlertid ikke ladet nogen Anledning til at komme Haralds Venner tillivs gaa ubenyttet hen, fordi de havde hævet ham paa Norges Throne. Især vendte han sit Had mod Kale Kolssøn og hans Frænder. Da Erik Emune havde taget sin Tilflugt til Norge, sluttede han og Harald Gille Venskab, og dette bidrog vistnok ogsaa sit til, at Erik og Magnus kom paa en saa spændt Fod til hinanden.

Den fjerde Vinter, Kongerne regjerede, tilbragte de i Nidaros. Alt saa endnu nok saa fredeligt ud, og de var ofte ogsaa i Gjestebud hos hinanden. Men med et brød det løs. Om Vaaren, da Kongerne adskiltes, drog Magnus med Flaaden sydefter langs Kysten og samlede sig Stridsmænd af hvert Fylke. "Han vilde — sagde han — fratage Harald Kongeværdigheden, som han havde frasvoret sig, og tvinge ham til at nøies med den Del af Landet, som han vilde unde ham." Hans Venner gav ham Medhold i det og lovede ham sin Bistand. Harald var imidlertid ogsaa brudt op fra Throndhjem og havde taget Veien over Land til Oplandene og Viken, hvor han havde sine fleste Tilhængere. Da han fik Nys om, hvad Magnus havde i Sinde, samlede han Folk; men han fik ikke paa langt nær saa mange som Magnus, der havde faaet Hjelp fra hele Vestlandet. Overalt, hvor Kongerne drog frem, plyndrede de hinandens Gaarde, hug ned Slagtekvæg og dræbte Mænd for hinanden. Da det led mod Slutningen af Sommeren, drog Harald til Ranrike, hvor han en Tid opholdt sig paa Gaarden Fors. Han havde da 1800 Mand om sig. Blandt de Høvdinger, hans Hær talte, var Ingemar af Ask*), der nu var vendt tilbage fra Landflygtigheden, Thjostolf Aalessøn og Kale Kolssøn eller, som han nu kaldtes, Ragnvald Kale. Desuden havde han ogsaa hos sig sin Stedbroder Kristrød, en særdeles tapper Mand, der var kommen over til Norge fra Irland eller Suderøerne for at søge sin Lykke, efter at hans Halvbroder var bleven Konge i Landet.

Om Kvelden den 9de August leirede Harald og hans Hær sig paa Fyrileiv ved Bunden af Gudmarfjorden. Folkene begav sig til Ro, efter at der var udstillet Vagter til Hest for at bevogte Tilgangene. Ud paa

*) Om Ingemar af Ask se S. 321 fg. Hans Bosted var sandsynligvis Gaarden Ask i Hole Prestegjeld paa Ringerike.

Morgenkanten kom en af Vagterne til Gaards for at melde, at Magnus's Hær nærmede sig. "Hvad er det vel, min Frænde Magnus vil mig?" sagde Harald Gille. "Han vil da vel aldrig slaas med os?" "Det er vel ikke frit for det," sagde Thjostolf Aalessøn, "for han har drevet paa med at samle Folk hele Sommeren." Kong Harald bød da sine Mænd gribe til Vaaben. "Vil min Frænde Magnus endelig slaas," sagde han, "saa kan vi jo føie ham i det." Hærene opstilledes nu paa en Ager et Stykke fra Gaarden. Selv var Harald iført dobbelt Ringbrynje; men hans tapre Broder Kristrød vilde ingen tage paa.

Magnus havde omtrent fire Gange saa mange Folk som Harald; han opstillede sine Mænd i en meget lang Fylking, for at den skulde kunne omringe den fiendtlige. Foran hans Banner bares Relikvien af det hellige Kors, som ellers opbevaredes i Konghelles Kirke. Men Haralds Hær havde indtaget en fordelagtigere Stilling, saa Striden blev baade langvarig og haard. I Spidsen for en liden Trop trængte Irlænderen Kristrød ind paa den angribende Fiende. Han hug til begge Sider, og overalt, hvor han kom, vendte Magnus's Hær sig paa Flugt. Skjønt han var uden Brynje, saaredes han ikke af Fiendens Vaaben, men faldt dog for et Angreb fra en Kant, han ikke havde ventet. Bag ham i Fylkingen gik en anset Bonde, som han om Sommeren havde tvunget til at følge Haralds Hær. Han passede Leiligheden, løftede sit Spyd og stødte det af alle Livsens Kræfter ind i Ryggen paa ham mellem Skuldrene, saa Odden stod ham ud af Brystet, og han styrtede død til Jorden. Folk, som saa dette, spurgte ham, hvorfor han øvede et saa ondt Verk. Han svarede: „Jeg har varskoet ham om det, at han vilde faa det saa godt, siden han i Sommer slog ned Buskapen min og plyndrede min Gaard. Heller ikke har jeg gaaet med godvillig her." Kristrøds Fald afgjorde fuldstændig Slagets Udfald. 60 af Haralds Hirdmænd laa slagne paa Valpladsen. Blandt de faldne var ogsaa Lendermanden Ingemar af Ask, der fik sit Banesaar af en Pil. Døende skal han have kvædet:

Troldpak mig førte
til Fyrileive,
aldrig jeg villig
var til Striden;
mig Pilene bed
fra Buen den feige;
aldrig jeg monne
til Ask mer komme.

Haralds Hær vendte sig nu til Flugt, og det var saa vidt Kongen selv og nogle af hans Mænd reddede sig ombord paa Skibene, med hvilke han drog

ned til Sjæland, hvor han hos Kong Erik Emune fandt en meget god Modtagelse.

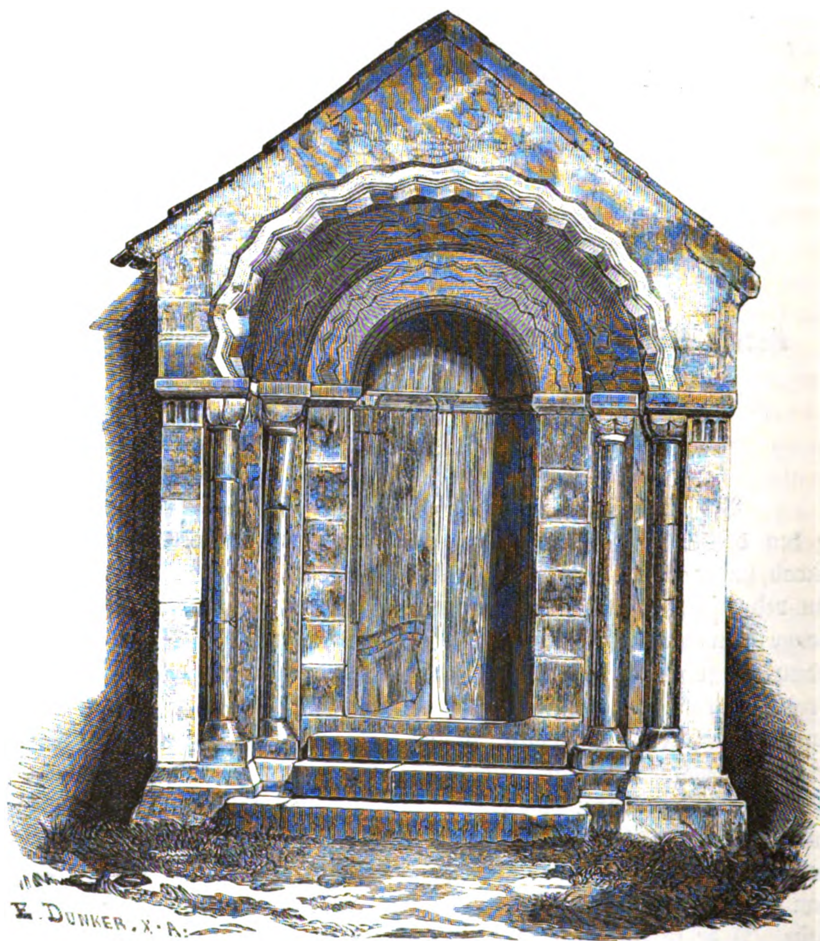
Efter Slaget ved Fyrileiv erklærede Magnus sig for Landets Enekonge. Han viste megen Skaansomhed mod Kong Haralds Mænd og lod de saarede pleie lige saa godt som sine egne Folk. Han frygtede nemlig ikke Harald mere, men betragtede sin Kamp med ham for at være udkjæmpet. Mod sine Mænds Raad ansaa han det ikke engang fornødent længere at holde Hæren samlet i Viken, men lod enhver vende hjem til sit. Selv drog han med sin Hird nordefter til Bergen.

Harald Gilles Atterkomme. Magnus bliver slagen og sat i Klosteret paa Nidarholmen.

Ved Erik Emunes Hird fandt Harald Gille Tilhold denne Høst, og den danske Konge tilbød ham alt, hvad han behøvede for sig og sine Mænd under Landflygtigheden. Men Harald bad kun om Tropper, for at han ved Hjælp af dem kunde blive sat istand til at vinde sit Rige tilbage. Denne Bøn havde Erik Emune vanskeligt for at opfylde; thi hans Magt var endnu ikke synderlig befæstet, og desuden kunde han hvert Øieblik vente sin Broder Harald Kesjas Atterkomme. Han overlod ham dog otte utiltakkede Langskibe og forlenede ham med Halland. Herfra kunde han holde et vaagent Øie med, hvad der foregik i Norge og strax være ved Haanden, naar det behøvedes. Om Høsten begav Kong Erik sig over til Skaane for at lade sig krone, og Harald Gille fulgte ham derhen. Før de adskiltes, fik Harald ved Helsingborg Anledning til at lægge sin Færdighed i Hurtigløb for Dagen. Han væddede nemlig med Kongen, at han skulde løbe omkap med de hurtigste Heste. I de to Forsøg, som anstilledes, seirede Harald, idet han ved Hjælp af Springstave i hver Haand skjød sig frem Hop i Hop. Ligesom Olaf Trygvessøn i sin Tid forstod han ogsaa den Idræt at gaa frem og tilbage paa Aarebladene udenfor Skibsbordet, medens hans Mænd roede, — en Idræt, som vakte Danernes høieste Beundring.

Det skulde snart vise sig, hvor uklogt Magnus havde handlet i at lade Hæren sprede sig og at lægge Viken forsvarsløs. Mange Lendermænd, som var Harald Gille hengivne, begav sig strax til ham, saasnart de spurgte, at

han var kommen til Halland. Blandt dem var Thjostolf Aalessøn, der endog solgte sine Jorder for at anskaffe Skibe og Vaaben. Det varede ikke længe, før Harald viste sig udenfor Konghelle med en Hær og Flaade. Lendermændene, Bymændene og Bønderne, som boede i Nærheden, samlede sig

169. Sideportal fra St. Svituns Kirke. (Før Restaurationen).

vel for at byde ham Spidsen; men det var kun for et Syns Skyld. Harald gik uhindret i Land, og saasnart han havde ladet Landsfolket høre, at det ikke var hans Agt at forlange mere af Riget, end der med Rette tilkom ham, opløstes strax Hæren, og mange gik Harald til Haande. Til Gjengjæld

uddelte han Len og Veitsler og gjorde de Bønder, som sluttede sig til hans Trop, store Indrømmelser. Hans Hær voxede nu hurtigt, og i kort Tid underlagde han sig hele Ranrike og drog længere nord i Viken. Alle, som kom til ham, fik fuldkommen Fred; men mod Magnus's Tilhængere for han raat og grusomt frem. Saaledes fangede han i Sarpsborg to af hans Lendermænd, Brødrene Aasbjørn og Nerid. Paa Skaansel maatte de ikke tænke. Den ene af dem dømte han til at hænges, den anden til at kastes i Sarpsfossen; dog skulde de have Lov til selv at vælge sin Dødsmaade. Aasbjørn, som var den ældste, foretrak at kastes i Sarpsfossen; thi det holdt han for at være det haardeste Dødsfæt. Harald fortsatte sin Færd til Tunsberg, hvor han fandt en god Modtagelse, og hvor mange sluttede sig om ham. Saasnart han havde faaet en tilstrækkelig stor Hær samlet, vilde han drage til Bergen for at angribe Kong Magnus.

Da denne fik høre herom, stevnede han sine Lendermænd til sig og udbød Leding; men de fleste Lendermænd blev siddende hjemme paa sine Gaarde, og kun lidet Folk kom til ham fra Herederne. Han samlede da de Høvdinger, som var tilstede, for at høre, hvad de mente, han burde gjøre. Den vise Sigurd Sigurdsøn af Hvitastein raadede ham til at sende ham eller en anden Lendermand til Kong Harald for at byde ham Fred og det halve Rige. Der var mange retsindige Mænd hos ham, og de vilde ganske sikkert fremme et saadant Forlig. "Det var ingen Nytte for mig i, at jeg vandt mit Rige i Sommer, naar jeg nu alt skal afstaa Halvdelen deraf," sagde Kong Magnus kort. "Kom med et andet Raad." Sigurd sagde da: "Lad os fare nord til Throndhjem, hvor vi har Landets største Styrke for os, og paa Veien samle alle de Folk, vi kan overkomme. Kanske Elvegrimerne ikke har synderlig Hu paa at slæbe sig efter os." „Harald vil da underlægge sig den Del af Riget, som vi forlader," mente Kong Magnns; han vilde have et bedre Raad. "Ja, der er jo et Raad til," sagde Sigurd, "men det er slemt; dog kan det altid bruges med Fordel i den yderste Nød. Du faar sende dine Gjester hen til de Lendermænd, som ikke vil hjælpe dig, for at dræbe dem, og giv saa deres Eiendomme til dem, som nu staar dig bi, selv om de før ikke er saa ansete. Derved kan du endda faa en Hær paa Benene at møde Kong Harald med." "Jeg bliver saa forhadt, naar jeg lader Stormænd dræbe og hæver Smaafolk i Veiret," sagde Kongen. "Endda er det ikke sagt, at de viser mig større Troskab, og dertil er Landet langt mindre tjent med dem. Giv mig et bedre Raad." Sigurd reiste sig. "Jeg ser nu, hvilket Raad du vil have. Bliv du kun siddende her i Bergen, til Harald kommer med sin store Hær. Da maa du alligevel fly eller og taale Pinsler og Død." Han gik med disse Ord lige fra Kongen.

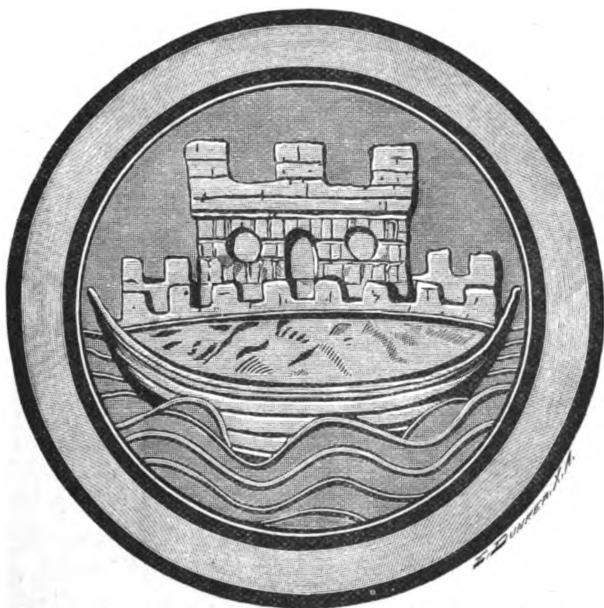
Harald nærmede sig imidlertid med en betydelig Styrke og kom for Bergen Juleaften. Han vilde imidlertid ikke slaas i Julehelgen og lagde sig for det første inde i Florevaag ved Askøen, ½ Mil fra Bergen. Nu

170. Udskaaret Planke (Sidestykke af en Stol) Thorpe Kirke.

fik Magnus det travlt med at ruste sig til Kamp. Han holdt Thing med Borgerne og fik Løfte af dem om Bistand. Kun tre Dage turede man Jul; i alle de øvrige arbeidede man. Ude paa Holmen blev der reist en Valslynge. Vaagen spærredes med en Kjede dels af Jern, dels af Træbomme fra Kongens Brygge til Munkebryggen paa Nordnes og derhos blev der udstrøet Hærsporer eller Fodangler omkring paa Jonsvoldene*).

Harald havde imidlertid faaet en betydelig Forsterkning fra de omliggende Hereder, saa han havde en betydelig Overmagt. Han anraabte Hellig-Olaf om hans Bistand og lovede, at han paa egen Bekostning skulde

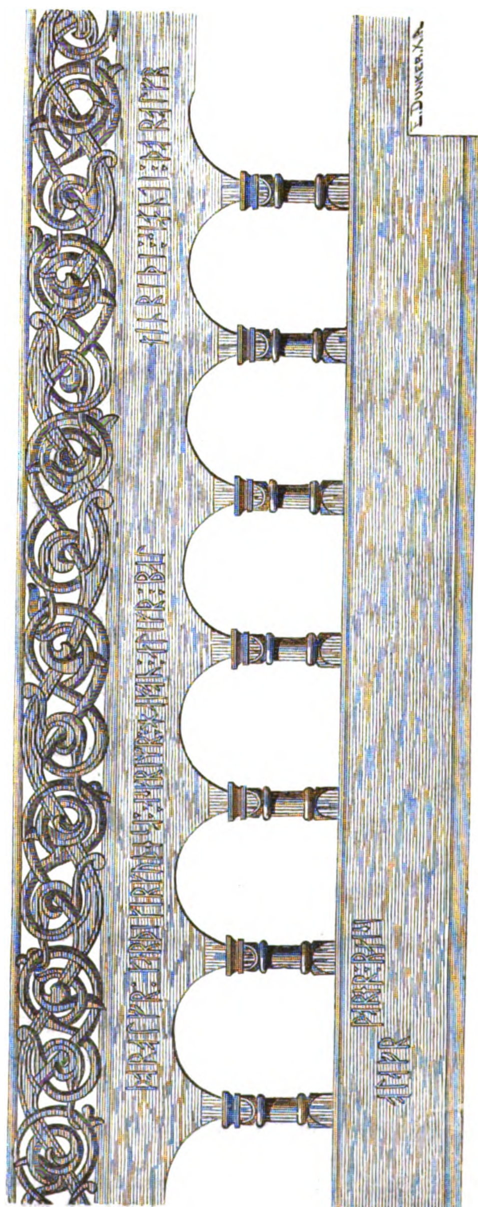

171. Tunsberg Bys Vaaben. Efter Original fra 1349.

bygge ham en Kirke der i Byen, om han vilde unde ham Seiren. Den sidste Dag i Helgen (7de Januar 1135) lod han blæse til Angreb og lagde ind mod Nordnes.

Magnus havde imidlertid opstillet sine Folk paa Kristkirkegaarden

*) Holmen skal have været det Sted, som nu kaldes Kommunen, paa Vaagens østlige Side. Kongens Brygge laa foran Kongsgaarden, der laa paa Østsiden af Vaagen, og Munkebryggen, som tilhørte Munkelivs Kloster, laa paa Vestsiden. Jonsvoldene kaldes nu Engen og ligger paa Vaagens vestlige Side; hvis Fienderne landede paa Nordnes-siden, maatte de drage over den for at komme ind i Byen.

172. Udskaaret Træverk med Runeskrift i Thorpe Kirke, Hallingdal.

Runeindskriften lyder: Thorolfr garþi kirk(i)u þesa. Asgrimr Ailikr Hakon Pal — Ainriþi siondi Thorolfr — Thorer raist — Olafr d. e. Thorolfr gjorde denne Kirke, Aasgrim, Erling, Haakon, Paal — Eindride, syvende (?) Thorolf — Thorer ristede — Olaf.

ude paa Holmen. Da han saa, at Haralds Skibe lagde til ved Nordnes, troede han, at Fienden vilde gjøre Landgang der. Han ilede nu med sin Hær gjennem Byen og rundt Vaagsbunden. Paa Veien gjennem Byen smuttede mange af Borgerne ind i sine Huse og gjemte sig, saa de ei var gode at hente igjen i Farten, og paa Jonsvolden kom mange til Skade paa de der udkastede Hærsporer. Men saa blev man var, at Harald ikke havde landet paa Nordnes, men var sat over til Hegranesviken, hvor han var gaaet i Land for at tage den øvre Vei over Bakkerne ned i Byen. Man maatte nu vende tilbage igjen; men da Magnus's Mænd saa, hvilken stor Overmagt Harald havde, mistede de aldeles Modet og strøg hver til sin Kant. Nogle satte til Fjelds, andre løb ind i Kirkerne; hver søgte at bjerge sig, saa godt en kunde. Magnus gik da med nogle af de Mænd, som han havde igjen, ud paa sit Skib, men kunde her ingen Vei komme, da Jernkjæden, han havde spændt over Vaagen, stængte af. Han satte sig da rolig ned paa Høisædeskisten i Forrummet og ventede sin Skjæbne. Længe varede det ikke, før Haralds Mænd kom ombord og greb baade ham og flere andre, som var med ham, blandt dem hans Morbroder Haakon Fauk, der var Olaf i Dals Søn og ligesaa meget bekjendt for sit vakre Udvortes som for sin tarvelige Forstand, og Ivar Assersøn, som skal have havt en paafaldende Lighed med Kongen. Flere af Folkene ombord blev strax dræbte; dog kostede Haralds Seir i det hele meget lidet Blod.

Harald Gille raadførte sig med sine Mænd, hvad han skulde foretage sig med Kong Magnus, som han holdt i Fangenskab hos sig. Man blev efter mange Overlægninger enig om, at han skulde faa beholde Livet; dog skulde han afsættes fra Riget og lemlæstes saaledes, at der ikke mere kunde være Tale om at sætte ham paa Thronen igjen. Han blev da overladt til Kongens Trælle, som stak ud hans Øine, hug af ham den ene Fod og gildede ham. Da dette var gjort, spurgte de ham haanende om, hvem af sine Mænd han ønskede skulde blindes ligesom han selv. Han svarede, at han troede, ingen havde synderlig Lyst paa det. Men hans trofaste Ven Ivar Assersøn erklærede strax, at ligesom han havde lignet sin Herre og Konge, da han var seende, ønskede han ogsaa at ligne ham i Blindhed. Dette sit Ønske fik han strax opfyldt. Haakon Fauk blev dræbt. Magnus, som efter denne Dag fik Tilnavnet den blinde, blev siden bragt til Nidarholms Kloster udenfor Nidaros, hvor han blev indsat som Munk, og til hans Underholdning fik Klosteret Gaarden Store Hernes paa Frosta.

Harald underlagde sig nu hele Riget og gjorde sig strax megen Umage for at faa opspurgt, hvor Kong Magnus havde gjort af sine Skatte. Selv var han ikke at formaa til at aabenbare det, og hans fortroligste Venner vilde heller ikke vide nogen Besked derom. Man mistænkte især Biskop Reinald af Stavanger, der havde staaet i et nært Forhold til Kong Magnus, for at kjende Hemmeligheden. Man sendte Bud efter ham. Da

han kom til Bergen, negtede han aldeles at have modtaget noget og tilbød sig at aflægge Ed derpaa. Men Harald vilde ikke vide noget af det; derimod forlangte han, at Reinald skulde udrede ham en Skadeserstatning paa 12 Merker Guld. Dette var rent urimeligt, sagde Reinald. Han vilde hellere lade Livet end udpine sin Bispestol, som desuden var fattig nok. Nu krævede Haralds Mænd, at han skulde føres ud paa Holmen for at hænges i den Valslynge, som Magnus havde ladet reise, og Kong Harald gjorde ingen Indvendinger herimod. Paa Veien derhen rystede Reinald Skoen af sin ene Fod og sagde: „Jeg sværger, at jeg ikke ved om mere Gods, som tilhører Kong Magnus, end det, som findes i denne Støvle.“ Ved Eftersyn fandt man en Guldring i den. Hans Lig blev jordet i St. Mikaels Kirke paa Nordnes. Man dadlede meget strengt den unødige Grusomhed, som Harald udviste mod Biskopen. Men nu undlod han ogsaa at forfølge den afsatte Konges Tilhængere yderligere. Han skjænkede alle Fred, som bad derom, og optog mange af Kong Magnus's tidligere Mænd i sin Hird.

Orknøiske Forhold. Ragnvald Kale faar Herredømmet over Øerne.

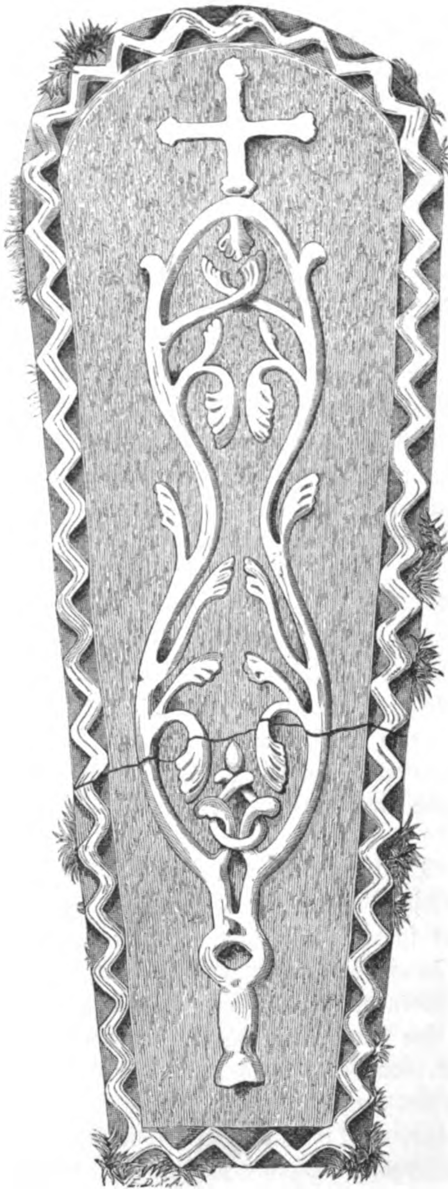
Saalænge Haakon Jarl regjerede paa Orknøerne, gjorde Kol Kalessøn paa Agder, som var gift med Magnus Erlendssøns Søster, intet Forsøg paa at hevne sin Svogers Drab. Men da Jarlesønnernes Uvenskab havde forvoldt indre Uroligheder og hans Søn Kale var voxet op til en staut og vakker Karl, ansaa han den beleilige Tid til at tage Hevn for at være kommen. I sit sidste Leveaar overdrog Sigurd Jorsalfar den Halvdel af Orknøerne, som Magnus Jarl havde besiddet, til Kale Kolssøn og ophøiede ham til Jarl, idet han tillige forandrede hans Navn. Han kaldte ham Ragnvald efter Ragnvald Brusessøn, som havde Ord for at være den ypperste af alle de Jarler, som havde været paa Øerne. Der drog dog ud nogle Aar, før Ragnvald Kale, som han nu hed, kunde tage sit Jarldømme i Besiddelse, da han vel indsaa, at han maatte være vel forberedt for at kunne binde an med en saa mægtig og afholdt Høvding, som Paul Jarl var; at han skulde være villig til med det gode at afstaa Halvdelen af Øerne, kunde jo ikke paa nogen Maade være at vente.

Magnus Sigurdssøn søgte i sin Harme over at have faaet Harald Gille til Medregent at krænke og haane dennes Velyndere og Venner, saa

tit han dertil fandt Anledning. Han fratog saaledes Ragnvald Kale den Værdighed og Forlening, som Faderen havde givet ham. Men neppe havde Harald seiret over Magnus, før han fornyede Sigurd Jorsalfars Gave, dels for at lønne ham for hans Troskab og Hengivenhed, dels for at sikre sig selv Overherredømmet over Øerne. Nu fandt Kol, Ragnvalds Fader, det paa Tide at gjøre sin Paastand paa Arven efter Magnus Jarl gjældende. Han fik da et Gesandskab sendt over til Paal Jarl med Anmodning om, at han efter Kong Haralds Bestemmelse vilde afstaa Halvdelen af Øerne til Ragnvald Jarl. Ifald han gjorde dette, skulde han blive ham en tro Ven og en huld Frænde. Hvis Paal Jarl vægrede sig ved at modtage dette Forlig, skulde Sendemændene drage over til Skotland for at opsøge Frakark og tilbyde hendes Dattersøn Olve Rosta Halvdelen af Øerne, saafremt han og hans Frænder vilde staa Ragnvald bi med at fratage Paal dem med Vaabenmagt. Da Sendemændene kom til Paal Jarl, sagde han: "Jeg skjønner nok, hvorledes det hænger sammen med denne Fordring. Den er fremgaaet af langvarige Rænker og onde Anslag, og man har henvendt sig til Norges Konge for at skille mig ved mit Rige. Men slige Rænkesmede vil jeg ikke gjøre saa godt; jeg vil — det siger jeg rent ud — forsvare mit Herredømme over Orknøerne med Frænders og Venners Hjælp, saa længe Gud under mig Livet." Efter at have faaet dette Svar begav Sendemændene sig, som Kol havde befalet dem, over til Skotland, hvor de fremførte Ragnvalds Tilbud for Frakark. Hun tog imod dem paa bedste Vis og roste Kol for hans Klogskab i at henvende sig til hende; thi hun var netop den, som kunde greie Sagen for ham, om der var nogen, som kunde det. Hun lovede da paa sin Dattersøns, Olve Rostas, Vegne, at han ved Midsommertid skulde indfinde sig paa Orknøerne med en Krigshær, saa skulde de i Forening angribe Paal Jarl. Med den Besked vendte Sendemændene tilbage til Norge.

Til fastsat Tid begav Ragnvald Jarl sig paa Veien med fem eller sex Skibe. Ved Midsommerleite (1135) naaede de Hjaltland; men her fik de hverken høre eller spørge til Frakark. Storm og Modvind tvang dem til at lægge ind i Jalesund, og Ragnvald opholdt sig en lang Stund paa Hjaltland, hvor Bønderne tog vel mod ham. Imidlertid søgte Frakark og Olve paa Suderøerne at faa samlet Folk og Skibe; men de havde ikke synderligt Held med sig. Alt, hvad de formaaede at opdrive, var 12 smaa Fartøier, som ovenikjøbet var slet bemandede. Med disse styrede de over Midsommer nordefter til Hjaltland, men opholdtes af Modvind.

Paal Jarl opholdt sig just paa Rolfsøen, da han erfarede Ragnvald Jarls Komme til Hjaltland. Han overlagde nu med sine viseste og mægtigste Mænd, hvad han skulde gjøre. Nogle raadede ham da til at dele Herredømmet over Øerne med Ragnvald eller Olve for at splitte Angribernes Styrke. Andre mente, at han gjorde rettest i at drage over til

173. Ligsten paa Ringsakers Kirkegaard.

Katanes efter Hjelp. Men intet af disse Forslag huede Paal Jarl. Der var ingen Mening i, sagde han, at han nu skulde dele sit Rige med en Mand, som han for kort Tid siden havde givet et saa bestemt Afslag, da han henvendte sig til ham med det gode, og det anstod sig ikke for en Høvding at flygte bort fra sit Land, uden at han først havde vovet en Dyst. Han vilde derfor selv helst se til at faa samlet saa mange Folk, som var at opdrive, og lægge til Slag med Ragnvald, før Suderøingerne kom. I en Hast fik han udrustet fem Skibe, og med disse drog han over til Rossø. Den næste Dag var det hans Agt at styre over til Hjaltland, hvor han vilde opsøge Ragnvald Jarl. Men tidlig om Morgenen, før Solen randt, blev der meldt ham, at man havde seet ti eller tolv Langskibe komme seilende søndenfra over Pettlandsfjorden. Jarlen skjønnede, at det maatte være Frakarks Flaade, og vilde ile den imøde saa hurtigt som muligt. Men Høvdingerne bad ham give sig gode Stunder og optage al den Forsterkning, han kunde faa. Han gjorde saa. Da han bøiede forbi Tannskaarenes*) saa han Frakarks Skibe, tolv i Tallet, komme dukkende frem bag Dyrnes-Mulen.**) Jarlen lod strax Seilene falde og bandt Skibene sammen. Nu kom Olve Rosta roende til med sine Skibe og begyndte Angrebet. Han lagde sit Skib klods ind til Jarlens og gjorde et saa haardt Anfald paa Besætningen i Forstavnen, at den veg tilbage agtenfor Masten. Nu entrede Olve. Jarlen løb ham i Møde og opmuntrede sine Mænd til at drive Fienden tilbage. Olve kastede da en saakaldet Fletteskjefte mod hans Skjold med saadan Kraft, at han faldt om paa Dækket. Men i det samme Oieblik tog en af Jarlens Hirdmænd Svein Brjostreip, en høi sterk Karl, en stor Vaabensten og hivede den af al Kraft i Brystet paa Olve, saa han stupte overbord. Der opstod nu den største Tummel paa Skibet. Jarlen kom sig hurtig paa Benene; men Olve var næsten halvdød, da man fik ham op, og man vidste ikke, om han kunde leve. Herover blev hans Mænd modløse; de trak sig tilbage til sine egne Skibe, hug Tengslerne over og begyndte at tage Flugten. Olve kom dog til Live igjen. Han raabte til sine Mænd, at de ei maatte fly; men ingen vilde høre paa det Ore, og man lagde da tilbage den samme Vei, man var kommen. Jarlen forfulgte dem et godt Stykke, men vendte om igjen. Ved Tannskaarenes fandt han fem fiendtlige Skibe liggende tilbage. Disse lod han udbedre og bemande. Natten efter fik han en Forsterkning af to Langskibe og en hel Del Folk, og den følgende Dag, som var en Lørdag, kunde han tiltræde Farten til Hjaltland med 12 veludrustede Skibe. Han kom om Natten ganske uforvarende over dem, der holdt Vagt over Ragnvalds Skibe, og hug Folkene ned, men satte sig i Besiddelse af Skuderne og alt det Gods, som der fandtes.

*) Nu Tankerness, Spidsen af Halvøen mellem Inganessbugten og Deersound.

**) Nu Moul af Deerness.

Den næste Morgen fik Ragnvald og hans Mænd Besked om, hvad der var foregaaet. De greb strax til Vaaben, løb ned til Stranden og eggede Paal Jarl og hans Mænd til at komme i Land for at prøve Styrke med dem. Men Jarlen vilde ikke indlade sig herpaa, da han vidste, at Hjaltlændingerne ikke var at stole paa. Han vendte om igjen til Orknøerne, medens Ragnvald forblev paa Hjaltland hele Sommeren. Om Høsten maatte han tinge Overfart til Norge for sig og sine Mænd paa forskjellige Handelsskibe. Ragnvald var yderst misfornøiet over det uheldige Forsøg, han havde gjort paa at

174. Nidaros Bys Vaaben Egentlig Kapitlets Segl

sætte sig i Besiddelse af Øerne. Men Paal Jarl var meget vel tilfreds og feirede Seiren ved et stort Gjestebud. For at være sikret mod et uformodet Angreb af Ragnvald Jarl fra Hjaltland af, lod han opføre Viter eller Varder paa Fridarø*), Rinansø, Sandø, Vesterø og Rolfsø. Saasnart man fra Fridarø saa Krigsskibe løbe ud fra Hjaltland, skulde Viterne antændes, hvorpaa Krigsbudet i Hast vilde bæres over til Rofsø, hvor Paal altid

*) Nu Fairhill.

sørgede at have mange Folk om sig, indtil han spurgte, at Ragnvald var reist tilbage til Norge.

Da Ragnvald Kale kom hjem, spurgte hans Fader ham, om han syntes, han havde været uheldig. Ragnvald kunde ikke negte for det og sagde, at han var rigtig ærgerlig tilmode. "Jeg synes ikke, du har Grund til at være det," sagde Kol. "Det er allerede meget vundet, at du har Hjaltlændingerne paa din Side, og du kan derfor ikke sige, at dit Tog har været forgjæves." "Siden du har Lovord for denne Færd, saa har du kanske noget i Sigte, som ikke er faldet mig ind?" sagde Ragnvald. "Næste Gang faar du være med selv." "Det skal jeg," sagde Kol; "men da fordrer jeg, at du ubetinget følger mine Raad i et og alt." Ragnvald lovede det. "Først og fremst," sagde Kol, "er det da mit Raad, at du sender Bud til Kong Harald og vore øvrige Venner, at de til Vaaren hjælper dig med Folk og Skibe. Selv faar vi og ruste os i Vinter, saa godt vi kan. Næste Gang maa vi enten vinde Øerne eller dø." Dette fandt Ragnvalds Bifald, og han lagde til, at han ikke skjøttede om at opleve et Uheld til. Fader og Søn rustede sig nu paa bedste Vis og henvendte sig tillige til sine Venner og Frænder om Hjælp til deres Forehavende.

Paal Jarl holdt et stort Gilde paa sin Gaard Orfjara om Julen, hvortil han indbød mange Gjester. Blandt dem, som havde udmerket sig i Slaget ved Tannskaarenes, var Høvdingen Olaf Rolfssøn i Gaarekse; han havde ryddet tre af Olve Rostas Skibe og derved for en ikke ringe Del bidraget til Slagets Udfald. Til Gildet i Orfjara var hans Søn Valthjof indbuden; men da han om Julekvelden skulde drage over til Rossø, kantrede Baaden, saa han blev selv tiende. En anden af Olafs Sønner indfandt sig; han var ikke indbuden, men kom did som Flygtning. Det var den siden saa bekjendte Svein Olafssøn eller Aasleivssøn, som han tiest kaldtes efter sin Moder. Tre Dage før Jul var Olaf Rolfssøn nemlig bleven overfalden og indebrændt i Duncansby paa Katanes af Olve Rosta, som Frakark paa denne Vis eggede til at tage Hevn for sit Nederlag ved Tannskaarenes. Svein havde just været ude at fiske den Dag, Ulykken hændte, og da han kom hjem, fandt han kun en rygende Grushob der, hvor hans Faders Gaard havde staaet. Han begav sig da over til Rossø, hvor en Frænde af ham, Eyvind Melbrigdessøn, forestillede ham for Jarlen, der fagnede ham paa bedste Vis og anviste ham Plads ved sin høire Side. Da Efterretningen om Valthjofs Død i det samme indtraf, forbød Jarlen sine Mænd at sige noget derom til Svein Aasleivssøn. Men Sveins Ophold ved Jarlens Hird skulde ikke blive af lang Varighed. Dagen efter kom han nemlig i Krangel med sin Navne Svein Brjostreip, den haandfaste Kjæmpe, som nær havde taget Olve Rosta af Dage i Slaget ved Tannskaarenes. Svein Brjostreip havde et ubehageligt Væsen og et mørkt Udseende, og man paastod, at han om Natten sad ude og drev Trolddom.

Det var om et Hornbytte ved Drikkebordet, de blev uenige, og Svein Brjostreip mumlede da strax flere Gange ved sig selv: "Svein skal blive Sveins Bane." Dette hørte Svein Aasleivsøn. Han tog strax Leiligheden i Agt, og da Svein Brjostreip i Følge med Jarlen skulde i Kirke, overfaldt han ham og gav ham Banesaar. Han flygtede nu over til Egilsø, hvor Biskopen med Glæde tog ham i sit Værn; thi han sagde, at han ved Svein Brjostreips Drab havde befriet Landet for en stor Plage. Siden hjalp han Svein Aasleivsøn over til Suderøerne. Jarlen dømte ham nu utlæg for Drabet paa Hirdmanden og inddrog hans Eiendomme. Folk forsøgte vel at bevæge Jarlen til at vise Skaansomhed mod Svein; men han var ikke paa nogen Maade at bevæge til at tilbagekalde den Dom, han havde afsagt over ham.

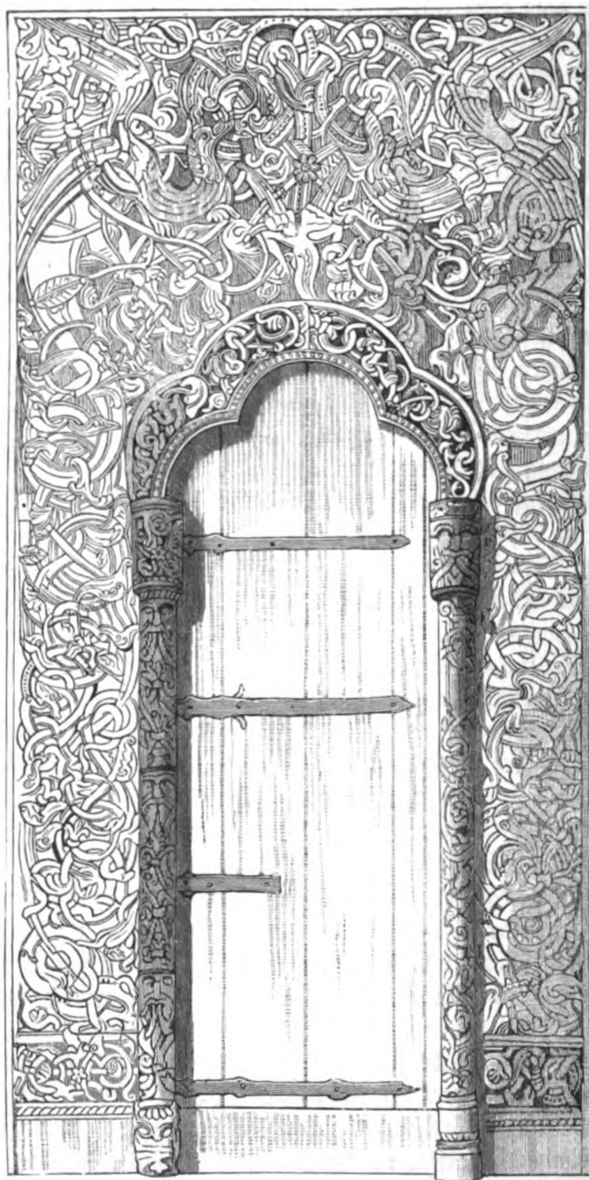
Om Høsten havde Øernes Biskop Vilhjalm været i Norge i nødvendige Erinder. Om Høsten, da han skulde hjem, blev han af Storm og Modvind opholdt saa længe ved Hjaltland, at det næsten lod til, at han ikke skulde komme hjem til sit Biskopssæde før den næste Vaar. Hidtil havde Biskopen været en ivrig Modstander af Troen paa Magnus Jarls Hellighed, som han ikke vilde vide noget af. Da spurgte Styrmanden ham, om han ikke var villig til at anerkjende Magnus's Helligdom, om han næste Søndag kunde synge Messe i sit Hjem. Han lovede det, og strax stilnede Uveiret af, og for en god Bør kom han saa hjem til Orknø. Han sammenkaldte nu et Møde af de mægtigste og mest ansete Mænd paa Øerne i Kristkirken i Birgsaa, og Magnus's Ben blev optagne, vaskede og prøvede i indviet Ild. Da Prøven var lykkelig bestaaet, blev de lagte i et Skrin og satte over Alteret. Det var St. Luciæ Dag (13de December) 1135. Kort efter flyttedes Helgenens Levninger fra Birgsaa til Kirkevaag, skjønt Paal Jarl nødig vilde give sin Tilladelse dertil.

Da Vaaren nærmede sig, lod Paal Jarl gjenoptage Vagtholdet paa Øerne; han vidste nok, at han hvert Øieblik kunde vente Ragnvald Jarl og Kol Kalessøn paa nyt Besøg. Strax over Paaske 1136 var disse færdige med sine Udrustninger og begav sig til Bergen, hvor flere af deres Venner stødte til dem. Kong Harald gav dem ogsaa et fuldrustet Langskib, saa deres Flaade bestod af sex store Skibe, fem mindre Skuder og tre Fragtskibe. De laa en Stund ude ved Hernøerne for at vente paa Vind. Her fik de høre om de Forberedelser, som Paal Jarl havde truffet for at tage imod dem. Ragnvald Jarl lod da blæse til Husthing og erklærede her, at han enten vilde vinde Øerne, som Norges Konger havde givet ham, eller og lade Livet. Hans Mænd tilsagde ham sin Bistand af yderste Evne. Paa Kols Raad lovede Ragnvald, at han vilde lade opføre en Stenkirke i Kirkevaag og indvie den til den hellige Magnus Jarl, om han vilde unde ham sin Bistand til at blive Herre over Øerne. For en god Bør styrede Flaaden saa over til Hjaltland, hvor Indbyggerne modtog dem med stor Glæde og gav dem mange Efterretninger fra Orknøerne. Kol fik først ved et forstilt

Angreb Varden paa Fridarø antændt; der opstod som Følge heraf stor Uro over alle Øerne, og man ilede til Rossø for at samle sig om Jarlen. Men den ene Dag efter den anden gik, uden at nogen Fiende viste sig, og man begyndte derfor at tro, at Viten var bleven antændt, fordi Vardevogteren havde set nogle Fiskerbaade ude paa Søen. Man skiltes da ad og drog hver til sit. Paa Fridarø blev der ansat en ny Vardevogter. En Dag kom der til denne en Fisker, som jamrede og bar sig for, at han var bleven udplyndret af Ragnvald Jarls Mænd. Man troede ham paa hans Ord og modtog ham godt, og han forstod snart at gjøre sig saa kjendt med alle, som paa Øen var, at man endog satte ham til at passe Viten stundomtil, siden han ikke havde andet at bestille. Men Fiskeren var en af Kols Mænd, som havde klædt sig ud. Hvert Øieblik, han var ladt alene ved Viten, benyttede han til at slaa Vand paa den, saa den ikke lod sig antænde paa nogen Maade. En Dag, da der blæste en skarp Østenvind, kom Ragnvald over til Øerne. Fra Fridarø saa man vistnok Skibene, men Viten nyttede det ikke at faa Ild paa, og saaledes lykkedes det Ragnvald at gjøre Landgang paa Vesterø uden at møde nogen Modstand. Indbyggerne her underkastede sig og svor Jarlen Troskabsed; men deres Underkastelse var ikke ærlig ment. Man kom snart under Veir med, at Høvdingerne havde faaet istand en Sammensværgelse for at afryste Nordmændenes Herredømme; men denne blev røbet, og Ragnvald var ædelmodig nok til ikke at tage Hevn derfor.

Da Paal Jarl hørte, at Indbyggerne paa Vesterø og omliggende Øer havde svoret Ragnvald Troskabsed, sammenkaldte han et Thing paa Rossø for at høre sine Høvdingers Raad, hvad han nu havde at gjøre. Nogle mente da, at det var bedst, han aabnede Underhandlinger med Ragnvald og tilbød ham Halvdelen af Jarledømmet. Andre foreslog at kjøbe ham bort med Penge; men nogle vilde have Krig. Ragnvald sendte da Bud til Biskop Vilhjalm om, at han maatte mægle Forlig. Denne var strax villig til det, og det lykkedes ham at tilveiebringe en Vaabenstilstand paa fjorten Dage, for at man i Mellemtiden skulde faa underhandle om et endeligt Forlig. Medens denne stod paa, fik Ragnvald saa stort Tilløb af Folk fra Øerne, deriblandt af Svein Asleivssøns Frænder, at han kunde lade en Del af det fra Norge medbragte Mandskab vende hjem.

Saa længe Vaabenstilstanden varede, opholdt Ragnvald sig paa Rossø, medens Paal begav sig til Rolfsø. Inden de fjorten Dage var forløbne, havde Ragnvald ham ikke mere at frygte. Hvad Ragnvald neppe vilde have opnaaet selv efter en langvarig Krig, skulde han opnaa ved en eneste dristig Handling af Jarlens raske og snedige Uven Svein Asleivssøn. Han havde siden Jul opholdt sig paa Suderøerne. Herfra begav han sig tidlig paa Vaaren til Skotland, hvor han opholdt sig i nogen Tid hos Maddadh Jarl i Athole, som var gift med Margareta, Harald Jarls

175. Portal fra Vangs gamle Kirke. (Se S 394).

Søster. Han havde flere hemmelige Forhandlinger med dem; men hvorom de dreiede sig, blev man aldrig klog paa. Da han hørte om Ragnvald Jarls Komme til Orknøerne, ilede han opover til Katanes for at være ved Haanden i paakommende Fald. Han drog siden over til Orknøerne paa en Fragtskude, bemandet med 30 Mand. Han styrede ind i Evjesund mellem Røsø og Rolsø, hvor Paal Jarl opholdt sig og just var i Gjestebud. Da Sveins Skib nærmede sig Øen, lod han 20 af sine Mænd lægge sig ned og bredede Tjeld over dem, medens 10 Mand blev siddende ved Aarerne. Fra en Høide tæt ovenfor Kysten blev de praiede af nogle Mænd, som holdt dem for Kjøbmænd. De bad dem om at lægge ind til Vestnes, hvor Paal Jarl just holdt til, og tilbyde ham deres Varer. Svein, som ikke vidste noget om, at Jarlen var der paa Øen, blev nu med et meget lydhør. Han lagde ind til Land og gav sig i Snak med Mændene, som fortalte ham, at Jarlen ikke var langt unda; thi samme Morgen tidligt var han gaaet ud paa Oterjagt i en Urd tæt ved den Høide, hvorpaa de stod, og var endnu ikke kommen tilbage. Svein lagde strax sin Skude ind i en Vik, som ikke kunde ses fra Høiden, lod sine Mænd væbne sig og gik op paa Land med dem. Hans Hensigt var hverken mere eller mindre end at opsnappe og bortføre Jarlen. Det varede ikke længe, før Svein og hans Mand stødte sammen med Jarlen og hans Følge, som var lidet forberedte paa en slig Overumpling. En heftig Kamp udspandt sig, i hvilken Jarlen og hans Mænd vistnok stred tappert; men Sveins Overmagt var for stor, og Striden endte da med, at Jarlen blev tagen til Fange, efter at alle hans Mænd var nedhuggede. Ogsaa 6 af Sveins Mænd faldt. Jarlen blev ført ombord paa Sveins Skib, som nu styrede tilbage over Petlandsfjorden; snart var Svein i Athole, hvor han afleverede sin Fange til Maddadh Jarl. Maddadh og Margareta mødte Paal med hyklet Venlighed; han lod ham sidde i Høisædet hos sig, og hun gav ham et søsterligt Kys til Velkomst. Men Opholdet der blev vistnok ikke det behageligste for ham; thi efter den Dag hverken hørte eller saa man noget til Jarlen.

Hvor der blev af den ulykkelige Jarl, fik man aldrig rigtig Rede paa. Sagnet paastod siden, at Margareta havde faaet Svein Aasleivssøn til at stikke ud Øinene paa ham; derpaa holdt hun ham en Stund i Fængsel, og tilsidst lod hun ham slaa ihjel. Men Svein selv fortalte en lang Historie om hans Skjæbne, da han kom tilbage til Orknøerne; men stor Lid kan man vel ikke fæste til den. Ifølge denne Beretning skal Margareta have paalagt Svein Aasleivssøn at drage til Orknøerne for at høre efter, hvem Ragnvald Jarl vilde have til Medregent over Øerne, Paal Jarl eller hendes Søn Harald Maddadhssøn, som nu var tre Vintre gammel. Paal Jarl var ogsaa tilstede ved denne Leilighed, og han skal da have erklæret, at han aldrig mere vilde vende tilbage til Øerne, men give sig ind i et eller andet Kloster; thi den Ulykke, som var overgaaet ham, sagde han, var kun Himlens

retfærdige Straf for de Synder, han og hans Fader havde gjort sig skyldige i. Han vilde derfor overlade sin Søstersøn de Rettigheder, han maatte have til Jarledømmet over Øerne; men selv vilde han blive tilbage i Skotland.

Hvad Endeligt Paal Jarl end maa have faaet, saa er det ialfald sikkert, at intet kunde komme Ragnvald Kolssøn beleiligere end hans Bortførelse. Orknøingerne gik ham nu efter hvert til Haande og svor ham Troskabsed. Andre holdt sig vel endnu tilbage, da de mistænkte ham for at have været delagtig i Paals Forsvinden; men ogsaa deres Betænkeligheder ryddedes snart af Veien, da Svein Aasleivssøn indfandt sig i Kirkevaag og fortalte, hvorledes det hele var gaaet til. Saaledes var da Ragnvald anerkjendt som Øernes Overherre, og han gik da strax i Gang med at opføre en Kirke i Kirkevaag til Hellig Magnus Jarls Ære. Denne Kirke, som blev bygget med stor Bekostning og Pragt, kneiser endnu den Dag idag ved Kirkevaag til et Minde om de her fortalte Begivenheder.

Konghelle ødelægges af Venderne.

Efterat Krigen med Magnus Sigurdssøn var endt, blev Harald Gille indviklet i en Feide med vendiske Sørøvere, som herjede Øerne i Østersøen. Skalden Einar Skulessøn fortæller saaledes, at han holdt to Slag i Danmark, et ved Hven og et andet ved Læsø, og disse maa vel henføres til denne Tid. Men hvorledes det hænger sammen hermed, er ikke godt at blive klog paa.

I Vendland herskede der ved denne Tid blandt de hedenske Indbyggere en sterk Ophidselse, som nærmest var fremkaldt ved de Omvendelsesforsøg, som polske og tyske Fyrster foretog. I nær Forbindelse hermed stod da de Røvertog, som Venderne gjorde til de danske Farvande. Rygtet om den norske By Konghelles Rigdom og Fremvæxt lokkede dem snart til at søge sin Lykke paa et Tog derhen. Kan hænde, at de og vilde tage Hevn over den norske Konge for, at han havde optraadt fiendtlig mod dem.

Rygtet om Røvernes Herjinger havde det hele Aar igjennem fyldt Indbyggerne ved Østersøens Kyster med Rædsel og Gru. Kong Erik af Danmark og Erkebiskop Asser af Lund havde sendt Beboerne af Konghelle Bud om, at de maatte være paa sin Post mod Anfald af Venderne. Ogsaa Himlen varslede med Jertein om de Ulykker, som skulde times Byen. Nat

til Søndag efter Paaske vaagnede Borgerne i Angst og Bæven. Fra Gaden trængte der ind i Husene Larm og Gny; det hørtes ud, som en Konge red derigjennem med hele sin Hird. Hundene blev rasende og tudede fælt. De brød ud og bed baade Folk og Fæ, og hver den, som saaledes blev bidt af dem, fik Vandskræk og døde i Vanvid. Nat efter Nat i henved firti Døgn gjentog dette sig. Mange fulgte ogsaa det Vink, som de saaledes modtog. De solgte sine Gaarde og flyttede ud fra Byen. Alle som en, baade kloge og dumme, var fuldstændig paa det rene med, at saadant maatte have noget paa sig. Første Pintsedag holdt Presten ved Korskirken, Andreas Brunssøn, en meget agtet og afholdt Mand der i Byen, en lang og opbyggelig Prædiken. I Slutningen af den lagde han Bymændene paa Hjerte nøie at overveie, hvad de vilde gribe til under den Fare, som hang tung og truende over Byen. Han bad dem fatte Mod og sætte sin Lid til Gud; da behøvede de ikke at lægge sin herlige By øde, men kunde med Frimodighed værne den, hvad enten det var mod Fiendehaand eller mod Ildsvaade. Hans Ord beroligede de ængstede Gemytter, og snart hengav man sig igjen til sin tidligere Sorgløshed. I Byen opholdt sig ved denne Tid den ansete islandske Prest Loft Sæmundssøn, hvis Søn Jon var sat til Opfostring hos Andreas Brunssøn. Loft indskibede sig paa sit Fragtskib med alt det, han eiede, og drog afsted i Følge med 12 andre Skibe, som alle skulde til Bergen. Af disse forgik de 11 med Mand og Mus. Det tolvte forliste ogsaa; men Mandskabet blev bjerget. Kun Loft Sæmundssøn naaede med sit Skib i god Behold til Bestemmelsesstedet.

St. Laurentii Aften (9de August) viste en Sværm paa opimod 300 vendiske Skuder sig med et udenfor Byen. Ombord paa hver af dem var 44 Mand og 2 Heste; den hele Styrke bestod saaledes af omkring 13000 Mand, deraf 600 Ryttere. Anføreren var Venderkongen Ratibor (Rettibur) selv; han ledsagedes af sin Søstersøn Dunimits og en anden Høvding ved Navn Unnibor. Et Stykke nedenfor Byen var Opseilingen afspærret ved nedrammede Pæle, som kun lod et smalt Løb frit. Men paa den anden Side af Gulløen og Ragnhildsholmen, som ligger lige udenfor Byen og nu er landfaste med Hisingen, løb dengang en smal Arm af Elven. Venderne lagde først til ved Pælene, hvor de satte Rytteriet iland. Derpaa roede de under Anførsel af Dunimits og Unnibor op ad den søndre eller østre Arm, hvor de slap frem med største Lethed. Paa samme Tid rykkede Rytterne frem over Brataasen. En af de første, som opdagede Fiendens Nærmelse, var Einar, der var gift med Presten Andreas Brunssøns Datter. Han skyndte sig op til Kastelkirken, hvor hans Svigerfader just prædikede til Høimesse. I Kirken var de fleste af Byfolkene forsamlede. Da de fik Efterretning om, at der var Ufred paa Færde, tvivlede nogle paa, at det var saa galt fat. De mente, at det maatte være den danske Konge Erik, og af ham havde de intet at frygte. Men for Sikkerheds Skyld gik dog hver

hjem til sit, væbnede sig og begav sig saa ned paa Bryggerne. Men her fik de snart Troen i Hænde, at det var Fiender, som de havde at gjøre med. Ved Bryggen laa ni Østfarerskibe, som tilhørte nogle Kjøbmænd. Mod dem vendte Venderne først sit Angreb. Kjøbmændene forsvarede sig tappert, og Borgerne af Konghelle ydede dem god Hjelp ved at skyde paa Venderne fra Bryggen af. 160 af deres Skibe blev rydded e; men Overmagten var dog for stor til, at Kjøbmændene kunde staa sig. Kjøbmandsfartøierne blev tagne; Bymændene trak sig ind i Byen, samlede i Hast sine kostbare Sager og begav sig til Fæstningen. Solveig, Andreas Prests Hustru, hendes Døtre og flere Kvinder flygtede op i Landsbygden.

Venderne gik nu iland, plyndrede Byen og Skibene og brændte Husene. Derpaa stormede de op mod Borgen, som de rustede sig til at angribe. Ratibor lod Besætningen først tilbyde Fred og fri Udgang med Vaaben, Klæder og Kostbarheder; men derom vilde man intet høre. Man raabte Hærskrig, gik frem paa Muren og modtog Fienden med en Hagl af Stene og Staure. Der udspandt sig en heftig Kamp, der kostede mange Menneskeliv; dog faldt der flest paa Vendernes Side.

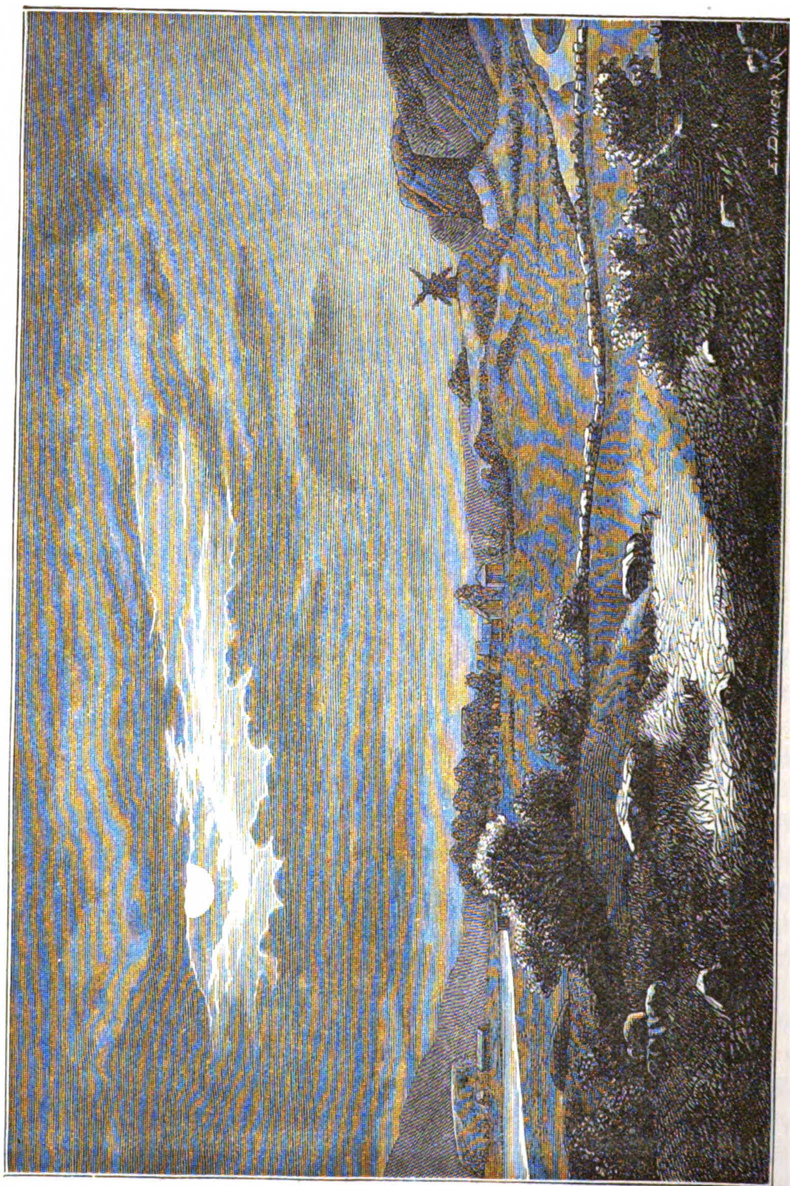
Prestekonen Solveig var imidlertid paa sin Flugt kommen til Gaarden Solbjarge, som laa i Nærheden. Her fortalte hun, hvad der var paa Færde. Man skar da strax op Hærør og sendte ud paa Bygden.

Den første Gaard, Hærøren var indom, var Skyrbaage, hvor Byen Kungelf nu ligger. Her var en Mængde Bønder just samlede i et Drikkelag. En af dem, Olve Stormund, reiste sig strax, tog Skjold og Hjelm og en stor Øxe og opfordrede sine Kammerater til at ile Bymændene til Hjælp. "Det vilde ret være en Skam," sagde han, "om vi blev siddende her og fylde os, medens de brave Folk i Byen maatte omkomme, siden vi lod dem i Stikken." Men ingen havde Lyst til at være med. De var for faa, mente de, og vilde kun opofre sig til ingen Nytte. Da blev Olve harm og tog i: "Om I saa alle bliver her tilbage, saa vil jeg dog drage did alene. En eller to Hedninger skulde da vel bide i Græsset for min Øxe, inden jeg stuper." Han styrtede dermed afsted nedover til Byen. Nogle af de andre Gjester fulgte ham paa Frastand, for de havde Lyst til at se, hvorledes dette vel vilde spænde af. Hvis det skulde knibe for ham, kunde de jo altid yde ham en Haandsrækning, tænkte de. Da han nærmede sig Befæstningen, fik Hedningerne Øie paa ham; otte af dem løb da strax fuldt bevæbnede imod ham og omringede ham. Olve løftede paa sin Øxe. Idet han slog den bagover for at faa rigtig godt Huggerum, rispede han op Halsen paa den Vender, som stod bag ham, saa han styrtede død om. I Nedslaget satte han Øxen lige i Hovedet paa den, som stod foran ham, og kløvede det lige ned til Skuldrene. Nu satte de øvrige ind paa ham, og i dette Vaskelag maatte atter to af dem sætte Livet til, og de øvrige flygtede. Olve havde vel faaet haarde Saar; men han satte dog efter dem. Da de skulde over et Dike,

blev de siddende fast, og nu kom Olve saa lige efter, at han fik Ram paa to til af dem. Men ogsaa han blev siddende fast i Leren, saa de to sidste undkom. Hans Kammerater ilede nu til og fik ham op; de bragte ham tilbage til Skyrbaage, hvor hans Saar blev forbundne. Alle var enige om, at ingen havde kjæmpet med større Tapperhed end han. En Stund efter kom to Lendermænd, Sigurd Gyrdssøn og Sigard med noget over 700 Mand til Skyrbaage; men her vendte Sigurd skammelig tilbage med 480 Mand uden engang at have set Fienden. Sigard derimod drog til Byen med 240 Mand, indlod sig i Kamp med Venderne og blev nedhugget med alle sine til sidste Mand. Straffen fulgte imidlertid Sigurd Gyrdssøn for hans Forræderi og Feighed; alle skyede ham efter denne Dag, og han levede heller ikke længe bagefter.

Omkring Fæstningen rasede imidlertid Kampen paa det heftigste; men Kong Ratibor og Høvdingerne holdt sig udenfor Striden. Besætningen i Byen anførtes med stor Dygtighed af Sæmund Husfreyja, en Svigersøn af Andreas Brunssøn.*) Han stod selv paa Volden med sin Søn Aasmund og skjød paa Fienden. Blandt Venderne var der en dygtig Bueskytte, som tilføiede Nordmændene stor Skade ved sine sikre Skud. To Mænd stod paa hver sin Side af ham og dækkede ham med sine Skjolde. Sæmund lagde Merke til dette. Han sagde til Aasmund, at han skulde skyde paa Bueskytten i det samme Øieblik, som han selv tog Sigte paa en af Skjoldbærerne. De gjorde saa. Da Sæmunds Pil kom flyvende, rykkede Manden Skjoldet for sig selv, saa Skytten blev staaende blottet og rammedes af Aasmunds Pil lige i Panden, saa Spidsen trængte ud om Nakken. Da Venderne saa hans Fald, ulede de som Hunde eller Varge. Kong Ratibor lod da raabe til Nordmændene og tilbød dem Fred; men de vilde ikke høre Tale derom. Nu gjorde Hedningerne paany et haardt Anfald. En af dem vovede sig saa tæt ind til Fæstningsporten, at han med sit Sværd kunde nedstøde en Mand, som stod indenfor; man skjød og stak paa ham til Gjengjæld; men det var let at skjønne, at man ikke fik Ram paa ham. Man mente da, at han forstod at gjøre sig haard mod alle Slags Vaaben. Andreas Prest leverede da Aasmund en Pil, paa hvis Od han havde fæstet et Stykke Knusk, som var antændt i indviet Ild. Denne Pil skjød Aasmund mod Venderen, som strax styrtede død til Jorden. Ved Synet heraf satte Fienden atter i med at ule og illskrige; de sagtnede med Angrebet og stimlede hen til sin Konge. Nordmændene begyndte at puste lettere, for de troede, at nu vilde Venderne pakke sig bort. Men dette Haab maatte de snart slaa fra sig; en Nordmand, som forstod Vendisk og gjorde Tjeneste som Tolk, kunde fortælle dem, at Høvdingen Unnibor eggede sine Mænd til at forny Angrebet.

*) Den anden Sysselmand der i Egnen, Guthorm, Harald Flettes Søn, maa have været en gammel Mand; han nævnes heller ikke som Deltager i Kampen.

176. Konghelle.

Det havde jo været det bedste, sagde han, om de aldrig var komne derhen, slig Modbør de havde fundet; thi Tabet af Høvdingerne og Mandskabet kunde ikke opveies med alt det Gods, som i Byen fandtes. Men han vilde dog gjøre dem opmerksomme paa, at først, da Kampen begyndte, havde Nordmændene til sit Forsvar havt Pile og Spyd; dernæst havde de kastet med Stene, og nu slog de løs paa Venderne med Kjeppe, ligesom paa Hunde. Det forholdt sig virkelig, som Unnibor sagde. Nordmændene havde fra først af været meget ødsle med sine Forsvarsvaaben, og som Følge deraf led de nu Mangel, saa de endog maatte hugge hver Staur i to Stykker. Under dette Anfald, som nu paafulgte, faldt den tapre Sysselmand Sæmund Husfreyja. Kampen førtes dog ikke med den samme Udholdenhed som før; thi paa begge Sider var Krigerne temmelig udasede, saa man maatte puste paa stundomtil. I et af disse Pusterum tilbød Kong Ratibor paany Nordmændene, at de skulde faa fri Udgang med sine Vaaben, Klæder og alt, hvad de kunde bære med sig, om de vilde overgive Fæstningen. Nordmændene fandt da, at de ikke havde andet at gjøre end at modtage Tilbudet. De aabnede da Portene til Fæstningen; men det var det daarligste Raad, de kunde tage. Hedningerne brød sig ikke det mindste om de Forpligtelser, som deres Høvdinger havde indgaaet. De tog alle Mænd og Kvinder tilfange, hug ned alle dem, som var saarede eller skrøbelige, og satte sig i Besiddelse af alt det Gods, som fandtes i Fæstningen. De nøiede sig ikke hermed, men trængte ogsaa ind i Korskirken, som de plyndrede for alle dens Kostbarheder, deriblandt Relikvien af det hellige Kors og den prægtige emaillerede Altertavle. Andreas Prest gav Kong Ratibor en sølvbeslagen og forgyldt Stav og hans Søstersøn Dunimits en Fingerring af Guld. Heraf drog Venderne den Slutning, at han maatte være en meget formaaende Mand paa Stedet og viste ham stor Ærefrygt. Idet Hedningerne gik ud af Kirken, sagde Kong Ratibor: "Dette Hus har i sin Tid været prydet med stor Kjærlighed til den Gud, som eier det. Men nu synes det mig, som om det eller Byen kun daarligt maa have været varetaget; thi jeg ser, at Guden er vred paa dets Vogtere." Kong Ratibor forærede da Andreas Prest Kirken og de Kostbarheder, som tilhørte den; men desuagtet skaanede Hedningerne den lige saa lidet som de andre Huse, som fandtes i Byen. To Gange sluknede den Ild, de havde lagt om Kirken; men da de tredie Gang tændte paa, hug de Taget ned, og da fængede Ilden overalt, saa den brandt som de øvrige Huse. De vendte nu tilbage til Skibene med hele Byttet og mønstrede sine Folk. Da de saa, hvilke svære Tab de havde lidt, besluttede de sig til at bortføre alle Indbyggerne for at sælge dem paa Markederne som Trælle. Ved denne Leilighed kom Andreas Prest og hans Klerker ombord paa Kong Ratibors Skib og førte det hellige Kors med sig. Men med et følte alle, som var ombord paa Kongeskibet, en brændende Hede. De blev yderst forfærdede, og Kong Ratibor lod en Tolk spørge Andreas Prest om, hvad det kunde

komme af. Han sagde, at den almægtige Gud, som de kristne Mænd tilbad, sendte dem dette Tegn paa sin Vrede, fordi de vilde bortføre hans hellige Kors. Han lod sig ogsaa merke med, at han var overbevist om, at dette ikke vilde blive det eneste Jertein, som kom til at foregaa. Kongen lod da Andreas, som bar det hellige Kors i Fanget, med de andre Prester bringe ned i Skibsbaaden. Den blev derpaa dragen langs efter Skibet først fremfor Stavnen, derefter agterover paa den anden Side indtil Løftingen, hvorpaa den med Baadshager blev stødt hen til Bryggerne. Endnu samme Nat bragte Andreas i Regn og Uføre Relikvien op til Solbjarge, men førte den senere i al Hemmelighed lige til St. Olafs Helligdom i Nidaros, hvor den efter Kong Sigurds Løfte egentlig hørte hjemme. Kong Ratibor vendte nu tilbage til Vendland med de af sine Folk, som havde overlevet Striden. Men allerede det følgende Aar kom Gjengjældelsen over Venderne, da Kong Erik Emune paa sit Tog derhen indtog Arkona paa Rügen og tvang Indbyggerne til at antage Kristendommen. De fleste af Fangerne fra Konghelle maatte imidlertid henslæbe sit Liv i Trældom i det fremmede Land. Nogle af dem blev udløste og vendte hjem til sin Odel. Men de kom aldrig til Magt og Velstand igjen. Konghelle blev vistnok ogsaa gjenopbygget; men den hævede sig aldrig mere til sin tidligere, desværre altfor kortvarige Anseelse.

Lendermandsvældet. Livet ved Harald Gilles Hof. Sigurd Slembedjakn optræder som Thronprætendent. Harald Gilles Drab.

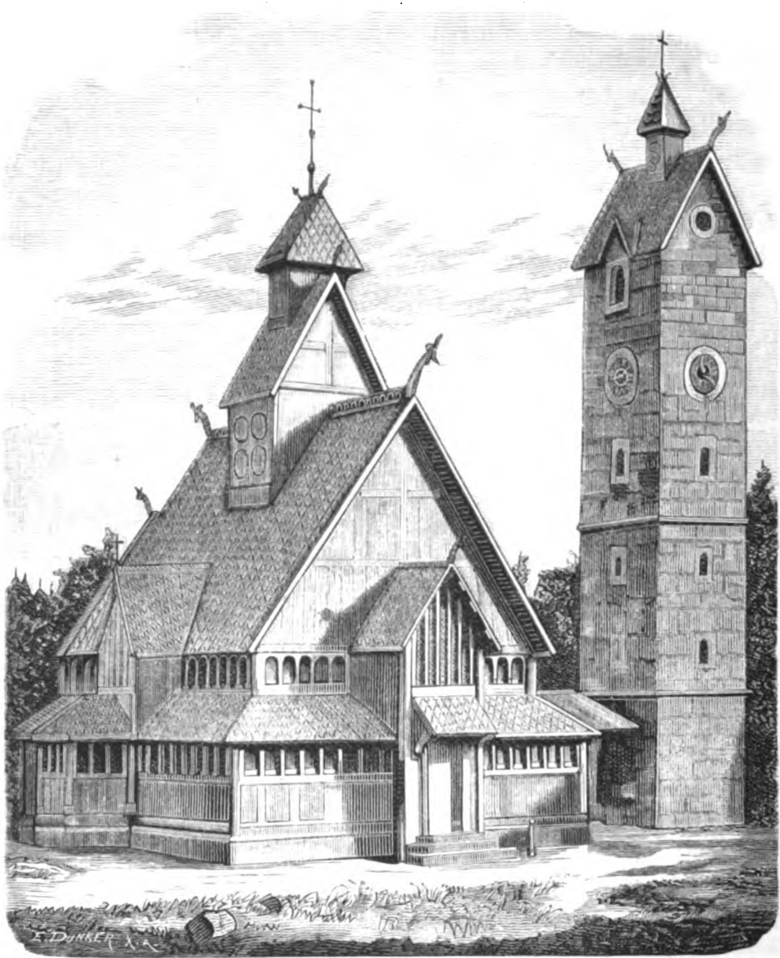
Strax efter at Kong Harald var bleven Enekonge i Norge, ægtede han Ingerid Ragnvaldsdatter, en Sønnedatter af den svenske Konge Inge Steinkelsson. Hun havde tidligere været gift med den danske Kongesøn Henrik Skatelær, som faldt i Slaget ved Fotvik.*) Hun havde, som ovenfor fortalt, været denne sin første Mand utro og var rømt fra ham med en ung Mand, som hun syntes bedre om, og levede en Stund med ham ukjendt i Nærheden af Aalborg. Men Henrik Skatelær kom under Veir med hendes

*) Se Side 365.

Opholdssted; hendes Elsker maatte flygte, og selv fik hun finde sig i at vende tilbage til sin Mand. I Norge vandt hun stor Indflydelse; men ogsaa her fik man snart det Ord paa hende, at hun var temmelig løs paa Traaden.

Om Harald Gilles korte Regjering har man kun lidet at berette. Han var for dum og uvidende til at forestille sig, at en Konge havde andre Pligter at varetage, end at han selv først og fremst skulde leve i Herlighed og Glæde og modtage den behørige Hyldest og Opmerksomhed af sine Undersaatter. Han var en spræk Karl; men det er ogsaa alt, hvad der var at sige om ham. Forresten var han en Godfjot, som gjerne gav bort, hvad han havde. Han fik derfor mange Venner, især blandt Geistligheden, som passede paa at holde sig frem. Man har saaledes en lang Fortælling om, hvor snil han var mod Biskop Magnus Einarssøn fra Island. Magnus havde været nede i Danmark for at faa Indvielsen til sit Embede af Erkebiskop Asser i Lund. Paa Hjemveien besøgte han Harald Gille, af hvem han blev modtagen med stor Hæder. Da han var færdig til at seile til Island, gik han ind i Hallen, hvor Kong Harald sad ved Drikkebordet med Dronningen ved sin Side. Kongen var nok saa blid; han sagde til Biskopen: "Nu, Biskop, er I færdig til at drage?" "Ja," svarede denne. "Det var slemt, at Drikkebordene just er fremme, for da har vi ikke noget saa værdifuldt ved Haanden, at vi kan give Eder det. Eller har du en Gave til Biskopen?" spurgte han Skatmesteren. "Herre," sagde Skatmesteren, "jeg tror næsten, at alle kostbare Stykker nu er bortgivne." "Vi har dog Bordkarret der. Tag det, Biskop, der er jo nogen Værdi i det." Biskopen takkede. "Farvel, Farvel, Herr Biskop," sagde Dronningen. "Farvel, Farvel, Herr Biskop," hermede Kongen efter. "Har du vel hørt en gjæv Kone sige saadant til en Biskop uden at have noget at give ham?" "Hvad skulde vel det da være?" spurgte hun. "End Puden der da?" sagde han. Den var udsyet i Pell og var et kostbart Stykke. Biskopen fik den, og Kongen tog da ogsaa Magen til den, som han sad paa, og lod den følge med, idet han sagde: "Det er ikke værdt, de skilles ad, siden de har været saa længe sammen." Af Pudevarene lod Biskopen gjøre Korkaaber, og Bordkarret ombannede han til en Alterkalk, som siden var ved Skaalholt Kirke. Han bad Kirkens Helgener lade Kong Harald nyde godt af denne Gave, saa ofte Messen blev sungen over den.

Kongens Usædelighed gik over alle Grænser. Allerede før sit Komme til Norge havde han staaet i Forbindelse med et irsk eller skotsk Fruentimmer ved Navn Beathach og havde med hende Sønnen Eystein. Før sit Giftermaal med Ingerid havde han taget Thora, Datter af en Guthorm Graabarde fra Oplandene, en ond og haard Kvinde, til sin Frille og havde med hende Sønnen Sigurd, der var født i Aaret 1133, og sandsynligvis Datteren Brigida. Han havde endnu en Søn ved Navn Magnus; men hvem hans Moder var, vides ikke. Med andre Friller havde han Døtrene

177. Stavkirken fra Vang i Valders, nu i Brückenberg i Schlesien (Efter Fotografi af R. Wittwer i Neusalz).

Kirken blev i 1841 indkjøbt af Kong Fredrik Wilhelm IV af Preussen for 80 Spd. og skjænkedes af ham til en fra Tyrol indvandret protestantisk Menighed. Den blev gjenopført i Aaret 1844 og fik nu Navnet "Vor Frelsers Fjeldkirke i Vang". — Maleren Professor J. C. Dahl havde, forinden Kirken nedtoges, erholdt Løfte af Norges Statholder Grev H. Wedel-Jarlsberg om, at denne skulde kjøbe Kirken for at hindre dens Salg til Tyskland; men dette bortfaldt, da Greven kort efter døde.

Maria og Margareta. I sit Ægteskab med Dronning Ingerid havde han kun Sønnen Inge, der var aarsgammel ved hans Død.

Til Trods for sin Udsvævelser og sin Udueligheb som Landsstyrer var Harald Gille dog almindelig afholdt, og Grunden hertil var ikkun, at "han lod sine Mænd raade med sig i alt, hvad de vilde." I Virkeligheden var det Høvdingerne, som styrede i Kongens Navn, og hvad Høvdingerne mente, mente ogsaa Folket som tiest. Harald stod sig ligeledes godt med Geistligheden, og idet nu disse to Klasser af Folket nærmede sig hinanden og arbeidede paa at opnaa en uafhængig Stilling i Staten, fandt de sig saare vel tjente med at have en Dumrian som Harald Gille til Konge.

Harald Gille havde imidlertid ikke længe beklædt Eneherredømmet i Norge, før der meldte sig en ny Medbeiler til Thronen. Det var den før omtalte Sigurd Slembedjakn, som nu med et fremtraadte som Magnus Barfods Søn.

Efter at have forladt Orknøerne*) drog Sigurd Slembedjakn paany ud paa Eventyr, uden at han noget Sted kunde finde Ro for sin ærgjerrige Aand. Først reiste han over til Skotland, hvor han i $2^1/_2$ Aars Tid opholdt sig ved Kong Davids Hof. Han deltog her med Udmerkelse i flere af hans Krigstog og skal have været med i fire Træfninger, som denne holdt med Oprørerne i sit Land. Siden tog han igjen paa med at drage i Kjøbfærd og kom paa en saadan Reise til Island. Her opholdt han sig en Vinter hos den mægtige Thorgils Oddessøn paa Stadarhol i Saurbø; men kun faa vidste, hvem han var, skjønt hans fornemme og belevne Væsen tildrog ham Opmerksomhed. Det lod især til, at han fandt Glæde i at tage alle, som tyede til ham om Hjælp, i sin Beskyttelse, hvad enten det var Mennesker eller Dyr. Om Høsten, da Sauderne blev drevne ind i et Aflukke for at udtages til Slagtning, løb en af dem hen til Sigurd som for at søge Hjælp hos ham. Han tog den, løftede den over Garden og lod den løbe op i Fjeldet. "Det er ikke mange, som søger Hjælp hos os," sagde han. "Derfor skal du faa den." Siden om Vinteren hændte det, at en Kvinde, som Thorgils vilde straffe for et Nafferi, hun havde gjort sig skyldig i, søgte Beskyttelse hos Sigurd. Han satte hende paa Pallen hos sig. Da Thorgils forlangte hende udleveret, bad Sigurd først om Fred for hende; men da det ikke hjalp, sprang han op, drog Sværdet og sagde saa til Thorgils, at nu kunde han tage hende, om han turde. Thorgils saa, det var en bjærv Karl, han havde med at gjøre, og eftergav Kvinden Straffen. Der var mange fremmede Folk paa Stadarhol den Vinter; men Sigurd var forresten den, som gjorde mindst af sig. En Dag sad en Nordmand og spillede Skak med en af Thorgils's Hjemmemænd. Han var kommen i Knibe og spurgte Sigurd, hvorledes han skulde trække. Sigurd kastede et Blik paa Brettet og

*) Se Side 337.

saa med første Øiekast, at Nordmanden var mat. Han sagde imidlertid ikke et Ord, men satte sig ned, tog et Straa og legte med nogle Katunger, som løb om paa Gulvet. Islænderen havde en Byld paa den ene Stortaa, som var meget hoven og værkede. Bedst han sad og tænkte over Spillet, kom den ene Katunge bortpaa Taaen. Han sprat op af Smerte, saa Brikkerne tumlede hulter til bulter om hverandre, og dermed var Spillet ude. Thi da Katungen var skydset af Veien og Spillet skulde fortsættes, kunde man ikke blive enig om, hvorledes Brikkerne havde staaet. Disse og lignende Træk kom man til at huske paa, da Sigurd begyndte at spille en betydelig Rolle i Norge. At han var prestlært, faldt ingen ind, før han om Paaskeaften indviede Vandet. Fra sit Ophold paa Island fik Sigurd det bedste Lov; man fattede mere og mere Godhed for den indesluttede og bramfrie Nordmand, jo bedre man lærte ham at kjende. Om Sommeren, da han sagde Thorgils Farvel og Tak for sig, sagde han, at naar han havde nogen at anbefale, skulde han sende dem til Sigurd Slembe som en god Ven. Sigurd Slembe kjendte Thorgils nok af Omtale. Forundret spurgte han: "I hvad Forbindelse staar du med ham?" "Jeg er selv Sigurd Slembedjakn, Kong Magnus Barfods Søn," svarede Nordmanden. Strax efter forlod han Island.

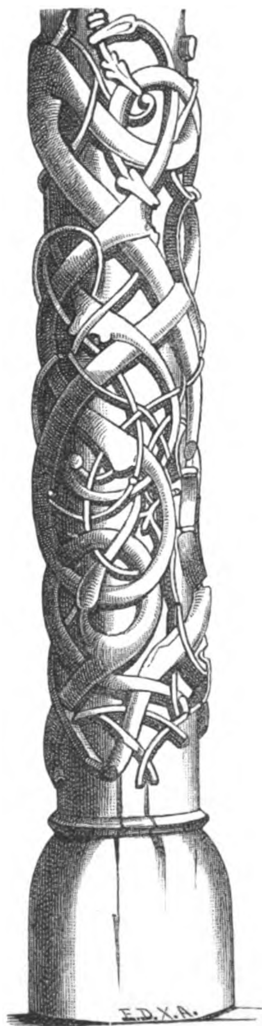
Sigurd Slembedjakn havde hermed for første Gang aabenbaret sin sande Herkomst og antydet, at han vilde sætte igjennem de Fordringer, denne berettigede ham til. Aarsagen til, at han hidtil havde holdt den dulgt, var vel ingen anden end den, at han havde baaret Sky for at røbe den. Hans Moder Thora Saxesdatter var nemlig en Søster af Sigrid, Kong Olaf Magnussøns Moder, og den Forbindelse, hvoraf Sigurd var Frugten, var efter Tidens Begreber en stor Synd, der vilde have nedkaldt den værste Straffedom over hans Moder. Presten Adalbrikt havde derfor i lang Tid maattet gaa og gjælde for Sigurds Fader. Først da Sigurd lykkelig og vel havde faaet den behørige Indvielse som Kirkens Tjener og derved skulde være bleven afspærret fra ethvert Haab om tiere at betræde en glimrende jordisk Løbebane, aabenbaredes hans Moders Dødssynd for ham. Men Hemmeligheden ved hans Fødsel fremkaldte langtfra hos ham den forventede Hengivelse i Skjæbnens Villie. Den drev ham tvertimod til bryde alle de Skranker, som reiste sig for ham, og kastede ham ind i den eventyrlige Tilværelse fjernt fra Hjemmet, hvor vi hist og her har kunnet følge ham. Saa længe Sigurd Jorsalfar og hans Søn Magnus regjerede, synes han at have bevaret Taushed om sin høie Byrd; men da Harald Gille, hvis Herkomst var mindst lige saa tvivlsom som hans egen, sad som Enekonge paa Norges Throne, besluttede han sig til at gjøre sine Krav gjældende. Under et Ophold i Danmark skal han saaledes i fem Biskopers Overvær have bestaaet Jernbyrd paa, at Magnus Barfod var hans Fader.

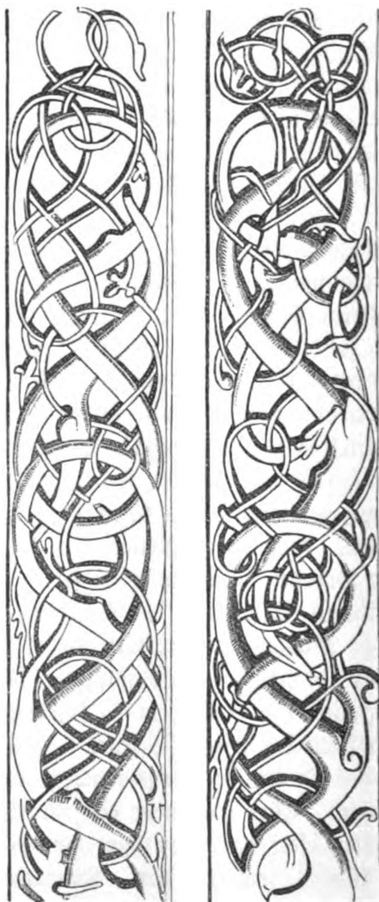
Om Sommeren 1136 kom Sigurd til Norge. Hans Venner gav

ham da det Raad, at han skulde drage til Kong Harald, aabenbare for ham deres Frændskab og friste, hvorledes det saa vilde gaa ham. Sigurd gjorde det; han opsøgte Kongen i Bergen og forelagde ham sin Sag. Kongen gav ikke strax Svar, men raadførte sig med sine Venner og Raadgivere. Selv var han neppe utilbøielig til at anerkjende ham som sin Broder; men Raadgiverne frygtede for, at fik Sigurd Adgang til Regjeringen, vilde han blive dem for stor, som Kong Magnus havde været, medens de nu havde det saa godt og roligt i alle Maader, siden Lendermændene fik styre, ganske som de lystede. Gjorde Kongen, hvad han burde gjøre, sagde de, saa lod han ham dræbe. Et tjenligt Paaskud til en saadan Voldsgjerning var snart fundet; thi havde Sigurd ikke havt Andel i Drabet paa Thorkel Fostre, Kongens gode Ven? Saa længe lagde de ud for Kong Harald om dette, at han gav sit Samtykke til, at Sigurd blev tagen af Dage; dog maatte det ske hemmeligt, saa man ikke fik Grund til at bebreide ham, at han brød det Leide, han havde givet ham. Dette lovede de. En Kveld sent kom nogle af Kongens Gjester hjem i Sigurds Herberge og kaldte ham ud under et eller andet Foregivende. De tog saa en Skude og roede bort fra Byen med ham forbi Holdhellen. Gjesterne havde drukket temmelig tæt, saa de var meget lystige. Baaden skjød sterk Fart. Det hele forekom Sigurd høist paafaldende, og han skjønte nok, det ikke kunde hænge rigtig sammen. Han sad agterude paa en Kiste; to Mænd havde han ved Siden af sig, tilsyneladende til Opvartning, men i Virkeligheden til Opsyn. Sigurd lod sig imidlertid ikke merke med noget, men sad og saa ned for sig. Han var iført blaa Buxer, Skjorte og en Kappe, som han havde kastet over sig og som fortil var sammenknyttet med Baand. Han holdt Hænderne i Kappebaandene og drog dem stundom op over Hovedet, stundom ned igjen. Imidlertid var de komne udenfor Neset, næsten til Mjolkraaen.*) Pludselig reiste Sigurd sig og gik til Skibsbordet. De to Mænd, som var satte til at passe paa ham, fulgte ham, idet de holdt i hver sin Flig af hans Kappe. Men før de vidste Ordet af, slog Sigurd en Haand i hver af dem og styrtede sig overbord med dem, medens Skuden skjød frem i sin sterkeste Fart. Det tog nogen Tid ud, før man fik snud Baaden og trukket Kongsmændene op. Men Sigurd Slembe var intetsteds at øine. Han svømmede et godt Stykke under Vandet, og før de fik vendt Snekken efter ham, var han oppe paa Land og forsvandt snart i Fjeldet, rap tilbens, som han var. Kongsmændene ledte efter ham den hele Nat, men fandt ham ei, og maatte vende tilbage, temmelig slukørede over den Skam og Skade, som var dem tilføiet. Sigurd havde imidlertid lagt sig ned i en Bjergkløft. Det var koldt om Natten, og tyndt klædt og gjennemvaad, som han var, frøs han forskrækkelig. For nogenledes at holde Overkroppen varm maatte han drage Buxerne af, skjære Hul i Bagstykket og sætte

*) Holdhellen er et Nes nord for Bergen. Mjolkraaen er en Elv, som falder i Søen lidt længere nord, omtrent 1 Mil fra Bergen.

Hovedet derigjennem, medens han stak Armene ind i Buxelaarene. Saaledes bjergede han denne Gang sit Liv.

178. Udskaaren Søile fra Urnes Kirke. 179—180. Udskaarne Planker fra Urnes Kirke.
(Se Side 298).

Det var nu klart for ham, at det ikke nyttede tiere at henvende sig til Kong Harald og hans Venner med nogen Fordring paa Riget; men han vilde med Magt og List tage, hvad der tilkom ham. Hele Høsten og en Del

af Vinteren henled, uden at man spurgte det ringeste til ham. Imidlertid holdt han sig skjult hos en Prest i Bergen, hvor han stadig lurede paa Leilighed til at tage Kongen af Dage. Kong Harald opholdt sig denne Vinter i Bergen, og havde som sædvanligt mange ansete Mænd om sig. Fra sit Gjemmested knyttede Sigurd Slembe Forbindelser med Folk, som var misfornøiede med Haralds og Lendermændenes Styre; blandt dem var mange af Haralds Hirdmænd og Kammersvende, som tidligere havde staaet i Kong Magnus's Tjeneste. Snart var alt beredt til, at det afgjørende Slag kunde rettes mod Haralds Hoved.

Luciemesse om Kvelden (13de December), da Harald sad til Bords, sagde en af Sigurds hemmelige Tilhængere, som just havde Opvartning, spøgende til Kongen: "Herre, jeg og min Kammerat her har væddet om en Ask Honning, og du alene kan afgjøre, hvem af os skal vinde den. Jeg siger nemlig, at du skal tilbringe Natten hos Dronning Ingerid; men han mener, du vil sove hos Thora Guthormsdatter." Kongen syntes bare, det var Moro og svarede Spørgeren uden at ane Uraad: "Du maa nok ud med Honningen, du." Nu vidste de sammensvorne altsaa, hvor de havde ham om Natten. Intet kunde være dem beleiligere end dette; thi Hovedvagten havde lige fuldt sin Plads udenfor det sædvanlige Sovekammer hos Dronningen.

Det led temmelig langt ud paa Natten, og alt var stille i Byen. Kun udenfor det Hus, hvor Kongens Frille Thora Guthormsdatter boede, holdt nogle Mænd Vagt. Kongen var gaaet aldeles fuld tilsengs og sov fast. Med et blev der Liv udenfor. Sigurd Slembedjakn, Ivar Kolbeinssøn, Agmund, Thrond Skages Søn, Islændingen Erlend og Grønlændingen Kolbein Thorljotssøn af Vatalden kom ansættende, dræbte Vagtmændene og sprængte Døren til Thoras Sovenværelse. Først styrtede Ivar Kolbeinssøn ind med draget Sværd og gav Kongen et Hug. Det var saavidt, denne kom sig ud af Ørsken og stønnede: "Saart handler du nu med mig, Thora!" Men hun for op og raabte: "Saart handler de med dig, som vil dig værre end jeg." Nu gav man ham det ene Hug og Stik efter det andet, indtil han lod sit Liv. Paa et givet Tegn flokkedes de øvrige sammensvorne om Sigurd. Han gik med sine Mænd i en Baad og roede over Vaagen til Kongsbryggen, hvor han ankom i Graalysningen. Her var en Mængde Folk samlet. Sigurd reiste sig i Baaden, lyste Haralds Drab paa sin Haand og opfordrede dem til at antage ham til Konge, saaledes som hans Byrd berettigede ham til. Alt, medens han talte, stimlede Folk til fra alle Kanter, mest dog fra Kongsgaarden. Da han havde talt ud, svarede alle som en, at aldrig skulde det ske, at de vilde adlyde og tjene en Mand, som havde myrdet sin Broder. "Og er du ikke hans Broder, sagde de, da har du ingen Ret til at være Konge." Dermed slog de sine Vaaben sammen og dømte dem alle utlæge. Lurene lød, og alle Lendermænd og Hirdmænd

samledes til Stevne. Men Sigurd og hans Mænd fandt det rettest at pakke sig bort fra Byen saa snart som muligt og tog Veien til Nordhordland.

Harald Gilles Sønner tages til Konger. Magnus den blinde slipper ud af Klosteret.

Harald Gille var ved sin Dødvel 32 Aar gammel. Han blev begravet i den gamle Kristkirke i Bergen. Strax efter udspredtes det Rygte, at han var en hellig Mand. I sit levende Live havde han sikkerlig ikke havt nogen af en Helgens Egenskaber, og han havde jo ogsaa fundet Døden i en Frilles Arme. Men hans Død havde været brat og grusom, og den Medynk, Mængden følte for ham, bidrog ikke lidet til at styrke det Omdømme, som for en kort Tid gav ham en Helgens Rang.

Det var især Lendermændene og Geistligheden, som stod bag dette Rygte, da de vel vidste, at det vilde bidrage meget til at befordre, at Haralds Sønner vilde blive tagne til Konger. Saasnart Harald Gilles Drab var bleven bekjendt, samlede Dronning Ingerid de Hirdmænd og Lendermænd, som var tilstede i Bergen. Det blev da besluttet, at der øieblikkelig skulde sendes et hurtigseilende Fartøi til Throndhjem med Budskabet om Haralds Død og med Hilsen til Thronderne, at de vilde tage hans Søn med Thora Guthormsdatter, Sigurd, til Konge. Denne gik just i sit fjerde Aar og var til Opfostring hos Høvdingen Gyrd Baardssøn, kaldet Saade-Gyrd af de store Akre, han eiede. Man stevnede da strax Ørething og gav Sigurd Kongenavn. De, som især hjalp til med dette, og som siden blev Sigurds Raadgivere, var foruden Gyrd, Høvdingen Ottar Birting, Brødrene Guthorm Aasulfssøn paa Rein og Ottar Balle, Agmund Svifte, Peter, Sauda-Ulvs Søn*), og mange flere. Selv begav Dronning Ingerid sig til Viken, hvor hendes og Haralds aarsgamle Søn Inge var til Opfostring hos den ansete Lendermand Aamunde Gyrdssøn. Saasnart hun kom derhen, blev der strax stevnet Borgarthing, hvor Inge trods sin spæde Alder blev tagen til Konge. "Saaledes underkastede da næsten hele Landets Folk sig Brødrene

*) Sauda-Ulv var en Datterson af Ulv Stallare, Harald Haardraades Ven, og Jorunn Thorbergsdatter fra Giske.

især for den Sags Skyld, at deres Fader sagdes at være hellig, og Landet blev dem tilsvoret med den Forsikring, at Kongedømmet ei skulde gaa under nogen anden Mand, saa længe nogen af Kong Haralds Sønner levede," skriver Sagaen.

I Fylkerne nordenfor Bergen havde Sigurd Slembedjakn imidlertid fundet en bedre Modtagelse end i selve Bergens By. I Nordhordland og i Sogn holdt han Thing med Bønderne, som gav ham Kongenavn, og mange

181. Døbefont fra Bø Kirke i Thelemarken.

182. Døbefont fra Gaara Kirke i Thelemarken.

af dem gik ham ogsaa tilhaande. I Fjordene nød han ogsaa megen Hyldest, og Indbyggerne her overlod ham en Tyvesesse og nogle mindre Skuder, paa hvilke han fortsatte Veien nordefter langs Kysten. Men da han kom til Nordmøre, havde Indbyggerne faaet Breve fra de Høvdinger, som havde underkastet sig Kong Haralds Sønner, og de negtede derfor at modtage ham, og stort Tilløb fandt Sigurd heller ikke her. Han holdt det da for rettest at drage lige til Throndhjem, efterat han i Forveien havde sendt Bud om

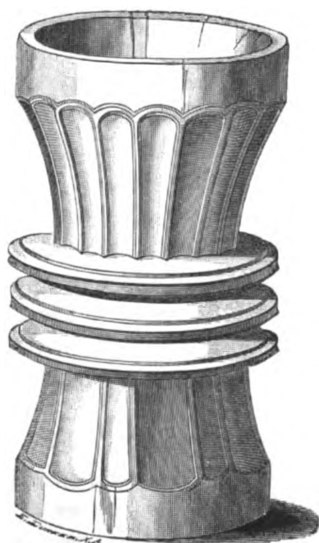
sit Komme til sine og Magnus blindes Venner der. Han vilde nu forsøge, om han ikke skulde have større Held med sig, naar han gjorde fælles Sag med den afsatte og lemlæstede Konge. En Nat — det var strax over Julehelgen 1137 — lagde han til ved Nidarholms Kloster og tog Magnus ud. Denne havde allerede aflagt Klosterløftet og modtaget Indvielsen, og Munkene modsatte sig derfor Sigurds Vilkaarlighed. Kong Magnus selv fulgte nok godvillig, skjønt somme paastod, at han kun nødtvungen gik med Sigurd Slembedjakn. Nu lagde de op i Nidelven og fortøiede sine Skibe udenfor Kongsgaardens Brygge. Men her mødte han en saa voldsom Modstand af de Høvdinger og Borgere, som havde taget Sigurd Haraldssøns Parti, at han ansaa det for raadeligst igjen at forføie sig bort. Det viste sig snart, at han ikke havde regnet feil, idet han opstillede den ulykkelige Kong Magnus som sin Straamand. Thi nu fik han stor Tilslutning hos dennes tidligere Venner og Hirdmænd. Blandt dem, som gjorde fælles Sag med dem, nævnes Bjørn Egilssøn, Gunnar af Gimse, Brødrene Thorkel og Halldor Sigurdssønner, Aaslak Haakonssøn og tvende Brødre Benedikt og Erik. Disse drog med et stort Følge efter Sigurd og Magnus, som allerede holdt ud efter Throndhjemsfjorden, og forenede sig med dem. De styrede derpaa sydefter langs Nordmøres Kyst, til de kom til Romsdalsfjordens Munding. Her delte de Hæren. Sigurd drog vestover Havet, medens Magnus med den største Del af Flokken drog op gjennem Romsdalen til Oplandene. Her blev han Resten af Vinteren og Sommeren over, omgiven af en stor Skare Mænd, i det Haab, at det snart skulde lykkes ham at reise en mægtig Hær. Heri bedrog han sig heller ikke.

Slag ved Minne. Karl Sunessøns og Erik Emunes Tog til Norge.

Da det rygtedes i Viken, at Kong Magnus blinde var kommen til Oplandene, udrustede Thjostulf Aalessøn og de øvrige Høvdinger, som var med Kong Inge Haraldssøn, en stor Hær og drog opover til Mjøsen, hvor Magnus havde slaaet sig ned. De havde med sig den spæde Konge. Ved Minne mødtes Hærene, og der udspandt sig en heftig og blodig Kamp. Kong Magnus havde større Folkemon; men det varede dog ikke længe, før

Seiren heldede til Kong Inges Side. Flere af Høvdingerne faldt i Kong Magnus's Hær, saaledes Thorkel og Halldor Sigurdssønner, Bjørn Egilssøn og Gunnar af Gimse. Kongen holdt ud i det længste, men efter at have mistet en stor Del af sine Mænd maatte han ride bort fra Valpladsen og flygtede østover til Gautland, hvor han hos Jarlen, den myndige og ærgjerrige Karl Sunessøn, der paa mødrene Side nedstammede fra den norske Jarl Orm Eilifssøn, fandt en venlig Modtagelse.

Kongebarnet havde været med i Slaget, idet Thjostulf Alessøn bar ham i sin opkiltede Kappe. Men da han gik frem under Merket, kom han i stor Nød og Fare, idet Fienden satte ind paa ham. Her mener man, fik

133. Døbefont af Træ fra Tinn Kirke, Thelemarken.

Kong Inge et Knæk, som han aldrig skulde komme til at forvinde. Da han blev større, dannede der sig en Knude paa hans Ryg og hans ene Fod visnede og krøkede sig, saa den blev mindre end den anden, og han formaaede aldrig at gaa uden med største Vanskelighed.

Under Opholdet ved den gautske Jarls Hird udbredte Kong Magnus sig meget over, hvor let Norge nu var at tage for en eller anden mægtig Høvding, som havde Lyst og Mod til at forsøge derpaa. Thi Landet havde ingen Konge, og Lendermændene, som styrede og raadede, som de selv lystede, laa i indbyrdes Kjevleri. Karl Jarl var en saare ærgjerrig Mand, som gjerne vilde indlade sig paa noget af hvert, naar han kun derved forøgede

sin Magt. Han lyttede til Magnus's Opmuntringer med Glæde og rykkede snart i Spidsen for en Hær ind i Ranrike, hvor mange underkastede sig ham af Frygt. Men paa Efterretning herom ilede Thjostulf Aalesson og Aamunde Gyrdsson ham imøde med den Styrke, de kunde faa samlet. De havde ogsaa denne Gang den unge Kong Inge med sig. Ved Krokaskogen, paa Grænsen mellem Ranrike og Vestergautland, mødtes Hærene. I det Slag, som her holdtes, led Jarlen et frygteligt Nederlag og mistede mange Folk, blandt dem sin Morbroder Munaan Agmundsson, en Sønneson af Orm Jarl. Det var med Nød og neppe, Jarlen slap over Grænsen, forfulgt af Nordmændene, og han opgav nu enhver Tanke paa at søge at vinde Besiddelser i Norge.

Magnus blinde begav sig nu til Danmark til Kong Erik Emune, hos hvem han fandt en god Modtagelse, til Trods for, at han mindst af alt skulde have havt det at vente.*) Det tør dog hænde, at Danekongen havde faaet et mindre godt Øie til Harald Gille og hans Ætlinger, om vi end ikke har nogen Kundskab derom. Ligesom Magnus nys før havde søgt at egge Karl Sunesson til at gjøre Indfald i Norge, saaledes søgte han nu ved sine Forestillinger at bevæge den ærgjerrige Danekonge til at underkaste sig hele Landet og paastod, at nu var Tiden inde for et saadant Foretagende. Kom Erik saasandt opover med sin hele Hær, sagde han, vilde ikke en eneste Nordmand vove at skyde et Skud mod ham. Erik var mere end villig til at lytte til hans Overtalelser. Han udbød strax en Flaade paa ikke mindre end 240 Skibe og drog opover til Norge. Magnus og hans Mænd slog Følge med ham. Ved sit Komme til Viken for han lempeligt frem, saa længe han holdt sig paa Østsiden; thi der havde Magnus mange Venner. Men da lagde over til Vestsiden af Folden for at hjemsøge Tunsberg, havde mange Lendermænd forsamlet sig under Anførsel af Dag Eilifssøns Søn Orm, sædvanligvis Vatn-Orm kaldet; han hindrede Danerne saa fuldstændig fra at gjøre Landgang, at det end ikke lykkedes dem at forsyne sig med Vand. Da Erik hørte, at Thjostulf Aalesson laa inde i Oslo med en ganske liden Folkestyrke, haabede han, at han her skulde have mere Held med sig. Han styrede ind gjennem Fjorden og kastede om Kvelden Anker udenfor Hovedøen. Byens Indvaanere fik imidlertid Underretning om hans Nærmelse og vilde allerede om Aftenen bringe St. Halvards Skrin, som var deres dyreste Eie, i Sikkerhed; men da var det saa tungt, at det kun var saa vidt, det lod sig røre af Flekken; men længere end et Stykke ned paa Kirkegulvet kom man ikke med det, endda alle, som kunde naa til, tog fat i det. Den næste Morgen lagde Erik ind til Byen, og da Thjostulf saa, at han var for svag til at byde ham Spidsen med den Styrke, han havde, besluttede han sig til at overlade Byen til dens Skjæbne. Nu blev ogsaa Haraldsskrinet med et saa let, at det lod sig løfte af 4 Mand, og det bragtes opover til Fors Kirke paa Romerike, hvor det blev staaende i 3 Maaneder.

*) Se Side 363 fg.

Et Stykke ovenfor Byen gjorde Thjostulf Aalessøn et kort Ophold. Da saa han, at en Flok af Danerne kom sættende efter ham. I Spidsen for dem var Kongens Stavnbo Æskil, der var brynjeklædt fra Top til Taa; kun der, hvor Hjelmen og Brynjen sluttede sammen, lyste det ind paa hans nøgne Strube. Thjostulf vendte sig, skjød en Broddpil mod ham og rammede ham paa det bare Sted, saa Pilcodden stod ud af hans Nakke. Thjostulf fortsatte nu sit Tilbagetog opover til Romerike og samlede om Natten alle de Folk, han kunde faa fat paa. Imidlertid lod Kong Erik sine Mænd plyndre Byen; de stak Ild paa Halvardskirken og de øvrige Huse, saa hele Oslo gik op i Luer. Men den næste Morgen vendte Thjostulf tilbage med en betydelig Forsterkning, og Erik fandt det nu raadeligst at forføie sig bort igjen. Han forsøgte vel forskjellige Steder i Nærheden at komme iland; men overalt var Lendermændene paa sin Post og drev ham tilbage, og hvert Forsøg kostede ham mindst 5—6 af hans Mænd. Han begav sig da til den sydøstlige Del af Viken, hvor han under Opseilingen havde stødt paa mindre Modstand. Men da han vilde løbe ind i Hornboresund, traf han Aamunde Gyrdssøn, der med en betydelig Styrke og med den unge Kong Inge i sit Følge var paa Veien opover. Kongen havde ingen Lyst til at slaas med ham og vilde skynde sig bort; men Aamunde fulgte efter og tvang ham til at indlade sig i Kamp. I denne mistede Erik mange Folk. Han opgav nu Haabet om at vinde nogen Fremgang i Norge og var yderst forbitret paa Kong Magnus og hans Mænd; de havde holdt ham for Nar, sagde han, og ved Løgn og Bedrag faaet ham til at indlade sig paa et Tog, som han kun havde Skam af. Sandt var det, som det var sagt, dømte Folk; uslere Færd fra et Kongerige til et andet havde endnu ingen set foretaget med en saa stor Hær. Men Erik skulde nok ogsaa opleve det, som værre var; Danernes Stormænd var blevne kjede af al den Bekostning, han satte dem i til ingen Verdens Nytte. Paa Urnehoved Thing i Sønderjylland blev han uventet dræbt af en jydsk Høvding ved Navn Plog (18de Septbr. 1137), og Erik Haakonssøn Lam, en Dattersøn af Kong Erik den gode, kaaredes til Konge i hans Sted.

---

*) Sundene mellem Hornborøen og Hornøen i Kvilde Sogn i Bohuslen.

Sigurd Slembedjakns Vikingtog, Nederlag og Død.

Sigurd Slembedjakn var imidlertid efter nogle Maaneders Ophold i Vesten kommen tilbage til Norge. Her spurgte han, hvor uheldigt det var gaaet Magnus blinde paa hans Færd. Da han kun havde lidet Haab om at faa Hjelp i sit eget Fædreneland, seilede han strax udenskjærs hele Veien sydefter langs Landet, til han kom til Danmark, hvor han styrede ind gjennem Øresund. Han gav sig nu til at krydse i Østersøen og opbragte her under idelige Kampe med vendiske Sørøvere en Mængde af deres Skibe. Han haabede vistnok herigjennem at vinde Danekongens Venskab. Men da Erik strax efter blev dræbt, besluttede han sig til atter paa egen Haand at forsøge sin Lykke i Norge. Han styrede ind i den østre Arm af Gautelven, hvor Olaf, en Søn af Harald Kesja, laa med en Del Skibe. Skjønt denne var hans egen Søstersøn, angreb Sigurd ham dog, tog tre af hans Skibe og jagede ham selv op i Landet. Sigurd fortsatte derfra sin Færd opover Elven til Konghelle. Men her var Thjostulf Aalessøn tilstede og havde samlet en stor Flok om sig, hvormed det var hans Agt at værge Byen. Sigurd gjorde vel et Forsøg paa at gaa i Land, men fik strax en saa varm Modtagelse af Thjostulf, at han fandt det rettest at drage bort. Han drog nu til den nordvestlige Del af Viken, hvor han lagde sig ind i Udhavnen Portyrja*) for at passe op de Skibe, som skulde til eller fra Viken. Dette Uvæsen led især Tunsbergs Borgere under, og for at gjøre en Ende paa det sendte de i Forening med Vatn-Orm og nogle andre Lendermænd Folk og Skibe ud mod ham. De kom aldeles uventet over Sigurd og hans Mænd, medens de laa oppe paa Land for at dele Byttet, saa de fik ham indestængt, idet nogle omringede ham oppe paa Land, medens andre, deriblandt Vatn-Orm, lagde sine Skibe tvers over Havnen. Men Sigurd skyndte sig ombord paa sit Skib og lagde saa hvast ud mod Fienden, at Vatn-Orm, hvis Fartøi laa nærmest, maatte sakke agterud og lade Sigurd passere. Saaledes undkom Sigurd; dog havde han tabt ikke faa af sine Mænd. Vatn-Orm maatte høre meget ilde for sit Uheld, og navnlig gjorde man sig lystig over ham med følgende Visestump:

Vatn-Orm var os til liden Gavn
vester derude i Portør Havn.

Sigurd skyndte sig nu over til Jylland. Underveis omkom Kolbein Thorljotssøn af Batalden*), som sad i Skibsbaaden, der kantrede ved den

---

*) Nu Portør, en Mil udenfor Kragerø.

*) Batalden er en Ø i Søndfjord.

sterke Fart. Sigurd led Skibbrud under den jydske Kyst; dog reddede han Livet og tilbragte Vinteren 1137—38 i Aalborg.

I Danmark stødte Sigurd sammen med Magnus blinde, der endnu opholdt sig her. I Forening udrustede de syv Skibe, hvormed de Sommeren

184—185 Skrin fra Jutam i Aurdal, Valders. Forsiden og Bagsiden.

efterpaa (1138) drog over Havet til Agder. De lagde en Kveld aldeles uventet til Land ved Lister, hvor en af Kong Inges Hirdmænd, den tapre Vēntein Kolbeinsson, opholdt sig. Sigurd og hans Mænd gik op paa Land,

just som Natten faldt paa, slog Ring om Huset, hvor han var, og vilde sætte Ild paa det. Men Bentein slap ud, fuldt rustet og væbnet, og smat ind paa et Bur, bag hvis lave Dør han stillede sig op med draget Sværd og Skjold foran sig. Sigurd spurgte sine Mænd, hvem af dem havde Lyst til at gaa ind imod Bentein. "Nu har I ret Anledning til at syne, hvad Karle, I er," sagde han. Bentein hørte, hvad han sagde, og raabte ud, at den, som kom ind, skulde finde Vaaben for sig. Ingen af Sigurds Mænd viste Lyst til at indlade sig paa en saa ulige Kamp. Sigurd kastede strax Klæderne af sig, saa han stod i den bare Skjorte, rev et Stykke af sin Skindkappe og viklede det om den ene Haand, tog Sværdet i den anden og styrtede saa med Pilens Fart ind i Buret forbi Bentein, der hug efter ham uden at træffe. Man hørte først en kort Stund Vaabengny derinde, saa et dumpt Fald, og ud traadte Sigurd med Benteins Hoved i Haanden. Han plyndrede nu Gaarden og bragte Byttet til Skibene, hvorpaa han styrede videre.

Da Inges Mænd, navnlig Benteins Brødre Sigurd og Gyrd, hørte, hvad der var hændt, satte de efter Sigurds Flaade med en stor Styrke, indhentede den etsteds paa Vestkysten og adsplittede den fuldkommen. Et Skib, som tilhørte Haakon Paalssøn Pungelta, en Dattersøn af Aaslak Erlingssøn paa Sole, blev taget med hele Ladningen; dog lykkedes det Haakon selv og hans Mænd at komme op paa Land. Nogle andre af Skibene søgte ind i Fjordene, men Sigurd og Magnus blinde selv styrede udenskjærs nordover til Haalogaland. Her fandt Magnus Tilhold for Vinteren hos sin gamle Fosterfader Vidkunn Jonssøn paa Bjarkø; men Sigurd hug Stavnene af sit Skib, borede Huller i det og sænkede det ned inderst i Øgsfjorden paa Hinnøen. Selv fandt han Ophold inderst i den nærliggende Gljuvrefjord ved Tjeldesund. Videre godt Kvarter fik han dog ikke her; han og tyve af hans Mænd slog sig ned i en Heller, hvis Indgang de dækkede med et Forhæng for ikke at ses fra Fjæren. Nogle af hans Venner og Tilhængere, som hørte hjemme i Nabolaget, sørgede for hans Underholdning. Om Vinteren besøgte Sigurd nogle Finner, som holdt til der med sine Renhjorder. Han lod dem bygge to Skuder, hver til 12 Rorskarle, uden Nagler, men sammenbundne med Dyresener og med Vidjer i Stedet for Knæer. De gik saa hurtigt paa Vandet, at intet Skib kunde indhente dem. Medens Skuderne byggedes, boede Sigurd i Finnernes Gammer. De havde anskaffet Øl og holdt et gildt Lag for ham, hvor det gik meget lystigt til.

"Glæde skorted ei der
ved Gammendrikken;
Dreng muntred Dreng
der, hvor jeg var,"

kvad han siden om dette Gjestebud. Da Vaaren kom, sluttede han og Kong Magnus sig atter sammen og drog paa de nybyggede Finneskuder sydefter langs Kysten. Nu herjede og plyndrede han, hvor han kom, og udviste mod

Kongernes Tilhængere en Grusomhed, der ikke i ringeste Mon stod tilbage for de hedenske Vikingers. Saa stor Skræk stod der af ham, at en hurtigseilende og velrustet Skude, som Kong Sigurds Fosterfader Saada-Gyrd sendte ud efter ham, ikke vovede at binde an med ham, men vendte om med uforrettet Sag og fik Skam atpaa. Saaledes fortsatte han sin Vei ned til Hørdaland og Viken. I Kvilde traf han Finn, Sauda-Ulvs Søn, beskjæftiget med at opkræve Landskylden for Kong Inge og lod ham hænge. Siden drog han syd til Danmark.

Naar man undtager de Voldsgjerninger, som Sigurd Slembedjakn øvede paa sin ilsomme Færd fra Haalogaland, havde Thrønderne og det nordlige Norge, som det nærmest tilkom Kong Sigurd Haraldssøn og hans Mænd at værne, ikke lidt stort under hele denne Feide. Selv havde de faaet sidde i Fred og Ro, medens Kong Inges Lendermænd maatte være paa Færde baade sent og tidlig for at holde Fienden borte. Ogsaa denne Sommer kunde man i Viken hvert Øieblik vente et nyt Angreb af Sigurd Slembedjakn og Magnus; thi Høvdingerne i Danmark hjalp dem godt med Folk og Skibe. Vikverjerne begyndte nu at knurre, og Høvdingerne fandt det da rettest at udfærdige i Kong Inges Navn et Brev, der lød saaledes:

"Inge Konge, Søn af Kong Harald, sender sin Broder Kong Sigurd, Saada-Gyrd, Agmund Svifte, Ottar Birting og alle Lendermænd, Hirdmænd og Huskarle samt hele Almuen, sæle og vesæle, unge og gamle, Guds og sin Hilsen. Alle ved noksom, i hvilken Nød vi er stedte, og hvor unge vi er, da du kun er fem, jeg tre Aar gammel, saa vi intet magter uden vore Venners og gode Mænds Hjælp. Nu tykkes det os, som om jeg og mine Mænd er den fælles Nød og Fare nærmere end du og dine. Gjør nu saa vel, at du, saasnart du kan, og saa mandsterk som muligt kommer hid til mig, saa at vi kan staa sammen, i hvad der saa end sker. Nu er den den bedste Ven af os begge, som hjælper til, at vi er saa enige som muligt og stedse holder sammen. Men undbrager du dig og ikke vil fare efter denne min indtrængende Ordsending, da maa du være belavet paa, at jeg farer imod dig med Krigsfolk og lader Gud skifte mellem os. Thi ikke kan vi finde os i at sidde med saa stor Bekostning og Folkestyrke, som her udfordres for Ufredens Skyld, og meget er det, som behøves. Du tager jo Halvdelen af alle Landskylder og andre Indtægter i Norge. Lev i Guds Fred." *)

Da dette Brev kom til Nidaros, blev der stevnet Thing. Her indfandt Lendermændene og Høvdingerne fra Thrøndelagen sig, og Peter Sauda-Ulvssøn bar den unge Kong Sigurd ind paa Thingpladsen, hvorfor han siden fik Tilnavnet Burdarsvein. Efterat Brevet var bleven oplæst, reiste Ottar Birting sig og tog saaledes til Orde som Svar paa Kong Inges

*) Dette Brev har sin største Interesse ved, at det er det ældste, hidtil bekjendte, offentlige Aktstykke til Norges Historie.

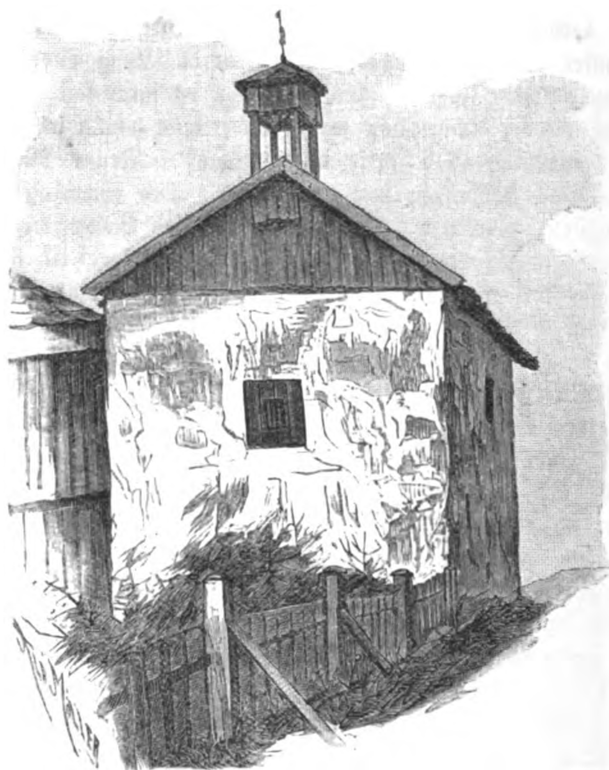
186. Søsterkirkerne paa Gran, Hadeland. Den nordre Kirke var viet til St. Nikolas, den søndre til Jomfru Maria.

Skrivelse: "Kong Inge skal have Guds Tak for sin Hilsen og for det Stræv, han og hans Venner har havt for begges Tarv. Der kan vel være et og andet haardt Ord i hans Brev, men der er og meget, som undskylder ham i mange Stykker. Min Mening er nu den, at du, Kong Sigurd, strax gjør dig færdig med alt det Folk, som vil følge dig, og farer saa mandsterk som muligt til din Broder Kong Inge for at understøtte ham i at værge eders Land. Den almægtige Gud styrke Eder begge!" Denne Mening deltes ogsaa af de øvrige Høvdinger, som var tilstede. Den femaarsgamle Konge, som sad paa Peter Burdarsveins Arm, sagde nok saa kjækt og freidigt: "Vide skal alle Mænd, at hvis jeg maa raade, da vil jeg fare til min Broder Kong Inge, saa fort jeg kan." Det blev da bestemt, at man skulde udbyde Leding og drage østover til Viken for at forene sig med Kong Inges Hær.

Det led henimod Vinternatstider, da Sigurd Slembedjakn og Magnus blinde kom fra Danmark til Viken med en Flaade paa 30 Skibe. Over Halvdelen af dem bestod af danske, navnlig jydske, Skuder. Da Høvdingerne for Kongernes Hær spurgte deres Komme, drog de strax Sigurd Slembedjakn imøde med 20 Skibe og traf ham i Langøsund ved Holmengraa sydøst for Hvaløerne.

Søndag den 12te November 1139 lagde Flaaderne til Slag. Allerede ved det første Sammenstød tog Jyderne Flugten med de 18 Skibe, de havde med, og lod Nordmændene i Stikken. Herved kom Sigurd til at kjæmpe mod en betydelig Overmagt. Længe varede det heller ikke, før Seiren vendte sig til de unge Kongers Side, og det ene efter det andet af Sigurd Slembedjakns Skibe ryddedes. Heftigst stod Kampen om Magnus blindes Skib. Blind og lemlæstet, som han var, laa han i sin Seng uden at kunne foretage det mindste til sit Forsvar. Allerede var hans Skib paa det nærmeste ryddet, da tog hans trofaste Hirdmand Reidar Grjotgardssøn ham i sit Fang og vilde løbe over paa et andet Skib med ham. Da rammedes Reidar midt mellem Herderne af et Kastespyd; det gik tvers gjennem ham og gav ogsaa Magnus hans Bane. Reidar faldt baglængs om paa Tiljerne og Magnus ovenpaa ham. Alle og enhver talte om, hvor vel og hæderligt han havde fulgt sin Herre og Drotten. "Held hver den, som faar et saadant Eftermæle!" lægger den gamle Sagafortæller til.

Ombord paa Sigurd Slembedjakns Skibe anrettede Kong Inges Mænd et stort Blodbad, idet de hug ned alle dem, som de kunde naa. Paa en Holme, hvorhen en Del af Sigurds Folk havde reddet sig, fældedes ikke mindre end 40 Mand. Sigurd selv kjæmpede længe med stor Tapperhed, medens Fienden myldrede ind paa hans Skib. En lang Stund stod han ganske alene mod de fremstormende Skarer. Omsider maatte han dog styrte sig overbord for at forsøge paa at redde sig ved Svømning. Men rundt om hans Skib sværmede Kong Inges Mænd i Smaabaade og dræbte enhver, som de fandt i Vandet. Men ogsaa i Svømning var Sigurd en udmerket

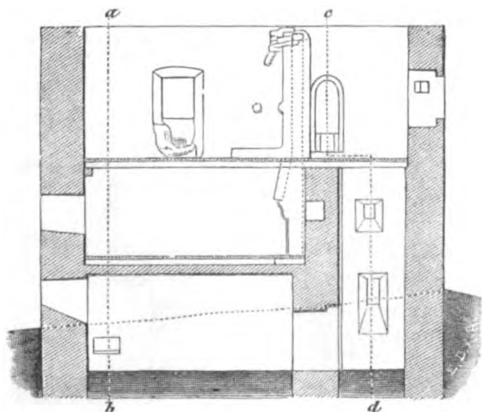

187. Stenhuset ved Grans Prestegaard paa Hadeland.
Antages at have været et Hospitium.

"Bygningen — heder det i Nicolaysens norske Fornlevninger — har 2½ Alen tykke Mure, er indvendig omtrent 16½ Alen høi, udvendig omtrent 20 Alen lang og 12½ bred, dog med stor Skjævhed i Grundplanen. Foruden Kjelderen, som udgjør to hvælvede Rum, har den to Stokværk, det første ligesom Kjelderen delt i en Forgang og et Beboelsesrum, det øverste derimod udelt. Fra Kjelderens Bund gaar der opad en Skorstenspibe, som i 2det og 3die Stokverk aabner sig i to store Peiser eller Kaminer; bag Kaminen i øverste Rum er inde i Murtykkelsen et Privet, hvis Aabning under Sædet efter middelaldersk Sædvane gaar lige ud i det Frie. Bygningen har kun en Indgang paa Vestsiden, hvorfra gaar Trapper ned til Kjelderen og op til øverste Rum. Med Undtagelse af Kjelderen, som har rundt Tøndehvælv, er alle Rum dækkede med Træloft; et Par af Aabningerne har runde Buer, de andre er firkantede. Bygningen har ingen Gavler og er aldeles simpel uden Forsiringer; det nuværende Tag er fra nyere Tid."

Idrætsmand som i saa meget andet. Fyrtøi bar han paa sig, og Knusken var indlagt i en Valnødskal omgiven af Vox. Under Vandet krængede han Brynjen af sig og holdt Skjoldet over sig, medens han drev om mellem Baadene og Skibene. Vidt og bredt flød der Skjolde og Spyd, Vaaben

Klæder og døde Mænd om paa Søen, og ingen havde Anelse om, at Sigurd Slembedjakn laa i Skjul mellem disse. Da traf det sig saa, at nogle Mænd fra et Skib, som styredes af en af Inges Høvdinger ved Navn Thrond Gjaldkere, halede op en af de svømmende og vilde dræbe ham. Han bad tyndt for sig og lovede, at han skulde syne dem, hvor Sigurd var, om de vilde lade ham beholde Livet. De gik ind paa det, og snart blev Sigurd som Fange ført ombord paa Thronds Skib. Thrond sendte nu Bud til Thjostulf Aalessøn, Aamunde Gyrdssøn og Saaba-Gyrd om den Fangst, han havde gjort, og Sigurd blev bragt i Land. Det rygtedes snart over Kongernes Flaade, at Sigurd Slembedjakn var tagen til Fange, og hele Hæren brød ud i en ustanselig Jubel. "Idag vil mangen ond Mand glæde sig over mit Hoved," sagde Sigurd, da han hørte det. Da Høvdingerne kom sammen,

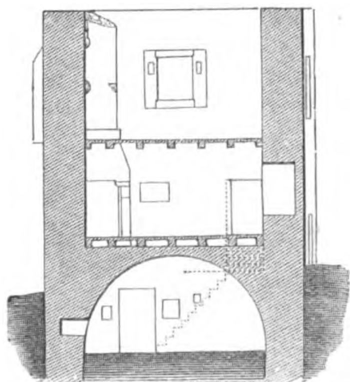

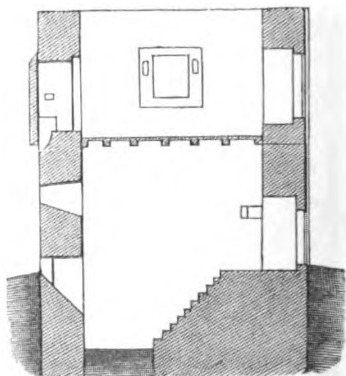
188. Langsnit af Stenhuset ved Grans Prestegaard.

gik Thjostulf Aalessøn hen og strøg den guldsmykkede Hue, Sigurd bar, af hans Hoved, og sagde: "Hvor turde du dog, Trællegut, være saa djærv at udgive dig for en Kongesøn?" "Tys, kald ikke min Fader for en Træl," sagde Sigurd. "Thi din Fader var ringe ved Siden af min." Thjostulf og nogle andre Høvdinger var af den Mening, at man gjorde rettest i at dræbe Sigurd strax. Men der var flere af dem, som fandt, at det var en altfor mild Straf. De kunde ikke faa sin Hevntørst stillet uden ved at seigpine ham paa den haardeste Maade, de kunde optænke. Navnlig gjorde Peter Burdarsvein, der havde sin Broder Finns Drab at hevne, og Benteins Brødre Sigurd og Gyrd, Paastand derom, og de fik sin Villie frem. Men de øvrige Høvdinger og Mængden vilde ikke se paa et saadant styggt Syn og gik bort.

Peter Burdarsvein bandt nu Sigurds Arme sammen og drog saa

haardt til, at Rebet skar sig ind i Kjødet. "Du binder fast nu, Peter," sagde Sigurd. "Jeg lærte det, da du dræbte min Broder øster i Kvilde," svarede Peter. Først knækkede man Arme og Ben paa ham med Øxehammere. Derpaa drog Bødlerne Klæderne af ham og sprættede op Hovedhuden paa ham; det var Meningen at flaa ham levende. Men han blødte saa sterkt, at de maatte opgive det. I det Sted tog de Svøber af Læderremme og slog løs paa ham saa længe, til Huden var skallet fuldstændig af hans Krop, som om han havde været flaaet. Under alt dette, sagde Islændingen Hall Thorgeirssøn, som var Øienvidne til disse Optrin, viste han en saadan Standhaftighed, at han ikke gav sig mere under Pinslerne, end om de gik ud over en Stok eller Sten. Man pleier ellers, siger Sagaen, at holde den for en haardfør Karl, som under saadanne Pinsler holder Munden eller giver sig ganske lidet. Men Sigurd talte, og det saa roligt og let, som han

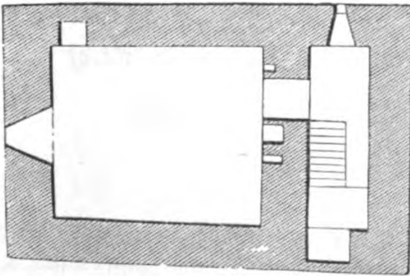

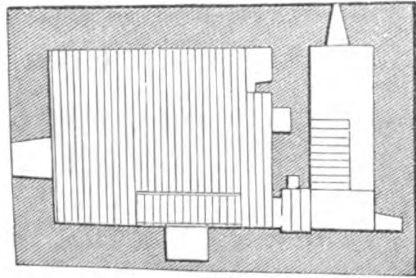
189—190. Stenhuset ved Grans Prestegaard.
Tversnit a b. Tversnit c d.

sad paa Ølbænken i et godt Lag med sine Venner. Hans Røst var hverken høiere eller lavere eller mere skjælvende, end den pleiede at være. Han svarede forøvrigt ikke den første den bedste, som gjorde ham Spørgsmaal; han tog ogsaa nu i Agt, hvad han skyldte sin Værdighed som Høvding. Medens Pinslerne stod paa, sang han Salmer. Af og til, naar Smerten blev for stor, faldt han vel i Afmagt; men naar han kom til sig selv igjen, fortsatte han, hvor han slap. I sine Bønner indesluttede han og sine Fiender. Da Hudstrygningen var endt, knuste man hans Rygrad med en Stok, og endelig slæbte man hans mishandlede Legeme, hvori der vel nu ikke var stort Liv igjen, til et Træ og hængte det. Men endda skulde han ikke faa være i Fred. Man hug Hovedet af ham, slæbte Hovedet og Kroppen derpaa bort og dyssede det ned i en Stenrøs. Presten ved den nærmeste Kirke, som

ellers var Kongerne med Liv og Sjæl hengiven, forbarmede sig over Liget; men da Høvdingerne fik vide det, blev de yderst opbragte paa ham, lod ham betale en Bøde for hans Dristighed og slæbte Liget tilbage til Røsen. Senere drog Sigurds Venner i Danmark opover og hentede det til Aalborg, i hvis Mariakirke det blev bisat.

Da Sigurd var død, gav alle, baade Venner og Uvenner, ham det Eftermæle, at han var den merkeligste og dygtigste Karl, som havde levet i Norge i Mandsminde. Kun Skade, at han ikke havde havt Lykken med sig; thi den, som seirer, faar altid Ret, medens den, som bukker under, løber Fare for at stemples som Eventyrer og Bedrager. Om Sigurd Slembedjakn var den, han udgav sig for, lader Sagaerne staa derhen. Men det Drag af Medfølelse, som giver Sagaernes Skildring af Sigurds Personlighed sit særegne

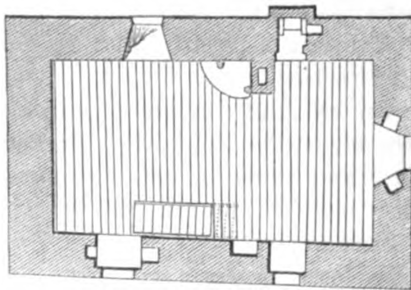

191—192. Stenhuset ved Grans Prestegaard
Grundplan af Kjelderen. Grundplan af 2det Stokverk.

Præg, hidrører dog neppe alene fra Beundringen over hans Standhaftighed og Dødsforagt eller fra Medynk over hans ulykkelige Skjæbne. I sin Forbindelse med Audhild, Frakarks Søsterdatter, havde Sigurd Slembedjakn en Datter ved Navn Ingegerd, der blev gift med den fornemme Orknøing Haakon Klo.

Magnus blinde var 25 Aar gammel, da han faldt. Under de sidste Aars Begivenheder havde han kun spillet en meget underordnet Rolle ved Siden af Sigurd Slembedjakn, og hans Bortgang efterlod intet Savn. Hans Lig blev af Thjostulf Aalessøn ført til Oslo og begravet i Halvardskirken ved Siden af hans Fader Sigurd Jorsalfar.

193. Grundplan af øverste Stokverk i Stenhuset ved Grans Prestegaard.

Norske Byanlæg. Eystein Haraldssøns Komme til Norge. Kongernes Personlighed og Partiernes Stilling.

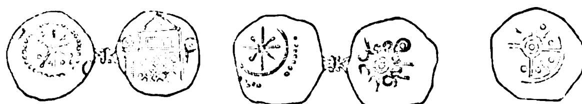
Efter at Sigurd Slembedjakn og Magnus blinde var faldne, nød Riget en lang Stund Fred og Ro. Lendermændene styrede ganske, som de vilde, den Tid Kongerne var unge. De havde kun en Hird og var vel ogsaa for det meste sammen i Opvæxten. Denne Tid skildres som meget lykkelig. Handelen og den indre Velstand tiltog, og nye Kjøbstæder opkom. Saaledes hidrører Byerne Stavanger og Skidan eller Skeen vistnok fra denne Tid, ligesom der reiste sig lignende Anlæg paa Veø i Romsdalen og i indre Sogn. Den sidste Kaupang gik i daglig Tale under Navnet Lusakaupang.

Da sex Aar var forløbne, efterat Harald Gille var dræbt og Brødrene Sigurd og Inge tagne til Konger, kom en tredie Broder af dem, Eystein, over til Norge fra Skotland og gjorde Fordring paa Andel i Regjeringen. Han blev fulgt til Landet af sin Moder Beathach og tre ansete Mænd, Arne Sturla, Thorleif Brynjulfssøn og Kolbein Ruga, og drog strax nordover til Throndhjem, hvor Thrønderne paa Ørething tog ham til Konge og gav ham en Trediedel af Herredømmet sammen med hans Brødre Sigurd og Inge. Harald Gille havde talt om denne Søn til sine Mænd, og man fordrede derfor ingen Jernbyrd eller andre Beviser for hans kongelige Fødsel. Strax Kongevalget havde fundet Sted, blev der sendt Bud til de andre Konger herom. De gjorde ingen Vanskelighed ved at erkjende ham som Medkonge. Men for at indskrænke hans Magt fik Harald Gilles fjerde

Søn **Magnus**, der opfostredes hos den gamle mægtige Høvding Kyrpinga-Orm paa Stødle, ogsaa Kongenavn, saa Landet nu en kort Tid havde fire Konger. Men Magnus var en stakkels Krøbling, hvis Liv ikke blev af lang Varighed.

En Stund efter Harald Gilles Død var hans Enke Ingerid bleven gift med Lendermanden Ottar Birting fra det Throndhjemske, og denne, som hidtil havde været Formynder for Kong Sigurd, blev nu ganske dragen over paa Kong Inges Side. Ottar havde før sit Ægteskab med Ingerid en Søn ved Navn **Alf rode**.

Omtrent ved samme Tid, som Ottar ægtede Ingerid, maa baade Aamunde Gyrdssøn og Thjostulf Alessøn være faldne fra, saa det hele Formynderskab for Kong Inge kom til at gaa over paa Ottar Birting. Men heller ikke han skulde længe komme til at indtage denne Værdighed. En Vinter opholdt Inges og Sigurds Hof sig i Nidaros, medens Eystein, der havde en Hird for sig selv, var inde i Indheredsbygderne. Kong Sigurd,

194—196. Mynter fra Haraldssønnernes Regjeringstid.

der var langt fremme for sin Alder og røbede en stolt og uvorren Tænkemaade, havde gjort Ottar mange Bebreidelser for, at han havde svigtet hans Sag for at støtte Kong Inges. Men han lod det ikke blive med Bebreidelser alene. En Kveld skulde Ottar Birting i Kirke for at høre Aftensang. Lige ved Kirkeporten havde en Mand lagt sig paa Lur efter ham for at hugge ham ned bagfra. Ottar hørte Sværdet suse i Luften, men troede, at det kun var en Gadegut, som morede sig med at kaste Snebold paa Folk, og holdt Haanden med en Snip af Kappen for. I det samme Ottar fik sit Banesaar, kom Alf rode ind paa Kirkegaarden. Han saa sin Fader falde og Morderen paa Sprang østover rundt Kirkens Kor. Alf satte efter ham, tog ham igjen ved Hjørnet og dræbte ham øieblikkelig. Folk syntes, at det var kjækt gjort, og agtede Alf for en større Karl end før; men dermed slap man og at komme paa det rene med, hvem der egentlig havde anstiftet Drabet. Ottars Frænder og Venner paastod, at Kong Sigurd, der var forbitret for, at Ottar i den sidste Tid havde sluttet sig til Kong Inges Parti, var den egentlige Ophavsmand til Ugjerningen. Ottars Drab vakte stor Harme over hele Throndelagen, og Bønderne vilde ikke høre om andet end Hevn. Kong Eystein samlede fra Bygderne indenfor en stor Mængde

Bønder og drog ind til Nidaros. Almuens Forbitrelse var stegen til det høieste, og for at afvende den truende Fare maatte Kong Sigurd love at bevise sin Uskyldighed i Ottars Drab ved Jernbyrd. Herved blev Roligheden gjenoprettet, og alt blev gjort istand til Bevisførelsen. Men da den dertil bestemte Dag kom, havde Sigurd forladt Byen og reist sørpaa. Om Jernbyrd vilde han ikke høre Tale, og Folk fandt derfor, som rimeligt kan være, sin Mistanke til ham bestyrket.

Efter Ottar Birtings Død overtog Agmund Dreng Formynderskabet for den unge Kong Inge. Agmund Dreng var ældste Søn af Kyrpinga-Orm paa Stødle, Kong Magnus Haraldssøns Fosterfader. Kyrpinga-Orm og hans Fosterson var vistnok allerede død ved denne Tid. Orm havde været en meget anset Mand og havde dels ved sin Herkomst dels ved sine Giftermaal vundet meget stor Indflydelse. Med sin første Hustru Ragnhild, en Datter af Skule Tostessøn, havde han Sønnen Agmund Dreng. Den anden, som ogsaa hed Ragnhild og var en Datter af den mægtige ranrikske Høvding Sveinke Steinarssøn, fødte ham Sønnen Erling, der som man snart vil se, skulde komme til at spille en meget fremtrædende Rolle i Landets Historie, om han end i den første Tid maatte staa noget tilbage for sin langt ældre Broder Agmund Dreng. Den unge Kong Inge, hans Fosterfader Agmund og hans Moder Ingerid synes i de nærmeste Aar at have opholdt sig i Gulathingslagen, fornemmelig da vel i Bergen. Dronning Ingerid vedblev i sine ældre Aar at være den samme letfærdige Kvinde, som hun i sine yngre Dage havde været. Med en Ivar Sneis, som man forresten ikke kjender det mindste til, havde hun efter Ottar Birtings Død en uægte Søn, der blev kaldet Orm, og som blev en berømt Høvding. Siden ægtede Ingerid den ansete Lendermand Arne paa Stodrheim i Nordfjord og fødte ham tre Sønner, Inge, Nikolas og Filip i Herdla, og Datteren Margarete. Arne fik af sit Giftermaal med Ingerid Tilnavnet Kongsmaag.

Omtrent paa samme Tid, som Agmund Dreng overtog Formynderskabet for Kong Inge, synes det, som der foregik en Forandring inden Kongernes Hird. Medens Eystein helt fra sin Regjeringstiltrædelse havde havt sin egen Hird, havde Sigurd og Inge hidtil havt en sammen. Nu tog ogsaa de hver sin Hird, saa at Landet herefter fik særskilt Hofholdning for hver af de tre Konger. De Ulemper, denne nye Ordning medførte, viste sig snart. Da de gamle prøvede Formyndere faldt bort den ene efter den anden — Ottar Birting, Agmund Sviste, Saada-Gyrd, Thjostulf Aalessøn og Aamunde Gyrdssøn — var det ogsaa forbi med Enigheden mellem Kongerne. I Stedet indtraadte der nu et spændt Forhold mellem dem, og de nye Raadgivere, som Kongerne tog, gjorde sagtens alt, hvad de kunde, for at øge Uvenskabet. Det var klart at se, at der vilde ske et alvorligt Brud. Medens Stormændene fra først af nogenlunde ligelig havde fordelt sig mellem de tre samstyrende Konger, alt eftersom de personlige eller stedlige Hensyn

krævede det, indtraadte der dog nu en Forandring i dette Forhold, der i Virkeligheden kun var en Fortsættelse af den gamle Stammegruppering. Det var Kongernes egen Personlighed, som i den forestaaende Kamp blev det afgjørende Moment.

Eystein, den ældste af Brødrene, var sorthaaret og sortsmusket af Ansigtsfarve, sværlemmet og over Middelshøide. Han var en klog og forstandig Mand, men glad i Penge og skaffede sig ved sin Gnieragtighed og Gjerrighed mange Uvenner. Han var gift med Ragna, en Datter af Nikolas Maase, om hvem man intet ved.

Sigurd, hans Broder, slægtede vistnok mere paa sin Moder Thora, Guthorm Graabardes Datter, end paa sin Fader. Han blev høi og sterk; han havde lysebrunt Haar og et ret vakkert mandigt Ansigt, som dog skjæmmedes bort af hans stygge Mund, hvorfor man kaldte ham Sigurd Mund. Han talte godt for sig og var kvik og jevn at omgaaes i dagligt Lag. Men ligesom sin Moders Frænder var han voldsom, uvorren og ustyrlig i høieste Grad og besad derhos tillige sin Faders Ustadighed, Lidenskabelighed og Hang til Udsvævelser. Han var ikke gift, men havde flere uægte Børn. Engang, da han var 15 Aar gammel, drog han omkring paa Veitsler i Viken med sin Hird. Han kom paa sin Færd gjennem en Gaard, som tilhørte den ansete Bonde Simon Thorbergssøn. Inde i et af Husene hørte han en Kvinde synge fagert. Han maatte strax se Sangersken, red bort til Huset og tittede ind. Det var Simons Tjenestekvinde Thora, som sang, medens hun malede paa Haandkvern. Sigurd steg strax af Hesten og gik ind til Pigen, medens hans Mænd ventede udenfor. Efterat Kongen var dragen bort, fik Simon høre, hvad der var hændt, og han og hans Hustru Gunhild tog sig nu med Omhu af Thora, der nogen Tid efter fødte Sønnen Haakon til Verden. Han blev af Simon og Gunhild opfostret sammen med deres egne Sønner Agmund og Andres. Allerede i Barneaarene fattede disse unge Mænd et saa inderligt Venskab for hverandre, at siden intet uden Døden kunde skille dem ad. Med Kristina, Sigurd Jorsalfars og Dronning Malmfrids Datter, der var et overmaade letfærdigt Fruentimmer, indlod Sigurd sig ogsaa i Forstaaelse og havde med hende Sønnen Harald. Men en saadan Forbindelse mellem to saa nære Frænder ansaas efter Tidens Kirkelove for den største Synd, og Haralds Herkomst maatte derfor holdes hemmelig. Forøvrigt havde Sigurd ogsaa flere andre Friller, og hans Levnet var i det hele til stor Forargelse for hans Folk.

En fuldstændig Modsætning til Eystein og Sigurd møder os i den tredie Broder Kong Inge. Han var ægtefødt og ansaas derfor for den høibyrdigste af Brødrene. Han var overmaade vakker af Ansigt og havde tyndt, gult, krøllet Haar. Men han havde en Pukkel paa Ryggen og en Knude paa Brystet, og hans ene Fod var vissen, saa han kun med største Vanskelighed kunde gaa alene. Han var blid og venlig mod alle, som han

kom i Berørelse med, og gavmild paa Gods og blev meget afholdt af Almuen. Med Regjeringens Anliggender befattede han sig kun lidet og lod Lendermændene raade med sig, ganske som de vilde. Derfor fandt han ogsaa under de følgende Tiders Uroligheder en sikker og trofast Støtte hos de mægtigste og mest ansete af disse.

Lendermændsætter i Norge paa Haraldssønnernes Tid.

De følgende Tiders Begivenheder har sit Tyngdepunkt i den fremherskende Stilling, som Landets mest ansete og mægtigste Slægter indtog. Under Harald Gilles Skyggekongedømme og hans Sønners langvarige Mindreaarighed havde Lendermændene sluttet sig sammen for at overtage Kongemagtens Udøvelse. Medens de tidligere havde været Hoveder for det lokale Selvstyre, hævede de sig nu som Repræsentanter for Statsstyrelsen efterhaanden til en Rigsadel. Dette Maal skulde dog ikke naaes med en Gang. Da Kongerne voxede til og antog hver sin Hird, maatte Lendermændene i det hele træde tilbage fra den herskende Stilling, de under Kongernes Mindreaarighed havde indtaget. Under den følgende Fællesregjering deler Kredsen af de aristokratiske Ætter sig i Grupper, alt eftersom Lendermændene slutter sig til den ene eller den anden af Kongerne. Men til Trods for dette kan man følge Udviklingens Gang og se Enheden og Sammenhængen selv der, hvor personlige Interesser synes at trænge Partiets store og fælles Formaal til Side.

Af de Ætter, som nu levede i Norge, var Arnungernes eller Arnmødlingernes vistnok den mest formaaende og mest forgrenede. Giskeættens Hoved var ved denne Tid Paal paa Aure, sædvanlig Aura-Paal kaldet, en Søn af Skofte Agmundssøn, der førte den første Korsfærd, som udgik fra Norge.*) Selv synes han ikke at have blandet sig op i Dagens politiske Stridigheder, om han end førte et stort og prægtigt Hus. Hans Hustru Sigrid, Datter af Thorkel paa Fugl, tildrog sig saaledes under et Ophold i Bergen megen Opmærksomhed. Da hun seilede derfra paa sit eget Langskib som en Lendermand, stod Kong Eystein just paa Bryggen. Han lod Skalden Einar Skulessøn, som dengang var i hans Tjeneste, kvæde et Vers om hendes

*) Se Side 261 fg.

prægtige Færd paa staaende Fod. Paals ene Søster Thora var gift med Aasulf paa Rein, den anden, Ragnhild, med den tidligere nævnte Høvding Dag Eilifssøn. Paal og Sigrid havde en Søn, som hed Nikolas Kuvung, der siden blev Lendermand og Herre til Giske.

Den anden Gren af Arnmødlingernes Æt, som havde sit Bosted paa Bjarkø, havde til Hoved Erling Vidkunnssøn, en Søn af den gamle Vidkunn Jonssøn, som levede endnu i 1139.

Med Arnmødlingerne var ogsaa beslægtede næsten alle de fornemste Lendermandsætter, som i Landet fandtes. Dette var Tilfældet med den mægtige Reinsæt, der nedstammede fra Tofte Jarl. Dennes Søn Skule Kongsfostre havde i sit Ægteskab med Gudrun Nevsteinsdatter Sønnen Aasulf, der arvede Rein og var gift med Thora Skoftesdatter, som fødte ham Sønnen Guthorm; han var ved denne Tid Slægtens Overhoved. Han havde efter Harald Gilles Drab sammen med sin Broder Ottar Balle været med paa at understøtte Sigurd Kongesøn og faaet ham ophøiet paa Thronen. Guthorm blev en gammel Mand og havde i sine tre Ægteskaber mange Børn, hvorved hans Æt blev forbunden med flere andre mægtige Ætter i Norge. Af hans Sønner blev Baard, som var født i tredie Ægteskab, den navnkundigste, idet han under Kong Sverre kom til at spille en betydelig Rolle.

Fra Harald Haardraades Ven og Stallare Ulv Uspakssøn i hans Ægteskab med Jorunn Thorbergsdatter fra Giske nedstammede en merkelig og anset Æt. Hans Sønnesøn Erlend Jonssøn himalde paa Rosvold i Børsen var Fader til den senere saa berømte Erkebiskop Eystein, og fra hans Dattersøn Sauda-Ulv, Peter Burdarsveins Fader, nedstammede Standale-Ætten, der ogsaa skulde se Medlemmer paa Nidaros's Erkestol.

I nær Forbindelse med alle disse Slægter stod Blindheims-Ætten paa Søndmøre, til hvilken Hallkel Huk, som bragte Harald Gille til Norge, hørte. Hans Sønner Simon Skaalp og Jon, som under de følgende Begivenheder oftere vil blive omtalte, blev omkring Aar 1155 gifte med hver sin Datter af Kong Harald Gille, Simon med Maria og Jon med Margarete, og deres Æt maa saaledes have nydt Anseelse som en af de fornemste i Landet. Indbyrdes herskede der dog lidet Samhold mellem dens Medlemmer, og de tildrog sig lige saa megen Opmerksomhed ved sit urolige Sindelag som ved sin Mangel paa Trofasthed mod sine Overordnede.

En Lendermandsæt, som ogsaa var nær beslægtet med Kongehuset, var Steige-Ætten paa Haalogaland. Sigurd Ranessøn havde i sit Ægteskab med Magnus Barfods Halvsøster Skjaldvor Sønnen Nikolas, der efter sin høibyrdige Moder kaldtes Nikolas Skjaldvorssøn. Han indehavde vistnok ligesom Faderen den indbringende Finnefærd. Steige-Ætten stod ved Sigurds Ægteskab med Skjaldvor i Forbindelse med den ranrikske Vettalands-Æt, hvis Hoved Halldor Brynjulfssøn nu var.

Ved denne Tid havde ogsaa Støsle-Ætten paa Søndhordland hævet sig til sin betydelige Magt og Anseelse gjennem Kyrpinga-Orm og hans Sønner Agmund Dreng og Erling. Støsle-Ætten udledede ligesom Erling Skjalgssøns Æt sin Herkomst fra Horda-Kaare. Kyrpinga-Orm nedstammede i fjerde Led fra Erlend af Gerde, en af Bøndernes Høvdinger, der faldt i Slaget ved Stiklestad. Hans Moder Ragna var en Datter af Orm Eilifssøn Jarl og nedstammede saaledes fra Ladejarlernes Æt. Efter Kyrpinga-Orms Død maatte Agmund Dreng betragtes som Ættens Overhoved; thi hans Broder Erling var ung og spillede endnu ingen fremtrædende Rolle.

Orknøiske Forhold 1136—1160. Ragnvald Jarls Korstog til det hellige Land.

Ragnvald Jarl havde i to Aar som Enehersker raadet over Orknøerne, efterat Paal Jarl var bleven bortført, og i den Tid havde Øerne havt Fred og Ro. Den anden Vinter, efterat han var kommen til Magten, opholdt han sig i Julegjestebud paa sin Gaard Knarrarstad inderst ved Skalpeid. Sjette Dag Jul blev man var et Skib, som kom søndenfra over Pettlandsfjorden. Veiret var klart og godt, og Jarlen og hans Mænd stod ude for at se paa Skibet, som kom nærmere og nærmere. Det lagde til Kysten, og man saa nu, at det havde en Besætning paa 15—16 Mand, der alle gik op paa Land. I Spidsen for dem gik en Mand i graa Kappe; hans Haar var strøget op under Huen; hans Hage var raget, men paa Siderne bar han langt Skjæg. Jarlens Mænd lurede paa, hvad det var for en underlig en; men Hirdpresten Rolf, som kjendte nogen hver, sagde, at det var Biskop Johannes af Glasgow, en fortrolig Ven af den skotske Kong David. Da Jarlen hørte det, gik han ham ærbødig imøde for at ønske ham velkommen, førte ham saa til sit eget Høisæde og opvartede ham selv som Skutelsvend. Johannes nævnte ikke noget om, hvad hans Erinde var. Den følgende Morgen efter endt Messe forlod han Knarrarstad og drog opover til Biskop Vilhjalm paa Egilsø. Et Par Dage efter, tiende Dag Jul, kom han i Følge med Biskop Vilhjalm, Svein Asleifssøn og mange andre Stormænd tilbage til Jarlen for at fremføre, hvad han bar i sit Skjold. Han lagde da ud for Ragnvald om den Aftale, som var sluttet

mellem Svein Asleifssøn og Maddadh Jarl om, at Harald, Maddadhs og Margaretas Søn, skulde have Halvdelen af Øerne; dog skulde Ragnvald være hans Formynder, og han skulde ogsaa raade i alt, efterat Harald var bleven voxen, om der da var et og andet, som de ikke stemmede overens om. Ragnvald vilde af Hensyn til Stormændene ikke sige rent ud nei til dette Forlangende, men fik Sagen udsat til de paafølgende Vaar, da den i Langfasten skulde afgjøres paa et Møde paa Katanes. Mødet kom ogsaa istand. Forlig opnaaedes paa de opstillede Vilkaar og bekræftedes med Ed paa begge Sider, hvorpaa den femaarige Harald Maddadhssøn fik Jarlsnavn, overgaves til Ragnvalds Varetægt og fulgte ham til Orknøerne. Han ledsagedes af sin Fosterfader Thorbjørn Klerk, en Dattersøn af Frakark. Det var en klog og kjæk Mand, som der var megen Fremfærd i; men han var derhos voldsom og slem at komme til Rette med. Han giftede sig med en Søster af Svein Asleifssøn, og disse to var nu meget gode Venner, saa længe det varede. Det lader til, at Harald Jarl og Ragnvald levede i godt Forhold til hverandre, og Harald voxede under Ragnvalds samvittighedsfulde Tilsyn op til en staut Gut. Paa Orknøerne blev der nu saa roligt og fredeligt, at Svein Asleifssøn ikke kunde trives i Hjemmet, men drog ud paa Eventyr til fremmede Steder. Først vilde han opgjøre sit gamle Mellemværende med Olve Rosta og Frakark, for at de havde dræbt hans Fader. Han satte strax over til Hjalmundal*), hvor de boede. Frakark blev indebrændt paa sin Gaard, men Olve undkom, og siden den Tid havde Orknøerne fuld Fred for ham. Paa Suderøerne fandt der ved denne Tid store Uroligheder Sted. Svein kastede sig nu op i dem og herjede paa Vikingvis Suderøerne, Man og Kysterne af Wales, England og Irland. Overalt, hvor han kom, optraadte han med en Forvovenhed og Djærvhed, hvis Mage man kun finder i det Tog, Sigurd Slembedjakn nogle Aar i Forveien havde foretaget langs Norges Kyster. Om Vinteren søgte han som oftest Tilhold paa Orknøerne og var ved Ragnvald Jarls Hird en velset Gjest. Frakarks Drab havde givet Anledning til Uvenskab mellem ham og hendes Dattersøn Thorbjørn Klerk; men dette var dog snart bleven bilagt, og Thorbjørn fulgte ham endog siden paa hans Vikingtog. Længe varede det imidlertid ikke, før der udbrød Strid mellem dem paany, og for at faa den jevnet maatte Jarlen blande sig op i den. Efterat Forlig var opnaaet, herskede der atter Fred og Ro paa Øerne.

Ved denne Tid (1149) sendte den norske Kong Inge Haraldssøn paa Agmund Drengs og hans Broder Erlings Raad Bud over til Orknøerne for med mange Æresbevisninger at indbyde Ragnvald Jarl til et Besøg i Norge. Under de truende Udsigter til, at der vilde opstaa en alvorlig Uenighed mellem Kong Inge og hans Brødre, fandt han det bedst

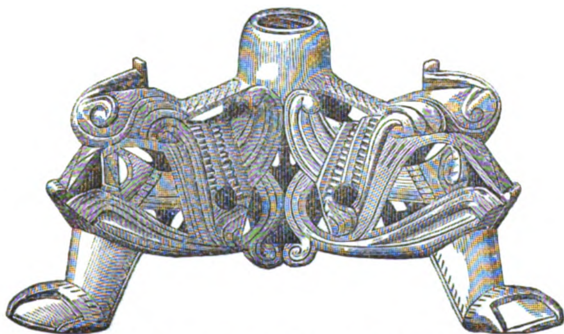
*) Nu Helmsdale i Sutherland.

at sikre sig Jarlens Hengivenhed og Støtte. Ragnvald, som var beslægtet med Kyrpinga-Orms Sønner, modtog med Glæde Indbydelsen, gjorde sig strax reisefærdig og drog den følgende Vaar (1150) over til Norge, ledsaget af den 17-aarige Harald Maddadhsson Jarl, som gjerne vilde se sig lidt om i Verden. Inge opholdt sig i Bergen, da de kom derhen. Han modtog Ragnvald Jarl og hans Følge med den største Opmerksomhed, og de blev der en god Stund af Sommeren. Skjønt det ikke siges udtrykkeligt, maa Ragnvald og Harald have svoret Kong Inge Troskabsed og til Gjengjæld af ham faaet Stadfæstelse paa Herredømmet over Orknøerne.

Om Sommeren, medens Jarlerne opholdt sig i Bergen ved Kong Inges Hird, kom en anset Lendermand ved Navn Eindride unge hjem fra Konstantinopel, hvor han en lang Stund havde staaet i Keiserens Tjeneste blandt Væringerne. Han havde mangt og meget at fortælle fra sit Ophold her, og Folk havde Moro af at fritte og spørge om alt muligt, som tildrog sig i Østerland. Siden Sigurd Jorsalfars Hjemkomst synes der ikke at have været nogen Nordmands Udenlandsfærd, som havde vakt slig Opmerksomhed som Eindride unges.

Hvad var det i Eindride unges Reiseskildring, som Folk fæstede sig saa meget ved? Var det det store Korstog, som Kong Konrad III af Tyskland og Ludvig VII af Frankrige i Forening med mange andre Fyrster og Herrer nys havde foretaget? Havde Eindride unge maaske selv været greben af den stormende Vækkelse, som skyldtes den hellige Bernhard af Clairvaux's henrivende Veltalenhed, og som i et Aars Tid havde rystet hele Mellemeuropa? Eller havde han kun som en ærgjerrig og guldtørstig Væring staaet som en opmerksom Tilskuer ved Korsfarerhærenes Gjennemmarsch i Konstantinopel? Herom fortæller Sagaerne intet. De dvæler kun ved den Glæde og Fornøielse, hvormed Eindride unges Landsmænd lyttede til hans Beretninger. Blandt dem, som aldrig kunde blive træt af at høre paa og tale med Eindride, var Ragnvald Jarl. "Jeg finder det underligt," sagde Eindride engang, "at du, Jarl, ikke har Lyst til selv at besøge det hellige Land, men blot vil høre af andre, hvad der gaar for sig. Slige raske og dygtige Mænd som du bliver ret paaskjønnede dernede, og du vil vist mødes med største Agtelse og Venlighed af Fyrsterne." Disse Ord faldt i god Jord. Mange af de tilstedeværende sagde, at det var vist og sandt i alle Maader, og man opfordrede Jarlen til at foretage Toget. Erling Ormsson af Studle, som stod hos, sagde, at han vilde ogsaa være med, om Jarlen satte sig i Spidsen for Toget. Saa længe talte man derom og saa indtrængende talte gjæve Mænd til Jarlen om dette, at han lovede at foretage Færden. Da det spurgtes, at Ragnvald Jarl og Erling Ormsson havde taget Korset, var der mange, som fulgte deres Exempel. Blandt dem var Jon Petersson eller Jon med Foden, som han tiest kaldtes, der var gift med Ragnvald

Jarls Søster Ingerid, Aaslak Erlendssøn og Lendermanden Guthorm Mykjukoll af Halland*). Det var især Hørda-Kaares Ætlinger, som foranstaltede dette Korstog. Det blev bestemt, at man skulde forberede sig til Færden i to Aars Tid; saa længe vilde Jarlen sidde hjemme i sit Rige for at ordne alt til sit Fravær. Den egentlige Anfører for Toget skulde Ragnvald selv være; men Eindride unge, som var kjendt i de Lande og blandt de Folk, hvorhen Færden gik, skulde være Veiviser. For at der ikke skulde opstaa Misundelse og Strid mellem Deltagerne, blev det aftalt paa Forhaand, at ingen uden Jarlen maatte have større Skib end paa 30 Rum eller reise guldprydet Dragehoved i Stavnen. Det Skib, Jarlen skulde styre, blev bygget af hans Svoger Jon Peterssøn, og det skulde i alle Dele udstyres saa godt som muligt.

197. Foden af en Lysestage af Messing. Skal være kommen fra Sigdal, Buskeruds Amt.

Om Høsten vendte Ragnvald Jarl tilbage til Orknøerne. Ve Afskeden forærede Kong Inge ham to smaa, men meget smukke Langskibe, af hvilke Ragnvald forærede Harald Maddadhssøn det ene. Fra sine mange Venner i Norge modtog Jarlen ogsaa prægtige Gaver. Det var en Tirsdagskveld, Jarlerne lagde ud fra Bergen. Der blæste en frisk Bør om Natten, som i Løbet af Onsdagen tog saa sterkt til, at Skibene ikke kunde holde Følge, men seilede hver for sig. Da Mørket faldt paa om Kvelden, vidste de ikke, hvor de var. Med et saa de sig omgivne af Brændinger paa alle Kanter, og de kunde da ikke øine nogen anden Udvei for sig til at bjerge Livet end at sætte lige paa Land. Dette skede. Det var Hjaltlands steile Klippekyst, de havde for sig. Under Landsætningen knustes Skibene, og meget Gods gik tilgrunde. Men Mandskabet reddede dog Livet. Medens dette foregik, viste Jarlen sig kjæk og uforfærdet, opmuntrede sine Mænd med Skjæmt og slog om sig med Stev og Vers for hvert andet Ord, han talte.

*) Halland er maaske Haaland eller Haalandsdal, Annex til Fuse Prestegjeld.

Hjaltlændingerne tog venligt mod ham og lagde for Dagen, hvor glade de var over, at han var sluppen godt ud af den Livsfare, hvori han havde været. Jarlen opholdt sig en god Stund paa Hjaltland, og først sent paa Høsten drog han sydover til Orknøerne.

I Julen indbød Jarlen alle Øernes Stormænd til et Gjestebud. Under Festen meddelte han dem, hvad han havde i Sinde, og opfordrede dem til at tage Del i Færden. Til Øernes Biskop Vilhjalm, som i sin Tid havde studeret i Paris og kunde bistaa ham paa mange Vis, rettede han en særlig Opfordring. Biskopen erklærede sig strax villig, og flere af Orknøernes mest ansete Mænd tog Korset.

198. Stakbrik af Hvalrostand, forestillende en Konge og hans Væbnere.

Da de to Aar var omme, begav Ragnvald Jarl sig tidlig paa Vaaren 1152 over til Norge for at holde et Øie med Lendermændenes Rustninger. I Bergen fandt han Erling Ormsson, Jon Petersson og Aaslak Erlendsson allerede fuldt færdige. Om en Stund kom Guthorm Mykjukoll ogsaa med sit Følge. Omtrent paa samme Tid indfandt sig det Skib, som Jon Petersson havde ladet bygge for Jarlen. Det var overordentlig smukt, og dets hele Udstyr vidnede meget fordelagtigt om det Arbeide, som var lagt paa det. Bordklædningen foran paa Stavnen og Fløiene var saaledes helt forgyldte.

Eindride unge var endnu ikke kommen; men ret som det var, var

han indom i Bergen om Sommeren paa en Snartur, og hver Gang hed det, at han paa det allernærmeste var færdig og skulde komme i Løbet af den næste Uge. Jarlens Mænd knurrede tilsidst over dette, og flere mente, at de slet ikke behøvede at vente paa ham, da det jo maatte lade sig gjøre at foretage saadanne Tog, uden at nogen Eindride var med. Men omsider meldte Eindride, at nu var han færdig, og da bød Jarlen, at man skulde drage afsted, saasnart man fik føielig Vind. Da de lagde ud fra Byen, blæste det kun svagt, og Jarlens Skib, som trængte kraftig Bør, gik meget langsomt frem, saa de øvrige Høvdinger maatte fire paa Seilene for ikke at seile fra ham. Men da Skibene var komne udenfor Øerne, kulede det op,

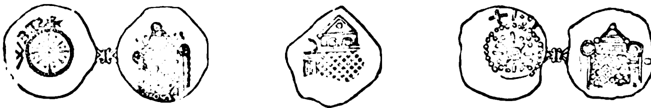

199. Skakbrikken S. 426 seet fra den anden Side.

og Jarlens Skib skjød da sterk Fart for fulde Seil, medens man ombord paa de øvrige maatte tage Rev ind. Man blev nu var, at man havde to store Skibe i Kjølvandet; de seilede saa skarpt, at de ikke blot halede ind paa de øvrige, men ogsaa seilede dem forbi. Det ene var et prægtigt Drageskib, forsynet med forgyldt Dragehoved i Forstavnen og Halekrog i Skotten og prydet med Guld og gloende Farver hele Veien over Vandgangen. Jarlens Følge skjønte strax, at det maatte være Eindride unge, som der kom. Man ærgrede sig over, at Eindride ikke holdt sig til Aftalen, og lod haarde Ord falde om den Sag. Men Jarlen sagde kun: "Eindride er en stolt og forfængelig Mand, og det er ikke at undres over, at han holder

sig for bedre end os, da han har større Rigdom og Anseelse. Men det tør dog vise sig, at Lykken ikke altid vil følge ham. Jeg vil ialfald ikke ligne ham i Fremfusenhed." Det varede ikke længe, før Ragnvald Jarls Ord gik i Opfyldelse. Eindride, som drog saa overmodigt i Forveien, forliste med det prægtige Skib paa Kysten af Hjaltland; han og hans Mandskab slap vel fra det med Livet; men Skibet blev Vrag, og meget af hans Gods gik til Grunde. Han og hans Mænd maatte derfor blive der om Vinteren; men da han ikke kunde fortsætte Færden med det lille Skib, som han fik beholde, sendte han nogle af sine Mænd strax over til Norge for at kjøbe et nyt Skib.

Jarlen og de øvrige var imidlertid heldigere og kom over til Orknøerne, hvor man skulde tilbringe Vinteren, da det led for langt paa Aaret til, at man kunde drage videre. Mange af Korsfarerne blev indbudne til Jarlen; men andre tingede sig i Kost hos Bønderne. Som man kan forstaa, maatte der finde megen Uorden og Urolighed Sted paa Øerne, hvor saa

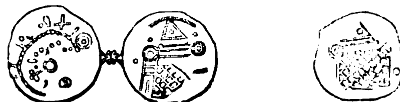

200—202. Mynter fra Haraldssønnernes Regjeringstid.

mange fremmede Folk nu holdt til, og Korsfarerne var jo neppe heller Guds bedste Børn. Og trætte og slaas med Orknøingerne gjorde Nordmændene sent og tidlig, baade naar det gjaldt Handel med Levnetsmidler og Kvindfolkkommers. Den gamle ærværdige Orkhaug paa Rossø, som nu kaldes Maeshow, blev opbrudt og ranet for de Gjenstande, som var nedlagte i den. For end yderligere at forevige Mindet om denne Bedrift, som i Landsfolkets Øine ganske vist var den skjændigste Udaad, som tænkes kunde, indhug de en Beretning herom paa Gravkammerets Vægge.*) Slg Tid var der nu paa Orknøerne, at Jarlen maatte opbyde hele sin Styrke for at holde den gode Forstaaelse nogenledes vedlige. Stort bedre gik det vel heller ikke til paa Hjaltland, hvor Eindride unge og hans Mandskab holdt Hus. En af hans Mænd, Arne Spytelegg, der var en ligesaa overmodig og voldsom Mand som han selv, kom selv tiende over til Orknøerne, hvor de slog sig ned. Han kjøbte Malt og Slagt hos en af Svein Aasleifssøns Landbønder, og det gik alt godt og vel til den Dag, da han skulde betale. Først lod han ham gaa forgjæves efter Pengene, og da han kom igjen anden Gang

*) Om Orkhaugen og dens Indre se Bind I, S. 338 og 392 fg.

for at hente sit, gav Arne ham et Øxehammerslag og sagde, at vilde Bonden have Ret paa ham, maatte han henvende sig til den tapre Kjæmpe Svein, som han talte saa store Ord om. Bonden lod sig ikke det sige to Gange og for til Svein Asleifssøn for at bede ham om Hjælp. Svein vred paa sig og vilde ikke love noget bestemt. Men da det led paa Vaarparten, og han reiste omkring for at indkræve Landskyld af sine Bønder, kom han over paa den Ø, hvor Arne opholdt sig. Han gik op i Gaarden. Arne Spytelegg laa endnu i Sengen, da Svein kom ind i Stuen og uden videre i hans Mænds Nærværelse fordrede, at han skulde betale hans Bonde, hvad han skyldte ham. Arne slog sig vrang og søgte Udflugter; men da sagde Svein, at nu vilde han ikke have mere af sligt, og dermed satte han sin Øxe i Skallen paa ham, saa den stod fast lige til Hammeren. Arnes Kammerater for nu ind paa ham. Svein mistede sin Øxe, men slap dog unda og naaede ned til Stranden, hvor hans Baad laa. Idet han skjøv Baaden fra, var Arnes Mænd i Hælene paa ham. Han greb da en Tangvase, som fuld af Sand og Ler laa i Fjæren, og kylede den i Ansigtet paa den nærmeste af sine Forfølgere, saa det varede en Stund, før denne kunde faa Øinene op igjen.

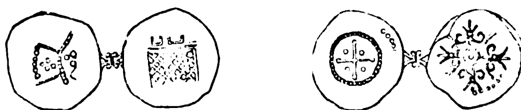
203—204. Mynter fra Haraldssønnernes Regjeringstid.

Saaledes undkom han. Han meldte Ragnvald Jarl, hvad der var foregaaet og bad ham om at mægle Forlig. Jarlen betalte Drabsbøderne af sit eget Gods, ligesom han ogsaa ellers, saa godt det lod sig gjøre, søgte at bøde paa al den Ustyr, som Nordmændene og Orknøingerne gjorde paa Øerne den Vinter.

Tidlig paa Vaaren (1153) tillyste Ragnvald Jarl et Thing paa Rossø, hvor Høvdingerne paa Øerne kom sammen. Her kundgjorde han, at det var hans Agt at tiltræde en Jorsalfærd i Løbet af Sommeren. Medens han var borte, skulde hans Frænde Harald Maddadhssøn, som nu var henved 20 Aar gammel, styre Øerne, og Ragnvald bad sine Venner om at vise ham Lydighed og staa ham bi i alt, hvortil han behøvede deres Hjælp.

Udpaa Sommeren kunde Ragnvald endelig komme afsted; thi ogsaa nu maatte han vente en god Stund paa Eindride unge, før denne fik sit nye Skib fra Norge. Hans Flaade udgjorde i alt femten store Skibe med en Besætning paa 1000—1200 Mand. Blandt Skibshøvedsmændene nævnes foruden Ragnvald selv Eindride unge, Erling Ormssøn, Biskop Vilhjalm, Aaslak Erlendssøn, Guthorm Mykjukoll, Magnus Haavardssøn, Svein

Roaldssøn fra Katanes, Jarlens Skutelsvend, og flere. At Skaldene ikke holdt sig borte ved denne Leilighed, siger sig selv. Saaledes var Skaldene Arnmod og Odd, der begge var fra Hjaltland, og Thorbjørn svarte med. Blandt andre merkelige Deltagere maa nævnes Jarlens Stifsøn Sigmund Angel. Toget gik langs Kysterne af Skotland og England, hvorfra de satte over til Frankrige. Her var de først indom i en befæstet Søhavn, som Sagaerne kalder Verbon eller Nervon. I Borgen raadede den unge og smukke Grevedatter Ermengard, hvis Fader, som Sagaskriveren giver Navnet Geirbjørn, nys var død. Ermengards Frænder og Raadgivere fandt, at det høvede sig bedst for hende at modtage Korsfarerne vel. Hun lod derfor Jarlen indbyde til sig med saa mange Folk, som han vilde tage med. Jarlen takkede, udsøgte de ypperligste af sine Mænd og blev modtagen med al Hæder i et prægtigt Gjestebud. I Førstningen var Ermengard ikke tilstede i Laget. Men en af de følgende Dage traadte hun, ledsaget af mange Damer, ind i Hallen. Hun var iført en pragtfuld Klædning og bar Guldlad om Panden; hendes gule silkebløde Haar hang hende udslaaet ned over

205—206. Mynter fra Haraldssønnernes Regjeringstid.

Skuldrene. Hun gik med et Guldbæger, fyldt med Vin, hen til Jarlen og drak ham til, medens hendes Piger sang og dansede for ham. Han tog hendes Haand tilligemed Bægeret; hun maatte sætte sig hos ham, og de taltes længe ved. Han kvad et Vers til hendes Ære, hvori han priste hendes Skjønhed fremfor andre Kvinders; men især roste han hendes deilige Haar. Han forblev en lang Stund hos Ermengard, og det siges, at hendes Undergivne ønskede, at han vilde ægte hende og nedsætte sig hos dem; men Jarlen skal have svaret, at han først vilde foretage Jorsalfærden. Naar den lykkelig og vel var tilendebragt, skulde han maaske komme tilbage og bestemme sig. Ogsaa Ermengard ønskede, at han først skulde besøge det hellige Land.*) Endelig brød han op med sine Mænd og styrede mod Vest,

*) Hvor den Havn, Nordmændene gjæstede paa sin Færd, er at søge, kan ikke med Bestemthed siges. Man har gjettet paa det nuværende Amiens. I saa Fald maa Sagaens Geirbjørn have været Raoul den tapre, Greve af Vermandois, og Ermengard Elisabet, der siden blev Grevinde af Flandern. Hun forestod i det nordlige Frankrige en af de saakaldte cours d'amour eller Kjærlighedsdomstole, som i poetiske Væddekampe vurderede Skaldenes Kvæder og forøvrigt paa mange Maader øvede sterk Indflydelse paa Riddertidens Sæder og almindelige Omgangstone.

hvor de under Sang og Munterhed drog forbi Thrasnes*), og kom den 20de December til Gallicien i Spanien. Her var det deres Agt at tilbringe Julen. Men det gik ikke dem bedre, end det tidligere var gaaet Sigurd Jorsalfar og hans Mænd paa det samme Sted. Landet var fattigt og udyrket, saa Indbyggerne ikke kunde yde Korsfarerne tilstrækkelig Forsyning af Levnetsmidler. De lovede imidlertid Ragnvald og hans Mænd, at de skulde forskaffe dem Livsophold til Fasten, hvis Jarlen vilde hjælpe dem til at fordrive en udenlandsk Høvding ved Navn Godfred, der havde sat sig i Besiddelse af den Borg, som beherskede Indløbet til Havnen.**) Han havde alt i længere Tid mishandlet og undertrykt Landets Indbyggere. Ragnvald gik ind paa det, saa meget hellere, som hans Mænd var særdeles lystne paa dette Foretagende, hvoraf de lovede sig rigt Bytte.

Ind under Jul begyndte Ragnvald at raadslaa med sine Høvdinger om, hvorledes de skulde gaa tilverks med Angrebet. Erling Ormsson foreslog da, at enhver af Nordmændene skulde begive sig til en nærliggende Skov og der hente tre Fanger Ved, som man skulde stable op rundt Borgen. Naar disse Vedhauge blev antændte, vilde den ydre Mur nok give sig; thi saavidt han kunde se, var Kalken, som bandt Muren, ikke synderlig sikker. Man fulgte Erlings Raad og gjorde alt istand. Men da lagde Biskop Vilhjalm sig imellem; han vilde ikke, sagde han, at Angrebet skulde begynde, før Julen var over. Heraf forstod Borgens Høvding Godfred, som var en meget listig Mand, at benytte sig. Han indsaa, at han ikke vilde formaa at holde Borgen i Længden mod Nordmændene; men han vilde dog forsøge at bjerge sig selv og de betydelige Skatte, han havde i Borgen. At slaa sig igjennem var ikke at tænke paa; thi Nordmændene passede nøie paa, og i Landet havde han fuldt op af Fiender. Han klædte sig da ud som en Stavkarl, lod sig heise ned af Muren og begav sig derpaa ind i Nordmændenes Leir, hvor han gik fra Telt til Telt og tiggede. Saaledes var han ogsaa indom hos Jarlen. Han talte Fransk, som Nordmændene bedst forstod. Længe havde han ikke vanket om blandt dem, før han merkede, at der herskede liden Enighed blandt dem, men at de var delte i to Partier, som indbyrdes var avindsyge paa hinanden. Heraf drog han da Nytte. Han begav sig til Eindride unge og indbildte ham, at han var udsendt af Borgens Høvding. "Han ønsker at vinde dit Venskab og slutte Forbund

*) Hermed menes enten Landtungen Trenez i Bugten ved Brest eller Forbjerget Trez ved Indløbet til Floden Aulne.

**) Ragnvald Jarl og hans Følge landede sandsynligvis ved Ferrol, der var det Sted, hvor Pilgrimene sædvanlig samledes for at begive sig til Compostella. Den spanske Historia Compostella omtaler ved denne Tid en Udlænding Gudisteiz, der optraadte paa en meget voldsom Maade mod Landsfolket, og som maaske er Sagaernes Godfred. Forøvrigt hersker der, som man vil se, en mistænkelig Lighed mellem Beretningerne om Sigurd Jorsalfars og Ragnvald Jarls Ophold i Gallicien.

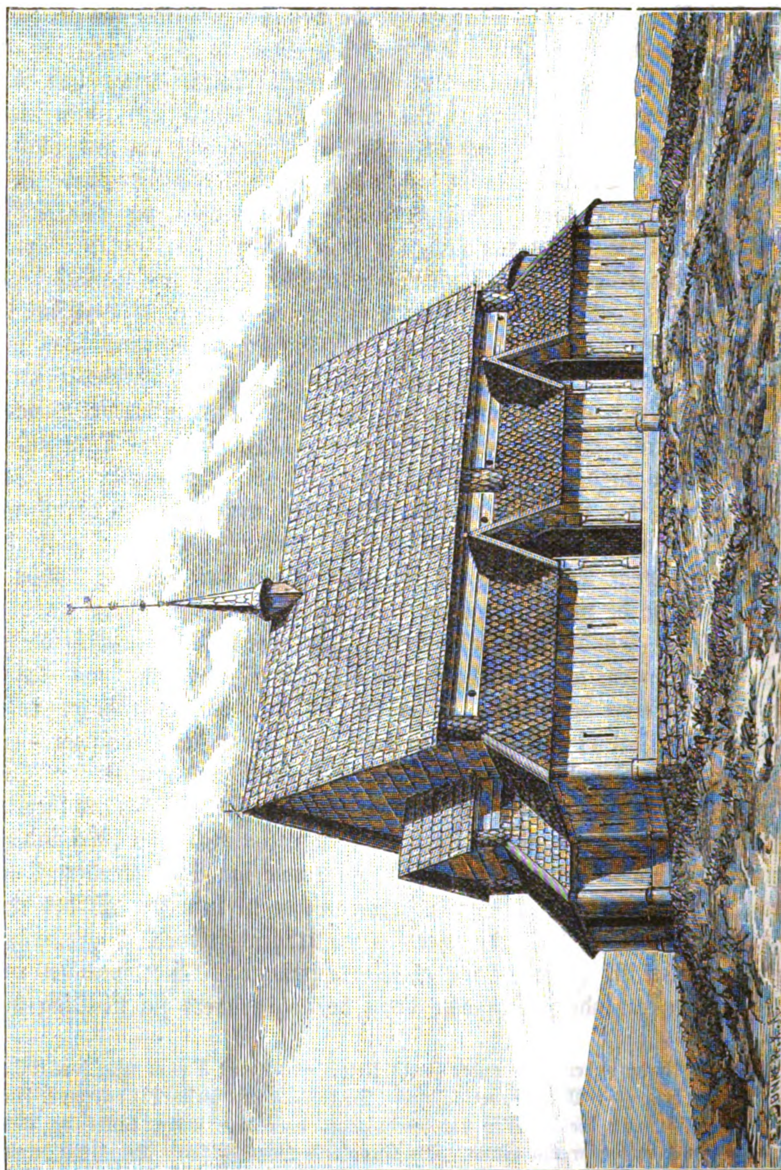
med dig," sagde han. "Hvis du vil mage det saa, at han beholder Livet, naar Borgen bliver erobret, da vil han langt heller unde dig sine Skatte end dem, som staar ham efter Livet." Eindride lyttede med Begjærlighed til dette vakre Tilbud og de taltes da meget ved i Enrum, som hverken Jarlen eller de øvrige fik det mindste Nys om. Derpaa begav Godfred sig tilbage til Borgen.

Tiende Dag Jul lod Jarlen blæse til Angreb. Mændene væbned sig og slæbte Veden ind under Muren, og Baalet blev antændt. Jarlen ordnede nu sine Skarer saaledes, at han selv med Orknøingerne angreb paa Sydsiden, Erling og Aaslak i Vest, Jon og Guthorm i Øst og Eindride i Nord. Veiret var godt, og Baalet blussede rafft op. Borgens Besætning søgte at holde Angriberne paa Afstand ved at modtage dem med smeltet Bly og Svovl, men Nordmændene svarede dem med en saadan Regn af Pile og Kastespyd, at kun faa vovede at vise sig paa Muren. Det gik da snart som Erling Ormsøn havde sagt. Bindingen løsnede ved den sterke Hede, og store Stykker af Muren styrtede ud, saa der opstod en stor Aabning. Omsider veg alle Forsvarere fra Muren. Nu stansede Striden af sig selv for en Stund. Jarlen lod Ilden slukke, og Røgen og Dampen drev over med den Kant, hvor Eindride stod, saa man ikke kunde se, hvad han foretog sig. Derpaa stormede Nordmændene Borgen. I Spidsen for dem gik Jarlen og hans Stifsøn, Sigmund Angel, som endnu knap var fuldvoxen, men alligevel ved denne Leilighed viste sig som en djærv Yngling. De mødte kun et svagt Forsvar. Mange Folk blev her dræbte; dog fik endel ogsaa beholde Livet. I Borgen gjorde man vel et nok saa godt Bytte; men til Høvdingens store Skatte saa man intet, og ham selv var man heller ikke istand til at finde. Man undredes da paa, hvor han var bleven af, og der hvilede en styg Mistanke paa Eindride, at han havde ladet ham undslippe, da Røgen lagde sig paa Nordsiden. Det skulde heller ikke vare længe, før man fandt sterke Grunde for denne Tro.

Om Vaaren fortsattes Toget forbi Spaniens og Portugals Kyst. Et Par Aar tidligere (1147) havde en lignende Korsfarerflaade fra Tyskland, Flandern og England hjulpet Kong Alfons med at erobre Lissabon. I den mahomedanske Del af Spanien herjede Ragnvald vidt og bredt. Udenfor Andalusiens Kyst fik man en heftig Storm, saa at Skibene maatte ligge i tre Dage for Anker og nær var drevne ind paa Land. Men Ragnvald viste sig ligesaa uforfærdet og oplagt til alskens Løier nu som før. Endelig blev Børen god igjen, og nu styrede man gjennem Njørvasund eller Strædet ved Gibraltar ind i Middelhavet. Her skilte Eindride unge sig fra dem med 6 Skibe og tog Veien til Marseille. Man talte da mangt og meget om denne nye Streg af Eindride, og nu skjønte Ragnvald og hans Venner, hvorledes Eindride havde sveget dem og hemmelig spillet under Dække med Godfred, ja maaske endog havde ham selv ombord.

Med den øvrige Flaade seilede Jarlen langs Serklands eller Afrikas Kyst. Da han var kommen paa Høiden af Sardinien, overfaldtes Flaaden af en saa tyk Skodde, at man næsten ikke kunde se udenfor Skibsbordet engang. Man maatte derfor mindske Farten, da man ikke vidste om der var Land i Nærheden. En Morgen lettede dog Taagen lidt, saa man fik se sig om. Da syntes Folkene i det fjerne at skimte to Øer; men om lidt var den ene af dem igjen forsvunden. De fortalte Jarlen dette; han sagde da, at de vist havde taget Feil. Det var sikkert ingen Øer, men nogle Fartøier af det store Slags, som brugtes i disse Farvande, og som kaldtes Dromunder*). De var nemlig saa svære, at man paa Frastand gjerne kunde tage dem for Holmer. Ragnvald lod nu Biskopen og alle Skibsstyrerne kalde til sig for at raadslaa med dem, om der var nogen Mening i at angribe den tilbageblevne Dromund eller ikke. Biskopen fraraadede det paa det bestemteste; thi det vilde være ugjørligt at faa lagt et Langskib lige under Dromunden, som var saa bordhøi, at man fra Langskibets Dæk knap nok kunde faa haget en Entreøxe fast i dens Rand, og imidlertid kunde Besætningen ombord øse smeltet Bly og Svovl ned over Angribernes Hoveder. Men Erling mente, at Angriberne netop kunde drage Nytte af Dromundens større Høide; thi lagde man sig klods ind under den, vilde alle de Skud og Kastevaaben, som fra Dromunden udslyngedes mod dem, falde udenfor Langskibene. Det var ialfald Umagen værd at vove et Forsøg; glap det, kunde man jo lægge bort igjen; thi Dromunden var for tung og klodset til at kunne forfølge de norske Langskibe. Jarlen sagde da: "Det er mandigen talt og saaledes, som det huer mig bedst. Jeg beder nu Skibshøvedsmændene og hele Besætningen, at hver Mand gjør sig rede i sit Rum; saa skal vi lægge hen til Skibet der borte. Viser det sig da, at det tilhører kristne Kjøbmænd, saa skal vi fare fredeligen frem. Men er det Hedninger — og det har jeg mest Grund til at tro — saa vil Gud nok skjænke os Seir. Af Byttet skal vi siden give Fattigfolk den femtiende Del." Jarlens Befaling blev strax adlydt. Man gjorde klart Skib og roede med fuld Fart ind mod Dromunden. Da Besætningen ombord paa denne saa Nordmændene komme sættende, tog de Tøier og Kostbarheder og viftede til dem fra Skibsbordene under megen Laatt og Løie; de følte sig saa trygge ombord, hvor de var, at mindre kunde ikke gjøre det for at ærte de fremmede. Nordmændene roede imidlertid uden at lade sig anfægte deraf hen og ordnede sig til Slag under

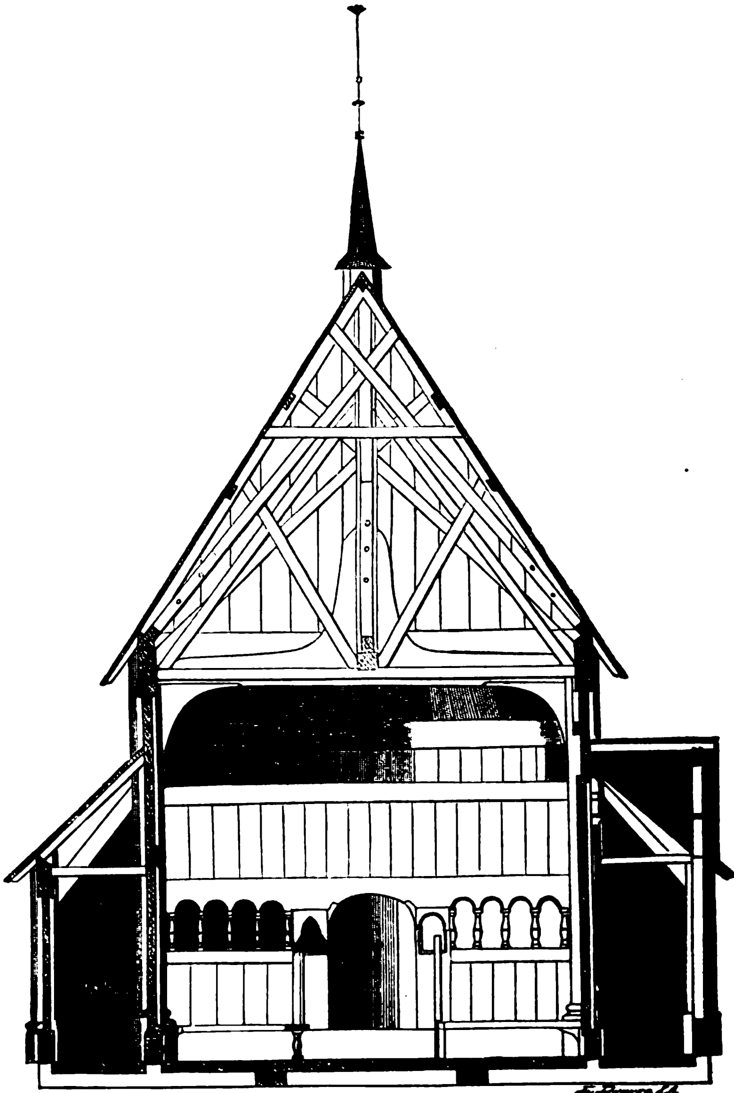
*) Dette var Nordmændenes og andre Folks Udtale af Navnet Dromones, som et Slags Skibe, der brugtes i Middelhavet, kaldtes. De havde i den første Tid været lette hurtigseilende Skibe, men Benævnelsen var senere gaaet over paa svære, tunge og klodsede Fartøier med et bueformigt Skrog. En Dromund, som Richard Løvehjerte erobrede ved Cypern 1191, beskrives som den ovenfor omtalte, og den toges omtrent paa samme Vis. Den skal efter samtidige Forfatteres Vidnesbyrd have rummet en Besætning af 1500 Mand.

207. Reinlids Kirke i Valders.

Dromundens Sider. Ragnvald lagde sit Skib agter ved Styrbord, Erling agter ved Bagbord; Jon og Aaslak lagde sig under hver sin Side af Bougen. De øvrige Skuder søgte til begge Sider midtskibs. Saa lang var Dromunden, at alle ni Skibe fik Plads klods indpaa den, og den ragede saa høit op, at det ikke nyttede Nordmændene at naa Hedningerne med sine Vaaben, hvorimod disse uafladelig øsede smeltet Bly og Svovl ud over dem. Dog behøvede Nordmændene ikke at værge sig synderlig, da det meste gik udenbords. Men kom der ikke stort ud af Forsvaret, saa ledede Angrebet til endda mindre. Biskopen lod derfor sin Skude med to andre lægge fra indtil et Pileskuds Afstand og nu sendte de norske Bueskytter en hel Regn af Pile mod Dromunden, og dens Forsvarere havde nok med at søge den Dækning, de kunde finde, saa de ikke kunde give Agt paa, hvad der foregik under Skibet. Ragnvald og hans Mænd laa imidlertid ikke ledige. Med sine Øxer hug de en stor Aabning i Siden paa Dromunden. Paa de andre Skibe fulgte man Exemplet. Ud over Erlings Skude hang Dromundens Anker, hvis Kroge var hagede fast paa Bordet, medens Stangen laa nedefter, saa Ankerstokken stod paa tvers ind mod Dromunden. Audun røde, Erlings Stavnbo, lod sig løfte op paa Stokken og halede siden op efter sig saa mange, som kunde faa Plads ved Siden af ham. De stod vel trangt her, men dækkedes fuldstændig af Stangen og Skibsbordet, og nu huggede de et stort Hul i Siden. Paa samme Tid havde Jarlens Mænd ogsaa brudt sig ind i Dromundens nedre Rum. Gjennem Aabningerne stormede Nordmændene op paa Dromunden. Det gik varmt til; thi Besætningen ombord, der bestod af Muhamedanere og Negere, værgede sig med Fortvivlelsens Mod. Erling Ormssøn trængte i Spidsen for sine Mænd op paa Dækket og viste en mageløs Djærvhed. Da fik han et Hug i Halsen ved Skuldrene, og af det fik han et Men, som han beholdt for Levetiden. Han kunde fra den Stund af ikke bære Hovedet ret mere, og man gav ham derfor Kjendingsnavnet skakke. Omsider var Fienden trykket sammen forud paa Dækket, og her stimlede Nordmændene saa tæt sammen om dem, at det ikke nyttede for dem at tænke paa Modstand mere. En af Saracenerne, som stod i den tætte Klynge, tilbrog sig Nordmændenes Opmerksomhed ved sin Skjønhed og Størrelse, og man gjettede strax, at det maatte være Høvdingen. Ragnvald Jarl bød derfor sine Mænd, at de skulde tage sig vel i Agt for at saare ham, men se til at fange ham levende. Man klemte ham da mellem Skjoldene og tvang ham saaledes til at give sig. Medens han og nogle faa andre førtes i Sikkerhed over paa Biskopens Skib, blev den øvrige Besætning paa Dromunden nedhugget til sidste Mand. Derpaa gav Nordmændene sig til at plyndre, og man fandt meget Gods og mange kostbare Sager ombord. Den haardnakkede Kamp havde taget paa Kræfterne, og man satte sig derfor ned for at puste paa. Da digtede Jarlen og de Skalde, som havde været med i Kampen, Kvæder til sin Ros, og man glemte heller ikke den skjønne

Ermengard i Verbon og Audun røde, som havde været første Mand paa Dromundens Dæk. Bagefter ransagede de Dromunden atter og stak tilsidst Ild paa den. Da Skibets Høvedsmand saa det, blev han urolig og skiftede

208. Tversnit af Reinlids Kirke.

Farve. Man talte da til ham; men han lod sig hverken ved Trusler eller Løfter bevæge til at give noget Svar. Men da Dromunden stod i lys Lue, saa Nordmændene til sin store Forundring en glødende Strøm flyde ud i

Havet, og Høvdingen gav sig ilde over det. Da skjønte de, at saa godt de end havde gjennemsøgt alle de Rum og Gjemsler, som ombord paa Skibet fandtes, havde han dog forstaaet at forvare sit Sølv og Guld endda bedre; thi at det var kostbart Metal, skjønte de strax.

Ragnvald Jarl styrede nu med sine Skibe sydefter til Afrikas Kyst, hvor han lagde ind til en By. Her sluttede han Vaabenstilstand med Indbyggerne for en Uge; i Løbet af denne Tid vilde han afhænde Byttet og gjøre de nødvendige Indkjøb. De bød ogsaa frem den store Mand, de havde fanget paa Dromundens Dæk, som Træleemne; men da de ikke fandt nogen Kjøber til ham, lod de ham drage bort selv femte. Men Dagen efter kom han igjen med et stort Følge. Nu fortalte han Nordmændene, at han var en Høvding der fra Egnen, og at han var seilet ud fra den samme Havn, hvor de nu befandt sig. Dromunden og hele dens kostbare Ladning havde været hans Eiendom, og han var rigtig lei over, at de havde baaret sig saa stygt ad med hans Skib og Folk. "Nu har jeg eder aldeles i min Magt," sagde han; "men jeg skal alligevel skaane eder, siden I sparede mit Liv og behandlede mig saa anstændigt, I formaaede. Det er dog mit Ønske, at vi ikke ses tiere. Farvel! Lykke paa Reisen!" Dermed vendte han om med sit Følge og red op i Landet. Ragnvald Jarl lettede nu Anker og drog til Øen Kreta, hvor han blev liggende veirfast en Stund, og hans Mænd sled meget ondt. Men omsider fik han god Bør, saa han igjen kunde drage videre og kom en Fredags Morgen til Akre eller Ptolemais, som var en af de bedste Havne i Kongeriget Jerusalem. De holdt sit Indtog i Byen med stor Pragt og Stas og blev der en Stund. Men Nordboerne taalte ikke det uvante Klima. Der udbrød smitsomme Sygdomme, som bortrev mange af dem. Blandt dem, som faldt fra, var Skalden Thorbjørn svarte. Hans Ven Lille-Odd fra Hjaltland satte ham et vakkert Minde i følgende stemningsfulde lille Kvæde:

Lystig seiled
i Lendermænds Skare
udenfor Thrasnes
Thorbjørn svarte,
Stolt bar Snekken
Skaldenes Mester
over Bølgen blaa
til Borgen Akre.

Da saa jeg ham
ved Hovedkirken
Jarlens Ven
i Jorden sænkes.

Hist staar hans Grav
solbeskinnet
under Sydens klare
straalende Himmel.

Nogen merkelig Bedrift ser det ikke ud til, at Ragnvald Jarl og hans Mænd kom til at øve i det hellige Land. Det hele synes at have indskrænket sig til en Pilgrimsvandring til Jordan, hvor Ragnvald og hans Mænd badede sig og svømmede over Floden. Af nogle Vidjer, som voxede paa Aabredden knyttede han og Sigmund Angel nogle store Knuder, som de ved sit Atterkomme til Øerne vilde lade de hjemmesiddende faa løse. Det var den 10de August 1154, de norske Korsfarere besøgte Jordan.

Endnu før Sommeren var gaaet til Ende, tiltraadte Ragnvald og hans Følge Hjemveien, som de lagde over Konstantinopel. Om Høsten kom de til en By, som Sagaerne kalder Imbolum. Her slog de sig ned for en Stund og gjorde sig rigtig tilgode. Navnlig synes Nordboerne at have faaet Smagen paa den græske Vin, som de tyllede i sig til Overmaal, og Høvdingerne foregik ikke sine Mænd med det bedste Exempel. En Dag havde saaledes Erling skakke med nogle af sine Mænd været oppe i Byen og taget ordentlig til sig. Da de om Kvelden kom sjanglende nedover og skulde ud paa Skibet over den smale Landgangsbro, var det ikke greit at holde Ballancen. Nu vilde Uheldet, at nogle Bymænd kom imod dem. For at slippe forbi Nordmændene raabte de til dem noget, som Erling tog for, at han skulde lade dem faa den halve Vei. Han traadte strax tilside og plumpede ned i Mudderet ved Bryggen. Hans Mænd trak ham strax op, men han lignede alt andet end en Høvding, da han kom ombord. Ragnvald Jarl lo godt, da han hørte om Erlings Uheld, og digtede strax en Vise derom. Værre gik det imidlertid Jon med Foden. Han havde ogsaa en Dag slaaet af en ordentlig Svir oppe i Byen. Hans Mænd ranglede hjemover om Kvelden; men Jon med Foden holdt ikke Følge. Man søgte ham først paa de andre Skibe, om han i Ørsken kunde have tullet sig derhen. Men der var han ikke. Om Morgenen, da det blev lyst, fandt man ham liggende dræbt inde ved Bymuren. Gjerningsmanden blev aldrig opdaget, og det eneste, hans Mænd havde at gjøre, var at give ham en vakker Jordefærd.

Fra Imbolum styrede Nordmændene til Ægisnes eller Engelsnes, hvor de ventede paa høvelig Vind. De vilde nemlig ligesom Kong Sigurd Jorsalfar i sin Tid holde et saa staseligt Indtog i Keiserstaden som muligt. I Konstantinopel herskede dengang Keiser Manuel Komnenus, som var en Sønnesøn af Alexius Komnenus. Han modtog Nordmændene paa bedste Vis og gav dem gode Gaver. Han tilbød dem derhos at tage Tjeneste blandt Væringerne. Eindride unge var allerede en god Stund i Forveien kommen til Konstantinopel og søgte at sværte sine Landsmænd, hvor han

fandt Anledning dertil. Men hans Forræderi skulde, som vi senere faar at se, komme ham dyrt at staa, skjønt han foreløbig valgte det kloge Raad at forblive i Konstantinopel i flere Aar.

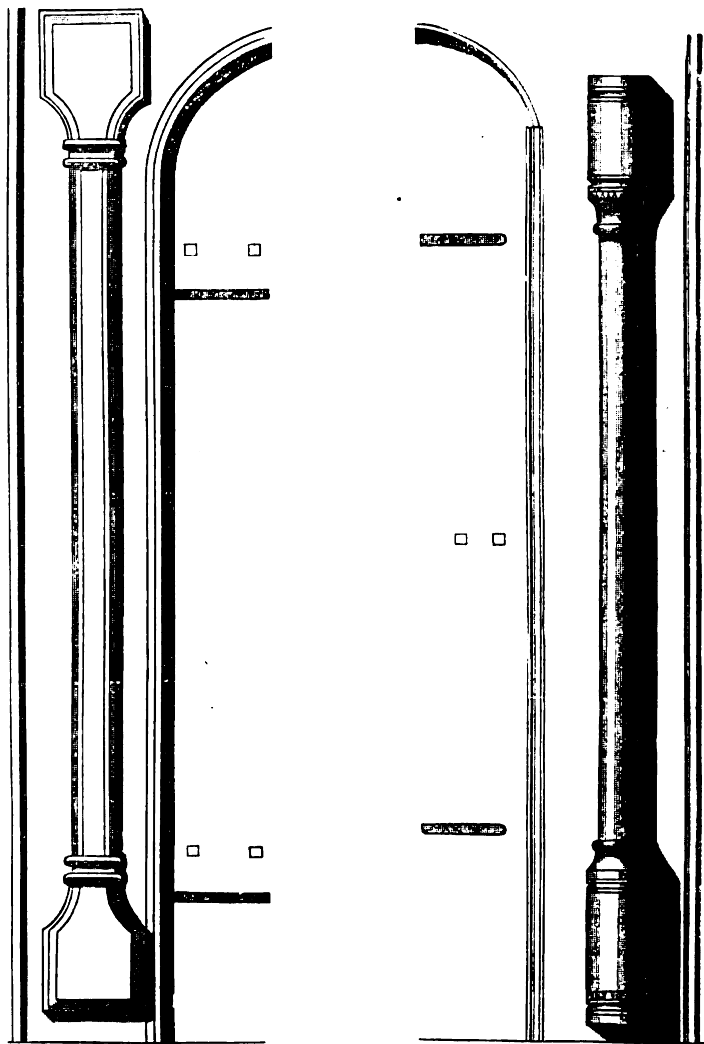
Udpaa Vinteren forlod Ragnvald Jarl og hans Følge Konstantinopel og drog til Durazzo (Dyraksborg). Herfra satte de over til Apulien og fulgte siden Landeveien opover til Rom. Siden drog de gjennem Tyskland til Danmark. Da de kom hjem til Norge, modtog deres Landsmænd dem med stor Glæde, og saa megen Berømmelse havde de indlagt sig paa Toget, at man ansaa hver især af Deltagerne for ypperligere Mænd, end de før havde været.

Erling skakkes voxende Indflydelse. Stridigheder mellem Erlend Haraldsson og Harald Maddadhsson paa Orknøerne. Ragnvald Jarls Hjemkomst.

Mangt og meget fandt Korsfarerne forandret, da de kom tilbage til sin Hjemstavn. Agmund Dreng, Erling Ormssøns Broder, var nu død uden at efterlade sig mandlige Arvinger. Erling skakke blev derfor sin Æts Overhoved og arvede sin Fædrenegaard Stødle. Hans Deltagelse i Korsfærden havde omgivet hans Navn med en vis Glands. Strax efter sin Hjemkomst beilede han til Kristina, Kong Sigurd Jorsalfars Datter, og Kong Inge talte hans Sag saa godt hos hende, at hun rakte ham sin Haand. Ved dette Giftermaal saa Erling dog vistnok mere paa sin egen Fordel end paa sin Bruds Dyder. Thi Kristina var et løsagtigt Fruentimmer, som havde staaet i utilladelig Forbindelse med sin Fætter Sigurd Mund og født ham en Søn Harald. Aaret efter sit Giftermaal med Erling skakke fik hun en Søn, der blev døbt Magnus; han kom senere paa Grund af sin høie Byrd og Faderens store Magt i Besiddelse af Norges Throne. Forøvrigt var Forholdet mellem Erling og Kristina neppe det bedste. Man vilde ialfald vide, at hun ikke var sin Mand synderlig tro.

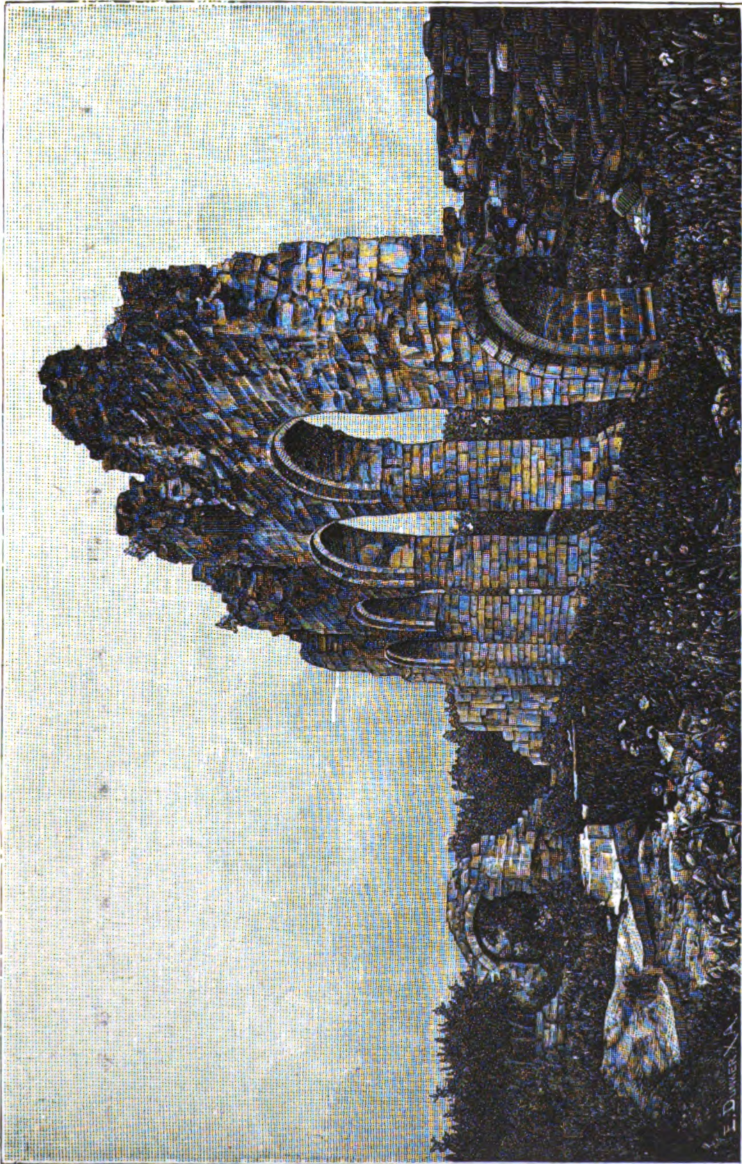
Ragnvald Jarl opholdt sig om Sommeren 1155 paa Hørdaland, antagelig som Gjest hos Erling skakke. De Efterretninger, han her fik fra Øerne, var ikke synderlig glædelige. Da han om Sommeren 1153 forlod

Orknøerne, var den norske Konge Eystein Haraldssøn dragen derover med en Del Skibe for at tvinge Harald Maddadhsøn Jarl til at hylde ham. Ved sit Komme til Rinansø erfarede han, at Harald just opholdt sig paa

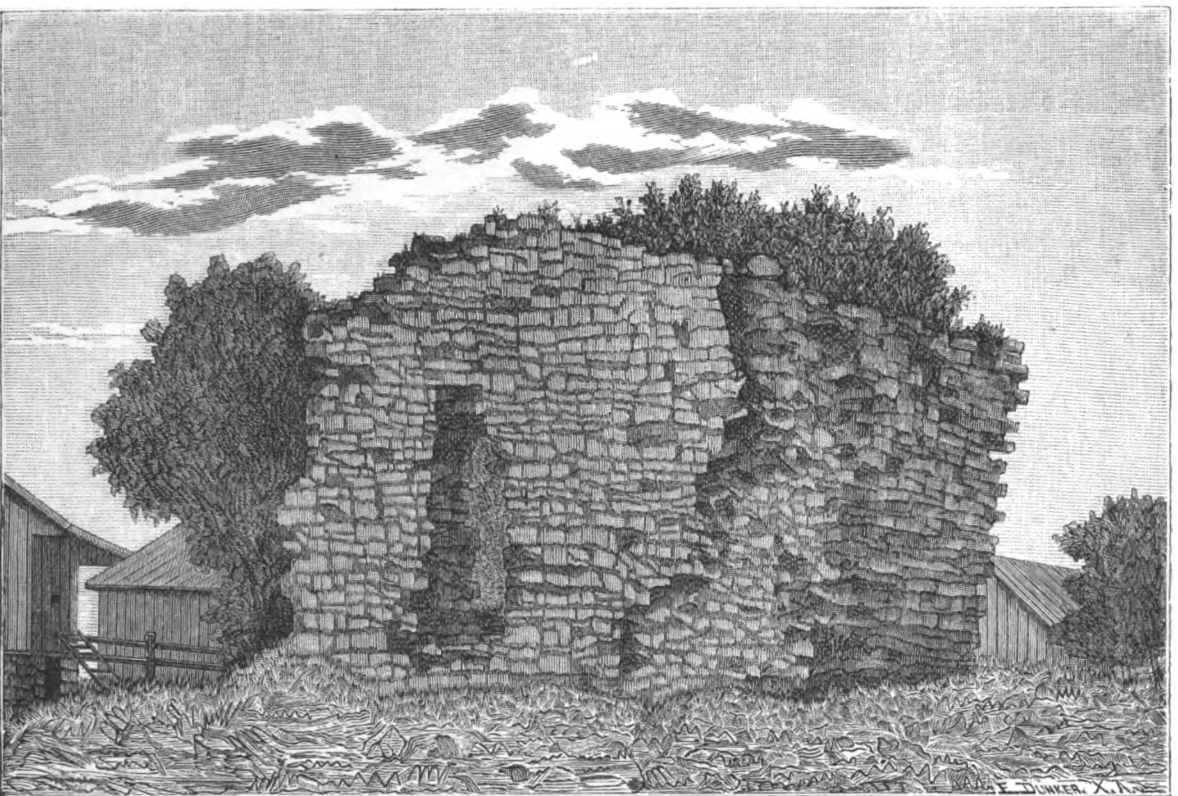

209—210. Brudstykker af Portaler i Reinlids Kirke.

Katanes. Han drog da derhen og kom uforvarende over Harald, som laa i Thorsaa med en Skude paa 20 Rorbænke og 80 Mand. Harald blev fangen og ført frem for Kong Eystein, som tvang ham til at hylde ham som

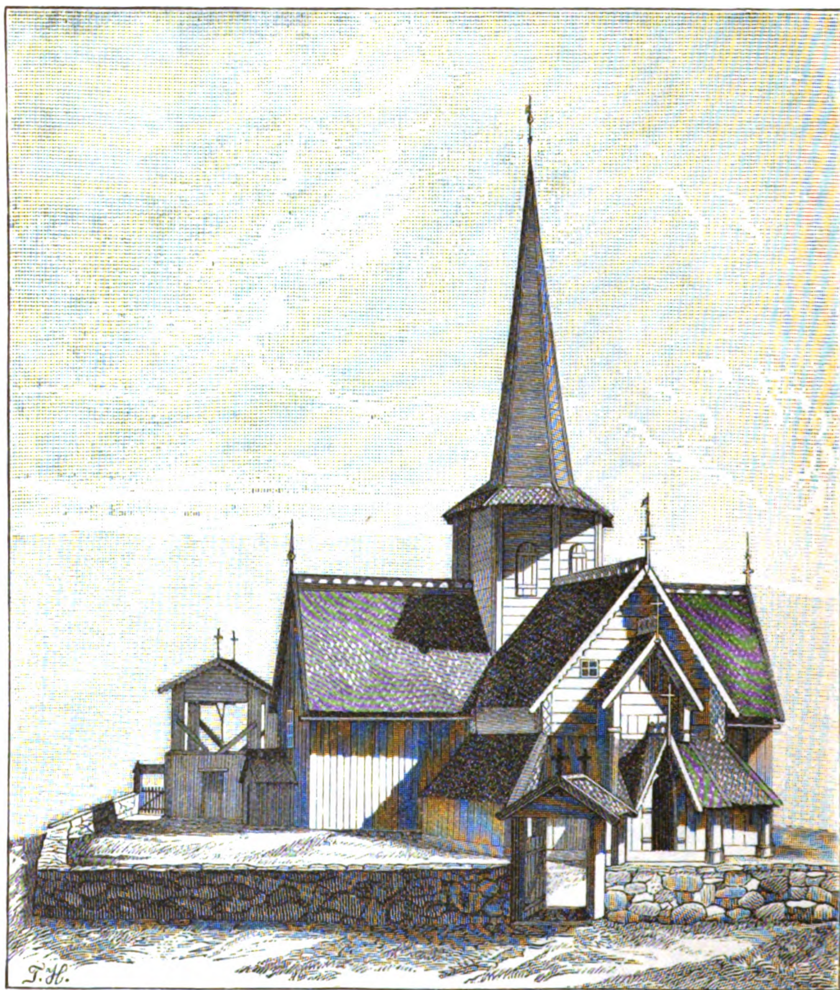

Hamar Domkirkes Ruiner.

211. Ruiner af Maridalens Kirke.

sin Herre og løse sig ud af hans Vold med 3 Mark Guld. Fra Katanes drog Eystein videre langs Skotlands og Englands Kyster og plyndrede overalt, hvor han kom. Han gjorde Landgang ved Aberdeen (Apardjon),

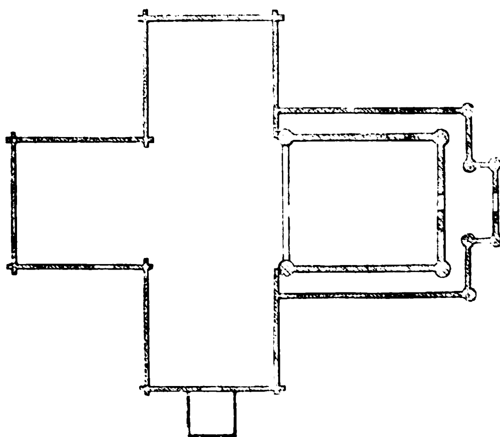

212. Hedals Kirke i Valders.

hvor han dræbte en Mængde Folk og plyndrede Byen. Siden hjemsøgte han paa samme Vis Durhamshire, hvor han ved Hartlepool (Hjartapol) kjæmpede med nogle Rytterskarer, som han drev paa Flugt. Byen blev derpaa plyndret. Whitby (Hvitaby) i Nordhumberland blev ødelagt og ved

Skarpaskær og Pilavik, hvis Beliggenhed nu ikke kjendes, bestod han to Fegtninger med Englænderne. Byen Langton (Langatun) blev afbrændt og fik et saadant Knæk, at den aldrig mere kom paa Fode. Efterat have øvet disse Bedrifter vendte han om Høsten tilbage til Norge og skrøb af, at nu havde han hævnet Harald Haardraades Fald. Men Folk dømte ymse om hans Færd.

Strax efter at Kong Eystein Haraldsøn havde hjemsøgt Øerne, indfandt **Erlend**, en Søn af Jarlen Harald Haakonssøn, sig der og krævede Halvdelen af Øerne. Erlend var et Barn, dengang Faderen faldt fra, og blev først opfostret hos Frakark, siden hos hendes Broder Ottar i Thorsaa. Efter hans Død drog han i Følge med sin Fosterfader **Anakol**, en tapper og mægtig Suderøing, ud paa Vikingtog. Han fik snart et stort Følge; thi

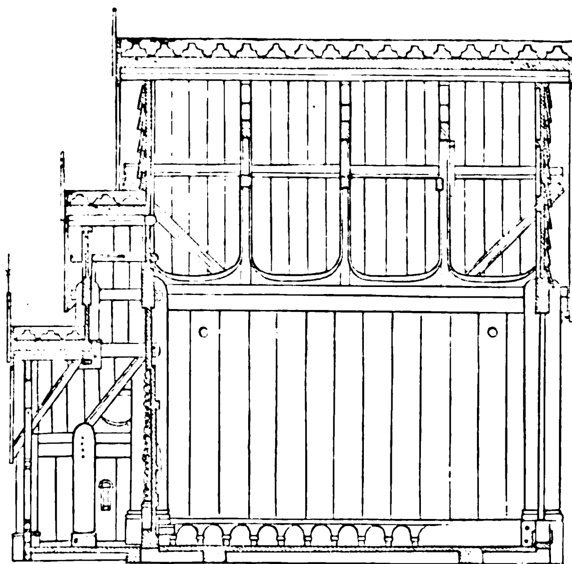

213. Grundplan af Hedals Kirke.

han var en rask Karl, gavmild og venlig. Den skotske Konge Malkolm gav ham Jarlsnavn og halve Katanes til Len. Erlend nøiede sig imidlertid ikke dermed. Neppe var han kommen nordover, før han samlede Folk og lagde ud til Orknøerne. Her fordrede han, at Indbyggerne skulde underkaste sig ham. Harald Jarl satte sig først til Modværge og vilde først ikke afstaa den mindste Holme. Men da lagde fælles Venner sig imellem og fik mæglet et Forlig. Efter dette skulde Erlend have den Halvdel af Øerne, som tilhørte Ragnvald Jarl, som just var ude paa Korstog. Dog skulde Erlend først begive sig over til Norge, for at faa Kongernes Samtykke til denne Deling. Erlend drog da om Høsten til Norge. Men Kongerne vilde ikke vide noget af den Overenskomst, han havde truffet med Harald. Kong Eystein strakte

sig dog saa langt, at han gav Erlend Løfte og Brev paa den Halvdel af Øerne, som Harald havde. Med den Besked kom Erlend da det følgende Aar tilbage.

Imidlertid var Harald Jarl bleven usams med Høvdingen Svein Asleifssøn. Anakol, der under Erlends Fravær i Norge havde paataget sig at røgte hans Tarv paa Øerne, forstod at vinde denne slue og hensynsløse Mand for sin Fostersøns Sag. Da Erlend vendte tilbage, raadede Svein ham til at gaa løs paa Harald Maddadhssøn, før denne fik Nys om Kong Eysteins Bestemmelse. Dette Raad blev fulgt. Man overraskede nu Harald saa fuldstændig, at han og hans Mænd maatte flygte over Hals og

214. Langsnit af Hedals Kirke.

Hoved og indeslutte sig i et Kastel, hvor han blev beleiret af Svein og Erlend. De omboende Bønder fik imidlertid snart et Forlig istand mellem Harald og Erlend. Harald Jarl maatte nu afstaa sit Rige til Erlend og med Ed love aldrig mere at fordre det tilbage. Derimod gav Erlend Orknøingerne det Tilsagn, at han skulde lade Ragnvald faa tilbage sin Andel af Øerne, naar han vendte hjem fra sin Korsfærd. Han blev derpaa hyldet som Øernes Herre. Harald begav sig først over til sine Frænder paa Katanes. Men i Julen, da hele Pettlandsfjorden stod i Rokk, indfandt han sig paa Øerne for at tage Erlend af Dage. Dette lykkedes dog ikke, og han

maatte vende tilbage med uforrettet Sag. Om Sommeren efter (1155) drog han over til Norge for at søge Bistand hos Kong Inge. Men denne havde vel andet at tænke paa end at blande sig op i de orknøiske Anliggender; det lader ialfald ikke til, at han af ham fik nogen Bistand.

Rygtet om alle disse nedslaaende Begivenheder mødte Ragnvald Jarl ved hans Komme til Norge. Men til Trods, for at det saa mørkt ud, tabte han dog ikke Modet. Han tingede sig Fragt paa et Kjøbmandsskib, som tilhørte en Islænding, og drog om Høsten over til Øerne. Hans Venner i Norge lovede at sende ham et eller flere Langskibe. Han kom om Vinteren lykkelig og vel til Orknøerne. Paa et Møde i Kirkevaag den 23de December fik han sin Halvdel af Øerne tilbage, da Erlend ikke vovede at modsætte sig Bøndernes Forlangende, og Jarlerne forpligtede sig nu til at staa hinanden bi, om Harald Maddadhsson igjen maatte søge at faa fast Fod paa Øerne.

Nidaros Erkebispestol oprettes.

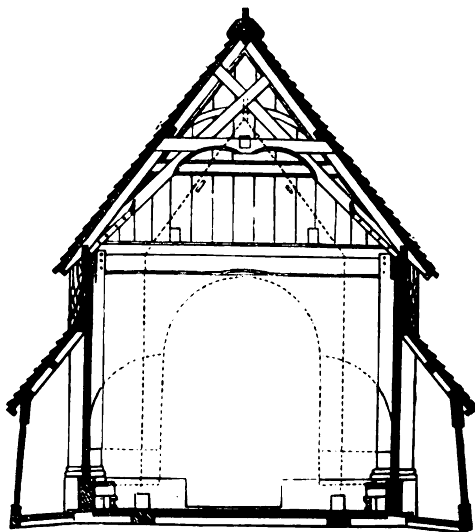
Det samme Aar, som Korsfarerflaaden forlod Orknøerne, fik Nordmændene et Ønske opfyldt, som de helt siden Sigurd Jorsalfars Ophold i Jerusalem havde næret. Det var Oprettelsen af en egen Erkestol for Norge.

I de sidste halvhundrede Aar havde den norske Kirke saavelsom den svenske staaet under den danske Erkebiskop i Lund. Men denne Ordning viste sig at være lidet tilfredsstillende, da de vide Landstrækninger, som den norske Kirke strakte sig over, tiltrængte et særligt kirkeligt Overopsyn. Desuden omfattede den meget mere end de fem Bispedømmer, som en gammel Vedtægt fastsatte for at danne en egen Provins. I Følelsen af den nationale Kraft og Selvstændighed, det norske Folk nu var i Besiddelse af, var det en Selvfølge, at det ikke længere vilde finde sig i at staa under et fremmed Lands Erkebisp. Den norske Geistlighed, der talte saa mange af Landets mest udmerkede Sønner, maa især have lidt under dette Tryk, og man kan neppe tvivle paa, at de norske Konger ogsaa maa have følt sig besværede af den Indflydelse, som det danske Hof gjennem Geistligheden kom til at øve paa Landets politiske Forhold. Dog kan man endnu ikke med Bestemthed paavise det Tidspunkt, da Arbeidet for den norske Kirkes Frigjørelse tog sin

Begyndelse, lige saa lidt som man kjender noget til Forhandlingernes Gang, hvorledes og af hvem de dreves.

Pavestolens sædvanlige Politik gik ud paa at svække Erkebispernes Myndighed til Fordel for Pavedømmet. Den var stedse paa sin Post mod, at denne eller hin Erkebiskop skulde tilrive sig en Myndighed, som kunde blive farlig for Pavens Magtfuldkommenhed og Kirkens ydre Enhed. Disse Hensyn maatte nødvendigvis føre til Imødekommenhed lige over for de Ønsker, som Nordmændene fremsatte.

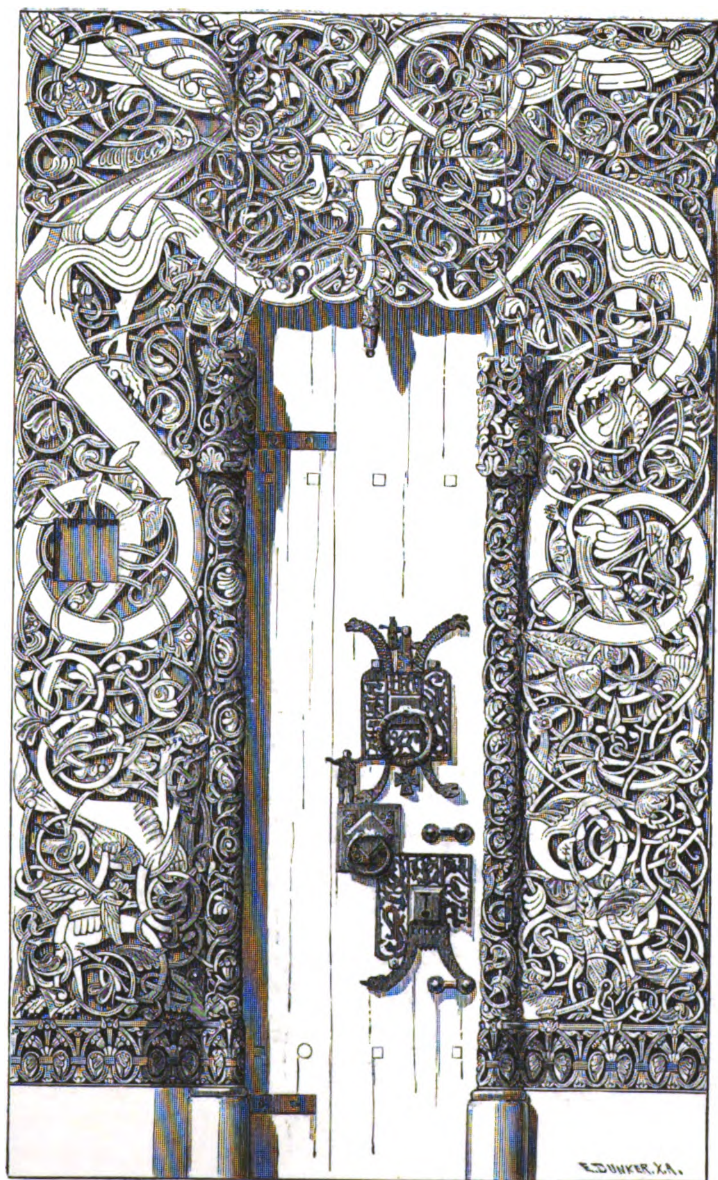
Det var Eugenius III, der beklædte Pavestolen fra 1145—1153, som bragte dette Verk istand. At Nidaros, der forvarede den hellige Olafs

215. Tversnit af Hedals Kirke.

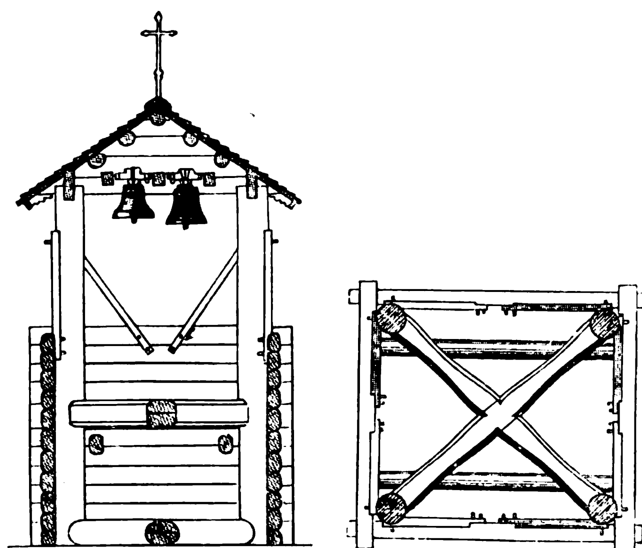
jordiske Rester, blev Sædet for den norske Erkebiskop, fulgte af sig selv Biskopen her, Reidar, drog sydover til Rom og modtog Palliet (Tegnet paa den erkebiskopelige Værdighed). Men paa Hjemreisen 1151 blev han syg og døde, sandsynligvis i Paris. Ihvorvel Sagen hermed egentlig var bragt i Orden, besluttede Paven sig det følgende Aar til at behandle den med større Omhu, idet han vilde oprette en Erkestol ikke blot for Norge, men ogsaa for Sverige. Han sendte i dette Øiemed opover til Norden en Legat, som var beklædt med fuld apostolisk Myndighed. Hans Valg faldt paa Kardinal Nikolaus Brekspeare af Alba; paa ingen heldigere kunde det træffe.

Nikolaus Brekspeare, Biskop af Alba, var en Englænder af Fødsel.

Hovedportal fra Hedals Kirke i Valders.

Han havde fra først af været en stakkels Tiggergut; men da han var kommen i Kirkens Tjeneste, svang han sig hurtig gjennem alle Grader op til dens høieste Værdigheder, og det havde han ene og alene sin egen Begavelse og sit rene, ustraffelige Levnet at takke for. Han omfattede Kirkens Gjerning med Liv og Sjæl. Ingen kjendte saa nøie til alle dens Anliggenheder som han, og med Klogskab og Kraft forstod han ogsaa at fremme dens Sag i Overensstemmelse med sine strenge hierarkiske Grundsætninger. Han havde derhos et særdeles ligefremt Væsen og forstod ypperligt at vinde alle dem, med hvem han kom i Berørelse.

216 a—b. Klokketaarnet paa Hedals Kirke.

Den 20de Juli ankom han med et stort Følge søveis til Norge, sandsynligvis fra England, og begav sig strax til Nidaros. Med sit skarpe Blik synes han med en Gang at have gjennemskuet Forholdene. "Han lagde — heder det i Sagaen — stor Vrede paa Kongerne Sigurd og Eystein, og de maatte gaa til Forlig med ham. Men med Kong Inge kom han særdeles godt ud af det og kaldte ham sin Søn." Om det var det forargelige Liv, som Kongerne Sigurd og Eystein førte, der vakte Kardinalens Fortrydelse, eller om de paa en eller anden Maade havde forulempet Landets Geistlighed, siges ikke nærmere. Da alt var bleven bragt i Orden, søiede han Kongerne i at indvie Biskopen af Stavanger, Jon Birgerssøn, til Erkebiskop i

Throndhjem og gav ham Pallium*). Han forordnede derhos, at der herefter skulde være en Erkebispestol ved Kristkirken i Nidaros, hvor den hellige Kong Olaf hvilede.

Erkebiskop Jons Indvielse til hans høie Embede foregik i Nidaros under megen Høitidelighed. Kongerne havde her sammenkaldt et almindeligt Rigsmøde, hvori de selv, alle Landets Biskoper og tolv af de viseste Mænd af hvert Bispedømme indfandt sig. I deres Overvær iklædte Nikolaus Erkebiskop Jon Palliet.

Det var ved denne Leilighed ikke sparet noget for at gjøre Høitideligheden saa gribende som muligt. Skalden Einar Skulessøn fremsagde sit Kvæde om den hellige Olaf, der er bekjendt under Navnet Geisle d. e. Straalen, hvor han opregner alle hans Jertein. Begyndelsen af dette Digt, der altid har været regnet blandt den ældre Tids ypperste Skaldestykker, lyder i Oversættelse saaledes:

Mig Ord og Bønner lærer
Guds den almægtiges,
den vises Treenighed;
dens Gunst meddeler Kundskab.
Herligt Kvad jeg byder
høie Olaf, Straalen kraftig,
der skjønne Lys forkynder
af Miskundhedens Sol.

Af den, som Nattens Mørke brød
paa denne Jord, som kaldtes
Verdens Lys, imens han var
Stormhallens (ɔ: Himlens) Hersker;
den Sol, der lod sig fødes
som Menneske af klare Stjerne,
til herligt Held for alt,
hvad under skybremmet Himmel bor.

Det hellige Sol-Sædes Lys
formørket blev; men det var kun
for Mennesker et Forbud
paa Lyset af en anden større Sol.
Den største Lykke blev os tildelt,
da alle Jordeslægters Liv
frivilligen paa Korset
Døden modtog.

*) Saa kaldtes det vævede Uldbaand, som var Tegnet paa Erkebiskopernes Værdighed.

Med Skabningens den største Kraft
opstod paa tredie Dag
veldædig Christ, som kaldes
Retfærdighedens Sol.
Jeg ved, at milde Mængde
af Helgener fra Mulden
reiste sig med ham;
det fast bestyrke maa vort Haab.

Almægtiges gavmilde Søn,
af Konger bedst, med Ynde
fra Jorden steg
til høiest Himmelhal.
Priset throner over Englene
Lysboets Hersker
paa Herlighedens Stol,
og Kongers Konges Hird for ham nedknæler.

Retfærdig Herlighedens Herre
Menneskene skjænked' da
Kraft-Aandens Gaver;
de Hellige bevidne det.
Da reiste Christenheden sig,
som en Gud tjener,
og høiest Konge indbyder
Mændene til Himmelbolig.

Nu skal vi alle dyrke
den kraftige, den gjæve
Guddomshallens Straale
den høie Olaf.
Alt Folket ved, at han
i sine Jertein skinner
vidt under stormfyldt klare Hal;
lytter derfor til min Tale!

Hør du, Kong Eystein!
paa jevne Kraftens Ord!
Kampsterke Sigurd! lyt,
til hvad jeg vil i Korthed kvæde!
For Inge bærer Skalden Sang!

Mægtige Æt-Hoveder!
med Eders Vælde stor,
jeg beder, støtter mit Kvad! *)

Al Geistlighedens Overmand!
saa, Jon! vi kalder dig,
jeg byder dig at lytte her
til Digtet, som jeg bærer frem.
Vi Hænder hæver; prise vil jeg
Solkongens fagre Ven.
Den Kirkes Ære voxer,
hvor hellig Konge hviler.

Os sømmer det at kalde
herlige Forsamling til
høihjertet Olafs Lov.
Jeg Herren beder om Ordfylde til mit Kvæde.
Aldrig fandt jeg bedre Udvalg
af Høvdinger paa et Sted samlet;
deri mig erfarne Helte
vil alle give Ret.

Det vakre Digt blev modtaget med den største Opmerksomhed af Forsamlingen, som endog troede, at den hellige Konge selv gav sit Bifald tilkjende, idet hele Kirken gjennemstrømmedes af en yndig Duft.

Paa samme Tid, som Erkestolen i Nidaros blev oprettet, indstiftedes tillige et nyt Bispedømme, hvis Sæde blev Hamar ved Mjøsen. Til dette blev den største Del af Oplandene henlagt. Oslo Bispedømmes Omraade indskrænkedes herved betydelig.

Den norske Kirkeprovins kom nu til at bestaa af de fem norske Bispedømmer Oslo, Hamar, Stavanger, Bergen og Nidaros samt af de to Bispedømmer paa Island, Orknøerne, Færøerne, Grønland og Suderøerne. Ialt var 10 Lydbiskoper underlagte Erkebiskopen i Nidaros.

Oprettelsen af Nidaros Erkestol var vistnok den fornemste Frugt af Kardinal Nikolaus's Sendelse til Norge; men det var langtfra den eneste. Han efterlod sig ogsaa flere andre Spor af sin Virksomhed, skjønt denne ikke kjendes i sin fulde Udstrækning.

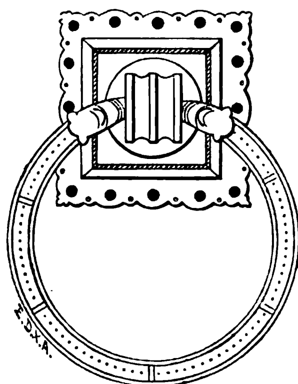
For at forebygge Slagsmaal og Uordener fik han saaledes istand

*) P. A. Munch oversætter dette Vers saaledes: "Mægtig over Hovedegnen (den fornemste Himmel-Egn, det fornemste Verdenshjørne, en poetisk Omskrivning for Kardinal) jeg beder eders Anseelse at styrke dette Kvæde, der er af stor Betydning."

et Forbud mod Vaabenbyrd i Kjøbstæderne. "Her skulde — heder det i Sagaen — ingen ustraffet bære Vaaben, undtagen de 12 Mænd, som fulgte Kongen". Det lader dog til, at dette Paabud snart gik i Glemme.

Af længere Varighed blev imidlertid flere af hans Indretninger, som vi kjender fra andre Hold. Han søgte at bringe Biskopernes Valg i fuldkommen kanonisk Orden ved at oprette Kapitler ved alle Kathedralkirker i selve Norge.

Biskopernes Valg hertillands var, som vi ovenfor har set, lagt i Kongens Haand. I de øvrige Lande, som henlaa under den romerske Kirke, havde Forholdet været anderledes, idet Biskoperne oprindelig var blevne udvalgte hver af sit Bispedømmes Geistlighed. I denne Ordning var der efterhaanden fra det 9de Aarhundrede af foregaaet den Forandring, at der

217. Døiring i Nes Kirke paa Hedemarken, oprindelig i Hamar Domkirke

ved Kathedralkirkerne oprettedes Kollegier af Geistlige, der skulde vælge Biskoperne og staa dem ved Siden som Raadgivere. Medlemmerne af et saadant Kollegium eller Kapitel kaldtes Kanniker. De kunde enten henhøre til en vis Klosterorden (regelbundne Kanniker, canonici regulares) eller være Prester (verdsliggeistlige Kanniker, canonici sæculares), som havde Prestekald (Præbender) til Bestyrelse og Underholdning. Disse Kanniker skulde leve sammen i et Slags klosterlig Forening og have fælles Bordhold.

Hvorledes Nikolaus bar sig ad med at faa Kongemagten til at opgive sin Rettighed til at kalde Biskopper, som den fra gammel Tid af havde havt, er ikke rigtig klart. Men det lader dog til, at han ved klog Beregning af Regjeringsforholdene har opnaaet et fast Grundlag, hvorpaa Hierarkiet kunde bygge videre. Det lykkedes ham at faa vedtaget Oprettelsen af Kapitler ved alle Bispestole i Landet. Til deres Underhold henlagdes Præbender,

og Kanniker eller Korsbrødre, som de i Norge paa Grund af deres Tjeneste i Koret kaldtes, blev beskikkede. Kannikerne, som overalt i Norge var verdslig-geistlige, beskikkedes af Biskopen og skyldte ham Lydighed. Kongedømmets Opfatning af de Rettigheder, som var indrømmet Korsbrødrene, fremgaar af et politisk Stridsskrift mod Geistligheden fra Aarhundredets Slutning. I dette heder det: "Fordum herskede her i Landet den Sedvane, at Kongerne paa egen Haand gav enhver Kirke til dem, som de fandt for godt. Saa og med Hensyn til Biskoper og Abbeder; de valgte, hvem de behagede, og satte dem, til hvilke Biskopsdømmer de vilde, uden nogen Indblanding fra Geistlighedens Side. Ved de fleste Biskopsstole var der i den Tid ingen Skare af lærde Mænd eller Korsbrødre til at forføie derover, og derfor ordnede Kongerne den Sag, som de vilde. Denne Sedvane var den herskende lige fra Kristendommens Ophav; saaledes var Forholdet i Hellig-Olafs Tid og lige indtil Eysteins, Sigurds og Inge Haraldssønners Dage. Men siden Pallium paa

218. Beslag med Indskrift fra Sakristidøren i Nes Kirke, oprindelig i Hamar Domkirke.

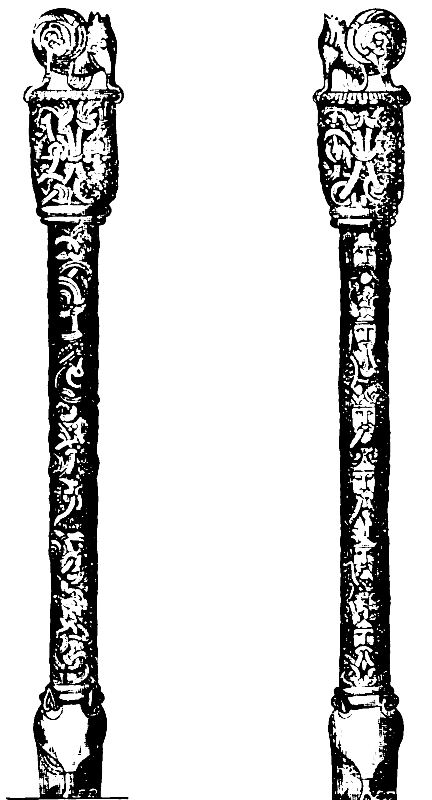
de nys nævnte Kongers Foranstaltning kom til Norge, og en Erkebispestol var oprettet i Landet, blev ogsaa Præbender stiftede ved Bispestolene og besatte med Korsbrødre. Man anholdt nu hos Kongerne om den Indrømmelse, at de vilde lade forholde med Kirken og Valgene, som det mest stemmede med, hvad der maatte findes i hellige Skrifter; man anholdt derom i Særdeleshed, forbi der var tre Konger paa en Gang, og det saaledes let kunde hænde, at Uenighed opstod imellem dem, saaledes som det og viste sig; forstandige Mænd frygtede nemlig i saa Fald, at naar en Bispestol blev ledig, kunde det, hvis Kongerne ei var enige indbyrdes, let indtræffe, at hver af dem valgte sin Klerk dertil, saa at der paa den Maade fremstod tre Kandidater, hver med sin kongelige Beskytter i Ryggen. Noget lignende indtraf ogsaa i Bergen, da Biskop Sigurd døde; thi da valgte Kong Eystein sin Kapellan Paal til Biskop; men Kong Inge drev ham bort og valgte i Stedet Nikolaus Peterssøn. Nu kan det vel hænde, at Kongerne har givet sit

Kirkeportal fra Tuft Kirke i Sandshverv.
Efter Fotografi af O. Væring.

Pl. VI.

Samtykke til Korsbrødrenes Valgrettighed for det Tilfælde, at de ikke kunde blive enige, naar der var flere Konger paa en Gang. Men et Bevis paa, at de ikke gav Slip paa sin Del af deres Magt for det Tilfælde, at de var enige, er dette, at da Kong Inge levede ene tilbage efter sine Brødres Fald og Erkebiskop Jon var død i Nidaros, satte han sin Kapellan og Fehirde Eystein paa Erkebispestolen uden at spørge nogen af de lærde Mænd,

219—220. Søiler fra Hurums Kirke i Valders.

som dengang var i Nidaros, ja ikke engang Korsbrødrene mere end de andre; da var det og, at han drev Paal fra Biskopstolen i Bergen og satte Nikolaus Petersson i Stedet."*)

Nikolaus Breakspeare fik ogsaa istandbragt en Bestemmelse med Hensyn

*) En Tale mod Biskoperne, udg. af Dr. G. Storm, S. 22 f.

221. Portal fra Hurums Kirke.

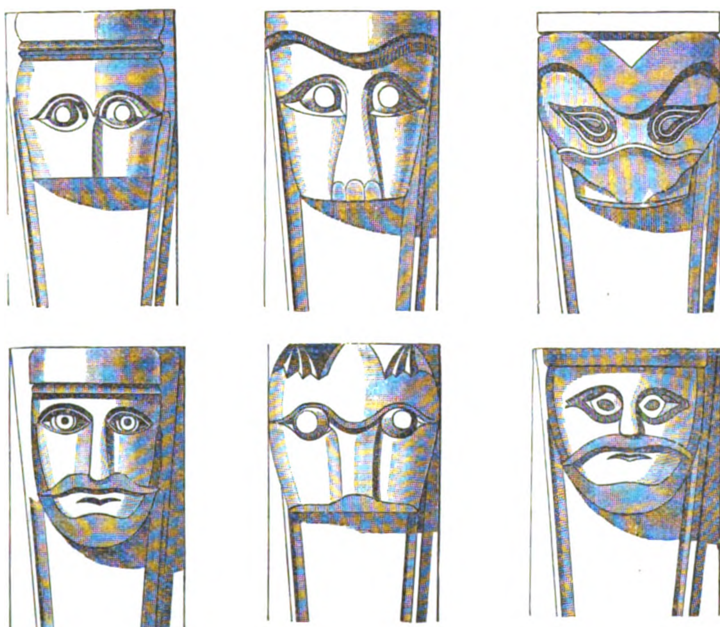

Kirkeportal fra Hurums Kirke i Valders.

Pl. VII.

til Sognepresternes Ansættelse, hvorved denne mere udelukkende blev lagt i Biskopernes Hænder.

En anden Bestemmelse, der blev af største Betydning for Prestevældet, satte Kardinal Nikolaus ogsaa igjennem. Det var en Forandring i den verdslige Lov med Hensyn til at give Gaver. Hidtil havde Formuen, navnlig den faste Eiendom, været anset for mere at tilhøre Ætten end Enkeltmand. Besidderen betragtedes nærmest kun som Bruger og havde ingen Ret til at afhænde sin Formue uden de lovlige Arvingers Samtykke. Kardinal Nikolaus fik nu vedtaget, at det skulde staa enhver, Kvinde som

222—227. Udskaarne Menneske- og Dyrehoveder fra Hurums Kirke.

Mand, frit for at bortgive en Tiendedel af det Land og det Løsøre, som han havde modtaget ved Arv, men en Fjerdedel af, hvad han selv havde erhvervet, og dette maatte han bortskjænke til hellige Steder, til Frænder eller til ubeslægtede, alt efter sin egen fri Villie. Paa denne Maade fik Kardinalen aabnet en stor Rigdomskilde for Kirken. Den kom herved efterhaanden i Besiddelse af en uafhængig Formue, hvorpaa den kunde støtte sin Selvstændighed.

Kardinal Nikolaus fik fremdeles vedtaget, at enhver Nordmand, som i det mindste eiede tre tællede Mark foruden sine Vaaben og Klæder, skulde

udrede en tællet Penning i Skat til den romerske Stol. Dette var den saakaldte Romerskat eller Peterspengen.

Det lader ogsaa til, at Kardinal Nikolaus bragte Spørgsmaalet om Presternes Cølibat eller ugifte Stand paa Bane i Norge, uden at det dog lykkedes ham at faa dette Spørgsmaal ordnet ved Lov. Presterne paastod senere, da deres Cølibat atter kom paa Tale, at Kardinal Nikolaus endog havde tilladt dem at indgaa Ægteskab.

Det Eftermæle, Kardinalen efterlod sig i Norge, vidner om, i hvor høi Grad han havde vundet Folkets Agtelse og Kjærlighed. "Han udbedrede — heder det i Sagaen — i mange Maader Nordmændenes Sæder, medens han var i Landet. Aldrig har der været nogen Udlænding i Norge, som i saa høi Grad har vundet alles Agtelse eller som har formaact saa meget hos Almuen som ham. Han for tilbage til Syden med store Vennegaver og erklærede, at han skulde i Fremtiden være Nordmændenes bedste Ven."

Fra Norge drog Nikolaus Breakspeare til Sverige, hvor han ogsaa agtede at oprette en Erkestol. Men paa Grund af den Splid, som herskede mellem Gauter og Svear, lykkedes det ham ikke at faa ordnet den svenske Kirkes Provincialforhold. Dette skede først i Aaret 1164.

Da Nikolaus kom tilbage til Rom, var Pave Eugenius vistnok allerede død og Anastasius IV valgt til hans Eftermand. Hos denne udvirkede han en Bekræftelsesbulle paa Oprettelsen af den throndhjemske Erkestol. Denne, der er udstedt d. 28de November 1154 og medundertegnet af Nikolaus som Vidne, bestemmer, at Throndhjems Erkebiskop skal staa umiddelbart under Paven, som alene kan indvie ham til hans hellige Embede. Faa Dage efter — den 2den December — døde Pave Anastasius, og Nikolaus blev under Navnet Hadrian IV hans Eftermand paa St. Peters Stol, som han beklædte til sin Død 1ste Septbr. 1159. Ogsaa som Kirkens øverste Hoved vedblev han at vise Nordmændene megen Godhed. "Saa sagde de Mænd, som i hans Dage kom til Rom, at aldrig havde han saa magtpaaliggende Ting at afgjøre med nogen, at han jo talede først og fremst med Nordmændene, naar disse henvendte sig til ham," siger Sagaen. Til Gjengjæld holdt Nordmændene ham saa høit i Ære, at de ansaa ham for hellig Mand, om han end ikke var indført i Kirkens Helgenrække. Om sin Reise til Norden skal han have forfattet en Beretning, som dog nu synes at være tabt.

228. Ornament fra Hurums Kirke.

Gregorius Dagsson. Uenighed mellem Kongerne. Kong Sigurds Fald.

Det ser ud til, at Kardinal Nikolaus's Ophold i Norge for en Tid fik dæmpet den Strid, som ulmede mellem Kongerne. Men det varede ikke længe, før den igjen vaagnede til Live og slog ud i lys Lue.

Efter Agmund Drengs Død havde Gregorius Dagsson fra Viken, en Søn af Dag Eilifsson og Ragnhild Skoftesdatter fra Giske, faaet mest at sige hos Kong Inge. Efter sin Faders Død boede han med sin Moder paa Gaarden Bratsberg ved Tunsberg og var anset for en gjæv Høvding. Hans Moder havde en Søster ved Navn Gyda. Hun var Enke og boede nordenfjelds. En af hendes Naboer hed Geirstein. Han havde en Datter, som var Sigurd Munds Frille, og to Sønner Hjaronde og Hising. Geirstein var en overmodig og voldsom Mand, og hans Sønner slægtede ham paa i alle Dele. Geirstein friede til Gyda; men hun skjøttede ikke om at komme ind i Familien og gav ham Afslag. Herover blev han yderst fortrydelig, og han lod siden ingen Anledning til at tilføie hende Skade gaa ubenyttet hen. Saaledes pleiede han stadig blandt andet at lade sit Kvæg drive ind paa hendes Agre. Hun klagede derover; men det hjalp intet, thi Geirstein vidste, at han i ethvert Fald kunde stole paa sin Maag Kong Sigurd. En Dag, da Geirsteins Kvæg som sædvanligt indfandt sig paa Ageren, greb Gyda et Spyd og vilde drive det væk. I det samme kom hendes Frænde og Fosterfader Gyrd til. Han tog Spydet af hendes Haand og jagede Kvæget over Kloppen, som førte over den Bæk, der dannede Skillet mellem hendes og Geirsteins Eiendomme. Men midt paa Kloppen stod Geirstein selv, væbnet med et Spyd. "Træle vil da vel aldrig maale sig med mig?" raabte han harm, fældede Spydet og satte ind paa Gyrd. Men denne tog igjen og satte Spydet i Siden paa Geirstein, saa han tumlede død om. Da Gyrd kom hjem, takkede Gyda ham for hans Umag. Hun havde ladet to

Hefte sadle og vilde nu, at han skulde drage sydover til hendes Søster Ragnhild med den Hilsen til hende og hendes Søn Gregorius, at de maatte tage ham i sin Beskyttelse. Han gjorde saa, kom lykkelig og vel til Ragnhild og fortalte hende, hvad der var hændt. Gregorius havde ingen Lyst til at blande sig i Gyrds Sag. "Det var ikke Hjarande og Hising, man fik at gjøre med," sagde han, "men Kong Sigurd selv, og ham var det bedst ikke at have noget udestaaende med." Men sligt agtede Ragnhild ikke paa. "Det vil vare en god Stund, før du bliver navngjeten, naar du ikke vil hævne de Forurettelser, som tilføies dine Frænder. Heller ikke tror jeg, din Slægt vil kjendes ved dig." For slige Forestillinger gav Gregorius efter og lovede at tage sig af Gyrd, naar de 60 Huskarle, han havde paa Gaarden, vilde aflægge Ed paa at staa ham bi til det yderste.

Det varede ikke længe, før Geirsteins Sønner fik opspurgt, hvor Gyrd havde taget Veien. De begav sig da til Kong Sigurd og forlangte Hjælp af ham til at angribe og fælde Gregorius og til at plyndre hans Gaard. Han svarede, at han først vilde forsøge at bringe et mindeligt Forlig

229. Ornament fra Hurums Kirke.

tilveie, og hermed maatte de foreløbig slaa sig tiltaals. Kong Sigurd sendte da en forstandig og brav Mand ved Navn Lodin til Gregorius for at høre efter, om han maaske var villig til at betale Bod for Geirsteins Drab. Gregorius svarede, at han vilde overlade det til Kongen selv at bestemme Bøderne, om han fandt, at det, som var skeet, var en Forbrydelse mod ham. Men han selv skulde helst tro, at Geirstein fuldt ud var sin Død værd, og at Sønnerne ikke var bedre end Faderen. Med denne Besked maatte Lodin da vende tilbage til Kongen. Da Hjarande og Hising hørte det, blev de langt mere forbitrede end før og trængte ind paa Kongen, at han skulde skaffe dem Hevn. Sigurd sendte da en anden Mand, Raud, i Følge med 30 Karle til Gregorius's Gaard. Raud, der var hidsig og voldsom, slog om sig med store Ord og Trusler, da han frembar Kongens Ærinde, og Gregorius, som ikke taalte sligt, jagede ham strax af Gaarde. Nu greb Raud til en List for at faa Gyrd i sin Magt. Han gjorde Holdt i en nærliggende Skog og begav sig med Halvdelen af sit Følge, alle forklædte som Tiggere og med Vaaben under Fillerne, tilbage til Gregorius's Gaard. Her slog de sig ned i hans Drikkestue og oppebiede Kvelden for da at kaste

sig over ham. Men da Gregorius kom, kjendte han dem strax og lod dem gribe. Den følgende Dag stevnede han Thing, hvor Bønderne dømte Raud og hele hans Skare fra Livet, og snart dinglede de i Galgen.

Da Kong Sigurd fik høre om dette, blev han yderst forbitret, og nu undslog han sig ikke længere for at yde Geirsteinssønnerne den Hjælp, de forlangte af ham. De drog sydover til Viken, hvor de om Julen overfaldt Gregorius i Tunsberg i den Tanke, at han da var mindst forberedt paa deres Angreb; men han havde dog faaet Nys om deres Forehavende og modtog dem paa en saa eftertrykkelig Maade, at de med Skam maatte søge sin Redning i Flugten. En Stund efter fik de udspeidet, at Gregorius var ventende til et Gilde, som en af hans Svogre holdt. Med Bistand af Kong Sigurd bemægtigede de sig Gildehuset, dræbte Folkene der og gjorde sig tilgode med Gjestebudskosten. Imidlertid nærmede Gregorius sig uden at ane noget ondt. Han skulde just til at lægge ind i Viken, som førte op til Gaarden; da blev han var, at der var en Masse Mennesker ude paa Tunet. Dette vakte hans Mistanke. I Stedet for at drage lige op til Gaards

230. Ornament fra Hurums Kirke.

lagde han til ved et Nes længere ude og lokkede Fienderne derhen. Neppe var de strømmede ud paa Nesset, før han med fuld Fart roede ind i Viken og satte sig i Besiddelse af Gaarden, som nu var uden Forsvar. Saasnart Geirsteins Sønner vendte tilbage igjen, havde Gregorius og hans Mænd indtaget en fast Stilling i Ly af Husebygningerne. Nu begyndte der en haard Strid. Hising trængte frem mod Gregorius selv, men stupede snart for hans Hug, og strax efter maatte Hjarande, som vilde hevne Broderens Fald, dele hans Skjæbne. Fienden blev fuldstændig slagen. Men efter dette fandt Gregorius det sikrest at begive sig til Kong Inge, da han ikke et Dieblik turde være sikker mod Kong Sigurds Hevn. Inge tog imod ham med aabne Arme, og snart opstod der et saa varmt Venskab mellem dem, at Gregorius blev Kongens første Raadgiver og fornemste Støtte. Han fortjente ogsaa i fuldt Maal den Tillid, Kongen viste ham. Thi han var i enhver Henseende en udmerket Mand, forstandig og driftig, og han sparede hverken sig selv eller sit Gods i Kongens Tjeneste. Saa stort et Ord gik der om hans Dygtighed blandt Folk, at ypperligere Lendermand end ham vilde ingen mindes.

Efter at Kardinal Nikolaus havde forladt Norge, begav Kong Inge sig til Bergen og Gulathingslagen, medens Kong Eystein drog syd til Viken. Sigurd opholdt sig imidlertid i Throndhjem.

Med Undtagelse af Kong Eysteins Tog til Vesterhavsøerne, kjender man lidet til Forholdene i Norge paa denne Tid. Kun omtales der i Sagaerne et Oprør paa Hisingen og i Ranrike, der sandsynligvis var fremkaldt af Eysteins Udsugelser. Men efterat Bønderne var blevne slagne ved **Leikberg**, dæmpedes Oprøret med Strenghed, og Kong Eystein tog Gisler til Pant paa deres fremtidige Troskab (1153).

Strax efter at Kong Eystein var vendt tilbage fra sit Vesterhavstog, udbrød der Uenighed mellem ham og hans Broder Kong Sigurd. Denne havde, uvist af hvilken Grund, ladet dræbe Eysteins Hirdmænd **Harald vikverske**, **Bjarne Sigurdssøn** og Presten **Jon Tabardssøn**, som ligeledes synes at have hørt til Eysteins Hird. Kongernes Venner fik standset yderligere Fiendskab; om Vinteren 1154—55 skulde de to Brødre mødes paa Oplandene for at slutte Forlig. Dette lykkedes ikke alene fuldkommen;

231. Ornament fra Hurums Kirke.

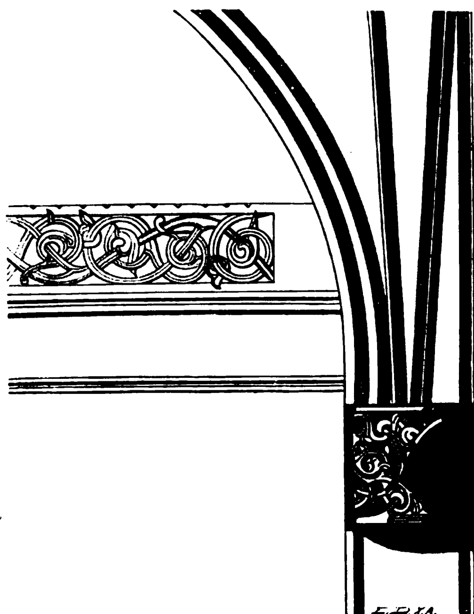
men de holdt ogsaa lange Samtaler i Enrum med hinanden. Hvad disse førte til, fik Folk ikke rigtig Rede paa. Kun saa meget vidste man, at den følgende Sommer skulde alle tre Brødre samles i Bergen. Man begyndte ogsaa saa smaat at ymte om, at det var bleven aftalt mellem Kong Sigurd og Eystein, at de skulde berøve Kong Inge hans Magt under Paaskud af, at han ikke havde Helse til at være Konge. I Stedet for hans Andel af Riget skulde de tilstaa ham en 2—3 Gaarde med saa meget Gods, at han kunde holde 30 Mand om sig.

Dette Rygte kom snart Kong Inge og Gregorius Dagssøn for Øre, som dengang rimeligvis opholdt sig i det Throndhjemske. De skyndte sig strax til Bergen for at komme de øvrige i Forkjøbet. Gregorius alene havde med sig 2 Langskibe og over 90 Huskarle, som han holdt for egen Regning.

Strax efter indfandt Kong Sigurd sig, men mindre mandsterk. Da han var kommen, lod Kong Inge blæse til Thing ude paa Holmen. Her mødte begge Konger op, og en talrig Mængde samlede sig. I Følge med Kong Inge var Gregorius Dagssøn, ledsaget af sine 90 Huskarle, der alle

var rustede med Vaaben og Hjelme. Mest droges Opmerksomheden hen paa deres djærve Høvding, som bar Guldhjelm paa Hovedet.

Efterat der var slaaet til Lyd, reiste Kong Inge sig og forkyndte for den samlede Almue, hvilke Raad hans Brødre havde lagt op mod ham for at støde ham fra Riget. Da han var færdig, roste Folket hans Tale og lovede at følge ham. Kong Sigurd sprat nu op i fuldt Sinne og sagde, at det hele ikke var andet end løst Snak og Løgn, som Gregorius havde sat i Kong Inge. Hverken han eller Kong Eystein havde tænkt eller talt om sligt. Men Gregorius skulde undgjælde for dette; han haabede, at

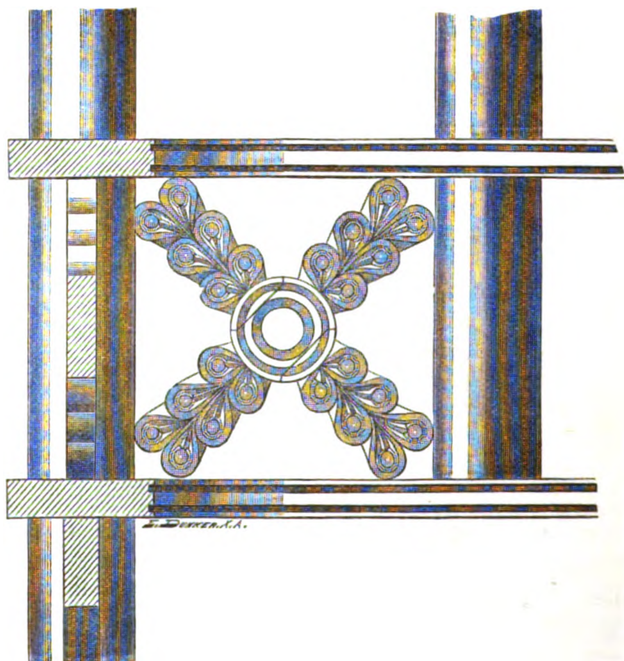

232. Korbuen i Hurums Kirke.

det ikke skulde vare længe, før han skulde faa denne Guldhjelm til at rulle i Støvet. En af dem skulde og maatte vige. "Aa, Herre," sagde Gregorius Dagsson, "du behøver ikke at skunde saa efter at møde mig. Jeg er færdig, naar du vil."

Et Par Dage efter Thinget blev en af Gregorius's Huskarle dræbt ude paa Gaden af en af Kong Sigurds Mænd. Gregorius vilde nu strax have røget paa Sigurd; men Kong Inge og mange andre lagde sig imellem, saa der ikke blev noget Angreb af. Den 10de Juni om Kvelden kom Dronning Ingerid gaaende fra Aftensang. Paa Gaden fandt der et stort

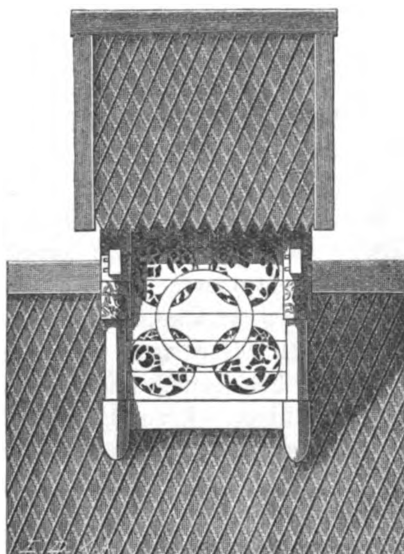
Opløb Sted. Thi der tog Kong Sigurds Hirdmænd Halvard Gunnarssøn og Sigurd, en Søn af Eystein Travale, Livet af den gamle Sigurd Skrudhyrna, som i mange Aar havde staaet i Inges Hird og gaaet i Arv fra Konge til Konge. Folk, som saa paa det, ymtede noget om, at det nok skede efter Paalæg af Kong Sigurd. Ude af sig selv af Sorg og Harme ilede Dronningen til sin Søn Kong Inge, fortalte ham, hvad der var skeet, og opfordrede ham til at tage Hevn. "Der stikker de den ene af dine Hirdmænd efter den anden som Grise," sagde hun; "er du ikke Karl for

233. Udskaaret Træværk fra Triforiet i Hurums Kirke.

at gjøre noget for det, da maa jeg sige, du ret er en skrøbelig Konge." Inge blev vred over at blive tiltalt paa den Vis og gav Dronning Ingerid knubbede Ord igjen. Men bedst de stod der og mundhuggedes, kom Gregorius Dagssøn sættende ind, iført Hjelm og Brynje. "Du skal ikke tale slig til din Moder, Kong Inge," sagde han; "thi hun siger ikke andet end det, som sandt er. Der ude i Gaarden har jeg 120 Mand, alle suldt væbnede. De er beredte til at gaa paa fra den Kant, som alle finder farligst." Andre, som var ved Haanden sagde, at det vel ikke kunde

være værdt at slaa til med det samme. Man burde se Tiden an, mente de, om Kong Sigurd kanske vilde udrede Drabsbøder. Men Gregorius holdt paa sit. "Der plukker de," sagde han til Kong Inge, "den ene fra dig efter den anden. Først slog man ihjel en Huskarl for mig, og lidt efter en Hirdmand for dig. Saa kommer vel Raden til mig eller en anden af dine Lendermænd; de søger nok ud dem, som de er bedst tjente med at faa af Veien, siden du sidder med Hænderne i Skjødet. Naar de saa har dræbt alle dine Venner, saa gaar det ud over din Kongeværdighed. At du er skrøbelig til Helsen, laster ingen dig for; men værre er det, at du har urimelig liden Lyst til at staa dine Venner bi. Du og dine Lendermænd

234. Klokkehuset i Hurums Kirke.

faar nu gjøre, som I lyster; men ikke skjøtter jeg om at blive slagtet som et Naut, og Kong Sigurd og jeg skal derfor snakkes ved endnu i denne Nat. Jeg gaar nu lige bort til ham. Mit Merke er alt reist ude paa Tunet." Det hjalp. Kong Inge rettede paa sig, raabte efter sine Vaaben og bad alle væbne sig, som havde Lyst til at være med. Han havde længe nok givet efter, sagde han; men nu saa han, det var bedst, Staalet skiftede mellem ham og hans Broder.

Kong Sigurd sad imidlertid ved Drikkebordet i Sigurd Sætas Gaard, som laa midt i Byen. Han havde vel hørt et Nys om, hvad der var i Gjære og havde væbnet sig; men han troede dog ikke, at der vilde blive

Alvor af. Med et blev der Liv paa den Kant af Byen. Fra fire Sider stævnede Kong Inges Skarer ind mod Huset. Østenfra Smedeboderne trængte Kong Inge frem, fra Sandbruen i Nord kom hans Stiffader Arne Kongsmaag, og Korsfareren Aaslak Erlendssön rykkede ud fra sin Gaard. Men frem gjennem Hovedgaden bares Gregorius's Merke, og under det gik han selv og hans haandfaste Karle, færdige til at styrte sig i Faren, hvor den var størst.

Da Fienden var kommen nær Gaarden, ilede Kong Sigurd og hans Mænd op paa Loftet. Fra Gluggerne her modtog de Kong Inges Mænd med en Regn af Pile. De rev Ovnene ned og kastede Stenene, hvoraf de var opførte, paa Angriberne. Men Gregorius brød op Grinden, trængte ind paa Tunet og begyndte at rive Gaarden ned. Halvard Gunnarssøn, som havde været med i at bære Vaaben paa Sigurd Skrudhyrna, var en af første, som faldt. En for en overgav Kong Sigurds Mænd sig og bad om Grid. Kongen selv viste sig i en Loftglugge og gjorde Mine til at ville tale til Fienden. Men man kjendte ham paa hans forgyldte Skjold, og en Regn af Pile var det eneste Svar, han fik. Da han saa sig forladt af sine Mænd og hørte, hvorledes Fienden brød sig ind i Huset, besluttede han sig til at opsøge Konge Inge for at overgive sig til ham. Sammen med en Hirdmand, Thord Husfreyja fra Viken, vovede han sig ud blandt Fienden. Han raabte, at han kom for at bede Kong Inge om Grid. Men Folket trængte ind paa ham, og et Øieblik efter var baade han og Thord nedhugne. Sigurd var kun 21 Aar gammel, da han faldt.

Efter Kong Sigurds Død fortsattes Kampen endnu en Stund nede ved Bryggerne og ude paa Skibene. Kong Inge mistede mange Folk; men af Gregorius's Skare faldt kun fire Mand. Men Seiren var dog afgjort paa Inges Side.

To, tre Dage bagefter kom Kong Eystein østenfra Viken med treti Skibe. Ombord hos sig havde han Kong Sigurds syvaarsgamle Søn Haakon. Da Eystein fik høre, hvad der var foregaaet i Bergen, vovede han ikke at lægge ind til Byen, men lagde til i Florevaag ved Askøen. Mange forsøgte nu at mægle Forlig mellem Brødrene. Men Gregorius, som havde faaet Blod paa Tand, vilde, at man strax skulde gaa løs paa Kong Eystein; thi bedre Anledning til at komme til et endeligt Opgjør vilde man aldrig faa. Desuden behøvede Kong Inge selv ikke engang være med, sagde han. Men de fleste fraraadede dette Skridt, og Kongerne drog snart nogenledes forligte hver til sit, Eystein til Viken og Inge nordover til Throndhjem.

235. Udskaarne Menneskehoveder fra Lomens Kirke i Valders.

Kong Eysteins Strid med Gregorius Dagsson. Selo-Sommeren. Kong Eysteins Fald.

Fra Bergen drog Gregorius Dagsson hjem til sin Fædrenegaard Bratsberg i Havund*), hvor han tilbragte Resten af Sommeren og Høsten. Kong Eystein, som vidste, hvor stor Grund han havde til at frygte Gregorius, besluttede sig til at benytte Anledningen til at faa ham taget af Dage. Vinteren var indtraadt, og Fjorden havde allerede begyndt at lægge sig. Fra Oslo lod Kong Eystein sine Skibe slæbe over Isen et Par Mile, til de naaede aabent Vand. Saa seilede han med sine Mænd sydefter til Havund i den Tro, at det skulde lykkes ham at komme aldeles uforvarende over Gregorius. Men denne fik dog i Tide Nys om Kongens Hensigt. Med 90 Mand drog han opover til Thelemarken, hvorfor han fortsatte sin Færd over Fjeldet til Hardanger og begav sig derfra til Erling skakkes Gaard Stødle i Etne. Eystein naaede imidlertid Gaarden, hug ned Buskapen og stak saa Ild paa Husene. Erling var ikke hjemme, da Gregorius kom, men opholdt sig i Bergen. Kristina, hans Hustru, fagnede ham imidlertid paa bedste Vis og tilbød ham alt, hvad Huset formaaede, og Gregorius kunde ikke fuldtakke hende for al den Venlighed, hun viste. Paa et Skib, som tilhørte Erling, drog Gregorius og hans Mænd til Bergen, hvor han traf Erling; han var meget vel tilfreds med, at hans høibyrdige Hustru havde taget sig saa omsorgsfuldt af ham. Gregorius blev imidlertid ikke længe i Bergen, men fortsatte sin Reise til Throndhjem, hvor han kom lidt før Jul. Den, som blev glad over hans Komme, var Kong Inge. Han modtog ham venskabelig og bød ham til Erstatning for den Skade, han havde lidt, at tage

*) Havund er det nuværende Gjerpens Prestegjeld ved Skeen.

saa meget af hans Gods, som han vilde have. Om Vinteren hændte det sig, at de store Naust, som Kong Eystein Magnussøn havde ladet opføre, brændte op med endel gode Skibe, som tilhørte Kong Inge, og som var satte op der. Folk vilde vide, at Filippus Gyrdssøn, den dræbte Kong Sigurds Fostbroder, havde ladet Ilden paasætte, og at Kong Eystein skulde være Medvider i Forbrydelsen. Denne Nidingsdaad vakte Harme blandt Indbyggerne og bidrog meget til at forøge Misforstaaelsen mellem Brødrene.

Den følgende Vaar (1156) samlede begge Kongerne meget Folk for at drage hinanden imøde. Inge kom nordenfra og Eystein østenfra. De mødtes ved Seløerne strax vestenfor Lindesnes. Det var paa et hængende Haar, at de øieblikkelig havde lagt til Slag. Men da Inge havde langt flere Folk om sig, maatte Kong Eystein bekvemme sig til at indgaa Forlig. Eystein skulde udrede 30 Mark Guld i Bod for Ildspaasættelsen paa Naustene og Skibene og 15 Mark til Gregorius for den Skade, han havde anrettet paa hans Gaard.*) Desuden skulde Filippus Gyrdsjøn og de øvrige Mordbrændere være fredløse. Paa sin Side maatte Inge gjøre den Indrømmelse, at de Mænd, der bevisligen havde baaret Vaaben paa hans Broder Sigurd, skulde rammes af den samme Straf. Men dette Forlig var ikke tryggere end det forrige. Navnlig klagede Kong Eystein sterkt over, at det var ham aftvunget, og det var let at forudse, at det ikke vilde staa ved Magt stort længere, end Mødet holdtes. Da de skiltes ad, begav Kong Inge sig til Viken, medens Kong Eystein drog nordover til Throndhjem. Efter Mødet ved Seløerne pleiede man at kalde denne Sommer Selø-Sommeren.

Et Aars Tid hengik. Forholdet mellem Kongerne blev Dag for Dag mere spændt, skjønt det endnu ikke brød ud i aaben Krig. Der gik hvasse Ordsendinger mellem dem, og Bøderne, som Kong Eystein havde at udrede, blev ikke betalte. Snart begyndte de og at forfølge og dræbe hverandres Tilhængere. Men under disse Kjevlerier og Fiendtligheder tiltog Kong Inges Parti i Styrke, idet flere af Eysteins Mænd faldt fra, lokkede ved Inges og Gregorius's Løfter. Blandt dem, som saaledes skiftede Herre, var den mægtige Baard Brynjulfssøn fra Standal paa Søndmøre, Stamfader for den mægtige Standal-Æt, Halldor Brynjulfssøn paa Vettaland og Hallkel Huks to Sønner Simon Skaalp og Jon; men Hallkel selv forblev Kong Eystein tro.

Om Sommeren 1157 samlede Brødrene atter sine Hære og Skibe, Inge paa Østlandet, Eystein nordenfjelds. Kong Inge fik 80 Skibe, men Kong Eystein kun 45; blandt dem var ogsaa den store Drage, som Kong Eystein Magnussøn havde ladet bygge. Flaaderne nærmede sig nu hinanden i den søndre Del af Bergensleden. Inge laa i Mosterhavn paa Søndhordland, medens Eystein laa lidt nordenfor i Grøningesund mellem Sartor og

*) Denne Bod udgjør i vore Penge omtrent 12000 Kr.; men Pengenes Værd var paa denne Tid næsten det tidobbelte.

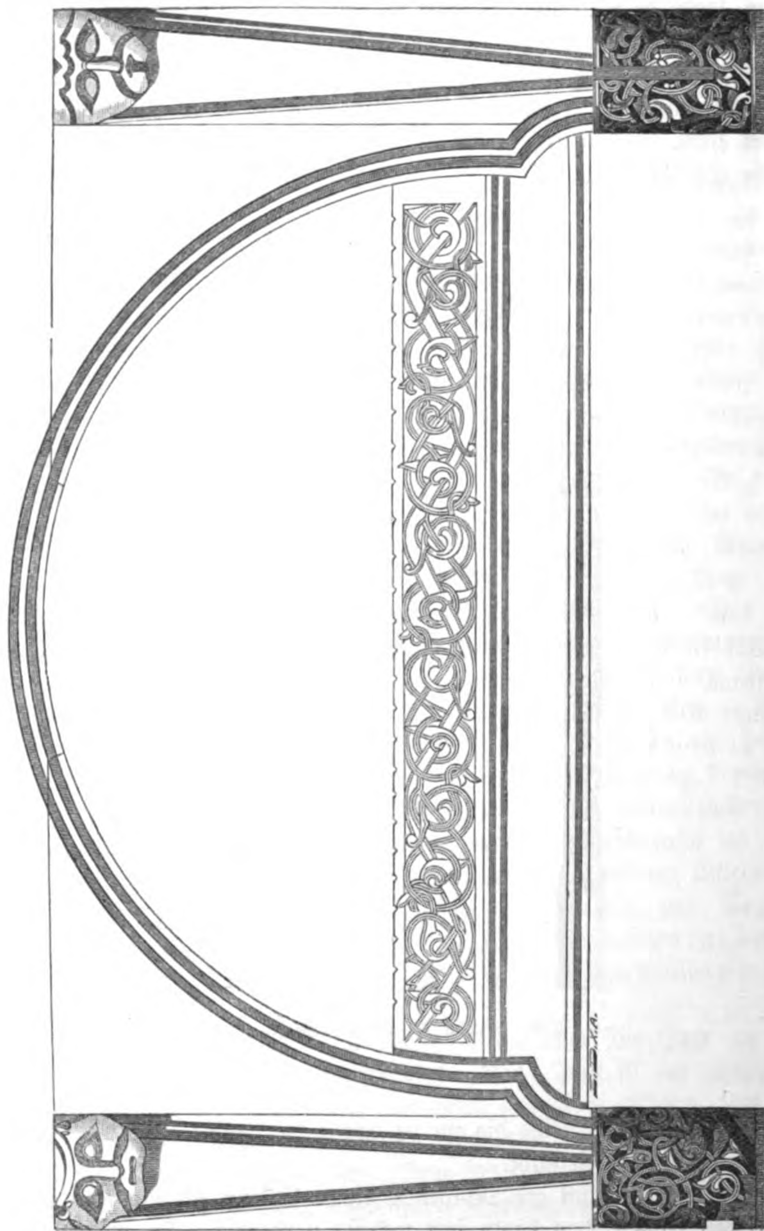
Fastlandet. Kong Eystein sendte nu to af sine Mænd, unge Aaslak Jonssøn og Arne Sturlassøn paa et Skib til sin Broder. Men da Inges Folk blev dem var, lagde de strax ud mod dem og tog Skibet med alt det, som der ombord var, og dræbte en Del af Besætningen. Aaslak og Arne undkom dog, sig til Kong Eystein og fortalte ham, hvorledes det var gaaet dem. Eystein stevnede da Husthing, forkyndte her for sine Mænd, hvor ufredeligt Kong Inge for frem, og bad Hæren om at yde ham Bistand. Men en uheldvarslende Stilhed fulgte paa hans Tale. Kun en Stemme i Hoben lod sig

236. Portal fra Lomens Kirke.

høre: "Dine Guldkister følge dig nu og værge dit Land." Det var Hallkel Huk, som lod disse Ord falde.

Da det blev lyst om Morgenen, kunde Eystein ikke øine mere end 10 Skibe af den Flaade, han havdeført med sig nordenfra. De øvrige havde om Natten listet sig hemmelig bort. Nogle havde begivet sig hen til Kong Inge, andre havde sat Kursen til Bergen eller var styrede ind i Fjordene.

237. Korbue fra Lomens Kirke.

Kong Eystein havde derfor intet andet Raad at vælge end at skynde sig væk det forteste, han kunde. Han lod da den store Drage forhugge og lod den med flere Skibe blive tilbage. Selv gik han ombord paa det Skib, som Eindride, Jon Mørnevs Søn, førte, og drog paa det indad Sognefjorden. Her gik han iland og tog over Fjeldene til Viken. Inge satte sig i Besiddelse af de forladte Skibe og drog søveis til Viken, hvor han haabede at møde sin Broder.

Kong Eystein opholdt sig i Ranrike i Nærheden af Fors, da hans Mænd saa Inges hele Flaade komme seilende. Han havde paa Østsiden af Folden samlet en Hær paa 1400 Mand; men den opløstes, saa snart man havde faaet Øie for Kong Inges Overmagt, og søgte sin Redning i Flugten. Kun en eneste var modig nok til at blive hos sin Herre. Fienden landede. I mindre Flokke søgte Kong Inges Mænd efter Eystein; thi man skjønte, at han maatte være der etsteds i Egnen. Simon Skaalp var den, som fandt ham. Kong Eystein havde skjult sig i et Krat og traadte fra dette sin Forfølger i Møde. "Hil dig, Herre," sagde Simon. "Jeg ved ikke, om ikke du heller tykkes dig at være min Herre," sagde Kongen. "Det kommer an paa," sagde Simon. Kongen mindede ham om det Venskab, som tidligere havde hersket mellem dem, og bad Simon om at redde ham. Men Simon svarede, at sligt var ikke at tænke paa. Eystein bad da, at det maatte tillades ham at høre Messe, før han dræbtes. Dette tillod Simon. Han sendte Bud til Kong Inge om den Fangst, han havde gjort; men denne lod svare tilbage, at Eystein ikke maatte komme for hans Øine. Da Messen var forbi, lagde Kong Eystein sig næsegrus paa Jorden, strakte sine Arme ud og bad, at man vilde hugge ham i Kors mellem Skuldrene. "De kunde jo prøve," sagde han, "om det Rygte var sandt, som gik mellem hans Fiender, at han ikke taalte Jern." Nu traadte den Mand frem, som var udset til at dræbe Kongen, og Simon bød ham hugge til. "Thi altfor længe," sagde han, "har Eystein krøbet i Lynget." Drabet blev udført, og alle maatte erkjende, at Kong Eystein med Standhaftighed gik Døden imøde (21de August 1157). Hans Lig blev bragt til Fors Kirke. Den første Nat stod det i Bakken søndenfor Kirken; siden jordedes det i Kirken midt paa Gulvet, og et fryndset Teppe bredtes over Graven. Man hadede Simon Skaalp for Kongens Drab og gav ogsaa Kong Inge Andel i Skylden. Snart opkom der Sagn om, at Eystein var en hellig Mand. Paa det Sted, Drabet foregik og hans Blod var udgydt paa Jorden, fremvældede, siges der, en Kilde, og ligeledes en under Bakken, hvor hans Lig havde staaet den første Nat. Begge Kilders Vand troedes at kunne helbrede for legemlige Men. Endnu den Dag idag kaldes den førstnævnte Kilde "St. Eysteins Kilde" eller "Hellig Kors's Kilde", og stundom ofres der Gaver til den. Vikverjerne paastod ogsaa, at der ved hans Grav skede mange Undergjerninger,

indtil hans Uvenner fandt paa at vanhellige den ved at øse Suppe, kogt paa Bikkjekjød, over den. Men almindelig anerkjendt blev hans Helligdom dog ikke, og Landet tabte neppe heller stort ved hans Død.

Haakon Herdebred faar Kongenavn.

Kong Inge var nu vistnok Landets Enekonge; men længe blev han ikke i ubestridt Besiddelse af det hele Rige. Thi den Flok, som havde fulgt Kong Eystein til det sidste, satte Sigurd Munds tiaarige Søn Haakon i sin Spidse og gav ham Kongenavn. Partiets mest ansete Mænd var Sigurd af Reyr*), en Søn af Harald Hold, og en Frænde af Gregorius Dagsføn, Haakons Fostbrødre Andres og Anund Simonssønner, Thrøndelagens mest ansete og vennesæle Høvding Eindride, Jon Mørnevs Søn. For ikke længe siden var Eindride unge vendt tilbage til Norge fra Konstantinopel, og da han saa, at alle hans gamle Fæller fra Korsfærden stod paa Kong Inges Side, sluttede han sig til Kong Eystein og fulgte efter hans Død den unge Haakon. Dette var det Parti, som reiste sig mod Kong Inge. Men for det første følte det sig for svagt til at kunne binde an med Inge; det trak sig derfor over Gautlands Grænser for at samle Kræfter. Kong Inge erklærede Haakons Tilhængere for fredløse og underlagde sig alle deres Eiendomme. Medens Gregorius Dagsføn blev tilbage i Konghelle for at holde vaagent Øie med dem og værge Riget, begav han sig selv nord i Viken, og opholdt sig et Aars Tid der og nordenfjelds.

Den næste Sommer (1158) kom Haakons Hær ned til Konghelle fra Gautland; den var nu bleven adskillig forsterket. Gregorius, som opholdt sig i Byen, holdt Thing med Bønderne og Bymændene og opfordrede dem til at yde ham Bistand. Men de sagde ikke stort til det, og Gregorius skjønnede derfor, at de ikke var at lide paa. Han blev ilde ved, forlod Byen med 2 Skibe og drog ind til Viken for at møde Kong Inge. Han havde hørt, at han skulde være ventendes nordenfra med en stor Hær. Han var ikke kommen langt paa Veien, da han til sin Glæde mødte 9 Skibe, som førtes af Simon Skaalp, Halldor Brynjulfssøn og Gyrd Aamundssøn. I Følge med dem vendte han tilbage og lagde op i Elven ved Konghelle.

*) Rør i Ringsakers Prestegjeld paa Hedemarken.

Haakon Sigurdssøn havde imidlertid bemægtiget sig Byen og holdt Thing strax udenfor den, just som Skibene nærmede sig. "Nu er Gregorius feig, sagde Haakon, "siden han med en saa liden Styrke drager os lige i Hænderne." Men Gregorius, gav sig god Tid. Han drog over til den anden Side af Elven, hvor han lagde sig lige over for Byen. Han vilde vente for at se, om Kong Inge muligens skulde indfinde sig.

Imidlertid gjorde Haakons Mænd sig kampfærdige i Byen, hvor alle Borgerne gik ham tilhaande. Fuldt væbnede stillede den største Del af dem sig op paa Bryggen under Anførsel af Sigurd Reyr, medens en Afdeling gik ombord paa nogle Kjøbmandsskibe, som laa ude paa Havnen. Til Anfører for dem satte Sigurd en Ransmand og Slagsbroder ved Navn Thorljot Skurveskalle (Skaufaskalle).

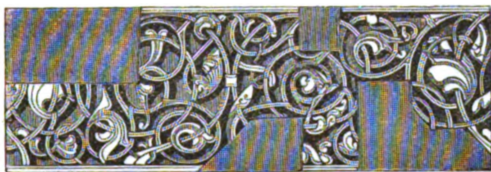
Gregorius ventede en Stund paa Kong Inge; men da det drog temmelig længe ud, før han kom, blev han utaalmodig og besluttede sig til at gaa paa med den ubetydelige Styrke han havde. Først roede han med sine Skibe op over Elven, og siden lod han dem drive med Strømmen ned mod Kjøbmandsskibene. Her blev Kampen kun kort; thi saasnart man havde vexlet nogle Skud, løb Thorljot og hans Folk overbord. Nogle af dem blev dræbte, men andre kom i Land. Gregorius lagde nu ind til Bryggen og lod sin Skibsbro skyde ind lige under Fiendernes Fødder. Derpaa bød han sine Mænd at gaa op. Hans Merkesmand faldt; men Gregorius satte Islændingen Hall Audunssøn til at bære Merket, og selv gik han lige bag ham og holdt sit Skjold over hans Hoved. Saasnart Fienderne kjendte Gregorius veg de af Veien for ham til begge Sider. Flere af hans Mænd fulgte efter, og Haakons Stridsmænd trak sig tilbage, først langsomt, men snart kastede de sig paa vildt Løb op til Byen. Gregorius fulgte efter, drev dem to Gange ud af Konghelle og tvang dem endelig til at flygte med stort Tab. Gregorius's Daad var saa meget berømmeligere, som han kun havde 480 Mand, medens Fiendens Styrke var den tidobbelte. Strax efter kom Kong Inge og nu lod han holde en streng Dom over alle dem, som havde taget Haakons Parti. Nogle blev ilagte haarde Bøder, andre saa sine Gaarde gaa op i Luer, og atter andre blev drevne ud af Landet. Haakon flygtede med Resterne af sin Hær til Gautland; men Kong Inge tog sit Vinterophold i Viken.

Om Vaaren spurgtes det, at Haakon om Vinteren havde taget Veien nord til Throndhjem, hvor han var ankommen strax før Paaske. Blandt Thrønderne havde Kongerne Sigurd og Eystein havt sine fleste Tilhængere, og det viste sig snart, at de fremdeles holdt fast ved Sigurds Æt. Haakon blev tagen til Konge over den Trediedel af Riget, som tilkom ham i Fadersarv. Gregorius vilde, at man strax skulde drage nordover for at kvæle Bevægelsen i Fødselen; men mange satte sig imod dette, og der blev saaledes ikke nogen Throndhjemsfærd af. Om Vaaren brød Kong Haakon op fra

Nidaros med 30 Skibe. Blandt dem, som havde sluttet sig til ham, var den førnævnte Eindride Jonssøn, Jon Mørnevs Søn, tilligemed Nikolaus Skjaldvorssøn, en Søn af Sigurd Ranessøn. I Forveien drog otte Skibe, bemandede med vilde Vikverjer; de herjede og brændte paa Mørerne, hvor de drog frem. Sligt havde ikke hændt paa de Kanter af Landet i Mands Minde, og som man vel kan tænke sig, blev Bønderne yderst opbragte derover. Med Jon Hallkelssøn af Blindheim i Spidsen drog de imod Kong Haakons Mænd; et Skib, som tilhørte en vis Kolbein ode (den rasende), blev taget, og Besætningen nedhugget til sidste Mand. Jon opsøgte strax efter de øvrige syv Skibe og lagde til Kamp med dem i Paavente af, at hans Fader Hallkel Huk skulde komme ham til Hjelp med flere Folk. Men da Undsætningen udeblev, led Bønderne et stort Mandetab, og Jon selv blev saaret. Haakon og hans Mænd drog imidlertid sydefter og stevnede mod Bergen; men da han kom til Stjorvelta, en Havn strax nordenfor Bergen, hørte han, at Kong Inge og Gregorius faa Dage i Forveien var komne derhen. Han vovede derfor ikke at drage did, men fortsatte sin Reise ned gjennem Leden. Undervejs opsnappede han tre Skibe af Kong Inges Flaade, der var blevne agterud for de øvrige. Ombord paa dem fangede han Gyrd Aamundssøn, Inges Fostbroder, som var gift med Gregorius's Søster Gyrid, samt en vis Haavard Klining og Gyrd Gunhildssøn Lagmand. De to førstnævnte blev dræbte; men den tredie maatte som Fange følge ham til Viken, hvorhen hans Færd gik.

Da Kong Inge hørte herom, drog han med Gregorius Dagssøn, Erling skakke og mange andre Lendermænd i sit Følge østover til Viken for at opsøge Fienden. Snart fik han opspurgt, at Haakons Flaade havde lagt ind til Konghelle. Inge kastede da Anker i den nordre Arm af Gautelven og sendte Speidere op for at indhente Kundskab. De kom tilbage med den Besked, at Haakons Flaade laa i Orden nedenfor Konghelle med Bagstavnene bundne til de Pæle, som spærrede Løbet op til Byen. Yderst paa hver Fløi af Fylkingen laa en stor Østfarerknarr, forsynet med Stormtaarn i Forstavnen. Kong Inge lod nu sine Mænd blæse til Husthing og raadførte sig med Høvdingerne om, hvad han havde at gjøre. Gregorius tog først Ordet og raadede til, at man skulde gaa lige paa med en Gang. "Jeg har nogle Gange før været i Hob med Haakon," sagde han, "og han er bestandig kommen til kort, endda han har havt flere Folk med sig. Nu har vi derimod Overmagten paa vor Side, og det vil vel tykkes rimeligt for de Mænd, som nys har mistet sine gjæve Frænder for deres Haand, at de benytter den gode Leilighed, de nu har til at tage Hevn. Længe nok har de løbet fra os i Sommer, og vi har jo tit og ofte talt om, at vi vil prøve en Dyst med dem, om de blot vil give sig lidt Stunder, og det lader det nu til, at de vil gjøre. Jeg for min Del vil da sige saa stort et Ord, at jeg er tilsinds at lægge til Slag med dem, hvis Kongen ikke har noget imod det,

og jeg skal gjerne lægge til der, hvor Faren er størst." Man ytrede sit Bifald til Gregorius's Tale, og alle var rent forhipne paa Kamp. Man roede nu opover Elven, til man fik Fienden i Sigte. Kong Inge lagde da med sine Skibe ind under Hisingen, hvor et fremstikkende Nes hindrede de fiendtlige Flaader fra at se hinanden. Han bød sine Styresmænd gjøre sig rede til Angreb. Førend det bar løs, spurgte han sine Høvdinger atter til Raads og henvendte sig især til Erling skakke, hvis Klogskab og Snarraadighed han satte mest Lid til. Han ønskede, sagde han, at der blev aftalt en fast Plan for Kampen, som man siden kunde følge. Erling tog da først til Orde: "Denne Bestemmelse, som er tagen, kan jeg intet med; thi at slaas under disse Omstændigheder vil føre os rent bort i Uføret, saa meget og vakkert Folk vi end har. Vi har tre Mand i hvert Halvrum; naar det bærer opfor Strømmen, saa maa den ene ro, og den anden holde Skjold for ham, og det bliver paa denne Vis blot den tredie, som kommer til at stride. Han, som sidder ved Aaren, snur endda bar Ryg mod Fienden. Dette nytter ikke. Men faar jeg nogen Betænkningstid, saa skal jeg paa fire Dage altid finde

238. Ornament fra Lomens Kirke.

en bekvemmere Maade at tage det paa." Man merkede, at Erling fraraadede Angrebet; men andre tilraadede det saa meget ivrigere. Gregorius sagde ikke stort; men han lod dog falde et og andet Ord om, at Erling havde imod Angrebsplanen, fordi den kom fra ham, og han ytrede ogsaa, at han ikke troede, Erling havde bedre Greb paa Sagen end andre Folk. Kong Inge valgte da en Middelvei. Han erklærede, at Angrebet skulde ske strax, siden de fleste Høvdinger ønskede det; men han vilde følge Erlings Raad med Hensyn til den Maade, hvorpaa Angrebet skulde foregaa. Erling foreslog da, at alle Skuder og lettere Fartøier i Flaaden skulde ro nedom Hisingen og op ad det østre Løb af Elven; siden skulde de fra oven lade sig drive ned mod Fienderne, for om muligt at faa dem løs fra Pælene. Lykkedes dette, skulde de store Skibe lægge op til dem gjennem den bredere Rende. "Det faar da staa sin Prøve," sagde han, "om de andre, som er saa hidsige paa Kamp, er stort kjækkere end jeg til at stride." Dette Raad huede alle meget godt, og Smaaskibene roede strax op over Elven.

Paa samme Tid havde ogsaa Haakon og hans Høvdinger holdt Krigsraad. Da de saa Inges Skibe komme dukkende frem bag Nesset, som skilte Flaaderne fra hverandre, troede de, at Inge gav sig paa Flugt. De kappede derfor Fortøiningstougene og drog paa Aarerne. Strømmen førte Skibene hurtigt omkring Nesset. Da Inges Mænd saa Haakons Skibe komme, troede de, at de vilde lægge til. Der opstod da stor Tummel og Vaabenbrag. Kong Haakons Mænd dreiede af ind i en Evje, hvor de slog Landtoug fra Bagstavnene, vendte alle Forstavnene frem, lagde Skibene Side om Side og bandt dem sammen. Østfarerskibene dækkede Fløiene. Men midt i Flaaden laa Haakons eget Skib med Sigurd af Reyrs paa den ene og Nikolaus Skjaldvorssøns paa den anden Side. Nærmest denne igjen laa Eindride Jonssøn. Sigurd af Reyr reiste sig, da alt var bragt istand, og holdt følgende Tale: "Nu ser det da ud til, at der skal blive Alvor af, hvad der siden i Sommer har været os lovet, at vi og Inge skal raakes. Vi har nu og belaget os paa det, og det er da godt at mindes, at mange af vore Folk har slaaet om sig med store Ord om, at ingen vilde flygte

239. Ornament fra Lomens Kirke.

eller svigte for Gregorius eller Kong Inge. Men jeg lider nu ikke rigtigt paa sligt længere; for som alle har hørt, har vi tit og ofte faret en Skjændsfærd mod ham. Den eneste Udsigt vi har til at kunne komme udaf det med ham, er at vi staar saa faste som muligt. Har vi end noget færre Folk end de, saa faar Lykken raade for, hvem der skal blive Overmand. Vort bedste Haab grunder vi paa Gud og vor retfærdige Sag. Inge har før hugget ned sine to Brødre, og nu vil han byde Kong Haakon det samme i Farsbod. Kong Haakon forlangte fra først af ikke mere af Norge end den Trediedel, som hans Far havde havt; men det blev ham negtet. Jeg skulde tro det, at Haakon har større Ret til at tage Arv efter sin Farbroder Kong Eystein end Inge eller Sigurd Skaalp eller andre, som tynte Kong Eystein. Jeg undres over, at en Mand, som har saa store Synder paa Samvittigheden, som Kong Inge, vover at staa frem for Guds Aasyn med Kongenavn. Men Gud vil nok finde ham! Kan hænde, at Gud vil lade ham falde for vore Vaaben. Og skulde han end unde de onde Mænd at gaa frem over

os, saa vil han vel med mangefold Salighed hinsides undgjelde os det. Enhver fare nu frem med roligt Overlæg, og tab ikke Modet, naar det kommer til Slag! Enhver vogte sig selv og sin Nabo, men Gud skjærme os alle!" Denne Tale hilsedes med kraftige Bifaldsraab, og alle lovede at holde sig kjækt. Kong Haakon gik ombord paa en af de store Østfarer-knerrer, hvor man sluttede Skjoldborg om ham. Men hans Merke forblev ombord paa Langskibet i Midten af Fylkingen.

Da Kong Inge saa, at Fienden havde lagt sig i Slaglinie paa den anden Side af Elven sendte han en let Skude efter de Skibe, som var roede nedover Elven. Medens dette foregik, oppebiede Kongen dem med den øvrige Flaade, som blev lagt i Orden til Striden. Gregorius raadede Kongen til at holde sig udenfor Kampens Farer. "Alt var velbjerget," sagde han, "naar Kongen selv var det. Thi hvor let kunde det ikke hænde, at et Slumpeskud kunde ramme ham, især fra Hunkastellerne, som man gjorde rettest i at holde sig i Afstand fra." "Det er jo efter vort, Lendermændenes, Raad vi skal lægge til Slag," lagde han til. "Jeg skal føre mit Skib mod det største af deres, og jeg tænker, Kampen ikke vil komme til at staa længe paa. Thi de har ikke flere Folk, og vi har som tiest seiret over dem, om de end har havt Mandemonen paa sin Side." Alle stemmede i med, at Gregorius havde Ret, og at Kongen skulde holde sig udenfor Kampen. Nu fraraadede den slu Erling heller ikke Angrebet længere, siden han havde faaet Fienden bort fra Pælene. "Jeg indser godt, hvad alle ved," sagde han, "at det er aldeles nødvendigt at faa denne Flok af Ugjerningsmænd, som har faret over det hele Land med Ran og Rov, skaffet af Veien, saa man siden kanske faar leve i Fred og Ro og uforstyrret tjene en Herre, der er saa god og retvis som Kong Inge. Længe nok har han maattet døie meget af sine Frænders Overmod og Ondskab, og dog har han stedse været et Brystværn for Almuen og vovet sig i mangen Fare for at frelse Landet."

Nu kom de manglende Skibe tilbage, og Angrebet tog sin Begyndelse. Medens Inge med sit Skib, Bokesuden kaldet, blev liggende under Hisingen, hvor han laa, roede Høvdingerne frem i en temmelig uregelmæssig ordnet Slaglinie; navnlig kom de større Skibe i sterk Drift, hvor Strømmen var stridest. Erling skakke skjød sig lige ind mellem Kong Haakons og Sigurd af Reyrs Skibe, saa Stavnene mødtes. Her begyndte Haandgemænget strax. Men Gregorius's Skib tog Grund og lagde sig over paa Siden, saa det ikke kom med i Angrebet i dets første Del. Da Haakons Mænd blev dette var, strømmede de bortover til det Sted, hvor Gregorius's Skib laa fast. Ivar, Haakon Mages Søn, lagde strax til ved Forstavnen og krokede en Entrehage eller Stavnljaa om Smallivet paa Gregorius og vilde fiske ham til sig. Gregorius blev dragen ud til Skibsbordet og var paa et hængende Haar tumlet overbord. Da glap til al Lykke Ljaaens Tag paa hans Spange-brynje. "Du har et tykt Hylster!" raabte Ivar. "Kan nok behøves, slig

240. Det Sted, hvor Slaget stod.

du farer frem," svarede Gregorius. Det saa ikke greit ud for Gregorius og hans Mænd, da de ikke kunde faa Skuden flot. Omsider kom Aaslak unge ham til Hjælp; han kastede et Anker i deres Skib og fik det saaledes trukket af Grunden. Nu kunde Gregorius tage Del i Kampen. Han kastede sig strax over Ivars Skib, der var mindre og havde en svagere Besætning. Gregorius vandt derfor Seir; mange af Ivars Mænd faldt, andre sprang overbord. Ivar selv modtog saa svære Saar, at han var ude af Stand til at kjæmpe. Men da hans Skib var ryddet, lod Gregorius ham bringe i Land og sørgede for, at han undkom. Efter den Dag var de Venner.

Da Kong Inge fra Bøkesuden saa, hvor ilde hans Ven Gregorius var stedt, blev han rent ude af sig selv af Harme og Smerte. "Det var det værste Raad," sagde han, "at vi skal ligge her med den største og bedst bemandede Skude, medens vore Mænd kjæmper og er stedt i Nød. Se kun, hvor ilde Gregorius har det, han, hvem jeg har mest at takke. Lad os lægge til Strid med Fienderne!" Hans Mænd adlød Befalingen. Kongsmerket blev reist, og for sterke Aaretag ilede Bøkesuden den øvrige Flaade

241—242. Ornamenter fra Lomens Kirke.

til Undsætning. Imidlertid var Gregorius's Skib kommen af Grunden, og Kampen rasede saa heftigt, at det ei var mulig for Kongsskibet at komme til. Kong Inge befalede da, at Bøkesuden skulde lægge til under den ene Østfarerknar, som laa paa Fløiene. Her haglede det dog strax saaledes med Spyd, Paalstave og Stene over Inge og hans Mænd, at de ei kunde holde ud at være der, men maatte lægge fra igjen. Men nu merkede Besætningen paa de øvrige Skibe ogsaa, at Kongen var kommen og gjorde Plads for ham. Han indtog da Stilling over for Eindride Jonssøns Skib, som og snart blev ryddet. Haakon Herdebreds Mænd, som var paa Smaaskibene, forlod nu disse og tyede op paa Knerrerne.

Erling Skakke og hans Mænd havde imidlertid havt en haard Dyst at bestaa. Fra Forrummet af sit Skib befalede han sine Stavnboer, at de skulde gaa op paa Kong Haakons Skib. Men hans Folk svarede ham først, at det var rent ugjørligt, da svære Jernbjelker laa i Veien. Erling gik nu selv frem i Stavnen og overtog Ledelsen her. Han havde heller ikke været der længe, førend de virkelig drev det til at komme op, og nu ryddede de

det fuldstændig fra Stavn til Stavn. Dette var Kampens vigtigste Punkt. Nu begyndte Haakons Hær at fly paa alle Kanter. Mange af dem faldt, mange sprang i Vandet og druknede, men mange kom ogsaa paa Land.

Da Nikolaus Skjaldvorssøns Skib ryddedes, fik han selv Fred af Kong Inge og var siden med ham til hans Død. Eindride Jonssøn løb, da hans Skib toges, over paa Bøkesuden og bad om Grid. Kongen tilstod ham det ogsaa; men i samme Øieblik sprang en Søn af den Haavard Klining, som var bleven dræbt af Kong Haakons Mænd udenfor Bergen, frem og gav ham Banehug. Man fandt, at det var ilde; men han svarede, at det var Eindride, som havde forvoldt hans Faders Død. Eindride Jonssøns Drab blev meget begrædt, dog mest i Thrøndelagen. Forøvrigt faldt ingen flere Høvdinger paa Kong Haakons Side, skjønt han havde lidt stort Mandetab. Men paa Kong Inges Side havde Faldet kun været ringe, skjønt mange blev saarede.

Kongerne Inges og Haakons senere Stridigheder. Gregorius Dagssøns Fald.

Efter Slaget i Elven drog Inge og Gregorius nord i Viken, hvor de blev i Oslo om Vinteren. Erling Skakke og nogle andre af Kong Inges Høvdinger begav sig derimod til sine Hjem nordenfor. Nogle af disse, Sønner af Ivar paa Elden i Namdalen, dræbte paa Gjennemreisen i Bergen en tidligere Gjaldkere (Byfoged) Nikolaus Skegg. Haakon kom nordover før Jul, men Sigurd af Reyr, som Gregorius for deres nære Frændskabs Skyld havde skaffet Grid af Kong Inge, opholdt sig for det meste paa sin Gaard i Ringsaker. Kong Inge havde af sin Hengivenhed for sin Ven Gregorius endog strakt sig saa langt i sin Mildhed. En Kveld i Julen, da Kong Haakon opholdt sig i Byen, gik det temmelig vildt til i Kongsgaarden. Kongens Mænd røg op i Slagsmaal, i hvilket otte blev dræbte og mange saarede. Ottende Dag Jul (strax over Nytaar 1160) drog Alf Rode, Ottar Birtings Søn, som havde slaaet sig i Lag med Kong Haakon, ledsaget af 80 Karle, ind til Elden, hvor de kom en Kveld sent, da Øllet var steget Beboerne til Hovedet, og satte Ild paa Huset. Mændene, som

Kirkeportal fra Flaa Kirke i Hallingdal.
Efter Fotografi af O. Væring.

Pl. VIII.

indenfor var, slap vel ud, men begge Ivars Sønner, Bergljot og Agmund, blev nedhuggede med treti Mand.

Fra Konghelle kom der stundom Bud fra Gregorius til Erling skakke og de øvrige af Inges Mænd, som var i Bergen, at hvis han sad lige saa nær Throndhjem som Erling og hans Mænd, vilde han ikke forholde sig rolig, medens Haakon dræbte Kong Inges Venner. Erling talte vel nu og da ogsaa om, at han vilde opover; men det blev der intet af. Ud paa Vinteren drog Inge og Gregorius selv til Bergen; men da Haakon spurgte, at Inge havde begyndt at røre paa sig, begav han sig sydover til Viken.

Strax efter at Inge og hans Mænd var komne til Bergen, indtraf der en Begivenhed, som viste, paa hvor svage Fødder Enigheden mellem hans Høvdinger og deres Mænd stod. Det var en Dag to Huskarle, den ene i Tjeneste hos Gregorius's Svoger, Halldor Brynjulfsøn, den anden hos Bjørn Buk, Erling skakkes Søstersøn, mødtes paa Bryggen. "Du er saa bleg," sagde Bjørns Huskarl til Halldors, "hvad kommer det af?" "Jeg har aareladt mig," svarede den anden. "Du er bleg som Bast," tog den første i; "ikke vilde jeg se saaledes ud efter Blodtabet." "Jeg tror snarere, at du vilde være værre og umandigere," sagde Halldors Huskarl — og dermed tog det ene Ord det andet, og sidstpaa kom de op at slaas. Den ene efter den anden af de omkringstaaende droges med op i Slagsmaalet, som gik over til Haandgemæng, hvori Herrerne blandede sig. Da Gregorius nu ilede Halldor til Hjælp, varede det heller ikke længe, før Erling stod ved Bjørns Side. Efter hvert kom nu hele Byen i Oprør, og Kampen blev almindelig. Der blev sendt Bud efter Kong Inge; men da han indfandt sig, raabte Gregorius til ham, at han gjorde rettest i at holde sig unda; thi naar Sindene var komne i sligt Oprør, kunde let det værste times ham i denne Vaande. Kong Inge trak sig da tilbage. Larmen var stilnet lidt, og Gregorius og hans Mænd gik op til Nikolauskirken. Her kom Erling og hans Karle efter og begyndte paany at egle. Da indfandt Inge sig igjen, og nu lykkedes det ham at faa mæglet Fred, idet begge Parter henskjød sin Sag til hans Dom. Men tretten Mand var dræbte og mange saarede.

Det varede ikke længe, før Rygtet om Haakons og Sigurds Komme til Viken kaldte Inge og Gregorius tilbage derhen. Da de indfandt sig her, rømte Haakon og hans Folk, førend det kom til Slag. De tog Veien til Sverige, hvorfra de senere drog over til Danmark. Kong Inge fortsatte Forfølgelsen til Sjælland, men vendte her om til Oslo, medens Gregorius, som før, tog Stilling i Konghelle for at møde Fienden, om han maatte vende tilbage.

En Stund efter fik Gregorius høre, at Haakon var kommen til Grænsebygderne igjen og holdt til i Saurbø oppe i Skogtrakterne nær Konghelle. Han begav sig strax did for at overumple dem. Paa det Sted, Haakons Flok havde slaaet sig ned, var der to Gaarde, en større og en

mindre. Gregorius lod strax lægge Ild om Husene paa den større Gaard i den Tanke, at Haakon og Sigurd af Reyr holdt til der. Dette var dog ikke Tilfældet. De ilede til fra den mindre Gaard for at hjælpe sine Mænd, saasnart de saa Ilden. Nogle slap ogsaa ud fra det brændende Hus for strax efter at blive nedhuggede af Gregorius's Mænd. En undkom dog. Det var den ilde berygtede Røver Aasbjørn Jalda; men han blev strax efter i sit Skjul opdaget af en Bonde, der drog Kjendsel paa ham. Aasbjørn bad tyndt for sig, at Bonden skulde lade ham slippe. Men denne mente, han gjorde, hvad han syntes om det. Nu havde han saa længe gaaet ræd for ham, at han helst vilde blive ham kvit, og dermed hug han ham Banehug. Kong Haakon og Sigurd af Reyr led et stort Tab paa Folk; men de undslap dog. Efter saa vel forrettet Sag vendte Gregorius hjem til Konghelle.

Snart efter kom der paany Rygter ud om Kong Haakons og Sigurds Færd. Da havde de været nede paa Halldor Brynjulfssons Gaard Vettaland, sat Ild paa Husene og dræbt Halldor med alle hans Mænd, ialt tyve i Tallet. Hans Hustru, Sigrid, Gregorius Dagssons Søster, slap til Skogs i bare Særken; men den 5aarige Aamunde Gyrdssøn og Gyrid, Gregorius Dagssons Søster, blev bortført af Fienderne.

Tidenden herom gik Gregorius nær til Hjerte. Han besluttede sig til strax at hevne sin Svogers Drab. Saasnart han fik høre, hvor Røverne holdt til, brød han mod Julens Ende op fra Konghelle med en stor Skare og kom Lørdag den 7de Januar til Fors. Den følgende Dags Morgen lod han Messer læse for sig og sine Mænd. Strax efter fik han Øie paa Kong Haakons Flok. Den saa ikke ud til at være synderlig mandsterk. Men en Aa, som Sagaerne kalder Bevjaaen, skilte Hæren ad. Isen, som dækkede den, saa temmelig skral ud. Desuden havde Kong Haakons Mænd hugget Vaaker i Isen og moket Sne over dem, saa at man ei kunde se Vaakerne. Gregorius syntes nok, at det var farligt at give sig ud paa Isen, og vilde gaa over Elven paa en Bro, som var længere oppe. Men Bønderne, han havde med sig, paastod, at Isen var sterk nok, og sagde, at de ei vidste, hvad det skulde betyde, at han ei vovede at gaa over. De for sin Del vilde ikke nære nogen saadan Betænkelighed. Gregorius sagde da, at man ikke behøvede at egge ham; de skulde kun vise, at de var Karle for at følge ham. Merket blev da baaret frem, og han selv med hele Hæren fulgte efter. Men da de kom lidt udpaa, merkede Bønderne, at Isen svigtede, og vendte om. Bedst det var, brast Isen under ham. Han bad sine Mænd se sig vel for og stevnede frem. Men kun tyve Karle fulgte ham. Da rammedes han i Kverken af en Pil, som blev udskudt fra Haakons Flok, og faldt død om. Ti af hans Mænd fandt paa samme Tid sin Bane der. Resten trak sig tilbage, men førte sin Høvdings Lig med sig.

Kirkeportal fra Aal Kirke i Hallingdal.
Efter Fotografi af O. Væring.

Pl. IX.

Hans Legeme blev siden bisat i Gimsø Nonnekloster, hvor hans Søster Baugeid var Abbedisse. Det Eftermæle, denne gjæve Høvding tog med sig i Graven, er det bedste, Sagaerne giver nogen Mand. De fremhæver hans Troskab og Hengivenhed for sin svage Konge, hans Fædrelandskjærlighed og hans Venneſælhed mod sine Mænd. "Det er alles Sigende, at han har været bedst mod os Islændinger, siden Kong Eystein den ældre døde," lægges der til.

Kong Inges Fald.

Medens dette foregik, sad Kong Inge i Oslo med mange af sine gjæveste Mænd. En Dag meldte to Aarmænd fra Viken sig hos Kongen og forlangte at faa ham i Tale. "Hvad har I at berette?" spurgte han. "Gregorius Dagssøns Fald," svarede de. "Hvorledes er det gaaet saa galt?" spurgte han. De fortalte da om Kampen paa Vevjaaen. "Dengang raadede de, som mindst kunde raade," udbrød Inge, brast i Graad og hulkede som et Barn. "Jeg vilde strax have draget til Gregorius, da jeg spurgte Halldors Fald," sagde Kongen om lidt. "Thi jeg kunde vel skjønne, at Gregorius ikke vilde sidde i Ro uden at hevne ham. Men disse Folk, som her er, fandt intet saa nødvendigt som Juledrikken. Den maatte gaa fremfor alt. Havde jeg saasandt været der, saa vilde et af to være hændt. Enten vilde han have handlet mere varsomt, eller og var jeg fulgt med ham til det Sted, hvor han nu er vandret hen. Nu er den Mand falden, som har været min bedste Ven, og som mest har støttet min Magt. Det bares mig stedse for, at der ikke vilde blive lang Tid mellem vor Død. Men den Ed sværger jeg, at jeg vil drage mod Haakon, og enten vil jeg selv faa min Bane, eller og vil jeg træde over Haakons og de øvriges Lig. Vider de end alle i Græsset, saa er en Mand som Gregorius dog dermed ikke hevnet." Da sagde en af Aarmændene, at han ikke behøvede at bryde sig med at opsøge Haakon; thi retnu agtede denne selv sig derhen. Det spurgtes og snart, at Fienden var paa Veien til Oslo. Kristina, Sigurd Jorsalfars Datter og Erling Skakkes Hustru, opholdt sig just i Oslo og lagede sig nu til at fare bort. Da Kongen hørte derom, sendte han Bud til hende og spurgte, hvorfor hun vilde reise fra Byen. Hun svarede, at det nu lod til at blive saa uroligt, at det neppe vilde være raadeligt for Kvinder at være der. Kongen bad hende

243. Portal fra Lomens Kirke.

da om at blive. "Seirer vi, som jeg haaber," sagde han, "saa er der jo ingen Fare paa Færde. Men falder jeg, saa skal du bede om at faa stelle med mit Lig. Dig vil de nok tillade det. Paa denne Vis skal du lønne, at jeg har været god mod dig." Kristina lovede da det.

Blasiusmesse, den 3die Februar, om Kvelden bragte Udkiksmændene Kongen Efterretning om, at nu nærmede Haakons Flok sig Oslo. Strax lod Kongen alt sit Folk blæse op fra Byen og opstillede det i Slagorden. Han havde da indpaa 5000 Mand. Inges Mænd bad ham om at holde sig unda for Kampen, da hans Liv var altfor vigtigt. Hans Halvbroder Orm, sagde de, kunde jo føre Hæren. Men Kong Inge vilde ikke. "Dersom Gregorius levede, men jeg var falden, vilde han tilvisse ikke have krøbet i Skjul," sagde han. "Jeg er vel for min Vanhelses Skyld mindre vaabenfør end han, men Villie til at hevne ham har jeg. Man maa derfor ikke vente, at jeg vil holde mig borte." Det var allerede ledet langt ud paa Natten. Sagnet fortalte siden, at Gunhild, Haakons Fostermoder, havde ladet en Kjærring ved Navn Thordis Skeggja øve Trolddom for at skaffe Haakon Seir. Hun fik det Svar, at Haakon skulde kjæmpe med Inge om Natten, men ikke om Dagen, for at faa Seir.

Da det led mod Enden af Natten, fik Kong Inge det Budskab, at Haakons Hær havde trukket sig fra Aaserne ned til Isen, som laa lige ud til Hovedøen, og nærmede sig Byen. Kong Inge førte da ligeledes sin Hær ud paa Isen for at møde Fienden og opstillede den i en lang, men kun fem Mand høi Fylking. Kongen og hans Broder Orm tog Plads under Banneret i Midten af Fylkingen. Paa høire Fløi, som stod udenfor Nonneklosteret*), førte Kong Gudrød, Suderøernes landflygtige Konge, og Jon Sveinssøn, en Sønnesøn af Bergthor Bokk, Befalingen. Paa den venstre Fløi, som støttede sig til Thrælaberg**), stod Høvdingerne Simon Skaalp og Gudbrand Skafhøggssøn, der havde Kong Eystein Magnussøns Datter Maria tilægte. Da Haakons Hær stod lige over for Kong Inges, blev der raabt Hærskrig paa begge Sider. Men da viste det sig strax, at der var Forrædere i Inges Hær. Kong Gudrød og Jon Sveinssøn gav Fienden et Tegn, saa at han vendte sig mod deres Fløi. Da flygtede Gudrød med næsten 1800 Mand, medens Jon med sine Mænd gik over til Haakon. Da man meldte Inge dette skjændige Forræderi, udbrød han: "Stor Forskjel er der paa mine Folk. Slig havde Gregorius aldrig baaret sig ad!" Inges Mænd bad ham nu at sætte sig tilhest og drage op til Romerike for at samle Tropper. "Endnu idag," sagde de, "vil du faa Folk nok deroppe." Men det vilde han ikke. "Ofte har jeg hørt eder ytre, hvad der og tykkes mig sandt nok, at lidet Held fulgte min Broder Eystein fra den Tid, han

*) Nonneklosteret laa paa Leret ved den nu saakaldte Munkekloster Gaard.
**) Thrælaberg var paa Bjørvikens østlige Side, hvor Alunverket senere laa.

244. Portal fra Lomens Kirke.

først flygtede. Og dog var han i alle Maader en dygtigere Karl, end jeg er. Jeg gik i mit andet Aar, da man tog mig til Konge, og nu er jeg 26. Trængsel og Fare har fulgt mit Kongedømme, ei Skjemt og Ro. Mange Slag har jeg holdt, og min største Lykke er den, at jeg aldrig har flygtet, om jeg end har kjæmpet mod større Overmagt. Saa skal det og nu være! Gud raade for mit Liv!"

Gudrøds og Jon Sveinssøns Forræderi havde sprængt Fylkingens høire Fløi, og Forvirringen forplantede sig over den hele Hær. Under denne trængte Haakon frem lige til Kong Inges Merke. Da Dagen brød frem, var Kongen blandt de Faldnes Tal. Orm Kongsbroder forsøgte vistnok endnu en Stund at holde Striden gaaende, skjønt han havde stor Møie med at faa Folket til at staa fast. To Gange ilede han op til Byen, hvor han kastede sig imod de flygtende og paany søgte at føre dem frem mod Fienden. Det lykkedes ham vistnok gjentagne Gange at forny Kampen, men med ringe Held.

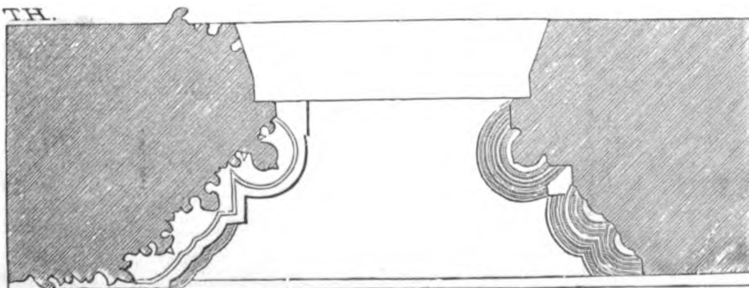
Paa Fylkingens venstre Fløi havde Simon Skaalp med Tapperhed søgt at holde Haakons Hovedstyrke Stangen, da den vendte sig mod ham. Hans Medanfører, Gudbrand Skafhøggssøn faldt. Simon Skaalp og Halvard hikre, en af Haakons Høvdinger, angreb hinanden, hver med sin Flok, og kjæmpede hidsigt en Stund. De drog sig under denne Kamp hen under Thrælaberg, hvor de begge faldt. Nu maatte ogsaa Orm Kongsbroder efter det tapreste Forsvar vige for Overmagten og søge Redning i Flugten.

Den følgende Dag skulde Orm have holdt Bryllup med Ragna Nikolausdatter, Enke efter Kong Eystein; men deraf blev der intet. Haakon og hans Mænd satte sig efter Seiren i Besiddelse af Byen, og de ubudne Gjester lod sig Gjestebudskosten smage. De af Inges Mænd og Venner, som overlevede Slaget, flygtede hver til sin Kant. Kun Kristina, Sigurd Jorsalfars Datter, blev tilbage i Byen; thi hun havde et Løfte at indfri. Hun opsøgte Kong Inges Lig og lod det begrave i Stenvæggen i St. Halvardskirken paa Sydsiden nedenfor Koret.

Haakon Herdebreds Regjering. Magnus Erlingsson kaares til Konge efter Inge Haraldsson.

Haakon lagde nu under sig hele Landet, der var bleven herreløst ved Kong Inges Fald. Han uddelte alle Sysler til sine Mænd og indsatte Gjaldkerer i Byerne. Haakon var endnu ikke mere end 14 Aar gammel. Han var vakker af Udvortes, velvoxen, høi, smal om Livet og bred over Skuldrene. Deraf havde han faaet sit Tilnavn. Forøvrigt var han nedladende og let tilsinds, glad og kjær i alskens Leg og Lystighed, og hans Mænd holdt meget af ham. Men ung af Aar, som han var, kunde det ikke være at tænke paa, at han vilde befatte sig stort med Regjeringens Anliggender, hvorfor Lendermændene styrede Landet i hans Navn. De Raadslag, hvori Regjeringens Handlinger drøftedes og Fremtidens Planer afhandledes, fandt i al Hemmelighed Sted i Halvardskirken i Oslo. Men Fru Kristina, Erling Skakkes Hustru, bestak den Prest, som havde Kirkens Nøgler i Forvaring, saa hun fik skjule en tro Svend der. Gjennem ham fik hun saa vide Besked om alt, hvad man forhandlede, og hvad hun saaledes kom under Veir med, underrettede hun sin Husbonde i Bergen om med den Hilsen: han skulde ikke tro Haakon og hans Venner for godt.

Erling Skakke stillede sig nu strax i Spidsen for det Stormandsparti, som skulde modarbeide Haakon og hans Mænds Planer. I Bergen samlede han alle de Høvdinger, som havde været Kong Inge hengivne, tilligemed hans Hirdmænd og Gregorius Dagssøns Huskarle. Det blev da aftalt, at man fremdeles skulde opretholde Partiet, og de forpligtede sig derhos til at staa hinanden bi af yderste Evne. Derpaa gik man over til at raadslaa om, hvem man skulde tage til Konge. Erling Skakke mente da, at det var bedst, man tog Simon Skaalps Søn Nikolaus, Harald Gilles Dattersøn, til Konge og Farbroderen Jon Hallkelssøn skulde saa være Flokkens Anfører. Men Jon undslog sig. Da henvendte man sig til Nikolaus Skjalvorssøn, Magnus Barfods Søstersøn, om han vilde stille sig i Spidsen for Flokken. Men ogsaa han vægrede sig derved. Det var bedst, sagde han, at man tog den til Konge, som var kommen af Kongeæt, og at man satte en Mand af anerkjendt Magt og Forstand til at føre Hæren; paa denne Vis vilde man faa de fleste Tilhængere. Man spurgte nu Arne af Stodreim, Kongsmaag kaldet, om han vilde lade en af sine Sønner blive Konge; thi de var Kong Inges Halvbrødre. Men Orm svarede, at ingen var efter Byrden nærmere berettiget til at blive Konge i Norge end Fru Kristinas, Kong Sigurd Jorsalfars Datters, Søn Magnus. "Der har vi og, sagde han, ikke langt borte den bedste Forsorgsmand for ham og Riget, nemlig hans

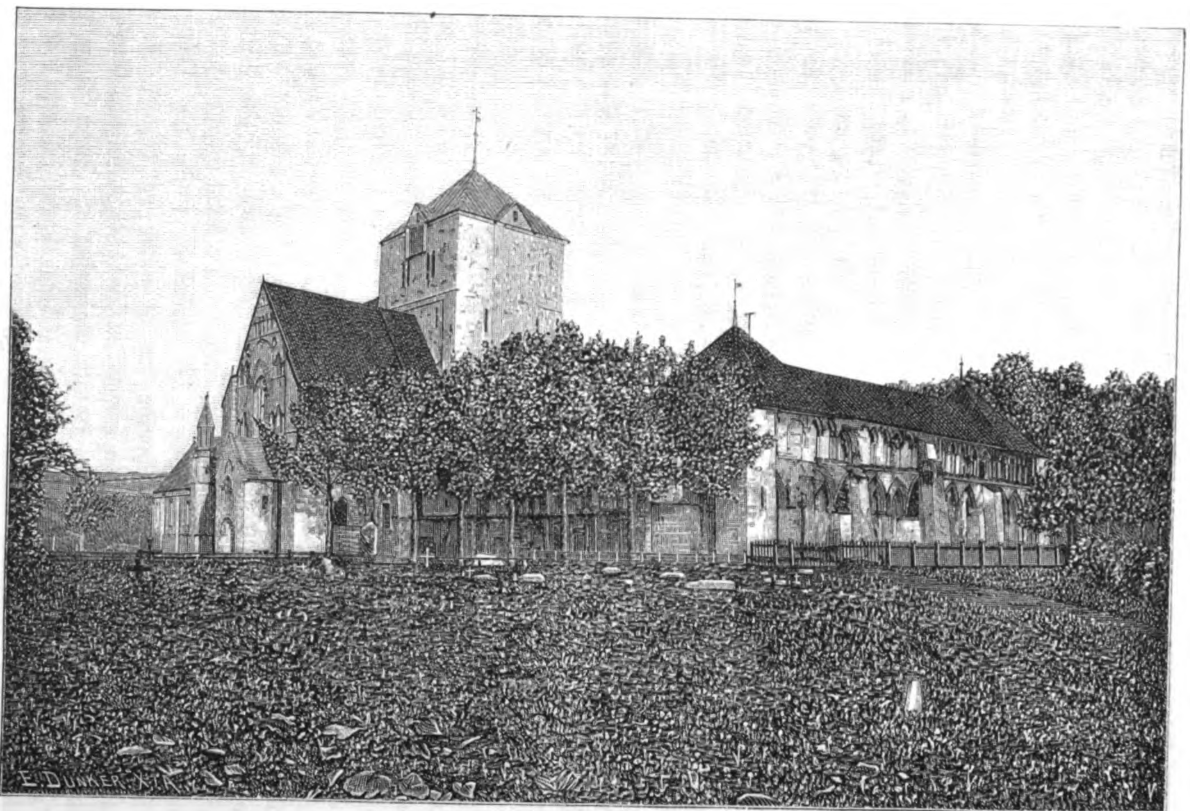
Portal fra Dale Kirke i Sogn.

Pl X.

Fader Erling, som alle kjender som en forstandig og klogtig Mand, meget prøvet i Strid og en god Landraademand. Ham vil det ikke mangle paa Dygtighed til dette Foretagende, naar kun Lykken er med." Mange gav nu dette Raad Bifald. Erling skakke sagde da: "Efter hvad jeg ser og hører, lader det til, at de fleste, til hvem man henvender sig, helst vil unddrage sig fra at paatage sig den vanskelige Sag. Om vi end sætter dette Forehavende i Verk, vil jeg dog anse det for hel uvist, om den, som stiller sig i Spidsen, vil opnaa Hæder og Værdighed. Det har man ialfald set, at det har kostet den, som har prøvet saadant, baade Eiendom og Liv. Lykkes dette Foretagende, saa tør der altid bagefter være en og anden, som havde ønsket, at han stod i Spidsen for det. Det er derfor magtpaaliggende for den, som nu stiller sig i Spidsen for Flokken, at han siden er sikret mod at støde paa Modstand eller Fiendskab hos dem, som er med i denne Beslutning." Dette fandt alle ikke var mere end billigt, og de gik ind paa det. Erling tog da igjen til Orde: "Jeg for min Del kan sige, at jeg anser det for at komme ud paa et, enten jeg gaar i Døden eller giver mig i Kong Haakons Tjeneste. Skjønt jeg paa den anden Side anser dette Foretagende for hel farefuldt, saa vil jeg heller vove paa at rette mig efter eders Ønske og stille mig i Spidsen for Flokken, hvis det kun er eders alles Villie, Raad og Lyst, og I alle vil forbinde eder dertil med Ed." Heri samtykkede alle. Siden blev det aftalt, at Magnus Erlingssøn skulde tages til Konge. Der blev stevnet Thing i Byen, hvor den femaarige Magnus blev udraabt til hele Landets Konge (1161). Inges Mænd gik ham strax tilhaande, og enhver fik beholde den Værdighed, han under den afdøde Konge havde havt.

Endnu følte Erling sig imidlertid ikke sterk nok til at optage Kampen med Kong Haakon og hans Parti, men besluttede sig til at se sig om efter fremmed Hjælp. Han vendte sig da til Danmark, hvor Knut Lavards Søn Valdemar herskede som Enekonge. Ledsaget af sin Søn Kong Magnus, Dronning Ingerid og hendes Mand Arne af Stodreim og sine egne og Gregorius's Huskarle drog han afsted paa 10 Skibe og seilede over til Jylland, hvor Kong Valdemar just holdt Hof. Her fandt han den venligste Modtagelse; thi Valdemar havde været Kong Inges Ven og var desuden Søskendebarn til Fru Kristina, Erlings Hustru. De holdt mange Raadslag sammen, og de kom da til det Resultat, at Valdemar skulde yde Magnus Erlingssøn al den Hjælp, han behøvede for at vinde og beholde Norges Rige, mod at Valdemar skulde faa hele Viken indtil Rygjarbit eller Grænsen mod Agder, ligesom hans Frænder Harald Gormssøn og Svein Tjuguskegg før havde havt. Denne Overenskomst blev af begge Parter bekræftet med Ed.

Medens Erling var borte, var Kong Haakon om Vaaren, strax over Paaske, draget nord til Throndhjem med alle de Skibe, som havde tilhørt Kong Inge. Her lod han sig paa Ørething hylde som Konge over hele Landet og ophøiede Sigurd af Reyr til sin Jarl. Siden for han igjen syd

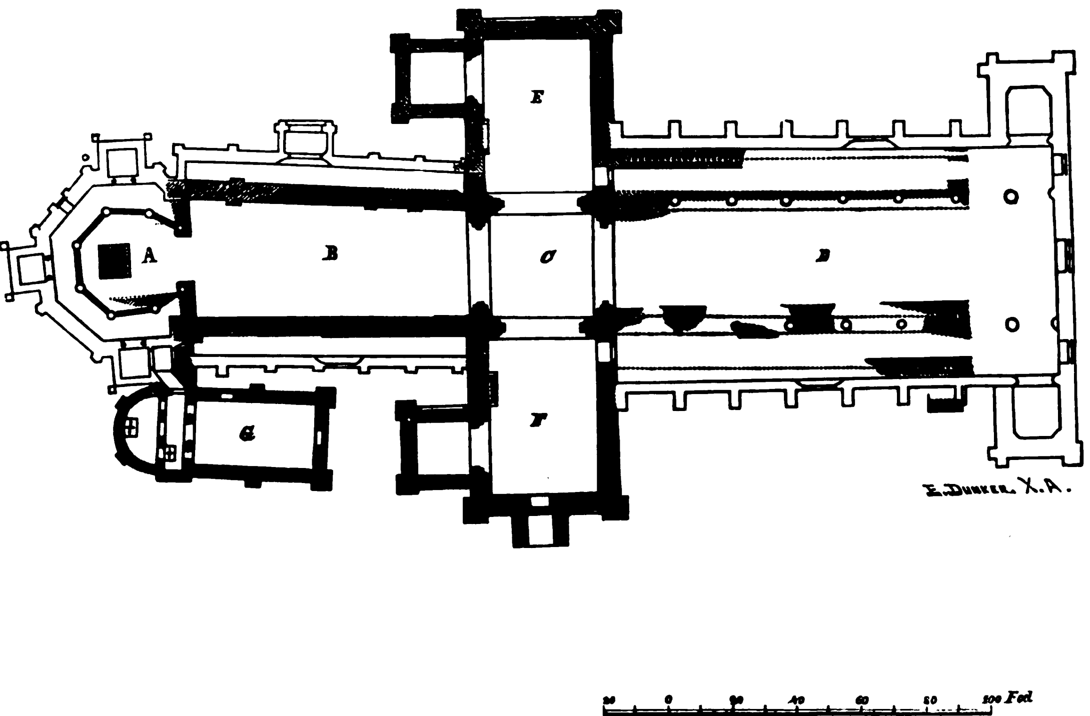

245. Throndhjems Domkirke, seet fra Vest (1885).

til Viken, hvor han selv tog Sæde i Tunsberg, medens Sigurd Jarl med en Del af Flaaden sendtes østover til Konghelle for at holde Udkik med Erling, om han maatte komme søndenfra. Men Erling tog en anden Vei, end man havde ventet. Fra Skagen styrede han lige over til Agder, hvorfra han drog opover til Bergen. Her dræbte han Haakons Syßselmand Arne Brigidarskalle. Derpaa vendte han tilbage langs Kysten og styrede mod Tunsberg, hvor Kong Haakon opholdt sig. Endnu vidste Sigurd Jarl ikke noget om hans Komme til Landet, men blev liggende i Ro ved Elven, hvor han laa. Erling lagde først til ved Rossanes paa Nøterøen, hvor han blev liggende nogle Nætter. Siden drog han ind til Byen, hvor Kong Haakon havde faaet Tid til at forberede sig til Forsvar. Erling ladede en Byrding (stort Kjøbmandsfartøi) med Ved og Halm, satte Ild paa den og lod den drive med Vinden ind mod Byen. Dog var det ikke hans Hensigt at stikke Ild paa denne; thi han lod to Skuder følge med, og de holdt det brændende Skib tilbage med Touge, naar det var kommen Byen saa nær, som han syntes. Imidlertid lagde Røgen sig saa tyk ind i Byen, at man fra Bryggerne, hvor Haakons Hær stod, ei kunde se for sig. Men Erling lod sin hele Flaade følge efter og lagde sig udenfor paa den Side, hvorfra Vinden blæste, og skjød paa Haakons Mænd og Bymændene. Da Byens Indbyggere frygtede for at se sine Huse antændte, sendte de Presten Roald Langtale ud til Erling for at bede om Grid for deres By. Han vendte tilbage med Erlings Tilsagn derom, og nu brød de Fylkingen og vendte hver hjem til sit. Herved opstod der Forvirring og Luger i Haakons Hær. Endnu vilde nogle fortsætte Kampen, men Anund Simonsson, der var Anfører, sagde: "Ikke vil jeg stride for at skaffe Sigurd Jarl Magten, naar han ikke er tilstede." Han og det øvrige Krigsfolk flygtede da op i Landet og førte Kongen med sig. De tog siden Veien til Throndhjem. Man kvad Smædevers over denne høist umandige Færd fra Anunds Side. Men da Sigurd Jarl i Konghelle fik høre, hvad der var foregaaet, samlede han alle de Skibe, han kunde faa, og seilede nord til sin Herre. Erling satte sig nu i Besiddelse af alle de Skibe, som Kong Haakon havde havt i Tunsberg, deriblandt Bøkesuden, som tidligere havde været Kong Inges Kongeskib. Derpaa lagde han hele Viken under Kong Magnus og drog siden til Bergen, hvor han tog Vintersæde.

Om Vaaren (1162) udbød Kong Haakon Leding for at drage syd mod Erling. Blandt de Høvdinger, som fulgte ham, var Sigurd Jarl, Jon Sveinsson, Eindride unge, Anund Simonsson, Filippus Petersson, Filippus Gyrdsson, Ragnvald Kunta, Sigurd Kaapa, Sigurd Hjulpa, Fredrik Køna, Aasbjørn af Forland, Thorbjørn, Gunnar Gjaldkeres Søn, og Stadar-Bjarne. Flere af disse nævnes ikke tidligere og har maaske fulgt Haakon fra hans Røverfærd i Viken.

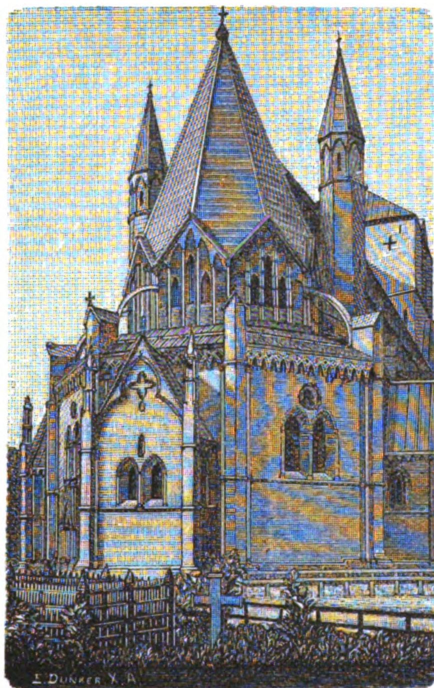
Erling, der opholdt sig i Bergen, rustede sig ogsaa paa sin Side

246. Grundplan af Throndhjems Domkirke.

De skrafferede Linier betegne de hidtil fundne romanske Grundmure. A. Koret. B. Østre Skib. C. Taarnfoden. D. Vestre Skib. E. Søndre Tverskib. F. Nordre Tverskib. G. Kapitlet.

og lagde Raad op, hvorledes han skulde komme sin Fiende i Forkjøbet. Han lagde da Farbann (Forbud mod at seile) paa alle de Skibe, som agtede sig nord til Kaupangen i Throndhjem, under Paaskud af, at han syntes, det var rettere, at de gode Ting, som var paa Fartøierne, kom Bergensmændene tilgode, om Førerne end maatte sælge dem billigere, end at de skulde komme hans Fiender tilgode. Men Meningen hermed var dog ingen anden, end at han vilde forebygge, at Kong Haakon skulde faa nogen Besked om hans Rustninger, før den beleilige Tid kom. Paa denne Maade samledes der en

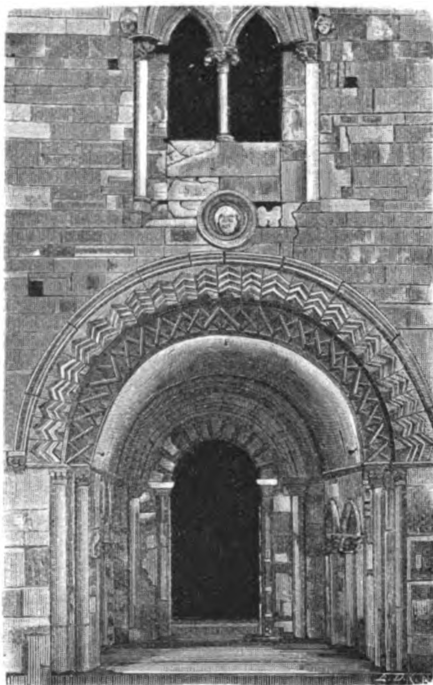

247. Koret i Throndhjems Domkirke, set udenfra. Efter Restaurationen.

stor Masse Skibe i Bergen; thi Dag ud og Dag ind kom flere derhen. Erling begyndte at snakke om, at han ikke brød sig om at drage fra Bergen, men at han vilde oppebie Fienden der. Han lod endog nogle af sine Skibe sætte op; men det var de mindste og letteste. Da nu Rygtet om, at han agtede at slaa sig ned der i Byen, var bleven tilstrækkelig udbredt, lod han en Dag Styresmændene paa alle Handelsfartøier kalde sammen til et Stevne. Her forkyndte han, at Farbannet var hævet, saa enhver frit kunde drage did, han lystede. Alle de, som havde stundet efter at komme bort, lod sig ikke

det sige to Gange. Der blæste en god Søndenvind, og inden Kvelden kom, havde de fleste Nordfarskuder forladt Havnen; den ene kappedes om at komme forud for den anden og satte alle de Seil til, som føres kunde.

Kong Haakon var paa sin Færd nordfra kommen til Nordmøre. Han havde ikke paa lang Tid hørt noget om og fra Erling, og vidste ikke, hvad han skulde tro. Den opseilende Handelsflaade kunde imidlertid bringe ham tilforladelig Efterretning om, at Erling slakke agtede at blive i Bergen, ja, at han endog havde trukket sine Skibe paa Land. Mindst af alt skulde

248. Fra Throndhjems Domkirke. Kirkens nordre Indgang.

han derfor kunne vente at møde Erling i de Farvande, hvor han nu befandt sig. Han seilede ud til Vedø, hvor der dengang var en liden Kjøbstad; her blev han liggende i nogle Dage, medens han sendte Anund og Sigurd Jarl ind til Romsdalen for at samle Folk og Skibe, og andre af hans Mænd drog i samme Erinde til begge Mørerne. Siden reiste han ogsaa selv sydefter til Søndmøre for at paaskynde Ledingstroppernes Fremkomst; han anede mindst af alt, at Fienden allerede var i Nærheden.

Det var en Søndag, at Erling skakke havde givet Kjøbskibene Lov til at seile. Om Tirsdagen, da Messen var tilende, blev der med et blæst i Kongsluren, alt Krigsfolket og Borgerne samlede sig, og de optrukne Skibe blev igjen satte i Søen. Erling holdt nu Husthing med sine Tropper og Ledingsmændene, udnævnte Styresmænd og fordelte Mandskabet paa Skibene. Han bød enhver holde sig rede i sit Rum og satte Straf paa Liv og Lemmer for dem, som blev liggende efter i Byen, naar han seilede afsted paa

249. Fra Throndhjems Domkirke.

Ridsning i Marmor, forestillende Erkeengelen Mikaels Kamp med Dragen. Billedet findes anbragt over Kirkens nordre Indgang.

Bøkesuden. Allerede om Kvelden lagde Orm Kongsbroder og flere Høvdinger ud fra Staden, og tidlig Onsdag Morgen, før Messen holdtes, stak Erling i Søen med den øvrige Flaade. Han havde i alt 21 Skibe og et udsøgt Mandskab; hans Søn Magnus fulgte ham og desuden mange Lendermænd. Vinden var føielig. Da han kom udenfor Fjordene, sendte han en Skude ind til Jon Hallkelssøns Gaard for at hente Nikolaus, Simon Skaalps Søn og Harald Gilles Dattersøn; det var ham, han paa Mødet i Bergen havde

opstillet som Kongsemne. Nikolaus blev bragt ombord paa Kongeskibet, hvorpaa Erling fortsatte sin Færd nordefter.

Fredags Morgen i Otten seilede Erling ind i Steinavaag paa Søndmøre, mellem Aspøen og Hessøen. Ikke langt derfra laa Kong Haakon med 13 Skibe. Haakon selv var oppe paa en af Øerne med sine Krigere og legede, medens hans Lendermænd sad paa en Haug i Nærheden og saa paa. Da kom der en Baad roende søndenfra mod Øen. I den sad to Mænd, der tog sterke Aaretag, og da de lagde til, gav de sig ikke engang

250. Fra Throndhjems Domkirke. Vindue i det nordre Tverskib.

Tid til at fæste Baaden, men styrtede i Land begge to. Da Lendermændene saa dette, sagde de sig imellem, at disse Mænd ganske vist havde en vigtig Tidende at sige. "Er det for at berette os noget om Erling skakke, I kommer i slig Fart?" spurgte Anund Simonssøn. Den, som først kunde tale, sagde da: "Han seiler søndenfra mod eder med 21 Skibe eller deromkring; mange forsvarlig store. Snart kan I se deres Seil!" "For nær Næsen, sa' Kallen; han blev skudt i Øiet!" udbrød Eindride unge. Lendermændene skyndte sig hen til Legepladsen, og snart lød Lurene, at alle saa hurtigt som muligt

skulde begive sig ombord paa Skibene. Men i Hastverket løb enhver op paa det Skib, som var ham nærmest, hvorved Skibene blev meget ulige bemandede. Nogle reiste Masterne, andre greb til Aarerne, og snart snuede Skibene nordefter og søgte ind til Vedø, hvor Kong Haakon ventede sig stor Hjælp af Bymændene.

Strax efter saa man hele Erlings Flaade under Opseiling, og den jagede heftig efter Haakons Skibe. Agterst af disse laa Eindride unges svære Langskibsbusse Draglaun; under Opbruddet var en stor Del af Mandskabet kommet op paa fremmede Skibe, saa der herskede Folkemangel ombord. Da Eindride var kommen lige ud for Øen Sekken i Romsdalsfjorden, indhentedes han af Bøkesuden, som Erling skakke selv styrede, og han lod Stavnljaaer strax kaste over paa Draglaun. Haakon var kommen næsten helt ind til Vedø, da han hørte Lurblaasteren. Han vendte da strax om for at komme Eindride til Hjælp. Snart var Slaget i fuld Gang. Men det skede i slig Skynding, at man paa mange Skibe ikke gav sig Tid til at tage Seilene ordentlig ind, men lod dem falde paa tvers over Fartøiet. Heller ikke tengedes Skibene ordentlig sammen, men man lagde sig Side om Side, slig det kunde falde. Det var snarere et Slagsmaal end et Slag. Det varede ikke længe, før Besætningen paa Haakons Skib snart var falden, snart havde sprunget overbord. Haakon selv kastede en graa Kappe om sig og løb over paa et andet Skib; i Forfjamselsen lagde han ikke Merke til, at det var et af de fiendtlige Skibe, han kom ombord paa, før det var for silde. Han gik da over paa Bøkesuden og søgte frem til Stavnboerne, hvem han bad om Grid. De lovede at tage ham i sin Beskyttelse. Der blev nu en Stans i Striden, idet Haakons øvrige Skibe søgte at trække sig unda. Det første Angreb havde været meget voldsomt. Haakons Skib var bleven ryddet; men ogsaa Erling havde lidt adskillig Skade paa sit Mandskab. Blandt dem, som var faldne ombord paa Bøkesuden, var ogsaa Nikolaus, Simon Skaalps Søn, og Folk vilde siden vide, at han var bleven dræbt af Erlings egne Krigere.

Det blev fortalt Erling, at Haakon befandt sig ombord paa hans eget Skib, og at hans egne Stavnboer truede med at ville værge ham mod enhver Overlast. Han sendte da strax Bud forud, at han ikke havde noget imod, at Haakon fik Grid, hvis de øvrige Høvdinger ikke satte sig derimod; men Stavnboerne fik passe nøie paa, at han ikke kom bort. Dette fandt de var rimeligt nok, og de takkede Erling for dette Tilsagn. Men i det samme lod Erling støde i Luren af alle Kræfter og befalede sine Mænd at angribe de Skibe, som endnu ikke var ryddede; thi bedre Anledning til at hevne Kong Inge vilde de aldrig faa, sagde han. Alle raabte nu Hærskrig, eggede hverandre og lagde paany til Kamp. I denne Tummel fik Kong Haakon sit Banesaar. Men da det rygtedes blandt Haakons Mænd, at deres Høvding var falden, blev de optændte af Fortvivlelsens Raseri, roede til af al Magt, kastede Skjoldene fra sig og hug til begge Sider uden at bryde sig om sit

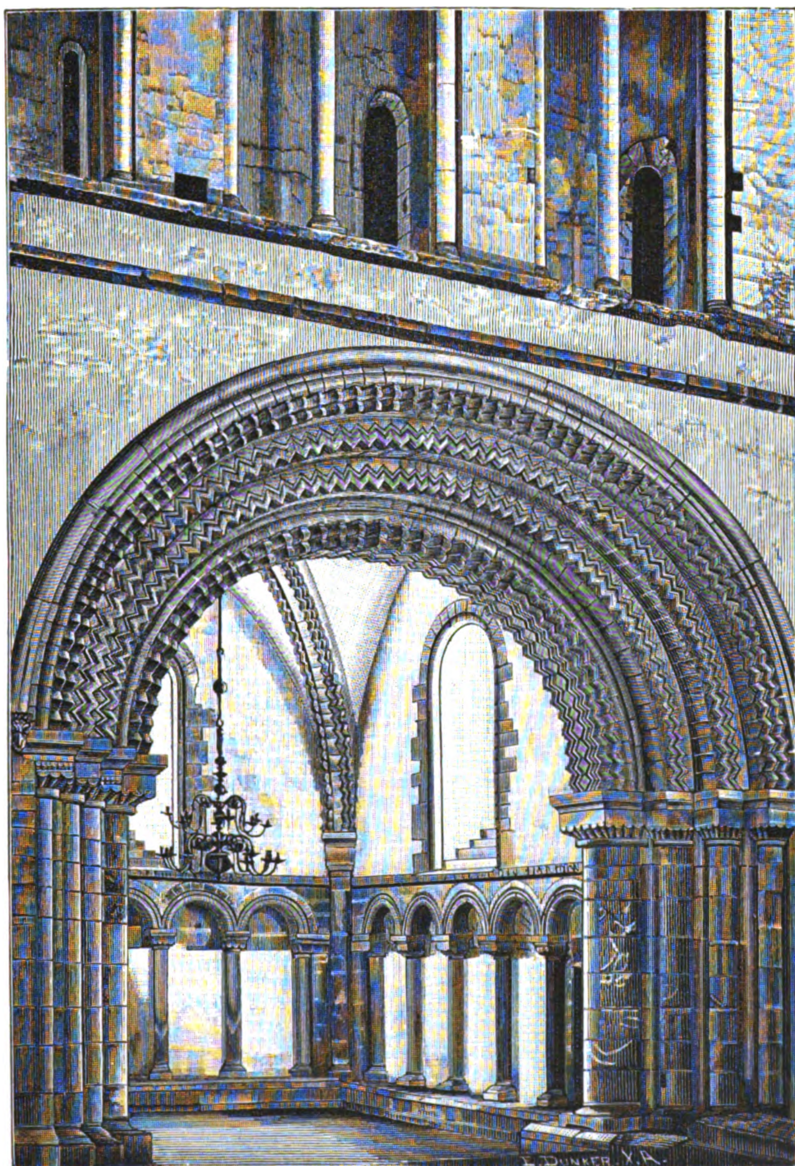
Liv. Men denne Heftighed kom dem selv til Skade, idet de kun stillede sig blot for Erlings Mænds Hug. I denne anden Rid faldt en Mængde af Haakons Mænd, dels fordi de ikke skjøttede om at dække sig, dels fordi Erlings Stridsmagt var dem overlegen i Folketal. At bede om Grid nyttede ikke for nogen uden for dem, som Høvdingerne lovede sin Beskyttelse mod Løfte om store Løsepenge. Blandt dem, som faldt paa Haakons Side, nævnes Høvdingerne Sigurd Kaapa, Sigurd Hjulpa og Ragnvald Kunta. Kun nogle faa Skibe reddede sig med sin Besætning ind i Fjordene.

Kong Haakons Lig blev først fort ind til Romsdalen og jordet der; men siden lod Kong Sverre, hans Broder, det optage og føre nord til Nidaros. Her blev det indlagt i Stenvæggen paa den søndre Side af Kristkirkens Kor.

Sigurd Markusfostres Opstand. Slaget paa Re (1163). Sigurd Jarls Fald.

Efter Slaget ved Sekken drog Erling skakke og Kong Magnus med hele Hæren op til Nidaros, hvor Ørething blev stevnet og Magnus kaaret til Konge over det hele Land. Det forekom dog Erling, at Thrønderne ikke var at lide paa, og derfor blev hans Ophold der ikke af lang Varighed. Han begav sig snart tilbage til Bergen, og længere ud paa Høsten drog han til Tunsberg, hvor han agtede at tage Vinterophold. Hele Flaaden og alt, hvad der hørte til Forsvarsvæsenet, var nu underlagt ham, og af Viken oppebar han alle kongelige Indtægter.

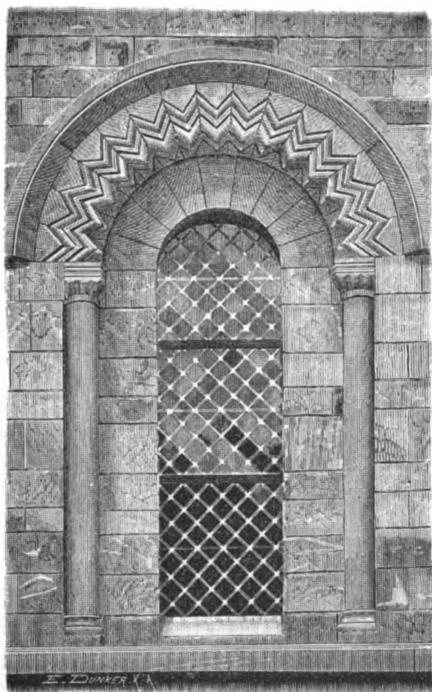
Før Slaget ved Sekken havde Haakon sendt Sigurd Jarl og Anund Simonssøn ind til Romsdalen for at samle Folk og Skibe. Efter Haakons Fald begav Eindrede unge, Fredrik Kona og flere Høvdinger, som ikke vilde hylde Seirherren, sig til dem, og det lykkedes dem fremdeles at holde Hæren sammen. De forlod sine Skibe i Romsdalen og begav sig til Oplandene. Paa Gaarden Skog i Ringsakers Præstegjeld boede dengang Markus, Sigurd Jarls Frænde. Han havde til Opfostring Sigurd Munds Søn, Sigurd, der heraf fik Kjendingsnavnet Markusfostre. Denne, som endnu neppe var kommen ud over Barnealderen, havde Haakons Mænd udset til hans Eftermand, og Oplændingerne tog ham da til Konge og hyldede ham,

Kapel i søndre Tverskib i Throndhjems Domkirke.

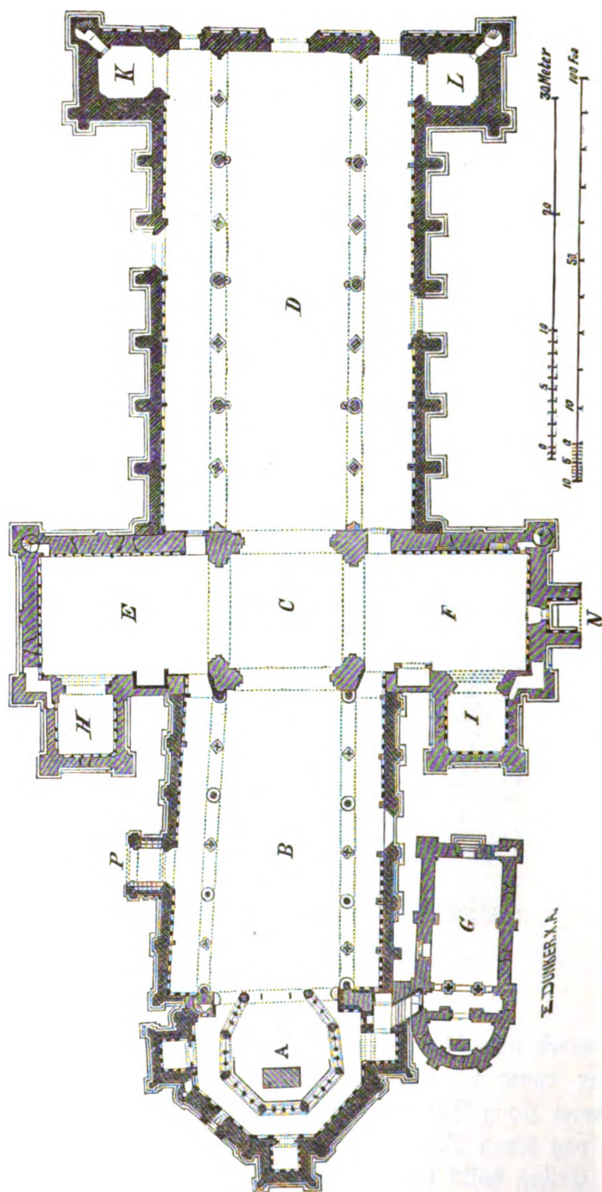
Pl. XI

sandsynligvis paa Eidsivathing. Den unge Konge havde endnu en betydelig Styrke samlet; men den for for det meste i to Afdelinger, idet Kongen og hans Fosterfader holdt sig mere tilbage, medens Sigurd og Lendermændene udsatte sig for Kampens Farer. De sværmede som tiest om paa Oplandene, men foretog ogsaa af og til Indfald i Viken. Men da den Del af Landet, som Sigurd Jarl og hans Mænd holdt besat, kun var yderst ringe, begyndte han snart at lide Mangel paa det nødvendige til Folkenes Underholdning. Han nødtes da til ved Vold og Uretfærdighed at skaffe sig, hvad han

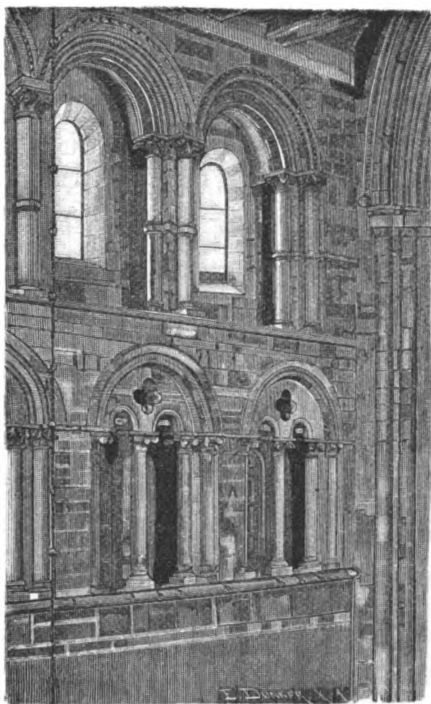
251. Fra Throndhjems Domkirke. Vindue i det nordre Tverskib.

behøvede. Herved vakte han stor Uvillie blandt Bønderne, som dengang endnu ikke var vante til sligt og derfor var ret velstaaende. Vikverjerne, som havde været Kong Inges Støtter, havde efter hans Død overført sin Hengivenhed paa Kong Magnus og Erling Skakke og for til ham med sine Klagemaal. Erling holdt ofte Thing med Bønderne, hvor der blev talt om det Uvæsen, som Sigurd Jarl og hans Mænd øvede. Alle mente, at det vilde være et lykkeligt Verk, om man kunde faa denne Stimandsflok udryddet i Bund og Grund. Især talte Arne Kongsmaag af Stodreim længe og

252. Grundplan af Throndhjems Domkirke, da den stod fuldført. (Se Registeret).

klogt om denne Sag. Han foreslog endog, at alle de, som var paa Thinget Krigsmænd, Bønder og Bymænd, skulde med Vaabentag efter Lovene dømme Sigurd Jarl og hans Tilhængere i Djævelens Vold, baade levende og døde. Ogsaa Presten Roald Langtale ytrede sig for dette Forslag, og saa heftig og ustyrlig var Mængden, at denne uhørte Dom blev afsagt. Erling skaffe holdt om Julen Gjestebud i Tunsberg, men udbetalte Lønning til Folkene ved Kyndelsmessetid. I Byen lod han hver Nat tolv Mand holde Vagt.

253. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af det nordre Tverskib.

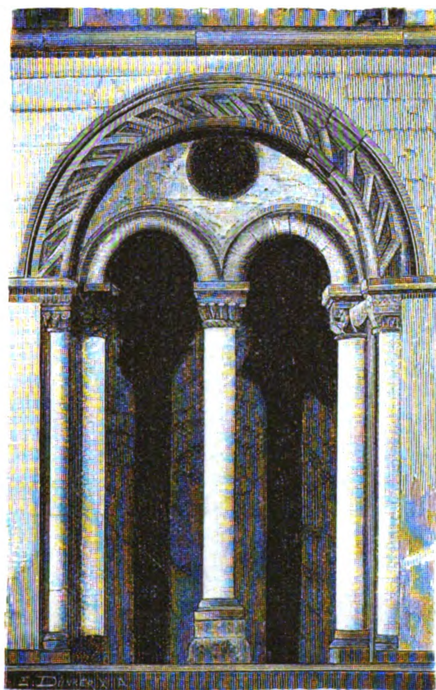
Imidlertid streifede Sigurd Jarl fremdeles hist og her om paa Oplandene og i Viken. Han havde en betydelig Styrke med sig, og mange maatte af Tvang underkaste sig ham. Nogle maatte ogsaa betale Bøder. Der var dog enkelte i hans Flok, som i Hemmelighed forhørte sig hos Erling, om de vilde faa Grid, naar de underkastede sig. Herpaa gav denne et undvigende Svar. Han vilde lade alle dem beholde Livet, som nedlagde Vaaben, sagde han. Men Landsvist vilde han kun tilstaa dem, der ikke havde forbrudt sig altfor grovt mod ham. Dette fandt Sigurds Mænd var

vel usikkert at give sig paa, da ingen af dem havde god Samvittighed, og de foretrak derfor at blive Sigurd tro. Men Filippus Gyrdssøn gik dog til Forlig med Erling, fik sine Eiendomme tilbage og drog hjem til sin Gaard. Det varede dog ikke længe, før Sigurds Mænd kom did og dræbte ham. Forøvrigt søgte man af bedste Evne ved Overfald og Manddrab at tilføie hverandre Skade fra begge Sider, saalænge Vinteren stod paa.

I Begyndelsen af den lange Faste fik Erling Nys om, at Sigurd Jarl agtede sig mod ham. Man spurgte til ham, snart hist, snart her. Snart var han lige i Nærheden, snart dukkede han op langt borte. Erling sendte Speidere ud for at holde Øie med ham, hvor han for. Til yderligere Sikkerhed lod han hver Kveld Krigsfolket blæse op fra Byen og holdt det længe samlet om Vinternætterne, færdigt til at slutte sig sammen i Fylking. En Uges Tid efter fik han vide, at Sigurd Jarl og hans Mænd ikke var langt unda, men holdt til paa Re, omtrent halvanden Mils Vei nordenfor Byen. Den anden Tirsdag i Fasten (19 Februar) ud paa Eftermiddagen gav han Befaling til Opbrud. Foruden sine egne Krigere tog han med sig alle kampdygtige Bymænd, som førte Vaaben, og efterlod i Tunsberg kun en Vagt paa 12 Mand. Hver Mand bragte med sig Levnetsmidler for to Dage; paa hver Hest sad to Mand, som tillige havde Skjold tilsammen. Den hele Skare udgjorde 1560 Mand.

Om Natten fik Erling Budskab om, at Sigurd Jarl havde slaaet sig ned paa Gaarden Ramnes med 600 Mand. Da han forkyndte sine Mænd denne Tidende, raabte alle, at man skulde skynde sig derhen for at komme uforvarende paa Jarlen og overfalde ham i Husene eller i det mindste i Mørket. Men det vilde Erling ikke. "Det er hel rimeligt," sagde han, "at Sigurd og vi snart kommer til at mødes. I hans Flok er der mange Mænd, hvis Hænders Daad sent turde gaa os af Minde. De hug Kong Inge ned med mange af vore Venner og øvede forøvrigt meget ondt, som det vil være sent at opregne. Men sligt gjorde de kun med Fandens Hjælp. Thi de søgte ved Troldoomskunster sit Held i at stride om Natten, og ikke ved sollys Dag. De vandt og herved den Seir, at de kunde stige over Hovedet paa slige Høvdinger, som de har fældet til Jorden. Men nu staar det i vor Lov og Landsret, at Ingen kan have forbrudt sig saa svarligen, at det jo skal regnes for Nidingsverk og Snigmord, om man fælder ham ved Nattetid. Slig Styggedom skal vi overlade til dem. Men vi vil følge andre og bedre Høvdingers Exempel, idet vi vil stride ved høilys Dag og i ordnet Fylking. Vi har desuden Folk nok, saa vi ikke behøver at stjæle os paa dem om Natten. Derfor vil vi oppebie Dagen og Lysningen og holde os sammen i Fylking, om de maatte ville anfalde os." Mandskabet satte sig derpaa ned. Nogle dannede sig Leier af Høsaater, som de tog fra hverandre, andre satte sig paa sine Skjolde. Saaledes sad de og ventede, indtil det blev lyst. Veiret var surt, og Sneen drev klam og vaad omkring dem.

Sigurd Jarl vidste ikke Ordet af Erlings Nærmelse, før han alt stod ved Gaarden. Hans Mænd stod op og væbnede sig; men de vidste ikke rigtig, hvor mandsterk Erling var. Nogle mente da, det var bedst at søge sin Redning i Flugten; men de fleste vilde helst bie. Sigurd Jarl var en forstandig Mand og talte godt for sig. Han havde ogsaa mest Lyst til at flygte og maatte derfor høre Slængord af Krigsfolket. Han bestemte sig da til at blive, hvor han var.

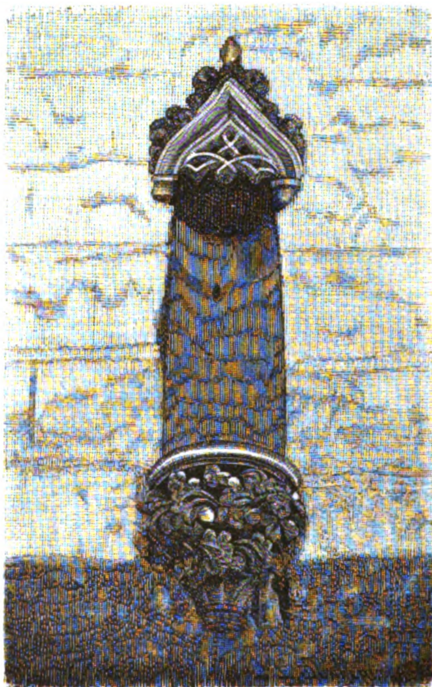

254. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Triforiet i nordre Tverskib.

Da det blev lyst, begyndte man paa begge Sider at fylke. Sigurd opstillede sin Fylking paa Bakken mellem Gaarden og Elven, som løber der forbi. Over denne gik der dengang som nu en Bro. Erlings Fylking stod derimod paa den anden Side af Elven og Broen. Bagenfor deres Fylking var der Mænd til Hest; de var alle vel væbnede og havde Kongen imellem sig. Nu først fik Sigurds Mænd Øinene op for, hvor stor Folkemonen var, og de begyndte at ymte om, at det var bedst at søge til Skogs. Men da sagde Sigurd Jarl: "I siger, at jeg savner Mod; men det skal vi nu prøve. Enhver faar se til, at han ikke flygter eller svigter før mig. Vor

Stilling er god. Lad dem kun gaa over Broen; men naar Merket er kommet over, skal vi styrte os ned ad Bakken over dem. Men nu maa ikke den ene flygte fra den anden." Sigurd Jarl var iført en rødbrun Trøie, rød Kappe med opheftede Skjød og Filtsko paa Fødderne. Han havde et Skjold og et Sverd, som kaldtes "Bastard." "Det ved Gud", sagde han, "at jeg hellere vilde faa give Erling et eneste Hug med Bastard end vinde meget Guld."

Erling skakkes Folk vilde vende sig mod Broen. Men Erling bad dem drage høiere op; "thi Elven er liden og grund," sagde han, "og

255. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korets Ydermur.

der er ingen Vanskelighed at fare over den." Dette skede da. Herved blev Jarlen nødt til at lade sin Hær trække sig op over Bakken for at følge den Bevægelse, Erling skakke foretog. Men den fordelagtige Stilling, han havde indtaget, blev nu forladt, og han blev derfor nødt til at modtage Angrebet ved Foden af Bakken. Før Overgangen over Elven fandt Sted, lod Erling sine Mænd synge Pater noster (Fader vor); herpaa svarede Jarlsmændene med at istemme Kyrie eleison (Herre, forbarm dig!). De slog paa sine Skjolde og raabte Hærskrig. Ved dette Gny blev tre Hundreder af Erlings

Hær forskrækkede og tog Flugten. Men da Erling alligevel havde en betydelig Overmagt paa sin Side, iverksatte han Overgangen. Under den ulige Kamp, som nu udspandt sig, stredes der først med Spyd, siden med Sværd. Jarlens Merke veg snart tilbage op for Bakken, og Erling og og hans Mænd fulgte efter. Længe varede det ikke, før Jarlens Mænd søgte til Skogs. Men Jarlen blev staaende, hvor han stod. Man bad ham redde sig ved Flugten. "Nei," svarede han, "lad os holde frem, saa længe vi kan." I Spidsen for den lille Flok, som endnu blev ham tro, gjorde han et fortvivlet Indhug paa de fremstormende Skarer, og under dette blev han selv dødelig saaret, medens Jon Sveinssøn og 60 Mand faldt. Erling havde ikke lidt synderlig stort Tab og forfulgte de flygtende til Skogs. Men her stansede han og vendte om. Paa Tilbageveien kom han forbi det Sted, hvor Sigurd Jarl laa. Denne var endnu ikke rigtig død, skjønt uden Sans og Samling. Hans Sværd Bastard laa ved hans Side med Skeden paa. Da Erling saa, at Kongens Træle var ifærd med at trække Klæderne af hans døende Fiende, blev han vred, greb Bastard, julede dem ordentlig op og bød dem pakke sig. Han vendte derpaa om til Tunsberg, hvor han fremdeles blev siddende. Syv Dage efter blev Eindride unge overumplet og fanget af Erlings Mænd og dræbt med sit hele Skibsmandskab.

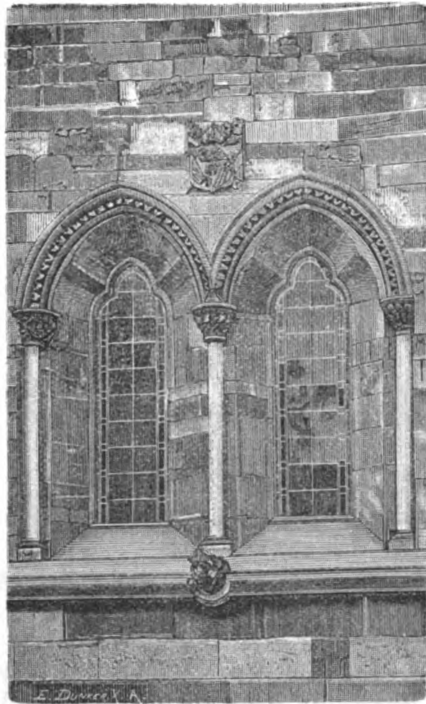
Sigurd Markusfostres Parti adsplittes.

I Sigurd Jarl havde Sigurd Sigurdssøns Parti mistet sin fornemste Høvding. Men Partiet var derned ikke tilintetgjort. Sigurd og hans Fosterfader Markus var ved Sigurd Jarls sidste Tog blevne tilbage paa Oplandene, men gjorde om Vaaren et Indfald i Viken og trængte frem helt til Ranrike, hvor de skaffede sig Skibe. Paa Efterretningen herom drog Erling strax mod dem og traf dem i Gautelven. De tog sin Tilflugt til Hisingen, hvis Indbyggere flokkede sig om dem, og da Erling og hans Mænd nærmede sig Øen for at forfølge de flygtende, modtog de dem med Skud og Stenkast. Erling sagde da til sine Mænd: "Lad os tage deres Skibe, men ikke gaa op paa Land for at stride med Hæren. Thi Hisingboerne er haarde og uvittige, saa de er slemme at drages med. Vi skal give os gode Stunder; thi Hisingen er kun et lidet Land, saa de kun en kort Tid kommer til at beholde denne Flok hos sig." Saaledes gik det og. Erlings Mænd

tog Skibene og drog over til Konghelle med dem. Men Markus og hans Flok formaaede ikke længe at holde sig paa Hisingen. Han drog da op til Grænseskogene i Marker, hvorfra han nu og da agtede at gjøre Udfald. Men Erling havde en stor Folkestyrke om sig, som han havde opbudt fra de omliggende Hereder. Efter nogle mindre fiendtlige Sammenstød, som dog ikke synes at have havt stort at betyde, drog Sigurd og Markus til Oplandene, hvorfra de siden begav sig over Land til Throndhjem. Her fandt de den bedste Modtagelse; mange gjæve Mænd og deres Sønner slog sig til dem, og Sigurd blev paa Ørething hyldet som Konge. Om Vaaren skaffede de sig Skibe, gjorde sig i Hast seilfærdige, og drog om Sommeren syd paa til Møre. Her optog de de kongelige Indtægter overalt, hvor de kom. De vilde ogsaa have hjemsøgt Bergen; men da de hørte, at Lendermændene Nikolaus Skjaldvorssøn, Nøkkve Paalssøn,*) Thorolf Dryll og Thorbjørn Gjaldkere med flere laa her med en betydelig Styrke til Landvern, seilede de forbi og fortsatte sin Færd udenskjærs, til de kom til Lister. Folk ymtede noget om, at Markus nok havde Bør, hvor han end vilde seile. Paa Rygtet om, at Sigurd og Markus var brudt op fra Throndhjem, drog Erling skakke nord i Viken, hvor han samlede en Hær og Flaade og rustede sig til at drage Sigurd og Markus imøde. Men da disse hørte, at Erling var paa Farten, snuede de om og drog nord til Hørdaland igjen. Komne hid styrede de ind til Bergen i den Tro, at nu havde Forsvarerne forladt Byen, og at den derfor med Lethed skulde falde i deres Hænder. Men da de saas udenfor Bergen, roede Nikolaus og de øvrige Lendermænd imod dem med en stor Overmagt af Folk og Skibe. Da Markus blev var dette, vovede hans Mænd ikke at holde Stand, men tog strax Flugten sydover. Nogle stevnede ud til Havs, andre syd til Sundene, atter andre ind i Fjorden. Markus og endel af hans Folk flygtede op paa den lille Ø Skorpen, strax nordenfor Hofteren, og lod sine Skibe i Stikken. Nikolaus satte sig i Besiddelse af Skibene og gav flere af de fangne Fiender Grid. Blandt disse var Jon Hallkelssøn, der sandsynligvis i Harme over sin Brodersøns Bortførelse og Drab havde sluttet sig til Erling skakkes Uvenner. Men forøvrigt dræbte de alle, som de kunde overkomme. Markus og Sigurd blev først fundne nogle Dage senere af en Mand, som hed Eindride heidafylgja, og førtes til Bergen. Her gjorde man kort Proces med dem. Sigurd blev halshuggen ude ved Gravdal, men Markus blev selv anden hængt yderst paa Hvarven (Mikaelsmesse, 29 Septbr. 1163). Den hele Flok, de havde med sig, var nu sprængt fra hinanden. Kun Aanund Simonssøn, Arnulf Skorpa, Fredrik Køna og Bjarne ille holdt endnu en Haandfuld Folk sammen paa nogle Skibe, med hvilke de gjorde Landgang hist og her i Viken og anrettede Plyndring og Blodbad blandt

*) Nøkkve Paalssøn antages at have været Nikolaus Paalssøn Kuvung til Giske, der senere nævnes som en af Erling skakkes ivrigste Tilhængere.

Erlings Venner. Paa Efterretningen om Sigurd og Markus's Drab gav Erling sine Lendermænd og Ledingsmænd Hjemlov, men drog selv med sine Folk østover Folden til Konghelle, da han havde faaet Nys om, at Mænd af Markus's tidligere Parti gjorde Ustyr der i Egnen. Erling opholdt sig da i Konghelle om Høsten. I den første Uge af Vinteren (14—20 Oktbr.) begav han sig, ledsaget af en betydelig Folkestyrke, ud til Hisingen og stevnede Thing, hvor Hisingboerne ogsaa indfandt sig. Her talte Erling haardt til dem og gav dem Sag for, at de ved hans sidste Besøg der paa Øen havde

256. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korets Ydermur.

modtaget ham med Vaabenmagt. En mægtig Bonde ved Navn Asser svarede ham paa Bøndernes Vegne. Det drog længe ud, før Thinget blev færdigt; men tilslut maatte Bønderne dog give sig og henskyde sin Sag til Erlings Dom. Han stevnede da femten af Bønderne til at møde ham i Konghelle, inden Ugen var omme. De indfandt sig der, og Erling dømte Øens Indvaanere til at udrede ham en Bod af 360 Naut. Bønderne var ilde tilmode og bar sig over det, da de gav sig paa Hjemveien. Om lidt indtraf der saa sterk Kulde,

at Elven lagde sig, og Erlings Skibe frøs inde. Dette tjente Bønderne som Paaskud til at holde den idømte Bod tilbage. De flokkede sig sammen og laa en lang Tid samlede under Vaaben. Medens Erling beredte et Julegjestebud i Byen, turede de i det ene Sammenskudslag efter det andet i Helgen; men de passede altid paa at holde samlet Trop. Da blev der med et andet af. Natten til sjette Dag Jul (29—30 December) for Erling over til Hisingen, kringsatte Asfers Hus, hvor Laget holdtes, og brændte ham inde, og paa samme Vis huserede han paa to andre Gaarde. Ikke mindre end hundrede af Indbyggerne maatte under dette Erlings Besøg lade sit Liv. Siden vendte han tilbage til Konghelle. Men hans blodige Daad forfeilede ikke sin Hensigt; snart indfandt de skrækslagne Bønder sig hos ham med den krævede Bod.

257. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korets Ydermur.

Markus's og Sigurds efterladte Tilhængere henvendte sig nu til den svenske Konge Karl Sverkessøn, der gjennem sin Moder Ulfhild nedstammede fra den norske Høvding Haarek af Thjotta, og tilbød ham Anførselen over deres Flok. Karl holdt dem ved godt Snak saa længe, til de saa, at han havde nok og mere end nok med at bjerge sig selv end sige hjælpe andre. De sendte da Bud til Kong Valdemar af Danmark og bad ham om Hjælp. Denne havde i det sidste faaet megen Aarsag til at være misfornøiet med Erling skakke og gav dem et nok saa velvilligt Svar. Imidlertid herjede de nord i Viken. Men Erling holdt Udkik efter dem, og da det vaaredes og han fik sine Skibe flot, gjorde han sig strax istand og drog fra Konghelle for at træffe sammen med dem. Det varede ikke længe, før han kom over dem i en Havn etsteds. Mange af dem blev dræbte. Anund Simonssøn

og Arnulf Skorpa undkom og flygtede til Danmark, men Fredrik Kona og Bjarne ille blev tagne til Fange. Erling lod Fredrik strax binde til et Anker og kaste overbord. Bjarne blev derimod ført til Galgen. Paa Veien derhen rakkede han ned paa alle og slog om sig med store Ord. Der var ingen, som sørgede over ham, siger Sagaen; men Fredriks Drab skaffede Erling mange Fiender i det Throndhjemske, hvor han havde en stor og mægtig Slægt. Hermed var Markus's Flok fuldstændig sprængt, skjønt Anund Simonssøn, Arnulf Skorpa og de øvrige, som var undkomne med dem, stundom viste sig i Gautland, stundom i Viken.

Forbundet mellem Erling og Erkebiskop Eystein. Rigsmøde i Bergen 1163. Legaten Stefanus i Norge. Magnus Erlingssøns Kroning.

Erling Skakke stod nu ved Enden af sit Maal. Han havde knust den Flok, som siden Sigurd Munds Død havde foruroliget Landet, dræbt to af hans Sønner og ellers ryddet Vei gjennem Kongeætten. Nu var hans Søn anerkjendt som Landets Enekonge, medens Styret laa i hans egen Haand. Alligevel gruede han for, hvad Fremtiden kunde rumme i sit Skjød. Hver Stormand, der besad en Magt og Indflydelse, som maaske kunde komme til at overfløie hans, maatte gaa i Landflygtighed, og hans Gaard og Gods inddroges af Erling. Han beholdt dog ikke meget for sig selv af det, han saaledes erhvervede, men benyttede det til at forfremme sine Frænder med, for saaledes at skaffe sin Søns Throne sikre Støtter. Endda følte han, der udfordredes noget mere for at sikre Magnus Besiddelsen af Landet; for at bøde paa Mangelen ved hans Herkomst besluttede han sig til lade ham krone. Herved vilde han faa en guddommelig Indvielse til sit Kald, som ganske vist vilde hellige ham i Folkets Øine. En saadan Ceremoni havde hidtil ikke fundet Sted i Norge; men de Fordele, den maatte medføre, afhang af Erkebiskopens Samtykke, og det kunde kun opnaaes ved store Opofrelser.

Nidaros Erkebispestol beklædtes efter Erkebiskop Jons Død af Eystein, Erlend Himaldes Søn, der tidligere havde været Kong Inges Kapellan og

og Skatmester og skyldte sin tidligere Herre sin Forfremmelse.*) I ham havde den norske Geistlighed faaet en Formand, som baade havde Evne og Villie til at føre sin Stands Sag frem til Seir. Erkebiskop Eystein var en særdeles begavet Mand; hans hele Optræden bar Præget af den dygtige og myndige Prælat. Han besad en sjelden Evne til at vinde Folk, som han kom i Berørelse med. Thronderne, hvis mægtigste Høvdinger alle var hans Frænder, satte især stor Pris paa ham, og da han som den norske Kirkes Overhoved tiltraadte sit Embede i 1161, blev han modtagen med aabne Arme.

Det er ikke let at se, hvorledes Eystein fra første Færd af stillede sig overfor den politiske Bevægelse i Landet. Men da Thronderne under

258. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korottekantens Gesims.

Thronstridighederne havde sluttet sig til Sigurd Munds og hans Sønners Parti, ligger det nær at gjætte paa, at Eystein ogsaa hørte til dets Tilhængere. Der synes og at have været andre Forhold, som reiste Skille mellem ham og Erling skakke. Medens denne fulgte den danske Kong Valdemars Exempel og hyldede Pave Viktor IV, holdt Eystein med Alexander III, som tilsidst gik af med Seiren.

Saasnart Eystein havde tiltraadt sit Embede, foreholdt han Almuen,

*) Se ovenfor S. 453.

at Erkestolen tiltrængte en større Glans og derfor maatte have forøgede Indtægter. Han foreslog da, at de Bøder, som tilkom Erkebiskopen, herefter skulde betales efter Sølvværdi (silfrmetinn eyrir, Øre Sølvværdi) i Stedet for, at de hidtil havde været udredede efter den saakaldte Lag-Øre (sakmetinn eyrir). Paa den sidste gik sex Alen Vaandmaal, medens Sølvøren havde den dobbelte Værdi. Saa stor var hans Indflydelse og den Understøttelse, hans Frænder ydede ham, at Bønderne gik ind paa denne Forhøielse. Men da Erling i 1162 kom til Nidaros, reiste der sig paa Ørething Klager over de forøgede Byrder, som Indbyggerne af Nidaros Bispedømme havde faaet at bære. Han blev da meget forbitret paa dem, som havde understøttet Eystein i denne Sag, men maatte foreløbig nøies med at skrive sig alt bag Øret.

259. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korottekantens Gesims.

I Aaret 1163 sendte Pave Alexander III en Legat, Magister Stefanus, til Norge. Han fik den venskabeligste Modtagelse af Kong Magnus, som just befandt sig i Viken, og fortsatte siden sin Færd til Nidaros, hvor han opholdt sig hos Erkebiskopen om Vinteren og den følgende Sommer. Siden drog de i Forening til Bergen, hvor et stort Kirkemøde skulde holdes.

Her indfandt ogsaa Erling skakke sig, da det led ud paa Sommeren. Efter at have sprængt Sigurd Markusfostres Parti fra hinanden, havde han begivet sig til Tunsberg. Herfra kom han om Sommeren til Bergen, just som Mødet skulde holdes.

En stor Forsamling af Rigets fornemste Mænd var her traadt sammen. Foruden Legaten, Erkebiskopen og Rigets øvrige Biskoper havde ogsaa den nyvalgte Biskop til Hole paa Island, Brand Sæmundssøn, indfundet sig for at modtage sin Indvielse. Her var ogsaa den mægtige Høvding Jon Loftssøn i Odde, Kong Magnus barfods Dattersøn, hvis Frændskab med Kongehuset var bleven anerkjendt af Kong Magnus og Erling skakke. Men sit høitideligste Præg fik Mødet uden Tvivl derved, at den otteaarige Konge her modtog Kirkens Salvelse til sit Kald.

Fra først af synes Kroningen at have stødt paa Vanskeligheder fra Erkebiskopens Side. Erkebiskop Eystein og Erling skakke talte ofte i Enrum med hinanden, siger Sagaen. Engang faldt det saa i deres Tale, at Erling

260. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korottekantens Gesims.

spurgte: "Er det sandt, Herre, at I har forøget Ørelaget i Eders Sagøre der nord i Landet?" "Ja, det er sandt", sagde Erkebiskopen; "men Bønderne har godvillig gjort det, idet de nærmest har havt for Øie derved at hædre Gud og ophjælpe mit Stift." "Men staar det da slig i den hellige Olafs Lov?" spurgte Erling spids. "Eller har I drevet denne Sag noget videre, end Lovbogen tilsiger?" Med Værdighed svarede Erkebiskopen: "Den hellige Olaf skrev Loven, som Almuen dengang gav sit Samtykke til. Men han nævnte ikke et Ord om, at man ei maa forøge Guds Ret." "Vil I forøge Eders Ret," sagde Erling, "saa faar I ogsaa hjælpe os til at udvide Kongens Rettigheder." "Du har allerede forøget din Søns Magt og Værdighed nok, og mere end nok", svarede Erkebiskopen. "Har jeg ulovlig

taget for stort Sagefald af Thronderne, saa tror jeg dog, at Loven er end mere overtraadt derved, at den er Landets Konge, som ei er Kongesøn; thi det er baade mod Lov og Sædvane." "Da Magnus blev tagen til Konge over Norges Rige, da skede dette med Eders saavelsom Landets øvrige Biskopers Vidende og Raad," sagde Erling. "Sandt nok, Erling," sagde Erkebiskopen. "Men dengang lovede du, at du vilde styrke Guds Ret i alle Dele af Riget, om vi samtykkede med dig i, at Magnus blev tagen til Konge." "Jeg tilstaar," sagde Erling, "at jeg har lovet at styrke og overholde Guds Bud og Landets Love af al min Magt og med Kongens Styrke. Lad os da heller holde det, vi gjensidig har lovet hinanden, end at sidde her og mundhugges. Styrk I kun Magnus i hans Magt, som I har lovet, saa skal jeg styrke Eders Magt i alt, hvad der tjener den til Gagn." Det var et Ord i rette Tid, og Samtalen førtes strax i al Ro og Venskabelighed. "Hvis nu Magnus ikke er tagen til Konge her i Landet, som gammel Sædvane siger, saa staar det jo i Eders Magt at give ham Kongevielse, som Guds Lov foreskriver," vedblev Erling. "Vel er jeg ikke af Kongeæt; men jeg kjender dog bedre til Lov og Landsret end de fleste Konger, som i vort Minde har været hertillands, og Kong Magnus's Moder er en Datter af en Konge med hans Dronning. Selv er Magnus saaledes en Kongedatters ægtefødte Søn, og vil I nu give ham Kongevielse, saa kan Ingen med Rette fratage ham Kongedømmet. Ikke var Vilhelm Bastard Kongesøn, men han blev viet og kronet til Konge over England, og siden har Kongedømmet holdt sig i hans Æt til denne Dag. Heller ikke var Svein Ulvssøn i Danmark Kongesøn; men han blev dog kronet Konge der og hans Sønner efter ham. Nu har vi her i Landet en Erkebispestol, som er Riget til stor Hæder og Ære. Lad os nu ogsaa faa en kronet Konge, saa staar vi i ingen Henseende tilbage for Danerne og Englænderne". Siden kom Erling og Erkebiskopen oftere tilbage til den samme Sag og stemte vel overens i alle Maader. Eystein bar Erlings Ønske frem først for Legaten, og da denne havde givet sit Samtykke, for Bisperne og de øvrige Klerker. Alle mente, at det var bedst, hvad Erkebiskopen foreslog.

Hvad der iøvrigt blev forhandlet paa dette Rigsmøde, kan kun erfares af de Bestemmelser, som her blev fattede. Kongedømmets strengt arvelige Karakter blev nu ophævet, og i Stedet stilledes det i Afhængigheds-forhold til de geistlige og verdslige Stormænd, idet følgende Bestemmelse om Kongevalget blev indtagen i Loven: Den skulde være Norges Konge, der var Norges Konges ældste ægtefødte Søn, med mindre Ondskab eller Ufor-standighed gjorde ham uskikket til Kongedømmet. I saa Fald skulde den af hans samfædre Brødre træde i hans Sted, hvem Erkebiskopen, Lydbiskoperne og tolv af dem tilnævnte Mand af hvert Biskopsdømme dertil fandt dygtig. De Ikke-Geistlige skulde ved denne Leilighed aflægge Ed paa, at de her vilde følge sin bedste Overbevisning. De Geistlige skulde vistnok ikke aflægge Ed,

men dog være under det samme aandelige Ansvar. Var ingen ægtefødt Søn forhaanden, da skulde den være Konge, som var nærmest i Arv efter de tilnævnte Vælgeres Dom, hvis han syntes dem skikket. Opstod Meningsulighed mellem de tilnævnte, da skulde Flerheden raade, naar Erkebiskop og Biskoper stod paa samme Side. Efter Kongens Død skulde alle Biskoper, Abbeder, Hirdstyrere og hele Hirden samt tolv de viseste Mænd af hvert Biskopdømme, tilnævnte af Biskopen, inden en Maaned søge til den hellige Olaf for at raadslaa med Erkebiskopen og ved denne Leilighed skulde den afdøde Konges Krone ofres for hans Sjæl og hænge der (d. e. i Kristkirken i Nidaros) evindeligen Gud og den hellige Kong Olaf til Hæder. Men hvis nogen paa anden Maade lod sig tage til Konge, da skulde han

361. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korottekantens Gesims.

have Gods og Fred forbrudt, ligesom og enhver, som dertil understøttede ham, og være i Guds og alle Helgenes, Pavens, Erkebiskopens og alle Lydbiskopers Ban. De, som Biskoperne tilnævnte med sig til denne Færd, men som unddrog sig for den, skulde være i Interdikt, bøde 40 Mark til Kongen og ikke begraves ved Kirken, hvis de døde i Interdiktet.

Da alt dette var ordnet, lod Erling skaffe gjøre istand, hvad der udfordredes til, at Sønnens Kroning kunde blive saa høitidelig som muligt. Den store Kongehal i Bergen blev tjeldet med Pell og Bænkene belagte med kostbart Klæde. Her beværtede Erling og Kong Magnus Erkebispen, Legaten, Hirden og alle haandgangne Mænd samt talrige indbudne Høvdinger i et prægtigt Gjestebud. Den otteaarige Konge blev samme Dag salvet og krone af Erkebiskopen i Overvær af Legaten, fem Biskoper og en Mængde andre Klerker. Kong Magnus og hans Fader med tolv Lendermænd svor den Ed,

som Loven foreskrev. Paa selve Kroningsdagen uddelte Erling skakke og hans Søn mange betydelige Gaver til Geistligheden.

Ved denne høitidelige Handling troede Erling at have omgivet sin Søn med et helligt Værn og at have befæstet sit Dynasti paa Thronen. Han kunde derfor med saa meget større Tryghed vende sig mod sine indvortes og udvortes Fiender, som han turde være forvisset om, at den største Del af Folket vilde slutte sig om den salvede Konge.

Forhold til Danmark. Kong Valdemar gjør Fordring paa en Del af Norge. Erling skakke i Nidaros.

Da Kong Valdemar af Danmark spurgte, at Erling skakke og hans Søn havde overvundet Haakon Herdebred og Sigurd Markusfostre og sprængt deres Flokke fra hinanden, og at Kong Magnus var bleven kronet som Norges Konge, sendte han strax Mænd opover med Breve for at minde dem om den Aftale, at de nu skulde afstaa Viken til ham. Men da Erling modtog Brevene, raadførte han sig med sine Mænd, og alle var enige om, at man ei burde overlade Danerne noget af Norge. "Thi den Tid, sagde de, var den værste for Landet, da de danske havde Herredømmet i Norge." Erling holdt imidlertid Sendebudene ved godt Snak. Da de drev paa Sagen og forlangte kort og grei Besked, bad han dem om at følge ham østover til Viken om Høsten. Naar han havde talt med de viseste og mest formaaende Mænd der, saa skulde de faa Svar, sagde han. Dette fandt Sendemændene var nok saa rimeligt, og om Høsten drog de i Følge med Erling til Tunsberg. Herfra sendte Erling Mænd over til Sarpsborg for at stevne fire Fylkers Thing. Ved den Tid, dette skulde samles, drog han selv derhen med sine Krigsfolk, og Danekongens Sendemænd fulgte med. Da Thinget var sat, traadte Erling frem og underrettede den forsamlede Almue om, hvilken Aftale han tidligere havde indgaaet med den danske Konge. "Hvis I Bønder heller vil tjene Danekongen end den Konge, som er viet og kronet til dette Land," sagde han, "saa vil jeg naturligvis holde de Løfter, jeg dengang gjorde ham." Men Bønderne skraalede og skreg: "Vi vil for alt i Verden ikke blive Danekongens Mænd, saa længe en af os Vikverjer er i Live." De stimlede nu under Braak og Kvalm rundt Erling og bad og tryglede ham om, at

han maatte holde de Eder, han havde svoret hele Landets Folk; vilde han forsvare Norges Rige, sagde de, saa skulde de staa ham bi. Nu hævedes Thinget, og Danekongens Sendemænd maatte drage hjem med den Besked, de saaledes havde faaet. Som man let kan tænke sig, vakte denne Afvisning stor Harme ved Kong Valdemars Hof, og der faldt stygge Ord baade om Nordmændene i Almindelighed og Erling skakke i Særdeleshed. "Man skulde aldrig prøve andet af Nordmændene end det, som ondt var", sagde man. Rygtet gik, at til Vaaren vilde Kongen med en stor Hær og Flaade drage til Norge for at tugte dem.

Om Høsten for Erling tilbage til Bergen, hvor han sad Vinteren over. Han havde nu et Angreb af Danekongen i Vente, og Udsigterne blev

262. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korottekantens Gesims.

ikke lysere for ham derved, at han troede at have Grund til at tvivle paa mange af Nordmændenes Troskab. Navnlig frygtede han for, at Thrønderne ikke var at lide paa. Om Vinteren kom nogle Danske farende Landeveien over Oplandene nord til Throndhjem. De skulde forrette sin Andagt ved Olafs Helligdom, sagde de. Ingen fandt noget underligt i det; thi sligt hændte næsten dagstøt. Men da de var komne til Throndhjem, opsøgte de de mægtigste Mænd der i Egnen og begyndte at underhandle med dem. De fortalte, at de var udsendte af den danske Konge, og at de paa hans Vegne skulde love dem Gods og Magt, om de vilde understøtte ham, naar han kom med en Hær til Norge. De fremviste til yderligere Sikkerhed Breve, som var forsynede med Danekongens Segl, og i dem hed det, at Thrønderne skulde sende ham

beseglede Breve tilbage, om de modtog hans Tilbud. Der var mange, som lyttede til Sendemændenes Ord, og som med Glæde greb denne Anledning til at svinge sig i Veiret. Blandt andre sendte Alf rode, Baard Standal, Paal Andressøn og Rasse-Baard, Byens Gjaldkere, Danekongen Hilsen og Tilsagn om Bistand. Da det led mod Enden af den lange Faste, vendte Sendemændene tilbage igjen den samme Vei, de var komne, og bragte med Breve fra Thrønderne.

Erling skakke sad imidlertid i Bergen. Om Vaaren, da der kom Kjøbskibe fra Throndhjem, spredte der sig det Rygte, at Thrønderne var i aabent Oprør mod Kong Magnus Erlingssøn. De skulde have lyst paa sine Thing, at Erling aldrig skulde slippe levende ud forbi Agdenes, om han kom

263—264. Ornamenter fra Throndhjems Domkirke.

til Throndhjem. Erlings Venner var ikke sene med at bringe ham denne Nyhed; men han svarede, at sligt bare var Opspind og løst Snak.

I Gangdagene (d. e. Dagene nærmest før Kristi Himmelfartsdag), da Thingene tog sin Begyndelse, forkyndte Erling, at han vilde fare ud til Tysnesøen i Søndhordland for at overvære Thinget paa Onarheim. Han lod en Snekke paa 20 Rorbænke og to Smaaskuder gjøre istand til denne Færd. Da de var seilklare, blæste der op en skarp Søndenvind. Alligevel bød Erling, at man skulde gaa ombord paa Skibene. Mændene knurrede og murrede og snakkede noget om, at tvertfor skulde Erling altid være. Men han lod dem snakke, naar de blot lystrede. Tirsdag den 11te Mai 1165 lagde han ud fra Byen. Det gik smaat og traat det første Stykke, til de kom

til Biskopshavn. "Jeg ser, I kvier Eder for at ro slig mod Vinden", sagde Erling her. "Vi skal prøve, om det gaar bedre med Vinden. Tag og reis Masten, heis Seilet og lad det staa til nordover!" Dette skede. For en strygende Bør gik det saa nordefter den Dag og den følgende Nat. Onsdags Kveld styrede de ind om Agdenes. Her kom de ind i en hel Flaade af Byrdinger, Rofærger og Skuder, der agtede sig ind til Byen for den kommende Helg. Der var Seil baade foran og bagefter dem, saa ingen lagde Merke til, at der var et enkelt Langskib iblandt. Da Ottesangen holdtes i Kristkirken, lagde Erling op i Nidelven. Han skyndte sig strax med sine Folk op i Byen. Her hørte han, at Alf rode, Ottar Birtings Søn, endnu sad ved Drikkebordet med sine Mænd. Erling drog da derhen, og snart var Alf rode og den største Del af hans Mænd nedhuggede. Men forøvrigt

265. Kapitæl fra Throndhjems Domkirke.

faldt kun faa af Borgerne; thi de fleste var just i Kirke. Da det led lidt længere ud paa Morgenen lod Erling alt Folket blæse til Thing ude paa Øren. Her anklagede han Thrønderne for Landsforræderi, navnlig da Baard Standal, Paal Andressøn og Gjaldkeren Baard. Disse reiste sig og vilde forsvare sig mod Beskyldningen. Men da stod Erlings Kapellan op, rakte mange Breve og Indsegl i Veiret og spurgte, om de vilde kjendes ved dem. Det var de Skrivelser, som de havde sendt Danekongen. Siden blev Brevene oplæste. Erling havde ogsaa de samme Danske med sig, som før om Vinteren havde udgivet sig for Kong Valdemars Sendebud. Men nu forstod alle, at det var i Erlings Erinde, de havde faret. De fortalte da, hvorledes det var gaaet til fra først til sidst, og hvad enhver af Forræderne havde sagt.

Blandt andet berettede de, at Gjaldkeren Baard — eller Rasse-Baard, som han vanligen kaldtes — havde slaaet sig for sit Bryst og sagt: "Herfra kom dette Raad først!" "Fuld var jeg da, Herre, om jeg sagde sligt!" faldt Rasse-Baard dem ganske forbløffet i Talen. Der var intet andet for de skyldige at gjøre, end at fæste sin Sag til Erlings Dom, og de slap da med at udrede store Pengebøder. Men de, som allerede var dræbte, blev dømte til at ligge ubødte. Erling vendte derpaa tilbage til Bergen. Men gjorde Thrønderne end ingen Modstand mod Erlings uformodede Angreb, nærede de dog i Hjertet Had til ham, og det vilde neppe have været raadeligt for ham at opholde sig længere hos dem.

Kong Valdemars første Tog til Norge.

Imidlertid havde Kong Valdemar samlet en betydelig Flaade, hvormed han drog nord til Viken. Her stevnede han Bønderne af Ranrike sammen til Thing og opfordrede dem til at hylde ham som Konge. Men Elvboerne gav et forsigtigt Svar og erklærede, at de i dette Stykke vilde rette sig efter Indbyggerne af den nordre Del af Viken. Nu haabede Valdemar, at det skulde lykkes ham at underkaste sig Viken med det gode og drog derfor nordefter uden at øve Fiendtligheder. Ved sit Komme til Sarpsborg lod han stevne Borgarthing, hvor en Del af Sigurd Markusfostres Tilhængere skal have sluttet sig til ham. Men Bønderne vilde ikke høre noget om at underkaste sig Danekongen. Tverimod samlede de sig i bevæbnede Flokke og skjød paa Danerne, naar de nærmede sig. Der gik ogsaa Ilbud opover til Erling for at underrette ham om Danekongens Forehavende. Kong Valdemar vilde da friste sin Lykke paa Vestsiden af Folden og lagde over til Tunsberg. Overalt mødte han det heftigste Fiendskab hos Indbyggerne paa Kysten; thi hvorsomhelst hans Skibe eller Folk nærmede sig Fastlandet, var Indbyggerne paafærde og skjød paa dem, om det saa kun var en eller to. Da den danske Konge kom til Tunsberg, flygtede Erlings Tilhængere op paa det høie Bjerg nordenfor Byen, hvor der dengang fandtes en Befæstning. Kongen lod stevne Haugathing, men ingen af Heredets Indbyggere mødte frem. Da sagde Kong Valdemar til sine Mænd: "Det er let at se paa dette Lands Folk, at de alle vil staa os imod. Vi maa nu gjøre et af to: enten maa vi fare med Hærskjold over Landet og slaa ned for Fode baade Folk og Fæ,

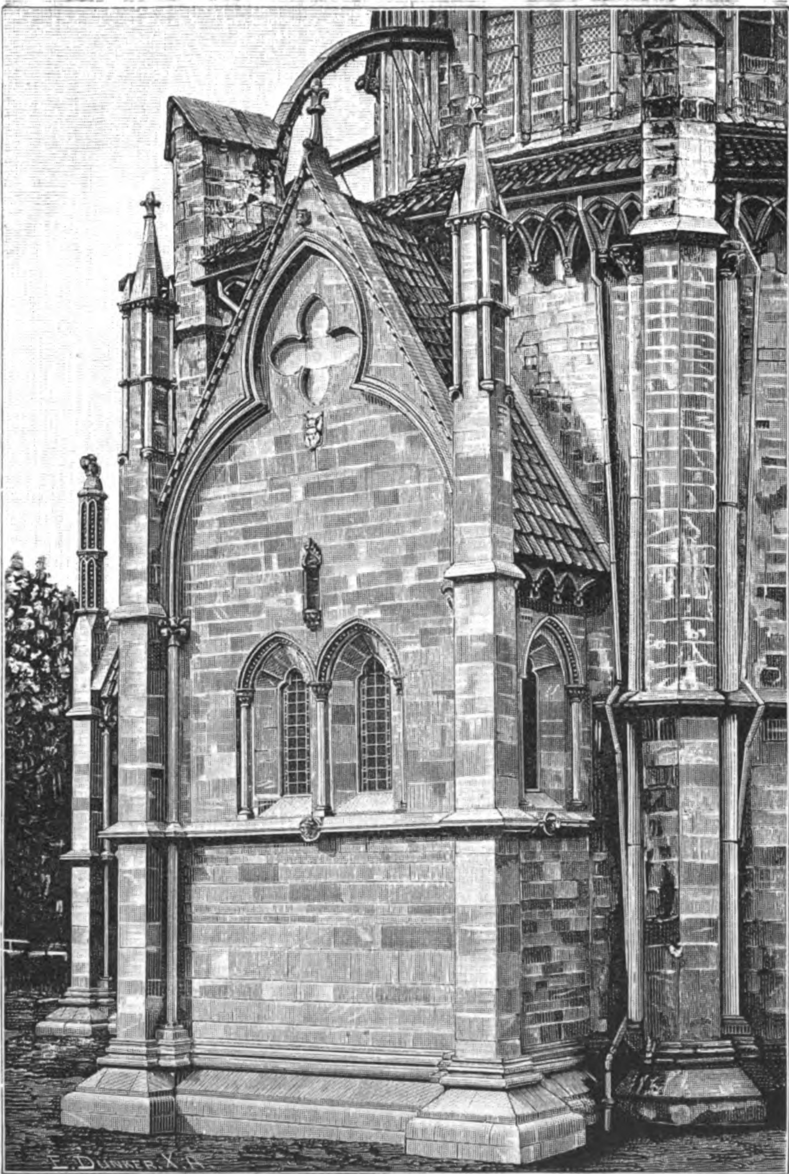
eller og maa vi vende tilbage med uforrettet Sag. Jeg vil helst det sidste. Thi det tykkes mig bedre at drage i Austerveg til de hedenske Lande end her at dræbe kristent Folk, hvor vel de end maa have fortjent det." Danerne havde vistnok mest Hu til at herje der, hvor de var; men Kongen fik dog sin Villie frem, og de vendte da tilbage til Danmark. Dog skal Orm Kongebroder, der synes at have været Befalingsmand i Viken under Erling skakkes Fravær, have tilsvoret Kongen Lydighed. Paa Tilbageveien til Danmark herjede de danske Krigsmænd paa Udøerne og andensteds, hvor Kongen ei var tilstede.

Paa Rygtet om Valdemars Komme til Viken bød Erling skakke strax ud Almenning af hvert Fylke. Men det viste sig nu, at de gamle

266. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korets Ydermur.

Ledingsskibe var usødygtige, saa der maatte bygges nye Skibe. Det drog derfor længe ud, før Flaaden kunde stikke i Søen, endda man ikke gav sig Tid til at gjøre Skibene fuldt færdige. Da Erling omsider nærmede sig Lindesnæs, hørte han, at den danske Hær for længe siden var vendt tilbage til sit eget Land igjen. Der var da intet andet for Erling at gjøre end at give Ledingsmændene Hjemlov igjen.

Det østlige Korkapel i Throndhjems Domkirke, set udenfra.

Pl. XIII.

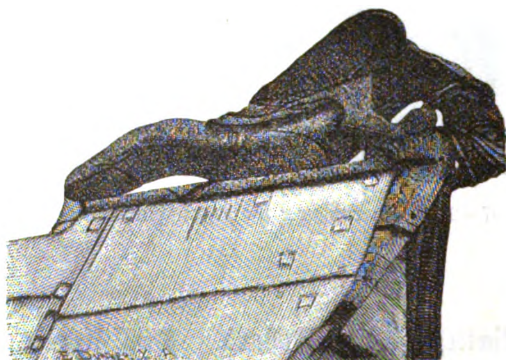

267—268 Taarnfigurer fra Throndhjems Domkirke

Hættesvendenes Opstand. Olaf Ugæva.

Medens Valdemars Besøg i Norge fængslede Erlings Opmærksomhed, reiste der sig i selve Landet et nyt Parti mod ham. I Løbet af Vinteren 1165 og 1166 opstod der i Vikens nordøstlige Del en Thronfordrer. Det var Olaf, en Søn af Eystein Magnussøns Datter Maria i hendes Ægteskab med Høvdingen Gudbrand Skafhøggsøn, der faldt i Slaget ved Oslo sammen med Kong Inge. Olaf opfostredes hos en mægtig Mand ved Navn Sigurd Agnhat. Da han var bleven voxen, fik han ved sin Fosterfaders Bistand reist en Flok, som vistnok af Sigurds Tilnavn blev kaldt Hættesvendene, og ved Hjælp af dem vilde han gjøre sine Krav paa Kongedømmet gjældende. Hættesvendene drog fra Viken op til Oplandene, hvor mange sluttede sig til dem, og Olaf lod sig her give Kongenavn. De holdt sig for det meste paa Oplandene, i Viken og i Skogbygderne østpaa; men til Kysten kunde de ei komme, da de Sysselmænd, som Erling her havde indsat, viste sig tro mod Kong Magnus.

Da Erling hørte om Hættesvendenes Opstand, begav han sig til Viken, men opholdt sig den meste Tid af Sommeren paa sine Skibe. Da Høsten kom, begav han sig til Oslo, hvor han gjorde sig istand til at tage Vinterophold. Imidlertid sendte han Speidere op i Landet for at faa Underretning om Fiendens Færd. Selv gjorde han i Følge med Orm Kongsbroder et Tog op til Grænsebygderne, hvor han formodede, at Hættesvendene holdt til. Under dette var han og hans Mænd paa et hængende Haar blevne Offer for et lumsk Forræderi. Da de opholdt sig i Sudreim (Sørum) paa Romerike, strax ovenfor Dieren, indbød Presten der paa Stedet Erling og hans Mænd til at besøge ham paa hans Gaard Rydjøkel*) lige ved Kirken. Erling modtog Indbydelsen. Det var strax før Allehelgensdag (1ste Novbr.) 1166, og da Erling vilde benytte Anledningen til at høre Messe, roede han over Vandet og kom frem til Rydjøkel Kvelden før Fasten. Men Presten,

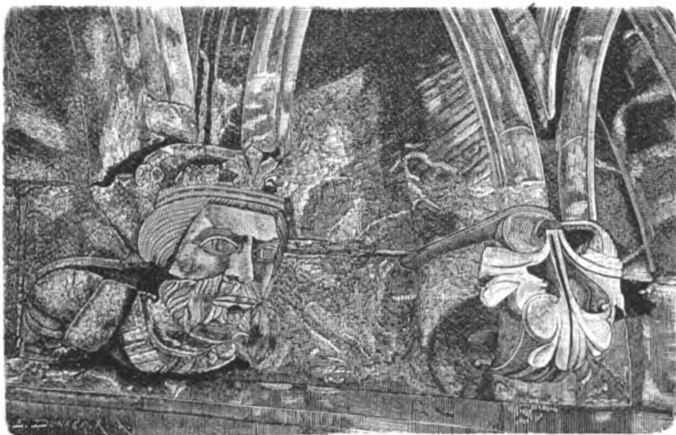
269. Tag=Ornament (Drage) fra Koret i Throndhjems Domkirke.

der var en hemmelig Tilhænger af Olaf Gudbrandssøn, havde allerede sendt Bud til denne om, at Erling vilde være paa Rydjøkel de følgende Dage, og at han maatte benytte Anledningen til at overumple ham. Olaf, der var sex, syv Raster borte, satte sig strax i Bevægelse med sine Mænd.

Da Erling og hans Følge var kommen til Gaards, blev de paa det venligste modtagne af Presten, der beværtede dem meget godt. Saaledes vankede der god og sterk Drik, som steg hans Mænd til Hovedet. Der var opredt Leier til Natten for dem i Drikkestuen. Men Erling var ikke istand til at sove trygt. Stundom blundede han lidt, men for strax op i Uro. Saa spurgte han Presten, om det ikke snart var ved Ottesangstid. "Du faar

*) Denne Gaard, hvis Navn ikke længere findes, maa have ligget ved Sørums Kirke, og er maaske nu forenet med den Gaard, paa hvis Grund Kirken staar. Den blev i Aaret 1308 skjænket til Korsbrødrene i Oslo og kaldtes da Rjodokle.

slaa dig tiltaals," sagde Presten; "thi endnu er der ikke ledet meget af Natten." "Jeg sover saa urolıgt og drømmer saa underligt," sagde Erling; han vendte sig om paa Siden og forsøgte paany at sove. Det blev dog ikke rart bevendt med Søvnen. Om lidt vaagnede han igjen og bad Presten at staa op for at holde Messe. Presten sagde, at det var vel tidligt, da det endnu ikke var langt over Midnat, og mente, at Erling kunde sove trygt. Denne lagde sig da atter til, men den Søvn, han fik, var ikke af lang Varighed. Han stod nu hastigt op, bød sine Mænd klæde sig og gav sig i Vei til Kirken med Presten foran. Da var det just ved Ottesangstid. Hans Søstersøn Bjørn Bukk, Orm Kongsbroder og flere fulgte ham; men mange gad ikke staa op endnu og lagde sig til Ro igjen. Da de kom til Kirken, satte de sine Vaaben igjen udenfor, som Skik og Brug var.

270. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korets Ydermur.

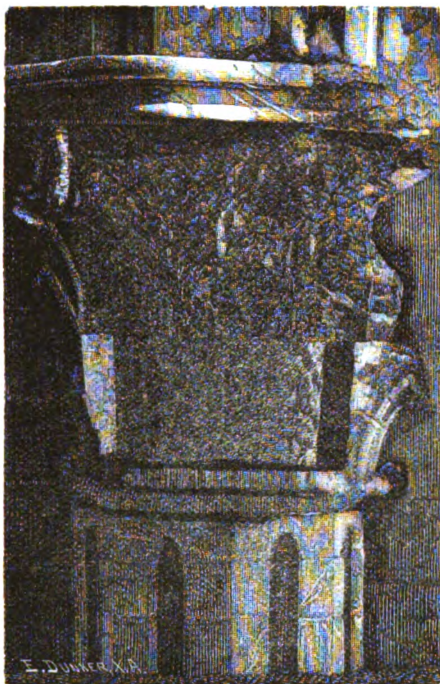
Ottesangen var forbi. Man lagede sig til at gaa ud af Kirken; men Erling sad endnu rolig. Han begyndte at istemme en Salme, efterat den egentlige Messe var endt. Da hørtes der med et Lurblaaster og Vaabenbrag udenfor. Det var Olaf Gudbrandssøn og hans Skare, der kom, og som til alles Forundring i Løbet af en Nat havde tilbagelagt hele sex, syv Raster (Mile). Først vendte Olaf sig mod dem, som var inde i Stuen; det Pusterum, som Erling og hans Mænd derved fik, benyttede de til at smutte ud af Kirken og gribe sine Vaaben. Udenfor var det saa mørkt som i Graven. Erling vilde først ile sine Mænd, der var blevne igjen oppe paa Gaarden, til Undsætning. Men Bjørn Bukk holdt ham igjen. Gaarden var fuld af Fiender, sagde han, saa det eneste, de havde at gjøre, var at søge ned til Baadene. De gjorde da saa. Men om lidt stansedes de af en Skigard;

førend de kunde komme over den, indhentedes de af Olafs Mænd, og der udspandt sig da en hidsig Kamp. Erling var tung paa Foden og havde det ikke let for at komme over Gjerdet. Desuden havde han faaet et Saar i Siden, uden at man rigtig ved, hvorledes det gik til; man gjettede derfor paa, at han af Vanvare havde saaret sig selv, da han drog sit Sværd. Medens han søgte at klare sig, kastede Islændingen Are Thorgeirssøn sig i Veien for de fremtrængende Hættesvende og søgte at opholde dem. Han reddede derved sin Herres Liv med Opofrelse af sit eget; thi da Erling skakke ved Bjørn Bukks Hjælp var kommen vel over, blev Are spiddet mod Gjerdet af et

271. Kapitæl fra Throndhjems Domkirke.

Kastespyd. I Ly af Garden og det tætte Mørke lykkedes det Erling at komme ned til Baadene; men ti Mand var faldne foruden Are Thorgeirssøn, og flere saarede, deriblandt Orm Kongsbroder. Saasnart han var nogenledes sikker, spurgte han efter Are Thorgeirssøn. Da han hørte, at han var falden ved Gjerdet, sagde han dybt rørt: "Jeg har ingen saa kjæk Mand igjen, og jeg kan aldrig faa erstattet hans Frænder det Tab, de har lidt ved hans Fald. Thi han fulgte os hæderligt og var den første til at lade sit Liv for os." Erling skakke roede nu skyndsomt tilbage over Vandet, og Olaf Gudbrandssøn maatte atter forføie sig af Gaarde med uforrettet Sag. Folk spottede over det Vanheld, han havde havt paa denne Færd, og satte paa ham Klængenavnet Ugæva (Ulykke).

272. Søilehoved fra Koret i Throndhjems Domkirke.

Buris Henrikssøns Forræderi. Slag ved Dyrsaa. Valdemars andet Tog til Norge.

Efter sit mislykkede Angreb paa Rydjøkel vedblev Olaf Ugæva at flakke om med sin Trop dels paa Oplandene, dels i Marker. Dog nærmede han sig ikke Kysten, saa længe Erling skakke opholdt sig i Viken. Denne havde imidlertid faaet andet at tænke paa. I 1166 lod Kong Valdemar sin treaarsgamle Søn Knut hylde som sin Eftermand paa et Thing i Roskilde. Kun Buris, en Søn af Henrik Skatelær med Ingerid, Kong Inges og Orm Kongsbroders Moder, negtede at aflægge Eden. "Det er ikke Skik og Brug hos os, som hos Saxerne, at hylde to Herrer," sagde han. "Hvilken Ed skulde man saa holde, om der udbrød Krig mellem Fader og Søn?" Kongen skjulte sin Harme; men strax efter gav han Buris den største Del af Jylland

til Len, mod at han skulde aflægge Hyldingseden. Men Buris var en ærgjerrig Aand, som higede efter selv at bestige Danmarks Throne. Han indledede nu Underhandlinger med Erling skakke. Denne skulde indfinde sig Danmark med en Flaade, medens Valdemar var paa Tog mod Venderne, og ved hans Hjemkomst skulde Erling og Buris i Forening tage ham til Fange. Om Sommeren 1167 drog Valdemar paa Tog mod Venderne i Pommern. Under dette modtog han Vink om, at Buris ikke var at stole paa. Paa samme Tid opsnappede hans Mænd Breve fra Norge, hvoraf det tydelig

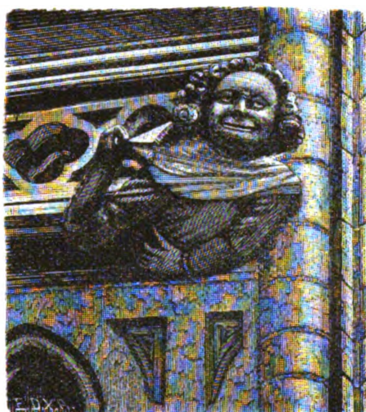

273. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Koret.

fremgik, hvilket Forræderi Buris havde sat i Verk. Snart spurgtes det og, at Buris havde taget sine Mænd i Ed paa, at de skulde følge ham i, hvad han saa tog sig til. Kong Valdemar ilede nu hjem og stevnede Thing i Vordingborg. Her anklagede han Buris for Forræderi. Denne negtede at have gjort sig skyldig i en saadan Brøde og vilde strax begive sig til Skibs for at drage hjem. Da krævede Valdemar, at han skulde forblive hos ham saa længe, til man havde forvisset sig om, hvorvidt der var nogen norsk Flaade i Farvandet eller ei. I sidste Fald skulde Buris blive given fri. Men denne fandt, at det var ubilligt at hente Beviser mod ham af en

saadan Tilfældighed, som han kaldte det. Buris maatte nu følge Kongen til Sjøborg Slot, hvor han blev holdt i streng Forvaring.

Imidlertid var Erling skakke og Orm Kongebroder med en betydelig Flaade dragne syd til Danmark. Udenfor Jyllands Kyst traf de de danske Ledingsskibe, der endnu laa samlede udenfor Dyrsaa. De angreb den strax og vandt en let Seir, da Skibsstyrerne ikke var ved Haanden. En hel Del Skibe, deriblandt Buris's eget, faldt i Nordmændenes Hænder. Siden gik de i Land og plyndrede de den nærliggende Kjøbstad Grenhog (Grenaa), hvor de gjorde et rigt Bytte. Derefter styrede de ind til Havn paa Sjælland. Her stod den uforfærdede roskildske Biskop Absalon paa Strandbredden, omgiven af 15 af sine Mænd, da de norske Skibe nærmede sig. Han vilde vise de norske Bueskytter, hvor lidet han frygtede dem. Strax efter havde

274. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Koret.

Absalon og Erling en Samtale med hinanden; men den førte ikke til noget, og Erling maatte vende tilbage til Norge. Men Buris fik bøde haardt for sit Forræderi. Han blev blindet og paa anden Vis lemlæstet og holdtes siden i haardt Fængsel paa Sjøborg til sin Dødsdag. Rygtet vilde endog vide, at Kongen lod ham drukne.

Kong Valdemar havde først til Hensigt at forfølge den bortdragende norske Flaade. Men en Tvist, som opkom med Henrik Løve, holdt ham tilbage i Landet. Den følgende Vaar udrustede han en stor Faade og drog opover til Viken med den. Om Vinteren havde han vistnok drevet Underhandlinger med Olaf Ugæva, saa de nu gik frem efter en fælles Angrebsplan. Olaf, der hidtil havde holdt sig oppe i Markebygderne, viste sig med sin Flok i de ydre Dele af Viken, hvor han tilbragte den største Del af

Sommeren og indkrævede alle kongelige Indtægter. Da Valdemar for anden Gang kom til Viken, blev han — efter hvad den danske Historieskriver Saxo paastaar — modtagen med aabne Arme af Vikverjerne, ja Tunsbergerne gik i sin Hyldest endog saa vidt, at de ved Indgangen til Byens Takmarker modtog ham i høitidelig Procession. Men Erling laa imidlertid ikke ledig. Han lagde sig med sine Skibe i et trangt Sund for at passe op Kongen, naar han skulde tilbage til Danmark igjen. Men da Valdemar fik Nys om hans Forehavende, besluttede han sig at tage Veien nordefter. Snart blev han dog nødt til atter at sætte Kursen syd til Danmark igjen; thi der udbrød Mytteri paa Skibene, for en stor Del foraarsaget af Mangelen paa Levnetsmidler. Han maatte da indskrænke sig til at forbyde Vikverjerne at handle paa Danmark, paa samme Tid, som han udstedte Forbud mod at udføre Korn fra dette Rige til Norge, og dette Forbud virkede langt kraftigere end de Danskes Vaabenmagt.

Saasnart Valdemar var borte, drog Erling strax til Foldens Østside, hvor han ved Gaarden Stanger i Vaaler Sogn i Smaalenene overumplede Hættesvendenes Flok. Her kom der til et heftigt Slag, i hvilket Sigurd Agnhat og mange Hættesvende faldt, og Erling, der havde Folkemonen paa sin Side, vandt en fuldstændig Seir. Olaf flygtede længere op i Landet, men Erling fulgte efter og slog ham paany ved Dav.*) Efter dette Slag opløstes Hættesvendenes Trop aldeles. Olaf undkom vel og søgte Tilflugt i Danmark; men her blev han syg i Aalborg, hvor han tilbragte Vinteren, og døde den følgende Vaar 1169. Hans Lig blev bisat i Mariakirken, og Danerne holdt ham for en Helgen.

Fredsunderhandlinger med Danmark.

Norge blev vistnok i den følgende Tid forskaanet for Angreb fra Danskernes Side, da Kong Valdemar i Aaret 1169 foretog sit navngjetne Tog til Rügen, paa hvilket han erobrede denne Ø og fik Venderne omvendte til Kristendommen. Men større Skade end Fiendens Vaaben gjorde det Forbud, som Kongen havde nedlagt mod Skibsfarten mellem Norge og Danmark; thi Stansningen af Korntilførselen bragte Nordmændene, især Vikverjerne, i en

*) Beliggenheden af dette Sted er ubekjendt.

slem Knibe. Fra alle Kanter overhang man Erling med sine Bønner om at slutte Fred med Danekongen. Denne lempede sig da ogsaa efter Indbyggernes Ønske og indledede Underhandlinger med sin mægtige Nabo.

Om Høsten efter Olaf Gudbrandssøns Død for Erling skakkes Hustru Kristina, der var Kong Valdemars Søskendebarn, ned til Danmark, hvor Valdemar modtog hende paa venskabeligste Vis. Ved hans Hof tilbragte hun saa Vinteren og traf vel Aftale om de senere Underhandlinger. Da Kristina merkede, at Valdemar ei var uvillig til Forlig, gav hun sin Mand Underretning herom og bad ham om selv at drage til Kongen.

Ved Midsommertid 1170 sammenkaldte Kong Valdemar en stor Rigsforsamling i Ringsted. Her vilde han lade sin Fader, Knut Lavard, der var ophøiet blandt Helgenernes Tal, skrinlægge, paa samme Tid som han

275. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Koret.

vild. lade sin syvaarsgamle Søn Knut krone; denne var allerede tidligere hyldet som Thronfølger med Kongenavn. Paa dette Møde, hvor Kongen, alle Danmarks Stormænd og en Mængde af Almuen forsamledes, indfandt sig ogsaa Sendebud fra Erling; det var Biskop Helge, som nys var valgt til Biskop i Oslo, og Erkebiskop Stefanus af Upsala, der faa Maaneder i Forveien havde udvirket den Pavebulle, hvorved Hertug Knut ophøiedes til Helgen. Den 25de Juni, da Skrinlægningen og Knuts Kroning havde fundet Sted, steg Stefanus og Helge op paa en Forhøining og bad Kongen med mange venlige Ord om at slutte Fred med Erling. Valdemar lod strax villig til det og gav dem Tilsagn om, at Erling under frit Leide kunde indfinde sig hos ham, for at de i Fortrolighed kunde tales nærmere ved. Paa Helges Bøn blev det nu bestemt, at Aasbjørn snare, Biskop Absalons

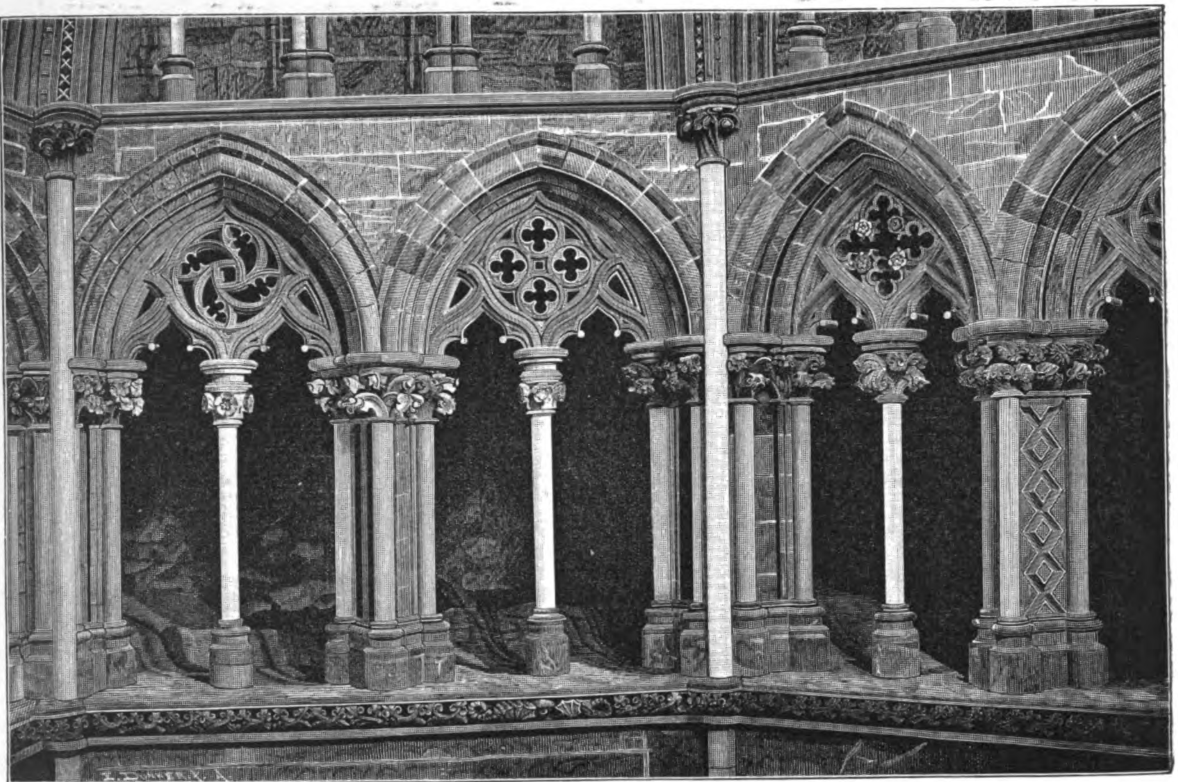
Broder, som Gidsel skulde drage til Norge. Aasbjørn traf Erling i Viken, da han kom, og medens han blev tilbage i Norge, drog Erling i Følge med Erkebiskop Stefanus paa et velrustet Langskib ned til Danmark. Valdemar opholdt sig i Randaros (Randers) i Jylland, og Erling begav sig da did. Strax Skibet var fæstet og tjeldet, gik han selv tolvte iland. Han selv og alle hans Mænd havde Ringbrynjer og dragne Sværd under Kapperne og Hjelme under Hattene. De stevnede til Hallen, hvor Kongen just sad til Bords, gik gjennem de aabentstaaende Døre ind og lige frem til Kongens Høisæde. Nu først lagde Folk Merke til dem. Erling sagde da: "Grid vil vi have, Herre Konge, baade her og til Hjemveien!" Kong Valdemar saa op: "Er du der, Erling?" "Ja," lød Svaret, "Erling er her. Sig os nu i Hast Besked, om vi skal have Fred eller ei." Der var vel 80 Mand

276. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Koret.

i Hallen eller saa omtrent, men alle var ubevæbnede. "Du skal have Fred, som du forlanger," svarede Kongen. "Thi jeg har aldrig sveget nogen, som kom for at tale med mig. Tal du og med mig, hvad du vil, og gaa siden bort igjen med dine Mænd, som du kom." "Jeg hører, jeg har Fred," sagde Erling. "Det var det, jeg først vilde sikre mig. Siden skal jeg i Ro og Mag faa tale udførligere med dig; thi jeg kommer her i Kong Magnus's og de øvrige norske Høvdingers Erinde." Dermed kyssede han Kongen paa Haanden og forlod Hallen med sine Mænd.

Siden taltes Kongen og Erling oftere ved, og Erling blev Vinteren over i Danmark. Engang sagde han til Kongen: "Det bliver vel bedst, at du faar Viken, som vi først blev forligte om; thi ellers bliver der

Fra Throndhjems Domkirke. Parti fra Korottekanten.

Pl. XII.

kanske ingen Fred af. Men sig mig nu: hvis jeg gaar ind paa det, hvem vil du da sætte til at styre denne Landsdel? En Danske?" "Aa nei," sagde Kongen; "det lader sig nok ikke gjøre, for en Danehøvding har nok ingen Lyst til at fare til Norge og trækkes med et haardt og lovløst Folkefærd. Her har de det jo saa godt, som de kan ønske sig det." "Det var ikke for at gaa Glip af dit Venskab, jeg kom hid," sagde Erling. "Hvad mener du, om du tog mig til din haandgangne Mand og satte mig til at føre Herredømmet der? Saadant er jo hændt før. Haakon Ivarssøn og Finn Arnessøn kom begge hid fra Norge, og Kong Svein, din Frænde, satte dem til at styre Halland, som han før havde og eiede. Jeg har ikke mindre Magt i Norge end de. Min Søn, Kong Magnus, vil ikke negte mig det. Gjør, som jeg siger, og du skal se, at jeg yder dig al den Tjeneste, som en slig Forlening fører med sig." Det blev da til det, Erling vilde. Kong Valdemar gav ham Jarlsnavn og satte ham til at styre Viken, men Erling svor Danekongen Troskabsed. Det følgende Aar for han hjem til Norge, og fra nu af viste han sig altid som Kong Valdemars Ven.

Orknøiske Forhold.*) Ragnvald Orknøjarls Fald.

Vi vil nu kaste et Blik paa, hvorledes Begivenhederne paa Orknøerne havde udviklet sig, efterat Erlend Haraldssøn og Ragnvald Jarl var komne overens om at dele Herredømmet over Øerne mellem sig.

Efterat Forliget i Kirkevaag var kommen istand, begav Erlend Haraldssøn og Svein Aasleivssøn sig over til Hjaltland for at holde Øie med Harald Maddadhssøn, om han fra den Kant skulde indfinde sig for at forurolige Øerne. Ragnvald drog derimod over til Katanes; thi det kunde være Von om, at Harald ogsaa kunde komme did for at søge Hjælp hos sine der boende mægtige Frænder. Harald kom ganske rigtig om Sommeren 1156 fra Norge og medbragte 7 Skibe. Men de tre af disse drev ind under Kysten af Hjaltland, hvor de øieblikkelig blev kaprede af Erlends og Sveins Mænd. Med de øvrige Skibe begav Harald sig til Orknøerne; men da han her hørte, at Ragnvald Jarl var i Thorsaa paa Katanes, skyndte han sig derhen. Saasnart Erlend og Svein spurgte, at Harald var paa Farten,

*) Fortsættelse fra S. 445.

satte de øieblikkelig efter ham. Men deres Skibe adsplittedes af en Storm, og før de igjen kunde faa samlet dem, var Harald allerede kommen til Thorsaa. Han traf dog ikke Ragnvald her; thi denne var just i Sutherland, hvor han høitideligholdt sin Datter Ingegerds Bryllup med Erik Erikssøn Slagbrelle, en Søn af den Audhild, som i sin Tid havde været Sigurd Slembedjakns Elskerinde. Da Jarlen spurgte Haralds Komme, red han strax i Følge med sin Maag til Thorsaa. Her søgte Erik, som jo var Haralds Frænde, at mægle Forlig mellem de to Jarler. Ragnvald og Harald havde nu en Samtale under fire Øine i Borgen i Thorsaa. Medens de underhandlede her, søgte Thorbjørn Klerk, som var i Følge med Harald, at overrumple Ragnvald; men Forsøget faldt temmelig misligt ud. Alligevel var Ragnvald godmodig nok til at gaa ind paa Forlig, og dette blev fra begge Sider bekræftet ved edelige Tilsagn. Det blev da besluttet, at de endnu samme Nat (25 September) skulde sætte over til Orknøerne for at møde Erlend og Svein Aasleivssøn, der var kommen til Ragnvaldsø. Men da Erlend og Svein havde faaet et Nys om, at Harald og Ragnvald havde forenet sig, satte de fra Rossø over til Katanes, hvor de øvede Strandhug og udspredte det Rygte, at de vilde drage over til Suderøerne. De styrede og vestover; men da de havde lagt et Stykke ud, vendte de om og satte Kurs for Orknøerne. Hid kom de i et forrygende Veir. Haralds og Ragnvalds 14 Skibe laa ved Skalpeid paa Rossø. Man tænkte kun paa Fred og gode Dage, siden Rygtet gik, at Erlend og Svein havde begivet sig til Suderøerne. Ragnvald havde endog tænkt paa at begive sig til Orfjara og var gaaet i Land. Men om Uveirsnatten (24de Oktober) var Erlend og Svein der. Harald var ombord paa sit Skib og forsvarede sig med stor Tapperhed. Men da alle hans Mænd, som var paa Skibet hos ham, var faldne paa 5 nær, maatte han redde sig ved Flugten. Ragnvald opholdt sig imidlertid hos en Islænding, Skalden Botolf Begla, da Erlends Mænd kom til Gaards for at søge efter ham. Men takket være hans Værts Aandsnærværelse blev han dog frelst og undkom til Orfjara. Her traf han Harald, som ogsaa kom derhen som Flygtning, og paa nogle smaa Baade satte de siden over til Katanes.

Imidlertid delte Seirherrerne det let vundne rige Bytte mellem sig, og Svein magede det da saa, at alle de Kostbarheder, som havde tilhørt Ragnvald, faldt paa hans Part, og han sendte dem strax over til deres tidligere Eiermand. Erlend besluttede sig nu mod Sveins Raad at tage Juleophold ved Daminsø.*) Strax før Jul maatte Svein drage bort i et nødvendigt Ærinde. Han raadede da Erlend til at være var om sig. Jarlen agtede dog ikke paa dette Raad, men førte et sorgløst og lystigt Liv. En Kveld (20de Decbr.) kom han aldeles drukken og sanseløs ombord; men

*) Nu Damsay i en Vik paa Nordkysten af Rossø.

Kongeindgangen i Throndhjems Domkirke.

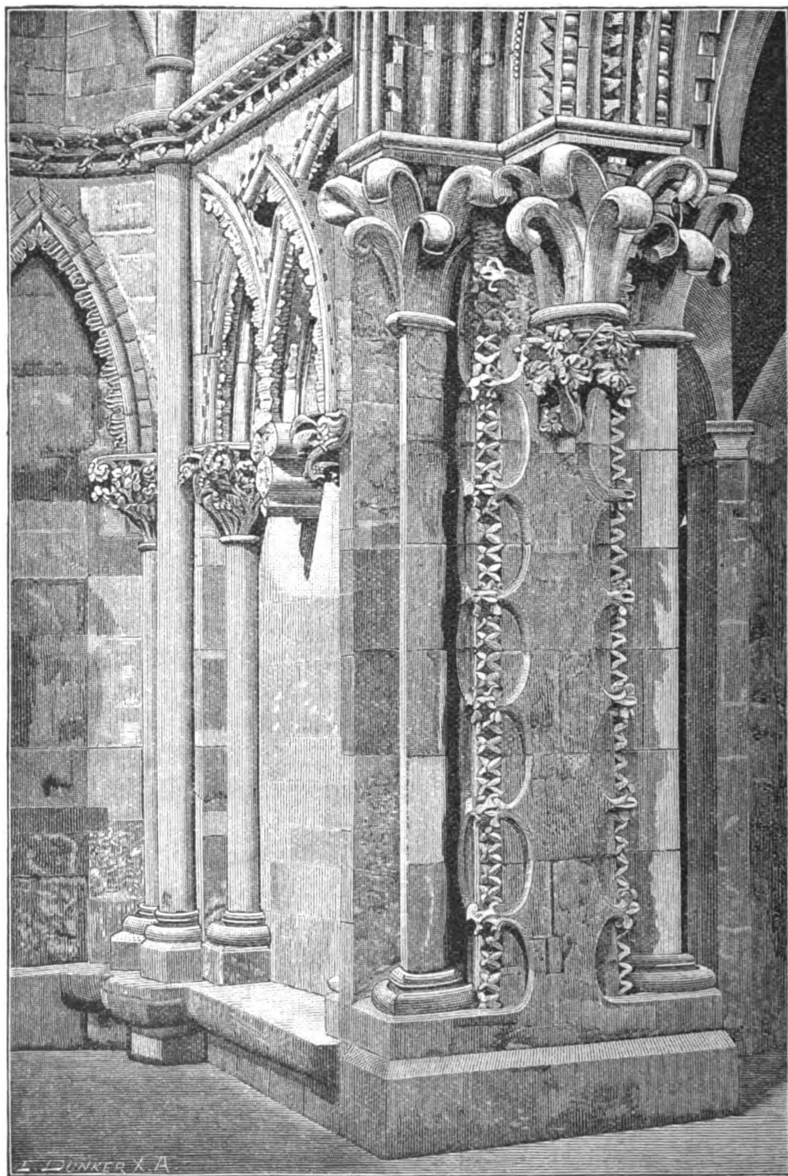
Pl. XV.

Mandskabet blev for den største Del i Land. Inden han endnu havde sovet Rusen ud, kom Jarlerne Ragnvald og Harald over ham. De gik uden Modstand op paa hans Skib. Erlends Mænd søgte at faa Liv i sin døddrukne Herre, men da det ikke hjalp, greb en af dem ham i sin Favn, sprang i en Baad og søgte at naa Land. Men paa Stranden segnede Erlend om, ramt af et Kastespyd. Først tre Dage efter fandt man hans Lig. Svein Asleivssøn dræbte siden med egen Haand den Mand, som roste sig af at have givet Erlend Banesaar, og hevnede saaledes sin Herre.

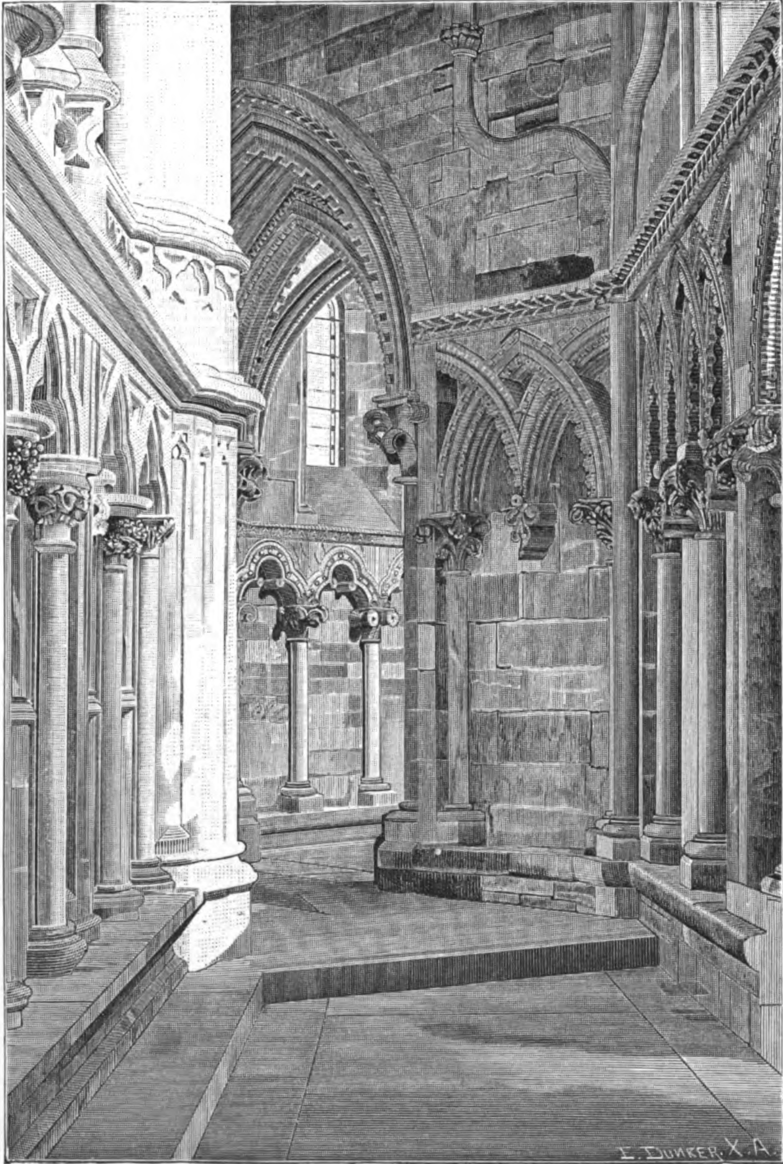
Ragnvald Jarl vilde først og fremst blive forsonet med Svein Asleivssøn. Han indbød ham til sig i Julen og foreslog ham at indgaa Forlig med Harald. Dette Forlig kom virkelig ogsaa istand, men paa Vilkaar, som forekom Svein Asleivssøn meget for haarde. Han skulde nemlig udrede en Mark Guld til hver af Jarlerne og afstaa den ene Halvpart af sit Jordegods, saa at han kun beholdt tilbage den anden Halvdel tilligemed et godt Langskib. Ragnvald erklærede strax, at han ikke vilde have noget af den Bod, som faldt paa hans Part. Men Harald var mere nærig. Han drog over til Sveins Gaard paa Gaareksø og tog der, hvad han forefandt. Da Svein fik høre derom, satte han i fuldt Sinne over for at indebrænde Jarlen, og han agtede ikke paa, at hans Hustru og Datter vilde have delt Skjæbne med hans Uven. Men han fik til al Lykke vide nogenlunde betids, at Jarlen var dragen ud paa Jagt. Saa forlangte han, at hans Hustru Ingebjørg skulde sige ham, hvor Jarlen var tagen hen. Men denne, som var i Slægt med Harald, vilde ikke paa nogen Maade røbe, hvor han var at finde. Siden førte Svein endnu i nogle Maaneder Feide med Harald Jarl; men det lykkedes dog Ragnvald d. 1ste Juni 1157 at faa mæglet Fred. En Stund efter drog Svein, Thorbjørn Klerk og Erik Slagbrelle i Fællesskab ud paa et Søtog og kom herunder til Suderøerne og Syllingerne (Scilly Øerne), som de skal have herjet.

Efter dette skulde det synes, som Freden var fuldstændig gjenoprettet paa Øerne. Men dette var dog langtfra Tilfældet. Selv var Jarlerne vistnok indbyrdes enige og holdt Forliget, men desto mere rasede deres Mænd mod hinanden. Thorbjørn Klerk, der havde indtaget sin gamle Plads som Haralds Raadgiver, var den, som først eglede sig ind paa Ragnvalds Mænd. Da han havde begaaet et Drab, landsforviste Ragnvald ham, og Thorbjørn begav sig da til den skotske Konge Mælkolm, som modtog ham med aabne Arme. Men man spurgte dog, at Thorbjørn Klerk af og til gjæstede Katanes som snarest.

Om Høsten 1158 drog Jarlerne Ragnvald og Harald over til Katanes for at jage Hjorte. Da vilde man vide, at Thorbjørn just skulde opholde sig der ogdet med en stærk Bande, og man ymtede om, at han vel havde udtænkt en eller anden Streg. Jarlerne forsterkede da sit Følge, saa de havde 120 Mand med sig; deraf var de 20 til Hest. Om Kvelden

277. Parti af Koret i Throndhjems Domkirke.

Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korgangen.

Pl. XVI.

den 20de August red de op over Thorsdalen (langs Thursowater) og holdt om Natten til paa en Gaard der. Dagen efter fortsatte de Reisen. De bøiede da mod Vest opover Sidedalen Kalvedal (Caldale). Ragnvald red med sine Mænd i Spidsen for Troppen. Veien faldt gjennem en Gaard, hvis Eier, Høskuld, stod ude paa Tunet og læssede Hø. Han hilste Jarlen og nævnte hans Navn saa høit, at det kunde høres langt borte. Ragnvald red op gjennem Geilerne og var kommen til Enden af Stuebygningen; da ramlede en Del af Væggen ned, og ud styrtede Thorbjørn Klerk. Han stevnede lige mod Jarlen og hug til ham. Den attenaarige Aasulf, som var i Ragnvalds Følge, holdt sin Arm op mod Thorbjørns Hug; men det tog Armen af og saarede Jarlen i Hagen. Ragnvald vilde springe af Hesten; men hans Fod hang fast i Stigbøilen, og i samme Øieblik gjennemborede en af Thorbjørns Mænd ham med sit Spyd. Thorbjørn fik ogsaa et Spydstik i Maven; men da han saa sin Fiende død, skyndte han sig bort i Ly af Husene, styrtede siden ned over Bakken og tog sin Tilflugt til en Blødmyr. Paa Veien for de forbi Harald og hans Mænd, som anede Uraad og vilde stoppe ham. Men Harald sagde, at han først vilde høre, hvad Ragnvald bestemte. Da de kom til Gaards, var her megen Tummel og Staahei, og det drog ud, før han fik vide, hvad der egentlig var paa Færde. Saa gjerne han end vilde have reddet Thorbjørn, var der dog nu intet andet at gjøre end at slaa Følge med Ragnvalds Mænd, der fnysende af Harme satte i Vei for at tage Morderne igjen. Ude paa Myren havde Thorbjørn taget Stilling bag et Dike og forsvarede sig længe tappert mod Jarlsmændene. Under et Pusterum i Striden benyttede han Leiligheden til at bede Harald Jarl om Grid, idet han mindede ham om deres tidligere Venskab og pukkede paa, at han snarere fortjente Tak end Utak for den udførte Gjerning, der jo skaffede Harald Overherredømmet over Øerne. Det var ikke frit for, at Harald laante disse Ord et villigt Øre. Men da tog en af hans ypperste Mænd, Magnus Haavardssøn, Bladet fra Munden og erklærede ham lige ud, at han derved vilde paadrage sig Mistanke om, at han var delagtig i Ragnvalds Drab. "Du kan gjerne give Thorbjørn Grid, om du vil," sagde han tilsidst. "Men af mig faar han det aldrig." Han for nu omkring Diket, ledsaget af sine Brødre og nogle andre; men Harald satte med et vældigt Byks lige over. Thorbjørns Mænd adspredte sig nu; men han selv blev tilbage, kastede sig paa Knæ for Harald og bad for sit Liv. Harald bad ham da flygte, det forteste han kunde; thi han nænnede ei selv at dræbe ham, sagde han. Thorbjørn lod sig ikke det sige to Gange, men styrtede afsted til nogle Stoler, som var i Nærheden. Men neppe saa Magnus Haavardssøn, hvor han tog Veien, før han ilede efter og satte Ild paa Husene. Thorbjørn Klerk gik da selv niende ud, og de blev nedhuggede til sidste Mand. Nu først saa man, at Indvoldene hele Tiden havde hængt ud af det Saar, han havde faaet, samtidig med at Ragnvald Jarl blev

278. Parti af Koret i Throndhjems Domkirke.

Fra Throndhjems Domkirke. Korets sydlige Kapel.

Pl. XVII.

dræbt. Efter dette uhyggelige Møde tog Jarlen Veien nedover Dalen igjen; men Magnus drog Omsorg for Ragnvalds Lig og bragte det siden ned til Thorsaa. Her hentede Harald det selv og førte det i høitideligt Optog over til Orknøerne, hvor det blev begravet ved St. Magnus's Kirke.

Ragnvald Jarls sørgelige Endeligt vakte dyb Sorg baade paa Øerne og i Norge; thi faa Fyrster har været saa afholdte som han. Han var venlig og blid mod alle og hjalp, hvor han kunde; derhos besad han megen Belevenhed og aandelig Dannelse. Som Skald var han vistnok en af de dygtigste, som Norge og Island tilsammen havde frembragt, og hans Vers opstilledes som efterlignelsesværdige Mønstre. Det varede ikke længe, før Folk begyndte at tale om, at han var hellig, og at der skede Underverker ved hans Grav. Fire og treti Aar efter hans Drab blev hans Hellighed ogsaa anerkjendt af Pave Coelestin III, og hans jordiske Levninger optoges af Graven og skrinlagdes under megen Høitidelighed.

Da Ragnvald Jarl ikke efterlod sig nogen Søn, blev Harald Maddadhssøn Eneherre saavel over Orknøerne og Hjaltland som over Katanes. Med Svein Aasleivssøn levede han nu i bedste Forstaaelse; ja, denne paatog sig endog at opfostre hans Søn Haakon, som han uddannede til en haardfør og tapper Kriger paa de Vikingtog, som han hver Vaar og Høst pleiede at foretage til de engelske og irske Farvande. Slig hengik Aar efter Aar. En Sommer kom han hjem til GaarekSø med et rigt Bytte af Klæde og Vin, som han havde taget fra nogle engelske Skibe, der agtede sig til Dublin. I denne Anledning holdt han et storartet Gilde, ved hvilket ogsaa Harald Jarl var hans Gjest. Under Festen tog Harald Svein til Side. "Du skulde nu holde op med disse Hærfærderne dine, medens det endnu er Tid," sagde han. "Du maa huske paa, at Voldsmænd tilsidst bliver liggende paa sine Gjerninger. Desuden har du nu skrabet sammen nok for dig og dine Mænd." Svein mente, at Jarlen skulde være den sidste til at holde slige Straffeprækener for ham; thi han havde just ikke Ord for at være meget bedre. "Jeg svarer for mig selv," sagde Jarlen; "men jeg følte nu en Trang til at sige dig, hvad jeg mener." Svein takkede ham for hans venskabelige Raad og lovede, at han skulde slutte det næste Aar; thi han var ikke længere den Karl, han havde været, før Aarene begyndte at lægges paa ham. Men Høstvikingen i dette Aar maatte han være med i. Jarlen mente, at det kunde være tvivlsomt nok, hvad Udfald den vilde faa. Men de taltes ikke nærmere ved om den Sag, og de skiltes i største Venskabelighed, da Gildet var tilende.

Om Høsten drog Svein i Hærfærd med 7 store Langskibe, og Haakon, Harald Jarls Søn, var med. De herjede først Suderøerne og kom siden til Irland, hvor han rettede et saa uventet Angreb paa Dublin, at han allerede var indenfor Byens Porte, før Forsvarerne vidste Ordet af hans Færd. Besætningen tilbød sig da at overgive sig og at udrede en saa

stor Brandskat, som han forlangte, naar han blot vilde ophøre med Fiendtlighederne. Svein gik ind paa dette Tilbud; Besætningen aflagde Ed paa, at den skulde opfylde sine Løfter, og Svein vendte tilbage til Skibene for den næste Morgen igjen at indfinde sig i Byen. Men om Natten grov Forsvarerne dybe Faldgruber foran Portene og andensteds, hvor Svein maatte lægge sin Vei, og bevæbnede Stridsmænd lagde sig paa Lur i de nærmeste Huse. Svein indfandt sig og med sine Mænd uden at ane Fare og styrtede saaledes ned i Graven. Nu for Byens Forsvarere med et frem af sit Baghold og nedsablede ham med en stor Mængde af hans Folk. De øvrige undkom til Øerne. De sidste Ord, Svein talte, skal have været: "Hvad enten jeg frelser mig eller lader mit Liv, saa glæder jeg mig over, at jeg er den hellige Ragnvald Jarls Hirdmand, og af hans Forbønner haaber jeg at nyde godt hos Gud." Saaledes lod Nordens sidste Viking sit Liv, og det er sagt om ham, at han var den ypperste og djerveste Mand, som til alle Tider er opstaaet i Vesterlandene, og som ei bar fyrsteligt Navn. Hans Sønner Olaf og Andres delte Arven efter ham.

Harald Maddadhsson vedblev endnu i lang Tid at herske over Øerne; men lige over for den norske Konge synes han at have hævdet sin Uafhængighed.

Irlands Undertvingelse af Englænderne.

Paa hvilken Tid og under hvilke Omstændigheder det var, at Svein Asleivsson lod sit Liv, siger Sagaerne intet bestemt om; men det ligger nær at gjætte paa de Begivenheder, som bragte Irland ind under engelsk Overhøihed.

Efter Slaget paa Clontarf-Sletten*) havde Irland været sønderrevet af indre Uroligheder; hver Konges Død betegnedes af heftige Thronstridigheder. Under disse indtog de indflyttede Normanner — eller Østmænd, som de kaldtes — en særegen Stilling. Af og til hyldede de enkelte irske Kongers Overhøihed; men det var kun i Forbigaaende, naar de saa, de selv kunde høste Nytte deraf. Den norske Koloni i Irland blev herigjennem en sterkt medvirkende Aarsag til det irske Riges Opløsning og Undergang.

*) Se Bd. I, S. 481.

Saa ilde som det saa ud i Irland i Midten af det tolvte Aarhundrede, havde det endnu aldrig set ud paa den ulykkelige Ø; thi nu rasede Thronstridighederne værre end nogensinde før. Efter at Fyrst Tirdelvach af Connaught var bleven anerkjendt som Overkonge 1133, maatte han mod Slutningen af sin Regjering kjæmpe mod Muirkertach O'Lochlann, der vilde gjøre ham Rangen stridig, men som først et Par Aar efter Tirdelvachs Død kom i Besiddelse af hans Værdighed (1161). Efterat Muirkertach i 1166 var falden i et Slag mod en af Smaafyrsterne, vendte Herredømmet tilbage til Tirdelvachs Æt, idet hans Søn Ruaidhri O'Connor blev erkjendt som Overkonge. Han drog til Dublin og blev — som det synes — godvillig hyldet af Østmændene, hvorpaa han udskrev en Skat paa 4000 Naut af hele Irland, der skulde benyttes til at betale Østmændene deres Sold. Men Østmændene vedblev tiltrods for sin tilsyneladende Underkastelse at danne en Magt for sig selv; deres Høvding var den tapre Aaskel Ragnvaldssøn. To Underkonger, Tieghearnan i Breifru og Diarmid i Leinster, havde længe ligget i Strid med hinanden. Da Ruaidhri og Østmændene tog Tieghearnans Parti, blev Diarmid bragt i en saadan Knibe, at han ikke vidste sig noget andet Raad end at tage sin Tilflugt til Kong Henrik II af England og bede ham om Hjælp.

Henrik II havde længe havt Øinene henvendte paa de irske Forhold; han lugtede, at her var Bytte at gjøre. Allerede strax efter sin Thronbestigelse (1155) havde han sendt Bud til Paven om, at denne skulde give ham Lov til at erobre Øen. Pave Hadrian IV (Kardinal Nikolaus Brekspear), der selv var en Englænder, gav ham den forlangte Tilladelse "til Guds Ære og Sjælenes Frelse og for at lære dette Folk (Irerne) gode Sæder." Det eneste Vilkaar, han opstillede, var, at der aarlig af hver Arne skulde svares en Denar til Peterskirken (den saakaldte Peterspenning). Til Tegn paa, at Henrik skulde have Herskerretten over Irland, sendte han ham det sædvanlige Symbol, en Ring.

Da Diarmid kom over til Henrik og klagede sin Nød for ham, tilbød han ham at tage sit Rige til Len af ham, om han vilde yde ham den Hjælp, han behøvede, for at kunne optage Kampen med Modstanderen. Henrik var imidlertid for sterkt optagen paa andre Hold til, at han selv kunde drage over til Irland. Men han sendte med ham et aabent Brev, hvori han gav enhver af sine Mænd, som havde Lyst til at kjæmpe med Irerne, Tilladelse til at staa ham bi. Ved Hjælp af dette bevægede Diarmid en Del normanniske Riddere i det vestlige England (Pembroke) til at give ham Tilsagn om Bistand. Den følgende Vaar (1169) skulde de under Anførsel af Richard Claire, Jarl af Pembroke, komme over til Irland.

I Fortrøstning til disse gode Løfter ilede Diarmid tilbage til sin Fædrenes. Han fik strax en Hær paa Benene, men blev af sine Fiender

bragt i en saa slem Knibe, at han sandsynligvis vilde have været ude af Sagaen, hvis de normanniske Riddere ikke var landede paa Øen, just som han var stedt i den yderste Nød. Han drog dem imøde og rykkede i Forening med dem mod Wexford, hvis Indbyggere for den største Del skal have været Østmænd. Disse mødte Fienden først udenfor Byen; men da de ei kunde staa sig mod de krigsvante, vel bevæbnede Normanner, trak de sig indenfor Murene og forsvarede sig her med den største Tapperhed. Omsider blev de dog nødte til at give sig og stille Gisler. Nu rykkede Diarmid mod de sydøstlige Dele af Øen. Ruaidhri blev bange og sluttede Forlig med ham paa det Vilkaar, at han skulde anerkjende Diarmid som Konge af Leinster, mod at denne vilde hylde ham som sin Overkonge. Diarmid gik ind paa dette, men vedblev at trække Hjælpetropper fra England til sig. Allerede nu blev Dublins Omegn saa haardt truet, at Østmændene tilbød sig at erkjende Diarmid som sin Herre mod at forskaanes for videre Fiendtligheder. Diarmid blev for en Tid kaldet bort til en anden Kampplads.

Nu kom Richard Claires Hovedstyrke over til Øen og landede ved Waterford. Østmændene her forsvarede sig tappert og drev de stormende Fiender to Gange tilbage. Men omsider lykkedes det Normannerne at faa brudt Hul paa Muren og at trænge ind i Byen, hvor de anrettede et frygteligt Blodbad. Kongen i Waterford, Ragnvald, blev tagen til Fange og vilde være bleven dræbt, hvis ikke Diarmid var vendt tilbage og havde bedet om Naade for ham.

Til Løn for den Hjælp, Richard Claire ydede Diarmid, havde denne tilsagt ham sin Datter Evas Haand. Medens Bryllupet holdtes, reiste Østmændene i Dublin sig under Askell Ragnvaldssøn og erklærede sig for uafhængige. Overkongen Ruaidhri ilede dem til Hjælp og tog med en stærk Hær Stilling et Par Mile søndenfor Dublin. Men Richard og Diarmid rykkede i hurtige Marscher Ruaidhri forbi og stod udenfor Dublins Porte, medens Østmændene troede dem langt borte. I sin Bestyrtelse saa de sig intet andet Raad end at aabne Underhandlinger med Fienden gjennem sin Erkebiskop Lorcan (Laurentius) O'Toole. Men midt under Underhandlingerne stormede Normannerne Muren og fik i en Haandvending Byen i sin Magt (21de September 1170). Askell Ragnvaldssøn og de fornemste Østmænd med ham slap ned til Skibene, paa hvilke de styrede over til Suderøerne og Orknøerne. Men en stor Mængde af Borgerne blev dræbte, og Byen overgaves til Plyndring.

Men den Fremgang, som Jarlen af Pembroke saaledes gjorde, opvakte Henrik II's Skinsyge, og han udstedte derfor Forbud mod, at man skulde komme ham til Hjælp, ja befalede endog dem, som allerede havde taget Tjeneste hos ham, at vende tilbage. Vistnok fulgte ikke mange Kongens Befaling; men Richard Claire blev alligevel bragt i en vanskelig Stilling,

da Kong Diarmid paa samme Tid døde, og de, som af Hengivenhed havde fulgt denne, faldt fra. Paa samme Tid (Pintsen 1171) kom Aaskell Ragnvaldssøn tilbage med en Flaade paa 60 Skibe og en stor Skare af Krigere, som han især skal have samlet paa Orknøerne. Aaskells Kjæmper, siger de irske Krøniker, var paa Nordmændenes vanlige Vis iførte Brynjer og Pansere og havde runde røde Skjolde, beslaaede med Jern. Deres egentlige Anfører skal en orknøisk Høvding Jon ode (den rasende) have været. Aaskell angreb Dublin med stor Heftighed og havde nær overvældet Byens Befalingsmand, Milo af Cogan. Men et Udfald, som hans Broder gjorde fra Byen, skaffede ham Luft og kastede Østmændene paa Flugt. Jon ode faldt, og Aaskell Ragnvaldssøn blev tagen til Fange og henrettet; thi han erklærede rent ud, at han vilde forny Angrebet med større Eftertryk, om man igjen satte ham paa fri Fod.

Men til Trods for Østmændenes Nederlag var Englændernes Herredømme over Dublin ingenlunde sikret. Erkebiskop Laurentius fik overtalt flere af Smaafyrsterne til at sætte deres private Kjevlerier og Skjærmydsler til Side og i Stedet vende sig med forenede Kræfter mod den fælles Fiende, Englænderne. Ingen Tid vilde heller have været mere heldig til at vove et saadant Angreb. Irerne reiste sig, og fra Man og Suderøerne kom der Hjælp. En Hær paa 30,000 Mand omringede Byen, medens en Flaade paa treti Skibe spærrede Havnen. Men baade Hæren og Flaaden indskrænkede sig til Blokade. Alligevel blev Richard Claire stedt i en stor Vaande, og han begyndte at underhandle med Ruaidhri. Han skulde nu nøies med at modtage Leinster som Len af Overkongen, sagde han. Men herpaa vilde Ruaidhri ikke indlade sig. Han fordrede, at Richard skulde udlevere alle de Byer og Borge, han holdt besat, og forføie sig ud af Irland. Men Jarlen fandt, at det var haarde Vilkaar, og han besluttede sig derfor til at lade det komme an paa et fortvivlet Udfald. Mod Forventning kronedes dette med Held. I Løbet af faa Timer blev den fiendtlige Hær fuldstændig oprevet og jaget fra hinanden, og med rigt Bytte vendte han tilbage til Dublin. Blandt andet havde Udfaldet skaffet ham Levnetsmidler nok til at kunne udholde et helt Aars Beleiring.

Paa andre Steder havde Richard Jarls Hær imidlertid Uheld med sig, og da der tillige bares til ham Rygter om, hvor ilde Kong Henrik likte hans egenmægtige Fremfærd, besluttede han sig til al drage over til England for at formilde ham og sikre sig hans Gunst. Dette lykkedes ham ogsaa. Kong Henrik II tilstod ham alt, hvad han havde erobret af Irland, som et arveligt Len under den engelske Krone; men Dublin og de øvrige Søhavne, som allerede var tagne, maatte han overlade Kongen. Med en Hær paa 4000 Mand og 400 Riddere satte Kongen paa 400 Skibe over til Irland i Følge med Richard Jarl. De landede ved Waterford og drog siden i et

sandt Triumftog op til Dublin, hvis Indbyggere hilsede Henriks Komme med Glæde, idet de haabede, at han vilde fri dem fra sine Vasallers Undertrykkelser.

Medens Richard Jarl var borte, gjorde den irske Fyrste Tighearnar O'Ruarc et Forsøg paa at overumple Dublin, men sloges tilbage med Tab. En Episode af denne Kamp tør man antage Svein Aasleivssøns sidste Færd for at have været.

Med Østmandsbyernes Undertvingelse ophører Irlands Historie at gribe ind i Norges. Men om Østmændenes Herredømme end blev tilintetgjort, blev de dog ikke fordrevne fra Irland, ligesaa lidt som de tabte al

279—280. Fra Throndhjems Domkirke. Kapitæler i Koret.

sin Indflydelse. De vedblev endnu længe at danne et bestemt afsondret Folk, som drev Handel og Skibsfart, og som stillede en egen Hærstyrke paa Benene, uafhængig af de engelske Erobrere. Endnu langt ned i det følgende Aarhundrede bevarede de de Folkeeiendommeligheder, som adskilte dem fra Irerne og Englænderne. Man har saaledes fra 1283 et Dokument, udstedt af den engelske Konge Edvard, om, at Østmændene i Waterford skulde dømmes efter de samme Love som de i Irland bosatte Englændere.

Men deres Rolle i Landets Historie var dog udspillet paa samme Tid, som deres politiske Selvstændighed blev omstyrtet. De irske Kroniker

udhæver langt ned i Tiden flere Klaner, som var af norsk Herkomst eller ialfald havde optaget meget norsk Blod i sig. En irsk Historieskriver Duald Mac Firbis, der levede omkring 1650, ved endog at berette, at de fleste Kjøbmandsfamilier i Dublin paa hans Tid var Efterkommere af Nordmændene og endnu indtog en fiendtlig Stilling mod de indfødte Irer. Endnu den Dag idag synes de Familienavne, som dublinske Kjøbmænd bærer, at tale for Rigtigheden af, at norske Slægter i denne By har forplantet sig som et levende Vidnesbyrd om det Herredømme, deres Forfædre for 7—800 Aar siden øvede her.

Aarsagen til, at Nordmændene i irske Byer kunde beholde sin Nationalitet, maa vistnok for en ikke ringe Del søges deri, at de i hver Stad havde anlagt en egen By, der var forsynet med Mure og Grave til Værn mod Irerne. Ved Liffeyfloden tæt op til det gamle Dublin havde Nordmændene bygget sig en By, der var befæstet paa denne Vis. Den fik efter Østmændene Navnet Ostmantown d. e. Østmændenes By. Gjennem hele Middelalderen vedblev Ostmantown at udgjøre en særegen Del af Dublin. Hver Aften lukkedes Portene til den sterke Fæstningsmur, som omgav den. Tilsidst sløifedes Murene, og Ostmantown indlemmedes i Dublin. Men endnu vidner Navnet Ostmantown — eller Oxmantown, som det nu med fordærvet Udtale kaldes — om Tilværelsen af en norsk By i den irske Hovedstad.

Erling skakkes og Kong Magnus Erlingssøns Karakteristik. Forfølgelser mod Harald Gilles Æt.

Det er et Træk hos Erling skakke, som man aldrig maa tabe af Sigte: det er den skinsyge Kjærlighed, hvormed han omfattede sin Søn Magnus. For den maatte alle Hensyn vige. Det havde vidst sig, at Kirkens Indvielse ikke havde været tilstrækkelig til at befæste ham paa Norges Throne. Naarsomhelst en Oprørsflok reiste sig under Anførsel af en Kongsætling, sluttede Folk sig til den af Had til Erling. Drev Uveiret over, bryggede det strax op til et nyt, som blev farligere. Thi den, som engang havde paadraget sig Erlings Mistro, kunde aldrig blive forsonet med ham. Man havde i faa

Fald kun Valget mellem at gaa i Landflygtighed eller at slutte sig til den ene eller anden Oprørsflok, som Erlings Ovvælde reiste.

I hvert Skud af Harald Gilles Æt saa Erling lige saa mange Medbeilere til hans Søns Krone. Saa længe den ikke var udryddet i Bund og Grund, kunde han ikke være rolig. Men Slægten var utrolig udbredt. Dette vidste Erling, og han lod sig det derfor være magtpaaliggende at faa opsnuset alle dem, i hvis Aarer der flød kongeligt Blod. Sigurd Mund havde efterladt sig en Datter ved Navn Cecilia, der opfostredes paa Kongsgaarden Gelmin*) i Orkedalen. Da hun blev giftefærdig, sendte Erling hende til Vermeland, hvor Lagmanden Folkvid tog hende til Frille. Saa

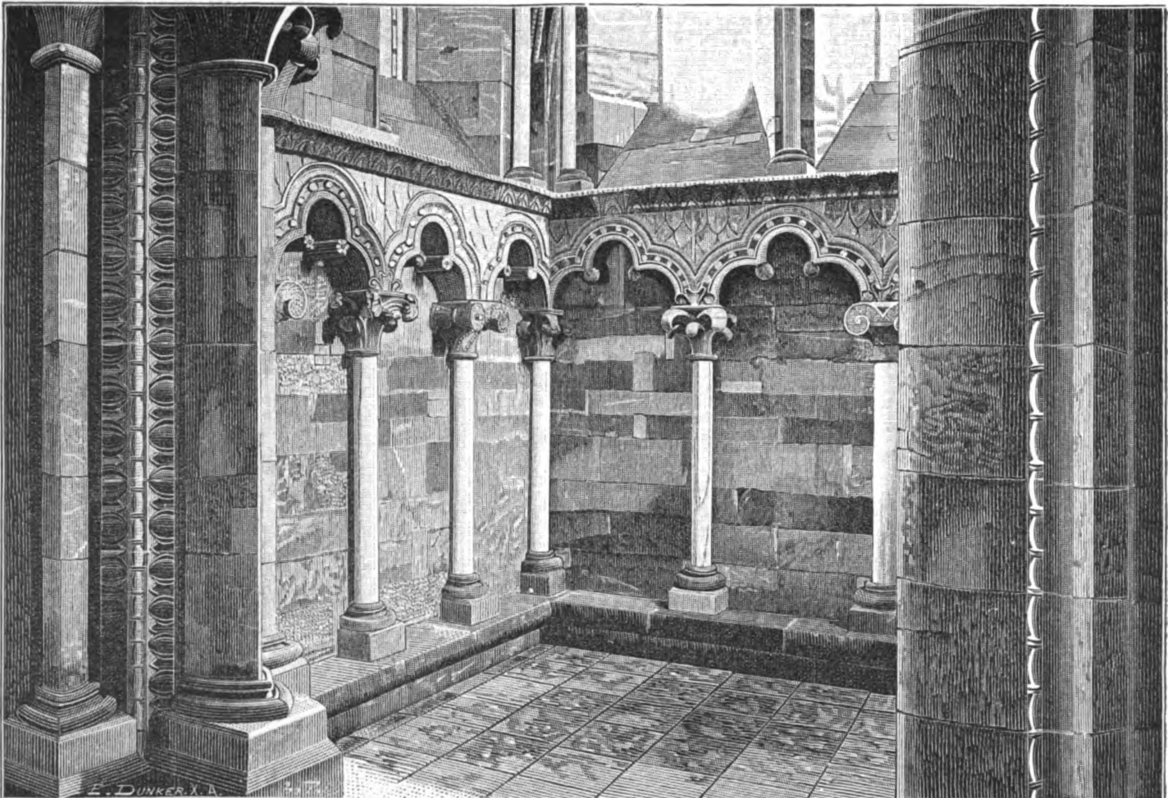

281. Fra Throndhjems Domkirke. Kapitæl i Koret.

godt kjendte Erling til Nordmændenes Folkelynne, at de Børn, som maatte fødes i denne Forbindelse, ikke paa nogen Maade vilde blive farlige for hans Søns Kongeværdighed. Men Cecilia kunde ikke fordrage den Husbond, som saaledes var bleven hende paatvungen, og hun benyttede sig derfor af den første Leilighed, som tilbød sig, for at slippe bort fra dette for en Kongedatter saa uværdige Forhold.

Omtrent paa samme Tid, som Cecilia sendtes bort, indfandt Nikolaus Kuvung af Giske sig i Bergen hos Erling med en heldig Fangst. Det var en vakker ung Mand ved Navn Harald, som i al Hemmelighed var bleven

*) Nu Gaarden Gjølme i Orkedalen.

Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Korets sydlige Kapel.

Pl. XVIII.

opfostret paa Oplandene. Hans Moder var Kristina, Erling skakkes Hustru; men Faderen var Sigurd Mund. En Kjærlighedsforstaaelse mellem saa nære Slægtninge som Kristina og Sigurd betragtedes efter Tidens Kirkelove som den største Synd og bragte den værste Skam over de skyldige. Forholdet var derfor bleven neddysset, Barnet var bleven bortsat, og selv for sin senere Husbonde havde Kristina forstaaet at bevare fuldstændig Taushed om sit Feiltrin. I Bergen kom Harald i Berørelse med Kong Magnus, og denne fattede Godhed for ham; thi han synes at have været i Besiddelse af et meget vindende Væsen.

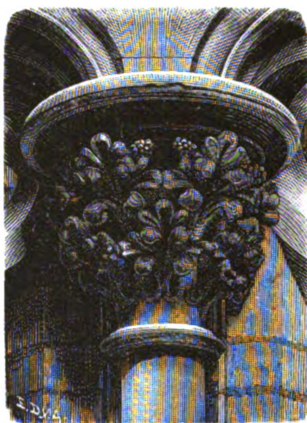
Da Erling skakke saa sin Hustrus, i Brøde fødte Søn for sig, sagde han ikke stort, og hans Mæle sank ned til Hvisken. Det gav et Sæt i de mange, som havde fattet Medynk med den vakre Gut; thi en saadan stilfærdig Adfærd fra Erlings Side varslede intet godt. Langt hellere havde de da set, at Erling havde faret op i fuldt Sinne og skjældt Harald ud med alle de stygge Ukvemsord, som han kunde rumme i sin Mund. I saa Fald havde der været Von om, at den stakkels Gut i det mindste havde faaet beholde Livet. Flere bad derfor Kong Magnus om at gaa i Forbøn for ham hos Faderen. Den unge Konge var strax villig til det, og sammen med flere af sine Venner bad han om Naade for sin ulykkelige Halvbroder. Men Erling blev vred: "End at raade dig til sligt! Liden Gagn faar du af dit Rige, om du vil fare frem med Mildhed. Fik Folk sin Villie frem, saa vilde nok alle have Harald til Konge, mens du maatte kyse Oxemunden." Det gik, som man anede. Harald blev ført over til Nordnes og halshugget, og hans hele Brøde bestod vistnok kun i hans Herkomst. Men denne Udaad tjente neppe til at styrke Erlings Anseelse.

Man tror, at Skammen over at se sit Feiltrin røbet og Harmen over Sønnens Drab drev Erlings Hustru Kristina ud af Landet. Hun reiste fra sin Ægtefælle i Følge med en Mand ved Navn Grim Rusle og begav sig til Konstantinopel. De havde flere Børn sammen. Det siges ikke, om de vendte tilbage til Norge. Man ved kun, at Kristina døde Aaret før Erlings Fald (1178).

I ægteskabelig Troskab var Erling imidlertid ikke mere at lide paa end Kristina. Han havde saaledes fire uægte Sønner, af hvilke en Frille fødte Reidar og Aasmund, og en anden ved Navn Aasa den lyse blev Moder til Finn og Sigurd.

Som Regent besad Erling forøvrigt mange udmerkede Egenskaber. Han viste Forstand i alt, hvad han foretog sig, var en dygtig Kriger og var lovkyndig som faa. Man agtede ham ligesaa meget for hans Herskerklogskab, som man frygtede ham for hans Grumhed. Hans hele Fremtræden og hans Udvortes paabød Vyrdnad. Den høie, tætvoxede Skikkelse med de fremskudte Skuldre, det lange skarpe og blege Ansigt, det graa Haar og hans rolige, noget afmaalte Væsen gav ham et ærværdigt Udseende, som

ikke skjæmmedes ved den Lyde, han bar fra sin Korsfærd, og som havde givet ham hans Tilnavn.*) Han gik altid klædt paa gammeldags Vis med høie Skafteskо og i langlivet og langærmet Kjortel, der dækkedes af Krigskappen. Hans Søn Magnus blev klædt paa samme Vis, saa længe han var ung; men da han voxede til og fik raade sig selv, klædte han sig paa en mere stormandsmæssig Maade. Han var i det hele en fuldstændig Modsætning af sin Fader. Han var lystig og spøgsom, og satte Fornøielser og Kjærligheds-eventyr over alt. De, som følte sig frastødte ved Erlings bratte og indesluttede Væsen, blev vundne ved Magnus's Belevenhed og Nedladenhed. Han synes og i det hele at have slægtet mere paa sin Moder end sin Fader, og de gamle, som kunde mindes Sigurd Jorsalfar, nærede stor Forkjærlighed for ham.

282. Fra Throndhjems Domkirke. Kapitæl i Koret.

I tretten Aar havde Magnus baaret Kongenavn. Denne Tid havde for Erling været en uafbrudt Kamp med Landsmænd og Fremmede. Den Vei, han havde fulgt, var betegnet med Udgydelse af kongeligt Blod og Voldsgjerninger mod Stormandsætterne, og selv havde han ofret sin Magelighed og sin Sjælsro. Han syntes vel selv, at det begyndte at gry af den Dag, da hans Søn skulde overtage Styret og ved sin Mildhed sone, hvad han selv havde forbrudt mod Folket. Saa meget glædeligere maatte det derfor være for ham at se, hvor vel hans Søn artede sig, og med hvor stor Kjærlighed han omfattedes af Landsfolket. Men alle hans Forhaabninger skulde snart bortveires; thi mod ham og hans Søn reiste der sig en ny

*) Se ovenfor S. 435.

Oprørsflok, som gjennem utrolige Savn og Møisommeligheder, gjennem blodige Nederlag og Ydmygelser skulde kuldkaste Erlings Dynasti og bane sig Vei til Thronens Fod. Det var Birkebeinernes Parti.

Birkebeinerne og Eystein Meyla. Tog til Throndhjem. Slaget paa Re. Eysteins Fald.

I Aaret 1174 fremstod der en ung Mand ved Navn Eystein, der sagde sig at være en Søn af Kong Eystein Haraldssøn. Han var liden og spæd af Bært og havde et fint, vakkert Ansigt, hvorfor man vanligvis gav ham Tilnavnet Meyla, d. e. den lille Pige. For han gav sig tilkjende i Norge, gjorde han om Sommeren en Reise til Gautland, hvor han en Tid opholdt sig hos Jarlen Byrge Brosa, der var gift med Harald Gilles Datter, Eysteins Faster Brigida. De tog sig paa bedste Vis af ham, da de hørte, hvem han var, og tilsagde ham sin Hjælp. Siden forsynede de ham med Penge og Folk og gav ham Løfte om mere siden. Eystein begav sig nu med sit Følge tilbage til Norge, hvor han for det første holdt til i Markebygderne paa den svenske Grænse. Her strømmede der snart Folk til ham. Det var vel for en ikke ringe Del Tilhængere af Olaf Ugævas gamle Parti, som med Glæde greb denne Anledning til atter at reise Oprørsfanen mod Erling. Men mange andre, som havde Frænders Drab eller Indgreb i sine Eiendomme at hevne, sluttede sig ogsaa til Eystein. Det var saaledes en djerv Ungdomsskare, der raadede over mere Mod og Tapperhed end Forstand, som vilde gjøre Erling Jarl og Kong Magnus Herredømmet over Norge stridigt.

De Penge, som Byrge Brosa havde givet Eystein, var snart opbrugte under den sterke Tilstrømning af Mandskab. Han og hans Mænd maatte derfor skaffe sig Livsophold ved at røve og stjæle, hvor de kunde komme til med det. De var dog endnu ikke mandsterke nok til at kunne opholde sig længe paa hvert Sted; men de streifede vidt og bredt omkring og dukkede op snart hist, snart her, hvor man mindst ventede dem. Under disse Strabadser led de meget ondt. Klæder og Sko blev opslidte, saa de maatte gaa barfodede; men de bødede paa det ved at binde Næver om sine Fødder og

Lægger. Det var en Fantefløk, som Bønderne i Førstningen saa ned paa med Foragt og gav det spottende Øgenavn Birkebeiner. Men det skulde ikke vare længe, før Herkjet blev dem stridt nok at drages med.

Af og til brød Birkebeinerne ogsaa ned i Vikens tættere befolkede Bygdelag. Lendermændene i Elvsyssel maatte da opbyde Bønderne mod dem, og det kom til flere Sammenstød, der kostede Blod og Mandspilde paa begge Sider. Sommetider var Bønderne de angribende; men Birkebeinerne kviede sig heller ikke for at ryge paa Bondehobene, og var Overmagten ikke altfor stor, gik de som oftest af med Seiren og drev Bøndernes Flokke paa Flugt. I de to Aar (1174—76), som Birkebeinerne tilbragte i Viken, skal de have holdt tre ordentlige Slag i fylkede Skarer og seiret i dem

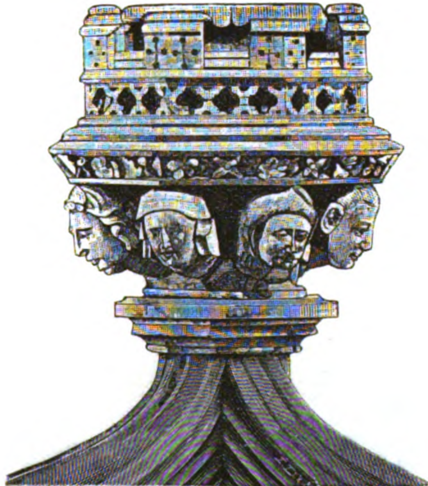

283 a. Fra Throndhjems Domkirke. Kronen paa Korbuen.

alle. Men paa Krokaskogen i Saurbø gik det dem galt. Bønderne fældte Hærbraater i Veien for dem, og Birkebeinerne slap kun ved ilsom Flugt og med Folketab ud af den Klemme, de kom i.

Da den tredie Sommer kom (1176), vovede Birkebeinerne sig ud paa en længere Færd. De fik fat paa en Del Skuder og Snekker, med hvilke de for frem langs med Landet. De agtede sig nemlig helt op til Nidaros. Men det første Stykke af Veien var det drygeste, og det var ledet adskilligt af Sommeren, før de havde Viken bag sig. Da de kom til Grenland, fik de Tilløb af en hel Del Thelebønder, som stundede efter at komme ud paa Eventyr. Men siden gik det udenskjærs i strygende Fart, helt til de kom nord til Nidaros. Ingen havde spurgt til dem, før de

styrede ind ad Fjorden. Erling og hans Søn Kongen opholdt sig just i Bergen, da de drog forbi; men selv han, som ellers var saa var, spurgte ikke det ringeste til deres Færd. I Nidaros opholdt Gjaldkeren, den tidligere omtalte Lendermand Nikolaus Skjaldvorssøn fra Steig, sig sammen med sin Svigersøn Erik Arnessøn. Den 8de September (Mariamesse sidre) havde Nikolaus været i Ottesangen og skulde hjem. Da kom Erik Arnessøn ham imøde og fortalte ham, at han havde hørt af nogle Fiskere, som havde været ude, at de havde set en Mængde Seil komme ind ad Fjorden. "Det tør hænde, det er Birkebeinerne," sagde han, "og du gjør vel rettest i at blæse Bymændene sammen til Thing." "Du skulde ikke være saa godtroende, du, at du hører efter alt det Tøv og Røre, som Fiskerne finder paa," sagde

283 b. Fra Throndhjems Domkirke. Kronen paa Korbuen.

Nikolaus. "Men jeg kan jo sende en Skude udefter, saa faar jeg se, om det er værdt at samle Bymændene." Erik sørgede for at faa en Snekke afsted til Digermulen og gik saa hjem. Da det ringede til Høimesse, gik Nikolaus atter i Kirke. Her ventede Erik paa ham. "Det er vist sandt, hvad Fiskerne snakkede om," sagde han. "Thi disse Folk, som jeg sendte afsted, har set Seilene, og de mener, der er Ufred paa Færde. Vil du som jeg, saa rider vi ud af Byen og samler Folk fra Nabolaget; thi her i Byen ser det ud til at være rent øde paa Mandskab." "Det er da svært, hvor ræd du er," sagde Nikolaus. "Men nu skal jeg i Kirken, som du ser, og naar jeg har været der, saa kan vi tales ved, om det behøves." Da Messen var endt, kom Erik igjen bort til Nikolaus. "Jeg har ladet Hestene

sadle, Maag. Skal vi kanske ride op paa Landet?" spurgte han. "Nei, først vil jeg have Madro," sagde Nikolaus, "og siden vil jeg samle Bymændene og se, hvor mandsterke vi er." Da skjønte Erik, at der ikke var noget Udkomme med den Gamle og lod være at nøde ham. Han gik hjem til sin Gaard, hvor han steg til Hest med sine Mænd og red ud af Byen. Nikolaus satte en Mand til at holde Udkik over Fjorden, men ruslede selv hjem og satte sig til at æde. Men neppe havde han faaet Maden tillivs, før der kom Bud om, at Birkebeinerne lagde op i Elven. Nu var det for sent at gjøre noget; han bød sine Mænd at væbne sig og begav sig med dem op paa Loftet for at forsvare sig derfra. Det skulde han ikke have gjort; havde han stillet sig i Porten med sine Mænd, saa havde han maaske

283 c. Fra Throndhjems Domkirke. Kronen paa Korbuen.

holdt Birkebeinerne fra Livet, til han havde faaet Hjælp; men nu var hele Gaarden paa et Øieblik fuld af Fiender. De raabte op til ham, at han skulde faa beholde Livet, hvis han overgav sig. Men han vilde ikke modtage Grid. Saa gik Birkebeinerne løs paa Loftet fra alle Kanter; nogle kravlede endog op paa Taget, hug Hul paa det og skjød ned. Nikolaus og hans Mænd værgede sig længe med stor Tapperhed. Selv var han en Skive for Fiendens Skud; men hans røde, guldnaglede og hjelmbesatte Skjold opfangede Pilene. Da disse trængte ind i Rørbaandene, sagde Nikolaus: "Nu lyver mit Skjold for mig," og sank strax efter død overende. Mange af hans Krigere faldt med ham; men mod Bymændene viste Birkebeinerne stor Skaansomhed. De stevnede strax efter Thing, hvor de tilsagde

Indbyggerne Fred, og paa Ørething gav de Eystein Kongenavn. Det viste sig nu som tidligere, at Erling ikke havde Thrønderne paa sin Side. Thi mange af dem, baade fra Byen og fra Landet, slog sig til Birkebeinernes Parti. Den ansete og rige Enke Gudrun paa Saltnes i Buviken*) havde tre staute Sønner Jon Ketling, Sigurd og Viljam; alle tre slog sig til Birkebeinernes Flok og blev navngjetne for sin Tapperhed og Uforfærdethed. Ud paa Høsten foretog Eystein og Birkebeinerne et Tog til Indthrøndelagens Bygder, hvor de ogsaa fandt stor Tilslutning. Fra Snaasen kom saaledes Thorfinn Svarte og hans Søn Helge med en Flok og forenede sig med dem. Ved Begyndelsen af Vinteren (Oktbr. 1176) forlod de Byen igjen og fortsatte Færden ud til Orkedalen. Her mønstredes Mandskabet, og det viste sig da, at Birkebeinerne raadede over en Styrke paa over 2400 Mand. Fra Orkedalen drog de over Fjeldet til Oplandene og videre over Thoten og Hadeland til Ringerike. Over alt fik de Landsfolket med det gode eller med det onde til at hylde Eystein som Norges Konge.

Erling Jarl og Kong Magnus havde om Høsten opholdt sig i Bergen, medens Birkebeinerne var nordenfor. De traf da den Aftale, at Erling med en betydelig Styrke skulde blive i Bergen for at passe op Birkebeinerne, om de kom Søveien nordsfra. Men Magnus, som nu var 20 Aar gammel, skulde strax begive sig til Viken og tage Ophold i Tønsberg for at beskytte de sydlige Dele af Landet, om de ubudne Gjester skulde indfinde sig der. Saasnart Birkebeinerne paa Ringerike fik høre, at Kong Magnus var kommen til Tunsberg, besluttede de sig til at overraske ham der. Det var allerede i Julehelgen. Men da Magnus, som holdt Julegjestebud i Tunsberg, fik høre, at Birkebeinerne var paa Farten, sammenkaldte han strax sine Krigere og besluttede at drage Fienden imøde. I Følge med Orm Kongsbroder brød han strax op. Da de var komne til Re, fik han Efterretning om, at Birkebeinerne var paa den nærmeste Gaard. Han besluttede sig til at modtage Fienden her, omtrent paa det samme Sted, hvor hans Fader fjorten Aar i Forveien havde overvundet Sigurd Jarl og hans Flok.

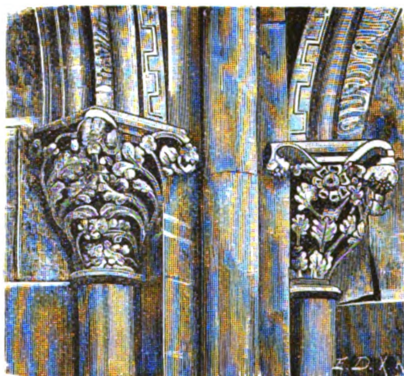
Det var en kold Dag i Begyndelsen af Januar 1177. Paa Marken laa der dyb Sne, som gik til Knæs, saasnart man traadte ud af den brudte Vei. Kongen og Orm lod derfor sine Mænd stampe sig en haard og fast Plads nordenfor Tunet langs med en Skigard, og fylkede her tvers over og paa begge Sider af Veien. Deres Hær udgjorde opimod 1800 Mand.

Birkebeinerne, der havde spredt sig omkring paa de nærmeste Gaarde, flokkede sig ved Rygtet om Magnus's Komme sammen, og da de saa, at de havde Folkemonen paa sin Side, besluttede de strax at skride til Angreb. De rykkede frem ad den smale Vei, som førte til Gaarden. Men paa

*) 21 Kilometer vestenfor Throndhjem.

Grund af den dybe Sne kunde de ikke faa udfoldet sin Fylking og blev derfor med Lethed overmandede af den faatalligere, men bedre opstillede Fiende. Efterhvert som Spidsen af Birkebeinernes Hær drev ned mod Kong Magnus's Slagorden, blev den nedhugget; Merket sank, og der opstod snart en saa stor Forvirring i deres Rækker, at de allerfleste af dem — deriblandt Kong Eystein selv — kastede sig paa Flugt. Al Mandstugt var ophørt, enhver søgte at redde sig saa godt, han kunde, i den dybe Sne, men Fienden trængte efter og hug Birkebeinerne ned for Fode.

Angst og modløs kom den unge Kong Eystein ind paa en Gaard i Nabolaget. Han tryglede og bad Husbonden om, at han vilde spare hans Liv og gjemme ham for de forfølgende Kongsmænd. Men Bonden var døv for alle Bønner og hug uden Skaansel den unge Konge ned. Da

284. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Koret.

Kampen var stilnet af, begav han sig ud for at opsøge Kong Magnus og melde ham, hvilken blodig Daad han havde øvet. Han traf ham inde i Stuen paa Ramnes, hvor han sad ved Ilden og varmede sig. Paa Pallen havde Orm Kongsbroder lagt sig for at hvile ud efter Kampen. Forøvrigt var der fuldt af Folk derinde, deriblandt ogsaa et Par Birkebeiner, der var saa haardt saarede, at de ingen Vei kunde komme. Om lidt kom nogle af Kong Magnus's Mænd ind bærende paa Eystein Meylas Lig. Kongen bad sine Mænd om at se nøie paa det, om de skulde drage Kjendsel paa det. Medens de Tilstedeværende stimlede sammen om den døde, reiste der sig i en mørk Krog af Stuen en Mand, som ingen havde givet Agt paa. Det var en Birkebein. Det saa nok ud for, at han kjendte sin Høvding. Med hævet Øxe styrtede han frem mod Krakken, hvor Kong Magnus sad, og rettede et Hug mod hans Hoved. Men en af Kongsmændene rev Magnus

til sig, saa Øxen kun gav ham et svært Skaar i Skulderen. Strax hævede Birkebeinen sit Vaaben paany og sigtede denne Gang efter Læggene paa Orm Kongsbroder, der laa henstrakt paa Pallen. Men denne saa det i Tide og kastede sine Ben bag over Hovedet, saa Hugget rammede Pallstokken, hvor Øxen blev siddende fast. I samme Nu stod der saa tæt af Spyd og Sværd i Birkebeinen, at han knap kunde falde. Da saa man først, at han havde slæbt Indvoldene efter sig paa Gulvet. Denne Birkebeins Tapperhed og Troskab blev høiligen rost af alle.

Kong Magnus's Mænd forfulgte længe de Flygtende og dræbte alle dem, som de kunde indhente. Blandt dem, som faldt, var Thorfinn svarte af Snaasen og mange Thrøndere. Efter en fremmed Forfatters Udsagn skal ikke mindre end 400 af Birkebeinernes Flok her være nedhuggede.

De, som undkom fra Slaget, var saa uheldigt stillede, som de bedst kunde blive. Saalænge de kunde gaa paa, for de frem med Voldsomhed og Raseri, thi de var sig sin Vaabendjærvhed og Folkestyrke vel bevidst. Men efter et Nederlag vendte Bladet sig fuldstændig. Blottede for Vaaben, Klæder, Penge og Livets første Fornødenheder, vidste de ikke, hvor de skulde tage Veien. Men bort maatte de; thi der var kun lidet Haab for dem om, at de vilde faa Grid af Erling skakke. De, som hørte hjemme i Thelemarken, flygtede derhen. Men den største Del flygtede over til Marker, hvor deres Flok først var bleven reist. Herfra drog de senere over til Gautland, idet de ventede, at Byrge Brosa, der havde støttet dem under den første Reisning, heller ikke nu vilde slaa Haanden af dem.

Efter sin Seir vendte Kong Magnus tilbage til Tunsberg. Havde man hidtil sagt, at Erling, hans Fader, var hans bedste Værn og Støtte, saa havde han nu lagt tilstrækkeligt for Dagen, at han godt kunde staa paa sine egne Ben, idet han havde slaaet en overlegen Hær. Man begyndte allerede at spaa, at den unge Konge vilde blive en endda dygtigere Hærmand end Faderen, og hans Mænd sluttede sig om ham med ubegrænset Tillid.

Sverre Sigurdssøn optræder og kaares til Birkebeinernes Høvding.

Da den Birkebeiner-Flok, som søgte et Fristed indenfor den svenske Grænse, var naaet til Sverige, fik den en ny og velkommen Underretning. Rygtet vilde vide, at der i Vermeland skulde opholde sig en norsk Kongesøn,

som var særdeles skikket til at overtage Ledelsen af den høvdingløse Skare. Hans Navn var Sverre, og han sagdes at være en Søn af Sigurd Mund. For Øieblikket opholdt han sig hos sin Søster Cecilia, der var den vermlandske Lagmand Folkvids Frille. Flokken strøg da strax derhen.

Sverre var en Mand paa omkring 26 Aar. Allerede ved det første Øiekast saa man, at man havde en djærv Sømandsskikkelse for sig. Han var under Middelshøide, havde korte Ben, men en firskaaren og sterkbygget Overkrop. Paa de brede Skuldre sad fast og roligt et kraftigt Hoved. Det lyse, vakre Ansigt, over hvilket urokkelig Ro og dyb Eftertanke laa udbredt, havde noget tillidvækkende ved sig; man følte, at de rødsprængte, paa engang milde og gjennemtrængende Øine aldrig sloges ned eller gled ud for noget. Naar han talte, bar hans klare, malmfulde Stemme hans Ord viden omkring,

285. Fra Throndhjems Domkirke. Parti af Koret.

endda han tilsyneladende aldrig tog sterkt i. Han var haardfør og seig og gav sig aldrig for noget, hvad enten det var Overanstrengelse, Nattevaagen, Sult eller Frost. Hvor nøisom han var, kan bedst sluttes af, at han i senere Aar, da han havde fuldt op af Livets Goder, som tiest kun nød et Maaltid om Dagen, og at ingen af hans Mænd nogensinde saa ham fuld.

Over Sverres Herkomst, Fødsel og første Ungdomsaar hviler der et Slør, som neppe vil blive løftet. Det lader og til, at han som Konge ikke vilde kjendes ved sin Barndom og Ungdom, ja endog drog Omsorg for, at Efterverdenen ikke skulde faa vide mere derom, end han selv fandt for godt. Stort kunde der kanske heller ikke være at berette; et virkeligt Barndomshjem havde han nemlig aldrig havt. Thi ved den Tid, Barnets

Erindringskreds begynder at aabne sig, blev han kastet ud blandt fremmede Mennesker paa ensomme Udøer, hvor Livet gaar op i en haard Kamp for det daglige Brød, og hvor Forskjellen i Byrd vel paa det nærmeste var udjevnet. Det Virkefelt, hans Skjæbne skulde anvise ham, var ogsaa vidt forskjelligt fra det, hvortil han ifølge sin Opdragelse var bleven bestemt.

I den sidste Tid af Harald Gilles Sønners Regjering ægtede en Kammager eller Kardemager i Bergen ved Navn Unas en Pige ved Navn Gunhild. Unas var vistnok en Færøing af Fødsel; hans Broder Roe blev i Aaret 1157 Biskop paa Færøerne. Gunhild derimod tilhørte en paa Søndmøre og i Nordfjord vidt forgrenet og anset Slægt. Kort efter Bryllupet fødte Gunhild en Søn, som blev kaldet Sverre, og alle antog, at Unas var hans Fader. Senere blev Gunhild Moder til Sønnen Hide og flere Døtre, hvis Navne ikke længere kjendes.

286. Fra Throndhjems Domkirke. Figur fra Korhvælvet (en Mand, spillende paa Gige).

Sverre blev i Bergen, til han var fem Aar gammel. Da blev han sendt over til Færøerne for at opfostres af Unas's Broder Roe. Meningen var, at han skulde holdes til Bogen for at oplæres til Prest. Vigselen modtog han og; men han opførte sig ingenlunde, som det anstod sig en adstadig Prestemand. Thi han var en stor Slagsbroder og frygtet for sin Uvorenhed. Engang var han nær kommen ilde deran. Han havde banket op en Mand, men fik som Følge deraf en hel Flok af hans Kammerater over sig. Han saa sig da intet andet Raad end at løbe ind i Stuen til en Kone. Hun skjulte ham paa hans Bøn i en Ovn, satte en Helle for Ovnsmundingen og gjorde op Ild udenfor. Neppe havde hun gjort det, før

Sverres Forfølgere kom ansættende. De snusede efter ham over hele Stuen, men maatte forføie sig afgaarde med uforrettet Sag.

Allerede tidlig havde Sverre en Følelse af, at han var bestemt for en stor Opgave i Livet. Hans Drømme bar Vidnesbyrd om, hvad der gjærede i hans Sjæl. Selv fæstede han en blind Tillid til dem og troede paa de Spaadomme, som de maatte indeholde. Men de, som han fortalte dem til, ansaa dem bare for Fjas og gjorde Nar af ham. Engang tyktes det ham, at han var i Norge, og da var han bleven saa stor en Fugl, at hans Neb naaede øster til Landets Ende, men hans Gumpefjær helt nord til Finmarken, og med sine Vinger dækkede han det hele Land. Denne forunderlige Drøm fortalte han til en gammel forstandig Mand ved Navn Einar og vilde have ham til at udtyde den. "Det er blindt for mig," sagde Einar; "men det varsler sagtens om et eller andet stort. Kanske du bliver Erkebiskop." "Det kan jeg aldrig tro" svarede Sverre alvorlig. "Erkebisp bliver jeg vist ikke; thi jeg duer nok ikke engang til at være Prest." Ogsaa en anden Drøm fra sin gjærende Ungdomstid fortalte Sverre senere. Det tyktes ham, at han var kommen over til Norge fra Færøerne for at modtage Vielse som Biskop. Det forekom ham da, som der var Strid i Landet; det var Hellig-Olaf selv, som var bleven usams med Erling Jarl og Kong Magnus. Sverre var tvivlraadig, hvem han skulde tage Parti for; men sidst-paa bestemte han sig til at søge hen til Kong Olaf. Han havde ikke været der længe, da hændte det sig en Morgen, at Kongen stod ved et Side-bord og vaskede sig. Der var ikke mere end 15—16 Mand inde i Stuen. Kongen var færdig, og en anden vilde til at to sig i det samme Vand; men Olaf puffede ham til Side og kaldte i det Sted paa Sverre Magnus, at han skulde vaske sig i Vandet. Han gjorde saa. Neppe var han færdig, før en Mand kom styrtende ind og raabte, at nu var Kongens Fiender for Døren. Kongen sagde, at det ikke havde nogen Nød. Hans Mænd skulde gribe sine Hug-vaaben; men han skulde dække dem alle med sit Skjold. Sit Merke bød han den unge Sverre at bære. Med Angst og Bæven syntes Sverre, han da greb Merket, men Kongen gik foran med Skjoldet. Strax de kom udenfor, for 7 Mænd imod dem og vilde hugge Merkesmanden; men Kongen dækkede ham med sit Skjold. Saa kom de ud paa en flet Vold; her reiste Sverre Merket og bar det imod Kong Magnus's og Erling Jarls Fylking, der strax veg tilbage. Denne Drøm fortalte Sverre siden til nogle af sine Venner, og de udtydede den paa det nærmeste saaledes, som det siden gik. "Naar slige Ting kom ham i Hu," lægger Sagaen til, "styrkedes han derved."

Der var imidlertid en Hemmelighed, som Sverres Moder Gunhild gik og bar paa, og den gav hende hverken Rist eller Ro. Da Unas var død, formaaede hun ikke længere at dølge den. Hun besluttede sig da til at drage i Pilgrimsfærd til Rom; hun vilde fremlægge for den hellige Fader selv, hvad det var, som pinte hendes ængstede Moderhjerte. Da hun stededes

til Skrifte, aabenbarede hun for den Prest, som modtog hendes Bekjendelse, at hun havde en Søn, hvis rette Fader var en anden end den, hun før havde opgivet. Hans Fader var en Konge; men Sønnen selv vidste det ikke. Da Paven fik dette at høre, skal han have paalagt hende at underrette Sønnen derom.

Saasnart Gunhild var kommen hjem til Norge, gjorde hun sig strax istand til at drage over til Færøerne. Da hun mødte sin Søn, aabenbarede hun ham, at hans Fader ikke var Unas Kammager, men Kong Sigurd Mund.

Sverre var 24 Aar gammel, da han fik Besked om sin fædrene Herkomst. Tanken paa at blive Prest var vistnok opgivet fra samme Stund; thi hans Hu havde aldrig staaet til det. Han syntes, det var uhæderligt for en Kongesøn at henleve sit Liv i ringe Kaar uden at foretage sig noget

287. Parti af den vestre Del af Throndhjems Domkirke.

for at hevne sine Frænder og vinde sit Fædrenerige. Men paa den anden Side optaarnede der sig store Vanskeligheder for ham. Thi Erling Jarl og Kong Magnus havde stort Tilhang baade blandt de Mægtige og blandt Almuen, og Erkebiskop Eystein, som i alle Dele raadede mest i Landets nordlige Egne, var Kongens Hjertensven. Det var vistnok ogsaa disse Betænkeligheder, som i saa lang Tid havde holdt hans Moders Tunge bunden. Men da Sandheden først var kommen for en Dag, stundede vel ogsaa hun efter, at hendes Søn skulde komme i Besiddelse af sin Fadersarv. Blandt andet fortalte hun ham om en Drøm, hun havde havt før hans Fødsel. Det forekom hende, som hun var i et herligt Lofthus, hvor hun skulde føde det Barn, hun gik svanger med; hendes Tjenestekvinde sad foran hendes Knæ for tage imod Barnet, saasnart det fødtes. Da Barnet var kommet til

Verden, gav Konen, som sad hos hende, sig til at skrige: "Gunhild, kjære Gunhild! Du har født et underligt, forfærdeligt Foster." Dette gjentog hun tre Gange. Gunhild blev nysgjerrig og tittede op. Hun saa da, at hun havde født en temmelig stor snehvid Sten, som gnistrede saa sterkt som hvidglødende Jern, naar det tages lige ud af Essen. Hun sagde da til Konen: "Det er bedst, vi gjemmer dette forunderlige Foster, saa ingen faar se det." De tog da Stenen, lagde den paa en Stol og indhyllede den i fagert Klæde. Men Gnisterne fløi dog gjennem Klædet og rundt om i Lofthuset. Da blev de begge rent forskrækkede over Stenen — og dermed vaagnede Gunhild.

Efter lang Tids Betænkning drog Sverre den følgende Vaar over til Norge. Her vilde han fra nært Hold, ukjendt af alle, undersøge Forholdene, om der skulde være nogensomhelst Mulighed for ham til at gribe ind med Held. Han kom just til Norge paa den Tid, da hans Frænde Eystein Meyla, Birkebeinernes Fører, havde faaet Kongsnavn. Sverre undersøgte Eysteins hele Færd, men da han ikke kunde forstaa andet, end at det hele Foretagende kun var Gutteskreger at regne for, vogtede han sig vel for at slutte sig til ham og hans Flok. Han vilde nu følge et Raad, som han havde faaet af sin Fosterfader Biskop Roe, og drog nord til Nidaros, hvor han vilde aabenbare Erkebiskop Eystein, i hvilken vanskelig Stilling han var stedt. Underveis kom han indom Selja, hvor han traf Kjendinger. Her fik han af en Prest høre nøiagtig Besked om alt, som han ønskede at vide; Erkebiskopen havde vist sig som en farlig Fiende af hans Brødre, og større Bistand kunde vel heller ikke han gjøre Regning paa fra den Kant. Under dette gik det mere og mere op for ham, hvor vanskeligt det vilde falde ham at optage Kampen med Magnus og Erling, den første afholdt af hele Folket for sin Vennesælhed og Mildhed, den sidste agtet som en dygtig Landsstyrer og tapper Kriger. Landets mægtigste Mænd var knyttede til dem dels som deres Lendermænd, dels som Hirdmænd; hele Almuen, der droges til Minde, hvor megen Uro der havde været i Landet siden Harald Gilles Komme, vilde langt heller tjene Sigurd Jorsalfars Æt end Harald Gilles Afkom. Vel havde Erling Jarl mange Avindsmænd, især nord i Throndelagen; men de vovede ikke at reise Hovedet. Der var saaledes ingen Udsigt for den ukjendte, ubemidlede og uerfarne Fremmede til at faa sat sin Ret igjennem. Træt og mismodig besluttede Sverre sig da til at forlade Norge. Han tingede sig ombord hos en Fragtemand, som førte ham til Tunsberg, og siden drog han til Konghelle. Underveis kom han i Berøring med Jarlen selv og Kong Magnus, uden at de havde nogen Anelse om, hvem han var, og hvilke Planer han omgikkes med. Ja, hos Kongen og hans Mænd indyndede han sig endog ved sin Munterhed og sin Klogskab i den Grad, at de fandt meget Behag i hans Selskab. Under alt dette fik han udspurgt mangt og meget, som de ganske sikkert vilde have fordulgt, om de havde vidst, hvad Karl han var.

I Slutningen af Aaret 1176 begav han sig fra Konghelle til den vestgautske Handelsstad Ljodhus, hvorfra han i November og December Maaneds Uføre, Slud og Kulde drog opover til Øster-Gautland for at gjeste sin Faster Brigida og hendes Husbonde Byrge Brosa. Hid kom han tre Dage før Jul. For Jarlen og Brigida aabenbarede han strax, hvem han var og hvilke Planer han havde. Men det var ikke stor Trøst, han skulde faa af dem. De havde jo nys understøttet Eystein Meyla, og at understøtte en anden Kronprætendent vilde jo være det samme som at tage tilbage med den venstre Haand, hvad den høire havde ydet. Hertil kom og, at Sverre neppe gjorde noget særdeles godt Indtryk paa Jarlen og hans Hustru. Der var kommet Byrge for Øre, at Erling skakke vilde sende en Mand til hans Hof for at drive Gjøn med ham, og han troede strax, at Sverre var kommen did

288. Den vestre Fløi af Throndhjems Domkirke, set fra Nord.

i et sligt Erinde. Der var nok af dem blandt Byrges Mænd, som betragtede Sverre med mistroiske Øine, og som paa det løse Rygte vilde slaa ham ihjel som norsk Speider. Men Byrge fandt dog, at saadant var vel stridt; han vilde først ved List forvisse sig om Sverres Skyld, før han greb til et saa haardt Middel for at skaffe sig ham fra Halsen. Han satte derfor Mænd til at holde aabent Øie med Sverre og merke nøie paa alle de Ord, som han maatte lade falde under Julesviren. Man søgte at nøde ham til at tage rigeligt til sig af Vinen og Mjøden; men Sverre var altfor meget optaget af sig selv og sit Anliggende til, at han skulde gjøre det. Den Maade, hvorpaa Jarlen havde affærdiget ham, gjorde ham saa meget mere var om sig; thi han skjønte godt, at han ikke var mellem Venner.

Saaledes fik de, som skulde gjete ham og drikke ham fuld, ikke stort for sin Umag. Da Julen var omme, holdt han ikke længere ud at være ved den svenske Jarls Hird. Han brød derfor op derfra og tog Veien til Vermeland med en eneste Mand i sit Følge. Her vilde han gjeste sin Søster Cecilia for at friste, om han maaske hos hende kunde faa anden Hjelp end de tomme Løfter og Udflugter, som var alt, hvad Birger Brosa og Brigida havde at ætle ham.

Hvad Sverre paa denne sin Færd mellem Øster-Gautland og Vermeland havde at udstaa, trodser al Beskrivelse. Det var i sex, syv Dage, han for omkring i store, vildsomme Skoge, hvor han hverken fandt Vei eller Sti, og maatte døie meget af Hunger og Frost. Selv vidste han siden intet andet at ligne sig med end Mandbatteren i Eventyret, som den onde Stivmoder jager ud fra Fædrenehuset. Men hans Lykke var dog bedre end Menneskenes Hjertelag. Langt om længe kom han frem til Folkvids Gaard, hvor Cecilia modtog ham paa det venligste, ja endog havde beredt et Gjestebud for ham, saasnart hun spurgte til hans Færd. Snart hørte han og, hvor ilde det var gaaet hans Frænde Eystein i Slaget paa Re. Han var vel i sit stille Sind ret fornøiet over, at han ikke havde sluttet sig til ham paa hans gutteagtige Færd, som man maatte forudse vilde ende rent galt. Men paa den anden Side følte han baade Harme og Smerte over sin Frændes Nederlag; thi han skjønte, at fra nu af var Magnus og Erling farligere Modstandere, end de nogensinde tidligere havde været. Han var gaaet for langt til, at han kunde trække sig aldeles tilbage; thi han tvivlede ikke et Øieblik paa, at Erling skaffe havde faaet Spurlag om, hvad Erinde han havde havt i Sverige. Han vovede derfor ikke at drage til Norge. Det eneste, som han syntes, stod tilbage at gjøre, var at drage ud i den vide Verden og overlade alt i Guds Haand, og dette, lader det til, fandt ogsaa Cecilia var det bedste.

Ved denne Tid var det, at Birkebeinerne henvendte sig til ham for at formaa ham til at overtage Anførselen over dem. Men havde han før havt Ulyst til at give sig i Lag med dem, saa blev denne nu end større ved at stilles Aasyn til Aasyn med dem. Thi et mere afskrækkende Billede af den menneskelige Skrøbelighed og Elendighed end det, som nu frembrød sig for ham, havde han vel aldrig set. Det var en slagen Røverbande uden Mandstugt. Flere af dem var rent forkomne af Frostbylder og Saar. Somme havde knapt nok Klæder paa Kroppen i den haarde Vintertid. De fleste savnede endog Vaaben; thi dem havde de vistnok kastet fra sig paa sin Flugt, da de jagedes i Vei lig Skogens vilde Udyr. Det var ovenikjøbet for den største Del unge Mænd med brændende hidsigt Blod og yre af Overmod, og som ikke havde Hu til at lystre andre Befalinger, end de selv fandt for godt. Det var intet at undres over, at Sverre følte sig for god for et sligt Kammeratskab og vægrede sig ved at modtage den tilbudte

Ærespost. "For ingen af os synes dette eders Forslag at være tilraadeligt," svarede han dem paa deres Henvendelse. "Thi I er snaue og elendige, og hvad mig angaar, saa er jeg ikke bedre beslaaet i Pengeveien, end I er. Desuden kjender I mig ikke, og det vil sagtens hænde, at jeg faar høre af Eder, at I ikke ved, hvad jeg er for en, om mine Raad ikke maatte være Eder tilpas. Der, hvor jeg er fra, indlader man sig aldrig paa slige store Foretagender eller sligt Stræv. Det forekommer mig og, at vi ikke har andet tilfælles end Pengemangel og megen Vaande. Jeg har nok at trækkes

289. Figur fra den vestre Façade af Throndhjems Domkirke.

med alligevel, om jeg ikke faar eders Nød og Elendighed atpaa. Men siden I nu har henvendt Eder til mig, saa skal I faa et godt Raad. Min Maag, Byrge Jarl, og Faster Brigida har tre Sønner, og de har lige saa megen Ret til Norges Krone som Kong Magnus. Tag en af dem til Høvding! Thi Byrges Æt kjender alle, men ingen min. Jeg skjøtter ikke om, at I kaster mig det i Næsen, at I ikke ved, hvem jeg er. Jo mere jeg ser paa Eder, des mindre Lyst faar jeg paa at være Høvding for Eder. Ikke duer

jeg til det; thi jeg har jo ikke set Folkeskik, før jeg kom til Norge. Men forøvrigt tror jeg ogsaa, at der skal ganske andre Karle end I til at give sig i Kast med et saa farligt Spil som at sætte sig op mod Erling Jarl."

Dette var ren Besked. Birkebeinerne vilde for det første ikke nøde en saadan storsnudet Fyr, der ikke var et Haar ligere end hver især af dem, til at være deres Høvding; thi det kunde jo hænde, som han sagde, at de vilde faa en af Jarlens Sønner til at stille sig i Spidsen, og da var de

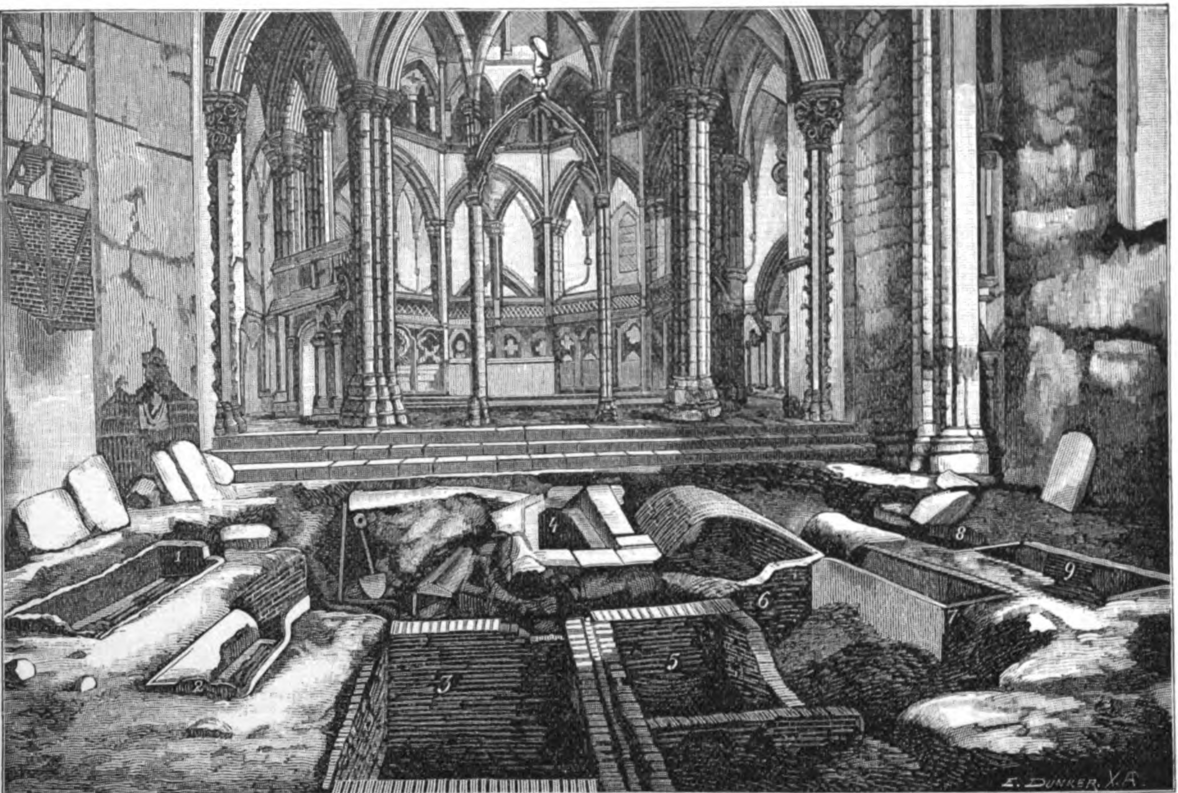

290. Figur (den hellige Dionysos) fra den vestre Façade af Throndhjems Domkirke.

oven i Kjøbet sikrede Byrge Brosas mægtige Bistand. De for da strax hen til Byrge Jarl. Men Svensken havde lige over for dem som for Sverre kun vakre Talemaader. Det gjorde ham ondt for dem, sagde han, at de var høvdingløse, og han skulde ikke havt noget imod at overlade dem en af sine Sønner. Men disse var ikke paa langt nær komne til Skjels Aar og Alder, saa de ikke engang kunde raade sig selv end sige byde over andre. Desuden var han ikke saa heldig at kjende nogen af Partiet, som han uden Omsorg

kunde betro sin Søn til. Hertil kom ogsaa den Iversyge, hvormed Nordmændene altid betragtede Gauterne; det kunde aldrig være at vente, at de vilde taale, at en svensk Hær rykkede ind i deres Land. Men — han vidste nok, hvor de skulde faa en hovelig Anfører fra. I Julen havde en Søn af Kong Sigurd Mund været der i Besøg; det saa ud til at være en dygtig Karl, og da han tillige havde Alderen, saa skulde det være vanskeligt om de kunde finde nogen, som var mere skikket til at staa i Spidsen for dem end han. Dette fandt Birkebeinerne var en tynd Trøst; thi den Mand havde de allerede henvendt sig til; men han havde vist dem fra sig. Men Jarlen slap dem ikke saa let: "Det er noget indeni mig, som siger mig, at der ikke findes noget hjælpende Raad for Eder, hvis I ikke faar ham med. Vil I derfor gjøre, hvad jeg tror vil baade Eder bedst, saa drager I igjen til ham. I kan hilse ham fra mig, at jeg lover ham mit Venskab og Hjælp, — ja, saavidt det staar i min Magt da. Hos mig skal han finde Fredland for sig og sin Hær, naarsomhelst han kommer til Sverige. Skulde han fremdeles undslaa sig, saa faar I lade ham vælge et af to: enten gaar han med Eder, eller og slaar I ham ihjel." Dermed drog Birkebeinerne til Vermeland igjen.

I Mellemtiden havde Sverre taget sin Beslutning. Han vilde gaa til Jorsalaland for at stride mod de Vantro. Men det viste sig da, at han havde gjort Regning uden Birkebeinerne. Thi de havde i Nærheden af hans Tilholdssted efterladt en Hob, som holdt Øie med alt, hvad han foretog sig. I Virkeligheden var han saaledes Birkebeinernes Fange. De Birkebeiner, som havde været hos Byrge Jarl, vendte nu tilbage med Byrges Hilsen og et Brev fra den svenske Konge Knut, hvori det hed: "Vor Bøn er, at I beslutter Eder til at hjælpe denne fattige Flok, og paa det at I nu mere skal agte paa vore Ord end før, lover vi, at saa lidet som vi forhen tog os af Eders Sag, saa ivrigt skal vi nu styrke og støtte Eders Magt, overalt, hvor vi kan komme til." Til Trods for alle disse lokkende Løfter holdt Sverre alligevel fast paa sin tidligere Paastand; han kunde ikke komme bort fra det, at et saadant Foretagende langt oversteg hans Kræfter. Han sagde derfor rent ud, at han ikke vilde have noget med dem at bestille. Men da Birkebeinerne merkede, at det ikke nyttede at bede, istemte de en anden Tone. "Vi har længe tjent Eder Frænder," sagde de; "men hvad har vor Løn været? For din Faders Skyld har vi mistet vore Fædre, vore Brødre og næsten alle vore Frænder. Vor Fred i Landet har vi forbrudt. Endda tilbyder vi os at styrte os i Død og Fare for din Skyld; men du forsmaar baade os og din egen Hæder. Men det tør nok hænde, at Kong Magnus vil give os vor Fred igjen. Saa hulde vi hidtil har været eder, ligesaa grumme nødes vi da til at blive. Thi dit Liv er den Pris, hvormed vi skal kjøbe os Opreisning og Landsvist." Dette syntes nok Sverre var haarde Vilkaar at modtage en Krone paa; men da han ikke kunde øine nogen

291. Begravelser foran Koret i Throndhjems Domkirke.

1. Antages at være Olaf kyrres Grav. 4. Magnus den godes Grav. 2. 7. 8. 9. Erkebiskopsgravsteder. 3. 5. 6. Nyere Grave.

Mulighed for at slippe bort fra deres farlige Hyldest, fandt han efter nogen Betænkning, at det var lige saa godt at springe som at krybe i det. Søndag den 6te Marts 1177 ingik de Forbundet, og den følgende Dag, som var Fastelavens Mandag gik sytti Mand Sverre til Haande, idet de alle fik Stilling i hans Hird, nogle som Hirdmænd, andre som Gjester, og atter andre som Huskarle. Dette skede paa Gaarden Hamar*) i Vermeland, hvor Cecilia rimeligvis boede.

Natten efter, fortælles der, havde Sverre en forunderlig Drøm. Det forekom ham, at han var i Sarpsborg, og at Kong Magnus og Erling Jarl med sine Krigsmænd opholdt sig i Byen. Folket der hviskede noget sig imellem om, at en Kongesøn var kommen did, og at man søgte efter ham allevegne. Det syntes ham, at det var ham, denne Opmærksomhed gjaldt. Han vilde derfor i al Hemmelighed se til at rømme fra Byen. Da kom han forbi Mariakirken og gik ind der for at høre Messe. Idet han forrettede sin Bøn, forekom det ham, som en ældgammel Mand med snehvidt kort Haar, rødt Ansigt og sidt Skjæg og iført lange Klæder traadte hen til ham, tog ham ved Haanden og ledede ham ind i et lidet Kapel ved Koret. "Gaa med mig, Broder, jeg har noget hemmeligt at sige dig", bød han. Sverre fulgte; Mandens Ydre forekom ham meget ærefrygtsbydende, og det var ikke frit for, at han følte sig lidt beklemt om Hjertet. "Ræddes ikke for mig, Broder; thi Gud har sendt mig", sagde den Gamle. Sverre bøiede sig ærbødig helt til Jorden. "Men hvem er du? Hvor kan jeg vide, at Gud har sendt dig?" spurgte han med Aanden i Halsen. Manden bad ham fremdeles ikke være ræd; men Sverres Angst tiltog. Da tog Manden ham ved Haanden, reiste ham op og sagde: "Ræddes ikke, du Broder! Fred være med dig! Jeg er Samuel, den Guds Spaamand. Jeg har Guds Erinde til dig." Nu aabnede Manden en Skræppe, han bar om Halsen, og tog frem et Smurningshorn af den. Han salvede Sverres Hænder og sagde: "Herved helliges disse Hænder til Strid mod dine Uvenner og til at styre mange Mennesker." Han kyssede Sverre, tog ham ved den høire Haand og sagde: "Søg nu østerpaa ud af dine Uvenners Trængsel; thi du skal være Konge." Han kyssede Sverre en Gang til og sagde: "Vær modig og sterk; thi Gud vil hjælpe dig." Dermed forsvandt Synet, men Sverre vaagnede. Han fortalte strax de tolv Mænd, som sov i samme Herberge som han selv, hvad han havde drømt; men ingen turde paatage sig at udtyde Drømmen, skjønt alle fandt den merkelig. Men paa Sverre havde den sin Indflydelse; thi man kunde merke en stor Forandring i hans Sind efter denne Nat.

*) Gaarden Hamar ligger paa Hamarø, nordligst i Veneren, ikke langt fra det nuværende Karlstad.

Sverre drager gjennem Sverige til Throndhjem. Hyldingen paa Ørething.

Askeonsdag d. 9de Marts 1177 brød Sverre med sine 70 Mand op fra Gaarden Hamar i Vermeland og tog Veien sydover mod Viken. Underveis sluttede flere sig til hans Flok, og da han kom frem til Saurbø havde han 420 Mand om sig. Her lod han holde Thing. Hans Mænd vilde benytte Anledningen til at give ham Kongenavn. Men han mente, det ikke skulde have slig Hast med det; de fik først overbevise sig om, hvad Karl han var, sagde han. Men da blev der et Skraal og Skrig om, at de ikke vilde tjene ham uden som Konge; thi det gik ikke an, at han ikke bar høiere Titel end de andre, som var i Flokken. Sverre maatte da finde sig i, at man gav ham Kongenavn, og alle gik ham da paany til Haande og tog ved hans Sværd. Men Sverre likte sig ikke der, han var; han fik snart Øinene op for, at hans tro Undersaatter var en Samling af Tyve og Kjeltringer paa ganske faa Undtagelser nær, og at de kun havde sluttet sig til ham for saa meget mere ustraffet at kunne hengive sig til Ran, Svir og alskens Uterlighed. I hele denne Graabenflok fandtes der ikke en eneste, som han endda turde anse for sin Ven og bede om et godt Raad. Han vidste og, at saa modige som de var ligeoverfor Kvindfolk og værgeløse, vilde de feigt luske af, naar Bønderne reiste sig mod dem til væbnet Modstand. Han fandt det derfor bedst ene og alene at stole paa sig selv. Men først og fremst maatte han have Vished om, hvem af sine Mænd han kunde sætte Lid til. Han befalede derfor strax Opbrud fra Saurbo igjen. Men Marschen gik ikke — som Pakket havde ventet — nedover til Vikens Bygdelag, til hvis Staburskost og Kvindfolk man havde glædet sig, men tilbage til Vermelands Skogtrakter og derfra igjen op mod den norske Grænse ved Eidskogen. Først her lod han gjøre Holdt. Han mønstrede paany sin Flok og saa nu, at den atter var smeltet sammen til 70 Mand. At binde an med den mægtige Erling Jarl med en saa ringe Folkestyrke vilde jo være det rene Galmandsverk, og Sverres Drømme om at se sig paa Norges Throne var bortveirede. Mismodig vendte han om til Vermeland, hvor han i Paasken fandt Tilhold hos en Prest. Hans hele Hu stod blot til at komme ud af den Vaande, hvori han var stedt. Men dette var lettere tænkt end gjort. Thi de sytti Mand, som var igjen, passede saa godt paa ham, at han ikke engang gjorde Forsøg paa at rømme. Da det rygtedes, at Thelebønderne, der, som vi har set, tildels havde sluttet sig til Eystein Meyla, var komne paa Kant med Erling Jarl og Kong Magnus, sendte Sverre fra Vermeland Breve til dem, hvori han lovede at afhjælpe deres Klagemaal,

hvis de vilde slaa sig til ham. De skulde i saa Fald møde ham nord i Landet, hvorhen han nu agtede sig. Han skjønte ret godt, at der ikke kunde være at tænke paa for ham at trænge frem gjennem de østlige, mere befolkede Bygdelag; thi der, vidste han, vilde man berede ham en varm Modtagelse. Derfor valgte han at drage frem paa ubekjendte og ufremkommelige Steder for uforvarende at falde ind i Landet. Strax over Paaske brød han op, rykkede først frem i Retning af Østersøen, idet han drog over den saakaldte Tolvmileskog til Ekeshered i Elvedalen i den nordlige Del af Vermeland, bøiede derfra ind paa et ligesaa langt Skoglænde og kom til Malung i Vestre Dalarne. Marschen fortsattes siden over en femten Mile lang Skog til Østre Dalarne eller Jarnberjaland, som Landskabet dengang endnu kaldtes. Hele denne Vei maatte man slide meget ondt af Væde, Kulde og Sult. Det var just i den Tid, da Sneen smeltede og Isen løstes paa Vandene; at bruge Skyds var ei at tænke paa. Den eneste Mad, som var at opdrive i disse Ubygder, var Fugl og Elgekjød. Da de omsider efter alle Strabadser var naaede frem til Jarnberjaland, havde de her for sig et raat og hedensk Folk, som aldrig havde set en Konge og ikke havde det mindste Skjøn paa, om en saadan sprang paa fire som et Dyr eller gik paa to som et almindeligt Menneske. Alligevel viste de sig meget forekommende mod Kong Sverre, da de hørte hans Ord, og lagde ingen Hindringer i Veien for hans Færd. Fra Jarnberjaland havde de at drage gjennem en atten Mil lang Skog til Herjeaadalen, som dengang tilhørte Norge. Siden for de langs Fjeldryggen over til Jemtland. Dette Veistykke, som Sverre siden, dog med nogen Overdrivelse, anslog til 38 Mile, var det besværligste, som endnu var tilbagelagt. De havde intet andet at spise end Save, Bark og Birkesaft samt Bær, som havde ligget under Sneen. Under sin Omflakken i den tykke Skog havde de engang ikke smagt Mad paa to Dage, da de kom til et stort Vand, som var en halv Mil bredt. Der fandtes ingen Farkost i Nærheden, saa de maatte lægge sammen Flaader af raa Tømmerstokke, hvorpaa de satte over, tre og fire Mand, som det kunde falde sig. Den Flaade, hvorpaa Kongen var, var ganske liden, men der var dog fire Mand paa den. Flaaderne havde allerede lagt fra Land; somme var langt udpaa, enkelte havde næsten naaet over til den anden Side. Vandet rak Kongen og de Mænd, som var paa samme Flaade, til midt paa Læggen. Da de var komne et Stykke ud, viste en af Flokken sig nede ved Bredden og raabte, at de maatte tage ham med. Sverre saa, at det gjaldt Mandens Liv; thi han var rent forkommen af Træthed og Sult. Skjønt Flaaden var overladet, lod han den atter lægge til Land og tog Manden med. Vandet gik dem imidlertid nu over Knæet. De kom dog lykkelig over til den anden Side, hvor de lagde til ved en fældet Træstamme, som laa ud i Vandet. Paa den gik de i Land. Kongen steg sidst af den, og i samme Øieblik sank den som en Sten. Endnu i to Dage var de i Vildmarken uden anden Mad end

Save og Birkesaft. Den tredie Dag, da der kun var 12 Mile igjen til Bygden, var Mandskabet næsten opgivet af Træthed og Møie. De satte dog over en stor Aa; men efter hvert som de kom over, lagde de sig for paa Mælen og orkede ikke at røre sig videre. Kong Sverre og to Mand satte sidst over. Strømmen førte dem langt nedover, før de svaiede ind til Land. Efter en kort Hvile bad Kongen sine Mænd opbyde al Kraft for dog at naa Bygden og udmalede for dem, hvor godt det dog vilde være for dem at naa frem til kristent Folk, hos hvem de kunde hvile ud og samle Kræfter. De gjorde da saa. Men da de kom til Jemteland, vilde Jemterne ikke vide af ham. Kong Sverre sendte da Sigurd af Saltnes i Forveien for at opsnappe og bortføre alle Baade, inden han selv kom. Dette dristige Foretagende lykkedes over al Forventning. Da han selv indfandt sig med Hovedstyrken, havde Jemterne intet andet at gjøre end at underkaste sig ham. Magnus's Lendermænd, som opholdt sig blandt Jemterne, blev ogsaa nødte til at hylde Kong Sverre. Nu holdtes der ordentlige Veitsler for Kongen og hans Mænd, og deres Flok fik en Forsterkning af 60 Jemter. Kong Sverre blev dog ikke længe i Ro i Jemteland, men gav sig, strax Folkene var nogenledes udhvilede, atter i Vei. For at der ikke skulde gaa noget Rygte foran dem om, at de var paa Farten, fulgte de ikke den almindelige Vei over Sul og Værdalen, men satte lige mod Vest, rimeligvis over Skurdalsporten eller Glugfjeldet og siden over Fjeldstrækningerne mellem Meraker og Tydalen ned i Stjørdalen. Paa denne Færd havde ingen Mand Søvn eller Mad i fem Døgn. Derpaa drog de videre over Mostadmarken og forbi Jonsvandet ned i Bratsberg, hvorfra Veien til Nidaros nu laa ham aaben. Fredagsnatten før Pinsen (10de Juni) stod han endelig ved Maalet for sin møisommelige og eventyrlige Marsch.

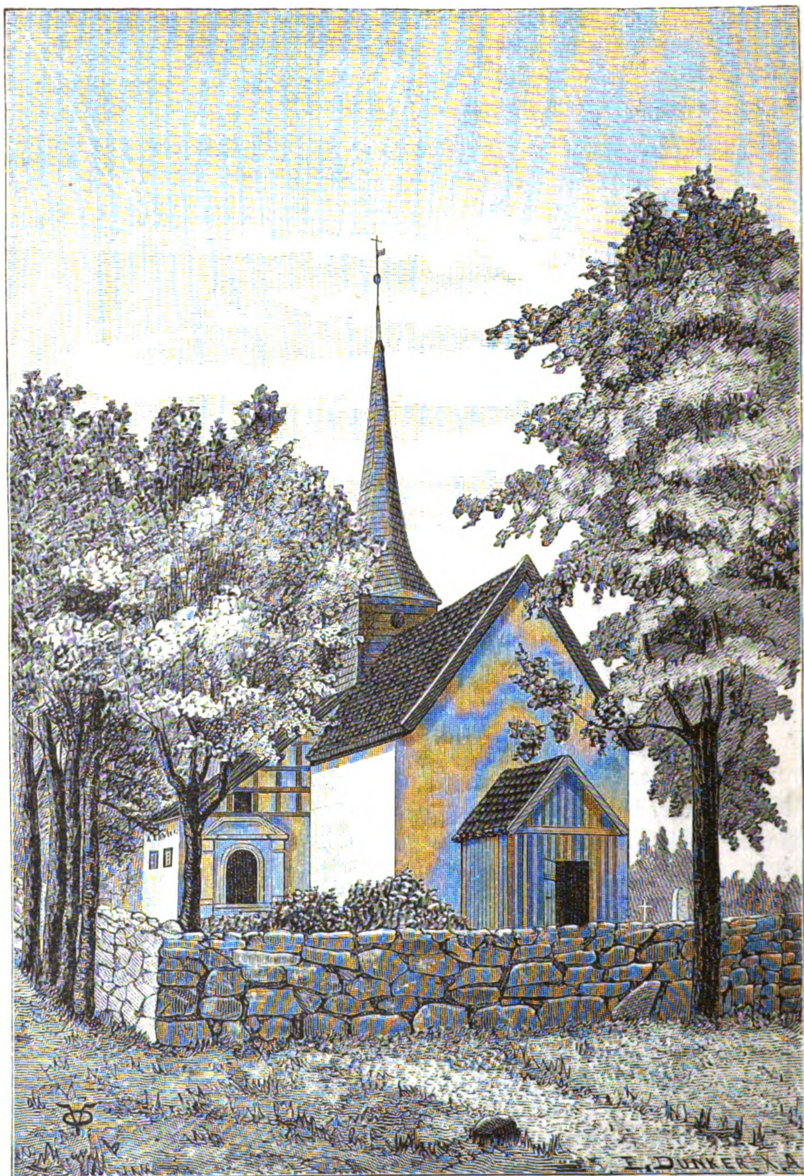
I Nidaros havde Sverre vistnok gjort Regning paa en ret god Modtagelse. Tre Fjerdingaar i Forveien var hans Frænde Eystein Meyla bleven hyldet paa Ørething. Flere af hans Mænd hørte til Thrøndelagens mest ansete Ætter. Erling skakke og Kong Magnus var ikke synderlig afholdte der nord, hvor deres Voldsgjerninger var i frisk Minde. Men hvilke Forventninger han end maatte have, skulde det dog snart vise sig, at han var alt andet end velkommen. I Nidaros førte Nikolaus Skjaldvorssøns Søn Sigurd, hans Svoger Erik Arnessøn, Ivar Horte, Ivar Silke og Ivar Gjavvaldssøn Befalingen; — det var altsammen Mænd, som af Hjertet var Kong Magnus hengivne, og som forstod at holde Bymændene i Age, hvorledes deres Stemning mod Erling og Magnus end var. Til Trods for den Ilsomhed, hvormed Sverre var dragen fra Jemteland, var Rygtet om hans Nærmelse dog gaaet forud for ham, og med en Hær paa 1450 Mand — for den største Del Byens Indbyggere — var Befalingsmændene rykkede ud fra Byen og dragne opefter Valene. Saasnart Kong Sverre hørte om dette, gik han selv sammen med en tro Mand, Jon Hein, ud for

at speide. Han kom ind mellem de fiendtlige Afdelinger og fik da Kundskab hvor stor Folkemonen var. Med sine 130 Mand at binde at med den tolvdobbelte, ulige bedre udrustede Styrke fandt han var at kaste sig bort i Fordærvelsen. Han besluttede sig derfor til at se Tiden an og trak sig for det første opover mod Bratsbergbygden, hvor han slog sig ned paa Gaarden Digre. Bonden paa Gaarden, Vigleik, skaffede ham og hans Mænd den Forpleining, hvortil de saa haardt trængte.

Men her mødte en ny uvelkommen Efterretning ham. Selbyggerne havde reist sig og var rykkede ned mod Klebu, 360 Mand i Tallet. Sverre var saaledes kommen i en dobbelt Klemme. Udmattede som hans Mænd var af den langvarige Nattevaagen og af de svære Strabadser, de havde gjennemgaaet, indsaa Kong Sverre, at det ei kunde nytte at indlade sig i Kamp med Bønderne i den myrlændte skogbevoxede Klebutrakt. Han maatte derfor se til at komme bagpaa dem. Med sin sædvanlige Snarraadighed listede han sig ned mellem Bondehæren og Selbusjøen, tog Selbyggernes Baade og satte over til deres Gaarde. Saa samholdige, som Selbyggerne ellers har Ord for at være ligeoverfor udenbygdes Folk, saa maatte de dog denne Gang lade sig foreskrive Vilkaarene. Men Kong Sverre var heller ikke ublu i sine Fordringer. Han forlangte kun en halv Maaneds Kost for sig og sine Mænd, og det gik Selbyggen ind paa. Sverre slog sig nu foreløbig ned paa en Holme, der ligger i Bunden af Selbusjøen, og som efter hans Ophold der fik Navnet Kongsholmen, men nu kaldes Haaøen. Her findes endnu den Dag idag Rester af en gammel Bygdeborg.*) Men Sverre blev ikke længe her. En Nat roede han over Søen til Klebu og tog Veien op til Vatsfjeldet, der danner Skillet mellem Nidelvens og Gulas Dalfører.

Fra Toppen af Vatsfjeldet har man en meget vid Udsigt over hele Throndhjems Omegn. Her ligger for Beskuerens Fødder udbredt et Landskabsbillede, der ved sin vexlende Karakter og brogede Farvepragt, sin storslagne Kraft og henrivende Ynde kan kappes med Norges fagreste Egne. Mørk og alvorlig breder Klebubygden sig mod Øst med sine talløse Tjern, sine sorte Myrer og dystre Skoge, som omfatter den tungsindige Selbusjø.

*) Holmen og dens Befæstning beskrives af Kjøbmand Fr. B. Buck paa følgende Maade: "Holmen har Retning fra Nord til Syd og har i sin Grundplan Lighed med en Kile, hvis Bane vender mod Nord. Paa denne Kant er Holmen høiest, omtrent 200 Fod, med vid Udsigt til alle Kanter; senere daler den lidt nedad mod Sydspidsen, den eneste tilgjængelige Del, medens Holmen ellers er aldeles brat paa alle Sider. Nu er den bedækket med frodigt Smaakrat og en hel Del Værlyng. Omtrent midt paa Holmen eller 170 Skridt fra Nordkanten findes paa den høieste Del Levninger af en 160 Skridt lang og 2 til 3 Alen bred, fra Øst til Vest gaaende Stenmur, der sommesteds har en Høide af 3 til 5 Alen, paa andre Steder derimod kun af 1 Alen, og paa Midten af Muren er der en Indsænkning ligesom efter en Port eller Indgang. Parallel med denne Mur og 20 til 30 Skridt længere mod Syd ses tvers over Holmen en temmelig høi, nu afbrudt Jordvold."

292. Tanums Kirke i Bærum. Efter Tegning af O. Valstad.

Herfra slynger Nidelven sig mod Nord, lig et glimrende Sølvbaand, der hist og her skjuler sig i Tillers og Strindens Folder og Strukker. Over de store Ust- og Sjetnemyrer i Nord aabner Skuet sig til Fjorden og den gamle Kongestad, Maalet for Sverres og Birkebeinernes Færd, for at fortone sig i Leksvikens og Hinderheims blaagraa Fjelde. Længere mod Vest antager Landskabet en ny Karakter. Blid, smilende og lys strækker Leinstranden sig langs den brede, sagte flydende Gulelv ned mod Guløsens blaa Flade, hvor den opfanges af det barske, bratte Bynes med dets fagert grønnende Strand og nogne Heier og Koller, mellem hvilke et Tjern nu og da titter frem. Over den lave Diaas svæver Blikket hen over de Bygder, som i Folder og Bukler skraaner ned mod den Fjordarm, som optager Gula og Orkla, indtil det mødes af Gjetestrandens og Lensvikens Knubber og Kampe. Det var de samme Egne, som Birkebeinerne Aaret i Forveien havde gjestet, da de med sin nys hyldede Konge tiltraadte den Færd, som skulde faa en saa sørgelig Afslutning i Slaget paa Re. Her kunde de gjæve Saltnesgutter se hjem til sin Moders Bo ved Buviksfjorden. Til næsten hver eneste Gaard, som Blikket her kan naa, knytter der sig Minder fra Fortiden, og Birkebeinerne skulde ogsaa inden ret lang Tid føie mangt et lysende Træk til Egnens Saga. Følger Diet Aasryggen opover fra Gimse og Romul, afløses de tætbyggede Grænder af Høilandets Skogtrakter; kun hist og her ved de store Vande er der ryddet Gaarde og opført Støler. Længere mod Syd udbreder der sig et sønderrevet Fjeldplateau, mellem hvis Skarve, Kamme og Knipper Guldalens midtre Bygder, Flaa, Horg og Støren, ligger som et bredt Baand.

Ikke langt fra Vatsfjeldets Top ligger der to smaa Tjern. Ved det ene af dem, Eyvindstjernet, stod der maaske allerede dengang et Kapel, der var et meget besøgt Valfartssted. Her fik da Birkebeinerne høre mangt og meget af, hvad Folk havde at sige om dem. Fra sin høie Udkikspost kunde man tydelig se, hvad der foregik nede i Dalen. Bønderne samlede sig i store Flokke for at berede Sverre en varm Modtagelse, saasnart han viste sig. Men Birkebeinerne blev liggende i Ro i sit Skjul, til Bønderne blev trætte og kjede af at vente og begyndte at gaa hjem hver til sit. Da styrtede Sverre og hans Mænd sig over dem som et Uveir fra Høiderne, og de maatte være glade ved at modtage de Vilkaar, som han foreskrev dem. Da der kom Bud til Byen herom, rykkede atter en Hær ud mod dem. Men da var Sverre allerede borte; thi han havde faaet Nys om, at 80 Theler under Anførsel af en Mand ved Navn Rut var komne over Dovrefjeld for at slutte sig til ham. De havde nemlig fulgt den Ordsending, som han havde sendt dem fra Vermeland.

Efterat Sverre i Rennebu havde forenet sig med Thelerne, udgjorde hans Hær 200 Mand. Nu følte han sig ovenpaa og var fast bestemt paa at vove et Angreb paa Byen. Han drog da — sandsynligvis gjennem

Orkedalen, Hoilandet og Melhus — ned til Gulosen og satte over denne paa Eker. De første 20 Mand, som kom over, blev under Anførsel af Jon Ketling af Saltnes sendte ud paa Speideri, medens Sverre med den øvrige Styrke fulgte langsomt efter. Oppe paa Gaularaas eller Byaasen, som den nu kaldes, traf Jon Ketling 7 Bymænd, som var farne ud i samme Erinde som han selv. 5 af dem blev nedhuggede, en toges til Fange, men den syvende slap unda til Byen. Strax rykkede Høvdingerne ud med sine 1400 Mand, og for at være saa meget sikrere paa Seiren tog de Hellig Olafs Merke ud af Kirken og lod det bære foran Hæren. Da de nærmede sig Kong Sverre, sagde Ivar Horte: "Vi skal spille Sverres Mænd et godt Puds. De vil ikke vove sig frem, hvis de ser alle vore Folk, og derfor skal vi skjule en Del af Mandskabet." Dette Raad blev fulgt. Over Halvdelen af Bymændenes Hær blev da lagt bag en Skigard for at falde Birkebeinerne i Ryggen, naar Kampen var kommen i fuld Gang. Sverre fylkede sit Mandskab og satte sine Bueskyttere sammen. Og nu benyttede alle sine Vaaben, saa godt de kunde. Da Pilene hvinende fløi over Hovedet paa dem, som laa bag Gjerdet, blev de saa forfærdede, at de tog Flugten, og andre fulgte Exemplet. Merkesmanden, der bar det tunge Olafsbanner, var bleven løftet paa en Hest; han reves nu med paa Flugten i slig Fart, at Hesten satte ud og rendte to Mand overende, hvoraf den ene ikke reiste sig mere, og den anden blev Krobling for Livstiden. Merkesmanden selv styrtede af med Banneret og blev strax tagen til Fange. Ivar Silke og Ivar Gjavaldsson faldt med 120 Mand, Erik Arnesson blev fangen og de øvrige Høvdinger løb hid og did som Mus i Musehul. Sverre lod nu Hellig-Olafs Banner bære foran sig ind i Byen, hvor han takkede den hellige Jomfru Maria og Kong Olaf for den vundne Seir. Han mødte ingen Modstand og gav derfor enhver Grid, som bad ham derom.

Skjønt Seiren var vunden med Lethed, indsaa Kong Sverre dog, at han hvert Dieblik kunde vente sig et Angreb af de flygtede Stormænd. Han sendte derfor Udkiksmænd til alle Kanter og snart fik han høre, at Indthronderne med en Styrke paa 2400 Mand var paa Farten og at Ivar Horte laa ude ved Rodberg med 50 Skibe. At blive i Byen under disse Omstændigheder var ei at tænke paa. Han lod da sine Mænd gaa ombord paa 11 Skuder, som laa nede ved Bryggen, og lagde ud efter Fjorden. Udenfor Nidarholm saa han Indthrøndernes Flaade komme ansættende, og tilsidst var der kun et Pileskuds Afstand mellem dem. Men Indthronderne anede neppe, at Birkebeinerne var ombord paa Skibene, og rørte dem derfor ikke. Sverre roede da ud efter Fjorden. De fleste af Skibene, som laa ude ved Rodbjerg, var Nordfarjægter, som Sverre lod være i Ro. Kun et Langskib og 11 mindre Skuder tilhørte Ivars Flaade, og de tog ved Kongens Nærmelse strax Flugten. Sverre roede videre. Udenfor Agdenes traf han 9 Skuder, der skulde komme Ivar Horte til

Undsætning, og med dem lagde Kongen strax til Strid. "De fik slig Kjøbfærd," siger Sagaen, "at de solgte sine Klæder og Vaaben for Hug og Forhaanelse; de maatte og give Slip paa alt, hvad de havde af Penges Værd; men Kongen lod dem ikke dræbe." Derfra gik Færden videre til Folskn (Stor-Fosen) Gaard, hvor Birkebeinerne tog en Byrding, som tilhørte Ivar Horte og havde en Ladning inde til en Værdi af sex Merker Guld. Ude paa Møre fandt de 14 Skuder, der ogsaa skulde stode til Ivar Hortes Flaade; "men der kom Trold mellem Hus og Hjem," siger Sagaskriveren. Efter saaledes at have renset Farvandet vendte Sverre tilbage til Nidaros. Her blev han modtagen med alle de Æresbevisninger, som tilkom en Konge. Der ringedes med Kirkeklokkerne over hele Byen, og Befolkningen gik ham imøde i høitideligt Optog. Han lod nu stevne Ørething og opnævnte 12 Mand af de otte Fylker, som laa indenfor Agdenes. Paa dette otte Fylkers Thing fik Sverre Kongenavn, og Land og Folk blev tildømt ham med Vaabentag og Eder efter den gamle Landslov. Erkebiskopen var dengang neppe i Byen, og Geistligheden optraadte heller ikke mod Sverres Hylding. Nu havde Sverre erhvervet sig Ret til at kalde sig Konge over Norge; men der skulde dog hengaa nogen Tid, før han fik Fodfæste i Landet.

Sverres Marsch til Oplandene. Toget til og fra Lærdal.

Da Efterretningen om, hvad der var hændt i Throndhjem, naaede Kong Magnus og Erling Jarl, samlede de strax Folk og styrede nordefter langs Kysten. Sverre vovede ikke at oppebie deres Komme, men drog Søveien ud til Orkedalen, hvor han brændte sine Skibe, og tog siden Veien opover til Gudbrandsdalen og Mjøsegnen. Her fik han høre, at Kong Magnus's Lendermænd Halvard paa Saastad*), Sæbjørn Sindresson og Ivar Gæsling**), laa med 18 Skuder paa Vandet, medens en Styrke paa ikke mindre end 1400 Mand stod opstillet paa Land. Sverre havde ikke mere end 240 Mand med sig. Skjønt de alle brændte af Kamplyst, fandt Sverre det dog raadeligst at undgaa Strid. "Det er ingen Hevn for min Fader og Brødre, om jeg bider i Græsset eller bliver slagen paa Flugt."

*) I Stange ved Mjøsen.
**) Fra Sundbu i Vaage.

sagde han. Han tog Veien over Skogene mellem Mjøsen og Randsfjorden til Hadeland. Her sendte han 40 Mand i Forveien ned til Randsfjorden for at lægge Beslag paa alle de Fartøier, der fandtes. Da Sverre kom efter, fik han høre, at ved Randsfjorden stod ikke mindre end tre Flokke færdige til at tage imod ham. De to var hver paa halvfjerde hundrede Mand, den tredie paa 600. Sverre delte da sin Hær i to Afdelinger, hver paa 120 Mand. Den ene Flok sendte han saa til Asser Balles Gaard, hvor den gjorde et Bytte af 20 Merker Gulds Værd. Med den anden angreb han en af Bondehobene, som ved det blotte Syn af den fremstormende Fiende kastede Vaabnene fra sig og bad om Grid. Sverre gjorde ingen Vanskeligheder ved det, og det blev da aftalt, at der skulde holdes et Thing, hvor de skulde søge at komme til fuld Enighed om Fredsvilkaarene. Men Bønderne var ikke at stole paa, om de end maatte finde sig i at udrede, hvad Sverre forlangte af dem. De sendte nemlig Bud til Orm Kongsbroder, som med sine Skibe laa i Oslofjorden, at han saa hurtigt som muligt skulde komme dem til Hjælp mod Sverre. Selv skulde de tage Sverre i Ryggen, om han vilde undfly. Orm samlede strax en betydelig Styrke og begav sig op til Tyrifjorden. Herfra agtede han at drage op til Randsfjorden, hvor Kong Sverre laa. Da Sverre hørte, at Orm nærmede sig, lod han, som han strax vilde rykke mod ham. Han sendte alle Udkiksmænd den Vei; men selv begav han sig med 60 Mand tilskogs og gav sig til at hugge Tømmer. Da Kvelden kom, samledes de øvrige efter hans Befaling ved Hovedkvarteret. Den næste Morgen tidligt i Otten vækkedes de ved sterk Lurblaaster. Man troppede op; men ingen vidste endnu, hvad Kongen vilde. Da bød han dem trække Skibene fra Randsfjorden over Land til Mjøsen, og det Tømmer, som han havde ladet fælde Dagen forud, skulde tjene til Ruller. Veien, der gik over et Eid, var fem Mile lang. Men de lagde god Villie til, saa Arbeidet lykkedes over al Forventning. Da Skibene var komne over i Mjøsen, gjorde han et uventet og skarpt Angreb paa Lendermændene, som fandt det bedst at fortrække til Mjøsens sydlige Bredder, medens Sverre rensede den nordlige Del ganske og aldeles for Fiender. Siden for han til Hamar, hvor han stevnede Thing og tvang Bønderne til Underkastelse. En Mils Vei søndenfor Hamar ligger Gaarden Saastad i Stange. Her boede dengang Lendermanden Halvard. Han havde samlet en stor Flok Bønder, med hvilke han vilde overfalde Kong Sverre. Men da han ikke agtede ham at være videre farlig, vilde han først gjøre dem tilgode i et ordentligt Gjestebud paa Indvielsesdagen for Kirken paa Saastad. Men Birkebeinerne kom ubudne til Kirkemessedagen, og skjønt Bønderne i sluttet Fylking troppede dem imode, blev det dog dem, som kom til at fortære Gildeskosten, mens Lendermændene og Bønderne maatte skynde sig fra Laget efter at have mistet 12 Mand faldne og fangne. Lendermændene havde skjult Skibene; men Sverre tvang Fangerne til at røbe, hvor de laa, og satte sig i Besiddelse

af dem. Nu var han Herre over hele Oplandene og Østerdalen, og hans Hær steg til henved 360 Mand.

De Lendermænd, som havde været Halvard af Saastads Gjæster, begav sig til Orm Kongsbroder. Men nu var Kong Magnus og Erling skakke heller ikke langt borte. Saasnart de hørte, hvorledes Birkebeinerne grasserede paa Oplandene, trak de strax Stridskræfter til sig fra hele Viken og agtede at drage imod Sverre. Da denne fik høre om dette, vovede han lige saa lidt nu som før at vente, til de kom. Nu vilde han gjæste Bergen, som han ved Kongens og Jarlens Fravær antog maatte være bleven blottet for Forsvarere. Han drog da — sandsynligvis over Vardal, Land og Valders — over Filefjeld til Lærdal. Men da han kom derhen, havde hans Fienders Speidere faret hurtigere end han, og en stor Hob Bønder havde samlet sig i Gallerne ved Seltunaasen for at hindre ham Adgangen. Her var Stien saa smal, at kun en ad Gangen kunde komme frem. Paa den ene Side havde man en rivende Elv, der gik Fos i Fos, som intet levende Væsen kunde komme over uden flyvende Fugl. Paa den anden Side havde man et hængende Flauberg. Oppe paa Hamrene sad Bønderne i Flokke og havde laget istand store Vælter af Sten og Tømmer, som de vilde slippe udover, saasnart Kongens Hær kom nedenunder. Da Kongen saa det, sagde han: "Det er ikke værdt, at disse her faar gjøre Eder noget Men. Vi faar se til at komme længere op under Bjerget, saa skal jeg prøve, om jeg ikke kan sætte lidt Fart i dem". Det lykkedes ham virkelig med nogle faa Mænd at komme bag paa Bønderne, før de vidste Ordet af. Saasnart Kongen angreb, tog de Flugten; men nogle af dem blev dræbte. Efter denne Træfning drog Kongen ned i Lærdal, hvorfra han agtede at drage Søveien til Bergen. Denne Plan blev imidlertid forpurret; thi den næste Morgen kom Magnus's Høvding Asser Balle til Lærdalsøren med 25 Skibe. Birkebeinerne greb strax sine Vaaben for at drage ham imøde. Endskjønt Asser havde flere Folk, trøstede han sig dog ikke til at gjøre Landgang, men dreiede snart af. I Lærdal og de tilstødende Bygder var intet Skib at opdrive; thi alle Fartøier var bleven bragte i Sikkerhed paa Rygtet om Sverres Komme. Han besluttede sig derfor at drage til Vors for ad denne Vei at naa Bergen. Dette var en besværlig og yderst farlig Færd; thi Vinteren var begyndt at nærme sig med sterke Skridt, og Sneen havde allerede lagt sig i Fjeldene, som man skulde over. Det lykkedes imidlertid Kong Sverre at naa Vors uden at støde paa Hindring af Fiender. Men da han den 28de Oktober havde taget Kvarter paa de østenfor Vorseelven liggende Gaarde, samlede der sig paa Vorsevangen en stor Hær af Vorser, Sygner, Hardinger og Søndhorder og rykkede frem mod ham over Baadebroen. Sverres Mænd væbnede sig i Hast, og det lykkedes dem at drive Fienden tilbage over Broen. Men at trænge videre frem var ei at tænke paa. Det viste nemlig, at Sverre vilde støde paa alvorlig Modstand, hvor han kom, og det rygtedes

derhos, at en stor Krigsstyrke var beredt til at modtage ham i Bergen. Han besluttede sig derfor til at tiltræde Tilbagetoget til det Sted, hvorfra han var kommen. Medens Birkebeinerne trak sig sydover langs Østsiden af Vorseelven, fulgte Bonderne dem paa den modsatte Bred og vexlede Skud med dem, indtil et bredt Vand (Lundevandet) og Nattens Mørke skilte dem ad. Med fem Veivisere, som han fik paa de nærmeste Gaarde, satte Kong Sverre endnu samme Aften eller Nat opover til Raundalen, den østligste Bygd paa Vors, og gjennem denne til Flaamdalen, hvorfra han tog over Fjeldet mellem Blaaskavlen og Hodnsnipen til Lærdal. Allerede før Opbrudet fra Vors var det begyndt at sne sterkt, og Uveiret tiltog, jo høiere man kom til Fjelds. Under Strabadserne i den dybe Sne styrtede over 120 Heste, hvis Sadeltøi maatte lades tilbage. Mandskabet kastede Kapper og Vaaben, som gjorde den tunge Marsch endnu mere besværlig. Uden Niste, uden Varme og gjennemisnede af den bidende Vind, som blæser paa disse Høifjelde, sled Birkebeinerne sig i tre Dage frem i Snekavet; det eneste, de havde at nyde, var tinet Sne: men den gjorde kun ondt værre. Den fjerde Dag ogedes Uveiret. Stormen kastede saaledes en Mand overende saa haardt, at hans Ryg sønderbrødes paa tre Steder. Naar Vindstødene kom, vidste man intet andet Raad end at kaste sig ned i Sneen og trykke Skjoldene over sig. Tilsidst lagde Veiviserne sig rent for og erklærede, at de ikke vidste, hvor de var. Da stod Snedrevet saa tykt om Flokken, at man ikke kunde se det ringeste foran sig. Rædsel og Forsagthed greb nu selv de modigste, forkomne som de var af Sult, Træthed og Kulde. Somme begyndte at mumle om, at det var faafængt at pines længere, og at de maatte se til at faa Ende paa disse Lidelser enten ved at styrte sig ud over Hamrene eller bære Vaaben paa hinanden. Da disse fortvivlede Raad naaede Kongens Øre, bad han dem høre paa et Alvorsord, som han havde at sige dem. Lyttende trængte hans Mænd sig sammen om ham, men han tog til Orde:

"Jeg har en Stund lyttet til Eders Raadslag; men det synes mig meningsløst og duer ikke det mindste. Dersom I springer ud over Fjeldet og gjør Ende paa Eder selv, da bærer I Eder ad som gale Mænd, som hverken ved ud eller ind. Vil I vende Eders Vaaben mod Eder selv, da er vel dette hedenske Mænds Vis, som ei kjender Gud; men vi er kristne Mænd og kristne Mænds Børn og ved, at den Mand, som volder sin egen Bane, ingen Naade kan vente sig hos Gud. Derfor er dette Djævelens Tilskyndelse, og hans Villie vil vi ikke gjøre; men vi vil vende os til Guds Miskunhed og vel komme ihu, at om denne Guds Tugtelse end forekommer os haard, saa vil han ei gaa strengt i Rette, hvor lidet er forbrudt. Lad os derfor nu angre vore Synder og erkjende, at vi tugtes af Gud for vort onde Levnet, ikke af hans Grumhed. Lad os med Ydmyghed og Sagtmodighed bøie os for ham, som han selv har lært os, idet han sagde: lærer af mig; thi jeg er ydmyg og sagtmodig af Hjertet, og I skal finde Hvile for Eders

Sjæle. Nu kan enhver Mand indse, at det er bedre med det Gode at bøie sig under Guds Miskunhed, end ubesindigen at kaste sig i Djævelens Vold. Derfor vil jeg, at I skal give mig Eders Løfte paa at gjøre, som jeg raader Eder til, nemlig med hellige Bønner at paakalde Guds, den hellige Marias og den hellige Kong Olafs Miskunhed."

Under denne fyndige Tale rasede Uveiret, saa Konges Ord neppe kunde høres af de nærmeststaaende. Men hans Mænd forstod ham dog, og i Andægtighed gjentog de de Bønner, som Kongen opsendte. Det saa og ud til, at Himlen hørte de nødlidendes Raab. Thi neppe havde de reist sig fra Bønnen, før Stormen stilnede af, Snedrevet lagde sig, og Solen skinnede, som det var Midtsommer. De saa da, at de stod ved nogle bratte Hammere, og de kjendte igjen, hvor de var. De var komne tvers af den Vei, de skulde. Men saa udmattede var de, at tyve af dem faldt om for aldrig mere at reise sig.

De samlede nu sine sidste Kræfter og slæbte sig frem til nogle Sætere, hvor de kom høistnattes. Her kastede de sig ned for at søge nogen Hvile, og saa udasede var de, at de ikke en Gang var istand til at faa gjort op Varme. Kun Kong Sverre var endnu saa vidt ved Kræfter, at han fik slaaet Ild med Flint og tændt en Kjerte, og nu var det let at faa gjort op en stor Ild, ved hvilken de kunde varme sig og tørre sine Klæder. Birkebeinerne blev dog ikke længe her, men brød snart op for at naa en liden Gaard, som ikke laa langt borte. Det var sandsynligvis Gaarden Kvigni øverst i Erdalen. De kom hid ved Hanegalsleite. Her delte Kongen sin Flok. Medens den ene Del gik over Fjeldet i Øst for at naa Tonjum-Bygden, blev Kong Sverre med den anden Del i to Dage paa Kvigni. Her gik han strax paa Vagt med de af sine Mænd, der var nogenledes ved Kræfter; thi den eneste Vei, som førte til Dalen, var en trang Sti. Siden drog han med sin Flok ned i Bygden og forenede sig med den Afdeling, som var dragen forud.

293. Askers gamle Kirke. Efter Tegning af O. Balstad.

Sverre i Østerdalen og Vermeland. Andet Tog gjennem Sverige. Sammenstød med Jemter og Helsinger. Indfald i Namdalen.

Længere ude paa Vinteren lagde Kong Sverre og Birkebeinerne over Fjeldet til Valders, hvor han tog Veitsler paa sine Gaarde. Herfra gik Marschen over til Gudbrandsdalen, hvor der paa Kongsgaarden Steig var beredt fjorten Dages Veitsle for ham og hans Mænd. Under Opholdet her fik han høre, at tolv Bønder paa Hedemarken, alle Tilhængere af Kong Magnus, havde indgaaet paa hver at stille 120 Mand mod ham. Da Sverre nødig vilde blive indestængt i Dalen, besluttede han sig til at komme dem i Forkjøbet. Hurtigere end Rygtet kunde ile foran ham, skyndte han sig sydefter. Hovedmanden for Sammensværgelsen var en Bonde ved Navn Thorgrim. Kongen listede sig en Nat selv femte ned til Thorgrims Gaard, hvor han traf ham hjemme med 8 Huskarle. Efter en dygtig Brydekamp lykkedes det ham at gribe og binde Thorgrim, medens Huskarlene fik Bank. Sverre tog meget Gods fra ham, og han maatte ovenikjøbet finde sig i at udrede $1/2$ Mark Guld og takke til. Derpaa vendte Sverre tilbage til sine Mænd og fortsatte Færden til Hamar, hvor de opsnappede en anden af de sammensvorne ved Navn Harald Gudbrandssøn, som skal have været Kong Sverres Frænde. Mange gik derfor i Forbøn for ham, og han fik da beholde Livet mod at betale halvanden Mark Guld. Magnus's øvrige Tilhængere, som havde været med i Komplottet, flygtede nu over Hals og Hoved, men led stort Tab paa Guld og Penge, som Birkebeinerne satte sig i Besiddelse af. Fra Hedemarken tog Sverre Veien opover til Østerdalen, hvor han kom fem Dage før Jul (20de December). Bønderne skjøttede ikke stort om at have sligt Besøg i Helgen, og de havde derfor aftalt, at ikke en eneste af dem skulde lage det mindste istand til de Gilder, som de ellers pleiede at holde. Men da Sverre merkede, at det bare var Vranghed, de for med, satte ogsaa han List mod List. Han drog strax sydover til Solør og foregav, at han vilde tage Ophold i Vermeland. Men da han kom til Eidskogen, lod han kun 120 Mand drage ind over den svenske Grænse. Med de andre 240 Mand vendte han tilbage til Østerdalen. Her havde Bønderne imidlertid, i den glade Tro, at de skulde være kvit alt Overhæng, gjort istand Julegilder, og i disse fraadsede Birkebeinerne nu saa længe, Helgen stod paa, uden at forhøre sig om, hvorvidt de "lurvede" Bønder syntes om det.

Denne Jul opholdt Erling Jarl sig øster i Viken og fik her høre, hvorledes Birkebeinerne holdt Hus oppe i Østerdalen. Strax over Jul (1178) udbød han Leding og drog opover til Dalene, hvor han tænkte

at stænge dem som Sauer i en Kve og tage dem ud til Slagtning. Men Sverre havde forudset, hvad der vilde komme. Han havde derfor maget det saa, at han tog de første Veitsler i den nordlige Del af Dalen og siden efterhaanden sydefter, saa han gjemte Dalens sydligste Del til sidst. Herfra var det ham den letteste Sag af Verden at smutte ind i Vermeland, saa snart Erling Jarl kom. Denne havde derfor, siger Sagaen, intet andet at gjøre end plystre i Sverres Spor. Han tænkte vel først paa at følge efter til Vermeland; men Indbyggerne her samlede sig paa Eidskogen og fældede Braater i Veien for ham, saa han maatte vende om med uforrettet Sag.

Fra sit Tilhold i Vermeland førte Kong Sverre nu en Grænsefeide af det samme Slags, som Birkebeinerne havde været vante til i sin første Tid. Saaledes gjorde han om Vaaren et Indfald i Ranrike med hele 600 Mand; thi i Gudbrandsdalen, Østerdalen og Vermeland havde hans Hær i den sidste Tid faaet betydelig Forsterkning. Paa denne Færd kom han helt ned til Skriksvik ved Gudmaren*), hvor den mægtige Lendermand Simon boede. Simon var ikke hjemme, men Sverre tog alt, hvad der fandtes paa Gaarden og stak Ild paa den og alle de Langskibe der laa; et stort Østfarerskib maatte dele samme Skjæbne. Med 40 Naut som Bytte vendte Sverre saa tilbage over Grænsen. Da Simon hørte om den Skade, han havde lidt, opbød han Thegn og Træl og rykkede opover mod Birkebeinerne; men i Slaget ved Huvunes**) led han et stort Nederlag, hvorpaa Sverre brandskattede Konghelle.

Kong Magnus og Erling Skakke havde imidlertid samlet Stridskræfter til sig fra alle Kanter; men Sverre vogtede sig vel for at lade det komme til Sammenstød med dem, da han ikke paa langt nær følte sig sterk nok til at optage en saa ulige Kamp. Stundom stod Hærene ganske nær ved hinanden; men Sverre trak sig stedse tilbage til Vermeland, paa hvis Befolkning, han vidste, han kunde stole, og lod Kong Magnus og Erling tage de fornødne Forholdsregler til den søndenfjeldske Landsdels Grænseforsvar.

Selv agtede Sverre nemlig at foretage et nyt Tog gjennem Sverige til Throndhjem. Saa friskt Mindet om de Aaret i Forveien udstandne Møisommeligheder endnu var, lod han sig dog ikke afskrække deraf. Nu havde han og lært at sætte Pris paa sine Birkebeinere, som under hans Ledelse var hærdede til tapre og vel disciplinerede Krigere. De havde ogsaa paa sin Side fattet Beundring for sin djærve Høvding og var beredte til at gaa gjennem Ild og Vand for hans Skyld.

Denne Gang lagde Sverre sin Vei i endnu mere østlig Retning end før, nemlig henimod Helsingland og Østersøen. Han havde kun 240 Mand med sig. Da han kom til Dalarne, havde Indbyggerne flokket sig

*) Nu Skresvik eller Skredsvi ved den østre Arm af Gudmaren.
**) Nær Venersborg ved Gøta-Elvens Udløb af Veneren.

sammen og fældet Hærbraater i Veien for ham; thi de var ikke vante ved, at en Konge drog gjennem deres Land, og vilde heller ikke denne Gang tillade det, sagde de. Men Sverre red frem og talte dem tilrette, og de blev nu saa godt forligte, at de ikke blot tillod ham at drage gjennem deres Land, men ydede ham ogsaa al den Hjælp, han behøvede. Saaledes kom han da frem til Alfta i Helsingland. Her havde Helsingerne reist Folk mod ham; der var fremmødt ikke mindre end 3600 Mand, og blandt dem 120 fuldt brynjeklædte. Før Sverre viste sig, havde de hver især aflagt det høitideligste Løfte om, at hver den, som gav Birkebeinerne Grid eller tillod dem at komme videre, skulde bære Nidings Navn. Først vilde de ikke engang tillade Sverre eller nogen af hans Mænd at komme paa Thinget. Man gav dog efter saa vidt, at Birkebeinerne skulde faa indfinde sig der; men de maatte bare høre, ikke lukke Munden op. Kong Sverre bad da sine Mænd stille sig i Fylking, saa de kunde være forberedte paa, hvad Helsingerne kanske vilde tage sig til. Der for Rædsel i Helsingerne, da de saa de haardføre Birkebeiner troppe fuldt væbnede op paa Thingvolden. Men endda paastod de, at de ikke vilde tillade dem at drage gjennem Landet, og mente, de gjorde rettest i at pakke sig tilbage den samme Vei, de var komne. Der var dog enkelte af Helsingerne, som fandt, at det var ubilligt, at Birkebeinerne ikke skulde faa svare for sig, og man var da endelig komne saa vidt, at Sverres Mænd skulde faa tale; men ham selv vilde de ikke høre. Men hvorledes det gik eller ei, saa blev det dog tilsidst saa, at Sverre skulde faa sige bare et Par Ord, og nu havde han seiret. "Jeg ved ikke," sagde han, "hvad det er, I har at lægge os til Last; men det bør I betænke, at vi har alle en Gud og kalder ham vor Fader. Vi har derfor hver især den Pligt paa os at holde Fred og hjelpe hverandre, saa vidt det staar i vor Magt. Mine Mænd har ikke gjort Eder den ringeste Fortræd. Men kan I sige det samme om Kong Magnus og Erling Jarl? Nu vilde det spørges over al Verden, at mine Mænd maa ty til Hestekjød for at bjerge Livet, siden I sparer Eders Mad for os." Han lod i det samme to Heste lede frem og gav Befaling til, at man skulde slagte dem. Men det Syn faldt selv Svenskerne for haardt. De skammede sig, og den Mand, som havde faaet vedtaget, at den, som lod Birkebeinerne slippe gjennem Landet, skulde bære Nidingsnavn, bad selv Kong Sverre med 40 Mand hjem til sig.

Da Jemterne hørte, hvilken Modtagelse Kong Sverre havde faaet hos Helsingerne, fagnede ogsaa de ham paa bedste Vis. Det Ord, som Jemten fra gammel Tid har havt for at sige et og mene noget ganske andet, fornegtede sig ikke ved denne Leilighed. Af de aabne Ansigter og venlige Ord, som mødte Sverre, hvor han kom, blev han fast overbevist om, at af Jemterne havde han kun Fred og gode Dage at vente. Han sendte da Halvdelen af sine Mænd fra sig og lod dem tage Veitsler rundt om i

Bygden, saa han selv kun beholdt 120 Mand om sig. Men en Nat blev han vækket ved et Ilbud, der meldte ham, at nu kom Jemterne ansættende saa mandsterke, som de bedst kunde blive, for at tage Livet af ham og hans Mænd. Sverre kastede sig hurtigt i Klæderne, bød sine Mænd væbne sig og drog afsted for at møde Jemterne. Om sine øvrige Krigeres Skjæbne var han endnu i Uvished; men det stod dog for ham, at de allerede var blevne nedhuggede af Bønderne. Jemterne havde delt sin Hær i tre Flokke, der ad forskjellige Veie skulde nærme sig Sverre og omringe ham. Da Kongen for over Isen paa Storsjøen mellem Sunde og Andersøen, kom Jemternes hele Hær, henimod 1450 Mand sterk, imod ham og slog Ring om ham. Da sagde Sverre til sine Mænd: "Brug nu det samme Ordtøk og Hærskrig, som I hører Jemterne bruge, og lad os saa trække os ud af Striden og op paa Øen. Dog vil vi først gjøre et haardt Anfald, om vi muligens kan faa dem til at vige." Som sagt saa gjort. Birkebeinerne istemte Hærskrig og gjorde et tappert Anfald; men da Kampen var kommen i bedste Gang, trak Birkebeinerne sig efterhaanden bort, uden at Jemterne merkede noget paa Grund af Mørket. Men skuffede af Birkebeinernes Efteraben af deres Krigsraab begyndte Jemterne at kjæmpe mod hinanden indbyrdes, og først da det blev lyst, fik de Øinene op for, hvilken Krigslist Sverre havde betjent sig af. Under den Forvirring, som opstod herover, gjorde Birkebeinerne et saa uventet og haardt Angreb paa dem, at de kastede sig paa Flugt, forfulgte af Fienderne, som i alt nedhuggede 120 Mand. Længere ude paa Morgenen fik Kong Sverre til sin store Overraskelse høre, at hans Mænd, som havde været fordelte paa Gaardene i Bygden, endnu var i Live uden at have lidt nogen Overlast. Nu maatte Jemterne tigge om Naade og stille Gisler til Sikkerhed for sin Troskab, og Sverre indsatte da Sysselmænd blandt dem for at opkræve de kongelige Rettigheder. Derpaa drog han videre mod Throndhjem, dog ikke den sædvanlige Vei, men sandsynligvis over Snaasen ned til Namdalen, hvor han inde i Namdalsfjorden tog en Del Skibe, som tilhørte Bønderne, og lagde siden ud til Skillingerne (nu Skjeingerne) yderst ved Namsosen.

Birkebeinernes Angreb paa Nidaros. Slaget ved Hattehammeren. Tog til Oplandene. Slag ved Hyrte Bro.

Ude mellem disse Skjær besluttede Sverre sig til at holde Husthing med sine Folk, da han ei vilde, at Nambalingerne skulde komme under Veir med hans Planer. Han spurgte sine Mænd om, hvad deres Mening var. Han syntes, sagde han, at de havde tre Ting at vælge mellem. Enten skulde man fare nordover til Haalogaland for der at skaffe sig Gods og ordentlige Skibe og siden søge ned til Bergen for at prøve, om man der kunde faa tilføiet Fienden nogen Skade. Eller og skulde man fare ud til Orknøerne, Færøerne og Suderøerne, hvor der var megen Sandsynlighed for, at man vilde faa adskillig Folkehjælp. Eller endelig skulde man og for det første lade alle Forsøg paa at skaffe sig Hjælp mod Magnus fare og i Stedet fare til Irland eller andre Lande i Vesten og herje der; thi der kunde være Von om, at jo længere Magnus og Erling herskede i Landet, des mere vilde deres Yndest tabe sig, og man turde da haabe, at den Tid vilde komme, da det ei var saa vanskeligt at binde sammen med dem som nu. Men intet af disse Forslag huede hans Mænd. De vilde helst ind til Byen, hvor der ingen Krigsfolk var, og hvor de derfor heller ingen Modstand havde at vente. Og i Bymændene — det vidste de fra før — havde de omtrent sine bedste Venner. Men Sverre havde ingen Lyst til det. "Thi jeg har ingen Drømme havt, der bebuder Held i dette Foretagende," sagde han, "og jeg tror derfor, I gjør rettest i at gjøre, som jeg synes; vi kan altid tidsnok komme til Byen," lagde han til. Men Folket trængte paa, at Færden skulde gaa til Throndhjem, og der var for Kongen intet andet at gjøre end at give sig. De for da til Indløbet af Throndhjemsfjorden. Da de kom til Folskn (Stor-Fosen), foreslog Sverre at drage til Bergen; thi det bæres mig for, sagde han, at vi denne Gang ingen større Hæder vil indlægge os ved at besøge Throndhjem. Men Birkebeinerne sagde, det havde ingen Nød; det var den letteste Sag af Verden at komme derhen. Siden, da de lagde til ved Raudabjorg (Rødberg), lod Kongen sine Mænd i Stilhed kalde sammen og spurgte dem om, hvorledes de vilde bære sig ad med at komme ind i Byen, siden de var saa forhippe paa det. "Aa," mente de, "det var bare at ro lige hen til Bryggerne og siden se til at komme op." Sverre sagde da: "Dette finder jeg ikke raadeligt; thi Bymændene vil sikkert forsvare sig, da de ei kan vente sig nogen Skaansel af Birkebeinerne, som er saa vante til Røveri og Plyndring. Mit Raad er derfor, at vi sender en Skude ind gjennem Fjorden, før det lysner af Dagen og lader den lægge til ved Ladehammeren, og saa skal Mændene gaa op paa Aasen og

sidde der, til det bliver lyst. Da vil Bymændene skikke deres Skuder til Ladehammeren, fordi de mener, at vor hele Skibsstyrke ligger indenfor den. Vi vil imidlertid ro over til Flak*) og derefter tæt under Gaularaas**) til Guldhammeren***). Naar saa Bymændene har roet til Ladehammeren, vil vi fra Hovringen drage ind til Byen. Da kan vi kanske stænge dem ude fra Byen og ikke de os, som ellers vil ske." Gudlaug Vale, Kongens Stallare, indvendte herimod: "Saa talrigt Mandskab har vi da ei, at vi kan indlade os paa at skifte det i to." Kongen svarer: "Jeg faar da vel være med, hvor I er, skjønt jeg forudser, at Eders Beslutning kun vil times en daarlig Lykke."

Det viste sig denne Gang, at Birkebeinerne handlede rent ilde i ikke at følge Sverres Raad. Thi Byfolkene var langtfra meget gunstig stemte mod Birkebeinerne, der jo ogsaa havde indlagt sig et meget slettere Ry for Rovgjerrighed og Plyndrelyst, end de havde, da de sidst var i Throndhjem.

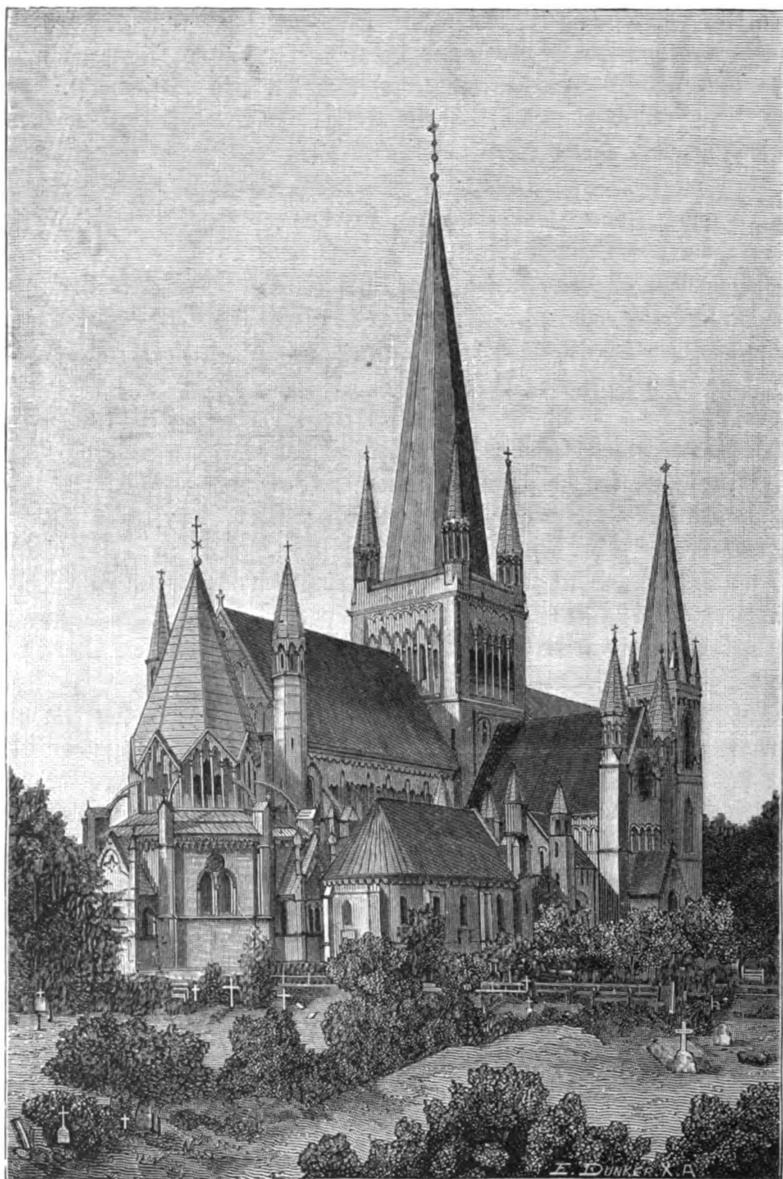
Men hvad Birkebeinerne neppe vidste, dengang de fattede sin fortvivlede Plan at gaa løs paa Nidaros, var, at Erkebiskop Eystein just opholdt sig i Byen, og at han i meget ikke stod langt tilbage for Jarlen i Dygtighed, hvor det gjaldt at forsvare Byen og Kirken mod fiendtlige Angreb. Dagen i Forveien, da han havde spurgt fra Namdalen, at Sverre og hans Mænd var paa Farten, lod han blæse sammen til et Møde i Byen for at sætte Mod i Bymændene. "Jeg tænker nok," sagde han, "at vi kan vente Besøg af Birkebeinerne her i Fjorden, men jeg har hørt, at de har lidet Folk og smaa Skibe, og at deres Mandskab ovenikjøbet er udmattet og i klein Forfatning. Jeg synes, det er uværdigt for Bønder og Kjøbmænd at overlade alt sit Gods til Sverre-Herkjet, og derfor skal jeg staa eder bi med mit Skib og det Folk, jeg har hjemme i Bispsgaarden." Dette fandt alle var et Tilbud, som var al Tak og Ære værd, og de vilde hellere slaas end taale Birkebeinernes Voldsomheder. I Hast rustede man saa fem Skibe, af hvilke Bymændene bemandede fire, men Erkebiskopen det femte. Det sidste var det bedst udrustede; thi Mandskabet bestod af Biskopens Huskarle under Anførsel af Sigurd, Asser Balles Søn. Paa Digermulen sattes Vitevagt, og da denne om Morgenen blev var Birkebeinernes Skibe ude paa Fjorden ved Raudabjørg, tændte den Ild paa Viten, hvorpaa Bymændene samlede sig paa Skibene og roede udover Bugten. Birkebeinerne havde kastet Tjeldene af og kom roende over Fjorden ind under Gaularaasen. Snart fik de Øie paa Bymændene, der nærmede sig fra den modsatte Side bag Digermulen. I Bugten indenfor Hattehammeren tørnede Skibene sammen til et ordentligt Slag. I Begyndelsen var der fire Skibe mod fire, men Birkebeinernes var betydelig mindre end Bymændenes, da de kun havde en Tyvesesse. Veiret

*) En Gaard paa Byneset.
**) Byaasen.
***) Maa søges i Nærheden af Digermulen. Navnet kjendes nu ikke længere.

var godt, og der blæste en svag Nordostvind, saa Skibene dreves ind mod Land. Længe var Kampen uafgjørende; men uvante som Birkebeinerne var til at kjæmpe tilsøs, var det største Nederlag dog paa deres Side. Da kom Erkebiskopens store Skib til; det havde ligget for tungt under Aarene til, at det havde kunnet holde Følge med de andre Skuder fra Byen. Nu tabte Birkebeinerne Modet og maatte søge sin Redning paa Landjorden. Kong Sverre blev selv reven med i den almindelige Flugt. Da han løb forud i Skibet, gik en af Dæksplankerne foran Masten løs under ham, saa han tumlede ned i Rummet. Over ham styrtede hans Mandskab sig, den ene over den anden, for at komme i Land, saa han en lang Stund ei formaaede at løfte Hovedet. Iblandt de sidste Flygtende var en Mand, som kaldtes Helge Bygvom. Da han kjendte Kongen, sagde han: "Det er ilde, om vi skulde skilles slig fra vor Konge, at han maatte blive liggende igjen i Pumpevandet." Han hjalp ham paa Benene; men i det Sverre sprang i Land, sagde han til ham: "Vær ikke saa flot med Kongetitelen i første Laget, du min gode Helge." I det samme kom tre Bymænd imod dem. Helge opholdt dem med sine Vaaben saa længe, til Kongen, som kløv op over en brat Bakke, kunde komme sig væk. Men nær havde Ulykken været ude. Kongen, som var ifort en sid blaa Hættekappe, kom til at træde i den, saa han snublede, og ned i Fjæren bar det med ham. Da en af Bymændene saa det, styrtede han strax i Vei for at slaa Kongen ihjel; men Helge passede sit Snit og sled sig løs fra de andre, saa han fik dræbt Bymanden. Nu var Partiet lige, siden der stod to mod to; men sligt vilde Bymændene ikke indlade sig paa og forføiede sig bort. Under Kampen havde Kong Sverre af Nordmøringen Serk af Rjod*) faaet et Spydstik i Foden, saa han havde det yderst vanskeligt for at gaa; men Helge Bygvom hjalp ham af bedste Evne, saa han kom opover Bjergene og fik sætte sig ned for at hvile. Her samlede der sig flere af de flygtende Birkebeiner om dem. Ogsaa Bymændene viste sig og undredes høilydt paa, om Kong Sverre havde faaet sin Bekomst; da kunde Helge ikke bare sig længere, men raabte til dem: "Kong Sverre skal nok vove en værre Dyst med Eder, før han dør!"

I Slaget ved Hattehammeren havde Kong Sverre lidt et stort Nederlag paa sine Folk; mest beklagedes Saltnesgutternes Fald. De to af dem, Jon Ketling og Sigurd, fik sin Bane nede i Fjæren; men den tredie af dem, Viljam, søgte tilsøs at undkomme udenom Byneslandet og vilde sandsynligvis hjem til sin Moders Gaard. Men han blev indhentet undervcis og nedhugget af Bymændene, just som han sprang i Land. Ogsaa Gudlaug Stallare blev haardt saaret, men kom dog op paa Aasen. Her mødte han en Bonde, som gav ham et Hug med en Boløxe i Nakken, saa han styrtede. Derpaa trak han hans røde Skarlagens Trøie af og kastede en Kvistehaug

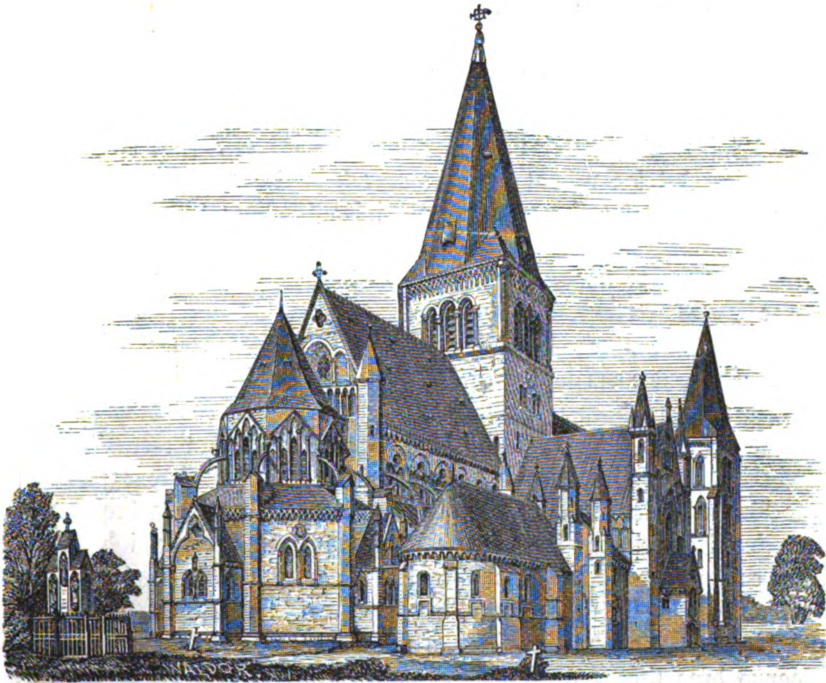
*) Røen i Rindalen paa Nordmøre.

294. Throndhjems Domkirke, restaureret efter Arkitekt Chr. Christies Plan.

over ham i den Formening, at han var død. Men Gudlaug var imidlertid kun falden i Uvite, og da Bonden var gaaet bort, kom han igjen til sig selv og raklede hen til en Gaard, hvor man tog vel imod ham. Efterhaanden lægtes hans Saar, men Arret beholdt han, saa han siden Birkebeinerne imellem for Spøg kaldtes Gudlaug Gnitaskar (Nakkeskaar).

Nogle af Birkebeinernes Skibe undkom kanske Søveien; og da et gammelt Ordtøk siger: "Med Orkedals Vind seiler man baade ud og ind," søgte de vel ind til Orkedalen, hvorfra de tog Veien videre op gjennem

295. Throndhjems Domkirke, efter H. E. Schirmers (forladte) Restaurationsplan.

Dalene. Her maa de ogsaa have forenet sig med Kong Sverre. Underveis passede nogle af dem op Serk af Rjod og fældede ham med tolv af hans Mænd; det skulde være til Hevn for, at han havde saaret Kongen i Slaget ved Hattehammeren.

Hvorledes det videre gik Birkebeinerne paa deres Færd til Viken, derom tier Sagaen. Men da Kong Magnus og Orm Kongsbroder spurgte, at de var komne did, drog de strax imod dem, og da Birkebeinerne ikke paa langt nær var sterke nok til at maale sig med dem, drog de sig i Førstningen unda. Dette ærgrede Sverre, og han forestillede da sine Mænd, at sligt ikke længere kunde gaa an, i følgende kraftige Ordelag:

"Det var mod min Villie, at I for ind i Throndhjem med mit Mandskab for at slaas med Bymændene; thi herved har vi mistet mange Folk og de bedste Krigsmænd blandt vore Fæller. Hvis nu Bønderne spørger vor uheldige Færd, bliver vi jagede og plagede, hvor vi kommer frem, og alle Folk, som ved, hvorledes vi er tilrakkede, vil anse os for Stakkarer. Men forend dette Slag stod, havde vi jevnligen Seir og Overhaand, saa de fleste var bange for at fare i Hærfærd mod os. Nu har I vel spurgt, at Magnus Konge farer efter os med stort Mandskab; kun en kort Stund vil vi saaledes lade os jage Landet omkring af dem, forend baade Thegn og Træl vælter sig ind paa os, og da vil vor hele Skare vorde adsplittet og dræbt til liden Hæder, saaledes som det gaar alle dem, der falder paa Flugten. Nu tykkes det mig mandigere at snu os mod vore Uvenner, saa liden vor Trop end er, og skulde vi saa blive overmandede, da kan vi vel mage det saa, at vi falder med Ære, om vi slaas med selve Kong Magnus. Men bliver det saa vel, at vi seirer over ham, da vil vor Styrke derved voxe; thi det er ei heller at vente, at vi saa letteligen vilde komme til dette Land og Rige, at vi ei engang skulde se Magnus Konges Banner vaie imod os. Længe nok har vi nu ladet os jage rundt om i Landet og maattet taale mange Slags Fortrædeligheder af vore Fiender."

Ved denne og lignende Taler opflammede Sverre Birkebeinernes Mod. De vendte om for at indlade sig i den ulige Kamp og drog over Modum til Hyrt-Aaen i Sylling, hvor de hørte, at Kong Magnus nærmede sig med sin Hær. De lagde sig da i Baghold i et Krat nær Broen. Det varede ikke længe, før Fienden viste sig paa den anden Bred og rykkede frem over Broen. Men neppe var Kong Magnus og Orm Kongsbroder kommen over, før Birkebeinerne satte i et sterkt Hærskrig og stevnede ind paa dem. Efter en kort, men heftig Kamp maatte Magnus og Orm, begge saarede, skyndsomt trække sig tilbage over Broen. Hærene vexlede nu en Stund Skud med hinanden paa hver sin Side af Elven, hvorpaa de begge vendte om. Magnus drog tilbage til Tunsberg, medens Sverre med Birkebeinerne drog over Raumarike til Ljodhus i Vestergautland. Det varede ikke længe, før Sverre spurgte, at Magnus var kommen Søveien til Konghelle. Her besluttede han sig til at vove et uventet Anfald paa ham. Det lykkedes ham og, forsaavidt han fik erobret og opbrændt en Del af Magnus's Skibe og tvang ham til med de øvrige at flygte ned gjennem Elven. Siden tog Magnus Ophold i Oslo, medens Sverre underlagde sig den sydøstlige Del af Viken, hvor han oppebar de kongelige Skatter. Ret som det var kom det til Sammenstød mellem Streifpartier fra begge Hære; men hvor Sverre selv var tilstede, kom Magnus's Mænd stedse tilkort.

Under disse Smaakampe vandt Sverre lige saa meget i Anseelse, som Magnus tabte, og fra denne Tid af gik alt ham bedre end før.

Slaget paa Kalvskindet. Erling skakkes Fald.

Saa gik Sommeren hen. Om Høsten 1178 vendte Sverre tilbage til Nidaros, hvor han tilføiede Kong Magnus's Mænd et Nederlag og tog ti Skibe fra dem. Sandsynligvis havde han ogsaa Tilhold her om Vinteren. Erkebiskopen var dragen til Erling Jarl, der vistnok holdt til i Bergen, saa Sverres Tilhængere vel igjen havde begyndt at reise Hovedet. Der tales ialfald intet om, at Sverre i Vinterens Løb havde Fiender at bekjæmpe.

Vaaren efter (1179) styrede Sverre ud af Fjorden ud til Møre. Herfra satte han Kursen udenskjærs og sørpaa. Men da han nærmede sig Stadtlandet, kom Kongen, Jarlen og hele deres Flaade seilende imod ham. I Følge med dem var ogsaa Erkebiskopen og Orm Kongsbroder. Da Sverre saa denne store Overmagt var der intet andet for ham at gjøre end at stikke lige til Havs og bruge Aarer og Seil, det bedste man kunde. Men efter fulgte Kongens hele Flaade med Erling Jarls Skibe i Spidsen. Da Erling var kommen saa nær Sverres agterste Skude, at han kunde skjelne Mandskabet ombord paa den, bød han sine Mænd at lægge bi for at oppebie den øvrige Flaade. Dette blev gjort. Da hele Flaaden var samlet, ordnede Erling den og eggede sine Mænd til Angreb. Han bad dem vel mindes, hvor stor Mandskade de havde lidt af Sverres Folk. Ingen, sagde han, skulde understaa sig at give Birkebeinerne Grid; dog ønskede han helst at faa Sverre levende i sin Vold. Alle sagde ja til det, og nu fortsattes Jagten. Magnus's Skibe var bedre Seilere og halede sterkt ind paa Sverres Flaade. Der var ingen Udsigt for Sverre at undslippe den store Overmagt. Da lagde han sig paa Knæ og gjorde Bønner til Gud og store Løfter til den hellige Olaf. I det samme reiste der sig en saa sterk Skodde fra Søen, at man fra det ene Skib ikke kunde se over paa det andet. Fuld af Ærgrelse og Harme udbrød Jarlen: "Slig gik det ikke den Tid, vi havde Lykken med os!" Han lod da Skibene dreie ind under Land, hvorpaa de igjen samledes ved Herø. Her spurgte de Dagen efter, at to af Birkebeinernes Skibe var gaaede gjennem Bredsund. Da man nu ikke vidste, hvad Vei Birkebeinerne havde taget, fandt Erling det rettest at sammenkalde Høvdingerne til et Krigsraad. Her sagde han, at en Del af Flaaden under Anførsel af Erkebiskopen og Orm Kongsbroder skulde drage syd til Bergen, medens han selv og Kong Magnus drog nordefter. Dette skede. Ved sit Komme til Nordmøre spurgte Erling, at Sverre var seilet ind fra Havet mellem Smølen og Edø og lige ind paa Leden. Herfra havde han fortsat sin Færd helt til Nidaros, hvor han havde lagt til ved Bryggerne. Magnus og Erling fulgte efter did.

Da Sverre saa de fiendtlige Seil nærme sig Byen, lod han sine

Mænd blæse sammen. Han sagde dem, at han vilde gaa fra Skibene, og at ingen maatte fordriste sig til at tage med sig mere end sine Vaaben og hvad han forøvrigt gik og stod i. Birkebeinerne væbnede sig og gik op i Byen; men Skibene flød alle tjeldede udenfor Bryggerne. Køierne laa i Rummene, og Halvrumskisterne stod paa Skibene med Røgler i alle Laas. Sverre sagde siden selv, at sjelden skulde man have set Flygtninge med saa let Sind gaa fra sit Gods og sine Skibe; men, lagde han til, det kunde jo være uvist, hvem det tilsidst blev, som kom til at beholde baade Gods og Klæder. Paa samme Tid, som Kong Magnus og Erling Jarl roede op i Aaen og lagde til ved Braterøn med sine Skibe, gik Sverre og Birkebeinerne op over Broen. Erling vilde strax iværksætte Forfølgelsen. Idet han for over Skibsbordet, stupede han fremover, saa han faldt paa Knæer og Hænder. For at hans Mænd ikke skulde lægge nogen ond Tydning deri, sagde han: "Fald er Fartens Held." Saa bar det op gjennem Gaden til Kristkirkegaarden og Bispegaarden; men da han kom til Broen, saa han Kong Sverres Merke ilsomt stevne opad Landeveien til Klæbu. Jarlen gik over Broen til Sprottavoldene, som Sletten paa den anden Side af Nidelven dengang kaldtes. Men Sverre havde med flere af sine Mænd lagt sig i Skjul i den Dal, som nu kaldes Klosterdalen, tæt ved Broen. Idet Jarlen satte efter det bortdragende Merke i Haab om i det mindste at knibe nogle af Bagtroppen, vidste han ikke Ordet af, før Sverre og Birkebeinerne var over ham. Erling maatte nu vende, og Birkebeinerne satte efter ham til den anden Ende af Broen, hvor der var et Gjerde mellem Byen og Brosporden. Men da Magnus's Mænd her stødte til Erlings, vendte Birkebeinerne om, og siden skjød de tilmaals efter hverandre over Elven, men mest til Morskab, skjønt nogle blev saarede. Magnus's Mænd gjorde sig det imidlertid saa koseligt oppe i Mælene, som de kunde, og lod hente Øl fra Byen. Da det led mod Nonstid (Klokken tre) gik Kong Sverres Stallare Gudlaug Vale ned til Broenden med et Skjold foran sig og bad om Ordlyd. Ivar Horte kom da nedover og sagde, at han var villig til at høre. Gudlaug begyndte da saaledes: "Kong Sverre vil byde Kong Magnus og Erling Jarl og alle deres Mænd tre Vilkaar; det første er det, at de gaar over Broen og fylker, medens Kong Sverre imidlertid gaar langt op derfra med alt sit Mandskab: saa skal vi stride paa Sprottavoldene, og den faar da seire, som Gud giver Seiren. Men dersom Kong Magnus og Erling Jarl ikke vil gaa ind paa dette Forslag, da byder Kong Sverre dem dette andet Vilkaar, at de med sit Mandskab gaar ud til Borgen*) og fylker der i god Mag; men vi Birkebeiner skal søge over Broen til Eder, og lade det da komme an paa Lykken. Det tredie Vilkaar, hvis de ei vil vælge

*) Borgen var en Træbygning, som Erkebiskop Eystein havde opført paa den smale Hals mellem Elven og Bugten, omtrent 2000 Alen fra Elvens Udløb.

noget af dem, er dette, at de gaar ud paa Ørene til sine Skibe og fylker der, som de vil; vi Birkebeiner skal da komme imod dem og søge ud gjennem Byen; thi det maa I vide for sandt, at Kong Sverre vil gladeligen stride, om han maa raade." Ivar Horte begav sig da op paa Akeren, hvor Erling Skakke og Magnus var, og fremførte sit Erinde. Magnus havde lagt sig til at sove. Jarlen klappede ham paa Ryggen og bød ham vaagne for at høre paa Tilbudene fra Sverre Prest. Kongen bad Jarlen selv vælge. Da svarede Erling, at det tyktes ham rimeligere, at han foreskrev Sverre Prest Vilkaarene end denne ham, og sagde rent ud, at han ikke vilde høre tale om Vilkaar engang. Med den Besked vendte Ivar Horte tilbage til Gudlaug, som igjen bragte Sverre Jarlens Svar. Birkebeinerne holdt nu en kort Raadslagning og forlod saa Voldene. De stevnede opover til Klæbu og gik i Gaasegang, saa deres Flok syntes meget talrig. De fulgte nu Høidedraget, indtil de kom til Gaarden Kot, som maa have ligget i Nærheden af Leren.*) Her rev de ned et Hus, lagede sig en Flaade af Tømmeret og satte over Nidelven. Ved Midkveldstid drog de over Thjodmyrene (nu Skjetne- og Ustmyrene) ned til Stav paa Leinstranden, hvor de satte over Gulelven paa Eker. Her bød Kongen sine Mænd hvile og lagde sig ogsaa selv til at sove. Da det led ud paa Natten, blev der stort Styr i Leiren; thi en Bonde, som skulde til Byen for at sælge Malt, kom indom der, og denne Leilighed kunde Birkebeinerne ikke lade hengaa ubenyttet til at drive Løier og kjøbslaa om Maltet. Da Kong Sverre hørte, hvad der var paa Færde, lod han Bonden komme for sig og sagde: "Vi skal ikke gjøre dig nogen Fortræd, og naar du kommer til Byen, saa kan du godt sige, som sandt er, at du traf os her." Bonden drog videre; men Sverre opholdt sig i to, tre Dage der oppe i Melhus.

Om Aftenen den 18de Juni, da Jarlen havde spist til Kvelds, kom Sigurd Nikolaussøn og hans Svigersøn Jon af Randaberg til ham. Sigurd spurgte: "Er Udposterne i Orden, Herre? Man har sagt, at vi ret snart kan vente et Besøg af Sverre, og derfor skulde jeg raade til, at Mandskabet blæses sammen ved Luren og møder fuldt væbnet ved Borgen." Jarlen svarede: "Gid det var saa vel, at det var sandt, for da skulde han faa, hvad Dagen tilhører; men jeg tænker, at I for den Sags Skyld kan sove trygt i hele Nat, thi jeg har spurgt, at Sverre alt er draget tilfjelds. Jeg tror knapt, han vil vove sig hid, naar vi forud ved Besked om hans Marsch." Da sagde Jon af Randaberg tvert: "Maatte det være saa vel, som Jarlen mener. Men der er dem, som siger, at I hellere drikker Eder overstadig drukken af Vin og Mjød, end sørger for Eders Folks Sikkerhed." Da blev Jarlen vred og sagde: "Sjelden har I før beskyldt mig for, at jeg ei har været var nok. Nu ved jeg ei, om det er saa, at jeg er mindre

*) Den er nu forsvunden, skjønt den endnu forekommer nævnt i Aaslak Bolts Jordebog.

skikket til at sørge for mine Folk, eller om det ikke snarere er saa, at I er mere ræbde, end I burde være. Men gaar I kuns tilsengs; jeg skal selv holde Vagt i Nat, hvis I tror mig skikket til det. Det blev før anset for sikkert nok, om vi end havde med farligere Fiender at gjøre." Sigurd og Jon maatte gaa med den Besked, men Erling klædte sig af, og snart laa han og alt hans Folk og sov. Kun Udvagterne blev besatte.

Om Morgenen ved Daggry kom Birkebeinerne til Toppen af Steinbjergene paa Byaasen. Sverres Hær var nu bleven forøget med 360 eller flere Guldalinger, som paa hans Bud var blevne stillede. Men de var for den største Del slet væbnede; thi af Frygt for Jarlen havde Bønderne selv ikke vovet at gaa med, men sendt Husmænd og Løskarle i sit Sted. Da Sverre var kommen til Feginsbrekka, hvorfra Udsigten aabner sig til Byen, steg Sverre af Hesten, faldt paa Knæ og holdt en kort Bøn. Derpaa bød han sine Mænd gaa tappert frem. "Thi nu," sagde han, "skal vi vinde en fager Seir. Ei behøver jeg at opregne for Eder, i hvilken Nød og Møie I har været stedte, førend vi kom her til Landet, medens I kun har fundet liden Glæde og Hygge. Jeg kan og merke paa mit eget Sind, at I monne synes, det nu er paa Tide at høste mere Godt af Eders Slæb og store Fare, end det hidtil er bleven os forundt. Kun sligt har vi faaet, som vi har kjæmpet os til, nemlig her Herberge, hvor dette har været at faa, og hist andet Gods, som vi kunde faa fat paa. Men nu ligger der dog noget mere for os, end, som ofte hidtil har kostet os en Dyst, nemlig selve Byen Nidaros. Her er nu ogsaa Magnus Konge, Erling Jarl og mange Lendermænd og Hirdmænd tilstede; thi har vi nu mere Hæder at vinde, end der som oftest byder sig Leilighed til, og det tykkes mig rimeligt, at vi vinder Seir, efter hvad jeg har drømt. Lad os derfor søge saa meget fastere frem, som jeg nu venter, vi vil høste større Løn end nogensinde før. Nu vil jeg lyse for Eder, hvad enhver af Eder skal kunne vinde: "Han, som fælder en Lendermand og med sikre Vidnesbyrd kan godtgjøre det, skal selv vorde Lendermand, og det Slags Værdighed skal enhver nyde, som han selv rydder sig Plads til; han vorde Hirdmand, som Hirdmand dræber, og desuden skal han modtage mange andre Hædersbeviser af os." Om saadan Pris er det, I nu skal lege. Jeg tror knapt vore Fiender har nogen grei Besked om vor Færd; meget mere er det mit Haab og Forventning, at Lykken har forladt dem, at de monne være komne til den sidste Dag af deres Livsstund, og at vi vil faa Seir, og hæves til den Hæder, som os tilkommer. Saaledes vil Gud skifte imellem os; thi, længe nok har de siddet over vort Rige og vor Hæder; men nu kan det nok hænde, at de mister, hvad de med Uret har faaet, baade Hæderen og Magten, ja det ser ikke uligt ud til, at de og maa sætte Livet til. Gjør det første Anfald som haardest, da skal det nok gaa godt. De er ganske sikkert meget drukne, søvnige og dertil raadløse, nogle ombord paa Skibene, nogle her og

nogle der i Byen, og tør vanskeligen vide, hvorhen de skal vende sig, eller hvad de skal tage sig til."

Denne Tale havde den forønskede Virkning. Muntre og lette som til en Leg sprang Birkebeinerne ned over Lien. Forrest af alle travede en røslig Guldaling, rigtig en Kjæmpe at se til, med en diger Svei paa Nakken. Hans Navn var Eyvind. "Hei du, Mand!" raabte Birkebein-Høvdingen Hjarrande Hvida, "hvor skal du hen med Sveien din? Skal du træske Korn, eller skal du slaas med Erling Jarl? Du behøver nok andre Vaaben til det Arbeide end en Svei." "Mine Vaaben," sagde Eyvind, "har jeg ikke faaet fra Byen endnu; men Jarlsmændene kommer med dem." "Det var ret," sagde Hjarrande; "men tag denne Øxe og dette Spyd saa længe."

Magnus's Mænd havde om Natten holdt Vagt ude ved Øren og fordrev Tiden med Leg. Da de saa Birkebeinerne fare nedover Steinbjerget til Ilevoldene, lod de strax blæse Allarm. Men mange havde været overstadig drukne om Kvelden, da Magnus havde skjænket dem om Dagen, og de laa mere døde end levende i sine Kvarterer rundt om i Byen. Jarlen, som var ombord paa sit Skib, klædte sig nu paa og befalede Mandskabet at væbne sig. Da kom hans Frænde Ivar Horte ombord til ham og sagde: "Vore Folk er spredte rundt om i Byen, og de var vel lidet ved sig selv, da de lagde sig til at sove. Jeg tror derfor ikke, at de kommer saa fort sammen, som det kan tiltrænges. Mit Raad er da det, at vi blæser Mandskabet sammen ud til Skibene og lader disse lægge ud fra Bryggen. Vi kan da ruste os god Mag til at slaas, om dette skulde behøves. Hvis ikke skal vi ro ud af Elven; thi Byfolket, mener jeg, er ikke til at lide paa." Da svarede Erling: "Kanske, Ivar, dette kunde synes raadeligst; men ikke kan jeg taale, at den Djævels Prest Sverre skal sætte sig i min Søns Rum." Med disse Ord reiste Jarlen sig og bød alle sine Mænd følge sig. De gik nu op i Byen. Da de kom forbi Kristkirken, hilsede han den med Kys. Nu stødte Kong Magnus til ham med sit Følge, ligesaa Sigurd Nikolaussøn, Jon af Randaberg og Ivar Horte med sine Mænd. Udenfor Kristkirken faldt alle paa Knæ og holdt Bøn. Jarlen vendte sig fra Kirken, skyndte paa sine Mænd og sagde: "Bedre er det, at I nu griber til Vaaben; det tør hænde, at det falder i fleres Lod at faa ligge her længe nok!" Den Dag var Erling klædt i en rød Bomuldskjortel, Silkehue paa Hovedet og en Spændebrynje, som ei sluttede ganske sammen. Sit Sværd kastede han fra den ene Haand til den anden og sagde: "Endnu skal I nok faa se, at den gamle Knarken kan faa Sverdet til at bide." Derpaa befalede han Lursvendene at blæse saa sterkt, de orkede. Da man kom forbi Kirketaarnet, saa Jarlen sig om til begge Sider og udbrød med mørkt og tungt Sind: "Hvor er vi nu alle?" Det var ikke mere end henved 600 Mand, som han havde faaet samlet.

Birkebeinerne kom i et Rend sættende over Ilevolden og ind paa Kalvskindet, hvor de mødte Erling Skakkes Mænd strax vestenfor Taarnet.

Da begyndte der strax en meget voldsom Kamp, som dog ei var langvarig. Der faldt en Del paa begge Sider, men flest paa Jarlsmændenes. Navnlig stevnede Birkebeinerne ind imod Jarlens Merke. Merkesmanden Thore Spola kom i stor Nød; han vidste da intet andet Raad end at støde Stangen fast i Jorden og trække sig tilbage. Jarlens Fylking drevés nu Skridt for Skridt agterover, medens Birkebeinerne trængte frem. Om ikke længe syntes det for de forreste af dem at de var blevne anfaldte i Ryggen af Jarlen. Der opstod ikke liden Tummel iblandt dem, idet de mente, at de bagerste i deres Trop var flygtede. Men Sverres skarpe Øie opdagede snart Sammenhængen, og han lod strax Merkestangen hugge ned. I det samme fik Jarlen et Spydstik midt paa Livet. "Det var et farligt Stik det, Herre," sagde en Mand, som stod i Nærheden. "Følg kun Kongens Merke," bød Jarlen; "mig skader intet." Strax efter kom Birkebein-Høvdingerne Asser Prest og Helge Thorfinnssøn af Snas nær hen til Jarlen. Denne opbød sine sidste Kræfter og gav Asser et Hug tvers over Ansigtet, saa det blev et stort og stygt Saar. Selv dumpede han med det samme ned og sank bagover. Nu kom der Flugt over Kong Magnus's hele Hær. Kongen selv reves med. Da han underveis kom forbi det Sted, hvor Faderen laa døende med Ansigtet vendt opad, bøiede han sig ned og kyssede ham: "Vi ses igjen, Fader min, paa Glædens Dag!" Jarlen rørte paa Læberne, men magtede ikke at tale. Fienderne trængte paa, og Magnus havde intet andet at gjøre end at frelse sit eget Liv ved en skyndsom Flugt, medens han lod sin Fader blive liggende igjen. Strax efter drog Erling sit sidste Suk. Magnus og hans Mænd søgte ned i Byen, hvor de slap ombord paa Erlings Skib Ryden; kastede det løs og for med det ned over Elven. En hel Del af dem var imidlertid ikke saa heldige. Nede ved Elven opstod der paany en fortvivlet Kamp, i hvilken nogle faldt, andre sprang i Elven og druknede; men enkelte fik og beholde Livet. Bjørn Buk, Erling Skakkes Søstersøn, vilde svømme over til Skelling-Hellen paa Baklandssiden, men tyngedes ned af sin Brynje og sank.

I Slaget paa Kalvskindet havde Kong Magnus lidt et forholdsvis stort Tab, især var Høvdingernes Rækker sterkt tyndede. Blandt de faldne nævnes Lendermændene Sigurd Nikolaussøn, Jon af Randaberg, Ivar Horte og flere, samt henved 60 Hirdmænd. I Sverres Hænder faldt de fleste fiendtlige Skibe, deriblandt Olafssuden, som Kong Magnus selv havde styret. Birkebeinerne fik ogsaa nu tilbage de Skibe, som de faa Dage i Forveien havde forladt.

Erling Skakke var ved sin Død vistnok høit oppe i Femtiaarene. Hans Hang til Vellevnet og Drik havde ældet ham betydelig i de sidste Aar. Hans Lig blev, som det synes ved Kong Sverres egen Forsorg, jordet paa Sydsiden af Kristkirken, under Tagdryppet, hvor Høvdinger efter Skik og Vedtægt fandt sin Grav; men ved Kirkens senere Udvidelse kom det til

at ligge indenfor Kirkevæggen. Da Liget var sænket i Graven, traadte Kong Sverre frem og holdt følgende Ligtale over sin faldne Modstander:

"Det sømmer sig ei aldeles at tie ved saa gjæv Mands Grav som hans, vi nu staar over. Et stort Tidsskifte er nu foregaaet, som I vel kan se, og underligt har det vendt sig, da her nu kun staar en Mand istedetfor 3, nemlig for Kongen, for Jarlen og for Erkebispen, og denne Mand er jeg. Her er og mange Nyheder at se og erfare, som er meget merkværdige, og mange Mænd maa være taknemmelige for, at der baade til denne Kirke og andre bæres Ligene af saa mange Mænd, som har fulgt Kong Magnus. Thi Erkebiskop Eystein og mange andre lærde Mænd har, som mange ved, tit og ofte sagt om alle de Mænd, som sloges ved Magnus Konges Side og værgede hans Land, at deres Sjæle, naar de faldt i Striden, skulde komme til Paradis, for deres Blod blev koldt paa Jorden. Nu maa vi alle være glade over den store Tilvæxt i Helgenernes Tal, dersom det forholder sig rigtigt, som Erkebiskopen har sagt, at alle de Mænd er blevne Helgener, som er faldne med Erling Jarl. Ligeledes kan vi og forestille os, hvor hellig Erling selv maa være bleven, han, som allerførst fik Magnus udnævnt til Konge, medens han endnu kun var et Barn, og som siden har fremmet og støttet hans Rige alt indtil denne Stund. Vi maa da antage, at hans Forbøn maa være til stor Hjælp hos den almægtige Gud, hvis det ellers ei er saa, at Erkebiskoppen var altfor partisk mod sine Venner, naar han talte sligt. Nu er der skeet den Forandring, at vi staar over dem, som længe bar Ogeshjelm over os og mange andre. Jeg ser da mangen en staa sorgfuld over denne Grav, som vilde være hel lystig, om det var mig, han stod over, om der end blev gjort mindre Stads med mit Lig. Men slig Tale synes mig baade kortsynt og ondskabsfuld, eftersom det ofte nok har været Eder klart, hvad vi alle havde at vente, naar vi lod Livet under slige Omstændigheder. Mig synes det, som om vi paa begge Sider maatte være meget glade, siden det har taget den Ende med disse Mænds Liv, som Gud selv vilde, ligesom vi og herefter maa leve os til nogen Baade og med mindre Frygt end hidtil, saasom vi nu ei mere har at ræddes for dem, over hvis Grav vi nu staar. End større maa Eders Glæde være over de Mænds Død, hvis legemlige Baand med Eder nu er opløste, og derhos maa I omhyggeligen ihukomme Erkebiskoppens føromtalte Løfte. Nu er en Stund leden, siden deres Blod blev koldt, og endskjønt vi ei strax kan glæde os ved noget Jertegn af dem, er der dog ved denne Strid blevet god Raad paa Helgener her i Byen. I har derfor ikke mistet dem, tvertimod maa de nu kunne vise Eder fagre Frugter af sine Gjerninger, om I dyrker dem som hellige Mænd, saasom I har tænkt. Men om saa galt skulde være, som mine Anelser siger mig, at alle de fagre Løfter, som var dem tilsagte, er brudte, da har de selv, saavelsom alle de, der troede derpaa, længe nok bødet for disse Løgne og denne løse Tale. Det er derfor mit Raad, at I griber

Sagen anderledes og beder for dem, som er henfarne fra denne Verden, at de Synder, som af Erling Jarl er begangne, medens han levede paa denne Jord, maa blive ham tilgivne, og især den, at han, endskjønt han kun var Lendermand, tiltog sig den Djærvhed, at lade sin Søn give Kongenavn, ja oven i Kjøbet at reise en Flok og Merke mod Kongesønner, nemlig Kong Haakon, en Søn af Kong Sigurd, og Kong Eystein, hvilke begge han styrtede fra Thronen, ligesom han siden styrede Riget med Kong Magnus med ei større Ret, end I nu hører. Vi skal nu ogsaa bede for alle de Mænds Sjæle, som har ladet sit Liv i denne uretfærdige Strid, baade nu og før; bede Gud, at han vil tilgive dem alle Synder og være deres Sjæle naadig, ligesom jeg og for Guds Skyld vil tilgive dem alt, hvad de mod mig har forbrudt. Nu gjøre hver, som han synes, og som han tror mest til Gagn for sig, saavelsom for dem, der er henfarne fra denne Jord, og som blev saa hastigen bortkaldte, at de hverken fik høre Messe eller gaa til Skrifte. Tør hænde, de var mindre forberedte og bar større Grumhed i sin Hu, end de nu selv monne ønske. Heller vil jeg indestaa Eder for, at alt det, som I gjør for deres Sjæle, skal vorde Eder til stor Hjælp og fuldkommen Miskundhed, end at I skal være enige om, at de ingen Forbønner behøver."

Efterat Sverre havde talt dette, gjorde han som det sædvanlig brugtes ved fornemme Mænds Grave. Han takkede først Presterne for deres Sang og vakre Ord ved Graven, dernæst hele Almuen for deres Bønner og tilsidst enhver især for den Møie og Besvær, han havde havt til Gagn for Ven eller Fiende. Han bad derhos enhver om at sørge paa det omhyggeligste for sine Frænders og Venners Jordefærd, og han skulde selv skaffe dem i Jorden, som ingen vilde paatage sig at vise den sidste Ære. Han endte sin Tale saaledes, at den fandt alles Bifald.

Forandring i Kong Sverres og Birkebeinernes Stilling. Fortsat Feide mellem Magnus og Sverre. Slag paa Ilevoldene.

Slaget paa Kalvskindet og Erling Jarls Fald fremkaldte en Vending i Kong Sverres og Birkebeinernes Sag. Medens Navnet "Birkebein" hidtil havde været et styggt Udnavn, ensbetydende med den værste Fark og Kjeltring, blev det nu et Hædersnavn, som man gjerne vilde bære. Og der var sagtens

ogsaa Grund nok til det. Man skulde ikke havt det let for at gjenkjende de forjagede, forsultne, forrevne Stakkarer, som Sverre traf paa Vermelandsskogen, næsten blottede for Klæder og Klude, i de kjække, trivelige og byrge Karle, af hvis Skarlagens Klæder og blanke velpudsede Vaaben det lyste lang Led. Det var heller ikke raadeligt for nogen nu at drage Kjendsel paa denne eller hin Birkebein, hvor nøie han end kunde være kjendt i tidligere Tid. Thi det gik med Birkebeinerne, som det gaar med Fanten, naar han kommer til Ære; thi det var netop saa vidt, de selv vidste, hvem de var, og hvad de havde været.

Kong Magnus og hans Parti gik det derimod tilagters med fra Dag til Dag. Han og Sverre havde efter Slaget paa Kalvskindet fuldstændig skiftet Roller. Han, den lovlig kaarede og salvede Konge, var Thronrøveren, medens Sverre betragtedes som den retmæssige Konge. I Kong Magnus's Hirdmænd og Krigere saa man snart intet andet end en Bande forløbne Eventyrere, og man kaldte dem Heklunger ifølge en Sladderhistorie fra Viken om, hvor nidske Kongen og hans Mænd havde været efter at dele mellem sig noget Sølv, som en Tiggerkjærring havde havt indsyet i sin Hekle eller Kappe.

I sin Tale før Slaget paa Kalvskindet havde Sverre udtalt en Krigserklæring paa Liv og Død mod de gamle Slægter, idet han havde givet de lavættede Husmandsgutter og Løskarle, han havde i Følge med sig, Tilsagn om at stilles dem ved Side eller endog over dem i Værdighed. Det var ikke at vente, at sligt kunde taales, og Thronkrigene antog nu en mere haardnakket Karakter og førtes med en Grumhed, som pleier at give Borgerkrigene sit Præg.

Efter Slaget paa Kalvskindet betalte Kong Sverre sine Mænd Sold, uddelte til dem de Værdigheder, han havde tilsagt dem og indsatte Sysselmænd over hele Thrøndelagen. Fra nu af begyndte dette Embede efterhaanden at fortrænge Lendermandsværdigheden. Mange ansete og høibyrdige Mænd der fra Egnen sluttede sig efterhaanden til ham. Enkelte af dem indfandt sig personlig hos ham for at hylde ham. Andre sendte Bud om, at de vilde vise ham Hengivenhed. Han erklærede derfor, at Thrøndelagen skulde være hans egentlige Hjem herefterdags og kaldte Thrønderne sine kjæreste Undersaatter, og han droges og til Minde, hvilken Troskab de stedse havde vist hans Fader og nærmeste Slægt.

Imidlertid var Kong Magnus tilligemed de Mænd, som med ham var undkomne fra Slaget, tyet til Bergen, hvor han først berettede Erkebiskopen og Orm Kongsbroder den sørgelige Nyhed. Siden samlede han Bymændene til Thing, fortalte dem om sit Uheld og bad om Bistand. Erkebiskopen tog først til Orde og sagde, at alle Mænd, som der var noget ved, ganske vist havde Villien til at styrke hans Herredømme og af al Magt vilde hjælpe ham til at beholde Land og Rige. "Herre, — saa faldt hans Ord — vi vil

endda sige, at dit Møde med Kong Sverre løb heldigt af, siden du fik beholde Liv og Lemmer. Thi hele Folket elsker dig. Erling Jarl var vel en forstandig og mægtig Mænd, men mange fandt dog hans Overmod tungt at bære. For dig vil derimod alle med Glæde ofre Liv og Lemmer, saa at du maa faa dit Herredømme tilbage." Hele Thingalmuen sandede disse Ord og erklærede, at den heller vilde dø med Kong Magnus end tjene Sverre. Siden begav Magnus sig til Viken, hvor han tilbragte Vinteren og foretog Rustninger for at gjøre et nyt Tog mod Sverre. Navnlig drev han paa med at bygge nye Skibe.

Efter at have opholdt sig en Stund i Nidaros lod Kong Sverre over hele Throndhjem udbyde Leding af Folk og Skibe og drog sørover til Bergen; men da han kom did, var Magnus allerede dragen til Viken. Der var da intet andet for Sverre at gjøre end at vende tilbage til Nidaros; men paa Veien nordover indsatte han Sysselmænd i alle de Fylker, han kom forbi. Vinteren 1179—1180 tilbragte han i Nidaros.

Om Vaaren udbød Magnus fuld Almenning fra Lindesnes og til Møre. Det var en stor Hær, med hvilken han drog nord til Throndhjem. I Følge med ham var Erkebiskop Eystein, Orm Kongsbroder, Nikolaus og Filip, Sønner af Arne paa Stodrheim, og alle Lendermænd søndenfra. Han drog ind ad Throndhjemsfjorden og lagde sig for et Par Dage ved Stein, den yderste Gaard paa Bynesset. Kong Sverre var imidlertid vel forberedt paa hans Komme og sendte fire af Birkebeinernes Høvdinger Thjodolf Rympel, Thjostar svarte, Eyjulf Havlessøn og Haavard Lax med en betydelig Styrke opefter Byaasen for at gildre efter Fangst, om det saa kunde falde. De kom helt ned til Gaarden Langlo, en halv Mils Vei indenfor Stein, og lagde sig her i en liden siljebevoxet Dal, som gaar ned til Søen. Herfra fik de udspeidet, at Kong Magnus med en Del af sine Mænd var gaaet i Land for at tage sig et Bad i Badstuen paa Stein. De skyndte sig da derhen for om muligt at overrumple og opsnappe ham. Men ihvorvel de kom aldeles uventede, lykkedes det ham dog at slippe ombord paa Skibene. Treti Mand af hans Følge blev afskaarne og nedhuggede. Men paa samme Tid kom der Krigere i Land fra Kong Magnus's Skibe, og Birkebeinerne maatte søge Skjul. Siden begav de sig til Kong Sverre og fortalte ham, hvorledes det var gaaet dem.

Medens Sverre rustede sig inde i Byen, lagde Kong Magnus sig med sine Skibe under Munkholmen. Herfra sendte han en Dag en Skude ud til Gaarden Aastan i Orkedalen, hvor han lod Bonden Havle opsnappe og føre ind til sig. Havles Søn Eyjulf var nemlig i Sverres Tjeneste, og for at faa ham til at forlade Modstandernes Parti sendte han Bud til ham, at han maatte øieblikkelig komme ud til ham og tage Tjeneste hos ham; thi i modsat Fald vilde hans Fader blive dræbt. Eyjulf kom ved dette haarde Valg i stor Vaande; men han gik dog hen og viste Kong Sverre Brevet.

"Faa bringer mig sligt," sagde denne; "men vi skal nok finde paa et Raad. Kom hid med ham, som bragte Brevet!" Sverre skrev da nogle Linier til Kong Magnus: "Hvis du, Kong Magnus, gjør Havle noget Men eller Skade, da skal vi dræbe Eilif Eplestang, Skruda-Erik og Eindride Slandre for Eder; thi deres Sønner, Thore Knap, Eindrides Søn, Ulv Knere, Eriks Søn, og Gunnar, Eilifs Søn, er der hos Eder. Den samme Død, som Havle faar hos Eder, skal de faa hos os, og Eyjulf skal selv forestaa deres Drab." Med denne Skrivelse vendte Sendemanden tilbage til Magnus. Da Kongen modtog Brevet, blev han vred og for frem i Løftingen med det i Haanden og raabte til Thore, Ulv og Gunnar: "Jeg ser nok, det er I, ikke jeg, som skal raade for, hvem der skal dræbes, og hvem der skal leve!" De unge Mænd lagde nu et Formaningsord ind hos Kongen og bad ham styre sin Harme for ikke at udsætte deres Fædre for Sverres Ondskab; thi han kom ikke Thronen et Haarsbred nærmere ved, at han lod en gammel Bondemand dræbe. Flere andre gik nu ogsaa i Forbøn for Havle, og Kong Magnus lod sig da formilde saa vidt, at han lod ham drage hjem i Fred.

Nogle Dage efter roede Kong Magnus ind til Øren. Kong Sverre gik da ned til ham for at prøve et mindeligt Forlig. Han foreslog nu, at de skulde dele Riget ligt mellem sig, saa at de begge var Konger paa en Gang ligesom Magnus Barfods eller Harald Gilles Sønner. Der blev da talt frem og tilbage om den Sag; nogle af Kong Magnus's Mænd raadede ham til at modtage Forslaget, andre talte imod det. Der kom intet ud af denne Sammenkomst, og Magnus roede atter ud under Holmen. I de følgende Dage raadslog de saa om, hvorledes de bedst skulde indrette sit Angreb; thi de mente, at Sverre ikke var let at lokke udenfor Træborgen. Blandt andre vilde Planer, de udklækkede, var ogsaa den at surre Ankere til Tømmerstokke, som de vilde slippe ind paa de Bønder, som var samlede paa Øren. De fornødne Tilstelninger blev trufne, men Planen kom dog ikke til Udførelse. Mandags Morgen tidlig, den 26de Mai, roede Kong Magnus atter ind til Øren for at holde en Samtale. Fra begge Sider eggede man hinanden til Kamp. Sverres Mænd opfordrede Magnus og Heklungerne at lægge til ved Øren; men Magnus krævede, at de skulde gaa ud af Træborgen og stride med ham paa Ilevoldene. "Ja nok," svarede Sverre. "Jeg skal føie Eder i det." Det aftaltes da, at de den følgende Morgen (d. 27de Mai) skulde indfinde sig paa Ilevoldene for at prøve Kamplykken. Kong Sverre kundgjorde strax dette for sine Mænd og paalagde dem, at de skulde gaa til Skrifte og gjøre sine Vaaben istand. Lignende Forberedelser blev ogsaa trufne fra Magnus's Folks Side.

Tirsdag Morgen, da Solen randt, blæstes der til Opbrud fra Kong Magnus's Skibe. Ombord paa Skuderne blev Tjeldene tagne bort, og man roede ind til Ilsvigsbjergene, hvor man gik i Land. Saa længe Solen skar

dem i Dinene, blev de siddende rolig; men da den stod høiere paa Himmelen, gik de ned paa Volden og opstillede sig i Fylking.

Paa samme Tid rykkede ogsaa Sverre ud fra Træborgen og fylkede sine Mænd. Nærmest Søen lod han Gudlaug Stallare stille sig med Bymændene, Strindingerne og de opbudte Ledingstropper. Selv drog han sig imidlertid opover til Foden af Steinbjerget, hvor en Del af Magnus's Mænd stod, for derfra at rykke frem i nordvestlig Retning og sope Fienden ned mod Gudlaugs Fylking og Il-Elven. Da det var at forudse, at Magnus havde truffet Anstalter til at kaste en Afdeling ned mellem Birkebeinernes Ryg og Træborgen, lod Kong Sverre Ulv af Lauvnes*) bevogte den Del af Sletten, som blev blottet for Forsvarere, efter hvert som han rykkede frem.

Da alle Forberedelser til Slaget var trufne, holdt Sverre følgende Opmuntringstale til sine Mænd:

"Her er en stor Hær og vakkert Folk kommet sammen; men endda viser det sig, at vi faar med en stor Overmagt at gjøre; thi Kong Magnus's Fylkinger slaar bortefter alle Voldene med forgyldte Vaaben og dyrebare Klæder. Et godt Dagsyrke var det, om I kunde bære begge Dele hjem til Byen ikvæld. Nu ser I vel, gode Halse, at det er tvende Vilkaar at vælge mellem, enten at seire eller dø som tapre Mænd. Nu er det ikke, som om man viste eder tilskogs for at hugge Tømmer; thi I skal maale Hug med Kong Magnus's Lendermænd; det er ingen Skam paa en Gang at modtage og give store Hug, og her passer det, hvad Skalden siger, at det er Forskjel paa at kløve Jarler og kløve Ved.

Saa sagde og Bonden, da han fulgte sin Søn til Hærskib og gav ham gode Raad med. Han bad ham være tapper og haard i Mandeprøven. "Thi Ord lever længst efter enhver," sagde han. "Eller hvorledes vilde du bære dig ad, naar du kom i Slag og vidste forud, at du skulde falde?" "Hvorfor skulde jeg da vel," svarede Sønnen, "spare paa at hugge til begge Sider?" "Men," vedbliver den Gamle, "om nu nogen kunde sige dig for vist, at du ikke skulde falde?" "Behøvede jeg da," svarer den anden, "at tage mig ivare og ikke gaa frem som bedst?" "Ja," siger den Gamle, "i ethvert Slag, hvori du kommer, vil et af to ske: enten falder du, eller du slipper derfra med Livet; vær altsaa kun djerv, siden alt er forud bestemt; intet slaar den ihjel, hvis Time endnu ikke er kommen, og intet kan frelse den, som er feig; men paa Flugt er Fald værst." Kong Sverre talte endvidere saaledes: "Nu maa I og vide, Birkebeiner, at det ei nytter at bede Heklungerne om Grid; den eneste Udvei er derfor at staa saa fast som muligt og ikke tillade dem at gaa frem; det er godt for Eder, Birkebeiner, at prøve Sværdene paa Mjødvommerne fra Viken. Vi har vakkert og talrigt Folk nok til at stride; men de har saa stor en Mængde, at de ikke kan raade med det

*) Maaske Gaarden Løfsnes i Flatanger Prestegjeld, Nordre Throndhjems Amt.

altsammen; de fleste af dem passer bedre til at være Brudemænd end Hærmænd og er mere vante til Mjøddrikken end til Hærfærd. Min Hird og mit Merke vil jeg lade fare imod Kong Magnus's Merke; thi af hans Hird maa vi vente os den skarpeste Strid og det haardeste Anfald; hans Lendermænd vil derimod nok heller tage sig ivare, og hele Bondehoben, som de med Vold og Magt har slæbt hid, bryder sig neppe om, hvo der falder, naar bare de selv beholder helt Skind. Jeg ved forvist om alle Thrønderne, at de mener, som Skalden kvad: "Jeg ætler mig den skjønne, mundfagre Mø, hvordan alt saa gaar mellem Sverre og Magnus."

Gaa nu vel frem, gode Halse, og Gud være med os!"

Kong Sverres Tale havde den bedste Indflydelse paa hans Mænd. Thorolf Rympel, hans Broder Karl Kjøtlaar og fem andre tilbød at gaa i Spidsen for Fylkingerne under Slaget.

Kong Magnus og hans Hird tog Stilling paa den venstre Fløi, idet han antog, at han her vilde komme til at møde Kong Sverre selv. Der stod imidlertid Gudlaug Stallare, hvis store og prægtige Merke han tog for Kong Sverres. For at falde Birkebeinerne i Ryggen under deres Fremrykning lod han Nikolaus Arnessøn lægge sig i Baghold paa Aasen.

Nu begyndte Slaget. Først stødte Kong Magnus's og Gudlaug Stallares Flokke sammen med stor Heftighed. Saa stor var Overmagten paa Kong Magnus's Side, og med saa stor Heftighed gik han frem, at mange af Gudlaugs Folk blev nedhuggede, og nogle gav sig endog paa Flugt. Da kommer en Rytter i fuldt Løb sprængende imod dem og raaber: "Hvorfor flyr I? Vend om og slaas, saa godt I kan! Ser I da ikke, at Heklungerne alt er paa Flugt til Skibene? Vis nu, hvad Karle I er!" Det var Kong Sverre selv, som talte saaledes, og de flygtende vendte sig strax mod Fienden igjen.

Det forholdt sig, som Kongen sagde. Det Anfald, som Kong Sverre og hans Mænd havde gjort, havde kastet Fienderne ned mod Søen, og snart var de ogsaa angrebne fra Siden og led et stort Tab af Folk. "Nu flyr Kong Magnus!" raabte en af Birkebeinerne. "Endnu ikke!" raabte en Mand, som kjæmpede tæt ved ham. Han løftede sit Sværd og gav Birkebeinen Banehug. Det var Kong Magnus selv; men nu maatte han og flygte til Skibene med hele sit Mandskab. Her faldt Filip Arnessøn og Brynjulf Blanda, en Søn af Eindride Jonssøn og Sønnesøn af Thrønderhøvdingen Jon Mørnev. Idet Sverre red henover den blodbestænkte Valplads, saa han et kjendt Ansigt. Det var Ivar Galle, en Dattersøn af den orknøiske Høvding Haavard Gunnessøn, som laa haardt saaret der. Sverre bøiede sig ned mod ham og tilbød ham Grid, om hans Saar kunde læges. Ivar lettede paa sig ved Hjælp af sin Frænde Gyrd Skjome og sagde, at han nok troede det, hvis han blot kunde faa Lægehjælp. I det samme reiste en af de saarede, som laa ved Siden af, sig paa Knæ og hug med sit Sværd efter

Kongen, just som han boiede sig ned. Han sigtede efter hans Hals; men Kongen vendte Staalhuekanten til, saa den tog Hugget af; men han fik dog en dygtig Flænge ved Øret. Det var Brynjulf Kalfsson, som gjorde denne Svig; han havde alt fra Barnsben af været en Fiende af Kong Sverre. Men han fik og sin Løn for det; thi i samme Øieblik stod Sværd og Spyd saa tykt i ham, at han ikke kunde falde; men ogsaa Ivar Galle og Gyrd Skjome blev nedhuggede af Birkebeinerne.

Magnus's Hær spredte sig nu til alle Kanter. Kongen selv og flere af hans Høvdinger — deriblandt vel ogsaa Erkebiskopen og Orm Kongsbroder — reddede sig ombord paa nogle Skibe, med hvilke de styrede ud gjennem Fjorden. Men Birkebeinerne fulgte dem et Stykke paa Vei. Ved Digermulen indhentede de saaledes Eindride Kalfsson, der dog bjergede sig paa Land; men Mandskabet ombord fik Grid. Et andet Skib toges udenfor Rødberg og to Byrdinger ude i Stadsbygden.

Nikolaus Arnesson, der under sin omgaaende Bevægelse af Sverres Fløi var bleven mødt af Ulv af Lauvnes, trak sig med sin Flok over Byaasen til Stein, hvor han fik sig en Skude, paa hvilken han undkom.

Slaget paa Ilevoldene var en fuldstændig Seir for Sverre, skjønt den ganske vist havde kostet ham ikke faa af hans Mænd; navnlig skal den Flok, som Gudlaug Stallare førte, have lidt meget.

Magnus Erlingsson drager til Danmark. Sverres Ophold i Bergen (1180—81). Jon Kuljas Overfald.

Efter Slaget paa Ilevoldene drog Kong Magnus syd til Bergen. Indbyggerne her bad ham blive hos dem; thi de frygtede for, at Sverre snart vilde gjeste dem. Magnus tænkte først paa at gjøre saa. Han søgte da at spærre Vaagen ved at lægge alle Kjøbmandsskibe, som i Byen fandtes, i en Linie, tæt sammenbundne ved et Toug, fra Holmen over til Munkebryggen, saa man kunde gaa tvers over Vaagen paa dem som paa en Bro. Men Kongens Raadgivere ytrede, at man ei kunde tro Bergensmændene saa godt, at man skulde stænge sig selv og Skibene ganske inde i Vaagen. Saa mistroisk var Magnus efter sit Nederlag bleven mod alle, at han ikke vovede at blive i Bergen, men drog syd til sin Frænde Kong Valdemar i Danmark,

hos hvem han fik en god Modtagelse. Orm Kongsbroder begav sig derimod til Viken, og Erkebiskop Eystein styrede over til England, hvor han forblev i tre Aar. Herfra lyste han Sverre i Kirkens Ban, uden at det lader til, at denne brød sig det ringeste om det.

En Maaneds Tid efter Slaget paa Ilevoldene viste Kong Sverre sig med sin Flaade udenfor Bergen. Paa Modstand var ei at tænke, og hvilke Følelser Indbyggerne end nærede mod Kong Sverre, fandt han dog den bedste Modtagelse. Paa Veien sydover havde hans Lendermænd etsteds paa Kysten overrasket et Skib, som tilhørte en af Magnus's bedste Venner, Lendermanden Paal Andressøn. Paal satte sig til Modværge, men blev efter den hidsigste Kamp fældet med mange af sine Mænd.

Hele Vinteren (1180—81) over blev Sverre i Bergen, medens Magnus opholdt sig i Danmark. Hans Frænde, Orm Kongsbroder, optog Skat og Skyld af Viken, og saavel han som Magnus rustede sig til at gjøre et Tog mod Sverre den førstkommende Vaar.

Natten efter anden Mandag i Faste (2den Marts) blev der stor Skræk og Forvirring i Bergen, idet Vagtmændene pludselig stødte i Luren for at kalde Birkebeinerne til Vaaben. Man havde nemlig faaet Øie paa nogle Langskibe, deraf et med Merke, styre ind paa Vaagen. Den Tanke slog alle, at det var Kong Magnus, som kom. Sverre var just gaaet ud fra sit Herberge og stod ude paa Svalen, da han hørte de første Lurstød. "Bevare os nu Gud og den hellige Olaf!" satte han i, sprang ned i Gaarden og ilede ind efter Gaden, men fandt ikke et Menneske. Først da han kom op til Nonneseter, mødte han en Bonde, som red paa en Hest. Sverre bad ham om at overlade sig Hesten; men Bonden vilde ikke give Slip paa den. Sverre truede da med, at han vilde tage den fra ham med Vaabenmagt, hvis han ikke godvillig overlod ham den. Hest maatte Sverre nødvendigvis have, og saa længe trættede de da om den, til Kongen fik den. Men hvilken Hest! Sverre fortalte siden, at værre Øg havde han aldrig redet paa, og man skulde hverken for Guld eller Sølv faa ham til at gjøre det Ridt om igjen.

Birkebeinerne havde, saa snart Luren lød, revet paa sig nogle Klæder; i Forfjamselsen havde nogle væbnet sig, andre ikke, men alle lagde de paa Sprang, somme ud af Byen, somme til Fjelds, somme ind i Kirkerne. Da Kongen var kommen op til Aalrekstad, stødte han paa nogle Birkebeiner, som han stansede. Da de havde biet her en Stund, kom der Smaaflokke paa to, tre, fire, syv Mand og saa bortefter og sluttede sig til dem. Snart bragte da en og anden den Besked, at det ikke var Heklunger, men Vorser og Hørder, som var paa Farten.

Det var den gamle Thrønderhøvding Jon Kutiza, som i al Hemmelighed havde faaet reist denne Bondehær for at overraske Kong Sverre i Bergen. Han havde delt Hæren i to Hobe, af hvilke den ene roede ind til

Jonsbryggen (Bryggen ved Jonsklosteret over paa Stranden), hvor den var gaaet i Land og efterat have fylket sig paa Jonsvoldene rykket frem til Vaagsbunden. Den anden havde lagt til ved Holmen og var over Kristkirkegaarden dragen frem mod Kongsgaarden. Men hele Bøndernes Adfærd lagde tydelig for Dagen, at de ikke var synderlig modige.

Saasnart Kong Sverre hørte, hvilke Fiender det var han havde at gjøre med, befalede han alle dem, han havde om sig, at følge ham tilbage til Byen. Han vidste nok, at han vilde faa Folk nok, naar der blæstes i hans Lur Andvaka.*) Da de var komne til Olafskirken (den nuværende Domkirke), lod han støde i Andvaka, og strax den velkjendte Laat hørtes over Byen, stimlede Birkebeinerne til ham fra Kirker og Huse, hvor de havde søgt Skjul. Kongen fylkede nu sit Mandskab ovenfor Allehelgenskirke og bad alle gaa frem med Djervhed mod Bondehæren, saa vilde den være værre faren, jo større den var. Da sagde Birkebeinerne som med en Mund, at der skulde times den en Ulykke, som ræddedes for Bønderne. De satte i Hærskrig og løb frem mod Bondehæren, som endnu ikke havde vovet sig saa langt som til Byen.

Det dagedes just, da Bønderne saa Kongens høit baarne Merke stevne imod dem. Grebne af Forfærdelse vilde ingen af dem gaa først, men den ene puffede den anden frem for sig. Allerede da Birkebeinerne kastede de første Spyd, vendte Bønderne Ryggen til og strøg hovedkulds afsted, saa fort Benene kunde bære dem. Birkebeinerne satte efter, forfulgte dem helt til Stranden og slog dem ned, ganske som det var Smaafæ. Det lykkedes nogle af dem at komme ud paa Skibene; men flere druknede, og andre, som kunde svømme, blev opfiskede og gjorte til Fanger.

Efterat Bøndernes Hovedstyrke saaledes var slagen, vendte Sverre tilbage omkring Vaagsbunden for at gjøre det af med den Hob, som var landet ved Kristkirken. Men før han var kommen saa langt, kom en hel Skare Bønder ham imøde, som med Klynk og Klage faldt ham til Fode og gav sig i hans Vold paa Naade og Unaade. Med sin sædvanlige Mildhed lod Sverre dem beholde Livet. Det var nu bleven aldeles lyst, og da Kongen gik ud efter Gaden, hilsede han alle de Kirker, som laa i hans Vei, med Kys.

Aldrig havde saa mandsterk Hær, som Bøndernes var, gjort sine Sager slettere, — det maatte de selv tilstaa. De Bønder, som var undkomne fra Slaget, roede ud af Vaagen, saa skyndsomt de kunde. Deres Anfører, Jon Kutiza, var gammel og tung paa Foden og var derfor forbleven ombord den hele Tid.

Nogle Dage efter, da alt var bleven roligt i Byen, gjorde Kong Sverre med nogle vel bemandede Skuder en Reise ind i Hardanger og rundt

*) D. e. den aarvaagne.

om paa Hordaland for at straffe Bønderne for deres Overfald. De maatte finde sig i at udrede store Bøder; men nogle flygtede over til Viken i den Tanke, at Kong Magnus var der.

Nu sendte alle Kong Magnus's Mænd, som var paa Vestlandet, hemmelige Breve til Kong Sverre for at bede ham om Grid og til Gjengjæld love ham oprigtigt Venskab. Kun en eneste af dem gjorde det ikke. En Maaneds Tid efter, at Kampen med Bønderne havde staaet, kunde Sverre derfor slaa sig for Lommen og sige: "Her har jeg alle Kong Magnus's Lendermænds Troskab — undtagen Paal Kuvungs". Det var Arnmødlingeættens Overhoved, som endnu var sin Herre tro i Modgangens Tid.

Sammenstød i Saltøsund. Slag ved Nordnes.

I den store Faste drog Orm Kongsbroder med Lendermændene fra Viken ned til Danmark for at forene sig med Kong Magnus. Et Par Dage over Paaske brød Kong Sverre op fra Bergen med flere store og velbemandede Skibe og drog sydefter langs Kysten. Overalt, hvor han kom, gik Folket med Glæde under ham. I Viken indkrævede han alle kongelige Rettigheder. Da han hørte, at Magnus endnu ikke skulde have forladt Danmark, vovede han sig helt ind i Hvaløernes Gruppe, hvor han lagde sig i Saltøsundet under Spjerøen. En Dag, da Sverre just var oppe paa et Bjerg hos Udkikspostene, blev man var en Mængde Seil, der styrede østenfra. Sverres øvede Øie saa strax, at det var Langskibe, og skjønte, at det ei var at tage feil af, at det var Kong Magnus's. Han lod derfor strax blæse til Landgang og Krigsraad. Da alle var samlede, tog han saaledes til Orde: "Det ser nu igjen ud til, at vi Birkebeiner skal faa at stride med en stor Overmagt. Men om jeg end har mange og kjække Mænd med mig, vil jeg dog høre, hvad mine forstandige Mænd raader til, om vi skal lægge til Slag med Heklungerne her, eller om vi skal søge nordpaa, hvor vi har vore fleste Venner. Herom ønsker jeg et godt Raad af Haavard Jarlsson, Ulv af Lauvnes, Ulv Fly eller andre, jeg har i mit Følge". Haavard Jarlssøn svarede da strax: "Lad os kun seile nordefter. Thi lægger vi til Slag, og det gaar os galt, da er Folkene her værre at komme udaf det med end de argeste Hedninger, og ingen af os har Liv at vente, enten han falder i Hænderne paa Heklungerne eller Vikverjerne". Alle gav denne Mening

sit Bifald. Man heisede da Seil; men i samme Dieblik kom allerede Magnus's Skibe østenfra mod dem. De forreste af disse, som blot var Smaaskuder, vovede dog ikke at lægge til Kamp med Birkebeinernes store Skibe, men holdt sig udenfor Skudsmaal. Det kom saaledes ikke til noget ordentligt Slag, om der end blev hujet og tudet tilstrækkelig i Lur. Af de Skud, som afskjødes paa Lykke og Fromme, slumpede et og andet til at træffe, skjønt kun faa fik sin Bane deraf. Endskjønt Birkebeinerne brugte baade Seil og Aarer, havde de ikke let for undslippe i det knappe Farvand. Da lykkedes det dem at smutte ind gjennem et trangt Sund og styre til Havs, hvorpaa der satte Kursen vest over Folden. De seilede nu nordefter det forteste, de kunde, indtil de kom til Bergen i Ugen næst før Pintse. Magnus satte efter. Efter et kort Ophold i Tunsberg for han videre nordefter baade Nat og Dag, naar Modvind ikke hindrede ham. Han havde et stort Antal Skibe og en betydelig Hær med sig.

I den første Tid blev Sverre liggende i Bergen. Hans Skibe laa fuldt seilfærdige og klare til Kamp ved Bryggerne, og den største Del af Mandskabet holdt sig ombord paa dem. Han lod holde nøie Udkik og sendte ret som det var Skuder ud paa Leden for at speide. Den 31te Mai, som var Trefoldigheds Søndag, var Sverre oppe, da Solen randt, og saa til Vagterne. Da saa han en Skude komme ind forbi Nordnes paa Vaagen; den lagde til ved Holmen, og Folkene, som var ombord, sprang i Land og løb op efter. Sverre gik dem imøde. Han saa da, at det var hans Udkiksmænd, og de kunde melde ham, at de havde set Kong Magnus's Hærskibe styre søndenfra over Hardsø (Korsfjorden). "Det er noget vel nær os!" udbrød Kongen. Han kaldte paa sin Lursvend og bød ham blæse af alle Livsens Kræfter. Derpaa gik Kongen ombord paa sit Skib, bød sine Mænd tage Tjeldene ned og lod lægge ud paa Vaagen. Derpaa tog han saa til Orde:

"Snart kommer nu Magnus Konge imod os med sin Hær, og han har, som I har spurgt, mere end 30 Skibe, medens vi ikke har mere end 16. Nu tykkes det Eder vel ikke rimeligt at stride mod saa stor en Hær; men i saa Fald er der ikke andet for os at gjøre end at flygte nord i Landet. Nu vil jeg høre Eders Raad, om I heller vil slaaes med det Mandskab, vi har, eller flygte unda. Men mig tykkes det, som vi aldrig for værre end i den Tid, vi havde taget Flugten ved Hatte-Hammer, indtil vi vandt Seier ved Hyrtebro. Nyligen flygtede vi for Kong Magnus øster i Viken, og det tænker jeg, at om vi nu atter flyr uden at vove en Dyst, vil der efterdags kun staa liden Age af os".

Hertil svarede Høvdingerne, at det fik ganske bero paa Kongen, hvad han vilde gjøre. Men selv havde de dog mest Lyst til at flygte, og Mandskabet knurrede over, at de skulde stride med en saa stor Overmagt. Dog Sverres Beslutning var allerede fattet.

"I Guds og den hellige Kong Olafs Navn," sagde han, "ruster Eder, saa vist som jeg vil slaas med Kong Magnus, og ikke lade mig længer jage langs Landet! Skjønt her er stor Folkemon, hvad Tallet angaar, har vi dog saa store, med Folk og Vaaben saa vel udrustede Skibe, at Heklungerne vel skal mindes, hvorledes Birkebeinernes Sværd kan bide, før vi skilles ad. Lad dem nu igjen faa prøve som før i vore Møder, at de maa hoppe tilbage paa Hælen. De er gjerne hvasse som Knive i Førstningen, men bliver stedse udrygere, jo haardere det gaar paa, hvorimod I er desto kjækkere og skarpere, jo større og langvarigere Faren er. Det kan jeg sige Eder, at i deres Hær vil vist anden hver en blive skræmt, naar de ser, at I vender Eder mod dem. Der er vist mange flere, som hellere ønsker at fly, end gaa under Eders Vaaben. Derfor venter jeg, at vi skal bære Seiren med os fra dem, og sjelden er det blevet til Løgn, som jeg har sagt Eder, saa ofte vi har stødt sammen med vore Fiender. Det er nu som før, at vor Trøst som alle andres kommer an paa Gud og hans hellige Mænd, ei paa Mængden af Folk. Nu skyder jeg min Sag til Gud den almægtige, den hellige Kong Olaf og den hellige Sunniva. Jeg beder, at dette Møde mellem Kong Magnus og mig maa faa saadant Udfald, som Gud vil, og vor Sag er beskaffen."

Denne Tale vandt stort Bifald, og hans Mænd sagde: "Tak for de Ord, Konge! Det har endnu aldrig slaaet feil, naar du har lovet os Seiren. Niding er den, som ei vil stride og falde som en Mand, om ingen anden Udvei er, fremfor at fly som en Usling!" "Gud lønne Eder for det Svar," sagde Kongen, "lad mig nu og se, I staar Eder brav mod mine Uvenner. Ro nu til og læg saa godt frem, som I har Mod til. Men vi behøver ikke at tenge Skibene sammen."

De roede nu frem foran Nordnes, og det varede ikke længe, før de saa Magnus's Skibe komme frem om Hvarven og styre hen mod Vaagen, idet de firede Seilene ned saa hurtigt som muligt. Magnus lod ogsaa sine Høvdinger blæse sammen til Krigsraad og ytrede følgende:

"Nu ser vi da endelig Birkebeinernes Skibe, og vel er det, at vi engang kan komme til Kamp med dem, skjønt de længe har ladet sig jage af os i Vaar. Behøver jeg vel at egge Eder til at søge djærvt ind paa Birkebeinerne, eller skulde der være nogen her mellem os, der ikke nu vilde hevne sine Frænder, som Birkebeinerne har dræbt, eller de Forhaanelser, vi har lidt af dem? Nu tykkes det næsten, det er saa laget, at de faar slig Spot og Skade, som vi før har lidt af dem. Alligevel er Vilkaarene hel ulige, thi vi stiller imod dem gjæve Mænd og gode Drenge, medens deres Skare ikkun bestaar af Tyve, Ransmænd og Røvere, Træles og Stavkarles Efterkommere, dem Gud forbande; og om vi dræbte dem alle, havde vi dog ikke tilgagns hevnet vore gjæve Frænder; men vi kan uden Bebreidelse gjøre det. Jeg vil her tilkjendegive Eder min Villie, at ingen af mine Mænd skal

understaa sig at give en eneste af dem Grid. Vi har vakkert Folk og overflødig Styrke: lad os da gjøre det første Angreb saaledes, at de ikke behøver det andet. De har liden Styrke, saa Gud være lovet for, at deres Livs Ende dog er kommen. Vi vil lægge Skibene saa tykt om Olafssuden, som de kan faa Rum, og jeg tænker, at naar den er ryddet, vil de øvrige nok tabe Modet; men vore Skuder og lette Skibe skal omringe dem og ikke lade et Fartøi slippe bort."

Orm Kongsbroder mente vel, at Birkebeinerne vilde byde Magnus's Mænd Trods og berede dem en haard Modtagelse, og vilde derfor først rydde deres mindste Skibe, som det var lettest at faa Bugt med; men det blev dog ganske, som Kongen vilde.

Heklungerne havde 32 Skibe. Af disse førte Kong Magnus selv "Skeggen" paa 26 Rum, Orm Kongsbroder "Graagaasen", Narve Halvardssøn af Saastad og hans Frænde Steinfinn styrede "Hovdebussen". Disse tre og sex andre var bestemte til at lægge sig om Kong Sverres Skib "Olafssuden". Sverre havde kun 16 Skuder; men af disse var flere temmelig store. Saaledes var "Olafssuden" og "Garnen", ført af Gudlaug Vale, hver paa 25 Rum. Gjesternes Skib "Haarkniven", ført af deres Høvding Audbjørn, var paa 23 Rum. Derhos nævnes Huskarlenes Skib "Fjordekollen", som styredes af Aasgeir Hamarskalle.

Idet begge Flaader tørnede sammen udenfor Nordnespynten, begyndte Slaget. "Olafssuden", der laa yderst paa høire Fløi under Fremrykningen, blev strax omringet af ni Skibe; men de laa blot det ene i Veien for det andet, saa de kun kunde vende Stavnene til. Kampen førtes derfor i Førstningen kun med Stene, Pile og Kastespyd. Ikke desmindre var Striden saa haard, at der inden kort Tid fandtes flere tomme Rum paa "Olafssuden". Da Skudvaabnene var opbrugte, vilde Heklungerne til at entre. Da greb ogsaa Birkebeinerne til sine Haandvaaben og istemte Hærskrig; mangen en, som laa i Svime i Rummene, reiste sig da og sluttede sig til sine stridende Kammerater. Kong Sverre, der var kjendelig paa sin Dragt — han bar nemlig en hvid Kuvl med en god Brynje under og et rødt Skjold paa Armen — sprang op paa Skanseklædningen og eggede sine Mænd til at stride med Djervhed. Ved at vende sig til Bagbord, saa han, at "Garnen", som Gudlaug Stallare førte, ikke var lagt længere frem end til det agterste Ørerum. Han raabte da til Gudlaug, at han skulde faa en Ulykke, om han ikke lagde bedre frem med et fem og tyve Rums Skib. Gudlaug raabte tilbage, at han ikke kunde gjøre noget med det. Da greb Kongen en Paalstav, stemmede den mod Siden af Gudlaugs Skib, bød sine Mænd at hale i og trak saaledes "Garnen" frem til det forreste Øserum. Inden faa Øieblikke var der foran Masten paa dette Skib ikke en eneste Mand, som ikke blødte. Større Tapperhed viste derimod Audbjørn Gjestehøvding paa "Haarkniven". Han lagde frem mod Kong Magnus's Gjesteskib med megen Djervhed og

Uforsagthed, og der udspandt sig en haardnakket Kamp, der vakte alles Beundring.

Striden førtes med stor Tapperhed og Seighed fra begge Sider. Ombord paa "Olafssuden" stod en Vikværing ved Navn Halvard Gæla. Han var navngjeten som Bueskytter. Men den Dag saa det næsten ud til, at han havde glemt sin Kunst; thi den ene Pil, han afskjød, for over Kong Magnus's Skib, den anden fæstede sig i Skibsbordet, og den tredie soknede efter Kjølen. Dette fandt en af hans Kammerater var daarlig gjort, og han kunde da ikke lade være at skose ham derfor. "Du skjød bedre i Sommer, Halvard, da der var udsat Prisbelønning for Skiveskydning", sagde han. "Skyder jeg kanske ikke sikkert nok?" spurgte Halvard. "Nei", sagde den anden, "her ombord er der vel ingen, som er saa uskø paa Haanden som du". Halvard sagde intet, men tog en Tylvt Pile, lagde den ene paa Strengen efter den anden, og fældede for hvert Skud sin Mand. Da det var gjort, satte han Foden paa Buen og brød den i Stykker. "Hvorfor gjør du det?" spurgte Kongen. "Vi trænger jo fremdeles til din Hjælp". "Nu har jeg gjort Ret for mig som Bueskytte", sagde Halvard stolt; "men jeg skal fremdeles værge mit Rum." Han greb derpaa Sværd og Skjold, gik ud paa Skibsbordet og stred mandelig.

Da Striden rasede paa det heftigste, gik Kong Sverre frem paa Dækket, løftede sine Hænder mod Himlen og istemte Hymnen Alma chorus Domini, som han sang helt til Enden uden at holde Skjold for sig. Kong Magnus gik ligeledes frem i Forrummet paa sit Skib og stred med største Heftighed. Han gik Fienden saa nær, at han satte sin ene Fod ud paa Skibsbordet for at naa en Mand med sit Sværd. Men Birkebeinerne kjendte ham paa hans prægtige Vaaben og Klæder og stimlede tæt sammen om ham. Han fik et Sværdstik tvers gjennem Bristen. Idet han trak Foden tilbage, gled han i noget Blod, som laa paa Tiljen, og tumlede baglængs ned. Ved dette Syn satte Birkebeinerne strax i Seirsraab. Orm Kongsbroder hørte det og spurgte, hvad det skulde betyde, og en af hans Mænd raabte da høit: "Just nu faldt Kong Magnus!" "Da har vi ikke mere at slaas efter," sagde Orm; "thi da er Rigets Skjæbne afgjort. Lad os hugge Tengslerne over og ro bort af alle Kræfter." Dette skede. Den ene efter den anden af Heklungernes Høvdinger lagde fra og trak sig bort. Magnus reiste sig imidlertid hurtigt op og raabte, at der ikke feilede ham noget, og at de ikke maatte fly. Men ingen hørte mere paa ham, og der var da heller intet andet for ham at gjøre end at lægge "Skeggen" fra "Olafssuden" og ro afsted. Men "Hovdebussen" holdt Birkebeinerne fast med Stavnljaaer og ryddede den fra Stavn til Stavn. Den ene af Skibshøvedsmændene Narve af Saastad flygtede; men den anden, Steinfinn, holdt Stand og forsvarede sig med en saadan Tapperhed, at man ei fik Bugt med ham, før man havde slaaet ham i Svime med en Aas.

Birkebeinerne satte nu efter de flygtende; men da de selv havde lidt et stort Tab — Mandefaldet ansloges paa begge Sider til ikke mindre end 360 Mand — slap Kong Magnus ud af Leden. Ikke fuldt saa heldig var Orm Kongsbroder, skjønt han var den første, som havde taget Flugten. Da hans Skib var svært og laa tungt under Aarerne, blev han allerede ved Gravdal indhentet af Fienden. Han løb da i Land og efterlod Skibet og alt, hvad derpaa var, i Birkebeinernes Hænder. Orm var nu saa gammel og tungfør, at to Mænd maatte tage ham under Armene for at hjælpe ham op over Fjeldet. Da kom nogle af Sverres Gjester ham lige ind paa Livet. Orm sprættede da af sig en diger Pengekat, han havde om sig, og lod Pengene løbe ud. Sølvet skar Birkebeinerne for sterkt i Øinene. De gav sig til at samle Pengene op og sinkedes herved saa meget, at Orm undkom. Kongen var meget ærgerlig over dette og satte Gjesterne haardt i Rette for, at de havde krøbet om mellem Ris og Krat efter nogle Sølvpenge, men ladet Orm slippe bort.

I Slaget ved Nordnes havde Birkebeinerne vundet 18 af Magnus's Skibe, som de førte med sig ind til Byen. De gjorde forøvrigt ogsaa et rigt Bytte; thi Magnus havde det godt for Penge og andet Løsøre i den Tid.

Magnus gjør et nyt Forsøg paa at sætte sig fast i Bergen. Sverre drager til Throndhjem. Erik Kongssøns Jernbyrd.

Efter Slaget ved Nordnes drog Kong Magnus til Stavanger, hvor de flygtende Heklunger efterhaanden samlede sig om ham. Biskopen her, Erik, Ivar Skrauthankes Søn, modtog ham paa bedste Vis og opmuntrede ham af bedste Evne til at vende tilbage til Bergen og overraske Birkebeinerne, forend de endnu var komne sig af Seirsrusen og havde pustet ud efter Kampen. Denne Opfordring laante Magnus et villigt Øre, og han besluttede sig til at vove Forsøget. Faa Dage efter, at Magnus var kommen til Stavanger, vendte han igjen tilbage til Bergen, ledsaget af Biskopen, som selv førte et Langskib.

Kong Sverre ventede vistnok ikke Flygtningerne saa snart tilbage igjen; men han lod dog holde et nøie Udkik i Farvandene. Saaledes havde Eyjulf Havlessøn vovet sig temmelig langt førpaa, og da han var kommen

ind i et Sund, saa han med et Magnus's hele Flaade foran sig. At undkomme var ei at tænke paa; men han var var vant til at bjerge sig i en snever Vending. Han styrede lige luft paa Magnus's Skib, saa det saa ud, som han tilhørte Heklungernes Flaade og nu kom med en Melding til Kongen. Det varede ikke længe, før Heklungerne merkede Feiltagelsen, og tog Tjeldene ned. Men da satte Eyjulfs Mænd sig til Aarerne og styrede søndenom ud af Sundet. Heklungerne efter med Biskop Erik i Spidsen. Da denne fandt, at han havde altfor mange Klerke og Munke ombord, vilde han sætte dem i Land for at lette Skuden for død Last; men derved vandt Eyjulf et endda større Forsprang, saa han i god Behold kom til Sverre og kunne berette ham, at han havde Heklungerne i Hælene paa sig.

Sverre merkede, han ingen Tid havde at spilde. Han kaldte strax sine Mænd sammen til Husthing for at raadslaa med dem om, hvad han havde at gjøre. Her var Stemningen for, at man skulde søge at undgaa enhver Kamp paa Grund af den mislige Forfatning, Hæren befandt sig i efter den nys tilendebragte Kamp. Allerede samme Aften blev Forberedelserne til Tilbagetoget trufne, og tidlig den næste Morgen ved Solrendingsleite lagde Sverre ud fra Bergen og drog nord til Nidaros, hvor Borgerne modtog ham med Glæde.

Ogsaa paa dette Tilbagetog skulde Eyjulf Havlessøn udmerke sig ved sin Raskhed og Uforfærdethed. Sverre satte ham til at føre Hovdebussen; men da dens Takelage var i en usel Forfatning og tiltrængte Udbedring, kunde han ei komme afsted før om Eftermiddagen, just som Magnus's Skibe dreiede ind om Hvarven. Eyjulf satte afsted, forfulgt af fire af Heklungernes Skibe. Men da de kom til Furusund, maatte de dog vende om med uforrettet Sag, da de skjønte, at Eyjulf ei var god at tage. "Det var — heder det i Sagaen — til største Ulempe overalt søndenfor Stadtland, hvorsomhelst de skulde indhente Efterretninger, i al den Tid, Striden stod paa mellem Kong Magnus og Kong Sverre, at enten de fandt Bønder eller andre Folk paa Landet, Kjøbmænd eller Fiskere, saa sagde man dem aldrig sand Besked om Kong Magnus eller hans Mænd, om saa kun et lidet Nes var imellem dem, eller en Bakke, om de var paa Land. Men naar Kong Magnus's Mænd var sterkest, da sagde derimod alle fra, hvor Birkebeinerne var, og denne Forskjel voldte Birkebeinerne meget Mandtab og Livsfare. Men det sagde alle om dem, baade Venner og Uvenner, at man fandt dem utrolig dristige til at udspeide Fienden, og at de jevnlig undløb, hvor ingen ventede, at de vilde slippe levende derfra, og ofte satte sig til Modværge, hvor ingen Rimelighed syntes at være til, at de kunde faa Seir."

I Nidaros lod Sverre sine Skibe sætte op og drog Omsorg for at faa Byen bedre befæstet, end den hidtil havde været. Træborgen ved Ilevoldene blev udbedret og langs Øren helt hen til Elveudløbet begyndte han

at reise en Række Palisader. Men dette Arbeide blev dog ikke færdigt den første Sommer. Imidlertid havde Magnus Tilhold i Bergen.

Medens Sverre opholdt sig i Nidaros, kom der til ham en Mand ved Navn Erik, som sagde sig at være Sigurd Munds Søn. Han havde faret viden om i Verden. En Tid havde han staaet i Tjeneste hos Keiser Mikael Komnenus i Konstantinopel; siden havde han gjestet forskjellige Fyrster i Tyskland, og derfra kom han sidst. Paa sine Reiser var han kommen til Jerusalem og havde badet sig i Jordans Flod. Dengang han steg ned i Jordans Flod, fortalte han og de Mænd, som var i Følge med ham, bar han et brændende Lys i Haanden. Han bad da Gud om, at han saa sandt vilde lade ham komme op af Vandet med Lyset endnu brændende, som han var Kong Sigurd Munds Søn, og Lyset sluknede ikke. Han var en liden uanselig Mand, men tillige meget beleven og kyndig i noget af hvert. Han fordrede nu af Kong Sverre, at han skulde tillade ham at bevise sin Herkomst ved Jernbyrd. Sverre vidste ikke rigtig, hvad han skulde gjøre. Han søgte derfor Raad først hos sine Venner og Høvdinger, og siden bragte han Sagen frem i et Hirdstevne. Alle som en gav det Svar, at de vilde tjene Kong Sverre og ingen anden. Men de forstandigere Mænd raadede dog til, at det maatte tillades Erik at bevise sin Fædreneæt.

Kong Sverre sagde da til Erik: "Efter mine Venners Raad vil jeg give dig Lov til at underkaste dig Jernbyrd, for at Gud kan vidne om din Fædreneæt; men om det da end gaar saaledes, at du virkelig bliver min Broder og Kong Sigurds Søn, da har dog det Navn og det Rige, jeg nu har, kostet mig og Birkebeinerne saa meget, at jeg hverken til dig eller nogen anden vil overlade eller opgive mit Kongenavn og Rige. Dette Vilkaar kan du antage med det gode, om du vil, og da har du min Tilladelse, men i modsat Fald skal du fare bort herfra i Fred, saaledes som du kom hid." Erik, som var en klog Mand, antog dette Vilkaar og takkede Kongen, idet han sagde, at han lagde sin Fremtid i Guds og Kongens Haand. Han underkastede sig den foreskrevne Prøve til Jernbyrden og da Eden skulde aflægges, forestavede Sverre ham Edsformularen i følgende Ord: "Dertil lægger jeg mine Hænder paa Bogen og Helligdommen, og det henskyder jeg til Gud, at han saa sandt vil lade min Haand komme uskadt fra Jernet, som jeg er Kong Sigurds Søn og Sverres Broder." Ved det sidste Tillæg havde Sverre tænkt at faa en nok saa nem Bekræftelse paa sin egen Byrd; men Erik svarede: "Saasandt lade Gud mig bære dette Jern med uskadt Haand, som jeg er Kong Sigurds Søn; men ikke vil jeg bære dette Jern for at bevise andres Fædreneslægt end min egen." Efter denne Ed underkastede han sig Prøven og bestod den. Kong Sverre erkjendte ham da for sin Broder og satte ham til Høvding inden Hirden. Her blev han meget afholdt for sin Nedladenhed, og Kongen havde fuld Grund til at være tilfreds med ham, da han holdt sin Flok bedre end de fleste andre.

Magnus gjæster Throndhjem. Underhandlinger mellem ham og Kong Sverre.

Magnus blev imidlertid ikke siddende længe i Bergen, men foretog store Rustninger for at drage til Nidaros. Den 3die August lagde han til ved Munkholmen som sidste Gang. At angribe Byen fandt han dog ikke var tilraadeligt; thi Sverre var vel forberedt til at modtage ham og havde desuden faaet Tilsagn af de nærmest boende Bønder om Bistand. Det var just ved Gildetid, saa der var en Mængde af dem tilstede i Byen. Hver Dag kom Kongerne sammen og taltes ved; Sverre gjentog sit Tilbud om at dele Landet i to lige store Dele, af hvilke Magnus kunde vælge den, han vilde. Hertil svarede Magnus hverken Ja eller Nei. Men Sverre lod blæse til Thing i Byen, hvor han meddelte Borgerne, hvilket Tilbud han havde gjort Magnus. Indbyggerne vilde intet heller, end at der snart maatte blive Fred. Thi Krigsomkostningerne, Ledingen og Udrustningerne tærede paa Folkets Kræfter og sugede Landets Marv. De bad derfor Kong Sverre indstændigt om, at han vilde prøve, om et nyt Møde ikke skulde bringe større Udbytte i den Retning. Der blev da fastsat Vaabenstilstand for den Tid, Sammenkomsten varede. Magnus roede saa ind til Øren, hvor Sverre modtog ham, siddende paa en prægtig Hest og omgiven af en stor Mængde Bønder og Bymænd, som havde stor Lyst til at høre paa, hvorledes Samtalen mellem Kongerne faldt. Flere af Heklungerne benyttede med det samme Anledningen til at faa hilse paa gamle Kjendinger blandt Birkebeinerne. Disse lod hente Øl fra Byen, og nu satte de sig om hverandre til at drikke og snakke venskabeligt sammen om, hvad Nyt der var hændt, siden de sidst saas.

Paa Magnus Erlingssøns Vegne aabnede Nikolaus Arnessøn Underhandlingerne med et langt og veltalende Foredrag, hvori han henholdt sig til de Forhandlinger, som tidligere havde været førte, og udtalte Ønskeligheden af, at et Forlig kom istand.

Derefter tog Kong Sverre Ordet. Han tilbød, at Kongerne skulde skifte Landet i to lige store Dele, saa skulde de være Samkonger, som Magnus Barfods og Harald Gilles Sønner havde været. "Det havde jo", sagde han, "jevnlig været saa, at der havde været to Konger i Landet helt fra den Tid, da Magnus den gode skiftede med Harald Haardraade, saa man havde nok af Exempler at gaa efter." Bønderne og Bymændene ytrede sit Bifald til Sverres Ord.

Da reiste Kong Magnus sig og svarede høit og i Førstningen roligt:

"Mig er det sagt om de Konger i Norge, som I tager til Exempel, at om der end har været to paa en Gang, saa har denne Overenskomst dog været sluttet i Kjærlighed og Venskab mellem Brødre eller andre nærskyldte Frænder; men alligevel er det som oftest ei løbet af mellem dem uden med Uenighed, ja sommetider endog med Drab. Dette bør vi tage os til Eftertanke. Thi disse Konger havde dog i Førstningen mindre udestaaende med hinanden end vi; min Skade og Ulykke har jo nu en Tid lang været saa stor med Tabet af Frænder og Venner, at om jeg end indgaar paa et nødtvungent Forlig, ved jeg dog, at disse vore Hirder hverken for mig eller Sverre bliver lempelige at have i en Kjøbstad eller under en Besoldning, saa meget de har havt udestaaende med hinanden. Freden vil derfor kun blive kort, om man end frister at faa den istand." "Det kan være noget i, hvad du siger om Freden, Kong Magnus, at om vi end vil overholde den, saa bryder de andre den," sagde Kong Sverre. "Men heller end at vor ulykkelige Strid længere skal være saa mange Mænd til Men, vil jeg fare bort af Landet med mine Folk, dersom I vil forsikre mig med Ed, at jeg skal have det halve Land at raade over, og at de Mænd, jeg sætter derover, faar være i Fred og Frelse; da skal jeg blive ude af Landet i tre Aar. Men naar jeg kommer tilbage, skal I og Eders Mænd rømme Landet for os andre tre Aar, paa de samme Vilkaar, som jeg har indrømmet Eder." Da svarer Kong Magnus: "Det Tilbud tager jeg imod, at du, Sverre, og I Birkebeiner farer af Landet, men saaledes, at I aldrig vender tilbage. Jeg blev indviet og kronet af Legaten fra Rom med hele Landsfolkets Samtykke; jeg svor ved Kroningen, at jeg skulde holde Landets Love og med det Sværd, jeg modtog i Vielsen, værge dette Land mod onde Mænds Begjærlighed og Paagaaenhed; jeg lovede, at jeg heller skulde lade mit Liv end bryde min Ed. Nu raade Gud for, hvor langt mit Liv skal vorde; men her kan ingen Tale være om, at jeg skulde være feig nok til at bryde min Kronings-Ed og afstaa Landet til dig, Sverre! Jeg har allerede i Kampen mod Eder, Birkebeiner, tabt hundrede lendbaarne Hirdmænd, sexten Lendermænd, hvortil endnu kommer den syttende, hvis Tab alene er mig til større Skade end alle de øvriges tilsammen, og det er min Fader Erling Jarl. Det er mig saa meget mere umuligt, Sverre, at overlade dig nogen Del af Riget, som jeg tror, at du ingen Ret har til at være Konge hverken her eller andenstedes. Enten skal jeg derfor beholde hele Norge, eller miste det hele og Livet med." Da sagde Kong Sverre: "Ene det mindes I nu, Kong Magnus, hvad Skade I har lidt i vore Sammenstød; men I tager ikke det ringeste Hensyn til, hvad jeg har tabt ved Eder og Eders Frænder, og det, tænker jeg, er mere og større, end hvad I har opregnet. Først blev min Fader, Kong Sigurd, fældet syd i Bergen, dernæst min Farbroder Kong Eystein øster i Viken. Noget senere, efter Kong Inges Fald, blev min Broder, Kong Haakon, tagen til Konge over hele Landet; men saa reiste

Erling skakke en Flok imod ham og fældte ham syd paa Møre,*) tilligemed mange Lendermænd og herlige Drenge. Harald, min Broder, lod Erling hænge op syd paa Hvarvsnes som en Kraakeunge;**) Sigurd, min Broder, blev halshuggen i Bergen; Eystein, min Farbroders Søn, fældte de paa Re. Jeg kunde derfor heller sige, som I siger til mig, at jeg ikke burde være Konge over Norge, om jeg sluttede Forlig med Eder eller delte med Eder min Fædrenearv; thi aldrig har det været spurgt eller set her i Norge, at nogen lod sig kalde Konge, som ikke var Kongesøn, førend du gjorde det, Kong Magnus! Men endnu skal jeg gjøre dig det samme Tilbud, som før; gaa op paa Ilevoldene med dine Stridsmænd og gjør dig der istand til Slag, saa skal jeg gaa ud af Borgen med hele min Hær, og da vil du faa slig Bekomst, som du fik, sidst vi sloges, eller endda værre; thi nu maa det dog vel være Guds Villie, at det skal tage en Ende med det uretmæssige Herredømme, du en Tid lang har indehavt." Kong Magnus svarede med større Hidsighed end før: "Vi vil ikke tiere gaa op paa din Blotvold, men gaa heller ombord og udrust ligesaa mange Skibe, som jeg har, saa skal vi siden lægge ud af Aaen og stride med hinanden." "Vore Skibe," svarede Kong Sverre, "er nu satte op og er for Øieblikket ikke færdige til Kamp; men jeg kan skaffe tre Skibe, saa kan du bemande tre andre Skibe, saa kan vi lægge til Kamp med disse sex Skibe." "Nei," sagde Kong Magnus, "jeg finder det nu rettest ikke at opofre flere Mænd, end der allerede er fældet i denne Strid; det er sandt nok, som du siger, Sverre, at jeg som oftest har maattet tage Flugten for Eders Mænd, medens du, Sverre, altid ligger i Røyser og Baghold, naar der skal være ordentlig Kamp. Men tør du, saa gaa ene frem med dine Vaaben, saa skal jeg komme ene mod dig og lad os da skifte Hug med hinanden, saa kan den, der seirer, beholde Land og Rige." Kong Sverre svarede: "Vor sørgelige Lod er allerede iøinefaldende nok, om vi end ikke slaas Mand mod Mand med hinanden; desuden er jo vore Mænd satte til at stride med os i Slaget, og hel ukongeligt synes det mig at stride i Enekamp ligesom de Slaaskjæmper, der ingen Mænd har at raade over. Men siden du, Kong Magnus, heller vil stride med mig ene end sammen med flere, da tag dig en Hest, og jeg tager en anden, saa rider vi i Turnering; thi det er fornemme Mænds Vis." Herpaa havde Magnus intet at svare, og Kong Sverre gik saaledes ogsaa af med Seiren i dette Mundhuggeri.

Sverres og Magnus's Mænd havde i denne Tid siddet sammen paa Bakkerne og drukket. Efter hvert som Kongerne blev mere hidsige og urimelige, blev ogsaa de mere høirøstede og krakilske, saa Skjældsord og Slængord begyndte at hagle ned. Da Magnus gik ombord og roede tilbage

*) Urigtigt; Haakon Herdebred faldt i Romsdalen.

**) Dette er neppe heller rigtig. Sigurd blev halshuggen ved Gravdal; hans Fosterfader Markus blev hængt paa Hvarvsnes; men Harald blev henrettet i Bergen.

til Flaaden, lod Sverre i al Hast nogle Skuder drage tvers over Øren og sætte i Fjorden, hvorpaa han sendte dem efter de tilbagevendende Heklunger. De kom dem saa nær, at de kunde naa hverandre med Spydkast. I denne Kamp blev flere saarede, og nogle faldt, blandt dem den tidligere omtalte Karl Kjøtlaar. Magnus kom dog heldig tilbage til Flaaden. Han laa endnu nogle Dage under Holmen, men brød saa op og vendte tilbage til Bergen, hvor han agtede at tilbringe Vinteren.

Magnus Erlingssøns gjentagne Angreb paa Nidaros 1181—82.

Saasnart Kong Sverre spurgte, at Magnus var kommen søndenfor Stadt, besluttede han sig til at drage syd til Viken; thi da Magnus havde optaget alle Skatter og kongelige Indtægter helt til Throndhjemsmynne, havde han liden Udsigt til at kunne skaffe sine Mænd det fornødne Livsophold Vinteren over. Han efterlod da en sterk Besætning i Byen under Anførsel af Erik Kongssøn og Kol Isakssøn fra Fosen og tiltraadte Marschen sydover. Han fik uden Modstand Byen Oslo i sin Magt og underlagde sig snart hele Viken, hvor han indsatte Sysselmænd. De Heklunger, som var her, flygtede dels østover, dels vestover til Bergen, hvor de berettede Kong Magnus, hvad Sverre tog sig til.

Paa Efterretningen herom sendte Kong Magnus strax Orm Kongsbroder med den største Del af Flaaden til Viken. Men selv besluttede han sig til at overfalde den i Nidaros efterladte Besætning og drog i al Hast nordover med 7 Langskibe og en Førselsskude. Faa Dage før Mortensmesse lob han ind ad Throndhjemsfjorden. Erik Kongssøn og Kol Isakssøn havde nok faaet et Nys om Magnus's forestaaende Ankomst og lod holde Vagt ude paa Gildevangen ovenfor Øren. Men grei Besked havde de dog ikke, før Magnus's Skibe kom dukkende frem om Digermulen (Lørdag d. 7de November). Der blev blæst Allarm, og Birkebeinerne samlede sig i to Afdelinger, den ene paa Gildevangen under Kols Anførsel, den anden under Erik Kongssøn ved Skipakroken. Paa Bryggen ovenfor Skipakrok opstilledes Hovedstyrken af Bymændene tilligemed en Del Ledingsfolk.

Da Magnus's Mænd var komne udenfor Holmen, lod de Seilene falde, og Skibene drev for bare Master ind mod Ørene. Da de paa det nærmeste var komne ind til det Sted, hvor Korset var reist, lagde de alle

Skibene sammen og blev liggende her i Ro en god Del af Dagen, medens Kongen holdt Raad med sine Mænd. Kols Mænd, som stod ude paa Øren, muntrede sig da saa godt, de kunde. Nogle vadede ud i Vandet for at hive Stene ombord til Heklungerne. Andre skjød og eggede dem til at komme i Land, men Heklungernes Høvdinger fandt det ikke Umagen værd at svare paa Tiltale. Sverres Myntmester — Hagbard var hans Navn — skulde just have Bryllup i de Dage. Han haukede over til Kong Magnus og spurgte spottende, om han ikke vilde komme iland med alle sine Folk for at smage paa Bryllupskosten. Da det led henimod Klokken tre om Eftermiddagen, løste Magnus Skibene fra hinanden. Med de fire største af dem roede han op i Elven, medens de fire andre lagde til ved Ørerne. Han stevnede lige mod Erik Kongssøns Merke, lagde Skibene med Siden klods ind paa Sanden og skjøv Landgangsbroerne frem lige under Fødderne paa Birkebeinerne. Disse kunde ikke hindre det. Thi fra Heklungernes Skibe drev der en hel Byge af Stene og Spyd mod dem, saa de maatte trække sig tilbage. Heklungerne gik nu i Land, til Trods for, at Birkebeinerne satte sig til Modværge. Men Modstanden blev snart brudt, og da Birkebeinernes Rækker begyndte at tyndes, kastede Bymændene og Ledingsfolkene sig paa Flugt.

De Heklunger, som foretog Landgangen ude ved Ørene, kastede sig over Bord og vadede i Land, endskjønt Søen gik dem op under Armene. Birkebeinerne tog skarpt imod dem, og der udspandt sig en haard Kamp. Om lidt sagde en Mand til Kol: "Jeg mener bestemt, at Heklungerne er komne op i Elven." "Tro det?" sagde Kol. "Da er det vel raadeligst at lægge paa Sprang." "Men tror du ikke, det er i seneste Laget for Birkebeinerne at flygte?" spurgte en. Kol for sammen; det var en Heklung, som sidst talte. "Der har vi dem alt, de Djævle!" udbrød han og hug til Heklungen, som strax hug igjen. Efterat Erik Kongssøn og hans Skare var kastet paa Flugt, satte Heklungerne efter dem og nedhuggede dem, de kunde faa fat paa. Men en Del af dem havde vendt sig mod Øren, hvor de kom Kol Isakssøn og hans Flok i Ryggen. Kol selv faldt og mange med ham; men de øvrige kastede sig paa Flugt.

Medens Erik Kongssøn søgte ud gjennem Geilene og Træborgen opover Byaasen til Guldalen, for andre af Birkebeinerne over Broen til Klæbu. Værre gik det dem, som havde søgt et Fristed i Kirkerne. Thi saa forbitrede var Heklungerne, at de ikke ænsede Kirkernes Fred, men brød ind i dem og slæbte Flygtningerne ud og dræbte dem. End ikke Kristkirkens Helligdom formaaede at værne om dem, som her havde søgt Frelse. Saaledes blev en af de ældste Birkebeiner ved Navn Eyvind Skraape, en stor, sterk og vældig Kriger slæbt ud, kastet paa en Kjælke og trukket ned til Øren, hvor han blev dræbt. Stallaren, Gudlaug Vale, havde ogsaa søgt Ly i en Kirke. Han blev ogsaa draget ud derfra; men da Heklungerne gjerne vilde vide, hvor Sverres Søn Lavard og hans Skatte var forvarede,

lagde man ham paa Pinebænken; men ikke et Ord derom undslap Gudlaug, saa standhaftig udholdt han Pinslerne. Da Heklungerne merkede, at de ikke kom nogen Vei med ham, lod Magnus ham dræbe. Alle de Birkebeiner, som man fik fat paa, maatte springe over Klingen. Hele Sverres Flaade, der i alt bestod af 33 Skibe, faldt nu i Kong Magnus's Hænder. Fire af dem, deriblandt "Olafssuden", blev i Hast udrustede; men da der ikke var Tid til at gjøre de øvrige seilklare, blev de opbrændte. Men snart rygtedes det, at Erik Kongssøn havde samlet en Mængde af Guldalens Bønder, og Magnus vovede derfor ikke at blive i Nidaros, hvis Befolkning han ikke turde stole paa. Han besluttede sig da til at drage syd til Bergen. Idet han lagde ud af Fjorden, sendte han nogle af sine Mænd ind til at slagte ned Buskapen for Havle paa Aastan, Toste paa Usta og Helge paa Rydaas, som var Sverres Tilhængere. De nøiede sig ikke hermed, men tog ogsaa voldsomt paa Vei paa andre Steder i Dalen, hvor de kom. For at tage dem ombord blev Jon Kutizas Søn Eindride Torve liggende efter i Orkneosen med et Skib. Samme Dag kom Baard Guthormssøn fra Rein over Hevnefjeldet med treti Mand. Fra Lien ovenfor Tunge fik han Øie paa Langskibet. Han skjønte strax, at det maatte være Heklungerne; men da han ikke var mandsterk nok, vovede han ikke at binde an med det og blev liggende der om Natten, skjønt det var surt og koldt. Paa Gaarden Gelmin (Gjølme) boede dengang Cecilia Kongsdatter, der som tidligere omtalt havde været Folkvid Lagmands Frille. Da Sverre havde faaet nogenledes fast Fod i Norge, havde hun forladt sin Husbonde og begivet sig til Broderen, der havde givet hende Gaarden Gelmin, som havde været hendes Barndomshjem. Til hende sendte Baard tidlig den næste Morgen tre Mænd for at høre efter, om der var noget, som stod paa i Bygden. De kom tilbage med den Besked, at Kong Magnus's Mænd huserede der i Dalen. Da Baards Flok hørte det, vilde de ikke længere blive liggende der, men vilde i Vei for at slaa Heklungerne ihjel. Men Baard fik dog stagget dem. Længere ude paa Dagen drog Heklungerne afsted efter Kong Magnus; men Baard for ind til Byen, hvor han for det første slog sig ned med sin Skare. Her indtraf efterhaanden ogsaa andre af Birkebeinernes Høvdinger med sine Mænd, nemlig Helge Thorfinnssøn, Ottar Knerra og Eyjulf Havlessøn. Men Erik Kongssøn drog sydover til Viken for at overbringe Kong Sverre Efterretning om, hvilket sørgeligt Uheld der havde rammet Birkebeinerne i Nidaros.

Magnus Erlingssøn tog Ophold i Bergen for en Stund og lagede sig til at holde Jul. Her var han paa et hængende Haar kommen af Dage under et Slagsmaal mellem hans Mænd. Under Julegjestebudet havde han og hans Hirdmænd Tilhold i Hirdstuen paa Kongsgaarden, medens Gjesterne maatte tage til Takke i den saakaldte Sunnivastue. Dette likte Gjesterne ikke, og de ærgrede sig derhos over, at de kun fik Øl, medens Hirdmændene tyllede Mjød og Vin i sig. Femte Dag Jul (29de December) kom Kveisa

over dem. De fik fat paa Vaaben og stormede hen mod Kongens Stue. Magnus hørte Rølet og sprang bort til Døren for at møde dem. Men hans Træl, Baard Skjold, løb foran ham ud i Forstuen og blev øieblikkelig nedhugget af de berusede Gjester. Kongen vendte nu om, medens Hirdmændene slog Døren i. Gjesterne brød den op, og nu udspandt der sig et blodigt Slagsmaal, som ikke endte, før Bymændene kom Kongen til Undsætning og tvang Gjesterne til at trække sig tilbage. Dagen efter lod Kongen de værste af Urostifterne straffe med Tabet af en Haand eller Fod, og nogle faa blev henrettede.

Imidlertid opholdt Kong Sverre sig i Oslo, paa samme Tid som Orm Kongsbroder slog sig ned i Tunsberg, men laa dog som tiest ombord paa sine Skibe. Herfra foretog han nu og da mindre Tog, snart omkring paa Vestfold, snart paa Agder, og overalt dræbte han Folk for Kong Sverre. Men ind til Oslo vovede han sig dog ikke. Birkebeinerne undlod ikke at gjengjælde ham den Overlast, de saaledes led; men Sverre havde ingen Skibe og kunde derfor ikke hjemsøge Orm i Tunsberg, hvor stor Lyst han end havde til det. Da kom Erik Kongssøn til ham med sit bedrøvelige Budskab om Overfaldet paa Nidaros og bad og tryglede ham om, at han maatte drage nordefter. Efterretningen gik Sverre nær til Hjerte, og han satte Erik og hans Mænd haardt i Rette for den Uvittighed, de havde lagt for Dagen. Men til Nidaros vilde han dog ikke fare; thi nu havde han laget sig til at holde Jul i Oslo, og havde han havt Besværet og Kostnaden med at sætte sig istand, vilde han ogsaa have Hyggen.

Da Magnus om Vinteren forlod Nidaros, lovede han Indbyggerne, at han nok snart skulde komme igjen, og da skulde de faa bøde for den Svig og Underfundighed, de havde vist mod ham og hans Fader. Strax over Jul gjorde han sig ogsaa færdig til at iverksætte sin Trusel. Han tog kun sin Hird og udvalgte Stridsmænd med, ialt opimod 1000 Mand; thi Hensigten var at komme uforvarende over Birkebeinerne. Men Vinden var ham imod, og han laa veirfast i flere Havne, saa han ikke kom frem til Nidaros før Lørdagen den 20de Februar. Saa lidet agtpaagivende havde Birkebeinerne og deres Høvdinger været, at han endda kom aldeles uventet. Magnus kunde derfor i Ro og Mag landsætte sine Tropper paa de forskjellige Steder af Byen, nemlig ved Borgen, paa Øren og ved Bryggerne. Herfra skulde de paa samme Tid storme op i Byen. To Skuder sendtes over til Bakke, for at deres Besætning over Erlendshaugen *) kunde rykke ned til Broen, som førte over til Sprotavoldene, og besætte den. Overrumplingen lykkedes fuldstændig, da Birkebeinerne var spredte omkring i Byen i sorgløs Ro; somme var endog gaaet i Bad.

Den første, som merkede Uraad, var Baard Guthormssøn. Uden

*) Erlendshaugen kaldtes det Sted, hvor Kristiansstens Festning senere blev anlagt.

at sætte sig til Modværge for han med sine Mænd op til Broen og slap lykkelig over den, førend Heklungerne endnu havde besat den. Eyjulf Havlessøn tog just et Bad i Gaarden Grjot lige ved Korskirken. Da hørte han et Barn sige: "Nei, se Heklungerne!" Det slog ham strax, at der var Uraad paa Færde. Han tog sine Klæder i Fanget, sprang ud af Gaardsledet forbi Kirken og vilde nedover Gaden. Men da saa han en Skare Heklunger, som kom trækkende opover. Han omkring Hjørnet for over Kristkirkegaarden at naa Broen. Men her kom en anden Flok Heklunger imod ham. Eyjulf Havlessøn snuede paa nyt og søgte ned paa Kongsgaardens Brygge. Her var han saa heldig at træffe sammen med Høvdingerne Ottar Knerra og Helge Thorfinnssøn, som just holdt paa med at kaste løs en Skude, som de havde liggende der. Men da var Heklungerne ogsaa saa nær, at de maatte bruge baade Sværd og Skjold for at hytte sig mod dem. Da de havde stødt fra Land og svaiede over mod Skellinghellen, stoppede Skibet med et op. De kunde ikke forstaa, hvorledes det gik til, og det grøssede baade i den ene og den anden af dem, og hver og en tænkte, at det var nok saa laget ligevel, at deres sidste Time var kommen. Men snart opdagede en af dem, at det var et Anker, som de ikke havde halet tilstrækkelig op, og som tog Grund, da Skibet nærmede sig den anden Bred. Man kappede da blot Touget og drev hurtigt i Land. Da de var komne over Elven, holdt Eyjulf og Ottar sammen og traskede i Sneen opefter Erlendshaugen. Oppe paa Veiskillet mødte de nogle af de Heklunger, som havde landet ved Bakke og skulde opover til Bybroen. Birkebeinerne lagde paa Sprang og Heklungerne efter. I en Dal nedenfor Berg samledes femten af Birkebeinerne. Her vilde Ottar, at de skulde forsøge at byde Heklungerne Spidsen. Men Eyjulf fraraadede det; "thi der vil samle sig flere til dem," sagde han; "men os vil ingen komme til Hjælp." Birkebeinerne slog nu ind paa Klæbuveien og drog siden over Nidelven op til Guldalen. Underveis stødte de paa flere Flokke af Birkebeinerne, som var undflyede fra Blodbadet i Byen. Siden drog de gjennem Sokuedalen, Rennebu og Opdal for at begive sig over Fjeldet til Oplandene. Paa Hjardkinn (Jerkin) paa Dovre mødte de Kong Sverre.

Omtrent paa samme Tid, som Magnus brød op fra Bergen, forlod ogsaa Sverre Oslo for at komme Thrønderne til Hjælp. Paa Veien over Randsfjorden brast Isen, og syv af Sverres fornemste Mænd druknede der med sine Heste. Da han oppe paa Dovre mødte Flygtningerne fra Nidaros, var der næsten ingen Ende paa alle de Spydigheder, som disse maatte døie for sin mislige Færd. Alle de, som kom fra Østlandet, havde Rideskyds, men der var ikke engang en Fant eller en Madsvend blandt dem, som kunde bekvemme sig til at overlade sin Hest til dem, som kom nordenfra. Selv en Kakse, som Baard Guthormssøn var, maatte derfor finde sig i at traske tilfods i Vintersolen; det samme var ogsaa Tilfældet med de øvrige Høvdinger.

Det var et frygteligt Blodbad, som Heklungerne anrettede paa Birkebeinerne i Nidaros hin Lørdag. De tynte hver eneste en af dem, de kunde overkomme. Den følgende Dag, Søndag, holdt de sig i Ro; men Kongen sendte Bud ud til Orkedalen, Meldalen og Rennebu, at Onsdagen efter (24de Februar) kom han for at holde Thing med dem. Saa strengt var Budet, at hverken Orkedalingerne eller Meldalingerne vovede at sidde hans Befaling overhørig, og da Kong Magnus kom til Thinget, fandt han Almuen fuldtallig fremmødt. Magnus tog da saaledes til Orde: "Det er saa længe siden, at I, Thrønder, og jeg holdt Thing sammen. Der er nu henledet næsten tre Aar, siden I udredede mig, hvad det er Eders Skyldighed at betale mig. Nu vil jeg derfor, at I udreder mig fuld Almenning for dette sidste Aar, saavelsom for de to foregaaende. I skal og skaffe mig alle de andre Udredsler, af hvad Navn nævnes kan, Landskyld, Sagefald og hvad mere, som tilkommer Eders Konge, men som I har skaffet vore Fiender, hvorfor jeg ønsker Eder Guds Vrede saavelsom min." Han blev sintere og sintere, jo længer han talte, og bande gjorde han, saa det var rent stygt at høre, og Bønderne mente, det vilde gaa paa Livet løs. Roe paa Kjarrastad *) tog da Ordet paa Böndernes Vegne og bad om, at de maatte faa Fred og Frist med Betalingen. Kongen gik da ind paa det; men var ikke alt betalt til ham inden fjorten Dage, saa skulde han komme paa Nakken af dem. Bønderne gik da ind paa det, siden det nu engang maatte saa være, og Kongen vendte tilbage til Byen. Men for at inddrive Skatten efterlod han paa Gaarden Grjote **) i Orkedalen to Sysselmænd, Haakon og Sigurd.

Da Kong Sverre kom til Dalen, stevnede han først til Grjote og lod sine Mænd slaa Ring om Gaarden. Sysselmændene blev dræbte tilligemed deres hele Følge. Kun en Mand ved Navn Ottar Gaase brød gjennem Panelingen og var allerede kommen et Stykke paa Vei, før Birkebeinerne blev hans Flugt var. Flere af dem satte strax efter ham, deriblandt Kong Sverre selv; men det lykkedes Ottar dog at stikke sig bort i et Krat. Paa Orkedalsøren fik han fat paa en Baad og roede ind til Byneset, hvorpaa han skyndte sig alt, hvad han kunde, ind til Byen. Det var just den Fredag, da Bønderne af Guldalen skulde komme til Thing. Heklungerne stod og ventede og ventede; men de saa ikke andet end nogle Vedlæs, som blev kjørte nedover Steinbjerget. Da kom Ottar Gaase styrtende ind i Erik Arnessøns Gaard, hvor Kong Magnus havde Tilhold, og spurgte aandeløs efter Kongen. "Kan du sige os noget om Birkebeinerne?" spurgte Heklungerne. "Eder siger jeg ikke noget derom," sagde Ottar. „Lad mig bare komme til Kongen." "Han er i et Stevne oppe ved Kristkirken," svarede de. Han for da

*) Kjerstad i Meldalen

**) Nu Grøtte, Prestegaarden i Orkedalen.

ud af Gaarden og skyndte sig op til Kirken. En Stund efter kom Magnus drivende tilgaards og bød alle Mand tage sine Vaaben og forføie sig ombord paa Skibene saa fort som muligt. "Ret nu har vi Birkebeinerne over os," sagde han. Luren lød, alle Heklunger begav sig ombord, og Skibene lagde ud til Holmen. Men Dagen gik hen, og ingen Birkebeiner viste sig. Man begyndte da at ymte om, at Ottar havde faret med Løgn. Men han, som var ombord paa Kongens Skib, forsikrede, at hvert Ord, han havde sagt, var Sandhed. Efterhaanden gik det op for den ene efter den anden, at de havde noget ugjort i Byen. Somme havde glemt Penge, Klæder eller Vaaben; andre skulde have kjøbt Drikkevarer, og nogle Ægtemænd ønskede at sige sine Hustruer Farvel. Kongen raadede alle fra at reise ind til Byen og gav kun enkelte Tilladelse til det. Men mange strøg i Land lige fuldt uden at spørge om Lov.

Sverre og Birkebeinerne havde imidlertid leiret sig paa Byaasen, hvorfra de kunde holde Øie med alt, hvad der foregik i Byen. Lørdag Morgen tidligt (27 Februar) vilde de angribe. Sverre bad dem vel om at give sig Tid, til Heklungerne var komne i Bad. Men Birkebeinerne var for hidsige paa det. De stormede ned mod Byen og for ind gjennem Borgen uden at støde paa Modstand. Det styrtregnede, saa det slog i Marken, og ingen lagde derfor Merke til dem, før de var inde i Byen. Paa Modstand var ei at tænke. Mange Heklunger faldt for Birkebeinernes Vaaben, deriblandt ogsaa en af Magnus's Skibsførere ved Navn Einar. Nogle kastede sig i Baade og roede tilbage under Holmen. Underveis mødte de andre, som agtede sig ind til Byen, men som nu paa Efterretningen om Birkebeinernes Komme vendte om til Flaaden. Kong Magnus gjorde ikke det ringeste Forsøg paa at jage Sverre og Birkebeinerne ud af Byen igjen, ihvorvel han vistnok havde to Gange saa mange Folk. Men Magnus vilde ikke sætte alt paa Spil ved et saadant Slag. Thi nu havde han Flaaden i sine Hænder og kunde med den hjemsøge Sverre, naar han vilde, medens denne ikke kunde gjøre Gjengjæld. Al Fordelen var saaledes paa Magnus's Side, da han kunde gaa angrebsvis til Verks, medens Sverre alene maatte indskrænke sig til Forsvar. Det eneste, Sverre under disse Omstændigheder havde at gjøre, var at befæste Byen Nidaros saa sterkt som muligt, for at han her altid kunde have et sikkert Tilflugtssted. I Løbet af Vaaren lod han derfor fuldføre de paabegyndte Befæstninger. Palisaderækken langs Søen blev fortsat uden om Gildeskaalene helt hen til Elven samt langs denne op til Bryggerne. Ude ved Bratøren opreistes en Valslynge, og ved Bybroen byggedes et Kastel. Imidlertid førte baade Birkebeinerne og Heklungerne paa forskjellige Kanter af Landet en Smaakrig mod hverandre og udbredte Ødelæggelse, hvor de kom.

Da Sommeren kom, gjorde Magnus et eftertrykkeligt Forsøg paa at fordrive Sverre fra Throndhjem. Han samlede en betydelig Hær fra den sydlige Del af Landet, brød op fra Bergen og drog ind gjennem Throndhjemsfjorden, hvor han kastede Anker udenfor Munkholmen. Han skred dog ikke

han
nyen.
Zade
gjen.
egge
ulde
lod
iene,
med
med
om
jaa=
løve
ilde,
aede
tong
3løs
ende
hele
der
ifor
den,

ned

iaa
gen
ette
jen

B

ud
driv
Skil
han.
Hol
da
paa
Efte
ugj
skul
Fa
Till

hvo
Mo
giv
for
ude
ing
var
ogs
Ba
sig
ven
at
to
et
den
Al
til
St
Ni
Ti
Be
hel
op
ba
St

at
syt
sio

strax til Angreb paa Byen, men foretog en Tur indover Fjorden, hvor han indkrævede Leding. Senere var det hans Agt at blokere og udhungre Byen.

Paa Tilbageveien lagde Heklungerne sig i Devlehavnen nær Lade og roede den følgende Dag i stille Veir og Raaskodde ud til Holmen igjen. Sverre hørte Aareslagene i Taagen, og da han troede, at de vilde lægge til Angreb paa Byen, lod han blæse Signal til, at alt Mandskabet skulde holde sig rede ude paa Øren. Men hele Dagen hengik, uden at Fienden lod høre mere fra sig. Den næste Morgen lagde Heklungerne over til Ilevoldene, hvor Hæren gik i Land, nærmede sig Borgen og vexlede nogle Skud med dens Besætning. For at afskjære Birkebeinerne fra enhver Forbindelse med Strinden blev der stukket Ild paa Broen. Medens Heklungerne skiftedes om at holde Vagt udenfor Borgen, var Sverre ikke mindre paapasselig, og saaledes gik nogen Tid hen, indtil Heklungerne begyndte at blive noget sløve med Vagtholdet. En mørk Nat, da de sad og kosede sig ved de Vagtilde, som var optændte bortefter Voldene, vidste de ikke Ordet af, før det regnede med Pile og Kastespyd over dem. Det var Birkebeinerne, som med Kong Sverre i Spidsen gjorde Udfald fra Borgen. Der opstod en grænseløs Tummel og Forvirring over hele Sletten, vexlende Krigsraab og gjaldende Lurstød forkyndte, hvor Kampen stod. Men da Morgenen kom, var hele Volden bestrøet med Heklungernes døde Kroppe, og i Ilsvigskjæren laa der en Masse ilanddrevne Lig. Men Birkebeinerne sad igjen lunt indenfor Borgen og blindede det rige Bytte af Guld og Sølv, af Klæder og Vaaben, som de havde taget fra Heklungerne.

Magnus blev liggende nogle Dage endnu udenfor Munkholmen med Resterne af sin Hær. Saa drog han tilbage til Bergen igjen.

Sverres Angreb paa Bergen. Magnus Erlingssøn flygter for anden Gang til Danmark.

Det var dog Magnus's Hensigt at komme tilbage til Nidaros, saa snart det kunde lade sig gjøre. Udpaa Høsten vrimlede det saaledes i Bergen af Krigere fra Landets sydlige Del. Sverre var vel forberedt paa at sætte sig kraftig til Modværge; men han saa dog nødig, at Kong Magnus igjen

indesluttede Byen. For at forsvare Adgangen til Byen over Steinbjerget lod han paa en vanskelig tilgjængelig Høide begynde Anlægget af en Borg, og i Byen satte han i Arbeide et Skib paa 32 Rum, det største, som fandtes i Landet paa den Tid. For at vinde Tid til dette maatte han paa en eller anden Vis faa Magnus til at slaa det paatænkte Tog ud af Tankerne. En Dag lod han baade sine Folk og Bymændene blæse sammen til Thing og holdt her følgende Tale:

"Saa megen Vaande har vi nu en Tid havt, baade mine Mænd og Bymændene, saa og Bønderne i Hcrederne, at her nu er Sult og Mangel. Anderledes kan jo ei heller være at vente, efter at en stor Hær har født sig her i denne ene Fjord hele to Aar, og Aarsagen hertil er den, at vi har mistet vore Skibe. Jeg ved ikke af mange Skibe her inden Fjorden, som er krigsdygtige; vidste jeg et hjælpende Raad til, at vi Birkebeiner kunde faa Skibe her, som det tyktes mig at være noget Forslag i, da skulde nok vi og Heklungerne skiftes om at ro imod hinanden. Men siden mine Mænd begynder at kjedes ved saaledes at drage Belte med vore Fiender, ser jeg ingen anden Udvei for os, end at vi begiver os til Oplandene og derfra øster til Vermeland, eller lige til Gautland." Til dette var der intet at sige. Sverres Mænd begyndte at lage sig istand til Færden, og 140 Heste blev skoede. Snart rygtedes det til Bergen, at Kong Sverre vilde drage over Grænsen, og da nu Magnus fandt, at han under saadanne Omstændigheder ikke havde noget i Throndhjem at gjøre, blev Toget indstillet, og de opbudte Hærmænd fik hver vende hjem til sit. Men Sverre blev siddende i Ro i Nidaros den første Del af Vinteren.

Strax over Jul (Januar 1183) besluttede han sig til at forsøge et pludseligt Overfald paa Magnus. Han lod udruste en hel Del Smaaskuder, bemandede dem med sine Folk og satte Kursen til Bergen. Men udenfor Søndmøres Kyster mødte han Modvind, som nødte ham til at søge Havn, og her blev han liggende saa længe, til han skjønte, at alt Haab om at komme uforvarende over Magnus i Bergen var ude. Han vendte derfor tilbage til Nidaros og drev med Kraft paa Befæstningsarbeiderne. Allerede før Paaske var Borgen oppe i Steinbjerget saa vidt færdig, at han kunde flytte ind i den, og han gav den Navnet Sion efter Kong Davids Borg i Jerusalem. Men i daglig Tale gik den under Benævnelsen Sverresborg, hvilket Navn den Klippe, hvorpaa den blev anlagt, fremdeles har beholdt.

Om Sommeren holdt Kong Sverre idelig Thing med sine Mænd og med Bymændene og havde snart den ene, snart den anden Plan at forelægge dem. Snart vilde han fare til Viken eller Gautland, snart vilde han seile til Orknøerne eller Suderøerne. Omsider tog han sin Beslutning, gik ombord paa 20 smaa Skuder og erklærede, at han vilde drage nordover til Haalogaland. Her havde Bjarkøættens Overhoved, den attenaarige Vidkunn Erlingssøn, nys før fældet Sverres Sysselmand, Thorgils; men

paa Rygtet herom havde Kong Sverre strax før Pinse sendt Baard Guthormssøn og Ivar Silke opover med 7 Skuder. De havde passet op Vidkunn, just som han kom ud efter Ofoten, og slog ham ihjel, hvorpaa de bragte hans Skib Gullbringen, som tidligere havde tilhørt Erkebiskop Eystein, med dets rige Ladning til Nidaros. Da Sverre nu var kommen udenfor Agdenes, lod han blæse til Husthing og aabenbarede, hvilke Planer han havde. "Det Rygte," sagde han, "som jeg har ladet udsprede om denne Færd, at vi skulde nord til Haalogaland, var ikke alvorlig ment, ligesaa lidt som at vi skulde ride østover til Gautland. Det falder os for tungt at udholde en møisommelig Roning for at komme til Steder, hvor der oven i Kjøbet er lidet godt at vente. Nu ser jeg, at det er beleiligere at lade Skuderne stryge med Vinden syd forbi Stadt langs Landet gjennem Sundene; det er, som man siger, at hvo, der vover, han vinder; vi har dog altid Valget, naar vi vil, om vi vil sætte ud til Havs og seile udenskjærs øster til Viken." Alle syntes godt om denne Plan, og de seilede da sydover Leden, indtil de kom forbi Stadt. Her lod Sverre paany blæse til Husthing. "Hidindtil," sagde han, "er alt gaaet os heldigt paa vor Færd; men nu er det vel raadeligst at styre udenskjærs og østover til Viken, for det er godt at age hjem med hel Vogn. Dog stod det os ogsaa frit for at søge ind til Bergen, om der skulde være nogen Fangst at gjøre; det er vel ikke videre raadeligt, men for Birkebeiner kan dette allerede være en stor Opmuntring, skjønt jeg just ikke vil holde sterkt paa det." Der skulde ogsaa kun behøves at nævne det; thi Birkebeinerne vilde heller end gjerne være med paa en Affstikker til Bergen. Kong Sverre lod derfor nogle Skuder lægge Veien indenom Ulvesund, medens han selv med de øvrige drog udenom Øerne. I Ulvesund blev to af Heklungernes Skuder tagne. Nogle af Besætningen ombord paa dem fik beholde Livet mod at give Besked om, hvor Heklungernes Vagtskibe opholdt sig, og hvad Magnus's Hær tog sig for. Med de erobrede Skuder i Spidsen drog Birkebeinerne saa ind i Langesundet, hvor de tog tre andre Skuder, som tilhørte Heklungerne, og paa Haafjeldet nedrev de en Vite. Paa denne Vis lykkedes det dem at naa ind til Holdhellen, hvorfra de kunde se ind paa Vaagen. Her lod Sverre endnu engang sine Mænd samle til Husthing og ytrede, at de fremdeles havde Valget mellem at gaa løs paa Bergen eller at drage førpaa. Men paa det Øre vilde de ikke høre, og Kongen sagde da, at Magnus's Mænd vistnok var øllede, da de gik tilsengs, og at de vilde blive rent forfjamsede, saa de ikke kunde sætte sig til Modværge. Han udviklede nu for dem, hvorledes han havde tænkt sig, at Angrebet burde foregaa.

Alt gik da for sig, som Kong Sverre havde bestemt. I flyvende Fart roede han selv med sine Mænd ind til Bryggerne. Her laa Heklungernes Skibe uden en eneste Mand ombord til at passe dem. Han lod nu Landtougene kappe, saa de drev ud paa Vaagen. Med Merket i Spidsen

løb de saa op i Byen, istemte Hærskrig og søgte hen til de Gaarde, hvor de vidste, at Heklungerne laa. Nogle af dem blev dræbte; men det lykkedes dog de fleste at redde sig ved ilsom Flugt. Ved Mariekirken traf Sverre Jon Halkellssøn og hans to Sønner Ragnvald og Halkell; han skjænkede dem Grid, da Jon bad derom. Derpaa delte han sine Mænd i to Flokke. Den ene bad han fare ned paa Bryggerne for at hugge løs alle de Fartøier, som laa der, saavel Handelsskuder som Langskibe. Med den anden skyndte han sig op mod Kongsgaarden. Hid stevnede ogsaa Erik Kongssøn, der havde gjort Landgang ude paa Holmen, medens Ulv af Lauvnes stormede ind efter Gaden.

Kong Magnus sov i den store Hal i Kongsgaarden med sin hele Hird. Han havde just været ude paa Svalen, da han hørte det første Hærskrig nede fra Byen. Han løb da bortefter Svalen hen til Apostelkirken; da hørte han det andet Hærskrig fra den modsatte Kant. Han svang sig ud over Svalen, klarede det høie Hop godt og for saa op til Bispegaarden. Oppe ved Nikolauskirken traf han nogle af sine Mænd og skyndte sig med dem op til Olafskirken, hvor alt hans tiloversblevne Mandskab samledes. Sverre og hans Mænd havde nemlig ikke givet sig Tid til at ransage Husene, men havde ilet op til Kongsgaarden. Her mødte de en Flok, som kom ind fra den anden Kant. Sverres Mænd stod i den Formening, at det var Heklunger og begyndte at vexle Skud med dem; men heldigvis opdagede man i rette Tid, at det var Erik Kongssøn og hans Mænd. De vendte sig nu i Forening mod Kongshallen i den Tanke, at Kong Magnus var der. Hans Hirdmænd forsvarede sig paa bedste Vis, og mange af de djærveste Birkebeiner maatte her lade sit Liv. Over paa Stranden ved Jonsbryggen laa Erkebiskop Eystein med sin Skude; han var nys vendt tibage fra sin Færd til England. Hans Mænd greb til Vaaben for at ile Heklungerne til Undsætning; men paa Jonsvoldene kom Birkebeinerne mod dem, og i den Kamp, som her udspandt sig, faldt ikke mindre end treti af dem, deriblandt et Par af Erkebiskopens Frænder.

Oppe ved Nonneseter mødte Kong Magnus mange flere af sine Mænd. Han spurgte dem, om de vilde vende tilbage med ham til Byen for at vove en Dyst med Birkebeinerne. Men de fandt det lidet raadeligt, da de fleste i Skrækken havde løbet fra sine Vaaben, og Kongen selv havde hverken Merkesmand eller Lursvend. De tog derfor Veien over til Strandefjorden og drog derfra over til Hardanger. Her fik de fat paa nogle Skuder og Færger og ilede paa dem ved Nat og Dag sydover til Viken. Andre tog Veien over Aalrekstad og Fjeldet ned til Osterfjorden, hvorfra de gjennem Vors, Sogn, Valders og Oplandene naaede Magnus igjen.

Birkebeinerne forfulgte ikke længe de Flygtende, men vendte om til Byen, hvor de bemægtigede sig Heklungernes hele Flaade og vandt et rigt Bytte. Magnus's Krone, Scepter og hele Kroningsdragt faldt i Sverres

Hænder. Mange Mænd, som tidligere havde været Magnus's Sag med Liv og Sjæl hengivne, sluttede sig nu aabent til Kong Sverre. Erkebiskop Eystein, der i tre Aar havde været udenlands og vistnok var kjed af Landflygtigheden, forligte sig med Sverre og vendte tilbage til Nidaros til sin Erkebispestol. Sverre lod Jon Hallkelssøn og hans Sønner føre frem for sig og sagde dem, at de kunde gjøre, hvad de syntes, enten drage nord til sine Gaarde eller søge østover til Kong Magnus. Men Hallkel svarede, at han helst vilde blive hos Kong Sverre. "Aa nei, det er ikke værdt," svarede denne; "thi to Eder har I allerede før svoret uden at holde dem." Ikke desto mindre aflagde de Eden. Sverre spaaede sandt. Det varede ikke længe, før Jon og hans Sønner drog til sin gamle Herre.

Efter at Sverre en Stund havde opholdt sig i Bergen og indsat Sysselmænd over Sogn, Hordaland og Rogaland, drog han om Høsten med hele Hæren nord til Throndhjem, hvor han tog Vinterophold. Magnus tiltraadte derimod paa samme Tid en ny Færd ud af Landet til Danmark, hvor Kong Knut VI Aaret i Forveien havde fulgt sin Fader, Valdemar den store, i Regjeringen.

Mariesuden bygges.

Om Vinteren 1182 havde Kong Sverre ladet lægge Kjølen til et stort 32-Rums Skib, og det var færdigt til at løbe af Stabelen paa den Tid, Sverre vendte tilbage fra Bergen. Dette Byggearbeide havde givet Folk i Byen nok at snakke om. Man ansaa det som skraasikkert, at det ei engang vilde komme paa Vandet, uden at et Par af de nærmest staaende Huse gik i Løbet. Alle undrede sig over Skibets Størrelse og fandt, at det hele var et sørgeligt Bevis paa Kongens Overmod og Hensynsløshed. Dengang Kongen om Vinteren var henne paa Mørekanten, havde Skibstømmermændene givet sig til at bygge det efter sit eget Hoved, saa at det ikke fik den Længde, som Kongen havde bestemt. Da Kongen kom tilbage og fandt det for kort, sagde han: "Dette Skib optømres langt mindre, end jeg vil. Nu skal det hugges i Stykker og ni Alen lægges til i Kjølen." Det nyttede ikke, hvad Tømmermændene indvendte; Kongen fik sin Villie frem. Men da Afløbningen fandt Sted — til de gode Bymænds Forundring uden noget Uheld for deres

Huse — gav det sig i enkelte Sammenføininger. Kongen var selv ombord, da Skibet løb af Stabelen, og han talte da saaledes til den forsamlede Mængde: "Gud være lovet, saavelsom den hellige Mø Maria og den hellige Kong Olaf, at dette Skib kom lykkelig og vel paa Vandet, og ingen til Men, som mange spaaede, ja endog talte uvenlig derom mod os, hvilket Gud tilgive dem! Jeg formoder, at der her ikke er mange tilstede, som før har set saa stort et Langskib flyde paa Vandet som dette, og det vil være os til stort Landeværn mod vore Uvenner, hvis det faar nogen Lykke med sig. Jeg vil ogsaa give det i den hellige Marias Forsvar og kalde det Mariesuden. Jeg vil og bede om, at den hellige Mø Maria vil være Værn og Vogterske for dette Skib, og til Tegn derpaa giver jeg Maria Kostbarheder, der passer sig til Gudstjeneste, nemlig disse Messeklæder, som endog en Erkebiskop sømmelig kunde bære paa store Høitider. Jeg haaber til Gjengjeld, at hun vil sætte Pris paa disse Gaver og med sin Magt skjænke Held og Lykke baade til Skibet, til den, som eier det, og til alle dem, som farer med det." Han lod indsætte nogle Relikvier i Skibets Ennespøner*) for og agter og fordelte Messeklæderne saaledes, at Messehagelen gik til Mariakirken og det øvrige dels til Helgeseter Kloster, dels til Bakke Nonnekloster. Men "Mariesuden" var intet vakkert Skib. Paa Grund af Forlængelsen blev det altfor smalt i Stavnene i Forhold til den midterste Del. Snart viste det sig ogsaa at være en daarlig Seilskude.

Om Vinteren 1183—84 lod Sverre bygge flere Langskibe, medens andre blev udbedrede. Af de nye Skibe fik Thorolf Rympel Befalingen over "Hjalpen," der havde 26 Rum, og Ulv af Lauvnes over "Vidsjaaen," der var omtrent af samme Størrelse.

Sverres Tog til Sogn.

Strax over Jul fik Kong Sverre slemme Tidender fra Sogn, hvor han havde indsat Ivar Dave og nogle andre som Sysselmænd. Til Julen havde disse forlangt de fornødne Udredsler til Julelag, som de agtede at holde i Kaupangen eller Lusakaupangen, som Byen tiest kaldtes. Dette hvede

*) Ennespøner kaldtes nogle Plader foran i Bougen og agterud, som tjente til Prydelser og som stundom var forgyldte eller paa anden Maade tilstasede.

ikke Bønderne. Sogningerne og Eidbyggerne*) flokkede sig sammen og drog selve Julekvelden ind til Kaupang, hvor Indbyggerne slog sig til dem. I Forening angreb de nu Sysselmændene. Hovedmændene for Opløbet var Arnthor af Hval, Isak Thorgilssøn og Arngeir Prests Sønner Gaut og Karlshoved. Ivar Dave bad vakkert for sig og tilbød sig at drage bort med alle sine Mænd. Men Bønderne var døve for hans Bønner og slog alle Sysselmænd tilligemed deres Følge ihjel. Kun nogle faa undslap og begav sig til Nidaros, hvor de berettede Kong Sverre, hvad der var hændt, samt at Sogningerne havde sagt om de dræbte, at de var Tyve og Kjeltringer, som var faldne paa sine Gjerninger.

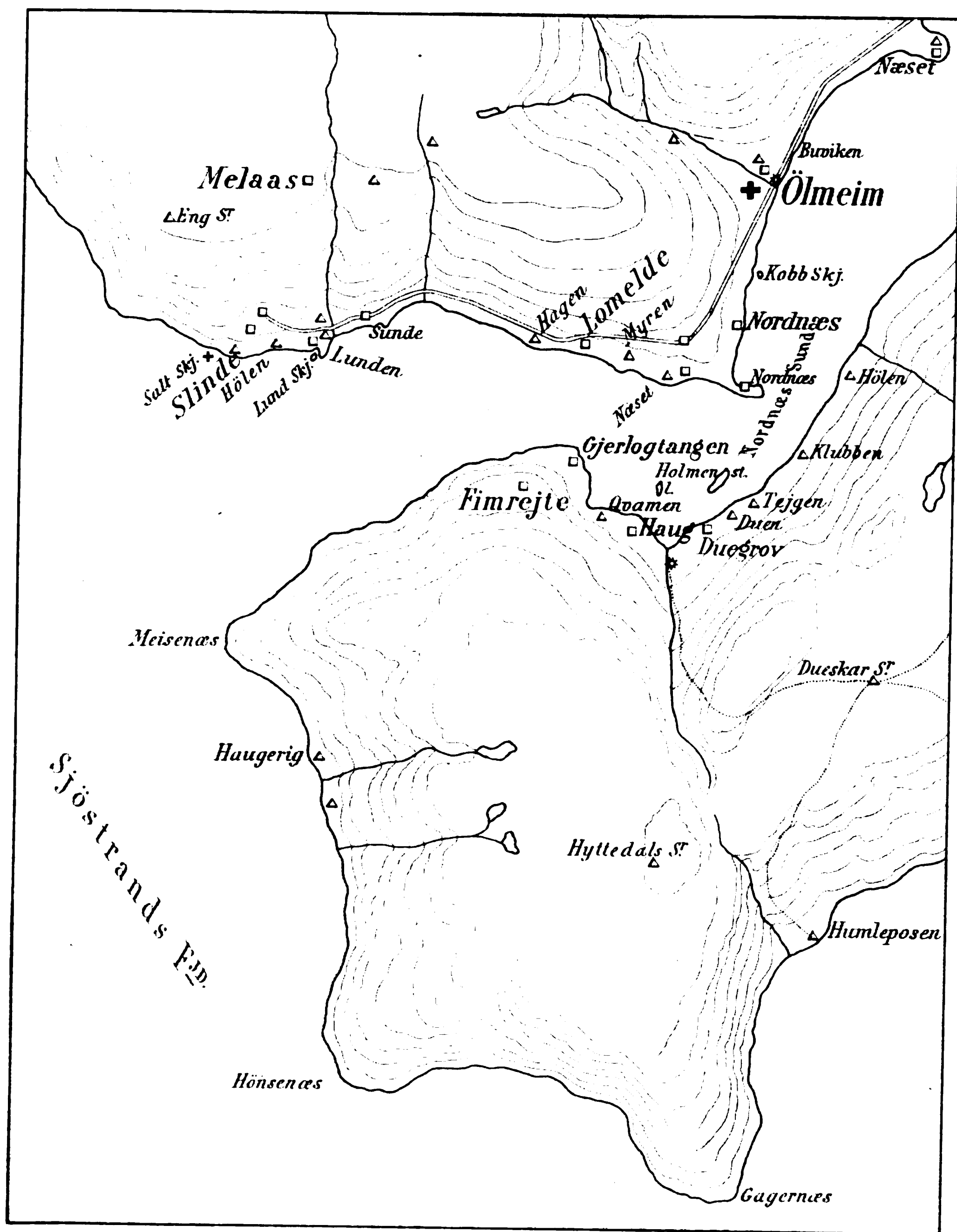
Kong Sverre besluttede sig til at tage en haard og afskrækkende Straf over Sogningerne for deres Brøde. Om Vaaren den 1ste April seilede han fra Nidaros med 23, for den største Del anselige Skibe og en betydelig Mængde Folk. Kongen selv styrede "Mariesuden", der havde en Besætning paa 320 Mand, og i Følge med ham var Høvdingerne Erik Kongssøn, der førte 25-Rumsskibet "Oskmeyen" **), Ulv af Lauvnes, Ulv Fly, Baard Guthormssøn, Ivar Silke og Haavard Jarlssøn. Før Opbruddet fra Nidaros lod Kongen bære ud paa Skibet tre Kister, og de var saa tunge, at der maatte fire Mand til for at løfte hver af dem. Men hvad de indeholdt, fik ingen vide for det første. Paa Veien sydefter lagde Kongen ind til Steinavaag paa Søndmøre, hvor han holdt Husthing med sine Mænd. Her sagde han dem, at han vistnok ikke havde hørt noget om Kong Magnus's Færd, men han vilde dog bede dem om at fare frem med Sagtmodighed og Maadehold og navnlig berette ham enhver Nyhed, som de maatte faa opspurgt, hvor ubetydelig den end forekom dem at være. Derpaa fortsattes Færden. Ved Herøerne holdtes der paany Thing. Her indskjærpede han sine Mænd det samme som i Steinavaag; men om Togets Bestemmelse nævnte han intet. Udenfor Stadt fik man haardt Veir; "Mariesuden" gav sig i Sammenføiningerne og trak Vand. Kongen lod derfor lægge ind i Ulvesund. Nu kom det ogsaa for en Dag, hvad rart han havde i Kisterne, som man havde havt saa meget Stræv med at faa ombord. Det var Skibssøm, som Sverre lod uddele til hvert Halvrum paa hele Flaaden, for at man kunde udbedre den Skade, som Skibene maatte lide. Fra Ulvesund drog man videre mod Syd. Da man var kommen til Sognsøen, aabenbarede Kongen, hvad han først og fremst havde i Sinde. Han vilde ind til Sogn, sagde han, for at tage Bod for de Sysselmænd, som Sokndalingerne havde dræbt. Nu bad flere af hans Mænd om Tilladelse til at drage til Bergen, hvor de havde Erinder at udrette. Da Kongen ikke vidste af noget, som gjorde deres Nærværelse paatrængende nødvendig, gav han saa mange, som ønskede det, Orlov,

*) Beboerne af Eid eller Strækningen mellem Kaupanger og Eidsfjorden.

**) Ønskemøen; saa kaldtes fornemmere Terner.

og saaledes skilte tre Skuder under Befaling af Sverres Frænde Svina-Peter sig ud fra den øvrige Flaade.

Med tyve Skibe styrede Sverre ind i Sognefjorden og kastede først Anker ved Rutle. Herfra sendte han Bud ind til Sokndal, at Bønderne skulde møde ham til Thing paa Hvamsø, om de vilde indgaa Forlig med ham. De kom da sammen her, og Kongen forlangte, at de skulde udrede ham femten Merker Guld med tre Døgns Frist. Med denne Besked for Bønderne hjem. Men det gik snart op for dem, at de med det gode hverken kunde eller vilde udrede denne svære Bod. De fandt da, at de ei havde andet at gjøre end at forlade sine Gaarde og ty til Skogs eller op paa Vidderne med det, som de kunde slæbe med sig. Dette skede og. Men da de tre Døgn var forløbne, og ingen Bønder indfandt sig med den ilignede Bod, drog Sverre ind efter til Syrstrand, hvor Fjorden deler sig. Herfra sendte han Ulv af Lauvnes og Thorolf Rympel, som nu var Høvding for Gjesterne, med sex Skibe ind til Lusakaupang for, som han sagde, "at ilde Badstuerne der og tage sig betalt for sit Arbeide." Selv styrede han Onsdag Aften ind i Norefjorden og lagde sig udenfor Sokndal. Ulv og Thorolf drog ind til Kaupangen, og da de her ikke fandt en eneste levende Sjæl, røvede de, hvad de kunde overkomme og stak Ild paa Byen. Thorsdag Morgen (14 Juni) lod Kongen blæse til Stevne og bød her Mandskabet at væbne sig og gaa op i Dalen, saaledes at for hver to, som gik, skulde den tredie blive tilbage for at passe paa Skibene. "De, som gaar op,"—saaledes lød hans Befaling—"maafare varsomt, naar de kommer nær ved Skogene eller de Steder, hvor Fiender kan ligge i Baghold, saa at ingen faar Men af deres Skud; dræber ikke Folk, uden de vil angribe Eder; men Gods kan I tage, hvor I finder det. Dersom Bønderne rømmer og ikke vil gaa til Forlig med os, da skal vi saaledes fare herfra, at Bønderne skal have nok til Bagste-Ild eller Smedekul, hvor deres Husebygninger nu staar. I skal ikke lade et Kot staa efter Eder, men alene skaane Kirkerne, hvor I kan. Farer nu frem paa Hærmænds Vis, da det er Eder tilladt, ja befalet; mange af Eder farer jo frem med Vold og Ran, naar jeg forbyder det under Straf paa Liv og Lemmer." Derpaa lod han sit Merke reise og gav sig i Vei. Men Udsigten til Bytte var altfor fristende, og da Sverre var kommen et Stykke paa Vei, saa han, at han havde næsten hele Mandskabet efter sig, saa at Skibene laa saagodtsom uden Bevogtning. Han raabte da tilbage, at det ikke gik an, at alt Mandskabet gik fra Borde og lod Skibene ligge øde, saa den første den bedste Fiende kunde komme og snappe dem bort. Men Birkebeinerne lod, som de ikke hørte det. Kong Sverre maatte da med en Del af sine Mænd begive sig ned til Skibene, som han lagde for Anker et Stykke fra Land. Hele Thorsdagen og den følgende Nat for Birkebeinerne nu op efter Dalen; men de stødte hverken paa Folk eller Fæ, og Husene stod tomme. Omsider mødte de en Mand, der kunde underrette dem om, at Folket i Dalen var

Kristiania Lith. Aktiebolag

strøget til Fjelds med alt Kvæget. Fredag Morgen (15de Juni) før Solopgang begyndte Birkebeinerne at drage ned til Dalen igjen og spredte sig i mindre Flokke. Saa satte de Ild paa hvert eneste Hus, de kunde naa, og Røgen, der bugtede sig i lange Linier, betegnede den Vei, de for. Sidst kom de saaledes til Gaarden Stedje, hvor de blev nødte til at opholde sig en lang Stund, da Ilden truede med at tage fat i Kirken. Men det lykkedes dog at redde den ved at dække den med vaade Seil. Efter fuldbragt Daad vendte de tilbage til Skibene, og Kongen lod nu lægge over til Hugastranden til et Sted, som heder Femreite. Hundrede Gaarde var opbrændte i den forhen saa fagre Bygd.

Slaget i Norefjorden. Magnus Erlingssøns og Orm Kongsbroders Fald.

Fredag den 15de Juni 1184 om Eftermiddagen Klokken tre laa Kong Sverre med tolv af sine Skibe udenfor Femreite i Norefjorden. Birkebeinerne sad just ved sit Middagsmaaltid; da hørte Kongen, at Vagtmændene, som stod oppe paa Land, talte noget sig imellem om en hel Del Seil, som de saa stevne ind ved Fjorden. Stundom forekom det dem, at det blot var sex eller syv; men til andre Tider opløste de sig endnu mere, saa man kunde tælle til ti, tolv og flere. De undredes paa, hvad dette kunde være for en Flaade. Nogle mente, at det var Sogninger, som var paa Hjemveien fra Bergen; andre antog, at det var Langskibe. Da Kongen hørte dette, reiste han sig fra Bordet og gik i Land for selv at se efter. Folkene flokkedes da om ham, og alle havde de sin Mening om Skibene og deres Bestemmelse. Kongen stod en Stund og stirrede udover. Saa kaldte han paa Lursvenden og bød ham blæse til Landgang. "Det er nok ikke at dølge for det", sagde han, "at der er Ufred paa Færde; thi det er Langskibe, som kommer seilende der".

Til Trods for, at Kong Sverre ikke havde spurgt det ringeste til Magnus, var det dog saa, at denne var paa Farten. Vinteren havde han tilbragt i Danmark, men om Vaaren begav han sig til Viken, hvor han den 8de April ankom til Konghelle med 24 Skibe. Han havde sendt sin Høvding Aasbjørn Jonssøn af Thjørn i Forveien for at bebude sin Ankomst, og denne

havde opfordret alle Indbyggerne til at tage vel mod Kong Magnus. Kongen ventede sikkert, sagde han, at alle Høvdinger der øster i Landet vilde yde ham sin Understøttelse, saa skulde de til Gjengjæld faa store Forleninger af ham. Bønderne tilsagde da Aasbjørn paa Kongens Vegne sin Bistand. Søndag efter Paaske ankom Magnus, og Indvaanere drog ham imøde i en høitidelig Procession og ønskede ham velkommen. Han tog ind hos en Kone ved Navn Ragnhild og forblev hos hende i tre Uger. I Følge med Kongen var alle de Lendermænd, som var forblevne ham tro, nemlig Orm Kongsbroder, Munaan Gautsøn, Hallkel Jonssøn, Aasbjørn Jonssøn og en Søn af Kong Inge Haraldssøn, der hed Harald. Her traf Kongen vistnok ogsaa sammen med den islandske Skald Maane, der just var vendt tilbage fra en Pilgrimsfærd til Rom i en høist daarlig Forfatning, saa han maatte tigge sig frem. Han hilsede imidlertid Kongen meget høvisk. Ved Kongens Hird opholdt sig dengang nogle Jonglører, der drog omkring med nogle afrettede Smaahunde, som dansede, medens deres Herrer spillede paa Gige og Pibe. Maane ærgrede sig over disse og over det Bifald, de høstede. Paa Kongens Opfordring kvad han da Halldor Skvaldres Utfare-Draape, som var digtet om Sigurd Jorsalfars Bedrifter i det hellige Land. Siden kvad han et Smædevers over Taskenspillerne, som lod Bikjer springe over Stave for Stormændene og skabte sig med alskens underlige Lader. Denne Vise vakte stor Latter i Hallen, og Hirdmændene slog Ring om Spillemændene og haanede dem ved at gjentage Visen. De stod ligesom paa Gløder, men slap dog ud af Stuen. Til Tak for den Morskab, Maane havde skaffet Hirden, fik han Tilladelse til at tage sig en Skjorte af en Haug vaskede Klæder, som laa paa Gulvet, og den kom vel tilpas, da Skalden var baade klædeløs og forsulten. Siden gav Kongen ham Lov til at følge med Flaaden til Bergen.

Fra Konghelle, hvor Flaaden fik en Forsterkning af to Islandsfarere, gik Færden til Tunsberg, hvor Kongen ligeledes blev modtagen paa bedste Vis. Her holdt Kongen Thing med Bønderne, som indfandt sig i Byen, og paa dette udtalte han sig paa følgende Vis:

"Det maa være Eder vitterligt, hvor megen Modgang og Vaande vi har døiet i vor Regjeringstid. Nu vil jeg bede Eder om nogen Hjælp til, at vi kan gjenvinde Riget; jeg beder nemlig om, at I igjen vil skaffe mig Folkestyrke herfra, og jeg skal til Gjengjeld love Eder, at det ikke ofte herefter skal behøves at paalægge Eder dette. Det er vissselig ikke at undres over, at man bliver kjed af at ro Leding med os, thi ofte bliver den til megen Skade; men da jeg nu engang er kronet og salvet til at være Konge over dette Land, tør jeg ikke for Gud bryde min Ed, som jeg dengang svor, og vil jeg da søge at gjenvinde dette Land med Od og Eg, saalænge Livet forundes mig, og Landets Mænd vil følge mig. Jeg ser jo ellers nok den Udvei for mig, som var mageligere, og som vilde medføre mindre Fare for

Folk, nemlig at tage Len af min Frænde Kong Knut." Til disse Ord ytrede alle sit Bifald. De vilde heller tjene og følge ham, den rette Konge, end have noget med den forløbne, ætløse Prest at bestille, sagde de, og Tunsbergs Borgere udrustede og bemandede et Langskib, som stødte til hans Flaade. Efter at have opholdt sig der i 14 Dages Tid brød Magnus op for at fortsætte Reisen vestover. Underveis fik han dog saa haardt Veir, at han ret som det var maatte søge Havn. I Unnarbys (Hummerdus) paa Lister blev han saaledes liggende en hel Uge med sin Flaade. Under disse ufrivillige Ophold forslog hans Mænd Tiden saa godt, som de kunde, ved Lag og alskens Morskab; men Kongen, som ellers var saa lystig og munter, var nu temmelig stille af sig. I Karmsund, hvor de laa veirfast i to Dage, fik man Efterretning om Kong Sverres Reise af Fragtmænd, som kom fra Bergen. Kong Magnus sendte da to Mænd op til Byen for at speide, og de vendte allerede Dagen efter tilbage med den Besked, at Svina-Peter med tre Skibe opholdt sig i Bergen. Glad blev Magnus, da han hørte det. Han bød sine Mænd tage Tjeldene ned saa hurtigt som muligt og skynde sig afsted. "Birkebeinerne," sagde han, "er nu i Bergen og vil gjerne drikke paa Omgang med Eder, for de synes nok, at nu er det Eders Tur at skjænke i." Heklungerne ilede strax til Skibene, drog Seilene op og satte sig tillige til Aarerne. Det var raat og fugtigt Veir, og Vinden havde de paa Siden. Kongen selv styrede "Skeggen" som sædvanligt, Orm Kongsbroder "Skjoldmøen", Nikolaus Kuvung "Erkesuden", en Tyvesesse, som Erkebiskopen havde foræret ham, Munaan Gautssøn "Reinen" og Gjesterne havde Østfarer-skibet "Mykle-Fløiet". Da de var komne et Stykke paa Vei, tog det til at kule stærkt. Masten paa Munaans Skib gik overbord og slog i Faldet en Mand ihjel. Tilsidst havde Heklungerne en rent overhændig Storm over sig. Thoralde Thrym var en gammel Søulk, som tjente som Stavnbo paa Kongens Skib. Da han syntes, at Seiladsen var vel uvoren, gik han frem til Kongen og sagde: "Det bliver nu vaadt fremme paa Tiljerne, og Søsprøiten staar over Saxerne. Frembyggerne saa nok helst, at der blev seilet mindre skarpt." Men Kongen for op. "Det skulde da vel aldrig behøves at gjøre op Ild paa Dæk eller fremme i Saxerne?" sagde han. "Ingen Rev i Seilene! Hvert Toug hales saa stramt, som I orker!" Saaledes gik det i strygende Fart helt frem til Bergen.

Tidlig om Eftermiddagen den 14de Juni lagde Kong Magnus med sin Flaade ind paa Vaagen. Birkebeinerne var aldeles uforberedte paa Fiendens Komme helt til det sidste Øieblik. Da for de op i Forfærdelse og søgte at redde sig ud af Byen. Opover Fjeldet var det ganske rødt af deres Skjolde; men det lykkedes dog Heklungerne at indhente og fælde treti af dem, dels i, dels udenfor Byen. De kvængede i Hast Klæderne af dem og lod Ligene ligge; Kong Magnus forbød endog udtrykkelig at begrave dem, før han kom tilbage, da det passede sig bedst, at de blev liggende til Bytte for Ravn og Hund.

Om en Stund lod Kongen blæse til Husthing, hvor han traadte frem for den samlede Hær og Almue og holdt følgende Tale:

"Her i denne By, hvor vi nu er komne, venter jeg Bistand og Understøttelse af Bymændene. Saaledes har I gjort før baade mod mig og mod min Fader. Her var og altid mit stadige Hjem i den Tid, da jeg kunde sidde i Ro; her har jeg ligeledes mine fleste Frænder og Fostbrødre. Nu vil jeg først se til, om jeg kan træffe Sverre, men naar jeg er færdig med ham, agter jeg at komme hid til Byen igjen med Fred og Glæde for os alle." Denne Tale blev modtaget med meget Bifald, og fra Hoben svaredes der med et tillidsfuldt: "Gud lade Eder komme tilbage i god Behold, Herre, og lade Eder opnaa alt paa denne Færd, som I maatte ønske". Derpaa gik Kongen ombord igjen og lod Flaaden staa ud til Leden. Men gamle Folk rystede paa Hovedet, da de gik hjem efter at have sagt Kongen Farvel. De havde lagt Merke til, at Kongeskibet var saa besat af Kraaker, at hvert eneste Toug yrede af dem. Det varslede ikke godt for det forestaaende Møde mellem Magnus og Sverre.

Vinden var nu stilnet betydelig af. Om Natten naaede Kong Magnus Sognsøen og bøiede ind i Fjorden. Saasnart Sogningerne saa, at det var Kong Magnus, strømmede de ud til ham og tilbød sin Tjeneste. Alle kunde de bringe Budskab om, at Sverre havde sendt sine fleste Skibe fra sig og laa ganske uforberedt paa hans Komme i Norefjorden. Da jublede hele Heklungehæren: "Nu var da Timen slagen, da Gud i sin uransagelige Villie havde besluttet at tilintetgjøre denne Ufredsflok, som havde øvet saa meget ondt i Landet." Snart styrede Magnus ind i Norefjorden.

Paa Hugastranden holdt Sverre netop Thing med sine Mænd. Her ytrede han følgende:

"Endnu engang kan det gaa med os Birkebeiner som før, at vi faar stridt Arbeide; thi det nytter ikke at dølge, at Kong Magnus snart kommer for at se til os. I ved alle, at mange af vore Skibe er farne bort, endel syd til Bergen — og Gud maa vide, hvorledes det nu er gaaet dem der —, andre ind til Kaupang for at brænde der, og alle disse kommer os nu ikke til nogen Nytte. Nu formoder jeg, at om vi her oppebier Kong Magnus, saa vil vi endda faa en stor Overmagt at stride mod, om vi end har været vant til sligt før.

Jeg vil derfor, at vi nu tager vor Beslutning, hvad enten vi skal tage imod ham med den Styrke, vi nu har, eller om det synes Eder bedre at forlade Skibene og gaa i Land; men da maa vi og komme i Hu, at vi ikke har gjort os synderlig til Vens med de Folk, der bor her i Sogn. Kong Magnus vil derfor fare efter os med sine Mænd og faa hele Landsfens Almue med sig, hvor vi end vender os. Det er og sandt at sige, at saa megen Møie og Nød, som jeg havde, inden jeg fik disse Skibe, tykkes det mig ikke rimeligt, at jeg herefter prøver paa at skaffe mig Skibe i Norge, om jeg nu

mister dem, og enhver af Eder faar da at sørge saa godt for sig selv, som han kan. Jeg vil imidlertid ikke paa eget Ansvar føre Eder mod saa stor Overmagt, at alle skjønner, at det maa gaa galt. Men heller ikke vil jeg ræddes eller tage nogen anden Beslutning, hvis Høvdingerne og de andre Krigsmænd ser nogen Mulighed i at vove denne Dyst." Birkebeinerne skjønte nu godt, hvad Kongen helst vilde. Uagtet der var liden Udsigt til, at Kampen vilde løbe heldigt af, svarede de dog, at de ikke vilde tage Flugten, før de saa, hvorledes det gik i Kampen. "Ja," sagde Kongen, "nu har I valgt, hvad jeg helst ønsker. Det kan jeg da sige Eder, at nu maa I slaas med al den Kraft og alt det Mandemod, I raader over. Thi denne Gang skal I sætte en Konge i Hel." Det gos i Birkebeinerne, da de hørte det. De kunde jo ikke vide, hvilken Konge det var, Sverre mente.

Kongen bød nu Folket at tage Tjeldingerne af Skibet og ro ind efter langs Landet. Han sendte en Skude ind til Sokndal for at faa to Skibe, som var blevne efter der, til at rappe sig tilbage. Han bestemte tillige, at paa hvert Skib skulde en Mand i hvert Halvrum sidde ved Aaren, en anden ro paa Baad ind til Land og føre Sten ud til Skibene, den tredie og alle de øvrige, som var løse og ledige, skulde gjøre sig rede og sætte Skibene i kampfærdig Stand.

Den Skude, som var sendt indefter Fjorden for at hente tilbage de Skibe, som kom fra Sokndal, mødte dem ganske snart. Strax Besætningen ombord paa disse fik høre, hvad der var paa Færde, gav de sig til at ro saa voldsomt, at de kom hinanden saa nær, at Aarerne knækkedes. "Nei, nei!" raabte Kong Sverre, da han saa det, "vi har andet at gjøre end at spilde Roningen for hinanden". Han lod nu Skibene lægge sig i en Række langs Landet for her at oppebie Kong Magnus's Komme. Han befalede at føre Landtoug op fra Bagstavnene, vende Fremstavnene ud og lægge Aarene færdig til Roning. Derpaa bød han alle væbne sig og holde sig rede i sit Rum.

Da alt dette var gjort, gik Kongen i Land til en liden Bæk, som randt lige ved. Her lod han sig række Vaskevand, toede sine Hænder og børstede sin Dragt. Det var, som han agtede sig til Gjæstebud, ikke til et Slag. Han var og høitidsklædt, idet han var iført en brun Klædning. Derpaa gik han ned til en liden Klippe, hvor hans Skib laa, for endnu at tale nogle Ord med sine Mænd. "Vi vil ikke", sagde han, "binde vore Skibe sammen; thi skal det gaa os godt, maa vi benytte os af, at vi har høie Skibsbord og tappert og kampøvet Mandskab. Vi har kun eneste Udvei, og det er at stige over vore Uvenners Hoveder; thi det nytter os hverken at flygte eller at bede om Fred. Pas godt paa Eders Vaaben og kast dem ikke over Bord til Unytte. Dæk Eder selv først og fremst; men staa og hinanden bi, og Gud være med os alle!" Han lod derpaa Merkerne reise. Et lidet Klippenes skilte endnu Flaaderne, og Sverre sendte derfor en Baad ud for at se efter,

hvor langt Magnus's Flaade var naaet. Men neppe var den kommen nogle Baadlængder bort, før den øieblikkelig vendte tilbage og meldte, at den havde hele den fiendtlige Flaade i Hælene paa sig. Der blev da strax stødt i Luren; Birkebeinerne roede med alle Skibe ud mod Fienden og istemte Hærskrig.

Da Heklungerne var komne saa langt ind i Fjorden, at de hvert Øieblik kunde vente at støde sammen med Birkebeinerne, firede de Seilene ned og lod Skibene drive ind for staaende Master. Ogsaa Heklungerne var nu fuldt hærklædte og rustede til Kamp. Kong Magnus talte da saaledes til sine Mænd: "Disse store Kjøbmandsskibe, som vi har, og som man kun lidet kan ro paa, skal tenges mellem mit og Orms Skib, og vi skal da lægge os imod hint store Skib og hage os fast i det, og da skulde jeg blot ønske, at de ikke løstes fra hinanden igjen, førend et af dem var ryddet. Jeg ved, at det er mangen Mands Ord og Sind, at det vilde være en god Ende, om jeg og Sverre ikke behøvede tiere at kræve Leding og Møie af Folket. Det mener jeg, var det nok værd at bede til Gud om, og det stemmer baade med mit Haab og med min Anelse. Jeg var fem Aar gammel, da Høvdingerne og Folket i dete Land gav mig Kongenavn, men syv Aar, da Legaten fra Rom og Erkebiskop Eystein indviede mig til Konge, og med dem alle Lydbiskoper i dette Land; da var jeg saa barnslig endnu, at jeg hverken kunde raade for Ord eller Ed, og bedre tyktes det mig da at være i Leg med andre Smaagutter end at sidde imellem Høvdinger. Ikke stræbte jeg efter Kongedømmet, og liden Glæde har jeg havt af det. Nu er jeg otte og tyve Aar gammel, og i disse sidste otte Aar har mit Kongedømme været til Skade baade for mig selv og for alle Landsens Folk; den almægtige Gud lønne mine Venner og Høvdinger, samt hele Almuen, den kjærlige Bistand, de har ydet mig i mange haarde Prøver! Her behøver jeg ikke at bruge mange opmuntrende Ord til Eder; I kan alle se, hvor høist nødvendigt det er, at enhver bruger sig saa mandigt, han kan. Det er og Leilighed nok dertil; ei skorter det os paa Folkestyrke, Gud være lovet derfor, thi hvor vi er komne til Land, har Folket strømmet til os. Sverre derimod har nu adspredt sine Folk hid og did, og har kun liden Styrke tilbage, og den er nu indelukket og indestængt i Fjorden foran os som Sauer i en Kvi. Gud lade nu og dette vort Møde løbe saaledes af, at vi sidenefter kan være i Fred og Ro for vore Uvenner, hvad enten vi da er i Live eller døde!"

Hans Mænd ytrede sit Bifald til denne Tale og raabte: "Tak for dine Ord, ædle Konge! Gud vil lade dig faa Overhaand over dine Uvenner." Orm Kongsbroder raadede ham denne Gang ligesom tidligere ved Nordnes til først at rydde Smaaskibene, før de lagde til Kamp mod Mariesuden. Men Kongen vilde ikke lytte til dette Raad og sagde: "Mig tykkes det, som om alle Skibene er vundne, naar det store Skib er vundet." De fire største Skibe blev da sammentengede, som Kongen havde befalet. Kongeskibet laa

nærmest Stranden, dernæst Gjestefløiet, saa Aasbjørn Jonssøns og Orms yderst. Idet Aasbjørn lagde sit Skib frem ved Siden af Orms, sagde han:

"Nu er den Dag kommen, som vi alle har længtet efter, da Sverre og Birkebeinerne er drevne foran os her som Sauer i en Kvi, og nu er det Slut paa alle hans Sluheder og Kneb; thi nu svigter den ham, som han har taget alle sine Raad fra, og det er Fanden selv. Han pleier altid at gjøre saa med sine Venner, at han giver dem Fremgang en Stund, men svigter dem ved deres Livs Ende. Sverre er nu raadvild, thi han sendte Svina-Peter fra sig syd til Bergen, og der fik de sin Bekomst som forskyldt. De, som er værst af dem, er ogsaa sendte ind i Sogn, nemlig Gjesterne, de Fandens Kroppe, og den, som har gjort allermest ondt, Torparesønnen Ulv.*) Sverre har nu endmere forøget sine stygge Gjerninger og sit Hærværk ved at ødelægge kristent Land med Ild; det var det eneste Onde, som han hidtil havde ladet ugjort. Men nu skal han ogsaa faa undgjælde derfor. Lad os nu søge ind paa disse Birkebeiner; to eller tre om en, hvis det falder os lettere; lad os hugge store Hug paa alt, hvad der vender sig mod os, og ikke bryde os om, hvor det rammer; det er en simpel Sag at skifte Mad til Hunde eller Ravne". Derpaa tengedes de øvrige Skibe sammen i Partier paa fem eller sex. Side om Side drog de saa ind ad Fjorden, idet de holdt sig nærmest Fjordens søndre Bred.

Da Magnus's Flaade nærmede sig Birkebeinernes, saa det ud, som en Hagelskur gik over Fjorden mellem Skibene, Det var Pileregnen; men den varede kun kort, da Flaaderne strax efter tørnede sammen. Da Mariesuden skulde svaie op mod Fienden, gjorde den en lang Krog; før den endnu var færdig med Vendingen, havde den allerede Bougene af Magnus's Skibe paa sin Bagbords Side. "Skeggen", Magnus Erlingssøns Skib, lagde sig ved det fremste Øserum, og de øvrige bredved det, alt eftersom de kunde faa Plads. Heklungerne gik i Førstningen skarpt paa, saa Birkebeinerne havde nok med at dække sig. Begge Flaader sakkede nu ind mod Stranden.

Det var ikke greit for Birkebeinernes øvrige Skibe at komme til, da Mariesuden laa imellem Landet og Kong Magnus's Skibe. Sverre sprang da i en Baad og en Mand med ham, og roede derpaa hen til Erik Kongssøns Skib. Han raabte op til Besætningen her, at den bar sig umandigt og daarligt ad. De skulde ro udenom det store Skib til Heklungernes mindre Skibe og se til at gjøre det af med dem. Han roede nu fra Skude til Skude og gjentog denne Befaling, idet han søgte at staalsætte deres Mandskab. Dette frugtede. Birkebeinerne tog Mod til sig og lagde kjækt frem. Nu vilde Kongen vende tilbage til Mariesuden. Da de roede derhen, slog en Pil ned i Stavnen lige over hans Hoved, efterfulgt af en anden, der trængte ind i Baadripen ved hans Knæ. "Et farligt Skud, Herre," sagde han, som

*) Nemlig Ulv af Lauvnes.

roede. "Det rammer ikke, før Gud vil," sagde Kongen. Pileregnen og Stenkastene ved Mariesuden var imidlertid saa sterke, at det for Kongen ikke var at tænke paa at komme ombord, og han maatte derfor lægge til Land.

Paa samme Tid, som Kong Sverre forlod Mariesuden, havde den fiendtlige Høvding Munaan Gautssøn lagt til Land med sit Skib for at hente Sten. Han var netop vendt tilbage, og nu udøste han med gavmild Haand sin Skibsladning over hele Besætningen paa Mariesuden fra Forrummet til Øserummet, saa den led en ilde Medfart. Den haardeste Dyst havde Frembyggerne at bestaa, thi det var denne Del af Skibet, som var tættest kringsat af de fiendtlige Fartøier. De talte da sig imellem om, at ogsaa Forrumsmændene*) burde lønne Kongen for den Mjød og de fagre Klæder, de havde faaet af ham. De, som var i Agterstavnen, raabte nu over til Styrbord, at de skulde ro frem. Dette skede, og nu fik alle Mand baade i Forrummet og paa Bagbordsiden nok at gjøre; thi der laa ikke mindre end 13 Skibe paa denne Side af Mariesuden. Men Heklungerne kunde dog ikke gjøre noget Forsøg paa at entre, da deres Skibe vendte Forstavnene, ikke Siden ind mod Birkebeinernes Kongeskib. Alligevel havde Mariesudens Besætning nok at gjøre med at dække sig mod den Regn af Pile, Kastespyd, Stene, Haandsaxe og Paalstave, som styrtede ud over dem. Flere af dem styrtede om ene og alene af Overanstrengelse uden at have faaet noget Saar.

Mariesuden svævede i stor Fare, og det syntes neppe tvivlsomt, at Seiren allerede heldede til Heklungernes Side. Da lykkedes det Erik Kongssøn med de tretten Skibe, som hidtil af Mariesudens Stilling havde været hindrede fra at tage virksom Del i Kampen, at iværksætte den omgaaende Bevægelse, som Kongen havde befalet. Den blev foretaget med megen Dygtighed og fremkaldte et fuldstændigt Omslag i Slagets Gang. Et Øieblik efter udspandt der sig mellem disse tretten Skibe og de tretten af Heklungernes Skuder, som ikke kunde lægge til ved Mariesuden, en haardnakket Kamp; men i denne havde Birkebeinerne Fordelen paa sin Side, da deres Skibe var større og bedre bemandede. Heklungerne forsvarede sig med stor Tapperhed og understøttedes trolig af en Mængde Sogninger, der laa i Baade og skjød paa Birkebeinerne. Men Erik lagde sig Side om Side med det yderste af Heklungernes Skibe, og efter et mislykket Forsøg lykkedes det ham at entre. Besætningen paa det fiendtlige Skib nødtes nu til at vige og springe over paa den nærmest liggende Skude. Herved opstod der Forvirring og Skræk i Heklungernes Hær, og fra Skib til Skib trængte Birkebeinerne seirrigt frem. Omsider var hele Flygtningernes Masse trængt over paa de fire største Skibe, og under denne tunge Last sank Orm Kongsbroders, Aasbjørn Jonssøns og Gjæsternes Skibe, medens en Del af Heklungerne sprang overbord fra Kongeskibet Skeggen for at friste at naa Land.

*) Forrummet laa i den agtere Del af Skibet, strax nedenfor Løftingen.

Sverre, der hidtil havde været nødt til at holde sig paa Strandbredden, skyndte sig nu hen til Baaden for at ro ud til Mariesuden. I det samme kom en Skude roende til Land tæt ved; det var ikke let at se. om det var Venner eller Fiender. Da raabte Sverre til dem: "Vend tilbage, thi nu flygter de!" De gjorde saa og lagde strax ud efter Fjorden. "Kjendte du disse Folk, Herre?" spurgte Kongens Ledsager. "Nei," svarede Kong Sverre. "Hvorfor talte du da saaledes til dem?" "Hvad andet kunde jeg vel sige til dem, hvem det saa end var?" mente Kongen. Han roede ud til Mariesuden, gik op i Løftingen og istemte Kyrie eleison (Herre, forbarm dig) til Tak for Seiren, og hele Birkebeinernes Hær sang med. Imidlertid løb Kong Magnus med hele Mandskabet overbord. Den største Del, deriblandt ogsaa Kongen selv, druknede; de, som kom i Land, blev dræbte af Birkebeinerne, der stod færdige i Fjæren til at modtage dem. Kun meget faa undgik Døden. Rundt om paa Søen, hvor Slaget havde staaet sværmede Birkebeinerne omkring i Baade og dræbte alle dem, der søgte at redde Livet ved Svømning. Nogle Skuder søgte ilsomt ud af Fjorden og undkom lykkelig.

Slaget var begyndt om Eftermiddagen. Ved Solefaldstid kastede de første Heklunger sig paa Flugt, og ved Midnatstid var Striden fuldstændig endt, alt Manddrab ophørt og Skibene fortøiede og tjeldede. Heklungernes Parti var aldeles sprængt: To tusinde Mand var faldne, deriblandt Kong Magnus selv og de fornemste Høvdinger, Blomsten af Gulathingslagens og Vikens Aristokrati. Blandt de omkomne nævnes Harald, Kong Inges Søn, Orm Kongsbroder og hans Søn Ivar Steig, Aasbjørn Jonssøn fra Thjørn, Ragnvald, Jon Hallkelssøns Søn, Eindride Torve, Jon Kutizas Søn og flere andre ansete Mænd.

Kong Magnus var ved sit Fald 28 Aar gammel og havde baaret Kongenavn i 23 Aar. Han beskrives som en høivoxen, tælbygget og velskabt Karl, med vakkert Ansigt og smal Midje. Han var en nedladende og godslig Mand mod sine Venner; han fandt meget Behag i et godt Lag, hvor han kunde drikke temmelig tæt, og var i høi Grad kvindekjær. Derhos var han en Idrætsmand paa sin Hals, og han gjorde sig gjerne til af sin Styrke og Sprækhed. Som en Følge af det strenge Formynderskab, hvorunder han stod i sin Faders Tid, havde hans Karakter faaet en høi Grad af Stivsind og Paastaaelighed lige overfor sine ældre og erfarne Raadgivere, der voldte ham selv og hans Mænd den største Skade.

Magnus Erlingssøn var gift med Eldrid, en Datterdatter af Guthorm paa Rein. Hun havde tidligere været gift med en Thore Skindfeld, med hvem hun havde to Sønner. Med Magnus havde hun Datteren Kristina. Efter Magnus's Fald ægtede Eldrid Lagmanden i Gautland. Med Gyrid, Aaslak unges Datter, havde Magnus en Søn ved Navn Sigurd, og han havde ligeledes en Datter ved Navn Ingebjørg. Senere fremstod der flere, som udgav sig for at være hans Sønner, men de blev af Samtiden ansete for Bedragere.

Dagen efter Slaget. Magnus Erlingssøns Lig findes. Svina-Peter i Bergen.

Den næste Dag, Lørdag den 16de Juni, lod Sverre allerede i den tidlige Morgenstund Folkene blæse sammen til Thing. Her stod han op og holdt følgende Tale: "Gud selv skal vi prise for vor Seir; thi han har nu meget klarere end før ydet os sin kraftige Hjælp i dette Slag. Nu kan vi ikke tilregne os denne fagre Seir anderledes, end at dette er gaaet efter Guds Villie og hans Tilskikkelse. Til Vederlag skal vi yde ham tilbørlig Tak og Løn, som kan være ham velbehagelig: det første er at holde vel vor Grid mod alle dem, der har faaet Grid af os, dernæst at hjælpe de saarede og endelig at skaffe alle de Lig, vi kan finde, Begravelse efter kristne Mænds Skik. Det vil jeg indstændigt paalægge alle mine Mænd, at de leder efter Ligene her ved Stranden, hver med de Redskaber eller Midler, han har. Det er dem, der vil gjøre det, baade til Tak hos Gud og til Vinding, da alle vistnok har havt noget Gods paa sig, og mange endog meget. Nu haaber jeg da, at Magten over dette Land er kommen under mig, hvad enten vi vil styre det vel eller ilde, og det vil være sømmelig Tak til Gud, om vi nu viser os fredsommelige og retfærdige; det monne og mange finde nødvendigt. Til Eder, mine Mænd, har jeg nu dette at sige, at Gud lønne Eder for den kjærlige og ufortrødne Hjælp, I har ydet mig; jeg skal og lønne Eder vel efter min bedste Evne. Godt er det nu at vide, at de Eiendomme og alt det Gods, som disse Guldhalsene, der ligger her ved Stranden, har eiet, det samme skal nu I have, og dertil de bedste Giftermaal, som er at faa i Landet, saavelsom slige Titler og Værdigheder, som I selv bedst liker. Thi det er store Ting, I har udrettet i denne Dyst; noget er endnu tilbage, som der er altfor meget af, og det er Avindsmænd. Men vi skal vogte os vel for dem, og Gud vogte os alle."

Dybt rørte takkede Birkebeinerne Kongen for hans Ord. For at undgaa Ligstanken blev Skibene roede længere op i Fjorden. Nu var Turen kommen til Sokndølerne at ydmyge sig. De indfandt sig sammen med Kaupangsmændene og faldt Kong Sverre til Fode. De maatte nu forpligte sig til at udrede den Bod paa 15 Mærker Guld, som de nys havde søgt at unddrage sig til liden Baade for sig selv. Det gik da saa til, som det gamle Ord siger, at mangen en maa kysse den Haand, han helst saa var af. Kong Sverre befalede nu Sokndølerne at skaffe de faldne i Jorden; men enhver fik frit stelle med sine Frænders og Venners Lig, som han lystede. Hver Dag saa man fuldt op af Baade, i hvilke der sad baade Kongsmænd og Bønder, ro om paa Slagstedet for at opfiske de Faldnes Lig. Man

fandt og en Mængde af de dræbte Stormænd. Saaledes stødte man en Dag paa Liget af Orm Kongsbroder. Hans Venner bragte det først til Bergen, hvor Vikverjerne hentede det, førte det til Oslo og bisatte det i Væggen i Halvardskirken ved Siden af hans Broder, Kong Inge, og Sigurd Jorsalfar. Magnus's Lig søkte man derimod længe forgjæves efter. Sankthansdags Aften kom Sverre roende ud til Slagstedet, hvor der fremdeles laa Baade beskjæftigede med Ligoptagningen. I en af dem sad Ljot Haraldssøn, Orm Gudmundssøn og Jon Koll. "Hvorledes gaar det med Fisket?" raabte Kongen til dem. De svarede med at trække et Lig op. "Det var en god Fangst," udbrød Sverre overrasket; "der var I heldige." Ja, var det bare Kong Magnus, de havde faaet paa Krogen, saa skulde de være glade. "Det er visselig Kong Magnus's Lig," sagde Sverre. De skjøv da et Skjold under Liget og løftede det over i Baaden til Kong Sverre, som strax lod ro i Land med det. Det var let at se, at det var Kong Magnus; thi Liget var endnu ikke stivnet, og der fandtes endnu Rødme i Kinderne. Allerede den næste Dag havde man færdig en Kiste, hvori Liget blev lagt. Før Ligdugen bredtes over det, lod Kongen alle de tilstedeværende, som tidligere havde været i Kong Magnus's Tjeneste, gaa hen og betragte det for at forvisse sig om, at det virkelig var Kong Magnus's Lig. Han gjorde det ikke for at være haard mod dem, sagde han, men han vilde, at de skulde bære Vidnesbyrd derom, hvis Vikverjerne maatte reise en Oprørsflok mod ham og paastaa, at Kong Magnus endnu var i Live. De gik da hen til Kisten, og det var kun faa, som kunde holde Taarerne tilbage, og alle kyssede de Liget til Afsked. Derpaa blev Liget ført til Bergen. Herhen fulgte ogsaa Sverre strax efter; men før Afreisen modtog han den Bod, han havde paalagt Sokndølerne at udrede. —

Lørdag Eftermiddag den 16de Juni saa Bergenserne et prægtig rustet Langskib styre ind paa Vaagen og lægge til ved Kongsgaardens Brygge. Strax vidste man at fortælle, at det var Kong Magnus, som var vendt tilbage med Seir over Birkebeinerne. Men man blev sørgelig skuffet. Strax efter gav Luren Byens Borgere Tegn til at samles til Møde, og man stimlede sammen, nysgjerrig efter at faa vide, hvorledes alt var gaaet. Da viste det sig, at den ankomne ikke var nogen anden end Svina-Peter, som nogle Dage før med Skam havde maattet pakke sig afsted fra Byen. Nu var det Svina-Peters Tur til at være kaut og kry, og han nød da ogsaa i fulde Drag den Glæde at se, hvor lange Bergenserne var blevne i Ansigtet, og hvor slukørede de hang med Hovederne. Han saa sig om til alle Kanter med et spottende Smil og tog saa til Orde: "Her gaar det, som Ordtøket siger, at ofte kommer det samme Svin i Ageren; jeg heder jo og Svina-Peter. Det er ikke ret længe siden vi blev jagede og kjørte ud af denne By, og det hel haanlig. Ikke destomindre er vi dog nu komne tilbage. Store Tidender har vi at melde. Kong Magnus

er falden, saa vel som Harald Ingesson, Orm Kongsbroder, Aasbjørn Jonsson og mange Lendermænd. Nu kan I vente Kong Sverre hid til Byen, naar han drager fra Sogn, og det bad han om, at I vilde tage sømmelig imod ham, som det tilkommer hans høie Værdighed. Men hvad betyder dette, at I alle hænger med Hovedet eller holder Klæde for Ansigtet. Det ved da Gud, at jeg aldrig har set Folk skabe sig slig som her. Men det kan jeg sige Eder for sand, at om I skaber Eder aldrig saa ilde eller snøfter og sørger aldrig saa meget, saa er dog Kong Magnus nu ligefuldt død, og med ham al hans Hær. I vilde gjøre dem større Gagn ved at lade ringe eller synge for deres Sjæle, eller give Gods til Fattigfolk, eller Penge til Klerker for Bønnehold. Det nytter Eder ikke nu at trodse eller tutle Sverre fra Kongedømmet, thi han har nu bøiet Halsene paa kryere Storbukke, end Eder, som kun er Bønder eller Kjøbmænd, der kvider sig for sig og sit Gods, for Vind og Væde. Men jeg vil give Eder et godt Raad: lad Magnus ligge, som han har redet, og tag imod Kong Sverre, som Gud har sendt Eder. I ham har I en Høvding, som baade er retfærdig og forstandig, mild og maalsnild, forsonlig og fredsommelig, tapper til at vinde Seir, dygtig til at værge Landet og til alt Landsstyre. Borte er nu den Sverre, som for med Herjen Byerne rundt; borte er nu og de Birkebeiner, der sværmede om her i Byen og sopede med skidne Hænder omkring i Eders Tøler. Men hid kommer nu med vor Konge myge og stilfærdige Hirdmænd, der skal være Laas og Lukke for denne og andre Kjøbstæders Frelse og Fred. Lad nu al Falskhed og Fulhed og Drottenssvig fare, men vær Eders Konge hulde, tro og tjenstvillige! Lad og, naar Kongen kommer til Byen, alle de Mænd fare bort, der med Sikkerhed vides at have været med i Svigraad mod Kongen og hans Mænd, og ikke sidenefter har gaaet til Forlig. Kongen selv tilbyder alle dem Grid og Forlig, der kommer til ham og beder derom, og for det sammes Skyld vil Gud glæde ham og føre ham i Fred, saa og alle Guds hellige Mænd."

Sverre kommer til Bergen. Magnus Erlingssøns Begravelse.

Kort efter at Magnus's Lig var fundet, seilede Kong Sverre for en god Bør ind til Bergen. Førend de styrede ind paa Vaagen, sagde han til sine Mænd, at de skulde lade Skibene indtage en saadan Stilling, at

deres Styrke forekom Bymændene saa stor som muligt. "Det fik være det samme," sagde han, "om Bergensmændene syntes vel eller ilde om det." Dette blev da gjort. Men nu lod det ikke til andet, end at han i alle Maader skulde være velkommen. Der ringedes med alle Klokker imod ham, og man gik ham imøde i høitideligt Optog. Først og fremst blev der da draget Omsorg for Magnus's Begravelse. Liget blev lagt i en Stenkiste og jordet i Kristkirken nedenfor Koret lige ved den søndre Væg. Før Liget blev lagt i Kisten, lod Kong Sverre endnu engang flere af Magnus's tidligere Tilhængere gaa hen og tage det i Øiesyn, for at der kunde skaffes saa mange Vidner som muligt paa, at Magnus Erlingssøn virkelig var død. Det skulde da ogsaa nu vise sig, hvor afholdt Kongen var af sine Mænd. Thi Graaden tog flere ved dette Syn; og en af hans Gjester traadte endog hen og kyssede Liget. Kong Sverre saa efter denne, da han med taarefyldte Øine gik bort. "Kun sent bliver slige at lide paa," sagde han. Ved Jordfæstelsen var Kong Sverre selv, Biskop Paal og hele Almuen i Bergen tilstede, og der holdtes vakre Taler af hans veltalende Morbroder Nikolaus Sultan og flere. Ogsaa Sverre hædrede sin faldne Modstander med nogle velvalgte Ord. Blandt andet sagde han: "Over den Mands Grav stande vi nu, der baade var god og kjærlig mod sine Venner og Frænder, skjønt han og jeg, endda vi var Frænder, ei skulde have den Lykke at være enige os imellem; men han var haard mod mig og mine Mænd. Dog Gud tilgive ham nu alt, hvad han har feilet i; thi han var en sømmelig Høvding i mange Stykker og prydet med kongelig Æt." Kongen talte mange fagre Ord; thi det skortede ham hverken paa Ord eller paa Snildhed til at give Talen den Vending, han vilde, siger Sagaen. Han viste og Magnus's sidste Hvilested al sømmelig Hæder, idet han indrettede hans Gravsted med kongelig Pragt, bredte et Teppe over Stenen og satte et Gitter om den.

Men hædrede end Kong Sverre saaledes i sin døde Fiende en Repræsentant for den svundne Tid, saa vilde han dog ogsaa give de levende et Vink om, at nu var en ny Tingenes Orden oprettet, og for den havde de enten at bøie sig eller at vige. Alt Byfolket blev ved Lurblaaster sammenkaldt til et Thing ude paa Kristkirkegaarden. Her reiste Haavard Jarlssøn sig først og talte saaledes til den forsamlede Mængde:

"Det er nu vor Skyldighed at tage vel og sømmelig imod Kongen; thi han kan lade os faa mangt og meget, som tjener os til Gagn og Hæder; det var og vel, og som det sig hør og bør, om han vil være vort Værn og Skjold, saaledes som hans Ære byder, men at vi til Gjengjeld følger ham trofast og yder ham, hvad han med Rette af os har at fordre. I kan nu se, hvad han har kostet paa, før han fik sit Kongedømme, og at han derfor har taalt baade Møie og Trængsler i Mængde og sat baade sit eget og mange andre gode og gjæve Drenges Liv i Fare; men nu har Gud frelst ham af mangen Nød, som I vist har sandspurgt. Nu er det eneste fornuftige

Raad, enhver kan tage, at gjøre vel imod Kongen, om han end før har været imod ham; han vil og være miskundelig mod alle, der vil tjene ham uden Falskhed. Tænk nu paa, hvem det vil gaa bedst, dem, som vil bøie sig til hans Venskab, eller dem, som sætter sig op mod hans Villie. Gjør nu, som Gud lærer Eder, og vend Eders Sag saaledes, at alt kan faa en god Ende!" Kongen reiste sig nu. I aandeløs Forventning trængte Almuen sig om ham, og der herskede Kirkestilhed over hele Forsamlingen. Han saa langt ud over den og tog omsider saaledes til Orde:

"Jeg vil gaa ud fra de Ord, som Salmeskalden sagde: Miserere mei deus! quoniam conculcavit me homo, tota die expugnans tribulavit me, hvilket vil sige: Vær miskundelig mod mig, Gud, thi Mennesket traadte mig under Fødder, stred den hele Dag imod mig og plagede mig.*) Denne Spaadom, der blev udtalt for lange Tider siden, er nu i vore Dage opfyldt, saasom min Frænde Magnus stred imod mig og søgte at ødelægge mit Liv; men Gud frelste mig nu som før og overantvordede mig hans Rige. Til alle Tider har intet været Gud mere forhadt, end de overmodige Mænd; dem har han og revset haardest, først da han drev den Engel fra sig, der vilde være hans Ligemand; det blev denne saaledes gjengjeldt, at han blev til den værste Djævel. Siden, da vor første Stamfader Adam gjorde imod Guds Villie, blev han jaget fra Paradiset ud i denne Verden og dens Nød og Elendighed. Da Rigerne begyndte, og Farao fortrykte Guds Lov og Folk, da kom der ti Landeplager over Landet, hvis Lige aldrig har været i Verden. Saa gik det og Kong Saul, da han satte sig op mod Gud; da flakkede han siden om, besat af en uren Aand, og om vi vil tænke ret efter, har det altid gaaet saa til i Verden. Det kan vel hænde, at vor Tale synes at komme os noget nær. Saaledes har det og gaaet til her i Landet, at Mænd, der ei var af kongelig Æt, som Erling skakke, Kyrpinga-Orms Søn, har hævet sig op; han lod sig give Jarlsnavn, men sin Søn Kongenavn. Siden slog de ned alle Kongeætter, saa at ingen maatte kalde sig Konge-Ætling under Dødsstraf; de havde og med sig de bedste Raadgivere i Landet og tog under sig alle de Kongers Magt, som var ætbaarne til Landet. Og alt dette gik hen, indtil Gud sendte hid fra nogle Udskjær en liden lav Mand for at knække deres Overmod, og denne Mand var jeg. Ei tog vi dette af os selv; men Gud vilde dermed vise, hvor lidet det kostede ham at knække deres Overmod. Her viser det sig, som Ordtøket siger, at saart bider sulten Lus. Heller ikke var Kong Magnus og Erling Jarl sagesløse mod mig selv, som dette Folk siger, beskyldende os for at vælte os ind paa dem uretteligen. Vi er ei saa kortmindede, at vi ei skulde huske, hvad der er gjort mod os: først, at Bergensmændene dræbte min Fader, Kong Sigurd, der var ætbaaren til dette Land; siden reiste de en Flok med

*) Ps. 56, 1. Stedet lyder i vor Bibeloversættelse saaledes: "Gud vær mig naadig; thi et Menneske søger at opsluge mig, han vil den ganske Dag fortrænge mig med Strid".

Erling Jarl imod min Broder, Kong Haakon, og fældte ham; saa tog Erling mine tvende Brødre og hængte den ene op som en Kraakeunge, men lod halshugge den anden. Dette, som jeg nu omtalte, kan vi sent glemme, og altid har saa stor Nød overgaaet os, at vi havde havt langt mere Lyst til at gaa fra det altsammen, hvis vi ikke havde Ynk over Folket, eller om ikke de havde hersket over det, som ei var fødte til Herredømmet. Nu er da dette frelst, men alligevel gjengjælder I det med et Fiendskab, hvortil man sjelden ser Magen. Saaledes siger nogle: Sverre er seirsæl, Sverre er forstandig; men saa svarer man: hvad underligt er der i det? han har jo ogsaa gjort nok for det, givet sig selv Fanden i Vold. Nogle siger endog, at jeg er den skinbarlige Djævel, kommen lige fra Helvede og sluppen løs i min Skikkelse. Men isaafald bør I tænke over, hvad I da selv er, naar I siger, at Gud har løst Djævelen og jeg er ham: hvad andet er I da vel end Djævelens Trælle, naar I tjener ham, og saa meget elendigere end alle andre Folk i Verden, som I allerede nu skal tjene ham og siden brænde med ham i den anden Verden. Er det dog ikke en skrækkelig Dumhed at sige sligt om hvem som helst, og især om sin Konge, at jeg skulde have solgt mig til Fanden? Nei, da var Sverre rigtig en Tosk, om han vilde ofre saa meget for dette usle Rige, som man ikke i nogen Stund kan nyde i Fred og Ro, og som endda var af intet Værd, om man havde det i Fred, at han for dets Skyld skulde forspilde sin Sjæls Salighed. Her synes det mig, som om alle vandre tilsammen, Kalve og Ulve; og det kan hænde, at I finder mit Saald storhullet. Mangen bøier sig nu for den Haand, han ønskede var af; mangen kalder nu den sin Frænde, som han nys kaldte sin Fiende. Og jeg tror, at kunde vi nu se hver den Mands Mening, som her er tilstede, saaledes at der stod et Horn ud af Panden paa alle, der vilde mig det ilde, skulde nok mangen en gaa hornet herfra. Endog Barnet siger, naar det gaar ud og har en Sten i Haanden og slaar den ned mod de andre Stene: "Her burde Sverres Hoved været under." Sligt lærer I Eders Børn. Det samme siger og hver ussel Tjenestekvinde, naar hun gaar ud af Stuen med Banketræ i Haanden og slaar mod Hellen: "Her burde Sverres Hoved været under." Men det kan nok hænde, at Sverre lige fuldt kommer til at dø i sin Seng. Og vide skal I, Kong Magnus's Mænd, der har været paa dette Møde, at I inden tre Solemærker skal være borte fra Byen. Men alle vore Venner skal have Guds Løn for, at de kom paa dette Thing."

Kronologisk Register.

Et Spørgsmaalstegn ved Aarstallet betegner, at dette kun er tilnærmelsesvis rigtigt.

Navneregister.

Trykfeil og Rettelser.

S. 31. Tilnavnet Djævelen, som senere Forfattere har tillagt Robert II af Normandie, er opgivet af nyere Historikere.
— 67. Sidetallet feilagtig anført.
— 319. L. 15 f. n. staar Thorstein l. Thorfinn.
— 328. L. 4 f. n. staar han som Enekonge l. han som Enekonge foretog.
— 399. L. 18 f. n. staar Grønlændingen Kolbein Thorljotssøn af Vatalden, læs Grønlandsfareren Kolbein Thorljotsøn af Vatalden.
— 419. L. 15 f. n. staar egne Sønner Agmund og Andres l. Anund og Andres.
— 437. er Sidetallet feilagtig anført.
— 474. L. 5 f. n. Sigurd Skaalp l. Simon Skaalp.
— 486. L. 4 f. n. staar Orm l Arne.
— 542. Det kan dog være tvivlsomt, om Cecilias Forbindelse med Folkvid Lagmand ikke var et virkeligt Ægteskab, ihvorvel dette senere erklæredes ugyldigt.
— 596 og 599 er Thorolf Rympel feilagtig kaldt Thjodolf Rympel.

